D. PETRI
TATARETI

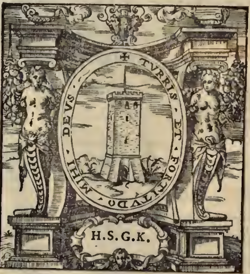
ARTIVM, ET SACRAE THEOLOGIAE
DOCTORIS PRAECLARISSIMI,

LVCIDISSIMA COMMENTARIA,
Siue (vt vocant) Reportata,

IN QVAESTIONES QVODLIBETALES
IOANNIS DVNS SCOTI SVBTILIVM PRINCIPIS,
ab innumeris erroribus expurgata, & germanæ integritati
reſtituta: atque inſignioribus Anno-
tationibus illuſtrata

Per R. P. F. Bonauenturam Manentum Brixianum, Conuentualem Franciſcanum, publicum Sacræ Theologiæ in Patauino Gymnaſio profeſſorem.

In ſtudioſorum quoq; gratiam vnicuique Libro adiectus eſt Index copioſiſsimus; qui rerum atq; verborum
notabilium dilucidationes continet: necnon omnia ferè doctrinæ Scoticæ
præcipua fundamenta.

VENETIIS,
Apud Hęredes Simonis Galignani de Karera.
M. D. LXXXIII.

INDEX QVAESTIONVM QVODLIBETALIVM EXPOSITARVM.

Quæſtio prima. An in diuinis eſſentialia ſint immediatiora eſſentiæ, uel notionalia? pag. 1
Q. 2. Vtrum in Deo poſsint eſſe plures productiones eiuſdem rationis? p. 8
Q. 3. De relationibus diuinis, Vtrum relatio comparata ad oppoſitum ſit res, & cõparata ad eſſentiam ſit ratio tantum? p. 15
Q. 4. Vtrum paternitate ſeparata à perſona poſsit manere aliquo modo perſona conſtituta, & diſtincta? pag. 20
Q. 5. Vtrum relatio originis ſit formaliter infinita? pag. 25
Q. 6. Vtrum æqualitas in diuinis ſit relatio realis? pagina 30
Q. 7. Vtrum Deum eſſe Omnipotentem poſsit naturali ratione & neceſſaria demonſtrari? pagina 36
Q. 8. Vtrum Verbum diuinum habeat cauſalitatem aliquam propriam reſpectu creaturæ? p. 48
Q. 9. Vtrum Deus poſsit facere Angelum informare materiam? p. 53
Q. 10. An Deus poſsit ſpecies in Euchariſtia conuertere in aliquid præexiſtens? p. 58
Q. 11. An Deus poſsit facere quòd ſit corpus & locus, & quòd corpus non locetur in illo loco? pagina 65
Q. 12. Vtrum rei creatæ ſit idem reſpectus ad Deum ut creantem, & Deum ut conſeruantem? pagina 68
Q. 13. Vtrum actus cognoſcendi & appetendi ſint eſſentialiter abſoluti, uel eſſentialiter relatiui? pagina 72
Q. 14. Vtrum anima ſuæ naturali perfectioni relicta poſsit perſonarum Trinitatem cognoſcere in diuinis? p. 78
Q. 15. Vtrum intellectus ſit cauſa intellectionis? pagina 84
Q. 16. Vtrum libertas uoluntatis & neceſsitatis naturalis poſsint ſe compati in eodem reſpectu eiuſdem actus, & obiecti? p. 94
Q. 17. Vtrum actus dilectionis naturalis & actus dilectionis meritoriæ ſint eiuſdem ſpeciei? pagina 101
Q. 18. Vtrum actus exterior addat aliquid bonitatis uel malitiæ ad actum interiorem? p. 104.
Q. 19. Vtrum in Chriſto unitas naturæ humanæ ad Verbum ſit ſola dependentia naturæ aſſumptæ ad perſonam Verbi? p. 112
Q. 20. Vtrum Sacerdos obligatus ad dicendum Miſſam pro uno obligatus etiam ad dicendum Miſſam pro alio ſufficienter ſoluat debitum? p. 119
Q. 21. Vtrum ponens mundi æternitatem poſsit ſuſtinere ad aliquem eſſe uniuerſaliter bene fortunatum? p. 122

FINIS QVAESTIO. QVODLIBET.

INDEX IN REPORTATA
D. PETRI TATARETI
SVPER QVAEST. QVODLIBET.
IOAN. DVNS SCOTI DOCT. SVBTILLISSIMI:

Adiecto in fine paruo Indice Auctoritatum Sacræ ſcripturæ SS. Patrum, & Ariſt.

Numerus paginam notat, A. verò primam columnam, & B. ſecundam ſignificat.

A

ABSOLVTVM in Diuinis dicit perfectionem ſimpliciter, p.19.b
Abſolutũ in effectu, & abſolutum in cauſa præcedũt habitudinem eorum adinuicem, p.21.a. & b
ACCEPTATIO ſpecialis quidnam ſit, p.102.a
Accidens duplex p.19.a
Accidens, & inhærens ſunt termini Synonimi, p.18.b
Accidens habet duplicem dependentiam. p.114.b
Accidens non dicitur inhærens inhærentia actuali, ſed aptitudinali, p.18.b
Accidentia numquam ſunt ſine aliquo ſubiecto præterquam in Sacramento altaris, p.65.a
Actio duplex, p.86.b
Actionem eſſe ſuppoſiti uel potius circa ipſa ſoppoſita, p.25.a
Actio inteotionalis quid ſit, p.86.b
Actio Phyſica quid ſit, p.86.b
Actiuum, & paſſiuum diſtinguuntur, p.89.b
Actiuum, & paſſiuum dicuntur dupliciter, p.89.a
Actui malo non debetur præmium, p.103.b
Actus bonæ fortunæ duplex, p.123.b
Actus dicitur moraliter malus dupliciter, p.107.b
Actuum eſſentialium, & Notioualium Ordo, p.82.b
Actus eſt moraliter bonus quomodo intelligi poteſt, p.104.a
Actus exterior eadem bonitate bonus, & eadem malitia eſt malus quibus eſt actus interior, p.109.b
Actus fidei ſunt indicia certa, p.104.a
Actus idem eſt bonus moralitet, & meritoriæ, p.103.a
Actus iodifferens quomodo & ponitur Regula, p.107.b
Actus meritorius habet duas relationes, p.102.a
Actus meritorius reſpectu gratiæ, p.102.b
Actus moralis, & actus meritorius quomodo differũt, p.103.a
Actus non eſt bonus moraliter niſi fiat propter Deum actualiter, uel uirtualiter, p.107.a
Actus non repugnat habitui, p.110.a
Actus noſter dicitur bonus duplici bonitate, p.105.b
Actus potentiarum naturalium animæ non ſubſunt imperio uoluntatis, p.105.a
Actus voluntatis conſuſus, & diſtinctus, p.94.a
Adæquatio dupliciter capitur, p.59.b
ADONAI quid ſignificat apud Hebræos, p.3.a
Ad perſonam duæ negationes requiruntur, p.118.a
Ad qoid conferat qualitas ageotis liberi, p.106.a
Ad quid nos teneamur, p.108.b
AEQVALITAS diuinarum perſonarum quid, p.30.b.& 31.b
Aeternum dupliciter, p.123.a
Aeternitas complectitur quatuor, p.34.a
Agens dicitur tale per actionem ſuam, p.76.a
Agens naturale agit qoidem propter finem ſed noo à ſe cognitum, p.123.a
Agens naturale & ſecundum propoſitum, p.94.a
Agens naturale quomodo agit, p.88.a
Agens oaturale determinatur ad unum, p.124.a
Aliqui actus hominis non ſubſunt cauſalitati Cœli, p.114.a
Aliquis dicitur obligatus quadrupliciter, p.119.a
Aliquid communicabile dicitur tribus modis, p.117.b
Aliquid contionè fieri dupliciter, p.69.a
Aliquid dicitur diſtingui per aliud dupliciter, p.77.b
Aliquid dicitur in potentia duobus modis, p.86.a
Aliquid dicitur de quidditate alicuius dupliciter, p.4.b
Aliquid dicitur independens duobus modis, p.115.a
Aliquid dicitur pars bifariam, p.30.a
Aliquid dicitur perfectum bifariam, p.115.b
Aliquid eſſe in poteſtate noſtra poteſt dupliciter intelligi, pag.123.b
Aliquid fieri ſine ratione dupliciter intelligitur, p.124.a
Aliquid impoſſibile impoſſibilius altero quomodo intelligitur, p.59.a
Aliquid põt eſſe habitualiter bonũ, & actualiter malũ, p.120.b
Aliquid ſeparari bifariam intelligitur, p.20.a
Aliquod ſingulare eſt communicabile ut quo, p.116.b
Aliquid poteſt habere eſſe in fieri dupliciter, p.76.b
Aliquid euenire in minori parte dupliciter intelligitor, p.123.a
Aliqua repugnantia dicitur prima duobus modis, p.58.a
Aliud eſt naturam multiplicari, aliud communicari, p.8.b
An actus indifferens ſit imputabilis, p.108.b
An Angelus ſit creabilis, p.45.b
An beatus plura uideat in Verbo in uno tempore quàm in alio, p.92.a
An celebrans poſſit priuare parentes ualore Miſſæ, p.119.b
An corpus poſſit eſſe in diuerſis locis, p.62.b
An demonſtratione quia poſſit probari Omnipotentia Dei, pag.41.a
An eadẽ forma poſſit eſſe formaliter, & virtualiter talis, p.93.b
An eſſentia poſſit terminare unionem Verbi, p.113.a
An ex diuina poteotia poſſit eſſe corpus non locale poſito loco, p.65.b
An filius ſit formaliter notitia Patris, p.7.a
An habentes neceſſaria pro victu, & ueſtitu poſſint recipere pecuniam pro Miſſarum celebratione, p.117.b
An in diuinis ſint plures productiones eiuſdem rationis, p.8.a
An intellectus habeat primam intellectionem naturaliter uel uiolenter, p.85.b
An intellectus producat infinitas intellectiones, 85.b
An miſſa ratione ſuffragii tantum valeat pro duobus ſicut pro uno, p.120.a
An poſſimus habere conceptum proprium de Deo, p.79.b
An poſſimus habere cognitionẽ de Deo pro ſtatu iſto, p.79.b
An poſſit fundamẽtum æqualitatis aſſignari in diuinis, p.31.a
An quodlibet creatum dependeat ab ipſo Deo, p.114.b
An quia anima eſt imago Dei poſſit cognoſcere Deum, p.84.a
An ſit aliquis actus liber nec bonus, nec malus, p.108.b
An teneamur conformare uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ, p.106.a
An voluntas poſſit neceſſitari, p.95.a
Angelus quomodo creabilis, p.46.a
Angelus noo conſtat ex materia, & forma, p.53.b
Anima dicitur perfecta duobus modis, p.78.a
Animam eſſe immortalem probari non poteſt, p.124.b
Animam intelligere habet duplicem ſenſum, p.78.b
Aĩam lædi per peccatũ mortale dupliciter intelligitur, p.78.b
Aĩa nõ põt ſe naturaliter cognoſcere vt eſt imago Trin. p.84.a
Anima non poteſt informare materiam primã, p.43.b
Anima ſeparata an ſit perſona, p.118.a
Aĩa quõ eſt una numero antequam infundatur, p.9.a. in fine.
Anima quomodo infunditur corpori, p.9.a
Aĩa rõnalis habet duo accidẽtia ſpũalia ſecundũ D. Tho. 54.b
Aptitudo non eſt primo Vnum, & communicabilis, p.52.a
Aptitudo ſequitor rem cuius eſt, non autem actum, p.66.a

A quo cognitio dicatur notitia, p.77.b
A quo fiunt primæ intellectiones noſtræ, p.123.b
A quocumque res eſt res, ab eodem habet unitatem, & diſtinctionem, p.56.b
Ariſtoteles conceſſit quantitatem uirtutis, p.31.b
Attributa Dei ſunt ſimpliciter ſimplicia, p.4.b
Auerſio formalis quid ſit, p.111.b

B

Beatus poteſt biſariam cognoſcere creaturam, p.91.b
Beatus poteſt uidere diuinam eſſentiam nihil uidendo de creaturis, p.93.a
Bona fortuna dupliciter intelligitur, p.123.a
Bonitas actus exterioris ſupra interiorem, p.104.b
Bonum multipliciter ſumitur, p.105.b
Bonitas moralis quid, p.108.a
Bonitas meritoria, p.103.a
Bonum naturale duplex, p.105.b
Bonum & quid conuertuntur cum ente, p.105.b
Bonũ ſpirituale eſt diuiſibile, & quomodo intelligitur, p.117.b

C

Cathena aurea Auicennæ, p.43.a
Causae eſſentialiter ſubordinatæ ſunt in duplici diſcrimine, p.88.b
Cauſa eminẽter & virtualiter continens actiuitatem alterius cauſæ poteſt cauſare ſine illa, p.43.a
Cauſa exemplaris, & cauſa efficiens per uoluntatem, p.53.a
Cauſa extrinſeca effectus fortuiti, p.124 a
Cauſare immediate duo dicit, p.43.a
Cauſatum poteſt eſſe, & non eſſe, p.47.b
Cauſa motus proiecti lapidis, p.123.b
Cauſæ partiales ſunt duplices, p.48.b
Cauſa ſuperior, & inferior quomodo ſe habent, pag. 48. b. & 112.b
Cauſæ ſunt in duplici differentia, p.88.b
Christus ſe offert in miſſa, p.120.b
Chriſtum ſe feciſſe æqualem Deo poteſt dupliciter intelligi, pag. 35.a
Cogi & uiolentari idem apud Theologum, p.97.b
Cognitio animæ in ſtatu Innocentiæ, p.78.b
Cognitio intellectiua duplex, p.79.a
Cognitio intuitiua quid ſignificet, p.73.a
Cognitio intuitiua & abſtractiua, p.88.a
Cognoſcere, & comprehendere differunt, p.5.a
Comprehenſio paternitatis ab intellectu creato, p.24.b
Commune aliquid trifariam dici poteſt, p.65.a
Communicabile, & plurificabile differunt, p.14.b
Communicabile ut quod, & ut quo, p.23.b
Comprehenſio ultimi finis non poteſt neceſſitare uoluntatem creatam, p.95.a
Conceptibilitas perſonæ patris ſeparata paternitate, p.20.a
Conceptus dicitur proprius dupliciter, p.79.b
Conceptus duplex formalis, & obiectiualis, p.4.a
Conceptus duplicem habet ſignificationem, p.70.a
Conceptus obiectiualis eſt reſolubilis in plures alios conceptus, p.4.a
Concluſio eſt euidens ab extrinſeco, p.95.b
Continentia duplex formalis, & unitiua, p.3.a
Contradictio apparens in Scoto circa diuiſionem entis, p.1.b
Conuerſio eſt alterius rationis ab omni mutatione naturali, pag.61. a
Continere formaliter quid ſit, p.3.a
Conuenientia inter fidem acquiſitam, & infuſam, p.80.a
Conuenientia inter intellectum Angelicum, & noſtrum, pagina 81.b
Contineri loco quid ſit, p.67.a
Conditio noua adueniens reformat uotum, p.121.b
Conuerſio fieri poteſt trifariam, p.6.b
Conſuetudo peccandi uenialiter non facit peccatum eſſe mortale, p.102.b
Conſeruari quid ſit, p.70.a
Conſtituens ſuppoſitum eſt in duplici differentia, p.8.a
Corpus aſſumptum ab Angelo non habet eſſe, uel operationem ab eo, p.58.a
Corpus Chriſti in hoſtia non poteſt moueri circulariter, 42.b
Corpus Chriſti non eſt in Hoſtia ſecundum denominationem ſitus, p.62.a
Corpus qua actione agit in ſpiritum, p.86.b
Creatura aliqua dicitur incommunicabilis ſecundum quid totum, p.118.a
Creaturæ cognoſcuntur in eſſentia diuina, & non per eſſentiam diuinam, pag.92.b
Creaturas præexigere filium, ut producantur poteſt dupliciter intelligi, p.51.b
Creare quid dicat, & quid conſeruare, p.70.a
Creabile tres conditiones requirit, p.1.a
Creatio & conſeruatio creaturæ à Deo, 68.b
Creaturæ tria tribuuntur, p.36.b
Cur eſt circunſtantia notans obiectum, p.106.b
Cum percipitur res ſenſibilis tres ſpecies generantur, p.88.b

D

Damnatus tenetur diligere Deum ſicut Beatus, p.85.a
Datur aliquod eſſentiale in diuinis quod nullum importat reſpectum neque ad intra, neque ad extra, p.4.a
Definitio duplex Phyſica, & Metaphyſica, p.3.b
Dæmones, & damnati continuo peccant, p.111.a
Dependentia arguit imperfectionem, 27.b
Dependentia eſſentialis dupliciter capitur, p.111.b
Dependens & independens quid, p.113.b
Dependentia communicabilis, p.116.b
Deum eſſe omnipotentem non eſt demonſtrabile, p.44.b
Deus eſt agens principale, p.60.b
Deus eſt omnipotens non eſt demonſtrabile demonſtratione quia naturaliter, p.43.a
Deus eſt omnipotens propoſitio demonſtrabilis viatori, pagina 39.a, & b
Deus eſt omnipotens mediatè, uel immediatè, p.43.b
Deus & creatura in nulla re, aut realitate conueniunt ex natura rei, p.4.b
Deus habet duplicem prouidentiam, p.124 b
Deo nihil accidit, p.3.b
Deus non eſt Dominus, aut creator ab æterno, p.5.a
Deus non eſt nobis præſens in ratione obiecti, p 81.a
Deus non eſt ſimpliciter ſimplex, ſed eſt ſimplex, & ſummè ſimplex, p.4.a
Deus non poteſt cauſare notitiam intuitiuam ſine præſentia obiecti, p.32 b
Deus non uult peccatum, p.110.a
Deum producere immediatè omne producibile dupliciter poteſt intelligi, p. 41.a
Deus poteſt producere aliquid, quod duret tantum per inſtans, p.71.b
Deus poteſt conuertere vnum in aliud dupliciter, p.59.a
Deus poteſt conuertere rem, quæ eſt, in rem, quæ non eſt, pagina 60.a
Deus poteſt terminare omnem dependentiam, p.114.b
Deus terminat dependentiam creaturæ in genere cauſæ efficientis, & finalis, p.27.b
Determinare in diuinis idem quod conſtituere, p.18.b
Dictio reduplicatiua capitur dupliciter, p.17.a
Differunt notitia intuitiua, & abſtractiua, p.73.b
Differentia eſt inter eſſe eiuſdem ſpeciei, & eiuſdem rationis, p.8.a
Differentia inter produci intelligentiarum, & diuinarum perſonarum.
Differentia inter compoſitionem, & conſtitutionem, p.20.b
Differentia eſt inter cognoſcere aliquid in alio, & per aliud, p.92.a
Differentia eſt inter fidem infuſam, & acquiſitam, p.80.a
Differentia eſt inter agens naturale, & agens liberum, p.80 a
Differentia inter productionem inductionem, & eductionem, pag.76.a
Differentia inter corruptionem, & annihilationem, p.64.b
Differentia inter votum, & permiſſionem, p 119.b
Differentia inter modum intrinſecum, & differentiam, pagina 4.a.
Differentia inter Proprietatem perſe naturalem, & Notionale, p.28.b
Differentia inter rem permanentem, & ſucceſſiuam, p.69.a
Differentia inter attritionem & contritionem, p.103 a
Differentia inter habitus infuſos, & acquiſitos, p.104.b
Differentia inter hæreſim, & infidelitatem, p.80.b
Differentia inter exiſtere, & ſubſiſtere, p.23.b
Differentia maxima eſt inter agens principale, & inſtrumentale, p.60.b
Dilectio naturaliter pro actu elicito dupliciter capitur & quid ſit, p.105.a. & b
Diſcontinuatio quid ſignificat, p.63.b
Diſtantia dupliciter, p.67.a

Diſtinctio duplex maior, & minor, p.14.a
Diſtinctio rationis duplex, p.6.a
DIVINA eſſentia das omnibus rebus perfectionem quam poſſunt recipere, p.30.a
Diuina eſſentia eſt ratio exiſtendi in diuinis, p.23.b
Diuiſio agentis ſecundum Scotum, p.33.a
Diuus Paulus habuit notitiam intuitiuam & fuit Beatus ſecundum quid, p.32.b
DVAE caliditates poſſunt dici æquales dupliciter, p.31.b
Duas cõditiones habes reſpectus intrinſecus aduenies, p.67.b
Duæ productiones ſunt in intellectu noſtro, p.91.a
Duo actus non ſunt mali eadem malitia, p.110.b
Duo infinita ſi eſſent non haberent ordinem inter ſe, p.46.b
Duo requiruntur ad notitiam certam, & quæ, p.104.a
Duo requiruntur ad productionem ad extra, p.49.b
Duo tantum actus voluntatis in genere, p.94.a
DVPLEX acceptatio Dei, p.101.b
Duplex amor in diuinis, p.30.a
Duplex eſt alteratio, p.75.a
Duplex cognitio complexa, & incomplexa, p.79.a
Duplex cognitio intellectus, p.32.a
Dupliciter capitur natura, p.99.a
Duplex dependentia, p.115.a
Duplex eſſe, & duplex non eſſe, p.72.b
Dupliciter entia dicuntur in diuinis, p.35.a
Duplex eſt reſpectus, p.67.b
Duplex forma materialis, p.58.b
Duplex fundamentum æqualitatis, p.31.a
Duplex habitudo accidentis ad ſubiectum, p.114.b
Duplex medium cognoſcendi rem, p.84.b
Duplex notitia, p.73.a
Duplex notitia in nobis, p.50.a
Duplex notitia in diuinis, p.49.b
Duplex neceſſitas, p.97.a
Duplex organizatio in nobis ſecundum Scotum, p.43.b
Duplex principium conſtituendi aliquid, p.23.b
Duplex prædicatio denominatiua, p.25.b
DVRANS per inſtans habet primum eſſe, & ultimum eſſe ſui, pag.72.a
Duplex quantitas, p.36.a
Dupliciter quis auertit à Deo, p.111.b
Duplex ſacerdos, p.117.b
Duplex unio, p.53.a

E

EFFECTVS fortuitus eſt a Deo ut per ſe cauſa & à uoluntate ut à cauſa per accidens, p.123.a
ELEEMOSYNA eſt magis meritoria quàm oratio, & ieiunium, p.120.a
Ens duplex & ens ac eſſe idem, p.57.b
Ens inquantum ens eſſe obiectum intellectus poteſt dupliciter intelligi, p.81.b
Ens infinitum eſt communicabile, p.28.a
Error Scotizantium quomodo natura humana dat eſſe Verbo & ſuppoſitis prius, p.118.b
ESSENTIA diuina nõ poteſt dici generans neque genita, quia eſt illimitata ad oppoſitas relationes, p.18.a
Eſſentia diuina non poteſt determinari per relationes originis, p.18.b
Eſſentia diuina eſt Regula diuino intellectui ad cognoſcendum creaturas, p.82.b
Eſſentia diuina quare dicitur eſſentia, p.2.b
Eſſentia diuina mouet intellectum diuinum, p.82.a
Eſſentia diuina mere contingentes cauſae notitiam in intellectu beato, p.92.b
Eſſentia diuina aſt eadem numero in tribus ſuppoſitis, p.2.b
Eſſentia & exiſtentia in Deo ſunt idem ſimpliciter, p.3.a
Eſſentialia, & notionalia in diuinis, p.2.a
Eſſentiale duplex, p.3.b
Eſſentiale quid ſit apud Philoſophos, & quid apud Theologos, p.3.b
Eſſe formę diſtinguitur ab eſſe totius realiter, p.57.b
Eſſentia diuina quid ſit, p.2.a
EXISTIT pro quo ſupponit, & quid connotat, p.3.b

F

FACERE actu aliquid propter Deum quid ſit, & quid virtualiter, p.107.a
Facere aliquid propter Deum & recitantur tres modi, pag. 107.a
Facere diſtare partes loci dupliciter intelligitur, p.68.b
FALLACIA amphibologiæ, figuræ dictionis & conſequentis, pag. 14.a
FIDES infuſa, & acquiſita ad idem inclinant, p.104.a
Fidei infuſæ non poteſt ſubeſſe falſum ſed bene acquiſitæ, pag.80.b
Filius non habet propriam cauſalitatem reſpectu creaturæ, pag.48.a
FINIS eſt principalis circunſtantia, p.107.a
Finis noſter eſt Deus & non eſt beatitudo formaliter, p.84.b
Fomes quid, p.63.b
FORMALE ſignificatum termini prædicamentalis eſt ſimplex, pag.67.b
Forma duplex, p.8.b
Forma eſt propter totum, p.57.a
Forma materialis ut ignis nõ poteſt agere ſine materia, p.56.a
Forma materialis denominat compoſitum, & ſubiectũ, p.18.a
Formæ incompoſſibiles triplici cauſa, p.93.b
Fortuna capitur dupliciter, p.123.a
Fortunam eſſe eſt manifeſtum, p.123.a
Fundamentum qualitatis eſt quantitas, p.31.a

G

GENERATIO & Paternitas in diuinis ſunt omnino idem, p.24.b
Generatiuum, potens generare, generans, & Pater habent ordinem, p.22.a
Generatiuum quid importat, p.22.a

H

HABERE eſſe tantum in fieri quid, p.76.b
Habens gratiam poteſt peccare uenialiter: nec omnis actus eius eſt meritorius, p.102.b
Habitus & ſpecies differunt & actus eorum, p.104.a
Habitus non habet actum ſine potentia, p.95.b
Habitudo neceſſarii ad neceſſarium eſt neceſſario propoſitio uera ſecundum Philoſophos: falſa ſecundum Theologos, pag.44.a. & b
HOMO poteſt cognoſci per ſe & per accidens, p.39.a

I

IDEA quid ſit, & quot modis capitur, p.1.b
Idem aliquando poteſt eſſe agens, & patiens, p.93.a
Idem bis repleri duobus modis, p.68.b
Idem in diuerſis locis poteſt aſcendere, & deſcendere, p.63.b
Idem conceptus poteſt ſignificare abſolutum, & reſpectiuum, pag 67.b
Idem poteſt ſimul cognoſci intuitiuè, & abſtractiuè, p.32.a
INFINITVM continet omnem perfectioné ſimpliciter, p.27.a
Infinitum Cathegorematicè dupliciter capitur, p.26.a
Infinitum dupliciter, p.25.b
Infinitum in actu tripliciter poteſt quis imaginari ſecundum magnitudinem, p.26.a
Infinitum ens excedit quodcumque finitum ſine proportione, p.26.b
Infinitum ſecundum perfectionem, p.26.a
INHAERENTIA, & informatio ſunt reſpectus alterius rationis, p.4.b
Inhærentia eſt unus reſpectus extrinſecus aduueniens, p.19.a
Inhærentia diſtinguitur ab accidente abſoluto, p.19.a
Immediatius dupliciter poſitiuè, & negatiuè, p.6.b
IMPETVS in bene fortunato eſt in corpore, p.123.b
Impoſſibile cognoſci dupliciter intelligitur, p.13.b
Impoſſibile eſt quod aliquod agens reſpectu unius actionis & obiecti ſit agens naturale, & liberum, p.53.b
INCARNATIONIS Verbi quædam difficultates, p.112.b
Inclinatio animæ ad informandum corpus quæ ſit. Secundum Scotum, p.9.b
Inconueniens non eſt dari proceſſum in infinitum in relationibus præſertim rationis, p.34.b
Independentia dupliciter, p.114.b
In diuinis quæ non præſupponunt diſtinctionem rationis ſunt de ſe hæc, p.13.b
In diuinis non ſunt plures productiones eiuſdẽ rationis, p.11.b
In diuinis eſt duplex prædicatio, p.27.a
In diuinis eſt tantum unus actus intelligendi, & unum dicere, p.10.a
In propoſitione reduplicatiua ſunt quatuor, p.17.a
Intellectus agens dicitur lumen, p.90.a
Intellectus agens eſt quo eſt omnia facere, p.89.b
Intellectus beatus actiuè concurrit ad actum uiſionis, p.81.b
Intellectus determinatur ad intelligendum ab ipſo intelligibili, p.98.b

Intel-

Intellectus duplex, p.88.b
Intellectus facit uniuerſalitatem in rebus, p.56.a
Intelligere eſt recipere intellectionem, p.77.a
Intelligere & dicere differunt, p.10.a
Intellectus diuinus, & eſſentia quomodo ſe habent in ratione principii formalis,p.15.a
Intellectus diuinus pōt cōparare unū ad aliud ab æterno,p.5.a
Intellectus quō dicitur formaliter tale,& uirtualiter, p.93.b
Intellectus noſter ſe ſolo eſt diſpoſitus ad recipiendum cognitionem cuiuſcumq; rei,p.79.a
Intellectio Angeli eſt eadem eius eſſentiæ ſecundum Philoſophum,p.86.a
Intellectio quomodo eſt actus immanens, p.87.b
In quocumque numero deorum homines poſſunt plures dari, pag. 14.b
In quo eſt magnitudo uirtutis in diuinis, p.32.a
Inſeparabilitas unius ab alio prouenit a duobus,p.20.b
Intentiones Logicales, & relationes rationis differunt, p.15.b
Inter actum intelligendi & actum intellectus & diſcrimen non leue, p.7.a
Inter cauſas intrinſecas acquiritur habitudo ad conſtituendum aliquod tertium, p.16.a
Inter quę ſit ordo eſſentialis vel natura,p.20.b
Intuitiua notitia eſt de obiecto præſenti & haberi poteſt a nobis pro ſtatu iſto, p.32.b
Iuramentum factum contra licitum præcedens non eſt ſeruandum, p.121.a
Iuſtitia multis modis capitur, p.110.a

L

LAVDABILE eſt bonum, p.108.b
Laus quid ſit, p.108.b
Libertas eſt de ratione uoluntatis, p.98.a
LVMEN gloriæ quid, p.40.a
Lumen eſt oſtendere, p.90.a
Lumen intellectus poteſt quis imaginari quadrupliciter, 40.a
Lumen gloriæ quid, p.81.b.& 40.a

M

MAGNA differentia inter generationem & conuerſionem,p.59.a
Magnitudo quō tranſit ad diuinam eſſentiam, p.33.a
Maior obligatio ſoluit à minori, p.121.b
Mas & fœmina quomodo differunt, p.88.b
Materia eſt principium indiuiduationis ſecundum D. Thomam,& quomodo intelligitur, p.8.b
Memoria cauſat notitiam quam ſolus intellectus recipit,94.a
Memoria fœcunda quid, p.6.a
Memoria intellectiua dupliciter conſtituitur, p.92.b
Meritum requirit inclinationem gratiæ,p.102.b
MISSA quid ſit, p.119.a
Miſſa ſemper ualet ratione paſſionis Chriſti, p.119.b & 120.a
Miſſa ualet rōne celebrantis,& rōne paſſionis Chriſti,p.119.b
Modus cognoſcendi res in Verbo, p.92.a
Modus intrinſecus eſt in eo cuius eſt,p.33.a
Modus quantitatis quid ſecundum Scotum, p.67.b
Modus relationis originis, p.25.b
Mors eſt quid abſolutum,63.b
Motio in diuinis,reperitur, p.82.a
Motus primum non eſt in toſtāti ſecundū Philoſophos, p.42.a
Multa infinita ſunt in diuinis realiter, p.30.a

N

NATVRA determinatur ad unum,p.10.b
Natura humana tripliciter ſe habet reſpectu dependentiæ,p.119.a
Naturam communicari, & multiplicari quid ſit, p.8.b
Naturali delectatione non ſumus boni aut mali , p. 101.b
Neceſſarium dicitur multipliciter, p.53.a
Neceſſaria quomodo definiuntur, p.39.b
Neceſſarium duplex , p.41.b
Negatio non poteſt conuenire alicui niſi per aliquod poſitiuum, p.21.b
Nihil dupliciter capitur, p.15.b
Nihil recipit uoluntas contra ſuam inclinationem, p. 97.b
Nihil uniuocè poteſt eſſe in diuerſis prædicamentis , 78.a
Nomen proprium Dei quid, p.2.b
Non cognoſcitur relatio non cognitis fundamento & termino, p.84.a
Non eſt contradictio locum eſſe ſine corpore locato , p.66.a
Non ſequitur uiolentia ad habere aliquid contra propriam inclinationem, p.119.a
Non omne compoſitum ex anima rationali & corpore eſt homo,p.56.a
Non omne recipiens producit receptum, p.93.b
Non omnis motio eſt productio,p.82.a
Non omnes beati ſunt æquales in beatitudine eſſentiali, 35.a
Nō poteſt dari regula de ſufficiētia uictus, & ueſtitus,p.117 b
Non poteſt uiator ex naturalibus demonſtrare Deum eſſe omnipotentem,p.40.a
Non poſſumus obligari ad impoſſibile, p.117.a
Non poſſumus habere naturaliter proprium conceptum ipſius Dei, p.79.b.& 101.b
Notitia aliqua dicitur immediata,p.79.a
Notitia alicuius potentiæ ſemper uocatur actus operatiuus pag.7.a
Notitia dicitur expreſſio, 52.a
Notitia diſtincta duplex,p.79.a
Notitia eſt unum per accidens, p.78.a
Notitia in diuinis appropriatur filio, p.53.b
Notitia intuitiua dicitur eſſe obiecti præſentis pp dno,p.73.b
Notitia non eſt forma actiua,93.a
NVLLA creatura eſt ſummè ſimplex,p.4.b
Notionale eſt actus productiuus, p.6.a
Notitia ſemper duo importat,& quid practica & quid ſpeculatiua, p.32.b.& 50.b
Nulli naturæ creatæ repugnat communicari, p.117.b
Nullus eſt reſpectus realis Dei ad creaturam, p.52.a
Nulla obligatio ad illicitum tenet, p.121.a
Nulla ſenſatio recipitur in anima, p 56.b
Nunquam effectus eſt in poteſtate alicuius niſi cauſa ſit in poteſtate eius,p.81.a
Nunquam potentia agens dicitur diſtingui à potentia poſſibili,p.80.a

O

OBIECTVM alicuius potentiæ dicitur primum tripliciter, p.25.a
Obiectum eſt terminus connotatiuus , p.51.a
Obiectum in moralibus eſt conueniens, p 106.b
Obiectum noſtri intellectus quid nam ſit, p.84.a
Obiectum intellectus diuini quid nam ſit, & quid intellectus creati,p.28.a
Obiectum omnipotentiæ,p.38.a
Obiectum quomodo concurrit actiuè, p.87.a
OBLIGARI & teneri differunt, p.119.b
Obligationes ſiunt ſecundum cōem intelligentiam, p.122.a
Obligatio ſacerdotis ad dicendum Miſſam, p.120.b
Obligatus dicere Miſſam unam pro uno,& unam pro alio, dicendo unam tantum non ſatisfacit, p.120.b
OCVLVS cæci eſt oculus ſecundum quid, p.56.b
Omne accidens inhæret,p.19.a
OMNE accidens ultimate dependet à ſubiecto, p.116.b
Omnis actus bonus meritorie eſt etiam bonus moraliter non econtra, p. 103 b
Omnis ars eſt practica,p.50.a
Omnis bonitas imputatur propter actum interiorem,p.109.a
Omnis creatura eſt in plena obedientia Dei,p.102.b
Omnis entitas reſpectu omnis entitatis eſt prior uel poſterior, pag.114.b
Ois inclinatio naturalis eſt idē realiter cū eo cuius eſt,p.101.a
Omne malum eſt inhoneſtum, p.108 b
Omnipotentia Dei quomodo cognoſci poſſit,p.36.b.& 38.a
Omne perfectius poteſt terminare dependētiam imperfectioris,p.115.a
Omne quod eſt,eſt ſubſtantia uel accidens in creaturis,p.19.b
Omnipotentia declaratur,p.38.a
Omnipotentia eſt communis tribus perſonis,p.117.a
Omnipotentia quid ſignificat, p.36.b
Operationes animæ in quo prædicamento ſint, p.76.a
Operatio duplex, p.77.a
Operatio immanens habet . duo ſuſceptiua,p.57.a
Opera meritoria tribus poſſunt prodeſſe, p.120.a
Opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa , p.51.b
Operationes diſtinguuntur per obiecta, p.77.b
Opinio Ariſt.de productione intelligentiarum, p.47.a
Opinio D.Thomæ de forma & de toto,p.57.a
ORANS & ieiunans non poteſt ſecundum rectam rationem priuari tali merito, p.120.a
Ordo originis inter perſonas, p.20.b
Ordo originis poteſt ſtare cum ſimultate naturæ, p.20.b
Ordo producendi creaturas in perſonis diuinis, p.51.b

PANIS

P.

PANIS conuertitur in corpus Chriſti, p.64.a
PARTUS integrales reſpectu totius habent rationem materiæ, & minor numerus reſpectu maioris, p.46 b
Pater dupliciter capitur, p.3.a
Pater eſt perfecte beatus antequam generet, p.6.a
Pater & filius licèt ſint ſimul non poteſt tamen pater præcedere filium in alio ordine ſcilicet Originis, p.22 b
Pater filium generat, genuit, & generabit, p.11.a
Patris ad filium eſt tantum una productio, & proprietas, pagina 24 b
Paternitas in diuinis non eſt finita nel infinita, p. 69.b
Paternitas poteſt conſiderari bifariam, p.24.b
Paternitatem tranſire in naturam diuinam poteſt dupliciter intelligi, p.20.a
Peccatum eſt à Deo quò ad poſitiuum, p.110.a
Peccatum adimere de bono tripliciter intelligitur, p.111.a
Peccatum non diſtinguitur per conuerſionem ad creaturas, & quando, p.110 b
Peccata non imputentur Dæmonibus vel damnatis ad pœnam quomodo, p.111.a
Penès quid attenditur quantitas in diuinis, p.31.b
PER attingentiam qualitas, quæ dicitur notitia intuitiua habet rationem notitiæ, p.74.a
Perfectio naturalis animæ duplex.
Perfectio potentiæ eſt quid abſolutum ſecundum Scotum, pag. 74.b
Per ſe dupliciter aliquid dicitur, p.54.a
Per ſe ſubſiſtens quid ſit, p.54.b
Perſonæ conſtituũtur per relationes ſecundum Scotum, p.8.a
Perſonæ filii non repugnat terminare dependentiam naturæ humanæ, p.113.b
Perſonæ diuinæ poſſunt dici æquales tripliciter, p.31.b
Perſonæ diuinæ repugnat communicari p.118.u
Perfectio ſimpliciter quid ſit, 2.a
Perfectio ſimpliciter non eſt componibilis alteri perfectioni ſimpliciter, p.27.b
Perfectio ſimpliciter identificat ſibi omne ſibi compoſſibile, pag 28.b
Perſona in diuinis conſtituitur ex eſſentia, & relatione, p.e.u
Per quid perſona eſt perſona, p.118.a
Philoſophi dixerunt omnipotentiam reſpicere entia neceſſaria, p.38 a
Plura corpora in eodem loco quid, p.68.b
Plures fides acquiſitæ una tamen ſolum infuſa, p.80 u
POSSIBILITAS aſſumptionis naturæ humanæ è Verbo determinatur, p.118.b
Poſſibile duplex, p.34.u
Poſterius generatione quomodo eſt uerum, p.75.u
Potentia Dei quoad faciendum Angelum, p.53.b
Potentia quietatur in obiecto, p.28.u
Poteſtas dupliciter, p.34.a
Præſcientia Dei quid, p.100.b
Prædicamentum Vbi continet actiuum & paſſiuum, p 66.u
Prædicatio abſtractiue in diuinis, p.24 a
Primus modus dicendi de æternitate, p 33.b
Prima diuiſio entis realis quæ nam ſit, p.30.b
Primam æqualitatem eſſe in filio poteſt dupliciter intelligi, pag. 34.b
Prima productio rerum non eſt per miraculum, p.59.b
Principium effectiuum actus meritorii eſt duplex, p.102.a
Principium actiuum quibus modis nominatur, p.99.b
Principium formale productiuum quid ſit, p.14 b
Principium formale producendi duplex, p.13.a
Principium intelligendi eſt in anima, p.86.b
Principium in practicis, p.98.a
Principium intellectionis ex parte obiecti, p.86.b
Principiorum non eſt ratio, p.98.u
Prioritas eſſentialis capitur duobus modis, p.115.a
Prioritas eſſentialis quid ſit, p.115.b
Principium producendi filium in diuinis, p.6.b
Priuationes diſtinguuntur per habitus, p.110.b
Productio & operatio differunt, p.8.u
Producere infinitum ſecundum Gregorium Ariminenſem non arguit infinitam potentiam, p.86.a
PROPOSITIONES contingentes poſſunt reſolui in neceſſarias, p.4.a
Propoſitio de Incipit, & Deſinit dupliciter exponi poteſt, pag. 72.a
Propoſitiones demonſtrabiles quæ ſunt, p 37.b
Propoſitiones practicæ duplices, p.105 b
Propoſitio merè credita, p.112.u
Proprietates perſonales nec perfectionẽ, nec imperfectionem dicunt, p.114.a
Proprietates perſonales independentes, p.115.a
PUER moriens ante baptiſmum, p.102.b

Q

QUALITAS exiſtens in ſubiecto non agit in illo ſubiecto in quo eſt, p.13.b
Qualis ordo inter aliqua duo ſi diſtinguantur realiter talis inter ea ubi ſola ratione diſtinguuntur, p.6.b
Qualitas ſucceſſiua non eſt in diuinis, p.31.a
Quando actio eſt ab agente naturali, & libero quomodo debet nominari, p.99.b
Quando agens agit per formam einſdem ſpeciei cum forma producta eſt actio uniuoca, p.93.a
Quando aliqua potentia cadit ſuper aliqua plura obiecta non ita perfecte cadit ſuper quodlibet illorum ſicut ſi caderet ſolum ſupra unum, p.118.b
Quando aliqua notitia eſt duorum, & poteſt eſſe unius ſine altero, p.93.a
Quando aliqua perfectio conuenit alicui modus conueniendi perfectiſſimus eſt quòd ſemper ei neceſſario conueniat, pagina 94.b
Quando duæ cauſæ requiruntur ad aliquem effectum ſi una deficit alia eſt ſolum in potentia remota ad talem effectum, pag. 89.b
Quando intellectus agens concurrit àd notitiam, p.91.a
Quando unũ corpus poteſt eſſe in diuerſis locis quicquid abſoluti habet in uno loco habet in reliquo, p.62.b
Quantitas uirtutis & molis, p.30.b
Quare actus dicatur bonus ex genere, p.106.b
Quare actus uoluntatis dicatur liber, p.106.b
Quare actus generandi filium dicitur adæquatus potentiæ generandi in patre, p.11.b
Quare aliquid dicitur eſſentiale in diuinis, p.3.b
Quare anima non informat cadauer integrum, p.56.a
Quare beati quieſcunt in Deo uiſo, p.91.b
Quare cadauer ſit grauius homine uiuente, p.2e.b
Quare neceſſitatur beatus ad diligendum Deum, p.91.a
Quare paternitas eſt ſpiratio actiua, p.29.a
Quare pater non poteſt producere creaturas niſi filio producto, p.51.b
Quare propoſitio affirmatiua dicatur uera, p.28.b
Quare ſuperna corpora non recipiunt qualitates quas producunt, p.93.b
Quare uoluntas libere agit, p.78.a
Quaſi dupliciter accipitur, p.82 b
Quatuor quidditatiuè dicuntur de ipſo Deo, p.5.u
Quatuor formæ actiuæ, p.93.a
Quatuor modi producendi, p.10.b
Quatuor inſtãtiæ propoſitionum de Incipit & Deſinit, p.70.b
Quæ continuatio aggrauat peccatum, p.96.b
Quæ dicantur recipi in intellectu paſſiuo, p.89.a
Quælibet natura dependet à ſuppoſito uel proprio uel alieno, pag.115.b
Quælibet operatio notet relationem ad obiectum, p.73.a
Quæ formæ compoſſibiles in eadem & quæ non, p.93.b
Quæ notitia uocatur reflexa, p.74.b
Quæ poſſunt eſſe in loco circunſcriptiuè, p.68.b
Quæ qualitas ſit in diuinis, p.31.u
Quæ ſint æqualia, quæ ſimilia, quæ eadem, p.30.b
Quæ ſit prima motio in entibus, 82.a
Quæ ſit res permanens, & quæ ſucceſſiua, p.71.u
Quæ & quot ſunt circunſtantiæ actus boni moraliter, p.106.a
Quæ ſunt in diuinis ſunt principaliter diuina eſſentia, p.16.b
Quæ uocetur notitie imperfecta, p.79.a
Qui recipit ſpeciem, totum recipit, p.118.u
Quicquid cauſat Deus ad extra merè liberè, & contingenter cauſat, p.83.a
Quicquid Deus uult neceſſario uult neceſſitate immutabilitatis, p.100.b. & 97.u
Quid addat ſuppoſitum ſupra ſingulare, p.126.a
Quid æternitas, p.34 a
Quid de infinitate ſecundarum Intelligentiarum, p.47.b
Quid eſt Dei poteſtas, p.34.a
Quid eſt actum eſſe conformem dictamini recto, p.103.a
Quid eſt actum eſſe in poteſtate noſtra, p.108.a

Quid eſt actum imperati voluntate, p.105.a
Quid eſt beatum cognoſcere creaturam io Verbo,p.91.b
Quid eſt bonitas in actu,& quid conformitas,p. 110.a
Quid eſt creare ſubauctoritariuè,p.51.b
Quid eſt cogooſcere in proprio genere,p.91.b
Quid eſt eſſe præſens circuoſeriptiuè,p.62.a
Quid eminenter aliquid contineri,p.114.b
Quid eſt intellectum præſentare abquid voluntati,p.90.a
Quid eſt patrem viuere prius origine filio,p.54.a
Quid eſt voluntatem non continuare actum, p.97.a
Quid fiat de illo pane in ſacratiſſima ſubſtantiatione, p.64.a
Quid eſt filius dicatur ars patris,p.53.b
Quid importat neceſſitas ineuitabilitatis,p.97.a
Quid importet peccatum pro formale, p. 110.a
Quid infinitum in quantitate vel in perfectione, p.26.a
Quid ratio formalis agendi in aliquo,p. 48.b
Quid nam poſſit Aogelus,& an cauſare poſſit,p.115. a
Quid perfectum ſit,p.26.a
Quid potentia ſeoſitiua,p.56.b
Quid prædeſtioatio,p.100.b
Quid ſit actus ioterior,p.105.a
Quid ſit actus meritorius,p.101.b
Quid ſit actus iodifferens,p.103.a
Quid ſit agere libere,p.94.b
Quid ſit aliquid eſſe præſens in ratione obiecti, p.81.a
Quid ſit bonum ſpirituale,p.117.a
Qoid ſit bonitas moralis,p.103.a
Quid ſit conuerſio,p.58.b
Quis intellectus eſt cauſa intellectionis agens, vel poſſibilis, pag.88.b
Quis poſſit exire clauſtrum,ut ſuccurrat parentibus, p. 121,b
Quis dicatur benefortunatus,p.123.b
Quod paternitas ſit infinita probatur,p.29. a
Quod datur præmium promiſſa,p.117 b
Quod pater noo conſtituatur paternitate ex D. Bonaueatura,p.21 a
Quodlibet quid ſit,& qua ratione dicatur quodlibet,uel quod libetum,p.1.a
Quodquid aſt in diuinis, & in materialibus quomodo differuot,p.11.b
Quomodo aſſentimus his quæ babentur in ſacra ſcriptura ob Eccleſiæ auctoritatem,p.8.a
Qoomodo aliquid poteſt eſſe formaliter tale, & non virtualiter,p.93.b
Quomodo Aeternitas ſit in diuinis,p.33.b
Quomodo æqualitas ſit in diuinis,p.35.b
Quomodo creatura ſit in plena obedientia Dei,p. 117.a
Quomodo debeat fieri promiſſio,& obligatio,p.121.b
Quomodo Deus cognoſcat futura contingentia,p. 82.b
Quomodo Deus producat aliqoid neceſſariò,p.42.b
Quomodo Deus dicitur Dominus,p.52.b
Quomodo de ſingularibus habetur ſcientia,p. 99.b
Quomodo eſſeotialia,& notionalia diſtinguaotur adinuicem, pag.6.a
Quomodo exponantur præpoſitiones ubi ponitur Verbum creatur,p.71.a
Quomodo fiant obligationes an ſecundum intẽtionem Sacerdotis, uel dantis eleemoſinam, p.120. b
Quomodo forma ſit perfectior ipſo toto,p. 52.a
Quomodo hæc propoſitio Luna ecclipſatur poſſit ſciri,p.40.a
Quomodo in diuina eſſentia, ut in ſpeculo omnia videantur, pag.84.a
Quomodo intellectus,& obiectum ſe habeant reſpectu intellectionis,p.88.a
Quomodo intellectio ſit operatio immaterialis ,p.55.b
Quomodo intelligitur minor oumerus eſt pars maioris numeri,p.30.a
Quomodo intelligenda ſit deſioitio eorum quæ ſunt ſimul, pag.66.b
Quomodo intellectus diuinus dicitur infinitus,p.30. a
Quomodo intelligitor animam videre Deum,p.56.b
Quomodo Ioannes Euangeliſta fuit filius Virginis Mariæ, pag.24.b
Quomodo locus remaneat ammoto locato, p. 67.a
Quomodo magnum,& paruum ſint æqualia,p.30.b
Qoomodo miſſa valeat toti Eccleſię, p. 120. b
Quomodo miſſa applicari poſſit vni perſooæ, p.118 b
Quomodo peccata differaot abinuicem,& quomodo unum ſit grauius altero,p.110.b
Quomodo peccatum ſit pœna peccati,p.112.a
Quomodo prima intelligentia cauſat alias,p 46.b
Quomodo principium eſt euideus ex terminis, p.96.a
Quomodo poteſt remanere pater deſtructa paternitate,p.25.a
Quomodo ſpiritus patiantur ab igoe inferni,p.86.b
Quomodo fiat ſimooia, an committatur accipieudo pecuniam,p.120.b
Quomodo Verbum diuinum aſſumpſerit naturam humanam,p.116.a
Quomodo unitas quæ eſt fundamentum propinquum æqualitaris ſit in diuinis,p.33.b
Quomodo voluntas poteſt agerè neceſſariò, p.94.b
Quomodo uoluntas habet primas volitiones, p. 124. a

R

RAPTVS quid,& quid extaſis,p.39.a
RATIO capitur duobus modis,p.17.a
Ratio contingens,p.76.a
Rationale eſt differentia hominis,& quomodo,p.5.a
Ratio aſſignatur quare ex materia,& forma fiat per ſe unum, pag.55.a
Rationes rõnis fiunt pet actus intellectus,& uolũtatis,p.102.a
Ratio terminandi unionem Verbi in filio,p.113.a
RECIPTANS aliquid perficitur eo,p.93.b
Relationes communes quomodo poſſunt demonſtrari,p.35.a
Relatio dicitur ratioois bifariam,p.102.a
Relationes in diuinis duplices,p.15.a
Relatio notitiæ ad obiectum quomodo uocetur,p. 74.a
Relatio origiois comparata ad eſſentiam eſt uere res, p. 16.a
Relatio originis quid, p 55.a
Relatinoes originis ſunt res,p.16.a
Relationes originis quomodo poſſent dari in diuinis, p.35.a
Relationes originis quales ſint,p.19 b
Relatio pendet à fundamento,& termino. p.84.a
Relatio tripliciter ſe babet ad ſuum fundameotum, p.75.b
Relatione dici quid,p.2.b
Relatio per ſe primo modo eſt res ad alterum, p. 17.b
Religioſi tripliciter uouent,p.122.a
REM cauſari,& produci quid,p.1.b
REPVGNAT Angelo informare materiam: & aſſignatur diuerſæ rationes,p.58.a
Res quomodo durare poteſt per unum ſolum inſtans , p.70.b
Res duplex,p.2.a
Res io diuinis dupliciter,p.2.a
Res oon mutatur in ſua entitate propter aliquod ſibi aduenicns,p.16.a
Reſponſiones datæ per aptitudinem ſunt inutiles , p.22.a
Res capitur tribus modis,p.15.b
Res communiter,ſtrictè,& ſtrictiſſimè,p.15.b
Res quæ habet eſſe ad tria comparari poteſt,p. 70.a
Reſpectus creationis poſſunt dici de Deo ex tempore non ab æterno,p 52.b
Requiſita ad Cooverſionem,p.58.b
SACERDOS ut Miniſter Eccleſiæ eſt diſpenſator ualoris miſſæ, pag.117.a
Sacerdos malus poteſt applicare Miſſam io perſonam Eccleſiæ,p.119.a
Sacerdos poteſt obligari dupliciter ,p.120.b
Scientia dupliciter,p. 87.a
Scientia põt haberi de rebus quæ ſunt,& quæ non ſunt, p.32.b
Secundæ intentiooes ſunt res,uel potius entia rationis,p.15.b
Secuodæ iotentiones aliquando uocantor modi à Sco.p.23.b
Si aliqua potentia neceſſariò contioet aliquẽ actum propter hoc ooo producit illum,p.96.b
Si io Deo ſunt plures productiones eiuſdem rationis,p.8.a
Simul ſtare noo poſſunt libere agere , & naturaliter agere reſpectu unius actus,p.98.a
Simplex quid ſit,& quid ſimpliciter ſimplex,p. 4.a
Si Petrus haberet albedinem clauſam in burſa non calefaceret per illam,p.13.b
Solæ potẽtię aĩæ ſenſitiuæ,& rationalis ſunt operatiuę,p.89.a
Sola notitia intuitiua dicitur actus beatificus,p.33.a
Species intelligibilis io Deo babetur ab eo ſolo,p.81.a
Species intelligibiles haberi poſſunt de rebus ſpiritoalibus, pag.188.b
Species perfectior quomodo excedit imperfectionem in infinitum,p.26.b
Spiratio actiua noo eſt relatio communis , p.15.a
Subiectum , & omoia accideotia materialia ſunt quanta eadẽ quantitate,p.5.b

Subſtare æquluocum eſt, p.23.b
Suppoſitum quid ſit, p.116.a
Superior tria facere poteſt in notis particularibus, p.112.a
Subſtentare naturam humanam, p.116.a
Stante uolitione Dei an aliquis poſſit ſaluari, p.11.a
Status uitæ, p.38.b

T

TEMPORIA circunſtantia, p.107.b
Tempus quid ſit ſecundum Sco. p.67.a
TERMINI quidam abſtractiui, quidam connotatiui, pag.74.b
Terminus importans principium egendi adiunctus cum Gerundio in quocunque inueniutur eſt ſub ratione agendi, ut potentia generandi, p.13.b
TOTVM quid ſit, p.26.a
Tranſmutatio ſpecierum in Sacramento altaris, p.58.b
TRES conditiones requiruntur ad diſtinctionem realem, pag.150.b
Tres conditiones requiruntur ad hoc quod aliquis dicatur filius, p.8.e
Tres modi habendi deitatem in diuinis, p.10.b
Tres perſonæ idem creent, ſed non eodem modo, p.51.b
Tres perſonæ non poſſunt aſſumere eandem naturam quam aſſumpſit filius, p 113.b
Tres perſonæ producunt per uoluntatem, p.49.a
Tres prædicationes imaginemur in diuinis, p.28.b
TRIA inueniuntur in artificialibus, p.50.b
Tria oſtendunt rem ut lumina, p.90.a
Tria requiruntur ad actum meritorium, p.102.a
Trie relatiua in diuinis ed intra, p.3.b
TRIBVS operibus meremur, & ſatisfacimus Deo, p.120.a
TRINITAS eſt nomen collectiuum, p.2.a
TRIPLEX diſtinctio numeralis, p.14.a
Triplex eſt mutatio uirtute diuina, p.64.a
Triplex eſt mutatio naturalis, p.64.b
Triplex neceſſitas, p.100.b
Triplex potentia cognitiua, ſecundum D.Thom. p.81.b
Triplex ſtatus animæ, p.78.b

V

VACVVM apud Philoſophos quid, p.66.b
Vacuum an poſſit fieri à Deo, p.66.b
VALOR miſſæ ſemper eſt finitus, p.120.a
Vas per ſe acquiritur per motum neceſſarium, p.68.a
Vbi unum propter alterum declaratur, p.109.b
VERBVM quid ſit, p.85.a
VIATOR in ſtatu uiæ poteſt habere Theologiam de Deo, pag 40.a
Viator quid ſit, p.38.b
Viator poteſt non diligere Deum cognitum, p.95.a
Vita in Deo quid, p.4.b
Vita eſt uera qualitas, p.77.a
Vita capitur duobus modis, p.101.a
Vituperabile, p.108.b
Virtualis auerſio quid, p.4.b
Viſio beati eſt ab eſſentia mediante uoluntate, p.83.b
Viſio eſt à ſolo corpore quomodo, p.87.b
Vltimus finis noſtrarum operationum eſt Deus, p.106.b
Vltimate terminare dicit duo, p.117.a
Vnum capitur dupliciter, p.31.a
Vna forma non poteſt informare ſimul duas materias, ſecundum Scotum, p.60.b
Vna perſona diuina non dependet ab altera, p.113.b
Vnumquodque determinatur à producente quod habet talẽ naturam, p.100.a
Vna relatio poteſt in alia fundari, p.34.b
Vnio naturæ humanæ ad Verbum, p.112.a
Vnum agens non agit libere, & naturaliter ſecundum eandem rationem, p.94.a
Vnam & eodem actu uolumus media, & finem, p.98.a
Voluntarium aliquid dicitur tribus modis, p.111.b
Voluntas Dei eſt eius omnipotentia, p. 38. b
Voluntas Diuina libere, & neceſſario uult duo, p.97.a. & 94.b
Voluntas in omni actu ſuo ſemper liberè ſe habet, p. 10e.a
Voluntas non poteſt cogi, p.97.b
Voluntas non poteſt nolle miſeriam, nec nolle Deum, & quare, p.96.a
Voluntas poteſt diuertere intellectum ad aliud, p.96. b
Vt opus ualeat ad gratiam, & gloriam opus eſt ut ſit alicuius accepti à Deo, p.120.e
Vtrum Angelus poſſit facere, ut forma perficiat materiam, pag 53.b
Vtrum Deus poſſit producere omne producibile ſine cauſa media, p.141.b
Vtrum Deus uelit Petro uitam æternam, & quomodo, p.97.a
Vtrum duo corpora poſſint eſſe ſimul, p 69.a
Vtrum duratio, magnitudo, & poteſtas ſint in diuinis, p. 31.b
Vtrum fides faciat habere perfectionem conceptum quem natura, p.40.b
Vtrum filiatio dicat perfectionem, p.113.b
Vtrum Miſſa dicta pro duobus tantum ualeat merito celebrantis perinde, ac ſi diceretur de uno tantum, p. 120.a
Vtrum Panis conuertatur in verum corpus Chriſti, p.61.a
Vtrum unum elementum ſecundum totum poſſit corrumpi, pag.66.b

Finis Tabulæ in Reportata D. Petri Tatareti ſuper Quæſtiones Quodlib. Scoti.

EXPLICANTVR MAGIS QVAM ANTEA ESSENT QVAEDAM AVCTORITATES SANCTORVM PATRVM.

BEATVS eſt qui habet quicquid vult & nihil mali vult B. Auguſtinus primo de Trinitate,explicator io præſenti lib. pag.73. a
Deus eſt quo maius excogitari non poteſt dupliciter exponi Auctoritas eſt B. Anſelmi in Monologion,explicatur autem hic,p.37.b
Deus ſi vult uidetur,ſi non vult non videtur,B.Aug.1. de Trin. pag.83.a
Generatio præſtat eſſentiam Diuinam filio,D.Aug. p. 13.a
In principio creauit Deus Cœlum,& Terram Gen.1.p.43.a
Pater eſt perfecte beatus ante quam generet, D. Aug.p. 6.b
Paulus in raptu fuit.D.Aug. lib.83.quæſt.p.38.b
Verbum Diuinum eſt ars patris D.Aug.p.6.b
Vita in Deo ipſa natura eſt D.Auguſt.p.4.b
Voluntas eſt in poteſtate volnotatis.D.Aug.in lib.Retractatio num,p.96.b

ARIST. QVAEDAM AVCTORITATES DILVCIDATAE.

Agens eſt nobilius paſſo,3.de anima,p.87.a
Angelus eſt creabilis de mente Ariſt.46 a
Ariſt. malè ſenſit de fortuna, 2.Phyſi.p.124.b
Ariſt. non concedit aoimam creari à Deo,ſed produci,pagina 124.b
Ariſt. 8. Phyſi.videtur dicere quòd Deus non poteſt aliquid creare quomodo,p 124. b
Intellectus agens poteſt omnia facere,3.de anima, p.89.b
Intelligere quomodo eſt quoddam pati,3.de anima,p. 87 b
Intellectio quomodo eſt Actio immanens,9.Metha.p. 87. b
Intellectus facit uniuerſalitatem in rebus,p.56.a
In quolibet iotellectu principiom intellectionis eſt intrinſecum, 2. de Anima,p.85.a

F I N I S.

ERRATA QVAE IRREPSERVNT SIC A LEGENTIBVS CORRIGENDA.

Pag.3.in margine conferuns,lege,confirmatur.ibidem Deus non eſt com paſſibilis,lege,componibilis.
p.5.a.lin.70 rectum,lege,reſpectum.
p.16.in margine egregis,leg.egregys.
p. 18.a in fine corrige marginem de patre, & eſt
p.18.b.in margine ad , lege, ab
p.21.marg.alicuius,lege,alicui.
p.22. b.lin. 24 ſunt ſufficientes, lege, non ſunt ſufficientes.
p.23.b. in margine quid,lege,quod
p.28.a.quod,lege,quid.
p.34.b.æqualitas,lege,æqualitatem.
p.40.a.poteſt,lege, poſſunt.
p.44.b.deducitur , lege, deducuntur.
p.54.b.mago deficis ſi ſedo.lege, ſecundo.
p.89.a.lin.14 mihi,lege,nihil.
p.94 in margine lenſus,lege,conſenſus.
p.95.in margine neceſſitasi,lege,neceſſitari.
p.97.b lin.11 in quodam,lege,quoddam,
p.97.a.liberam,lege,liberè.
p.100.b aliquis,lege,aliquid
p.115 in margine.propoſitio,lege,proprio
p.120.b.lin.65 ſpecialiter,lege, ſpecialiter

REPORTATA LVCIDISSIMA

D. PETRI TATARETI

ARTIVM, AC SACRAE THEOLOGIAE DOCTORIS ERVDITISSIMI,

Super Quæſtiones Quodlibetales.

IOAN. DVNS SCOTI SVBTILIVM PRINCIPIS fœliciter incipiunt.

QVAESTIO PRIMA.

POSTQVAM doctor iſte egregia tractauit in quatuor libris ſententiarum videns non omnipotentia poſſe faciliter declarari voluit inſequi dictum Salomonis cunctæ res difficiles,&c. Salomõ autẽ dicitur eccleſiaſtes, Doctor noſter i illo quodlibeto duo vult principaliter facere, primo vult declarare aliqua quæ non ſunt ſatis declarata in quatuor ſuis libris ſententiarum. Secundo uult addere aliqua quæ faciunt ad declarationem illorum quatuor librorum: & ex iſto poteſt colligi quid ſit quodlibetum, quod eſt plurium quæſtionum, uel dictorum in vnum collectio, & ideo dicitur quodlibetum in ſingulari, & non quodlibeta in plurali. *Inſtitio Sco. quæ ſit.*

Quid quodlibetum. Vlterius notandum eſt, ꝙ aliqui voluerũt aliter dicere de quodlibeto: dixerunt enim ꝙ quodlibetum, eſt collectio plurium ex pluribus, uel plurium ex paucis: uel paucorũ, ex multis: & in iſta ſignificatione vltima doctor uidetur accepiſſe quodlibetum, & alii ſcribentes, quodlibeta, vt Henricus, beatus Thomas, & Occhan. Pro hac lect. nihil faciemus, niſi declarare terminos, dicit liber noſter. Cunctæ res difficiles &c. *Quedã nõia ſynonima cũ ente.* Notandum primo, ꝙ iſta nomina, ens, res, aliquid, vnum, bonum, uerum, ſunt termini ſynonimi. Ideo ſicut diuiditur ens, ita & ly res, & ly aliquid. Ideo ponit doctor aliquas diuiſiones entis. Prima, duplex eſt ens, ſeu res &c. ſcilicet creata, & increata. ita ꝙ omnis res mundi eſt creata, uel increata. Eſt hic parua difficultas. Nam uidetur doctori noſtro quòd res increata, infinita, neceſſaria, & a ſe, idem ſint. Sed reſpõdetur ad hoc, quòd aliqua res eſt, quæ eſt infinita, neceſſaria, increata, quæ tamen non eſt a ſe ſicut filius in diuinis: & ſpiritusſanctus, & per hoc ſoluitur quæſtio, dicendo, quòd non omnis res infinita, increata, neceſſaria, eſt a ſe. Ex quo ſequitur corollarium quòd doctor vult hic habere ꝙ aliqua res eſt uere producta quæ non eſt creata nec dependens, ſicut filius in diuinis & ſpiritusſanctus. *1. diuiſio entis.* *Aliqua res eſt increata &c. quæ nõ eſt a ſe.*

Pro cuius declaratione eſt notandum, ꝙ ad hoc ꝙ aliquid creetur, tres conditiones requiruntur. Prima conditio requiſita ad hoc ꝙ aliquid creetur eſt, quòd producatur omnino de nõ eſſe id eſt quòd nihil ipſius præſupponatur: & per hoc creatio differt a generatione in qua aliquid rei genitæ præſupponitur, ſcilicet materia. Secundo requiritur quòd illud quod creatur uerè recipiat eſſe id eſt eſſe reale. & exiſtentiæ. Ex iſto ſequitur quòd ſecundæ intẽtiones non creantur, quia nõ accipiunt uerum eſſe exiſtẽtiæ. Tertio requiritur quòd illud quod creatur ſit alterius naturæ a creante, & quia filius in diuinis non eſt alterius naturæ a patre, licet habeat eſſe a patre, tamen non creatur a patre, & eſt hic ſupponendum quòd in patre & filio & ſpirituſancto eſt una deitas ſine quacunq; diſtinctione. ideo eſt una natura diuina in patre & filio & ſpiritusſancto, unde ſi quis petat quo pater eſt Deus & quo filius eſt Deus. reſpondetur una & eadem deitate. *Tres cõditiones creabilis.*

Dico ulterius quòd illud præciſè reperitur in diuinis ſcilicet quòd ſint plura ſuppoſita in eadem natura. unde ſi quis petat qua humanitate Petrus eſt homo: & qua humanitate Andreas eſt homo: an eadem humanitate. reſpõdetur ꝙ non.

Ex iſtis ſequuntur aliqua corollaria. Primum quòd ſecundæ intentiones non poſſunt creari. Secundum quod Ideæ de quibus loquitur Scotus in primo xxxv. non creantur: quia nõ habent uerum eſſe, ſcilicet reale, & exiſtentiæ, ſed ſolum eſſe cognitum. Vnde eſt ibi notandum unum uerum, quòd idea eſt res cognita in mente diuina: ut Petrus cognitus in mente diuina, dicitur idea Petri. Dicit tamen Scotus quòd idea poteſt dupliciter ſumi. Nam quandoque capitur formaliter: & ſic eſt cognitio per quam aliquid cognoſcitur: & ſic tantũ eſt una idea omnium rerum in mente diuina: & ſic illa idea eſt infinita: quia eſt ipſa cognitio diuina, uel ipſe Deus. Alio modo capitur obiectiuè, uel materialiter: & ſic eſt res cognita. *Idea dupliciter.*

Eſt autem hic vna difficultas, quia dicit Scotus quòd ens prima ſui diuiſione diuiditur in ens creatũ & in ens increatum, & contrarium uidetur dicere in quæſtione tertia huius quodlibeti, ubi dicit quòd ens prima ſui diuiſione diuiditur in ens reale & in ens rationis. Pro cuius difficultatis enodatione dico quòd Scotus non ſibi contradicit, quia quando ibi dicit, quod ens prima ſui diuiſione, diuiditur in ens reale, & in ens rationis debet intelligi æquiuoci in ſua æquiuocata ita quòd ens ẽ æquiuocũ ad ens reale, & ad ens rationis. Cũ autem dicit hic, ꝙ ens prima ſui diuiſione diuiditur in ens creatum, & increatum: debet intelligi diuiſione uniuoci, in ſua uniuocata, & per hoc ſoluuntur multæ fatuæ quæſtiones (quarum una eſt) qua aliqui impugnando iſtas ſecundas intẽtiones, quærunt, utrum illæ ſint creator, uel creatura, ſubſtantia, uel accidens, finitum uel infinitum. Dicendum eſt, ꝙ non ſunt creator, nec creatura. Nam creator, & creatura, continẽtur ſub diuiſione entis realis. unde hæc omnia continentur ſub ente reali creator, & creatura, ſubſtantia, & accidens, finitum, & infinitum. Contra hoc arguitur. Nam ſic uidetur Sco. uenire ad errorem qui uidetur eſſe condemnatus, ſcilicet ad errorẽ Greg. de Ari. de compleaẽ ſignificabilibus, dicentis, ꝙ compleaẽ ſignificabile eſt aliquid, & tamen non eſt creator, nec creatura, quia dicit Sco. ꝙ ſecundæ intentiones non ſunt creator, nec creatura. Reſpondetur ꝙ per hoc nihil habetur contra Sco. nec rationes de Aliaco cõtra Sco. faciunt aliquid: quia Sco. non dicit ꝙ ſecundæ intentiones ſint aliquid. *Cõtradictio apparens in Sco ſoluitur* *Defendit Sco. ab errore dãnato.*

Sequitur corollarium, ꝙ Chriſtus non eſt creatura: quia Chriſtus eſt filius Dei. Nã dicit Sco. in ij. ꝙ ad hoc ꝙ aliquid ſit creatura, nõ ſufficit ꝙ accipiat aliquod eſſe ſimpliciter, ſed requiritur, ꝙ recipiat primum eſſe ſimpliciter: ſed tale eſſe in Chriſto eſt eſſe uerbi. Sequitur ulterius ꝙ eſt magna differẽtia inter cẽ cãri, & produci. Nam filius in diuinis bene producitur, tamen non cauſatur. Vnde ad hoc ꝙ aliquid cauſetur, ſequititur ꝙ recipiat eſſe ab alio, & ꝙ ſit alterius naturæ ab illo, & ꝙ dependeat ab illo. *Differentia inter cãſari, & produci.*

Sequitur ulterius, ꝙ filius non dependet a patre, licet bene accipiat eſſe a patre, quod eſſe, eſt eiuſdem rationis, & naturæ cum eſſe patris: dependere autem ab alio, eſt imperfectionis, & requirit diſtinctionem naturæ a dependente.

Quæ ſunt in diuinis, uel eſſentialia, uel notionalia ſunt.

Sequitur finaliter ꝙ Auguſtinus ponit vnam diuiſionem in diuinis dicens, ꝙ illa quæ ſunt in diuinis, aut ſunt eſſentialia, aut notionalia, & iſti termini puta quid ſit eſſentiale in diuinis, & quid notionale, declarabuntur inferius. Vnde dicit Auguſtinus: res quibus fruendum eſt ſunt pater, filius, & ſpiritus ſanctus, eademque trinitas, una quędam ſumma res, communis omnibus fruentibus ea. & nota ꝙ in hac auctoritate aliter & aliter accipit rē. Vnde quando dicit, res quibus fruē-

Res in diuinis dupliciter.

dum eſt, accipit rem perſonaliter, ſed quando dicit ſumma res, accipit rem eſſentialiter: ita ꝙ hoc totum uult habere, ꝙ ſunt tres res quibus fruendum eſt, & cum hoc eſt una eſſentia diuina, quæ eſt communis tribus, per realem eſſentiam.

Trinitas eſt nomen collectiuum.

Vbi nota quod iſte terminus, trinitas, eſt terminus collectiuus, ſicut ly populus. nam hæc eſt falſa, pater eſt trinitas, quia ly trinitas, ſignificat plura, iſta tamen bene eſt vera: pater, filius, & ſpiritus ſanctus, ſunt trinitas.

Quærit ergo doctor noſter pro prima quæſtione. Vtrum in diuinis eſſentialia, ſint immediatiora eſſentiæ diuinæ, quàm notionalia.

Pro declaratione quęſtionis ſupponit unum, ſcilicet, quòd in diuinis ſunt aliqua quæ vocantur eſſentialia, & aliqua, quæ uocantur notionalia, & licet iſti termini declarabuntur in quæſtione, tamen pro nunc, ad intelligendum

Quid notionale in diuinis.

quæſtionem eſt notandum, quòd notionale in diuinis, eſt relatio ad intra, ideſt notionalia in diuinis ſunt relationes, quę ſunt in diuinis ad intra. ut paternitas, filiatio, ſpiratio actiua, ſpiratio paſſiua, hæc vocantur notionalia Ita quod ſi quis petat, da mihi unum notionale. Alia vero quæ non ſunt ſicut relationes ad intra uocātur eſſentialia, vt ſapientia, iuſtitia, bonitas, miſericordia. Vnde quæſtio vult hoc quærere utrum iſta eſsētialia magis intimæ magis immediate, magis intrinſecè, conueniant eſſentiæ diuinæ, quàm relationes ad intra, ut puta, utrum bonitas in diuinis magis intrinſecè conueniat eſſentiæ diuinæ, quàm paternitas.

Arguit doctor, ꝙ notionalia, i. relationes in diuinis ad intra magis immediate conueniunt eſſentiæ diuinæ, & formetur ſic argumentum. Illud magis immediatè cōuenit eſſentiæ diuinæ per quod conſtituitur ſuppoſitum eſſentiæ diuinæ (Alia litera ſcilicet, ꝑ relationes cōſtituitur ſuppoſitū eſſentiæ diuinæ, & non per eſſentiale) huiuſmodi autem eſt notionale, & non eſſentiale: ergo.

Vnde eſt hic notandum ꝙ tres ſunt perſonæ, ſeu ſuppoſita in diuinis, & quodlibet illorum conſtituitur ex eſſentia & relatione. ut pater eſt unum ſuppoſitum, quod uerè conſtituitur ex eſſentia & paternitate, filius conſtituitur, ex eſſentia & filiatione: ſpiritusſanctus conſtituitur, ex eſſentia & ſpiratione paſſiua.

In oppoſitum arguitur. Illud eſt immediatius eſſentiæ diuinæ, quod eſt perfectio ſimpliciter, quam illud quod nullo modo eſt perfectio ſimpliciter: ſed quodlibet eſſentiale, eſt perfectio ſimpliciter, non autem notionale: igitur magis immediatè conuenit eſſentiæ diuinæ eſſentiale, ut bonitas, quam notionale, ut paternitas.

Quid ſit perfectio ſimpliciter.

Pro iſto argumento duo ſunt notanda. Primo quid ſit perfectio ſimpliciter, & eſt quæ ſic ſe habet, ꝙ in ſuppoſito abſolute conſiderato, melius eſt ipſum, quàm non ipſum, id eſt ipſa perfectio ſimpliciter, quàm non ipſum, id eſt ſuum contrarium. exemplum. ut capio ſapientiam, dico ꝙ ſapientia eſt melior in quolibet ſuppoſito, conſiderando ſuppoſitum ſecundum ſe ideſt non conſiderando ꝙ tale ſuppoſitum, ſit in tali natura: melius eſt ipſum habere ſapientiam quàm ſuum contrarium, puta inſipientiam vel non ſapientiam.

Sed pro maiori declaratione, arguitur ſic. Lapidi id eſt ſuppoſito lapideo, non eſt melius habere ſapientiam, quàm non ſapientiam. igitur antecedens patet: quia ſi ſuppoſitum lapidis haberet ſapientiam, uel eſſet ſapiens, uel non eſſet lapis: igitur non eſt melius lapidi habere ſapientiam quàm non ſapientiam. reſpondetur ꝙ argumentum nihil valet: quia tu aſſignas ſuppoſitum in tali natura, & tamen deberes conſiderare ſuppoſitum preciſè, ut ſuppoſitum eſt. Sequitur ſecundo unum quod poſtea declarabitur ſcilicet ꝙ nullum notionale ideſt nulla relatio in diuinis ad intra, eſt perfectio ſimpliciter, ſicut paternitas, filiatio, ſpiratio actiua, uel paſſiua.

Pro declaratione quæſtionis eſt notandum, ꝙ quatuor termini declarabuntur in quæſtione ſcilicet eſſentia: eſſentiale, notionale: & immediatius. & pro nunc declarabimus hūc

Quid eſſentia ī diuinis

terminum, eſſentia. unde eſſentia. eſt aliquid commune, per identitatem, quo aliquid formaliter eſt tale, exemplum, in homine eſt eſſentia uideamus quid in Sorte eſt commune, & illud eſt eſſentia Sortis: & hæc eſt humanitas Sortis. ad propoſitum, in diuinis, eſſentia, eſt aliquid commune per identitatē, quo, quodlibet ſuppoſitum in diuinis eſt vere Deus. & illud nō eſt niſi deitas, quæ nominatur eſſentia, uel natura diuina.

Secunda propoſitio, iſta entitas realiter, actualiter, eſt in diuinis. quod probatur, quia ſi ibi non eſſet actualiter, ſequeretur ꝙ nihil actu exiſteret in diuinis, quod eſt hæreticum, & falſum.

Alia propoſitio. Iſta entitas, eſt realiter in tribus perſonis, ſine quacūque diſtinctione ipſius, nec reali, nec rationis. Ideo iſta conceditur eſſentia diuina, ſeu deitas, eſt in pluribus per identitatem, iſta tamen propoſitio, hæc eſſentia eſt in pluribus, nunquam conceditur in creaturis, quia nunquam eſt uerum dicere de aliquo creato, ꝙ ſit in pluribus per identitatē.

De ſola eſſentia diuina vere dicitur quod ē eadē numero in pluribus ſuppoſitis.

Alia propoſitio. iſta entitas eſt unica in diuinis: & hoc eſt qđ communiter dicimus, ꝙ tres perſonæ ſunt idem eſſentia, id eſt deitate: & talis propoſitio, nunquam conceditur in creaturis, quia nunquam de duabus creaturis, vel pluribus, eſt verū dicere, ꝙ ſunt idem eſſentia id eſt ꝙ habeant unam & eandē naturam falſum eſt. Alia propoſitio. iſta entitas eſt prima: probatur: quia ſi iſta entitas non eſſet prima, oporteret dare aliam priorem ea, puta vnam entitatem, quæ eſſet prior quàm deitas. ſeu ante deitatem. quod eſt hæreticum, & falſiſſimum. Alia propoſitio iſta entitas eſt a ſe, & abſoluta. iſta propoſitio probatur aucto. Augu. vij. de tri. qui ait omnis eſſentia quæ relatiuē dicitur, eſt aliquid excepto relatiuo: ſed iſta entitas relatiuè dicitur: igitur iſta entitas eſt aliquid excepto relatiuo: & per conſequens eſt aliquid præter relationem, & non niſi ens abſolutum, ad ſe. Pro iſta auctoritate eſt difficultas, quid eſt aliquid dici relatiuè? & eſt nominari per terminum relatiuum. Vnde quicquid nominatur per terminum relatiuum,

Quid ē aliquid dici relatiue.

dicitur relatiuē. exemplum, illud quod dicitur pater, dicitur relatiue: ſed eſſentia diuina eſt pater igitur eſſentia diuina dicitur relatiuè & ultra dicitur relatiue: igitur eſt aliquid excepto relatiuo id eſt excepta relatione. Nam ibi capitur concretum, pro abſtracto.

Ex omnibus iſtis infert Scotus unam cōcluſionem, puta. In diuinis, eſt aliqua entitas realis, actualiter ibi exiſtens in tribus perſonis, unica, prima, & a ſe: igitur abſoluta.

Iſta realis entitas in Deo, &c.] quærit doctor, quare eſt, ꝙ a ſanctis iſta natura diuina, ſeu deitas, uocatur eſſentia diuina? reſpondetur ꝙ hoc ideo eſt, quia eſt ratio eſſendi ſimpliciter omnium illorum. quæ ſunt in diuinis: quia dicit Augu. ſapere ideſt ſapiens, dicitur a ſapientia, poſſe id eſt potens, dicitur a potentia: æternum, æternitate: iuſtum iuſtitia eſſe eſſentia. unde pater in diuinis, formaliter, & realiter, eſt eſſentia. filius quo formaliter eſt eſſentia. Ita ꝙ quando quærimus, per propoſitionem de ſecundo adiacente, debemus ſemper reſpondere per eſſentiā, in omnibus diuinis. Ideo dicit Aug. pater eſt, hinc pater, paternitate: filius filiatione. ſed pater eſt, eſſentia. filius ſimiliter, ſpiritusſanctus ſimiliter.

¶ Manifeſtum eſt Deum &c.] dices illa deitas, ſeu natura, uocatur ſubſtantia, non eſſentia: igitur Reſpondet Aug. ꝙ illa natura, non dicitur ſubſtantia niſi abuſiuè, immo propriè debet uocari eſſentia: immo illud nomen eſſentia, uidetur propriè ſoli Deo conuenire. Vnde Deus ipſe uidetur ſolus, qui dicitur eſſentia, & incommutabilis. Sed dices vnde ſumptum eſt, ꝙ illa natura vocaretur eſſentia? Reſpōdet doctor, Aug. ꝙ hoc trahitur de tertio Exo. vbi quando Moyſes interrogauit dominum, ut diceret ſibi nomen ſuum: quia dicebat ſi dicam filiis iſrael, Deus patrum ueſtrorum miſit me ad uos, interrogabunt nomē illius. reſpōdit Deus, ego ſum, qui ſum. Ideo dices qui eſt miſit me. ad uos. ibi ergo uolebat denotare, ꝙ eſſe, & eſſentia propriè conueniebant Deo.

Quid eſt proprium nomē Dei.

Et pro maiori declaratione notandum eſt, ꝙ omnes doctores Chriſtiani cōueniunt in hoc, ꝙ illud complexum, qui eſt, eſt nomen proprium Dei. & ſi dicas Contra in litera hæbraica non habetur, qui eſt: ſcilicet habetur ero, qui ero. patet in litera hæbraica, inuenitur iſtud nomen here, quod ſignificat ero. Igitur male dicitur, qui eſt. Dico ꝙ qualitercunque ſcribant hæbrei, omnes tamen Chriſtiani doctores. vt Augu. & Hieronymus dicūt quòd illa dictio ero, valet tantum ſicut qui eſt. unde dicit Damaſcenus quòd iſtud nomē, qui eſt, proprium ipſi Deo, totum eſſe Dei comprehendens, quod uocatur pelagus ſubſtantiæ infinitū, & interminatū. & aduerte ꝙ vt dicit de lyra, vocatur pelagus interminatū, q a hēt modū eſſendi ad oia q exiſtūt. & ſi dicas iſtud nomē tetragramatō eſt nomē magis ꝓpriū ipſius Dei q̄ qui eſt. rñdet breuiter ꝙ multa sūt noia ꝓpria ipſius Dei: & dico ꝙ tetagramatō ſcribit in

6

hæbraico

hebraico per quattuor literas.ſ.i g b h.Id dicitur tetragramaton,quaſi nomen quatuor litararum: & dico de iſto, ꝙ eſt nomen magis proprium ipſius Dei,quàm ly,qui eſt:ſignificat enim aſſentiam,& [illegible] ſic abſolute, ꝙ non ſignificat concretiue, neque [illegible] ue. vnde quando hebræi inueniunt iſtud nomen,[illegible] nt ſcilicet [illegible] Ado nay:quod [illegible] ut Deus patrum noſtrorum,quod etiam ſcribu[illegible] quattuor alias literas,ſcilicet per a,per d, par b,& per [illegible]

Dub. Sco. Q[illegible] ſta [illegible] & Nunc Do[illegible] vult impu [illegible] ſunt in præcedenti quæſtione,& vult probare ꝙ [illegible] non ſit prima entitas [illegible] & formatur [illegible] diuina [illegible] omnem per[illegible] prima: [illegible] ipſe [illegible] & præcis [illegible] aſt notū [illegible] Damaſcenum, [illegible] dicebatur [illegible] omnem [illegible] diuini [illegible] [illegible] [illegible]

Sol. dub. [illegible]

Continentia duplex. [illegible]

[illegible]

Pater dupliciter ſumitur. [illegible]

[illegible]

2. Dub. Secundo ad idem [illegible] ſic. [illegible] tur eſſentia [illegible] exiſtentia [illegible] male d[illegible] ꝙ eſſentia [illegible] in diuinis.

Soluitur. Eſſentia et exiſtentia ſumptiuis idē in Deo. [illegible] ponuntur [illegible] propoſitione [illegible] ſunt idem [illegible] realis [illegible]

La [illegible] ſequitur [illegible] Si exiſtentia [illegible] eſſe [illegible] in diuinis [illegible]

Ex quo [illegible] corollarium, ꝙ iſta conceditur per ſe & [illegible] Deus exiſtit, [illegible] & iſta, Deus eſt ens.

[illegible] exiſtit eſt terminus connotatiuus, & ly, Deus eſt [illegible] potest [illegible] tatiuē [illegible] ponit multa falſa. Na[illegible] connotatiuus tamē [illegible] modo [illegible] cuius eſt

differentia,ſupponit alterius aliud falſum, ſcilicet ꝙ ly exiſtit ſit terminus connotatiuus in Deo, quod tamē eſt falſum, benē verum eſt ꝙ ly, exiſtit, eſt terminus connotatiuus in creaturis.Vnde quando dico Petrus exiſtit,ly,exiſtit,ſupponit pro quali bet re creata,quæ habet eſſe.& connotat [illegible] habere eſſe extra ſuam cauſam, & hoc eſt quod [illegible] dicere. Auicenna, ſcilicet ꝙ eſſe cuiſlibet rei creatæ [illegible] per quod nihil [illegible] ſecundum adiacens [illegible] de creatura, [illegible] propoſitio con[illegible],ſed quando dicitur de Deo,tunc [illegible] tatiua.vt iſta Deus eſt. *Exiſtit pro quo ſupponit & quid connotet.*

Consequenter [illegible] declarare iſtum terminum eſſentia lem, [illegible] iſtum terminum [illegible] ponit [illegible] & aliter [illegible] Vnde [illegible] pro quod eſt de [illegible] phyſica [illegible] materia,& forma [illegible] materia, & forma [illegible] eſſentialia [illegible] naturali [illegible] Petri eſt eſſen [illegible] *Quid eſſentiale.*

[illegible] ut di[illegible] phyſi[illegible] ca, quæ com[illegible] mate ria & forma [illegible] ponitur ex [illegible] rationa[illegible],& nota [illegible] Metaphyſica lem vocat diffinitionem rationis, [illegible] omne [illegible] in diffinitione [illegible] tiale. *Definitio duplex.*

Ex [illegible] corollarium, ꝙ phyſici capiunt eſſentia [illegible] accidens ſit acci[illegible] Scotus accidens per accidens [illegible] realiter [illegible] inhæret, [illegible] exemplum albedo,nigra [illegible] vero aliter [illegible] eſſentia [illegible] Theologi aliter utuntur iſto termino eſſentiale,& [illegible] Theologi capiunt eſſentiale, ut di[illegible] contra ad intra in diuinis.ex quo ſequi [illegible] ad quod non [illegible] in diuini [illegible] intra, vocatur [illegible] diuinis,ut [illegible] onitas, ſapientia, &c. Dices,quare [illegible] cuntur eſſentia [illegible] reſpondet doctor, [illegible] talem [illegible] ionem, [illegible] vocantur eſſentialia,quia conueniunt [illegible] in duobus, [illegible] in hoc quod eſt eſſe realiter [illegible] *Nomen eſſentiale aliter ſumitur Theologis,& aliter philoſophis. Quare aliqua dicantur eſſentia lia in diuinis.*

Ex [illegible] corollarium, ꝙ ſi velim clare uidere, an [illegible] notionale, [illegible] eſſentiale, & [illegible] tale [illegible] notionale, quia nō [illegible]

[illegible] quid eſt notionale [illegible] tamen [illegible] conſequentia eſt [illegible] minus,ſunt [illegible] Reſpondeo [illegible]

[illegible] duplex eſt eſſentiale, [illegible] unitas, [illegible] iuſtitia, & [illegible] eſſentia [illegible] non eſt tim [illegible] portat reſpectum ad extra, ſi[illegible] connotat [illegible] non pro [illegible] creatis. [illegible] Aug. [illegible] ſubſtantiam, uel accid[illegible] *Duplex eſſentiale. Confirmant determinatū pD. Aug.*

[illegible] de Deo [illegible] non ſe [illegible] iſta, [illegible] uel notionalia, & ꝙ de [illegible] ens. [illegible] ꝙ Deus nihil poteſt recipere [illegible] non eſt compoſſibile cum ali quo [illegible] alteno, ſicut in quæſtione [illegible] *Deo nihil accidit. Deus non eſt cōpoſſibilis. De innaſcibilitate an ſit notionale, unde fiat. mayronus in declaratione terminorum Theologicorum.*

[illegible] tertio [illegible] vult declarare iſtud terminum notionale [illegible] ues. Pri ma. N[illegible] intra, [illegible] ſunt. Se[illegible] ad intra. [illegible] tertia [illegible] ſunt tantū tria notionalia in

D.l[illegible] Quodlib. A a di-

diuinis. Tertia propoſitio, eſt aliquod eſſentiale in diuinis quod nullum penitus importat reſpectum neque ad intra, neque ad extra, ſicut ſapientia, bonitas, [illegible] alii. Alia propoſitio. Non eſt contra rationem noti[illegible], quod ſit in pluribus, ſed eſt contra eius rationem [illegible] od [illegible] mā partē probo. Nam ſpiratio actiua eſt non notionale, & [illegible] atre, & [illegible] non eſt [illegible]. Alia propoſi[illegible] eſt [illegible], quod erat aliud eſſentia[illegible] importat [illegible] ad extra, ſicut dominu[illegible] ans & [illegible] alii, & [illegible] uult adhuc habere [illegible] illis ſuppo[illegible] ponit [illegible]

Prop. Doct. propoſi[illegible], in benedicta trinitate [illegible] deitas, & actualiter ibi exiſtens, & ex natura rei, ut probatum eſt, [illegible] ibi doctor am[illegible] dicitur [illegible], quod [illegible] entia diuina [illegible] ſub d[illegible] o, an illa [illegible] ſimplex, u[illegible] ſimp[illegible] ſimplex, & quia [illegible] inquit ſu[illegible] d[illegible] and[illegible] eſt m[illegible]

Differentia inter ſimplex, &c. Scoti pro quo ponuntur al[illegible] pro[illegible] ſima, d[illegible] ſcotia eſt inter [illegible] ſimp[illegible] [illegible] me ſimplex. Nam ſimplex [illegible], quod eſt [illegible] us quidditatiue, hoc eſt d[illegible] [illegible] od quidditatiue [illegible] le, uocatur ſimplex, [illegible] co[illegible] tus [illegible] conceptus partium d[illegible] Deus, uel eſſentia diuina [illegible] quod poſſit dici ſimplex, & [illegible] talis propoſitio de me[illegible] De[illegible] ter ſimplex, eſt [illegible] ex,

Deus non ē ſimpliciter ſimplex, licet ſit ſimplex, & ſumme ſimplex. eſt ſimplex [illegible] ſimplex. [illegible] eſſentia diuina non eſt [illegible] ur eſt ſimpliciter ſimplex. con[illegible] dens probatur, & quæro. quid eſt Deus [illegible] conceptus. [illegible] arguo ſic. De[illegible] ceptus, eſt, Deum eſſe diui[illegible] res [illegible], uel in plures realitate[illegible]

Dubitatio non leuis. dum. igitur Deus eſt ſimplex [illegible] dum, quod diuidatur in plures na[illegible] neque [illegible] plures realitates: pri[illegible] male ſonat, quod Deus diuid[illegible]

Pro de[illegible] ſtructione [illegible] quæ [illegible].

Duplex conceptus. Conceptus [illegible] ex [illegible] & [illegible] ma[illegible] mais [illegible]. Et [illegible] modo [illegible] omnes [illegible] ceptum, & [illegible] non capit Scotis [illegible]

Conceptus formalis quid. quando dicit, quod ſimplex eſt reſo[illegible] plures [illegible]. Alio modo ca[illegible] obiectiue [illegible] gnitum.

Ex quo ſequitur, quod quicqu[illegible] ſiue non, uocatur concep[illegible] uc. Tunc pono talem propo[illegible]

Conceptus obiectiualis eſt reſolubilis in plures conceptus, ſecundū Sco. ſimplex eſt reſolubile in plures con[illegible] ptu obie[illegible] quòd [illegible] res conceptu[illegible] co- gnita qui[illegible] tatiue. Arguitur [illegible] De[illegible] cludit aliquod [illegible] tum, uel a[illegible] cis quod eſt re[illegible] plure[illegible] nota, & antecedens probatur [illegible] re. Et a[illegible] tur [illegible] Deus [illegible]

Differentia inter modū intrinſecum & differentiam ex Sco. & modum intr[illegible] eſt ens infinitum ſed [illegible] ſecus non impo[illegible] eſt mod[illegible] intr[illegible] differenti[illegible] quod poteſt [illegible] trinſ[illegible] intri[illegible] non [illegible] finiti, ſed [illegible] tri dec[illegible] modo, qu[illegible] conceptum en[illegible] te [illegible] duin[illegible] dicis, quod tu[illegible] que rem, n[illegible] & creatura[illegible] entis [illegible] o & creatur[illegible]

[illegible]

Profeſſio. primi, [illegible] entis quæ eſt communis Deo, & creaturæ per [illegible],

non eſt aliquid ex natura rei. Ex quo ſequitur, quòd Deus, & creatura, in nulla re, aut realitate conueniunt [illegible] natura rei. *Deus & creatura in nulla re aut realitate conueniunt ex natura rei.* Secunda propoſitio. Conceptus entis obi[illegible] ſolum eſt per operationem inte[illegible] co[illegible] Deum & creaturas, & per [illegible] cognoſ[illegible] [illegible] refo[illegible] crat[illegible] etur. N[illegible] compara[illegible] ſed [illegible] p[illegible] D[illegible] & [illegible] quæ ſ[illegible] cia [illegible] R[illegible] Deus [illegible] eſt ſimplex, & [illegible] ex, [illegible] la, e[illegible] cum [illegible]

Nulla creatura [illegible]. ac[illegible] qu[illegible] ſu[illegible] acciden[illegible] a creatura eſt [illegible].

A[illegible] pr[illegible], at [illegible]

[illegible]

Nam [illegible] eus [illegible] plici[illegible]

A[illegible] natura[illegible]

[illegible]

A[illegible]

[illegible]

[illegible] tur [illegible] m, quòd mac[illegible] rum [illegible] al[illegible]

Aliquid ē unū de qd [illegible] duplex ter. [illegible] a [illegible] inadæquate [illegible]

E[illegible] [illegible] ſimatur [illegible] ma. [illegible] & [illegible] Au[illegible] Au- [illegible] ſiu[illegible]

Quid ē uita Deo, & quo eſt idē duarū. [illegible] eſt [illegible] arboris [illegible] fruct[illegible] a homi[illegible] uita [illegible] eſt natura, [illegible] Immaterial[illegible] Deo [illegible] ſuo ma[illegible] eſt de quidditat[illegible]. Igitur uita [illegible] qu[illegible] ate [illegible] plus [illegible]

Cuiſ

Cuicunq; non repugnat eſſe &c. Rationa ſic probátur, quando alicui non repugnat eſſe idem cum aliquo, non eſt perfectiſſime idem cum illo, niſi ſit idem cum illo ſumma identitata: ſed uitæ intallectuali non repugnat eſſe idem cum aſſentia diuina: Igitur non erit idem perfectiſſimè ſibi niſi ſit idẽ ſumma identitate puta identitate eſſentiali.

Ex iſto textu uult doctor habere, ꝙ uita intellectualis eſt de conceptu quidditatiuo ipſius dei ſicut exiſtentia. Iden dicit doctor, ꝙ quatuor ſunt quæ dicuntur quidditatiuè de ipſo Deo, ſcilicet uita intellectualis ſpiritus ens infinitũ & exiſtentia. Et ſi dicas uita intellectualis dicitur ab intellectu: Sed intellectus non dicitur quidditatiuè de Deo: Igitur nec uita intallectualis. Reſpondetur breuiter de menta Scoti in 2. lib. quando dicimus, ꝙ rationale eſt differentia hominis non capitur rationale, ut dicitur ab intellectu hominis: ſed ut dicitur ual ſumuntur à tota natura intellectuali. Similiter dico, ꝙ uita intellectualis, non dicitur ab intellectu: ſed a tota natura intellectuali puta ab ipſo Deo.

Quomodo rationale eſt differentia hominis.

Secunda ratio ſumitur ex parte intellectus: & ſic formatur: intellectus eſt eſſentiale in diuinis: quod non importat reſpectum: nec ad intra, nec ad extra &c.

Hic ſumit doctor aliquas propoſitiones claras phiſicales. Prima: quælibet potentia, quantum eſt ex natura ſua, prior eſt ſuo actu. Ex quo ſequitur, ꝙ intellectus aſt una potentia, quæ quantum eſt de ſe, eſt prior ſuo actu, puta intalligere. Ex quo infert ꝙ actus cuiuſcumque potentiæ fuerit, ſupponit ſuam potentiam in qua recipiatur, & a qua producatur. & hoc maxime in creaturis. Sequitur igitur, ꝙ intellectus ex natura ſua, prius eſt completus in natura, quàm aliquid habeat aſſe ab actu ſuo: quia actus eius præexigit illam potentiam.

Sed comparatur eſſentiæ diuinæ. Hic doctor quærit unã quæſtionem, ſcilicet utrum intellectus diuinus poſſit habero aliquam comparationem. hoc aſt dictu, utrum intellectus diuinus poſſit cognoſcere aliquid in ordine ad aliud: ideſt utrũ intellectus diuinus poſſit cognoſcere aliquid eſſe hoc, uel nõ eſſe, hoc? Reſpondet doctor, ponendo talem propoſitionem. In diuinis, poteſt eſſe comparatio: ideſt actus comparatiuus. Secunda propoſitio. Quicquid intellectus eraatus poteſt cõparara, & intellectus diuinus, ideſt increatus, poteſt illud cõparare. Ideo in diuinis poſſunt comparationes.

Intellectus Diuinus poſſit comparare unum ad aliud: et hoc ab æterno.

Sed diceres, utrum in diuinis potuit ab æterno eſſe comparatio? Reſpondet doctor hic, & diſtinctione tertia primi: quòd ab æterno in Dao fuerunt comparationes. Probat doctor: quia Deus ab æterno cognouit ſe creaturum mundum pro, a, & Petrum pro, b, argo habuit comparationes ab æterno: ideſt habuit cognitionem per quam cognouit hoc fore, uel non fore. Tunc quærit doctor: utrum per tales comparationes quas Deus habuit ab æterno, producerentur reſpectus rationis? Reſpondet doctor hic, & diſtinctione tertia primi, aperiendo duos modos. Primus modus eſt, quod per tales comparationes potuerunt produci reſpectus rationis ſuo modo, ſicut nunc per tales comparationes fiunt. Dices, igitur ab æterno fuit dominus. Nego: ad probationem, ab æterno Deus cognouit ſe eſſe dominum creaturæ pro, a, pro quo tẽpore creatura produceretur: igitur fuit producta ſecunda intentio, per quam dicebatur dominus. Itam ab æterno cognouit ſe creaturum Petrum pro, b, igitur per talem comparationem cauſabatur reſpectus rationis, puta creatio: igitur ab æterno uocabatur creator. Reſpondet doctor diſtinct. tertia primi: quia ſi concedamus quòd in Deo ab æterno fuerunt tales comparationes, ſeu notitiæ: concedimus quòd ab æterno in Deo fuerunt tales reſpectus rationis. & quando infers. igitur ab æterno fuit dominus, aut creator. nego tibi conſequentiam. & ratio eſt: quia licet tales reſpectus fuerint in Deo ab æterno: non tamen pro æterno. Ideo non potuerunt dare denominationem Deo: niſi pro tempore pro quo fuerunt.

Duo modi tamen quos, ꝑ intellectum Diuinũ producta ſcientiæ ſecundæ intentiones ab æterno.

Deus nõ eſt dominus aut creator ab æterno.

Tertia ratio ſumitur ex parte actus intellectus & formatur ſic ratio. Actus intellectus diuini per quem comprehendit ſuam eſſentiam diuinam, eſt in Deo ex natura rei, & ille eſt eſſentiale, & nullum reſpectum importat: igitur eſt aliquod eſſentiale in diuinis, quod nullum reſpectum importabit. & hæc erat propoſitio probanda.

Et pro hac litera ponuntur aliquæ propoſitiones. Prima differentia eſt inter intelligere, & comprehendere: quia intelligere eſt cognoſcere aliquid: comprehendere autem connotat quòd potentia quæ comprehendit ſic tanta intellectualitatis, quantæ intelligibilitatis eſt illud quod cognoſcitur. Ex iſto ſequitur, quòd illa conſequentia non eſt bona. Beati cognoſcunt quod quid eſt ipſius Dei, ergo comprehendunt ipſum Deum.

Differentia inter cognoſcere, & cõprehendere.

Pro declaratione terminorum, dico quòd nihil dicitur infinitæ intellectualitatis, niſi illius intellectus ſit infinitus.

Ex quo infert doctor corollarium, quòd obiectum beatificum, ſeu ipſe Deus, non poteſt comprehendi niſi ab intellectu diuino: quia nullius eſt intellectus infinitus niſi diuinus. Aduerte tamen finaliter propter multos doctores antiquos quòd quando inuenimus quod beati comprehendunt Deũ. Capimus comprehendere large, & non proprie, ut idem eſt ꝙ cognoſcere aliquid & quod quid eſt eius.

De quarto termino. Nunc doctor uult declarare iſtum terminum, immediatius. Et primo ponit talem diſtinctionem. Aliquid dicitur immediatius alicui dupliciter, ſcilicet poſitiuè, & negatiuè. Vnde illud eſt immediatius alicui poſitiuè quod eſt medium inter illa duo: puta inter primum, & tertium. dat exemplum doctor. Capio ſubiectum, ſuperficiem, & colorem. ſuperficies mediat inter ſubiectum, & colorem: igitur ſuperficies dicitur eſſe immediatius ſubiecto, quàm color, & hoc capiendo poſitiuè.

Immediatius aliquid dupliciter.

Ex illo uult habere doctor noſter unam pulchram propoſitionem, ſcilicet, ſubiectum, & omnia eius accidentia materialia, ſunt quanta eadem quantitata. exemplum. Petrus eſt magnus, albedo eius eſt magna; quo eſt magna, dico quòd eadem ſuperficie, ſeu quantitata. Similiter dico quòd forma ſubſtantialis extenſibilis & eius materia ſunt etiã quanta eadem quantitate.

Subiectum & omnia accidentia materialia ſunt quanta eadem quantitate.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd ſi quantitas ſubiecti corrumperetur. nihil manet quantum, nec albedo, nec aliquid aliud.

Secundo. Aliquid dicitur immediatius negatiuè, ſecundum quod magis excludatur medium. dat exemplum doctor ut riſibile, & albedo. reſpectu hominis, riſibile eſt immediatius homini, quàm albedo: quia magis excluditur medium inter riſibile, & hominem, quam inter albedinem, & hominem. Nam non eſt medium inter riſibile & hominem: eſt tamen medium inter albedinem & hominem: puta ipſa ſuperficies. Ideo bene dicit doctor, quòd immadiatius capitur negatiue, ideſt ut negat medium.

¶Poſſet autem diſtingui &c.]

Hic mouet doctor unam paruam difficultatem. Diceret enim aliquis. tu dicis: quòd immediatius capitur dupliciter. nonne ſic poſſumus dicere ponendo ordinem? mediatius: immediatius: & magis immediatius? Reſpondet doctor quòd ubicunque eſt ordo: ibi eſt diſtinctio. Ideo illud quod tu petis: dicit ordinem. & quia dicit ordinem: dicit diſtinctionem. Sed nos non quærimus ordinem in trinitata, ſed inter notionale & eſſentiale; inter eſſentiala, & eſſentiam. Ideo non curamus diſtinguere nunc illos terminos. Ex quo ſequitur quòd eſt mirandum: quòd aliqui nolunt negare ordinem trinitate.

Itaque colligendo conſequenter epilogat doctor illa quæ dicta ſunt. & dicit primo. Viſum eſt qualiter eſſentia aſt una in trinitata: qualiter eſt eadem cum eſſentia. Viſum aſt de aſſentiali: quomodo diſtinguatur contra notionale. Viſum eſt quòd duplex eſt eſſentiale, ſcilicet quoddam abſolutum, aliud eſt quod importat reſpectum ad extra. Viſum eſt de notionali, quomodo importat relationem ad intra.

De secundo articulo. Pono tres concluſiones. Conſequenter doctor ponit tres concluſiones. Prima concluſio. Nullum notionale; Ideſt, nulla relatio in diuinis ad intra, aſt immediatius eſſentiæ diuinę, quàm aliquod eſſentiale. Probat doctor, quia ſi immediatius conuenientat eſſentiæ diuinæ, hoc eſſet capiẽdo ly immediatius primo modo. Sed hoc eſt falſum, quia illud quod eſt immediatius primo modo eſt perfectius eo quod eſt immediatius ſecundo modo: ſed ſi notionale eſſet immediatius eſſentiæ diuinæ, quàm eſſentiala, notionale eſſet perfectius eſſentiali, quod eſt falſum.

Secũdus Articulus q. 1. concluſ. Sco.

Secunda concluſio. Omni eſſentiali includente reſpectum ad extra, aliquod notionale eſt immediatius eſſentiæ diuinæ. Probatur, quia notionale in diuinis, eſt ibi ex natura rei: ſed eſſentiale quod importat reſpectum ad extra, non poteſt habere eſſe ſecũdum totam eius ſignificationem, niſi per intellectum. Igitur ſequitur quòd notionale eſt immediatius eſſentiæ diuinæ.

Secunda cõcluſio Sco.

Tertia concluſio. omni notionali eſt aliquod eſſentiale immediatius ipſi eſſentiæ diuinæ. Hic breuiter uult habere

habere doctor, quòd omne eſſentiale, quod non importat reſpectum ad extra, immediatiori modo conuenit eſſentiæ diuinæ, quàm quodcunque notionale in diuinis. Declaro: capio ſapientiam in diuinis, quæ eſt unum eſſentiale. capio beatitudinem, quæ eſt unum eſſentiale, dico, quòd quodcunque horum immediatiori modo conuenit eſſentiæ diuinæ, quàm quodcunque notionale.

Vtilitas huius quæſt.

Dices extra textum: quid nobis prodeſt iſtud in theologia ſcilicet utrum hoc immediatius conueniat eſſentiæ diuinæ, quàm hoc: puta eſſentiale, quam notionale? Reſpondetur tantum prodeſt, quòd eſt totus textus Auguſtini de trinitate, tota briga nominalium contra doctorem de ſignis originis: intelligitur, & ſoluitur ibi, & pono talem propoſitionem. Iſta ſigna originis: puta primum, ſecundum, & tertium non oſtendunt niſi practicam iſtius textus: puta ordinis iſtorum ad eſſentiam diuinam, ſcilicet mediatiorem, & immediatiorem. Ideo quando dicimus in doctrina Scoti: pater eſt primo beatus, quàm producat filium: uult dicere, quòd beatitudo quæ eſt unum eſſentiale, immediatiori modo conuenit eſſentiæ diuinæ, quàm paternitas, quæ eſt productio filii.

Prop. pater eſt perfectè beatus, rõ exponitur.

Nam in concluſione probat doctor: puta quòd omni notionali, aliquod eſſentiale eſt immediatius. & formatur ſic probatio. qualis ordo eſt inter aliqua ſi realiter diſtinguerentur, talis eſt ordo ubi ſola ratione diſtinguuntur, ſiue capiatur ratio ſumpta ex parte rei, ſiue cauſata per actum intellectus, ſed ſic eſt, quòd ſi eſſentialia, & notionalia diſtinguerentur realiter, talis eſſet ordo, quòd eſſentiale immediatiori modo conueniret eſſentiæ diuinæ, quàm notionale: Igitur ubi illa ſola ratione diſtinguuntur adhuc erit talis ordo.

Pro littera ſunt difficultates aliquę. primo ſupponatur, ꝙ iſta maior eſt una maxima Scoti: Sed eſt ibi difficultas magna: utrum eſſentialia, & notionalia in diuinis, diſtinguantur ſola ratione. Primo capio unum eſſentiale, & unum notionale, ut bonitatem, & paternitatem, utrum iſta ſola ratione diſtinguantur, & uidetur ꝙ non: quia ceſſante quacunque operatione intellectus, paternitas conſtituit patrem, & ſapiẽtia non: igitur non ſolum diſtinguuntur per intellectum: Scotus ſoluit argumentum. & dicit mere, & hoc ſiue ratione ſumpta ex parte rei, ſiue mere cauſata per actum intellectus, ubi dicit cum Thoma. quòd duplex eſt diſtinctio rationis. Quædã eſt quæ fit ſolum per intellectum: & de illa non eſt ad propoſitum: quia falſiſſimum eſt dicere, quòd bonitas, & paternitas, ſolum per intellectum diſtinguantur. Alia eſt diſtinctio rationis ſumpta ex parte rei, quæ nihil aliud eſt quàm diſtinctio aliquorum, quæ ſic ſe habent, quòd unum non eſt formaliter aliud, quam vocat Scotus, diſtinctionem formalem. Et Thomas diſtinctionem rationis ſumptam ex parte rei. Sed minor patet. Probat Scotus iſtam minorem: puta quòd ſi eſſẽtialia & notionalia diſtinguerentur realiter, eſſentiale immediatius conueniret eſſentiæ diuinæ, quàm notionale: Oſtendit Scotus per exemplum, & ponit iſta tria, ſcilicet eſſentiam diuinam, memoriam, & productionem. Dices non intelligo quid eſt memoria. Ideo declaro. Memoria fęcunda, ſeu perfecta, eſt intellectus habens obiectum præſens, ad productionẽ notitiæ, in ſe, uel in ſua ſpecie. Tunc declaremus textum. Si memoria, uel intellectus cum obiecto diſtinguerentur realiter ab eſſentia diuina: Nonne adhuc immediatiori modo cõueniret eſſentiæ diuinæ intellectus, quàm producere filium. Igitur ubi ſola ratione diſtinguuntur, adhuc eſt ibi talis ordo.

Max. Scoti.

Q̃o eſſentialis & notionalia in diuinis ab inuicem diſtinguantur, diſputatur.

Diſt. rõnis duplex.

Quid memoria fœcũda.

Item ratio ad idem. Potentia eſt immediatior ipſi eſſentiæ diuinæ, quàm actio productiua, id eſt actus productiuus, ſed omne notionale in diuinis, eſt actus productiuus, uel præſupponit actum productiuum potentię: Igitur potentia iam mediatiori modo conuenit eſſentiæ, quàm actus productiuus.

¶Sicut igitur quoniam, &c.]

Recapitulat, quæ dicta ſunt in iſto articulo. Sed breuiter eſt difficultas, quomodo notionale dicitur actus productiuus in diuinis, uel quomodo præſupponit actum productiuum. Et capio unum notionale: puta paternitatem. Reſpondetur, quòd dicitur actus productiuus, quia eſt productio actiua filii. Generatio actiua, & actus productiuus filii idem ſunt. filiatio, productio paſſiua; generatio paſſiua. idem ſunt, ſine quacunque diſtinctione. Ideo patet clare, quomodo actus productiuus, dicitur notionale in diuinis.

Q̃o notionale ſit actus productiuus.

3. arti.

De iij. artic. Doctor in hoc tertio articulo uult ſoluere rationes Henr. ubi ingenioſiſſima dicuntur. & eſt ibi fundamentum omnium productionum in diuinis. Et primo adducitur hic opinio Henrici de Gandauo, & uult probare, quòd iſta propoſitio Scoti ſit falſa: in qua dicitur, quòd qualiter ordo eſſet inter aliqua ſi realiter diſtingueretur, talis ordo eſt inter ea, ubi illa ſola ratione diſtinguitur, & ſic formatur ratio Henrici. Tua propoſitio eſt falſa. igitur male dicis. Antecedens probatur, quia in creaturis ubi iſta diſtinguuntur realiter, ſcilicet eſſentia, memoria, & dicere, talis eſt ordo, quòd memoria præcedit dicere: eo quòd poteſt eſſe principium dicendi. Sed ſic non eſt in diuinis, quia in diuinis, memoria nõ eſt principium dicendi, id eſt producendi filium, ſed eſſentia diuina, cui coniungitur reſpectus realis, ſcilicet paternitas, eſt principium dicendi, & non memoria: igitur. Et quòd eſſẽtia diuina cui coniungitur reſpectus realis, ſit principium dicendi. probatur dupliciter. & pro prima probatione ſic probat. In diuinis nulla eſt diſtinctio rationis niſi poſt productionem filii: patet. ante productionem filii, nihil cognoſcitur in diuinis. Igitur nulla eſt diſtinctio rationis in diuinis ante productionem filii. Minor probatur per Auguſtinum, qui dicit, quòd uerbum in diuinis; id eſt filius, eſt declaratiuus omniũ illorum, quę ſunt in diuinis: eſt ars patris, eſt ſapientia patris. Igitur ſi filius eſt ars patris, eſt illud per quod pater cognoſcit quicquid eſt in diuinis. Et ſic ante productionem filii nihil eſt cognitum in diuinis, & per conſequens non eſt aliqua diſtinctio rationis in diuinis ante productionem filii.

Arg. Henr. contra Sco.

¶Ad argumenta probatiua, &c.]

Pro ſolutione illius argumenti Henrici aliqua ſunt præſupponenda, & aliqua quærenda. Primo præſupponitur unũ catholicum, ſcilicet, quòd pater producit filium in diuinis. Quæritur quid eſt, quo producit filium in diuinis? Reſpondet, quòd memoria: Arguitur ſic. Pater producit filium in diuinis: igitur non memoria. Negatur antecedens. Probatur ſic: principium producendi notitiam, eſt memoria. Igitur principium producendi filium, eſt memoria: quia filius in diuinis eſt notitia. Item principium doctoris eſt, quòd memoria eſt principium producendi filium. Supponimus ibi unum de mente doctoris, quòd pater producit filium, ratio ꝓducendi eſt memoria, ſcilicet intellectus, cum eſſentia diuina ſibi præſente in ratione obiecti. Tunc quæritur: utrum pater ante productionem filii, aliquid intelligat? & dicitur, ꝙ ſic: quia pater prius origine eſt beatus, quàm producat filiũ. Igitur ante productionem filii, habet intellectionem. Igitur aliquid cognoſcit. Reſpondetur, pro iſto paruo argumento ponitur talis propoſitio. In diuinis, duplex eſt notitia, ſcilicet ingenita, & genita. Vnde pater notitia ingenita, increata, infinita, cognoſcit quicquid cognoſcit, ante productionẽ filii, quòd patet, pater ante productionẽ filii, habet quicquid perfectionis poteſt in eo eſſe: Igitur habet illam notitiam, infinitam ante productionem filii.

Solu. arg. Henr.

Principium producendi filium in diuinis.

Duplex notitia in diuinis.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd quicquid perfectionis habet pater, prius origine habet, quam producat filium. patet: quicquid perfectionis pater habet, habet a ſe, & ideo habet quod producat filium, quia illud habet in ſe, & non ab alio: igitur habet iſta ante productionem filii.

Illis ſuppoſitis reſpondendum eſt ad rationem Henrici. Primo cum dicis, quòd eſſentia cui adiungitur reſpectus, eſt ratio producendi filium. iſta propoſitio negatur. Probatur extra textum ſic, arguendo. Eſſentia diuina cum paternitate, ẽ pater. Igitur uere producit filium: igitur eſſentia diuina cui adiungitur reſpectus realis. eſt principium producendi filiũ. Item memoria per te eſt intellectus cum eſſentia diuina: igitur eſſentia diuina cum intellectu, producit filium. Sed quid dicis? concedes ne, quòd memoria producat filium. Si dicas ita: igitur productum non diſtinguitur realiter a producente, quia non diſtinguitur realiter a memoria.

Pro declaratione omnium iſtorum eſt intelligendum unũ quod uolebat habere Henricus, & qualiter doctor impugnat eum: quia Henricus uolebat habere, quòd eſſentia, erat ratio producendi filium, ſicut principium formale producendi aliquid. quod magis declaro. Ignis producit calorem, principium formale, eſt calor. ſic imaginabatur Henricus, quòd eſſentia diuina. in ratione eſſentiæ, eſt & principium formale producendi filium. Dices: quid ergo erit ratio producendi filium? Dico, quòd memoria, & tunc dico, quòd ratio producendi filium, non oportet, quòd realiter diſtinguatur a filio. Et dico, quòd memoria dicitur ratio producendi, quia illa ſeparata a patre, uel ſecluſa, nunquam produceret filium: & quia ratio producendi filium eſt intellectus cum eſſentia diuina in ratione obiecti, filius producitur per modum naturæ: Sicut enim notitia in creaturis, producitur naturaliter ab intellectu, & obiecto: ita filius producitur a memoria, tanquã a

Declaratur fund. Henr. quod reprobatur a doctore.

ratio-

tiõne producendi, ſed complectitur iotellectum, & obiectum.

Sed arguitur intelligentia eſt principium producendi filium: igitur non memoria. Antecedens probatur, quia pater producit filium per iotelligentiam increatam, per quam omnia intelligit, & illa eſt ratio producendi filium: igitur non memoria. Raſpondetur, quòd hoc eſt falſum. cuius ratio eſt: quia intelligentia in quantum eſt intelligentia, non babet ꝙ producat illam intelligentiam, ſed da ratione mamoriæ eſt, producera iutelligentiam, ſeu notitiam infinitam, increatá, improductam. Ita qoòd ſi quis petat: pater cognoſcit ſe, filiû, & omnia quæ? Reſpoodetur, quòd intelligentia infinita, & increata: quæ ſine ſui diuiſione eſt io tribus. Similiter dico de filio, & de ſpirituſancto. Quando igitur dicis, quòd filius in diuinis eſt noticia patris, ars pattis, per quam pater cognoſcit quicquid cognoſcit: Igitur ooo par notitiam infinitam. Reſpondetur, quòd iſtud quærit unam difficultatem ſ. utrum filius ſit formaliter ootitia patris, per quam omnia cognoſcat? Ad quam quæſtionem reſpondetur per aliquas propoſitiones.

Utrũ filius ſit formaliter notitia patris, &c.

Prima propoſitio. Filius eſt perſona producta. ideo mirandum eſt, quomodo ſit formaliter notitia. Ad iſta dicendum eſt cum Scoto, quòd filius non eſt formaliter notitia patris, ſed filius dicitur notitia, per quandam appropriationem, & ſimilitudinem quam habet in modo producendi ipſius notitiæ. Er dico, quòd quia filius producitur memoria, tanquam ratione producendi, ſicut notitia. Ideo propter iſtam ſimilitudinem in modo producendi, dicitur notitia, ſapientia, patris: non quòd formaliter ſit notitia, quaſi ſit notitia, ſicut pauper Henricus eam imaginatur: quia in diuinis eſt duplex notitia, ſcilicet ingenita, & genita, ſeu producta, quæ eſt filius. Nam iſti male imaginantur, qui imaginantur, quòd filius ſit formaliter ootitia. quod eſt falſum. Sed ſolum appropriate dicitur ootitia, propter ſimilem modum producendi cum notitia.

Filius nõ eſt formaliter notitia patris.

¶Item diſtinctio ſecundum rationem, &c.]

2. rõ Henr.

Scotus adducit aliam rationem Henrici, & uult probare iſta ratio, quòd intelligantia, eſt principium formale producendi filium. Et formatur ſic ratio. Non poteſt eſſe diſtinctio in trinitate, ſeu in diuinis, niſi per actum intellectus, quia ibi non eſt niſi diſtinctio rationis, ſed per primum actum intellectus produci perſona, ſcilicet filius. Igitur filius producitur in diuinis per actum intelligendi, ſeu per intelligentiam.

Soluitur 2. ratio Henr.

Pro iſto argumento præſupponuntur duo. Primo, quòd in diuinis, non eſt niſi diſtinctio rationis. Secundo, quòd filius producitur per modum naturæ, & non poteſt produci per modum naturæ, niſi producatur ab intelligentia: ſeu actu intelligendi. Igitur per actum intalligendi producitur filius.

Pro ſolutione iſtius ſecundæ rationis Henrici, eſt notandum, quòd iſta ratio præſupponit unum falſum, puta quòd actus intelligendi in diuinis, eſt principium formale producandi filium. hoc eſt falſum, qood declarat Scotus: quia actus intelligendi, non poteſt capi in doctrina, niſi dupliciter, ſcilicet pro ipſa intelligentia, ſeu intelligere. Et iſto modo non poteſt eſſe principium formale uerbi, quod probo, quia uerbum non poteſt produci ab aliquo, niſi illud habeat quodam modo rationem memoriæ, ſed intalligentia, ſeu actus intelligendi, nunquam poteſt habere rationem memoriæ, quia memoria ſolum conſiſtit in intellectu cum obiecto: igitur intelligentia non poſſet eſſe principium formale producendi filiû, uel per actum intelligendi: intelligis actum intellectus, ideſt actum productiuum, ſed actus productiuus, ſemper eſt poſterior ipſa intelligentia. patet, quia actus productiuus, non eſt niſi productio actiua, ſeu generatio actiua, qua pater generat filium, & iſta eſt poſterior intelligentia, quia eſt unum notionale. Et doctor notat ibi pro doctrina ſua, & ipſius Auguſtini, quòd differentia eſt inter iſta tria, ſcilicet actum intelligendi, actum operatiuum, & actum intellectus. Et dicit doctor, quòd actus intelligendi, & actus operatiuus, idem ſunt, puta ipſa intelligentia. exemplum, intelligo, a, iſta intellectio per quam intelligo, a, eſt actus intelligendi, & actus operatiuus, quia eſt regula in doctore, quòd notitia alicuius potentiæ, ſemper uocatur actus operatiuus, & per iſtum, non oportet, quòd aliquid accipiat eſſa, ſed magis eſt terminus alicuius, puta actus intellectus, unde actus intellectus, non eſt niſi reſpectus producentis ad productum, & eſt ſemper ad aliquid tanquam ad terminum qui terminus accipit eſſe. exemplû ego habeo ootitiam lapidis: iſta notitia uocatur actus intelligendi, & actus operatiuus, & productio, ſeu elictio qua intellectus dicitur producere iſtam notitiam, uocatur actus intellectus.

Differentia inter actũ intelligendi actum intellectus.

Reg. doc. de actu operatiuo.

Quid actus intellectus.

¶Vel poteſt breuiter dici ad iſta, &c.]

Dicit doctor pro textu Auguſtini, & pro doctrina ſua, ꝙ ſi in aliquo loco inueniamus, quòd uerbum producitur per actum intelligendi, per actum operatiuum: in omnibus illis locis debet capi actus intelligendi, pro actu intellectus, qui eſt actus productiuus, ſeu productio actiua, ſeu elicitio actiua. Et ſi quæratur ab eis, &c. ibi doctor facit quaſi argumentum inquiſitiuum, inquirendo domine Hanrice, to dicis, quòd illa, quæ ſunt in diuinis, diſtinguuntur rationem. Tunc quæro, quomodo diſtinguntur uoluntas, & intellectus, in diuinis, ante actum intallectus, & quomodo diſtinguuntur productiones, puta, dicere, & ſpirare, ante actum intellectus, & hoc ꝑ ſolam eſſentiam? Euaſio Henrici. Nam diceret Hanricus, ꝙ iſtæ duæ productiones, ſolum haberent eſſe per eſſentiam diuinam, & diſtinguerentur per actum intellectus diuini, qui comparat iſtas productiones ad aliquas productiooes in creaturis.

Scot contra Henr.

Contra iſtam euaſionem arguit Scotus dupliciter, Primo, dicere, & ſpirare, ſunt productiones alterius rationis, & una præſupponit aliam, ut ſpirare præſupponit dicere: tunc ſic, non eſt aliqua ratio, nec apparentia, ꝙ duæ ſint productiones alterius rationis, quarum una neceſſario præſupponit aliam, & quòd poſſint eſſe ab eodem principio formali.

¶Non uidetur etiam ratio, &c.]

Secundo arguitur. Non uidetur quomodo dabis numerû determinatum in iſtis productionibus, quæ fiunt ab eodem principio formali. Ita quòd uult habere Scotus, quare eſt, ꝙ generatio actiua, & ſpiratio actiua, ſunt ab eodem principio formali, & non poſſunt eſſe plures, quàm duæ. Iſtud dicit Scotus ſoluetur in quæſt. ſequenti, quare eſt ꝙ filius non producit filium & quare non ſunt plures filii.

¶Nunc enim &c.]

Doctor noſter ſoluit unam inſtantiam, quam iſte Hanricus in principio argumenti faciebat, & erat talis, ubi nõ manet eadem ratio ordinis, ibi non manet idem ordo, ſed inter memoriam, & dicare, non manet idem ordo ſicut ſi realiter diſtinguerentur: igitur. Reſpondet doctor per egregias propoſitiones.

Soluit ſic inſtãtiã Her.

Prima, in propoſitiooe mea, loquor de prima per ſe ratióne terminorum.

Secuods propoſitio, prima ratio per ſe, terminorum, uel rerum, ſunt ipſemet res. Ita, quòd ſi quæras: memoria, præcedit dicere, quæ eſt prima per ſe ratio huius. Reſpondet doctor quòd memoria, ut memoria, & iutelligere, ut intelligere. Tunc ſic arguit doctor. Quandocunque memoria, & dicere, inueniuntur in aliquo, ſiue diſtinguantur realiter, ſiue rationa, ſemper eſt talis ordo, quia talis per ſe prima ratio non eſt niſi extrema illius ordinis, & cum dicitur, quòd ratio memoriæ eſt præcedere dicere: iſtud eſt falſum, quòd ſit prima ratio per ſe, dato tamen, quòd ita eſſet, adhuc iſta ratio inueniretur in omnibus ubi inueniretur memoria, & dicere, puta quòd memoria præcederet dicere.

¶Sit ergo hoc uerbum noſtrum, &c.]

Soluit doctor unam paruam euaſionem quam quis poſſet facere. Diceret aliquis. Opinio Henrici eſt uera, quia dicit Auguſtinus, quòd uerbum noſtrum naſcitur de ſcientia, & per ſcientiam intelligit intelligentiam. & dicitur, qoòd uerbum in diuinis naſcitur de ſcientia patris, & ſcientia patris non eſt niſi intelligentia patris: igitur filius naſcetur de intelligeotia.

Soluit occaſionẽ D. Auguſt per ſciẽtiam quid intelligat.

Reſpondet doctor: concedo Auguſtinum, dicit tamẽ, quòd Auguſtinus per ſcientiam, non intelligit intelligentiam, ſed partem memoriæ, quæ eſt obiectum, uel ſpecies obiecti. Sicut uidetur cepiſſe philoſophus ii. de anima in multis paſſibus. quòd ſic iotelligat, patet, quia expreſſe dicit, quòd ſcient& in memoria. & iſtud non poteſt eſſe niſi obiectum, uel ſpeciei intelligibilis. Confirmatur, quia ſi filius produceretur ab eſſentia, ut eſſentia eſt, non eſſet aliqua ratio, quare dicere, quòd filius producitur ab intellectu, magis, quàm a uoluntate.

Formatur principale.

Reſtat ſoluere argumentum principale, quando ſic arguitor. Illud eſt immediatius eſſentiæ diuinæ, per quod conſtituitur ſuppoſitum in eſſentia diuina, quàm proprietas illius eſſentiæ: Sed per nationalia, conſtituuntur ſuppoſita eſſentiæ diuinæ: igitur illa erunt immediatiora eſſentiæ, quàm ſint ipſa eſſentialia.

Ad argumentum principale. Iſtud argumentum, præſupponit unum uerum, ſcilicet quòd perſonæ in diuinis, con-

conſtituuntur per relationes. exemplum, pater conſtituitur in eſſe patris, per paternitatem; & per eſſentiam diuinam, & filius, per filiationem, & eſſentiam diuinam, & ſpiritus ſanctus per ſpirationem paſſiuam, & eſſentiam diuinam. Et hoc eſt de mente Scoti doctoris noſtri. Tunc ponitur talis propoſitio. Suppoſitum alicuius naturæ, dupliciter conſtituitur, aliquando per aliquod quod eſt eiuſdem generis cum natura, quæ determinatur per tale conſtituens. Tūc pono talem propoſitionem. quando ſuppoſitum conſtituitur per aliquid quod eſt eiuſdem generis cum natura, tunc tale conſtituens, immediatius conuenit ipſi naturæ, quàm ipſa proprietas. exemplū, in nobis hoc poteſt declarari. Sortes cōſtituitur in eſſe Sortis, per differentiam indiuidualem, & differentia indiuidualis eſt eiuſdem generis cum humanitate: quia utrumque eſt ſubſtantia. ideo differentia indiuidualis, immediatius conuenit naturæ, id eſt humanitati. quàm quæcumque proprietas talis naturæ. Sed quando conſtituens non eſt eiuſdem generis cum natura, tunc non oportet ꝙ conſtituens immediatius conueniat naturæ, quàm proprietas, ſicut eſt in diuinis. Quod declaratur. Nam pater, conſtituitur in eſſe patris, per paternitatē: modo paternitas, non eſt eiuſdem generis cum eſſentia. Nam paternitas, eſt ad aliud & eſſentia eſt ad ſe. Et ideo poſtquam paternitas non eſt eiuſdem generis cum natura, non oportet ꝙ immediatius conueniat eſſentiæ diuinę, quàm proprietas. Ideo quando arguebas, illud per quod conſtituitur ſuppoſitū naturæ, immediatiori modo conuenit naturæ quàm proprietas. Dico quòd uerum eſt, ſi illud ſit eiuſdem generis cum natura: modo paternitas eſt eiuſdem generis cum eſſentia diuina. Et hæc de prima quæſtione.

Perſonæ in diuinis conſtituuntur per relationes ſecundum Sco.

Conſtituens ſuppoſitum eſt in duplici differētia.

QVAESTIO SECVNDA.

De rōne unitatis productionum in diuinis.

Quæſtio. ij. utrum in Deo poſsint eſſe plures productiones eiuſdem rationis. id eſt, utrum in diuinis poſſint eſſe plures filiationes, plures paternitates, plures ſpirationes: Ita ꝙ conſequenter poſsint eſſe plures patres filii, aut ſpiritus ſancti.

Differentia inter productionem, & operationē.

Pro declaratione terminorum eſt notandum primo, ꝙ eſt differentia inter productionem, & operationem. Illud dictū eſt ſuperius, ubi dicebatur ꝙ actus operatiuus, eſt ſemper aliquis actus alicuius potentiæ, ſicut intellectus, aut uoluntas, uel alicuius alterius potentiæ, puta uiſiuæ uel auditiuæ. ut uidere, uel audire. Sed productio, eſt reſpectus producentis ad productum, & uocatur actus productiuus, ut dictum eſt.

Differentia inter etiam eiuſdem ſpeciei, & eiuſdem rōnis.

Vlterius eſt notandum, ꝙ differentia eſt inter aliqua eſſe eiuſdem rationis, & eiuſdem ſpeciei. Nam illa ſolum uocantur eſſe eiuſdem ſpeciei, quæ continentur ſub eadem ſpecie. ut Sortes, & Plato, qui continentur immediate ſub homine. ſed illa uocantur eiuſdem rationis, quæ in aliquo conceptu, natura, uel quidditate conueniunt, ſiue illud ſit ſpecies, ſiue non. Ex quo ſequitur, quòd quæcunque ſunt eiuſdem ſpeciei ſunt eiuſdem rationis, ſed non e contra.

Conditiones filii tres.

Vlterius eſt notandum pro hac quæſtione ꝙ tres conditiones requiruntur ad hoc, quòd aliquis dicatur filius.

Prima, quòd producatur per modum naturæ, ſeu quòd producatur naturaliter, & non liberè. Ideo ſpiritusſanctus non poteſt dici filius.

Secunda: oportet quòd ſit eiuſdem naturæ cum producente. Ex quo ſequitur, quod uermes non ſunt filii terræ: uel Solis, licet producantur a terra, uel ſole. Cuius ratio, eſt, quia non ſunt eiuſdem naturæ cum illis.

Tertia conditio, quòd illud quod uocatur filius, ſit in natura intellectuali, uel ſenſitiua. Ex quo ſequitur, quòd ignis productus ab alio igne, non eſt filius illius ignis. & licet ſit ſimilis illi in natura, & naturaliter producatur, tamen iſta productio non eſt in natura intellectuali, ſeu ſenſitiua.

Notandum eſt ulterius ꝙ difficultas eſt in iſta quæſtione: utrum iſta ſit præciſè credita de fide, in diuinis non ſunt plures productiones eiuſdem rationis. unde iſta eſt uera, in diuinis non ſunt plures productiones eiuſdem rationis. Sed utrū ſit præciſe credita, uel poſſit probari per rationes, eſt controuerſia inter doctores, & uidetur dicere ſanctus Thomas, ꝙ iſta non eſt merè credita: ſcilicet poſſet probari per aliquas rationes, & adducit D. Thom. quatuor rationes quæ non cōcludunt: ſed ſoluuntur & impugnant a doctore.

Qualis ſit iſta prop. Non ſunt plures productiones.

Prima eius ratio ſic formatur. Omnis forma eiuſdem ſpeciei. &c. Arguitur ſic. Multiplicatio naturæ ſeu formæ, non poteſt fieri niſi per materiam: ſed in diuinis non eſt materia, ergo in diuinis non eſt multiplicatio naturæ, ſeu eſſentiæ diuinę, in pluribus ſuppoſitis eiuſdem rationis. Dices, extra textum dic, quid uult habere S. Thomas? Dico ꝙ uult habere, ꝙ materia eſt principium indiuiduationis, id eſt unumquodque differet numero ab alio, per ſuam materiam. & ubi non eſt materia, non poſſunt eſſe plura ſuppoſita eiuſdem rationis. & quia in diuinis non eſt materia: igitur non erunt ibi plura ſuppoſita. Vult habere ulterius D. Thomas, ꝙ quia in angelis non eſt materia, Ideo non poſſunt eſſe duo angeli eiuſdem ſpeciei. prima ratio uidetur aſſumere tranſcendens metam.

Rōnes D. Th. adducūtur, & ſoluuntur a Sco.

Contra hanc rationem arguit doctor, & ingenioſe, primo inquirendo. Tu dicis domine Thoma, ꝙ ubi non eſt materia non poteſt eſſe multiplicatio naturæ. Quæro, unde hoc prouenit? Reſpondet S. Thomas, ꝙ hoc prouenit propter duo, Primo: quia ubi non eſt materia, illud eſt unum numero formaliter, & quidditate ſua, & natura: quæ formaliter eſt, hæc, ſicut pater in diuinis eſt hic, & unum numero: & non habet materiam, igitur eſt unum numero pér ſuam naturam, id eſt per eſſentiam, quæ formaliter eſt hæc, & una numero. Exemplū aliud. angelus Gabriel, eſt unum numero: quia ſua natura eſt hæc, & una numero. Vel erit una numero, quia illa natura cōplectitur omnem naturam talem, quæ poſſit eſſe eiuſdem rationis. quare non poſſent eſſe plures Michaeles. Reſpondet S. Thomas: quia Michael complectitur id eſt habet totam naturam, quæ poſſit eſſe eiuſdem rationis in diuerſis ſuppoſitis: ſicut ſi diceres, ꝙ eſſet unus homo, qui complecteretur id eſt. haberet totam humanitatem quæ poſſit eſſe in pluribus ſuppoſitis tunc diceret ꝙ eſſe unus homo: & ꝙ non poſſent eſſe plures homines: quia ille homo complectitur totam naturam humanam.

Sco arg. contra rationē D. Tho.

Si intelligitur primo modo. Contra iſtud arguit doctor, & primo contra primum membrum. & formatur ſic ratio. Si tali naturæ quæ eſt in ſuppoſito immateriali, repugnaret multiplicari, ſicut eſt natura Gabrielis, ſequeretur ꝙ intelligens aliam naturam eſſe multiplicabilem, ſicut naturam Gabrielis, formaret ſibi conceptum falſum, & impoſſibilem, & repugnātem: ſicut qui formaret conceptum de homine irrationali. ſcilicet ꝙ homo eſſet irrationalis. uel de hoc, ꝙ deitas poteſt eſſe indifferens ad plures Deos. Sed iſtud eſt falſiſſimum: puta, ꝙ formans conceptum ꝙ natura Gabrielis eſt multiplicabilis: patet, nam multi ſancti uiri ſicut Damaſcenus, aſſerunt plures angelos eſſe eiuſdem ſpeciei. & iſti nunquam condemnati fuerunt iſti rationes habent pro ipſis, quas tamen non habuiſſent: ſi tales conceptus fuiſſent repugnantes: puta ꝙ naturæ Gabrielis repugnaret multiplicari. Dices, dic nobis, quid eſt, naturam multiplicari?

Nota quòd magna eſt differentia, inter naturam communicari, & naturam plurificari Nam eſſentia diuina communicatur patri, & filio & ſpiritui ſancto. & tamē eſt unica. Sed natura dicitur plurificari, quando in alio, & in alio, eſt alia, & alia: ſicut in omnibus creaturis. Exemplum: ſunt duo homines, quilibet eſt homo humanitate: utrum humanitas ſolum communicetur, uel plurificetur, ſeu multiplicetur? dico ꝙ multiplicatur: quia Sortes habet aliam humanitatem, quā Plato. Tunc dicebat D. Thomas, ꝙ illa multiplicatio non poterat fieri niſi per materiam. Ideo inferebat, ꝙ materia erat principium indiuiduationis. Inferebat ulterius unum multū dubium, & non multum catholicum: ſcilicet, ꝙ non poſſunt eſſe multi angeli eiuſdem ſpeciei. unde uidentur eſſe cōtra eum tres articuli condemnati. unus a domino epiſcopo Pariſieſi qui ſic dicit, dicere ꝙ Deus non poteſt facere plures intelligentias eiuſdem ſpeciei, id eſt plures angelos eiuſdem ſpeciei, propter defectum materiæ, eſt error. Teneo ergo ꝙ Deus poteſt facere infinitos angelos eiuſdem ſpeciei: & probabile eſt de facto, ꝙ ſint plures angeli eiuſdem ſpeciei. Secūdus error eſt, dicere ꝙ Deus non poſſet facere plura indiuidua ſub una ſpecie ſine materia. Tertius error eſt, dicere ꝙ formæ non poſſent plurificari ſine materia. & hoc intelligendo de anima quæ non educitur de potentia materiæ.

Differentia inter naturam multiplicari, & communicari.

Articuli cōdemnati in materia de pluralitate angelorum in eadē, ſpecie.

Duplex forma.

Hic ast notandum, quòd duplex eſt forma: quædam eſt quæ educitur de potentia materiæ id eſt producitur uirtute agentis naturalis. alia eſt forma quæ non educitur de potentia materiæ, id eſt quæ producūtur ab agente ſupernaturali, unde formam educi de potentia materiæ eſt ipſam produci ab agente naturale. Sed forma non educi de potētia materiæ eſt illam formam pręciſè produci ab agente ſupernaturali, ſcilicet Deo: ſicut anima rationalis. Tunc dico, dic eſt ꝙ Deus non poſsit producere plures formas, ſicut plures

animas

animas eiuſdem rationis, ſine materia: eſt error.

Si detur ſecunda [illegible] impugnat ſecundum membrum [illegible] multiplicari, [illegible]

Contra [illegible]

[illegible]

Vnde nota [illegible]

[illegible]

animæ. [illegible] non aliud. Dices [illegible] eſt de ratione dictio [illegible] noſtra in textu [illegible]

dicis hæc anima aut habet aptitudinem ad hoc corpus.

Pro declaratione [illegible] notandum quod [illegible]

Opiniones [illegible] Doc. de inclinatione animæ ad informandũ corpus.

[illegible]

[illegible] ut Sortes ab [illegible]

¶ [illegible]

Secunda [illegible] S. Thom. ad idem.

[illegible]

¶ [illegible] rationi &c.

V[illegible] ſoluere iſtam rationem, [illegible] are. & d[illegible] ratio aliquid [illegible] me dia[illegible] tione, ub[illegible] intel [illegible] unus actus producens, ſeu unum uerbum, ſeu unum dicere.

Pro

Pro declaratione iſtius eſt notandum, quòd ibi ſunt notandi termini prius declarati, puta quid ſit actus intelligendi, quid ſit dicere, quid ſit actus producendi, & primo expediemus hoc per quæſtiones. Primo [illegible] trum iſta ſit vera, quod vbi eſt tantum unus actus intelligendi, ibi ſit tantum unum dicere, ſeu actus producendi. Reſpondetur, quod iſta propoſitio eſt veriſſima in creaturis [illegible] tur. In creaturis eſt tantum unus a[illegible] tantum una pr[illegible]o, ſeu actus produ[illegible] Sed pe[illegible] actus intel[illegible] [illegible] unumquodque [illegible] ctione Sed [illegible] dicere [illegible] cen[illegible]. Mo[illegible] relationis [illegible] præſupponit [illegible] ipſam relationem.

In diuinis tantum unus actus intelligendi in omni dicere.

¶ [illegible] iſta propoſitio, &c.]

Quæritur [illegible] trum iſta propo[illegible] tantum u[illegible] intelligendi [illegible] ſpondetur quod [illegible] oportet [illegible] omne intel[illegible] [illegible] quani [illegible] Dices [illegible] ſunt eſt [illegible] tur [illegible] re [illegible] ſis [illegible] habere di[illegible]

BREVITER [illegible] tus, quod [illegible] quod [illegible] & tamen [illegible] ctionem, declarat [illegible] d[illegible] res [illegible] nna [illegible] entia, non ſequeretur [illegible] un. produ[illegible]o.

Differentia inter intelligere, & dicere.

¶ Intelligere au[illegible] ter intelligere, & [illegible] quod [illegible] intel[illegible] eſt [illegible] lationes [illegible] intra, non ſunt perfectiones [illegible] ter. Ideo pro[illegible] patri ad[illegible] Sed [illegible] eſt [illegible] du[illegible] ctio ext[illegible] actu [illegible] tur [illegible] ne [illegible] num [illegible] omni [illegible] Sed ex [illegible] ualε [illegible] patre [illegible] in [illegible] tum [illegible] dem [illegible] les [illegible] eſt un[illegible] ſas [illegible] ctu intel[illegible] unum [illegible] re, Iſta tamen propoſitio [illegible]

Relationes in diuinis, non dicunt perfectionem ſimpliciter.

Ex omnibus iſtis concluditur [illegible] ratio [illegible] non [illegible] formam produ[illegible] ualet [illegible] nuit actu [illegible] tamen [illegible] dicere [illegible] Tertia [illegible] ſicut eſſentia [illegible] ma[illegible] cadem [illegible] perſon[illegible] teſt omni[illegible] perſonis, per [illegible] nales.

¶ Nec tertia [illegible] &c.]

3. ro S. Tho. formatur.

C[illegible] juenter [illegible] format tertiam rationem S. Thomæ perſon[illegible] natura [illegible] ad unum, [illegible] erit tantum una perſona producta per modum naturæ.

Pro ſolutione iſtius rationis, dico, quòd antecedens eſt falſum, ubi dicit, quòd perſonæ procedant per modum naturæ. *Soluitur 3. ratio.* Dicit ulterius [illegible], quod ſua ratio nihil ualet. quod probat. N[illegible] eſt unica natura, etiam in [illegible] ſe plures produ[illegible] per modum naturæ [illegible] Scotus [illegible] eſt tantum [illegible] & tamen [illegible] produc[illegible] per modum [illegible] &c.]

Quo intellectu [illegible] unum.

[illegible] ducere [illegible] fic, qu[illegible] ber[illegible]

Quo [illegible]

A[illegible] natura [illegible] ra[illegible] ſe[illegible] pl[illegible] te [illegible] nu[illegible] ſeu [illegible] pitur. ex [illegible] do [illegible] dic[illegible] o.

¶ [illegible] no [illegible]

[illegible] nod [illegible] & a[illegible] Sed [illegible] natura e [illegible] & [illegible] poteſt a[illegible] Deus [illegible] ratio D. [illegible] natura eſt determinata.

¶ Ex [illegible] filius [illegible] Deus, &c.] Nunc o[illegible] quartam rationem [illegible] diuin[illegible]

4. ro S. Thomas [illegible]

[illegible] Scotus [illegible] Non [illegible] hoc [illegible] V[illegible] de [illegible] hoc [illegible] modis [illegible] ter [illegible] m[illegible] haben[illegible] ſ[illegible] lis [illegible] ſequitur [illegible] eiuſdem ratio[illegible]

In [illegible] ratem.

¶ A[illegible]

A ducere ro Hen.

[illegible] pe[illegible] quam [illegible] ſunt [illegible] oten[illegible] generatiua pat[illegible] ſecundaria [illegible] exhauſta [illegible] ſemper [illegible] at actum generatiuum [illegible] quod generat [illegible] quo actu generat [illegible] & [illegible] ſequitur quod iſta poſſent eſſe tota iter exhauſta. Dices quod non ſequitur, quod

quòd illa ſit totaliter exhauſta, quia dato, quòd ille actus generandi ſemper ſtet, tamen cum illo poteſt eſſe alius actus generandi. Reſpondet Henricus, quòd non ſequitur, ſed eſt impoſſibile, quòd cum iſto actu generandi, ſtet alius actus generandi, quod probat per Ariſtotelem, quod impoſſibile eſt materiam motam ſimul duobus actibus generandi, & dicit, ꝙ impoſſibile eſt, quòd aliquid moueatur ſimul pluribus motibus eiuſdem rationis. Etiam eſt impoſſibile, quòd ſimul ſint plures actus generandi reſpectu patris. Item, hoc confirmat Henricus per exemplum, ut ſi eſſet unum ſemen, & non eſſet poſſibile eſſe aliud ſemen, & ex illo ſemper generaretur filios tantum unus filius generaretur, ſed ſic eſt, quòd ex patre ſẽper generatur filius, & non poteſt eſſe alius filius, ergo eſt tantum unus filius.

Sic breuiter formatur argumentum. Sic format adhuc Hẽricus ſuam rationem, eam abbreuiando, actus adæquatus alicuius potentiæ quæ ſemper ſtat, non compatitur ſecum aliũ actum eiuſdem rationis, ſed actus generandi filium eſt adæquatus potentiæ generatiuæ patris, & ſemper ſtat: igitur non compatitur ſecum alium actum generandi filium.

Pro litera eſt difficultas, quare actus generandi filium ſemper ſtat. Dico breuiter de quo poſtea magis dicetur, quòd iſta conceditur, ſemper pater generat filium, genuit filium, & generabit filium, & per iſtas propoſitiones, actus generandi importat, quod fuit ab æterno, perpetuo erit, & ſemper eſt, iſta tamen uerba connotant illum actum coexiſtere, uel coextitiſſe, uel quòd coexiſtet tempore futuro.

Pater ſemp generat, genuit & generabit filiũ

¶De prima ratione, &c.]

Soluit Scot. rõnem Hẽr.

Doctor noſter conſequenter uult ſoluere iſtam rationem Henrici, & dicit primo, quòd iſta ratio Henrici habet obſcuritatem, propter iſtum terminum exhauſta, quia quando tu dicis, fœcunditas patris eſt exhauſta, uel intelligis, quòd ſit totaliter euacuata, & ſic falſum dicis, quia fœcunditas patris ẽ perpetuo in patre, uel tu intelligis, quòd eſt exhauſta, quia non manet in patre ad alium actũ generandi filium, & ſic bene dicis, non tamen probas illud quod debes probare: puta, quòd iſta fœcunditas non maneat in patre ad alium actũ generandi. Diceret Henricus ego probo, quod non maneat in patre ad alium actum generandi per hoc, quod dico, quòd talis actus generandi ſemper ſtat, & per hoc ſufficienter probatur.

¶Contra iſtam rationem, &c.]

Arg. Sco cõtra rõnem Henr.

Arguit Scotus contra Henricum ſic, quæcunque potẽtia poſſet habere alium actum ſi iſte actus non ſemper maneret, ſimpliciter poteſt habere alium actum, ſed ſic eſt, quod potẽtia generandi filium, poſſet habere alium actum generandi ſi iſte non ſemper maneret. ergo ſimpliciter poteſt habere talẽ actum, & ultra ſimpliciter poteſt habere; ergo habet. patet conſequentia, quia omne poſſibile in diuinis ad intra, neceſſario eſt.

Soluuntur aliquæ difficultates.

Antequàm ultra procedamus poſſunt ibi ſolui multæ difficultates, quæ tractantur in ſcolis, quia ſæpe multæ ſoluũtur, declaro duas, uel tres. utrum iſta concedatur, ſtante reprobatione Petri, Petrus poteſt ſaluari. Dico quòd ſic, ſecundo dico, quòd ſtante nolitione Dei, utrum quis diligere poſſit deũ dico quòd ſic, probatio maioris quando aliquod prædicatũ repugnat alicui priori naturaliter, propter aliquod poſterius non repugnat ſibi ſimpliciter, ſed ſic eſt, quòd potentiæ generatiuæ patris, repugnat producere alium filium propter aliquod poſterius natura: puta propter actum generandi quem ſemper habet. ergo non repugnat ſibi ſimpliciter. exemplum habetur, &c. Declarat doctor noſter per exemplum unicum, ſi ſol unica illuminatione, quæ ſemper ſtaret, non poteſt ad aliam illuminationem propter iſtam, non ſequeretur quin ſimpliciter poſſet ad aliam. Ideo infert Scotus, quòd ſimpliciter, & abſolute illuminatio alia, eſt poſſibilis ſoli, & ꝙ Sol, ſimpliciter poteſt ad aliam illuminationem. Confirmatur iſta ratio, quandocunque aliqua potentia ex ratione ſui, neceſſario non determinatur ad aliquem actum, poteſt ſimpliciter habere alium actum, ſed ſic eſt quòd potentia generatiua patris, ex ratione ſui, neceſſario non determinatur ad aliũ actũ generandi, igitur poteſt habere alium actum.

Ex omnibus iſtis uidetur concludere Scotus, aliqua egregia. Primo, quòd eſt tantum unus filius in diuinis. Secundo, quòd non poſſunt eſſe plures filii in diuinis, nec plures productiones eiuſdem rationis. Tertio, quòd Henricus aſſumit unum ueriſſimum, quòd potentia generandi in patre nõ manet in patre ad alium actum generandi, deficiebat tamen Hẽricus in probatione, & ideo iſtæ rationes quas facit doctor, ſunt ſolum contra eius probationem, in qua aſſumebant, ꝙ tota pro tota ratione, quod propter hoc, quòd ille actus generandi ſemper manet, non poteſt eſſe, alius actus generandi. Sed dices, quid igitur dicis tu domine Scote, quare eſt, ꝙ forma generatiua patris, non poteſt generare alium filium. Reſpondet Scotus, quia talis actus generandi eſt adæquatus potentiæ generatiuæ patris, propter quam adæquationem, impoſſibile eſt, quòd pater generet alium filium. Dic. unde uenit iſta adæquatio, quod iſte actus generandi filium, eſt adæquatus potentiæ patris generatiuæ, reſpondetur, quod prouenit ex eo, quòd potentia generatiua patris, ex ratione ſua neceſſario ſe determinat ad illum actum generandi. ſic uidelicet, quòd ſi per impoſſibile, pater non haberet iſtum actum generandi filium, nũquam poſſet habere alium actum generandi. Vnde etiam ſi per impoſſibile pater non generaret iſtum filium, nunquam poſſet generare alium filium, & ideo ille actus eſt ſibi adæquatus, & ideo ex ratione ſua, neceſſario determinatur ad iſtum actum.

Reſp. Sco ad rõnem. que ad 1. art.

¶De ſecundo articulo, &c.]

2. articulus

Nunc in iſto ſecundo articulo doctor uult oſtendere quid tenendum eſt de quæſtione iſta, & ponit primo talem propoſitionem. Non poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis in diuinis. Dicit ſecundo, quòd iſta quæſtio non ſolũ fide tenetur, ſed etiam ratione neceſſaria oſtenditur.

Rõne demõſtrari poteſt quòd in diuinis nõ ſunt plures productiones eiuſdẽ rõnis

Et eſt notandum, quòd doctor adducit tria pro iſta quæſtione. Primo adducit rationes ducentes ad impoſſibile, ꝙ non poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationes in diuinis. Secundo oſtenſiue. Tertio poteſt confirmari propoſitum ex intentione philoſophi. Et formatur ſic ratio. Si poſſẽt eſſe plures productiones eiuſdem rationis in diuinis, ſequeretur quod poſſent eſſe infinitæ, & ultra, poſſunt eſſe infinitæ: ergo neceſſario eſſent infinitæ. iſta ultima conſequentia probatur, quia quæ ſunt poſſibilia in diuinis, neceſſario ſunt in diuinis. Alia conſequentia probatur auctoritate, & ratione: auctoritate Auguſtini, contra Maximum. Dicit enim Maximus, quod pater erat potentior filio, eo quod producebat creatorem, & creator non producebat creatorem, dicit ibi Auguſtinus, quod creator, idest filius non poteſt producere alium creatorem, neque oportuit, quod probat. quia tunc ſi filius produxiſſet alium filium ipſe filius fuiſſet nepos patris, & ultra ſi ille filius potuit producere alium filium, & iſte filius alium filium produxiſſet, & ſic in infinitum, ſiue indirectum producendo, ſiue non, puta ſi filius produceret aut aliũ, & alius alium, ſiue pater produxiſſet plures alios filios, ſed hoc eſt falſiſſimum. nam inordinata fuiſſet ſeries illa in diuinis, ubi talis proceſſus fuiſſet. ſufficit igitur in tali ſerie diuina, una perſona unius rationis, & non eſſe proceſſum in infinitum. Vnde ibi eſt notandum, ꝙ proceſſus in infinitum indirectum, eſt quando genitum producit alium, illa alius alium & ſic in infinitum. Sed proceſſus infinitus non indirectum ẽ, quando plura ab uno producuntur.

rõ Scoti.

Notandum eſt ulterius, quod omnes iſte rationes Scoti uolunt probare, quod ſi fuiſſet pluralitas productionum eiuſdẽ rationis in diuinis, non potuiſſet dari certa pluralitas, quin potuiſſent ſemper eſſe plures productiones, & formatur ſic ratio: omne illud, quod eſt plurificabile in plura eiuſdem rationis, uel ſe habens ad plura, non poteſt determinari ex ſe ad aliquam certam pluralitatem, quod probat Scotus, quia uel iſta determinatio ad certam pluralitatem prouenit ex parte ipſius plurificabilis, uel ex parte cauſæ, quæ producit iſta plura eiuſdem rationis, ſed nullum eſt dicendum. Primo non eſt ex parte talis plurificabilis, quia ſi plurificetur ad duo, eadem ratione plurificabitur ad tria, & non prouenit ex parte cauſæ quia ſi cauſa producat duo eiuſdẽ rationis, qua ratione produceret illa, eadem ratione poterit producere plura eiuſdem rationis. Ex quo infert Scotus corollarium, quod quodcunque plurificabile eiuſdem rationis quantum eſt de ſe, poteſt extendi ad infinita, niſi aliunde determinetur. Dices ꝙ iſtud poteſt determinari ad certam pluralitatem per primum productum, hoc non poteſt eſſe, quia poſtquam primum productum eſt eiuſdem rationis cum ſecundo, non poteſt magis fieri talis determinatio per primum, quàm per ſecundum. nec poteſt aliquo alio modo prouenire talis determinatio. quod probat doctor, quia uel proueniret determinatio ad certam pluralitatem ex parte prioris, aut poſterioris, uel alicuius, qđ ſimul eſſet cum illis productionibus. Non ex parte prioris, quia hoc proueniret ex parte producentis, uel ex parte principii formalis illarum productionum, ſed nullum iſtorum eſt dicendum, primo, non ex parte principii formalis illarum pro-

productionum, quia principium formale quantum eſt de ſe, nunquam determinatur ad certam pluralitatem. nec ex parte producentis, quia producens non determinatur ad certā pluralitatem productionum eiuſdem rationis, quando principium formale illarum productionum non determinatur qđ eſt in tali productione nec poteſt determinari ad certam pluralitatem per aliquod poſterius, quia productum & producēs eiuſdem rationis, non habent eſſe per poſterius: igitur non poterunt determinari per poſterius ad certum numerum productuum: nec poteſt fieri talis determinatio per aliquid, uel per aliqua quæ ſunt ſimul cum illis productionibus. quod probat doctor: quia quærere per quid ſit certa pluralitas illorū quæ ſimul ſunt cum ipſis productionibus.

2. rō Scot. ad idem.

SECVNDO arguit Scotus & facit rationem oſtenſiuam, ꝙ non poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis. Et formatur ſic ratio. Nihil eſt in diuinis quod poſſet plurificari, ad plura eiuſdem rationis: igitur non poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis. Antecedens probatur. illud nullo modo eſt plurificabile ad plura eiuſdem rationis in diuinis, quod nullo modo poteſt determinari ad certam pluralitatē eiuſdem rationis: ſed nulla productio, immo nihil quod eſt in diuinis, pōt ſic determinari ad certā aliquā pluralitatē: igitur. maior probatur: quia ſi non poſſet determinari ad aliquā certam pluralitatem: ergo quantum eſt de ſe poteſt in quotcunque plura, quia data quacunque pluralitate, poteſt dari maior pluralitas. Vnde declarat Sco. in litera quid eſt, aliquid determinari ad certam pluralitatem, & eſt non poſſe eſſe maior pluralitas. & eſſe indeterminatum ad certam pluralitatē, eſt quacunque pluralitate poſita, poſſe eſſe maior pluralitas. Sed minor probatur ſcilicet ꝙ nihil quod ſit in diuinis, poteſt determinari ad certam pluralitatem. quod probat Scotus: quia talis determinatio ad certam pluralitatem fieret uel per producta. uel per aliqua alterius rationis ab iſtis productionibus: ſed nullum eſt dicendum: primo non per ipſa producta. ut notum eſt Nec per aliqua alterius rationis: quia nihil eſt in diuinis, nec poteſt eſſe alterius rationis, per quod poteſt eſſe talis determinatio: igitur ſequitur, ꝙ ſi ſibi poſſent eſſe plures productiones, poſſent eſſe infinitæ Item dicit Scotus, illa quę ſunt eiuſdem rationis in diuinis, non præexigunt aliqua alterius rationis per quæ poſſet fieri talis determinatio. Declarat per exēplum. Si ignis produceret plures ignes, determinatio igniū ad certam pluralitatem. non prouenit ex parte ignis: nec ex parte ignium iam productorum. non poteſt igitur uideri unde poſſet fieri talis determinatio. ut probat Scotus in prima ratione. & in ipſis ubi practicatum eſt, ꝙ nec per prius: aut poſterius. Nec per cauſam, nec per aliqua quæ ſunt ſimul. uult igitur habere Scotus: ꝙ ſi quis petat, quare non poſſunt eſſe plures filii in diuinis. Tota ratio eſt ducens ad impoſſibile,

Aliter formatur ratio Sco.

ſcilicet, quòd ſi poſſent eſſe duo. poſſent eſſe infiniti. Iſta ratio oſtenſiua. dicit conſequenter Scotus, quòd iſta ratio poſſet ſic formari breuiori modo: omnis pluralitas, neceſſario finita, uel eſt eiuſdem rationis, uel alterius. Si alterius rationis, ſic eſt in diuinis. unde omnis pluralitas in diuinis. neceſſario eſt alterius rationis. probat, ꝙ non poſſet eſſe eiuſdem rationis, quia ipſa poſſet eſſe infinita, uel determinaretur per aliqua quæ ſunt alterius rationis, ſed quodlibet iſtorum eſt impoſſibile. primo quòd poſſet eſſe pluralitas infinita. quod eſt falſiſſimum, & impoſſibile. Secundo. quia ſi eſſet infinita, talis pluralitas eiuſdem rationis determinaretur per aliqua alterius rationis. quod etiam eſt impoſſibile, in diuinis.

Confirmat Sco concl. rōne philoſophi.

¶TERTIO declarat &c.]

Conſequenter doctor intendit declarare concluſionem ſuam. puta ꝙ in diuinis non poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis: & uult oſtendere ꝙ hæc fuit mens, & intentio philoſophi. & formatur ſic ratio philoſophi. Non poſſunt eſſe niſi unum cœlum, quia non poteſt eſſe niſi unum mouēs: ergo non niſi unum cœlum. conſequentia eſt nota, & antecedens probatur, quia ubi non eſt materia, non poſſunt eſſe plura numero, ſed in diuinis non poteſt eſſe materia: igitur in diuinis non poſſunt eſſe plures eiuſdem rationis.

Materia multis modis capitur ab Ariſt.

Pro declaratione eſt notandum, quòd Ariſtoteles diuerſimode capit materiam, in diuerſis locis. Vnde materia uno modo capit ut eſt altera pars compoſiti. quemadmodum dicimus, quod ens phyſicum, ſeu naturale componitur ex materia & forma: & de iſta nō loquitur philoſophus duodecimo mathematicę: quia per iſtam materiam nō eſt pluralitas eiuſdem rationis. ut alias uiſum eſt in ſeƈto libro. Nec illa quæ differunt numero, differunt per illam materiam, ut eſt pars totius compoſiti.

Materia quanō rō pluralitatis naturalis a eadem natura.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd quandocunque in aliquo loco nos inuenimus, quòd materia eſt principium diſtinctionum illorum, quæ ſunt eiuſdem rationis, nunquam capitur materia, prout eſt pars phyſicalis. Alio modo capitur materia pro contrahente intrinſecè naturam communicabilē, ad eſſe incommunicabile: ſicut eſt differentia indiuidualis, & tunc pono talem propoſitionem, quòd materialia, quæ numero differunt, differunt per materiam, capiendo pro differētia indiuiduali.

Ex quo ſequitur corollariū, quòd ſi inuenimus in aliquo loco philoſophi, quòd materia eſt principium indiuiduationis, debet capi materia pro differentia indiuiduali, per quam differentiam indiuidualem, illa materialia, quæ ſunt eiuſdē rationis, differunt adinuicem, ut duo lapides, differunt per differentiam indiuidualem.

VLTERIVS dicit doctor, quòd forma capitur dupliciter. Vno modo pro altera parte compoſiti, quæ informat ipſam materiam, ſicut dicimus, quòd ens naturale componitur ex materia, & forma. Secūdo capitur forma pro ipſa natura, uel quidditate, & ſic omne, quod eſt de ſe communicabile pluribus uocatur forma, ut humanitas, aut eſſentia diuina.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd quando inuenimus in textu Ariſtotelis, quòd forma eſt de diffinitione ſpeciei, [illegible] tur forma pro quidditate, ſeu natura: ſic capitur, quando [illegible] citur, ꝙ ſpecies differunt ſicut formæ .i. ſicut naturæ, quæ communicabiles.

Vlterius dicit doctor, quòd duplex eſt determinans: [illegible] dam eſt intrinſecum ſicut differentiæ, & modi intrin[illegible] dam uero eſt præſuppoſitum. Vnde eſt ibi notandum, aliquid determinatur intrinſece, tribus modis. Vno [illegible] differentiam ſuam. Secundo per modum intrinſecum, infinitum, finitum, reſpectu entis. Tertio ſeipſo, & non [illegible] differentiam, nec per modum intrinſecum. Exemplum [illegible] uinis, eſſentia diuina eſt hæc ſeipſa Contra. Eſſentia diu[illegible] hæc per paternitatem, aut filiationem, ergo malè dicis.

Pro iſto argumento eſt notandum, quòd omnia quæ ſunt in diuinis, exiſtunt ipſa eſſentia diuina, & ſunt hæc ipſa eſſen[illegible] tia propter identitatem quam habent cum eſſentia. Tunc [illegible] no aliam propoſitionem, de mente philoſophi fuit, ꝙ omnia quæ ſunt in diuinis. ut primum mouens, & intelligentiæ, ſunt de ſe hæc & non per aliquod contrahens.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd nunquam philoſophus uoluit dicere, quòd aliquid in diuinis eſſet hoc per materiam, qualitercunque materia capiatur. Vnde eſt mens doctoris, ꝙ ſicut iſta eſt per ſe primo, eſſentia exiſtit, ita hæc eſt per ſe primo, eſſentia eſt hæc. Eſt notandum, quòd mens philoſophi fuit, quòd in materialibus, quæ ſunt plura numero eiuſdem rationis, ſunt hæc per materiam, ideſt per differentiam indiuidualem. Dico ulterius, quòd mens doctoris noſtri eſt cōtra philoſophum, quòd intelligentiæ ſeu angeli, quæ ſunt plura numero eiuſdem rationis, ſunt hæc per ſuas differentias indiuiduales, ſicut fuit alias adductum contra S. Tho.

Determinans qđ præſupponitur

Ex quo ſequitur, quod quandocunque in aliqua argumentatione, philoſophus ex materia arguit diſtinctionem numeralem, uel pluralitatem, ſemper capit materiam pro differentia indiuiduali. Alio modo capitur determinans, ſiue contrahens pro illo quod præſupponitur a contracto, ideſt a determinato: doctor dat exemplum, albedo quæ communiter in corpore determinatur a corpore quo recipitur. Vnde dicit doctor, quòd ſi eſſent iacorum tria corpora, & tres albedines ille determinarentur per illa tria corpora.

Error multorum de ratione qua accidentia ſunt indiuidua

EST notandum circa textum, quòd multi Thomiſtæ, & antiqui, errauerunt in iſto textu, quia uoluerunt dicere, ꝙ ſubiectum determinat accidens ad eſſe hoc, & unum numero. dicebat enim, quod albedo illius parietis, erat hæc, & una numero per parietem, per ſuum ſubiectum, illud non eſt uerum. unde albedo, & quodlibet accidens, prius natura eſt hoc & unum numero, quàm informet ſuum ſubiectum. & hoc ꝑ ſuam differentiam indiuidualem.

Ex omnibus iſtis infert doctor talem propoſitionem, de mēte philoſophi eſt, quod in diuinis, nullum eſt contrahens aliquo iſtorum modorum. Primo notum eſt, quòd non eſt contrahēns, capiendo contrahens pro illo, quod præſupponit a contracto Secundo, non eſt ibi contrahens capiendo contrahens pro contrahente intrinſeco, ſeu pro differentia indiuiduali. quod probat doctor, quia ſi in diuinis eſſent talia contrahentia intrinſeca, uel primo contraherent, per aliqua quæ ſunt alterius rationis, aut eiuſdem rationis, ſed nullum pōt dici, quia non eſt maior ratio de uno, quàm de altero, ergo

ibi non ſunt ponenda talia contrahentia: ergo videtur eſſe mens Ariſtotelis, quòd in diuinis non poſſunt eſſe plura alterius rationis, aut eiuſdem.

¶ Sed inquirendum qualiter, &c.]

De quod quid eſt, quō ſe habeat in diuinis, & in materialib. & quid ſignificetur.

Doctor conſequenter quærit per vnum textum Ariſtotelis. Vtrum quod quid eſt, eodē modo ſe habeat in diuinis, & materialibus, ad id cuius eſt.

Pro iſto textu notandum eſt, ꝙ per quod quid eſt intelligimus naturam ſeu quidditatem alicuius: ſed per cuius eſt intelligimus habēs talem naturam vt humanitatem habens, eſt. cuius eſt humanitas, & habens diuinitatem cuius eſt diuinitas. Vnde ponitur talis propoſitio de mēte Ariſtotelis, quod quid eſt, & cuius eſt, in diuinis ſunt idem penitus. Dicit enim, quòd primus mouens eſt hic, ſeipſo, & non per aliquid aliud. Sed in materialibus, quod quid eſt, non eſt idem cum eo cuius eſt: & rō huius eſt, quia in materialibus, qđ quid eſt, nō eſt hoc ſeipſo, ſed per aliud contrahens, puta per differentiā indiuidualē, vt humanitas non eſt hæc ſeipſa, ſed per ſuā differētiā. Ideo dicebat quod quid eſt in materialibus non eſt idē cū eo cuius eſt.

Sco. Mouet, & ſoluit nobab. Dub. in 3 art.

De tertio articulo. Conſequenter doctor noſter in iſto tertio articulo, vult mouere egregia dubia, & primo facit argumentum quòd productiones in Diuinis, ſunt eiuſdem rationis, puta pater filius & ſpiritusſanctus, & formatur ſic argumētum. Omnes illæ productiones ſunt eiuſdem rationis, quarum fundamētum, & terminus ſunt eiuſdem rationis: ſeu quarum productionum principium formale, & terminus formalis ſunt eiuſdem rationis, ſed ſic eſt quòd productiones in diuinis habent principium formale ſiue fundamētum terminum eiuſdē rationis ergo productiones in diuinis ſunt eiuſdem rationis. maior patet probatur minor, quia eſſentia eſt principium formale productionis filij, & terminus formalis: ſimiliter eſt eſſentia eodem modo reſpectu productionis ſpiritusſancti. Vnde notandum eſt, ꝙ quando filius generatur, eſſentia diuina accipit eſſe in filio tanquam terminus formalis. Similiter quando ſpiritusſanctus producitur, quod probat per duo doctores. primo per Hylarium. Dicit enim Hilarius quod filius nihil habet niſi natum, id eſt quod accipit eſſe per generationem, & ſpiritusſanctus nihil habet niſi quòd accipit eſſe per ſpirationem hæc etiam dicit Aug. quòd generatio præſtat eſſentiam diuinā filio, ſcilicet & ſpiritui ſancto ſpiratio. Videtur ergo quòd in omnibus iſtis, eſſentia diuina ſit terminus formalis. Et ibi parua difficultas per hoc quod dicit Hilarius, quòd nihil eſt in filio niſi natum: ergo eſſentia diuina erit nata quæ eſt in filio, quod eſt falſum, ſed debet intelligi quod nihil eſt in filio niſi natum, id eſt niſi quod naſcendo accipit.

¶ Ex hac probatur alia &c.

Ex iſto probatur alia pars minoris in qua dicitur quòd productione habent principium formale eiuſdem rationis quia eſſentia diuina eſt principium formale iſtarum productionū, & formatur ſic. Si eſſentia diuina non eſſet principium formale iſtarum productionum tunc terminus formalis productionis præcederet principium formale iſtarum productionum, quod probo, quia terminus formalis eſt eſſentia: ergo ſi principium formale non eſſet eſſentia diuina, aliud eſſet poſterius ipſa eſſentia diuina, quod probo, quia dictum eſt in prima quæſtione quòd prima entitas in diuinis, eſt eſſentia diuina: igitur ſi principium formale non eſſet eſſentia diuina, terminus formalis præcederet principium formale. Item producens & productum in diuinis aſſimilatur, & non niſi per principium formale, & illud non eſt niſi eſſentia diuina: igitur eſſentia diuina erit principium formale.

¶ Secundo contra concluſionem, &c.]

Inſtat cōtra concl. ſuam.

Doctor in iſto argumento vult probare quòd poſſunt eſſe plures productiones eiuſdem rationis, & ſic formatur argumētum. Filius pōt producere vnum filiū ſicut pater: igitur erunt plures filij in diuinis, & per conſequens plures productiones eiuſdem rationis, antecedens probat doctor noſter habēs principium formale producendi aliquid poteſt producere, ſed filius habet principium formale producendi ſicut pater quia principium formale producendi filium, eſt memoria ſed filius habet memoriam, puta intellectum cum eſſentia diuina igitur poterit producere ſicut pater.

Pro declaratione iſtius argumenti ponit doctor duas ſolutiones, quæ quaſi in idem conueniunt. pro prima ſolutioneque incipit ibi, ad ſecundum &c. ponuntur aliquæ egregiæ propoſitiones. Prima dup ex [illegible] principium formale producēdi, quoddam eſt quod habet actum productiuum ſeu productionem ſibi adæquatam & de tali pono talem propoſitionem. quando eſt aliquod principium habent actum productiuum, ſeu productionem, ſibi adæquatam vbicunque ponatur non poteſt habere alium actum productiuum, cuius ratio eſt, quia dicit Scotus, productionem adæquari principio, nihil aliud eſt quàm eſſe vnam, ſicut principium eſt vnum.

Sol. prima. Principium formale producendi duplex.

Tunc ponit doctor talem propoſitionē, &c. Memoria in patre, habet productionē, ſeu actū productiuum ſibi adæquatum, ideo vbicunque ponatur, & qualitercunque ponatur, nūquàm habebit alium actum producendi, dat exemplū doctor. ſi calor in igne habeat actum calefaciēdi ſibi adæquatam vbicunque ponatur ille calor non habebit alium actum calefaciēdi. ibi ponit doctor egregium dictum in philoſophia dicens, ꝙ qualitas exiſtens in ſubiecto licet poſſit agere in aliud ſubiectum ſi non habeat actum adæquatum, tamen in illo ſubiecto in quo eſt, non pōt agere. Et per hoc ſoluitur qō, quare eſt ꝙ caliditas quam homo habet in manu, non calefacit totam illā manum. Soluit doctor, ꝙ qualitas exiſtens in ſubiecto, nō agit in illo ſubiecto in quo eſt, oportet enim agentia eſſe debitè approximata paſſo, quod non eſt in propoſito. Tunc ponit doctor talem propoſitionem, filius in diuinis, habet memoriam ſicut pater, tamen in filio nō eſt principium producendi, quia in patre habet actum ſibi adæquatum. Dices non eſt aliqua ratio quare ille actus producēdi, ſeu illa productio actiua, ſeu generatio, vt paternitas, ſit actus adæquatus in patre? Reſpōdet Scotus ꝙ immo, & rō eſt, quia iſta productio actiua, ſeu generatio, aut paternitas eſt de ſe hæc, & quia eſt de ſe hæc, adæquat ex ſe ipſi memoriæ in patre. Et ponit doctor iſtam egregiā regulam, quæcunque ſunt in diuinis, quæ non præſupponunt diſtinctionem alterius rationis, ſunt de ſe hæc, ſed productio actiua eſt huiuſmodi, ideo eſt de ſe hæc. & propter hoc adæquatur memoriæ in patre. Vnde iſta eſt in primo modo dicēdi per ſe, paternitas, eſt hæc: eſſentia diuina eſt hæc.

Dictū notabile in philoſophia.

Filius in diuinis nō pōt gignere filiū, & quare.

Reg. Scoti.

Et notandum, ꝙ maior doctoris debet ſic intelligi habens principium formale producendi aliquid, & nō habens in alio productionem ſibi adæquatā, pōt producere aliquid. & ideo quia principiū formale in diuinis, habet productionē adæquatam in patre. Ideo filius non poteſt producere alium filium.

¶ Ad eandem rationem, &c.]

Solutio. 2.

Conſequēter Scotus ſoluit iſtam rationem, & redit in idē. puta ſuppoſitum habens formam producendi aliquid, poteſt per illam producere, niſi in alio habeat productionē ſibi adæquatā. Soluit conſequenter doctor qōnē, quare memoria habet productionē in patre ſibi adæquatam. Reſpōdet doctor ꝙ productio talis de ſe eſt hæc, & non per aliud, nec per negationem ſicut dicebat Henricus de Gandauo, qui dicebat quod negatio, eſt intimum indiuiduationis, ſicut viſum eſt in ſecundo.

¶ Quantum ad rationem, &c.]

Conſequenter doctor vult ſoluere probationem minoris, quæ erat talis: memoria perfecta eſt principium dicēdi, ſeu generandi. filius habet memoriam, &c. igitur habet principium perfectum. Tunc nota hic quòd totus iſte textus ſequens, eſt ad ſoluendum iſtud dubium, vtrum habēs principium formale producendi aliquid: poſſit producere illud, & ponit doctor egregias propoſitiones. Prima. Nunquam aliquod ſuppoſitum poteſt agere per aliquam formam, niſi habeat illam formam ſecundum quod nata eſt haberi.

Ex quo ſequitur corollarium, quod ſi Petrus haberet caliditatem in burſa ſua per aſſiſtentiam, & nō per inhærentiam, vtrum calefaceret per illam? reſpondetur quod non, quia nō habet illam, ſecundum quod nata eſt haberi, quia nata eſt haberi per inhærentiam, & non ſolum per aſſiſtentiā. ideo ſi non habet per inhærentiam, per eam non aget: vel ſi haberet albedinem clauſam in burſa, non diceretur per illam eſſe albus, vel habere albedinem, quia non eſt ille modus habendi perfectus, quia albedo nata eſt haberi vt forma informans. Ex quo ſequitur quod ſi in intellectu meo eſſet ſpecies Petri præſens per aſſiſtentiam tantum, intellectus meus non poſſe per illam cauſare notitiam Petri. Nota tamē quod Scotus in tertio videtur dicere oppoſitum, ſed quicquid dicatur ibi, tamen in primo, & in ſecundo ſtandum eſt hic, pro reſolutione.

Nota. pro intelligentia Sco.

Conſequenter doctor noſter intrat grāmaticam, & primo ponit talem regulam grāmaticalem. Qū terminus importans principium agendi, ſeu potentiam, adiungitur cū gerundio quod importat actum agendi tunc denotatur, ꝙ de quocunque dicitur vel in quocunq; inuenit, inuenitur ſub ratione agendi. exēplum. vt filius eſt principium agendi, vtrum hæc ſit vera, vel falſa? Dico ꝙ eſt falſa. Tunc adducatur probatio minoris. Memoria eſt principium perfectum dicendi, filius habet memoriam igitur haber principium perfectū dicendi, nō valet conſequētia.

Reg. Scoti Grāmaticalis.

Ex omnibus iſtis, ponit doctor regulas logicales, & dicit, ꝙ

in iſta probatione minoris ſunt tres fallaciæ, ſcilicet fallacia amphibologiæ, fallacia figuræ dictionis, & fallacia conſequentis. Primo eſt fallacia amphibologiæ, quia principium dicendi, aliter ſumitur in maiore, quàm in concluſione. Nam in maiore capitur, ubi dicit habitudinem ad principium formale, in concluſione autem ut dicit habitudinem ad ſuppoſitum. Secundo eſt fallacia figuræ d[illegible] propter conuenientiam quam habet actus importatus per gerundium in maiore, & concluſione ad principium formale, uolo inferre talem habitudinem ad ſuppoſitum, & ſic commutatur quale quid, in hoc aliquid. Tertio eſt fallacia conſequentis, quia in maiori denotatur actus dicendi importatus per gerundium, de aliquo in uniuerſali, & in concluſione denotatur de aliquo ſuppoſito. & non ſequitur, actus eſt per hoc principium: ergo actus eſt ſuppoſiti. Ideo uidetur æquiualenter arguere a ſuperiori, ad inferius, ſicut dicendo animal currit, ergo homo currit.

TERTIO contra illam propoſitionem, quòd prima pluralitas finita &c. Doctor impugnat unum, quod eſt dictum ab omnibus theologis, ſcilicet, qu[illegible] prima pluralitas finita, eſt aliquorum alterius rationis, & formatur ſic ratio, diſtinctio minor ſemper eſt magis proxima unitati. [illegible] diſtinctio maior, ſed diſtin[illegible] rationis, eſt minor, quàm diſtinctio realis: ergo illa erit magis proxima unitati, id eſt eſſentiæ diuinæ, quàm diſtinctio realis, & per conſequens procedit diſtinctionem realem.

Soluit arg. Prop. & diſtinctiones.

¶Ad tertium dicitur, &c.]

Pro ſolutione iſtius ponit doctor aliquas propoſitiones, & aliquas diſtinctiones. Prima propoſitio. Prima diſtinctio, eſt diſtinctio realis, quia talis diſtinctio, eſt inter perſonas trinitatis. Secunda propoſitio. Prima diſtinctio, eſt neceſſario alterius rationis, quæ eſt inter perſonas trinitatis, & diuinas productiones, quæ productiones, ſunt alterius rationis. Tertia propoſitio. Prima diſtinctio, eſt neceſſario finita. quod probat, [illegible] talis prima diſtinctio, non eſt aliquorum eiuſdem rationis, quia talis ſupponit diſtinctionem alterius rationis, per quam determinatur ad certam pluralitatem, ut uiſum [illegible] in ſecundo articulo. Iſtis propoſitionibus poſitis, ponuntur aliquæ diſtinctiones. Prima duplex eſt diſtinctio, ſcilicet maior, & minor. unde diſtinctio minor iterum eſt duplex, [illegible] intenſiue, & extenſiue.

Diſtinctionis quadam de diſtinct. Diſtinctio dicitur maior, uel minor dupliciter.

Di[illegible]nctio minor intenſiue, [illegible] cuius extrema minus differunt. Exemplum, ut di[illegible] o inter a[illegible] & rubedinem, eſt minor diſtin[illegible] o inte[illegible] quàm di[illegible] inter albedinem, & nigredinem. Tunc poni[illegible] tali[illegible] de iſta diſtinctione minori intenſiue, non loquitur [illegible] argumento. Alia eſt diſtinctio minor e[illegible] cuius ſunt pauciora diſtincta ſicu[illegible] io d[illegible] minor extenſiu[illegible] uam numeri [illegible] T[illegible] lis propo[illegible] tio. [illegible] diſtinctio m[illegible] ma unitati, id eſt [illegible] lentiæ [illegible] [illegible] productiones alterius rationi[illegible], & no[illegible] minor pluralitas, dona litate. Ideo [illegible] uando argu[illegible] , eſt ma[illegible] proxima unita: Dico quò[illegible] uer[illegible] minor extenſiue, quia di[illegible] ctio duarum [illegible] alterius rationis, eſt maxime proxima uni[illegible]

Diſt. minor intenſiue duplex.

Dicit ulterius doctor [illegible] minor intenſiuè, eſt duplex. Quædam eſt quæ at[illegible] ex parte modi [illegible] nis. Alia eſt quæ attenditur penes [illegible] ema. Vnde d[illegible] unt logici, quòd [illegible] x eſt [illegible] me[illegible] generica, & [illegible] ecifica, minor [illegible] d[illegible] , poſt eam ſpecifica, & poſt generica. S[illegible] minor i[illegible] e ſiu[illegible] o ad extrema, eſt cuius extrema minus opponuntur. Dat exemplum doctor de genere, & [illegible] it, Vnde genus, & ſpecies, magis opponuntur in ratione [illegible] uam So[illegible] & Plato, quia [illegible] enur, & ſpecie[illegible] ſpecie: Sortes autem & Plato differunt [illegible] num [illegible] tamen, [illegible] d [illegible] & [illegible] minus opponuntur quo a[illegible] ent unem [illegible] Sortes & Plato, quia idem pote[illegible] s, [illegible] diu[illegible] ſorum. idem o[illegible] p[illegible] eſt [illegible] es, & Plato [illegible] n[illegible] , o[illegible] ap[illegible] catur o[illegible] et applicari [illegible] productiones. tamen [illegible] dem [illegible] pater [illegible] ucit filium, & [illegible] uci [illegible] ſp[illegible] um.

2. arg. contra eandé prop. Soluit arg.

¶[illegible] u qu[illegible] a [illegible] poſſunt, &c.

S[illegible] nd[illegible] r Deus imm[illegible] ate poteſt creare plura al[illegible] ua eiuſ[illegible] m[illegible] ari[illegible] uidetur [illegible] d diſtinctio a[illegible] quorum eiuſdem r[illegible] erit [illegible] &[illegible] pluralitas [illegible] qoor[illegible] m c[illegible] m a[illegible] n[illegible] pot[illegible] e pri[illegible] a, & immediata uni[illegible] o[illegible] us per aliquas propoſitiones ubi per hoc patet ad [illegible] ud [illegible] pluralitate, &c. Prima propoſitio, uerum eſt, quòd Deus poteſt producere aliqua eiuſdem rationis ſicut duos homines. Secunda propoſitio. Nulla natura creata plurificabilis pluribus, quantum eſt de ſe, eſt determinata ad aliquam certam pluralitatem, ſic quòd quantum eſt de ſe, non poterit plurificari in tot, quin poſſit in plura. Ex quo ſequitur, quòd Deus non poteſt [illegible] t homines producere quin plures, quia humanitas non poteſt in tot plurificari, quin poſſit in plures. Sed dices, tu dicis, quòd non poſſunt eſſe tot homines, quin Deus poſſit plures producere. uerum eſt, eſt etiam opinio doctoris noſtri, licet uideatur oppoſitum dicere in ſecundo, ubi dicit, quòd non eſt poſſibi[illegible] ari numerus infinitus. Et ibi dicit, quod non poſſunt eſſe tot hom[illegible], quin plures, & iſte textus eſt tenendu[illegible] e m[illegible] e doc[illegible]. Et ſi dicas, unde uenit, quòd eſt certus numerus hominum, & unde uenit certa multitudo? Reſpondet do[illegible] o q[illegible] hoc [illegible] ciſe uenit ex uoluntate diuina, quæ uon [illegible] plures homines producere, licet tamen poſſet.

In quocumque numero dantur homines poſſunt plures dari.

Ex iſtis ſequitur, quòd differentia eſt [illegible] communicabile, & plurificabile. Nam eſſentia diuina communicatur, tamen impoſſibile eſt, quòd plurificetur unde natura creata u[illegible] manitas, ſemper plur[illegible] catur.

Differentia in[illegible] le, & plurificabile.

Ad formam quando arguitur. Deus poteſt producere [illegible] ra eiuſdem rationi[illegible] concedo. ergo prima diſtinctio poteſt eſſe aliquorum eiuſdem rationis. nego conſequentiam, quia talis præſupponit diſtinctionem alterius rationis.

¶Ad primum triplex eſt uia reſpondendi, &c.]

Soluitur [illegible] prim[illegible] triplr[illegible]

Et conſequenter doctor uult ſoluere primum argumentum in quo ſic arguebat. Illæ productiones ſunt eiuſdem rationis quando principium formale, & terminus ſunt eiuſdem rationis. Doctor noſter dat tres ſolutiones. Primo adducit Henricum de Gandauo, & ſua ſolutio ſtat in una negatione. [illegible] enim, quod eſſentia diuina non eſt principium formale, nec terminus forma[illegible], niſi ut determinatur per determinantia, & diſtinctiua, ut paternitatem, aut filiationem. Ideo negat minorem argumenti, in qua dicebatur, quòd eſſentia eſt principium formale & terminus formalis, & dicit Henricus, [illegible] non n[illegible] ut determinatur per reſpectus, ſeu per illa determinantia.

1. Sol Henr.

C[illegible]ra[illegible] tae[illegible] otus conſequenter hic duas rationes. Prima [illegible] m[illegible] port[illegible] ret eſſentiam diui[illegible] am determinar[illegible] d[illegible] o[illegible] e[illegible] , e[illegible] eretur, quod ibi eſſet proceſſus in infinitum. pro[illegible] r, quia ſi quæram a te, per quid eſſentia determ[illegible] r ad [illegible] reſpectus Si d[illegible] er aliquos alios reſpectus, quæram iter[illegible] m per qui[illegible] determinatur ad [illegible] los reſpe[illegible], cum ipſi ut ſemper in[illegible] rens ad alia. Item ſi dicas, quòd eſſentia diuina determinatur ad paternitatem, tunc idem determinabit ſe pater. Pater eſt determinatus per te ad paternitatem, & per aliquid. ergo per paternitatem, uel tu pones proceſſum in infinitum, quod eſt inconueniens.

Arg Sco. contra Henr.

Eſt hic du[illegible] um. Nonne quando conſtituitur pater per eſſentiam, & paternitatem [illegible] paternitas determinat eſſentiam diuinam, quia ut [illegible] tum eſt, de ſe eſt hæc, & omnia quæ ſunt in diuinis, de ſe ſunt hæc.

¶[illegible]ecundo diceretur, &c.]

Con[illegible] q[illegible] enter ponit doctor [illegible] liam ſolutionem Henrici, & ſtat in una negatione, & in ali[illegible] uibus propoſit[illegible] us, quando ſic arguitur, illæ productiones ſunt eiuſdem rationis, quando principium formale, & terminus [illegible] eiuſdem rationis, dicit quod uerum eſt in creaturis, ſed non in diuinis, & dat rationem, quia in diuinis tale principium eſt [illegible] mitatum, in creaturis autem eſt limitatum, ſic uidelicet, quòd ſi ſit productio eiuſdem rationis, producens & productum erunt eiuſdem rationis, in diuini[illegible], producens, & productum, ſunt illimitata, exemplum primi ut ignis producens [illegible] li[illegible] m ignem. Si autem produ[illegible] o[illegible] a[illegible] e[illegible] rationi[illegible] pro[illegible] nr eſt æquiuocú, ſed nu[illegible] um t[illegible] e pot[illegible] c[illegible] io [illegible] unc po[illegible] aliquas propoſition[illegible] fuerunt, puta de pluralitate in diuini[illegible] u[illegible] mo[illegible] eſt un[illegible] a, & [illegible] finita, prima & [illegible] rat[illegible].

¶S[illegible] co[illegible] arguitur, &c.

Soluit [illegible] tertium argum. princ. Qu[illegible] ſit pr[illegible] c[illegible] nomi, declaratur.

T[illegible] o m[illegible] eſt minus. Con[illegible] oenter, & [illegible] tet [illegible] o[illegible] t a[illegible] umenta, & pon[illegible] t[illegible] nar[illegible] egias propoſitiones. [illegible] rima propoſitio. Eſſentia diuina non [illegible] principium formale totale, [illegible] rum [illegible] oum, pater. memoria eſt pr[illegible] forma e tu[illegible] e[illegible] comprehendit eſſentiam, & [illegible] m, p[illegible] pt[illegible], [illegible] ic eſſentia diuina non eſt tota[illegible] minus iſta [illegible] u[illegible] onum quod patet. Nam [illegible] eſt terminus [illegible] imæ productioni[illegible], qui cóplectitur [illegible] t[illegible] am diuinam, & forte notioné Similiter ſpi-

ri-

ritusſanctus eſt terminus totalis ſecundæ productionis, qui complectitur eſſentiam diuinam, & amorem. Tunc ad formam quando arguebas. Eſſentia diuina eſt principiũ formale, & terminus formalis iſtarũ productionum: diſtinguo, aut principium totale utriuſque productionis, ut ſic nego: aut principium partiale, & terminus formalis partialis, ſic concedo. Dices in productione ſpiritus ſancti quid erit principium formale totale? reſpondet. uoluntas, cum eſſentia diuina.

Intellectus diuinus, & eſſentia quõ ſe habent in rõne principij formalis filij.

Eſt adhuc ibi notandum, quòd eſſentia diuina, realiter idẽtificatur cum quolibet, quod eſt in diuinis. Dico ulterius. Si tu quæras, intellectus, & eſſentia diuina, faciunt totale principium producendi filium, quod illorum eſt principalius? Reſpondet doctor, quòd nullum illorum eſt principalius alio nec minus requiſitum alio, nec quaſi per accidens reſpectu alterius, ſed ſunt duo, quæ ſic ſe habent, quòd faciunt totale principium. ideo non eſt ibi quærendum, quod illorum eſt principalius. Dicit ulterius, quòd quando eſſentia diuina, eſt principium alicuius, quodcunque ſit, eſſentia non eſt principium niſi in ratione potentiæ, & hoc eſt quod dicit doctor in quarto. Vtrum eſſentia animæ beatificetur, uel ſolum in rationæ potentiæ?

Arguit Occham cõtra Sco.

Soluitur argum.

Reſpondendum eſt, quòd in ratione potentiarum, quia potentia beatificatur. Ideo etiam anima beatificatur per actue ſuarum potentiarum, dominus Occham facit ibi unum argomentum, probando contra doctorem, quòd eſſentia non ſit terminus formalis, & arguit ſic. Terminus formalis eſt qui accipit eſſe per productionem, eſſentia diuina non accipit eſſe per productionem: ergo eſſentia non eſt terminus formalis. Dices, quòd non oportet, quòd terminus formalis accipiat eſſe per productionem. Contra. Nullibi inuenitur oppoſitum, immo omnes doctores uocauerunt principium formale, non quòd ſit forma, ſed quia in productione, accipit eſſe, ſed eſſentia nullo modo accipit eſſe: ergo non põt dici principium formale. Reſpondetur ad argumentum Occhã, quòd de ratione termini formalis, non eſt quòd ſimpliciter accipiat eſſe, ſed ſufficit, quòd accipiat eſſe, uel quòd alicui communicatur, ſed eſſentia diuina non accipit eſſe, tamen communicatur filio eſſe, eſt quæſtio, quis terminus eſt filiatio in productione filii? quæſtio ſecunda, utrum iſtæ poſſint ſimul ſtare, quòd relatio ut comparata ad oppoſitum ſit res, & cõparata ad eſſentiam ſit relatio tantum.

QVAESTIO TERTIA.

De relationibus in diuinis agit.

POSTQVAM doctor noſter tractauit duas quæſtiones de productionibus, uult tractare pulcherrimam quæſtionem de relationibus, quæ relationes inueniuntur in diuinis.

In diuinis ſunt duplices relationes.

Quid relatio originis.

Spiratio actiua nõ eſt relatio cõis.

Pro declaratione eſt notandum, quòd duplices inueniuntur relationes in diuinis. Quædam relationes reales originis, quædam relationes reales communes. Vnde relatio originis, eſt relatio productionis, ſicut paternitas, filiatio, ſpiratio. Ex quo ſequitur, quòd ſi quis quærat, quot ſunt relationes reales non communes in diuinis? reſpondetur, quòd ſunt quatuor, ſcilicet generatio actiua, quæ eſt paternitas: generatio paſſiua, quæ eſt idem, quòd filiatio: ſpiratio actiua, qua ſpiritus ſanctus ſpiratur, & ſpiratio paſſiua. aliæ ſunt omnes communes in diuinis. ut ſunt illæ, quæ de tribus perſonis dicũtur ſicut ſunt, æqualitas, ſimilitudo, ut pater eſt æqualis filio, & filius patri. Ex quo ſequitur, quòd licet ſpiratio actiua dicatur de patre & filio, tamen non eſt relatio communis, quia plus requiritur ad hoc, quòd ſit communis, puta, quòd de tribus dicatur. Et eſt ibi dubium, utrum ſpiratio actiua, dicatur de patre, & filio, copulatim, uel diuiſim: ſcilicet utrum debeamus ſolum concedere iſtam, pater, & filius, ſpirant, aut iſtam pater ſpirat, & filius, ſpirat. Reſpondetur, quòd iſta conceditur, uel eſt concedenda, pater & filius ſpirant, de copulato ſubiecto, ſed iſta copulatiua, pater ſpirat, & filius ſpirat, nõ eſt concedenda abſolute, ſed bene, pater ſpirat partialiter, & filius ſpirat partialiter, dat exemplum de duobus portantibus lapidem, quorum nullus poſſet portare lapidem, tunc hæc ẽ falſa, Petrus portat lapidem: ſimiliter iſta, Sortes portat lapidem, ſed iſta eſt uera Petrus portat lapidem partialiter.

Notandum eſt ulterius, quòd eſt ibi quæſtio noſtra, utrum relatio originis, ſicut paternitas, comparata ad eſſentiam diuinam poſſit dici res, uel ratio tantum, & comparata ad ſuũ oppoſitum, puta ad filiationem, poſſit dici res. Vnde eſt ibi notandum, quòd antiqui doctores, propter identitatem realem quam habet paternitas cum eſſentia, neſciebant qualiter uocare deberent paternitatem.

¶Hæc tria ſunt uidenda, &c.]

Res capitur trib. modis.

Nihil dupliciter.

Pro declaratione quæſtionis doctor noſter uult eſſe lõgus, quia uult declarare terminos, & primo uult declarare illum terminum res, & dicit Scotus, quod res, poteſt capi trib. modis, ſcilicet communiſſimè, communiter, & proprie. Vnde dicit doctor, quòd res communiſſimè eſt omne illud, quod non eſt nihil, declarat doctor iſtum terminum, nihil, & dicit, quod nihil capitur dupliciter. uno modo, nihil, eſt illud quod nullum eſſe poteſt habere, nec extra animam, nec in anima, & ſic idem eſt quod ens impoſſibile. Vnde impoſſibile, nullum eſſe poteſt habere, nec eſſe reale, nec cognitum: immo implicat, quòd impoſſibile cognoſcatur. & ſi dicas impoſſibile poteſt imaginari: ergo aliquo modo cognoſci. igitur habebit eſſe aliquod ſaltem cognitum. Reſpondetur breuiter ad iſtud, ꝙ impoſſibile cognoſci, poteſt dupliciter intelligi, uno modo, quòd cognoſcatur tanquam unum cognoſcibile, & ſic eſt falſum. alio modo, quòd cognoſcatur tanquam aliqua impoſſibilia ad inuicem, & ſic concedo. alio modo capitur nihil, ut opponitur illi quod non poteſt habere eſſe extra animam: tamen poteſt habere unum terminum tanquam unum per ſe cognoſcibile, & ſic ſoluitur quæſtio. utrum ſecundæ intẽtiones ſint nihil: Dico quòd nihil, ut nihil opponitur enti, quod poteſt habere eſſe extra animam. Dico tamen, quòd nõ ſunt nihil, ut nihil opponitur ad per ſe cognoſcibile. cuius ratio eſt, quia intentiones logicales licet non poſſunt habere eſſe extra animam, tamen poſſunt habere eſſe in intellectu conſiderante. Et ibi notat Scotus duo, ſcilicet quòd ſecundæ intentiones habent eſſe cognitum, ut cognoſcuntur tanquã per ſe cognoſcibilia, uult habere ſecundo Scotus, quòd habent eſſe per intellectum conſiderantem, quod nihil aliud eſt, quàm ꝙ ſecundæ intentiones ſolum durent quamdiu conſideratio ꝑ quam cauſantur durat.

Impoſſibile cognoſci, põt dupliciter intelligi.

Secundæ intẽtiones. ſũt res rõnis.

QVAERIT ultra doctor noſter, utrum poſſit concedi, ꝙ ſecundæ intentiones ſunt res, & poteſt dici, quòd ſic, quia iſtud nomen res poteſt extendi ad omne conceptibile, ſiue tale cõceptibile poſſit habere eſſe extra animam, ſiue non. Ibi notandum eſt, an res dicatur uniuocè, uel analogicè, de ente extra animam, & de ſecundis intentionibus. Dico tamen, quòd melius eſt dicere, quòd ſecundæ intentiones ſunt res, aut entia rationis.

DICIT ultra Scotus, quòd eſt differentia inter intentiones logicales, & relationes rationis, quia relatio rationis in plus ſe habet. Nam omnis intentio logicalis eſt relatio rationis, ſed non è contra. ut patet de obligatione ad pœnam æternam poſt peccatum: quia quando quis peccat, uel peccauit, ordinatur ad pœnam æternam. Vnde iſta obligatio ad pœnã æternam non eſt niſi relatio rationis, cauſa per actum uoluntatis Dei. uolentis iſtum ad hoc obligari, & talis eſt obligatio paſſiua. Et ſic patet, ꝙ res communiſſime capta, ſe extendit ad omne conceptibile, ſiue tale poſſit habere eſſe extra animam, ſiue non.

Res cõiter.

ALIO modo capitur res communiter, pro omni illo, quod poteſt habere uerum eſſe reale, & non ſolum per intellectum conſiderantem, & ſic patet, quòd relationes originis, poſſunt dici res duobus modis, ſcilicet communiſſimè, & cõmuniter.

Res ſtrictè.

TERTIO modo capitur res ſtrictè, ſiue propriè, & in iſto modo diuerſificati ſunt philoſophi antiqui. unde dixerunt, ꝙ res propriè dicitur de ente abſoluto. puta de ſubſtantia, qualitate, & quantitate, quia ſolum illa ſunt entia abſoluta, & iſti non uocauerunt relationes res, ſed proprietates rerum. Fuit enim dubium ab Auicenna: utrum res dicatur de decẽ generibus, puta de ente abſoluto, & reſpectiuo. Et dicit doctor ad iſtud, quòd quæſtio Auicennæ erat ſolum de terminis, puta utrum ens dicatur de iſtis decem uocibus, puta de ſubſtantia, qualitate, & quantitate, & cætera. Notum eſt, ꝙ iſta uocabula, ſunt alia, & alia, apud alios, & alios homines, ut dicit propoſitio maior. Conceptus omnium, ſunt idem, apud omnes homines, & omnes percipiunt de omnibus rebus habere conceptum unum. Ex quo uult inferre doctor, quòd res dicitur uniuocè de omnibus prædicamentis, licet hic ſit parum curandum.

Res propriiſſimè.

ALIO MODO capiunt philoſophi rem propriiſſime, puta pro ente per ſe exiſtente: puta pro ſubſtantia. Et dixerunt, quòd accidentia non ſunt res iſto modo, quia non ſunt entia, per ſe exiſtentia. ſunt tamen aliquid rei. ideſt aliqua ſunt, quæ

ſunt in ſubſtantia.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ accidentia nõ ſunt entia, niſi ſicut logici dicunt, non ſcibile ſcibile, & non ens ens. Vnde logici uocant propoſitionem falſam, non ſcibilem ſimpliciter. ideo dicit Ariſtoteles, quòd non eſt, non ſcitur ſimpliciter, tamen poteſt ſciri ſecundum quid.

Dicit ulterius, quòd ens dicitur de entibus, ſicut ſanum de ſanis. Ex iſtis ergo reſtat reſpondere ad quæſtionem: utrum relationes originis ſint res. Reſpondet Scotus, quòd omnes relationes originis ſunt res primo, & ſecundo modo, licet non dicantur res, tertio modo, ideſt propriè, aut propriiſſime.

Quo relationes originis ſint res.

De ij. articulo. Nunc doctor uult reſpondere ad quæſtionem, in qua quærebatur: utrum relatio comparata ad eſſentiam diuinam, ſit res, uel ratio, & comparata ad oppoſitum, puta ad filiationem, ſit ratio. Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem.

2. artic.

Relatio, ſicut paternitas comparata ad eſſentiam diuinam, eſt uerè res. Probat iſtud doctor egregiis rationibus. Prima quandocunque ex aliquibus conſtituitur aliquid, illa habent aliquam habitudinem adinuicem, ſed ſic eſt, quòd ex eſſentia, & relatione, conſtituitur perſona. igitur. Nam pater conſtituitur ex eſſentia, & relatione, &c. Maiorem probat doctor noſter, tam in cauſis extrinſecis, quàm intrinſecis. Primo in cauſis extrinſecis, unde nunquam aliquæ cauſæ ſicut efficiens, & finalis. producerent aliquid, niſi haberent habitudinem ad inuicem. Item cauſæ intrinſecæ, ſicut materialis, & formalis, nunquam conſtituunt unum, niſi habeât habitudinem ad inuicem. Ideo ſi quis quærat, quare ex anima equi, & corpore meo, non poſſit fieri unum tertium? dico, quòd ideo eſt, quia non habent habitudinem ad inuicem. & per hoc multæ quæſtiones in phyſice ſoluuntur. dices quo modo relatio, ſicut paternitas, habet habitudinem ad eſſentiam diuinam ad conſtituendum filium, cum ibi non ſit aliqua unio, neque informatio, quare ibi non eſt aliqua habitudo unius ad alterum. Reſpondetur, quòd eſt ibi habitudo idẽtitas, ſecundum quam identitatem, paternitas dicitur in eſſentia diuina, & propter talem habitudinem, illa conſtituũt unum tertium, ſcilicet perſonam, quia aliter non conſtitueretur perſona diuina, quòd ſi non eſſet talis habitudo, nunquam conſtitueretur perſona in diuinis.

Reſpondet Sco. ad quæſtionem cõcl. Relatio originis cõparata ad eſſentiã diuinã, ē uerè res.

Iam est una egregia dubitatio, dices uolo tenere firmiter, quòd prima perſona in diuinis uerè conſtituitur ex eſſentia, & relatione, ut pater ex eſſentia, & paternitate. Tunc quæro, utrum pater ſit formaliter unum, ſcilicet eſſentia, & paternitas, uel ſit aliquid diſtinctum ab illis duobus, puta ab eſſentia, & paternitate? Reſpondeo de mente Scoti, quòd nunquam poſſunt aliqua conſtituere aliquod, niſi ſit aliqua diſtinctio inter conſtituans, & conſtitutum.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd pater qui in diuinis eſt unum conſtitutum ex eſſentia, & paternitate, diſtinguitur ab illis duobus, ſicut illa diſtinguuntur ab inuicem, ſcilicet paternitas, & eſſentia diuina. hæc diſtinguuntur formaliter: ergo pater diſtinguitur formaliter ab illis duobus: puta a paternitate, & eſſentia, & ſic iſta comparatio qua comparatur paternitas ad eſſentiam diuinam, uel eſt ipſa paternitas, uel eſt aliquid aduenien paternitati. Si dicas, quod eſt ipſa paternitas: ergo ipſa paternitas comparata ad eſſentiam erit res. Dices extra textum, quòd ipſa paternitas non eſt res. ideo ipſa comparata non eſt res. Contra, paternitate, uerè pater eſt pater: ergo ſi paternitas non ſit res, pater erit pater aliquo, quòd non eſt res, dices. Ego dico, quòd comparatio, non eſt paternitas, ſed aliquid adueniens paternitati. Tunc arguo ſic. Comparatio, eſt aliquid ſuperueniens paternitati, quòd non variet naturam, ſeu entitatem paternitatis: ergo ſiue ipſa comparatio ſit paternitas, ſiue aliquid adueniens paternitati, ſemper erit res ad quodcunque compararetur.

Et ponit doctor unam regulam. Nunquam res mutatur in ſue entitate, propter aliquod ſuperueniens, ideſt nunquam res mutat entitatem ſuam, propter quamcunque comparationem, ad quodcunque comparetur. exemplum: ecce albedinem, comparetur albedo ad ſubſtantiam in qua eſt, & ad cauſam ſuam a qua cauſatur: utrum talis comparatio mutet entitatem albedinis? Dico quòd non. Ex quo ſequitur, quòd paternitas, propter hoc quod comparetur ad eſſentiam diuinam, & ad ſuum oppoſitum, ſcilicet filiationem, ſemper erit res. Dat duo exempla doctor. unum de ſecundis intentionibus, aliud de ſubſtantia. de ſecundis intentionibus quæ attribuuntur primis, ideſt rebus per intellectum. dat aliud exemplum doctor de ſubſtantia in primo phyſicorum. quod uere eſt, nulli accidit.

Reg. Scoti.

Vnde pro iſto textu, uult habere philoſophus, multa egregia. Primo, quod communiter dicitur, quòd uerè eſt, ideſt illud quodquid eſt ſubſtantia, nulli accidit, ideſt nulli poteſt inhærere. Ex quo ſequitur, quòd licet forma ſubſtantialis ſit in materia nulli inhæret, licet bene materiam informat.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd magna eſt differentia inter informare, & inhærere, ſicut uidebitur in iſto quodlibeto.

Vult habere ulterius philoſophus, quod uere eſt, nulli accidit, ideſt illud quod eſt talis entitas, propter hoc quod altari accidit uel comparetur, nihil mutatur de entitate eius, neque deperditur. igitur propter hoc, quòd paternitas comparatur ad eſſentiam diuinam, non ſequitur propter hoc quin ſit res. Ex quo ſequitur, quòd paternitas de ſe, id eſt in modo dicendi per ſe eſt ad alterum: puta ad filiationem, & non eſt ad ſe, ideſt abſolutum ſumptum formaliter. Ex quo ſequitur, quòd ad quodcunque comparetur, ſemper erit ens ad alterũ, ſiue comparetur ad eſſentiam, ſiue ad oppoſitum, puta ad filiationem.

Item est alius modus. Doctor noſter adducit opinionem ſancti Thomæ, quæ ſtat in tali propoſitione, relatio, ſicut paternitas in diuinis, poteſt comparari ad duo. ſ. ad eſſentiam diuinam, & ad oppoſitum, comparata ad eſſentiam, dicitur res, & comparata ad oppoſitum, dicitur habere diſtinctionem, & dicitur diſtincta.

Opi S. Tho. ad q.

Contra iſtud fecit doctor noſter tres parues rationes. Prima ratio tangit unam maximam a quocunque res eſt res. ab illo habet unitatem, & diſtinctionem. Sed ſic eſt, quòd relatio eſt res aliquo modo a ſuo fundamento: igitur ab eo habebit unitatem, & diſtinctionem. Sequitur ergo, quòd dato, quòd paternitas nunquam compararetur ad filiationem: nihilominus haberet ſuam diſtinctionem. Dices, res accipit ſuam diſtinctionem per differentiam indiuidualem: ergo nõ ab illo a quo eſt res. Reſpondetur, quòd iſtud argumentum parum ualet, ex hoc propter æquiuocationem, quando dicitur in maxima doctoris, quòd ab illo a quo res eſt res, habet unitatem, & diſtinctionem, uerum eſt effectiue. ſed aliter habet formaliter unitatem, & formaliter diſtinctionem. Nam res eſt una formaliter, unitate, & diſtincta formaliter, diſtinctione.

Max. Scoti.

Confirmatur ratio. Arguit doctor. Paternitas in diuinis, eſt de ſe hæc, & quædam relatio perſonalis: igitur ex ſe eſt diſtincta a quolibet alio. Ita quòd ſi quis petat, paternitas diſtinguitur a filiatione in diuinis, uerum eſt, quòd diſtinguitur, quo diſtinguitur? Dico, quòd diſtinguitur ſeipſa. igitur non per comparationem ad filiationem, ſicut dicebat ſanctus Thomas. Præterea ſi relationes perſonales in diuinis non haberent diſtinctionem in ordine ad eſſentiam diuinam, ſequeretur, quòd in eſſentia diuina nullam diſtinctionem haberẽt. quod eſt falſiſſimum.

Quantum ergo ad iſtud, conſequenter doctor ponit unam paruam epilogationem, quæ ſtat in aliquibus propoſitionibus.

Prima propoſitio. Vnaqueque res ab illo a quo habet, quòd ſit res, ab illo habet, quòd ſit una, & quòd ſit diſtincta, intelligendo propoſitionem, ſicut eſt declarata, puta effectiue.

Alia propoſitio. Omne quod eſt in diuinis, quod non præſupponit diſtinctionem alterius rationis, eſt de ſe hoc. ut eſſentia diuina eſt de ſe hæc. paternitas eſt de ſe hæc Et ideo dicit doctor, quòd paternitas eſt de ſe diſtincta a quolibet alio. Et ſimiliter dicetur de quolibet quod eſt in diuinis, quod diſtinguitur a quolibet, ſeipſo.

Si dicas contra: in prima quæſtione dixit doctor, quòd omnia, quæ ſunt in diuinis, ſunt hæc per eſſentiam diuinam. Reſpõdet doctor noſter in textu, quòd uerum eſt, quòd omnia quæ ſunt in diuinis, ſunt principaliter eſſentia diuina. & ſunt res ab eſſentia radicaliter, & originaliter, ſed non formaliter.

Sol contradictionis apparentis in dictis Doct.

Quantum ad logicum. Doctor conſequenter quærit. utrum iſta concedatur, paternitas, ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res.

Quo omne quod ē in diuinis ſit eſſentia diuina

De prop. reduplicatiua

Pro declaratione eſt notandum, quòd in propoſitione reduplicatiua ſunt quatuor, ſcilicet ſubiectum, prædicatum, reduplicatio, & terminus cui additur reduplicatio, qui uocatur terminus reduplicatus. Exemplum in propoſito, paternitas, ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res. Tunc dicit doctor, quòd dictio reduplicatiua, ſicut, ut, in propoſito, poteſt capi dupliciter. ſcilicet ſpecificatiue, & reduplicatiuè. Specificatiuè, ut, denotat, quòd terminus ſub tali ratione ſic ſe habet, quòd prædicatum ſibi conuenit, aut quòd non repugnat ſibi prædicatum. unde quando dicitur, paternitas, ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res. denotatur, quod eſſe rem non repugnat paternitati propter hoc, quòd comparatur ad eſſentiā diuinam. uel denotatur, quòd iſtud prædicatum, eſſe res, conuenit paternitati comparatæ ad eſſentiam diuinam. & ſic capitur in toto textu, ly, ut, & ſic iſta eſt concedenda, paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res. Alio modo capitur ly, ut, reduplicatiuè. Et tunc talis propoſitio exponitur per unam hypotheticam cauſalem, uel conditionalem, quæ haber pro antecedente, unam copulatiuam compoſitā ex tribus propoſitionibus cathegoricis. In prima cathegorica, affirmatur prædicatum principale de ſubiecto principali. In ſecunda, affirmatur dictio reduplicatiua de ſubiecto principali. In tertia, quæ debet eſſe uniuerſalis, affirmatur prædicatum de dictione reduplicata uniuerſaliter. & conſequens ſumitur cum iſta conditione, quia, uel ſi exemplum. paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam eſt res. ſic exponitur paternitas eſt res, paternitas eſt comparata ad eſſentiam diuinam & omne comparatum ad eſſentiam diuinam eſt res, & quia paternitas eſt comparata ad eſſentiam diuinam, igitur eſt res. Et ſic iſta uult habere ibi doctor, licet ibi multa ponat exempla, quæ omnia debent eodem modo exponi, ſicut iſtud.

Dictio reduplicatiua capitur dupliciter.

¶Ex iſtis patere poteſt, &c.

Conſequenter quærit doctor unam paruam quæſtionem, utrum paternitas, ut comparata ad eſſentiam diuinam, poſſit dici ratio? Reſpondet doctor per unam diſtinctionem, quę eſt talis.

Ratio dupliciter.

Ratio poteſt capi dupliciter. Vno modo pro rationis proprietate, uel quaſi accidente, quod attribuitur alicui ſubiecto, quaſi adueniens. Et ſic paternitas eſt ratio, reſpectu eſſentiæ diuinæ, quia tale eſt notionale, ſicut eſt paternitas, reſpectu eſſentiæ diuinæ, eſt enim quaſi adueniens eſſentiæ diuinæ. Ex iſto ſequitur, quòd capiendo iſto modo rationem, quodlibet attributum in diuinis, quælibet relatio in diuinis, uocatur ratio, reſpectu eſſentiæ diuinæ. Alio modo capitur ratio, pro omni illo quod poteſt denominari per aliquam rationem, ideſt ſecundum intentionem, & quia paternitas poteſt denominari per aliquam ſecundam intentionem, quia per comparationem ad eſſentiam diuinam, quæ comparatio paſſiua, eſt relatio relationis. Ideo paternitas uocatur ratio, ideſt ens rationis, per prædicationem denominatiuam. Dices: quare uocatur ratio, ideſt ens rationis, quia eſt illud cui attribuitur aliqua ſecunda intentio, quæ eſt illa comparatio paſſiua, qua comparatur ad eſſentiam diuinam.

Est hic paruum dubium quomodo hæc conceditur: paternitas eſt ens rationis, paternitas eſt ratio? Reſpondetur, quòd omnia iſta conceduntur, capiendo abſtractum pro concreto, ut quando dicimus, paternitas eſt ens rationis, id eſt paternitas habet aliquam denominationem per ens rationis, puta per comparationem paſſiuam, per quam formaliter dicitur comparat, & magis uſitatè dicitur res.

Epilogus.

Consequenter doctor recapitulat illa, quæ dicta ſunt in toto articulo, puta qualiter paternitas eſt res, qualiter paternitas eſt relatio realis, qualiter diſtincta ab eſſentia, & qualiter comparata ad oppoſitum eſt res, & qualiter de ſe eſt hæc, qualiter de ſe eſt una, & qualiter paternitas a ſe diſtincta, & qualiter paternitas radicaliter, & fundamentaliter eſt res, eſt hęc, & diſtincta ab eſſentia diuina radicaliter, & hæc pro parte lectionis ſufficiant.

Inſtat contra propoſitionem

Nunc doctor vult impugnare unam propoſitionem ſuperius dictam, quæ tamen debet teneri tanquam uera, puta, quòd paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res. Illud uult improbare, & uult probare, quòd hæc propoſitio, non ſit uera. Et arguit ſic. Si paternitas comparata ad eſſentiam diuinam eſſet res, uel eſſet res ad ſe, uel ad alterum. Sed neutrum eſt dicendum: igitur male dicis. Primo non eſt res ad ſe, ideſt abſoluta, quia ipſa, eſt ipſa relatio. Neque eſt res ad alterum, quod probat doctor, quia ſi paternitas, ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſſet res ad alterum, ſequeretur, quòd eſſentia diuina eſſet res ad alterum. Probo conſequentiam, quia comparare ad eſſentiam diuinam, non eſt aliud, quàm paternitatem eſſe idem cum eſſentia diuina. Si igitur paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam, ſit res ad alterum, ſequitur, quòd eſſentia diuina erit res ad alterum. quod eſt falſum. probat conſequentiam. Nam ſi homo inquantum rationalis intelligat, rationale intelliget, igitur ſi paternitas comparata ad eſſentiam diuinam ſit res ad alterum, ipſa eſſentia diuina erit ad alterum. Probat adhuc doctor iſtam conſequentiam. Si aliquod prædicatum conuenit alicui propter aliud, magis conueniet illi alii, illud prædicatum: igitur ſi paternitati ut comparatæ ad eſſentiam diuinam conueniat eſſe ad alterum, magis conueniet eſſentiæ diuinæ eſſe ad alterum. Reſpondetur.

Soluit Scot. inſtantiam.

Soluit doctor iſtud argumentum, multa egregia ponendo in ſolutione, & ponit primo talem propoſitionem. Iſtud argumentum ſoluitur eodem modo, ſicut argumentum præcedens, diſtinguendo de ly, vt, ſi capiatur ſpecificatiuè, uel reduplicatiue. Si capiatur ſpecificatiue: iſta eſt uera, paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res ad alterum. & ſecundum iſtud ſoluuntur omnia, quæ ibi dicuntur, quod clarum eſt, ons conſideremus unam propoſitionem Scoti: puta quòd propter comparationem rei ad aliud, nihil entitatis acquiritur, uel deperditur, ſed res illa ſemper remanet talis. Exemplum paternitas eſt ad alterum, qualitercunque igitur comparetur, ſemper remanebit res ad alterum.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ iſta conceditur, paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res ad alterum, ut ly, ut, capitur ſpecificatiuè.

Prop. ubi dictio reduplicatiua tenet ſpecificatiuè quomodo exponenda ſit.

Notandum hic extra textum, quòd propoſitio ubi dictio reduplicatiua tenetur ſpecificatiuè, ly, ut, exponitur, per unam copulatiuam, quæ habet duas partes tantum. ut iſta, paternitas ut comparetur ad eſſentiam diuinam eſt res ad alterum. ſic exponitur, paternitas comparatur ad eſſentiā diuinam, & paternitas eſt res ad alterum. Aliud exemplum. ens inquantum ens, eſt ſubiectum Metaphyſicæ, ſic exponitur. ens eſt ens, & ens eſt ſubiectum Metaphyſicæ. dices, quòd quando res ex natura ſua eſt talis, qualitercunque comparetur, ſemper eſt talis. Igitur iſta erit concedenda, paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam, erit eadem cum eſſentia diuina. Dices paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinā eſt res ad alterum: igitur paternitas ad eſſentiam diuinam, eſt tanquam ad alterum.

Istud argumentum quærit unam difficultatem, paternitas eſt res ad alterum, reſpectu cuius dicitur res ad alterum? Reſpondet doctor ponendo unam regulam, & propoſitionem.

Reg. Sco.

Relatio per ſe primo modo, eſt res ad alterum. Ita, quòd eſt a in primo modo dicendi per ſe, paternitas eſt res ad alterum.

Alia propoſitio. Relatio, nunquam eſt res ad alterum per ſe primo, niſi in ordine ad ſuum corollarium.

Tertia propoſitio. Intellectus intelligens paternitatem eſſe rem ad alterum primo non in ordine ad filiationem, facit implicationem duorum contradictoriorū. quod concluditur ſic, quia ſi intelligat paternitatem ad alterum, non ad filiationem, non intelliget in ordine ad ſuum corollarium, & ſi non intelligit in ordine ad ſuum corollarium, falſe intelligit. Ideo uidebitur implicari. Ex quo ſequitur magis manifeſta contradictio, quia ſi intelligam paternitatem ad alterum, iam capio paternitatem, ut eſt relatio, & ſi ego intelligo non in ordine ad alterum, puta ad corollarium: ergo facio, quòd non eſt relatio. quod probo, quia illa, quæ ſunt ad alterum, & non ad correlatiuum, non ſunt relationes.

Dices ultra: nonne iſta poteſt concedi, eſſentia diuina eſt ad alterum. Reſpondet doctor, quòd iſta poteſt concedi per identitatem. dices, quid uult dicere, quòd eſſentia diuina eſt eadem cum aliquo, quod eſt ad alterum. Dico, quòd ſenſus iſtius propoſitionis, eſſentia diuina eſt eadem cum aliquo, quòd eſt ad alterum, eſt iſte, eſſentia diuina eſt res, quæ eſt ad alterum, quia eſt paternitas, quæ eſt ad alterum. Vel eſſentia diuina eſt eadem cum paternitate, quæ eſt ad alterum. iſta tamen eſt falſa, eſſentia diuina formaliter eſt ad alterum. Cuius ratio eſt, quia quādo in aliqua propoſitione ponitur iſtud aduerbium, formaliter, tunc denotatur, quòd prædicatū conuenit ſubiecto, ſecundum propriam rationem intellectus, uel inquantum eſt tale.

Ex quo ſequitur corollarium, quod non ſequitor, paternitas ut comparata ad aſſentiam diuinam, aſt ad altetum, ergo eſſantia diuina eſt ad altatum.

Et ponit talem tegulam Scotus, quòd non opottet, quòd ſi alicui rai, quæ aſt determinasio, non conueniat prædicatũ, quòd propter hoc prædicatum non conueniat tei intallectæ per talem determinationem. Exemplum: paternitas ut comparata, determinatio aſt, comparata: utrum, ergo oporteat, quòd ſi aliquod prædicatum non conueniat comparationi, quòd propter hoc non conueniat rei intellectæ, aut comparatæ.

Dicit vlterius, quòd ſi aliquod prædicatum dicatur da alioun ſacundum prædiaationem formaiem, non oportet, ꝙ dicatur de quolibet quod eſt ipſum, ſecundum prædicationá formaiem. Examplum, eſſe ad alierum, dicitur formalitar de paternitate, non tamen oportet ꝙ dicat formaliter de quolibet quod eſt idem cum paternitate. Ideo non oportat ꝙ dicatur formaliter de eſſentia diuina.

Sequitur finaliter, quod ſi ly, vt teneatur ſpecificatiuè iſta aſt concedenda paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam, aſt res ad alterum. Si autem teduplicatinè capiatur, eſt falſiſſima, & eodem modo oſtanditur ſicut fuit ſupra oſtenſũ per opponentas.

Mouet difficultates aliquas.

San ſi obiicias. Doctor quærit ibi egregias difficultates. Prima eſt, utrum iſta debeat concedi in theologia. eſſantia eſt genetans, & uidetur quòd ſic. forma quæ eſt in aliquo, dat illi aliquam denominationem, ſed generatio eſt in eſſentia diuina. ut uiſum eſt. Igitur generatio dabit aliquam denominationem aſſentiæ diuinæ. Et pet conſequens iſta debet concedi, eſſeutia eſt generans, quam famè omnes theologi nagant.

Quærit vlterius, utrum iſta debeat concedi. Pater aſt generans. & ſi concedatur: utrum ſit neceſſaria propoſitio, vel contingens.

Notabilia ĩ philoſophia.

Pro declaratione huius, ponit doctor aliqua egregia in philoſophia. Et primo ponit talem propoſitionem.

Forma materialis duo minas compoſitum, & ſubiectum.

Quandocunque eſt aliquid compoſitum ex materia, & forma, ſecundum formam ſunt duæ denominationes, ſcilicat totum denominatur a tali forma, & ſuſcaptiuum illius formæ capit etiam denominationem a tali forma. Exemplum. homo componitur ex mataria, & forma, & forma eſt anima, ſacundum illam formam ſunt duæ denominationes, quia denominatur totum: puta homo animatus, & corpus, quod recipit illam formam, denominatur animatum.

Dico ulterius, quòd totum aliter capit denominationẽ a forma, & aliter ſuſceptiuum ſeu pars. Nam totum capit denominationem a forma in primo modo dicandi per ſe. Ideo Iſta eſt in primo modo dicandi per ſe, homo eſt animatus. Sed ſuſceptiuum illius formę capit denominationem contingentem Vnde iſta eſt mera contingens. corpus eſt animatum, ſicut iſta, homo aſt albus. Hoc applicemus in theologia, & in trinitate in diuinis ut pater eſt unum totum, uel quaſi unum torum, quod conſtituitur ex ſuſceptiuo, & forma, uel quaſi forma puta ex aſſentia & paternitate. Et ponit doctor egregias propoſitiones.

Pater denominatur a paternitate

Prima. Totum, ual quaſi totum, ut pater in diuinis, capit ſuam denominationem a forma, puta a paternitate, ſeu generatione actiua, ſicut alia tota in creaturis capiunt danominationem a forma.

Ex quo ſequitur corollarium de menta doctoris, quòd ſicut iſta eſt in primo modo dicendi per ſe, homo eſt animatus, ita iſta, pater eſt generans, parar eſt paret.

An eſſentia etiã in paternitate denominetur.

Restat ergo ſolum nunc uidere, utrum ſuſceptiuum, ſicut eſſantia diuina, in qua eſt paternitas, ſeu generatio actiua capiat denominationem a generatione actiua, ſeu paternitate, ſicut ſuſceptiuum in creaturis accipit denominationem a forma.

Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones Prima. Eſſentia diuina nullo modo ſuſcipit denominationem a paternitate, ſeu a ganaratione actiua. Probat doctor ingenioſiſſime. Primo, quia eſt indifferens, & illimitata ad oppoſitum, puta ad generationem paſſiuam. Vnde ſicut ganeratio actiua eſt in eſſentia diuina, ita filiatio, ſeu generatio paſſiua, eſt in eſſantia. Ideo ſi diceretur generans, diceretur generata, quòd malè ſonat. hoc confirmatur per Damaſcenum. Et formatur ſic argumentum. Eſſentia diuina eſt indifferens ad iſtas relationes perſonales, puta ad paternitatem, filiationem, & ſpirationem: ergo potaſt determinari per iſtas. Sed non poteſt determinari, niſi capiendo denominationem ab illis: ergo ab ipſis capiet denominationam, igitur erit genetata, & ſpirata.

Pro reſponſione iſtius ponuntur aliquæ propoſitiones. Prima. Verum eſt, quòd eſſentia diuina eſt indifferens ad iſtas relationes perſonales. Dico tamen, quòd eſt impoſſibile, quòd daterminetur per iſtas. Cuius ratio eſt, quia eſſentia diuina aſt de ſe hæc, & eſſentia diuina eſt de ſe prima entitas. Ideo impoſſibile eſt, ꝙ ab aliquo determinetur. unde ſicut ibi eſt repugnantia, homo irrationalis. Ita ibi eſt repugnantia, eſſentia determinata. Et arguitur ſic.

Eſſentia diuina nõ põt determinari p relationes originis

Iſtæ relationes perſonales determinant, & non niſi eſſentiam: ergo. Reſpondet Scotus ingenioſe, uerum eſt, quòd iſtę relationes formales determinant, non eſſentiam diuinã, ſed hypoſtaſes. dices, quid intelligitur per hypoſtaſes. Dico, ꝙ intelligo per ſe ſubſiſtens incommunicabile, tanquam quo, & tanquam quod, ſicut ſuppoſitum, & perſona. Ideo in diuinis ſunt tres hypoſtaſes. i. tria ſuppoſita, ſeu tres perſonæ. aliter paternitas non determinaret patrem, nec filiatio filium, nec ſpiratio ſpiritum ſanctum.

Reg. Sco. eſt quòd determinare in diuinis eſt idẽ, quod cõſtituere.

Pro difficultate iſta, ponitur una egregia regula Scoti, ꝙ ubi loquitur de trinitate, ſemper determinare, idem eſt, ꝙ conſtituere.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd quando dicimus, paternitas determinat hypoſtaſim. i. conſtituit patrem, & filiatio filium, & ſpiratio, ſpiritum ſanctum.

Ex omnibus iſtis ſequitur corollarium, quòd eſſentia diuina, habaat paternitatem, ſeu generationem actiuam, nullam tamẽ determinationem accipit e generatione actiua, propter rationem dictam, quia dicaterur genita, cum ita habeat generationem paſſiuam, ſicut actiuam.

Notandum eſt, quòd ut dictum aſt, quandocunqua aliquid capit danominationem a forma denotatur illud, quod ſuſcipit talam denominationem eſſe diſtinctam a quolibet alio: Ideo quando dicitur eſſentia aſt generans, quid denotat ly, generans? denotat, quòd eſſentia eſt diſtincta a generatione, quod eſt falſiſſimum, ideo iſta non conceditur, eſſentia eſt generans.

¶ Item ſi ralatio compatata ad quodcunque ſi res, &c.]

Doctor conſequenter uult probare, quod relatio ſicut paternitas in diuinis, ut comparata ad eſſentiam diuinam, non ſit res. Et formatur ſic argumentum. Si paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam ſit res, uel erit res, ſua propria realitate, uel non. Si primo modo. igitur in creaturis, ut comparata ad fundamentum, aius erit res, propria realitate. & ſi ſic non habebit eſſe a fundamento ſuo. Cuius oppoſitum dicitur ab omnibus antiquis doctoribus. Et ſi dicas, ꝙ ut comparata ad ſuum fundamentum aſt res, propria realitare, igitur erit accidens ſua propria accidentalitate. quod uidetur eſſe falſũ, quia eodem modo diceretur, ꝙ albedo aſt accidens, ſua propria accidentalitate.

¶ Ad ſecundum, licet eſſe magna, &c.

Pro declaratione iſtius argumenti, notat doctor multa pulchra, quæ in articulis diximus.

Accidẽs, & inhærẽs ſũt termini ſynonimi.

Primu eſt ibi norandum de mente doctoris. In primo, ꝙ accidens, & inhæras, ſunt termini ſynonimi. & hoc capiendo accidens primæ intentionaliter. Ex quo ſequitur, quòd quando dico, quod albedo eſt accidens, idem dico, ſicut ſi dicerem albedo eſt inhærens. Ex quo ſequitur, quòd iſta eſt mera contingens, albedo eſt accidens, quia æquiualet iſti, albedo aſt inhærens. Modo albedo, poteſt aſſe, & non inhærabit, quia Deus poteſt ſeparare albedinem, & omne accidens abſolutum a ſubiecto, quo facto illud accidens non inhærebit.

Et mouetur ibi parua quæſtio phyſicalis. Si Deus ſepararet albedinem a quocunque ſubiecto, utrum iſta eſſet concedenda, albedo aſt accidens, & uidetur, quòd ſit concedenda, quia eſt creatura, & non ſubſtantia, igitur uidetur, quòd aſt accidens.

Accidens dicitur ad inhærentiam aptitudinalẽ.

In oppoſitum arguitur, quia non inhæret: ergo non erit accidans. Raſpondao breuiter ad hoc, quòd accidens non dicitur ex eo accidens, quia actu inhæret, ideſt ab inhærentia actuali, ſad quia natum eſt inhærere. i. ab inhærentia aptitudinali. Et quia albedo qualitercunque ponatur, nata eſt inhærere. ideo ſemper uocatur accidens, nõ autem ſubſtantia. Ex quo ſequitur, quòd ſi inueniatur aliquid quod ſit natum inhære, illud uere dicitur accidens.

Ex quo ſequitur aliud corollarium, quod quia nihil aſt in diuinis natum eſt inhærare, ideo in diuinis nullum eſt accidens, nec paternitas, nec filiatio, nec ſpiratio.

Vlte-

Accidens duplex.

Vlterius eſt notandum, ꝙ duplex eſt accidens:ſcilicet abſolutum & reſpectiuum. Abſolutum, vt ſunt duo prædicamenta:ſcilicet quantitas, & qualitas. Et de iſtis pouo talem propoſitiooem.

Inhærentia diſtinguitur ab accidente abſoluto.

Inhærentia qua accidens inhæret, diſtinguitur realiter ab accidente abſoluto. Exemplum, albedo inhæret parieti, inhærentia: utrum illa inhærentia ſit albedo, vel diſtinguatur ab albedine? Reſpondeo ꝙ diſtinguitur realiter ab albedine. quod probatur: quia poteſt eſſe albedo ſine tali inhærentia. Similiter dicam de omnibus aliis accidentibus abſolutis. Sed dices, albedo inhæret parieti. Et dicis ꝙ inhæret inhærentia; uerum eſt. & dicis quòd diſtinguitur realiter ab illa inhærentia, uerũ eſt. Quæro tunc, quæ res eſt illa inhærentia? Reſpondet doc. ꝙ eſt unus reſpectus extrinſecus adueniẽs, & ponit talẽ regulã.

Reg. Sco.

Omnis inhærentia, omnis unio, omnis informatio, eſt reſpectus adueniens. & etiam omnis approximatio, omnis continentia, omnis præſentia. Dices illa inhærentia per te eſt reſpectus extrinſecus adueniens, uerum eſt, utrum ille reſpectus inhæret uel non? Reſpondetur per aliquas propoſitiones.

Omne accidẽs inhæret

Omne accidens reſpectiuum inhæret, ſicut accidens abſolutum. Dico tamen, quòd accidens reſpectiuum inhæret inhærentia quæ eſt eadẽ realiter cum ipſo accidente reſpectiuo.

Ex quo ſequuntur corollaria egregia. Primum, poſtquam inhærentia eſt eadem cum accidente reſpectiuo, non poteſt eſſe accidens reſpectiuum ſine ſuo fundamento, cui inhæret. Ex quo ſequitur ſolutio rationum domini Occhã, quę ſunt friuolæ, per quas uult probare, ꝙ relatio non diſtinguitur a fundamento,

Quo rõnes Occhã ſoluũtur, &c.

Est hic dubium. uolo ꝙ Deus in iſto inſtãti deſtruat Sortem, qui eſt pater, in illo inſtanti poteſt ponere paternitatem in filio ſuo: quo facto, faciet accidentia migrare de ſubiecto in ſubiectum, & pro confirmatione argumenti, eſt mens doctoris ibi, quod relatio ut comparata ad ſuum fundamẽtum, eſt res, propria realitate. ergo ſi ſit res propria realitate, non habebit realitatem ad ſuum fundamentum: igitur non implicat habere eſſe ſine illo fundamento.

Pro declaratione iſtius notandum eſt, ꝙ non ſolum relatio habet inhærentiam ſibi identicam, ſed habet dependentiam eſſentialem ad ſuum fundamentum, a quo non poteſt ſeparari. unde ſicut totum habet dependentiam eſſentialem a ſuis partibus; ita habet omne accidens reſpectiuum ad ſuum fundamentum uniuerſaliter. &c.

Qvaerit doctor egregias difficultates. Primo, utrum ſequatur, hoc non poteſt eſſe ſine hoc: igitur hoc eſt idem illi? dico quòd non. Contra dicit Scotus in littera, ꝙ omne illud quod conuenit alicui ſic, quòd implicat contradictionem eſſe ſine illo: illud eſt idem realiter illi. Reſpondetur ad iſtud, ꝙ littera doctoris eſt ueriſſima, & dico quòd non omne illud ſine quo Sortes non poteſt eſſe. conuenit illi realiter, ut in propoſito, fundamentum non conuenit relationi. ergo eſt idem illi: non licet non poſſit eſſe ſine illo fundamento. Ex omnibus iſtis ſequitur, quòd albedo inhæret parieti, inhærentia quæ differt realiter ab albedine. & albedo eſt ſimilis albedini. quo? ſimilitudine. Vtrum iſta ſimilitudo ſit eadem cum albedine? non. utrum illa ſimilitudo inhæreat albedini. dico quòd ſic? utrum illa inhærentia diſtinguatur a ſimilitudine? dico quod non. utrum Deus poſſet facere illam inhærentiam ſine ſimilitudine? dico quòd non. ſed iſtud non prouenit ex hoc, quòd talis inhærentia ſit eadem realiter cum ſimilitudine. ſed quia talis ſimilitudo, non poteſt eſſe ſine fundamento: ut puta ſine albedine.

Arg. Sco. cõtra determinata.

Consimiliter in diuinis. Doctor conſequenter uult improbare quòd paternitas, ſeu relatio in diuinis, comparata ad eſſentiam non ſit res. Et arguit ſic. Si paternitas ut comparatur ad eſſentiam diuinam eſſet res, aut eſſet res ſubſtantialis, aut accidentalis. non accidentalis, quia in diuinis nullum eſt penitus accidens. nec ſubſtantialis, quia tunc ſequeretur quòd pater eſſet res ad ſe, & uera ſubſtantia, quia conſtituit perſonam. iſtud eſt falſum: ergo & cum arguitur &c. reſpondeo ad iſtud.

Soluit obiectionem.

Pro ſolutione argumenti, ponit doctor egregias propoſitiones. Prima propoſitio. Eſſentia diuina, habet conuenientiam cum ſubſtantia ſecunda, & cum prima: cum ſubſtantia ſecunda, quia eſt communicabilis, ſicut quælibet ſecunda ſubſtantia de ſe eſt communicabilis, ſicut humanitas. Conuenit cum prima ſubſtantia, quia eſt de ſe hæc, & ſingulis. Ideo propter iſta duo conuenit eſſentia diuina cum ſecunda ſubſtantia, & cum prima. Ex quo ſequitur corollarium, quòd eſſentia diuina habet conditiones ſubſtantiæ. Ideo dicitur ens per ſe, & ſubſtantia, in diuinis.

Abſolutum in diuinis dicit perfectionem ſimpliciter, & hẽt conditionẽ ſubſtãtiæ

Ex quo infert aliud corollarium, quòd nihil eſt in diuinis quod ſit ens per ſe, niſi ſit perfectio ſimpliciter. & omnis perfectio ſimpliciter in diuinis habent conditionem ſubſtantiæ. Dices utrum eſſentia diuina ſit communis patri, & filio, & ſpiritui ſancto, ſicut humanitas eſt communis Petro, Paulo, & Ioanni? Reſpondet doctor quòd non, quia eſſentia diuina eſt realiter communis patri, & filio, & ſpiritui ſancto ſic, ꝙ ſi per impoſſibile nullus eſſet intellectus, adhuc eſſet communis patri, & filio, & ſpiritui ſancto. Ideo dicitur communis, communitate reali. Sed humanitas, non eſt communis Petro, Paulo, & Ioanni, niſi ſecundum rationem, ideſt niſi ſecundũ quòd intellectus conſiderat illud ſine differentia indiuiduali. Dices nonne iſtæ relationes in diuinis, ſicut paternitas, dicuntur ſubſtantiæ? & uidetur quòd ſic. nam conueniunt cum primis ſubſtantiis: quia ſunt incommunicabiles, ſicut primæ ſubſtantiæ: ergo debent dici primæ ſubſtantiæ. Reſpondetur ad iſtud argumentum, ponendo aliquas propoſitiones.

Prima. Omne quod eſt incommunicabile in diuinis, non eſt perfectio ſimpliciter. & omne quod eſt perfectio ſimpliciter, eſt communicabile pluribus, ſcilicet tribus perſonis. Ex quo ſequitur, eſſe incommunicabile, non dicit perfectionem in diuinis.

Relationes originis quales ſint.

Sequitur & aliud corollarium. Quòd, licet illæ relationes originis conueniant cum prima ſubſtantia, in hoc, quòd eſt eſſe incommunicabile: non tamen capiunt rationem ſubſtantię, nec dicunt perfectionem, uel imperfectionem formaliter. Sed arguitur contra hoc. Paternitas in diuinis, uel eſt perfectio ſimpliciter, uel realitas imperfecta. Sed non eſt perfectio ſimpliciter: ergo eſt realitas imperfecta. Reſpondet doctor, ꝙ iſtę relationes originis, primo non ſunt perfectæ ſimpliciter, ſecundo, quòd non ſunt realitates imperfectæ. Nam ſcãdaloſum eſſet dicere, quòd in diuinis eſſent realitates imperfectę. eo quòd pater conſtitueretur per realitatem imperfectam. Dices quid igitur ſunt? dico ꝙ ſunt relationes cõſtitutiuæ perſonarum, quæ non ſunt neque perfectiones ſimpliciter, neque realitates imperfectæ.

Dicit doctor ulterius, quòd ſubſtantiæ primæ conſtituuntur per aliqua quæ ſunt eiuſdem generis, & differentiæ per quas conſtituuntur primæ ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, ſed illa per quæ conſtituuntur perſonæ in diuinis, non ſunt ſubſtantiæ: ſed habent rationem ad aliquid. Ideo ſi quis quæreret, utrum pater in diuinis ſit res ad ſe? dicitur ꝙ non. Immo pater formaliter eſt ad aliud.

Dubitatio.

Sed adhuc arguitur. Omne quod eſt, uel eſt ſubſtantia, vel accidens: igitur paternitas quæ eſt in diuinis, erit ſubſtantia, vel accidens, ſed non eſt ſubſtantia: igitur eſt accidens. Reſpõdeo, ꝙ omne quod eſt in creaturis, eſt benè ſubſtantia, uel accidens. Sed non oportet quòd omne illud quod eſt in diuinis, ſit ſubſtantia, uel accidens. Immo paternitas quæ eſt in diuinis, non eſt ſubſtantia, nec accidens. Si adhuc tertio replices.

Sol. Oẽ quod eſt, eſt ſubſtantia, uel ĩ creaturis.

Arguitur tertio. Vel paternitati conuenit inhærere: uel ſibi repugnat. Si conuenit inhærere, igitur eſt accidens. Si repugnat: ergo eſt ſubſtantia. Reſpondet doctor de mente Auicennæ, ꝙ hoc quod eſt conuenire inhærere, non eſt ratio accidentis. neque hoc quod eſt repugnare inhærere, eſt ratio ſubſtantię. Vnde repugnare inhærere, non eſt ratio ſubſtantię, immo ſubſtantia habet primo ſuam rationem, antequam repugnet ſibi inhærere. Ex quo ſequitur ꝙ argumentum hoc nihil ualet, quia eſt ab inſufficienti enumeratione, quia licet non conuenit inhærere, & repugnat inhęrere relationi in diuinis non tamen ſequitur, ꝙ ſit ſubſtantia, quia non ſequitur, repugnat ſibi inhærere. ergo eſt ſubſtantia

4. rõ ad idẽ

Arguitur quarto. Quandocunque aliquid conuenit pluribus, conuenit illis per aliquam relationem communem. ſed repugnare inhærere conuenit ſubſtantiæ, & conuenit paternitati, & relationibus originis. ergo conuenit eis per aliquam rationem communem. ergo hoc eſt ratione entis, vel ſubſtantiæ, uel accidentis id eſt conuenit ipſis, aut in quantum ſunt ens: aut accidens, aut ſubſtantia. non in quãtum ens: quia ens eſt indifferens ad inhærendum, & non inhærẽdum, nec ratione accidentis. notum eſt, quòd ratione accidentis non conuenit alicui non inhærere. ergo erit ratione ſubſtantiæ: ergo in paternitate includitur ratio ſubſtantiæ. Reſpondetur quòd imperfectio poteſt repugnare alicui. &c. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima. Aliqua imperfectio poteſt repugnare aliquibus pluribus, & non per aliquam rationem communem illis. Ex quo ſequitur, ꝙ hæc eſt falſa quandocunque aliquid conuenit plu

ribus, conuenit per rationem communem illis. Ex quo ſequitur, hoc quod eſt repugnare inhærere poteſt conuenire pluribus: & non per aliquam rationem communem illis. Ex quo ſequitur, ꝙ hæc eſt falſa, quando aliquid conuenit pluribus, cōuenit per rationem communē illis, niſi in paſſionibus. Sicut dicit Ariſtoteles in fine primi poſteriorum, ſic, ꝙ quando paſſio conuenit pluribus conuenit illis per rationem communem, ut riſibile conuenit Petro, & Ioanni conuenit eis per aliquod commune, puta per humanitatem.

Sequitur ulterius, ꝙ aliqua imperfectio ſicut eſt inhærere, repugnat alicui, quia illud eſt perfectio ſimpliciter: & repugnat alteri, propter imperfectionem repugnantem illi perfectioni. Exemplum, eſſentiæ diuinæ repugnat eſſe albam: repugnat inhærere: quia eſt perfectio ſimpliciter, eſt entitas ſimpliciter perfecta, & entitas ſimpliciter perfecta repugnat toti generi coloris, toti generi quantitatis, & toti enti creato. & repugnat nigro eſſe album, propter perfectionem limitatam albi, quæ perfectio limitata, habet imperfectionem ſibi annexā: aliam tamen & in alio gradu a perfectione albi, quæ repugnat perfectioni albi.

Sequitur extra textum ꝙ quælibet entitas creata, habet aliquam imperfectionem annexam. Ex quo ſequitur ꝙ nullus poteſt beatificari in creatura, quia omnis creatura habet aliquam imperfectionem.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ non oportet ꝙ repugnare inhærere, conueniat ipſis propter aliquam rationem communem ipſis. Dices quomodo repugnat paternitati? Reſpondet doctor, inhærere eſt dare eſſe ſecundum quid alicui priori: puta ſubſtantiæ: ſed paternitas non dat eſſe ſecundum quid: ergo non cōuenit ſibi inhærere. Et dices, unde prouenit hoc? dico ꝙ non repugnat ſibi, eo ꝙ ſit imperfectio, quia ex ratione ſua, non eſt imperfecta. Sed dare eſſe ſecundum quid alicui priori, eſt imperfectio. ideo paternitati repugnat.

Soluitur 2. princ.

Ad ſecundum argumentum principale, quando ſic arguebatur. uel paternitas cumparata ad eſſentiam eſt res uel non, & comparata ad oppoſitum eſt ratio. Dico ꝙ argumentum quærit, utrum paternitas dici poſſit aliquo modo ratio. & ad argumentum reſponſum eſt, ubi dicebatur, ꝙ ratio capiebatur dupliciter. Vno modo pro omni illo quod denominatur per aliquam ſecundam intentionem. Et ſic poteſt dici ratio.

¶ Conſimiliter &c.]

Doctor quærit qualiter intelligitur, ꝙ paternitas tranſit in eſſentiam diuinam. Reſpondet ꝙ hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ꝙ tranſeat id eſt ꝙ ſit eadem realiter cum eſſentia diuina, & ſic intelligitur. Alio modo ꝙ tranſeat id eſt ꝙ ſecundum rationem ſuam non ſit ad alterum, ſed a ſe, ſicut eſſentia diuina & iſtud eſt falſum: quia qualitercunque comparetur ad eſſentiam diuinam, ſemper eſt ter ad alterum. Dico ultra, ꝙ ipſa comparata ad oppoſitum, puta ad filiationem, adhuc eſt res reſpectu eſſentiæ, capiendo rationem, ut dictum eſt.

Paternitatem trāſire in eſſentiā diuinam poteſt dupliciter intelligi

Tunc finaliter arguitur. Paternitas ut comparata ad eſſentiam diuinam, eſt res. uel igitur alia res ab eſſentia diuina, uel eſt eſſentia diuina ſi alia res: igitur erunt quatuor res: & multę res diſtinctæ in diuinis. Si nō ſit alia res: ergo idem uidetur comparari ad ſeipſum.

Pro ſolutione illius argumenti eſt notandum, ꝙ argumentum quærit diſtinctionem inter paternitatem, & eſſentiam quæ difficultas eſt magna, & tractabitur in quæſtione ſequenti. Dico tamen ꝙ non ſequitur, hoc comparatur ad hoc. igitur eſt alia res ab illo, quia idem poteſt comparari ad ſeipſum ut dictum eſt: Sortes eſt Sortes.

QVAESTIO QVARTA.

De conceptibilitate perſonæ patris ſeparata paternitate.

Vtrum paternitate ſeparata a perſona, poſſit, manere aliquo modo perſona, ut ſi ſepararetur paternitas a patre remaneret pater. Ibi non eſt aliquis terminus declarādus niſi iſte terminus ſeparata. Vnde aliquid dicitur ſeparari ab alio dupliciter. Vno modo ſecundum rem. Alio modo ſecundum intellectum. illud dicitur ſeparari ſecundum rem, quod ponitur realiter ſine alio. illud uero dicitur ſeparari ſecundū rationem, quod intelligitur ſine alio. ut quando intelligimus eſſentiam, non intelligendo relationem originis, tunc ſeparamus eſſentiam a perſona, puta a paternitate, ſecundum rationem.

Aliquid ſeparari dupliciter.

1. Pro cuius declaratione ponuntur aliquæ propoſitiones. Prima, non repugnat ſuppoſitis, habere proprietates hypoſtaticas, quæ ſunt ſimul natura. Illud probat doctor, ponendo ſecundam propoſitionem.

Suppoſita eiuſdem naturæ, non habent ordinem nec eſſentialem, nec naturæ adinuicem. unde Petrus, Paulus, Ioannes, ſunt ſuppoſita eiuſdem naturę, id eſt eiuſdem ſpeciei.

Vnde eſt ibi notandum pro iſta quæſtione, ꝙ ordo eſſentialis, uel naturæ nunquam eſt niſi inter illa, quæ differunt ſpecie, uel ſunt alterius rationis.

Prop. nota biles

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ illa inter quæ eſt ordo naturæ, ſic ſe habent ꝙ ſemper eſt unum perfectius alio. quod patet, quia talis ordo eſt inter illa quę differunt ſpecie; ſed nō ſunt dabiles duæ ſpecies eiuſdem perfectionis.

Inter quæ ſit ordo eſſentialis, uel naturæ.

Alia propoſitio principalis.

Secūda, perſona conſtituitur per relationem igitur prima perſona conſtituitur per relationem. & iſta eſt concluſio primæ partis, quam, doctor uult ſeruare in tota iſta quæſtione.

¶ Præterea &c.]

Probat doctor per rationem, & formatur ſic ratio. Si repugnaret primæ perſonę conſtitui per relationem, hoc eſſet propter aliquid commune tribus perſonis, uel eſſet aliquid ſpeciale ipſi primæ perſonæ, ſed nullum illorum eſt: non primū, quod notum eſt. nec ſecundum, quod probatur, quia prima perſona nihil habet ſpeciale ſibi, niſi quia præcedit origine ipſam ſecundam perſonam: ſed propter hoc non repugnat ſibi conſtitui per relationem. quod probat doctor, quia quandocunque ſunt duo ordines, quorum unus non includit aliū, neque præexigit, neque co exigit: talis ordo poteſt eſſe cum ſimultate alterius ordinis, ſed ſic eſt ꝙ ordo originis non includit ordinem eſſentialem, ſeu naturæ: ergo iſte ordo originis poterit eſſe cum ſimultate oppoſita ordini naturę ſeu eſſentiali: igitur non repugnabit ꝙ ſit ordo originis inter tres perſonas, & ꝙ ſit ſimultas naturæ.

Ordo originis pōt ſtare cum ſimultate naturæ.

Tunc ponitur talis propoſitio. Illud quod opponitur alicui ordini, eſt ſimultas illorum, illius ordinis. Dat exemplū aliud, doctor. Ordo naturæ non includit ordinem durationis: igitur ordo naturæ potuit ſtare cum ſimultate: & repugnare ordini durationis.

Vlterius dicit doctor ꝙ produci ab aliquo, non dicit imperfectionem in illo. Ideo non ſequitur, filius producitur a patre: ergo eſt imperfectior patre.

Vlterius eſt notandum ꝙ impoſſibilitas ſeparationis alicuius ab alio dupliciter prouenit. Primo, quia hoc includitur in alio, uel exigit aliud. Exemplum. totum non poteſt eſſe ſine ſuis partibus, quia includit ſuas partes. Exemplum ſecundi, relatiuum non poteſt eſſe ſine ſuo correlatiuo, quia neceſſario coexigit ſuum correlatiuum. Vnde uult habere doctor, ꝙ unum coexiſtere alteri eſt illud ſimul natura eſſe cum altero. Sed præexigere aliud, eſt habere dependentiam eſſentialem ab alio: ſicut quælibet creatura præexigit Deum, quia omnis talis eſſentialiter dependet a Deo.

Inſeparabilitas unius ab alio, dupliciter prouenit.

Ex omnibus iſtis uult habere doctor, ꝙ cum ordine originis, ſtat ſimultas naturæ proprietatum in diuinis, quia eſt ordo originis inter proprietates, & eſt ſimultas naturæ. Ex iſto ergo uult habere doctor, quòd prima perſona conſtituitur per relationem, & nihil eſt quod impediat talē conſtitutionē.

Eſt tamen ibi notandum unum, ꝙ differentia eſt inter cōponere, & conſtituere. In compoſitione, ſemper eſt imperfectio: quia partes ſunt imperfectiores ipſo toto compoſito. Sed conſtitutio, nullam dicit imperfectionem, ratio oſtendetur poſtea, quia pater bene conſtituitur ex eſſentia, & paternitate, tamen non componitur.

Differentia inter cōpoſitionem, & cōſtitutionē.

Ex quo infert, ꝙ eſſentia, & paternitas, non poſſunt dici partes ipſius patris: nec pater poteſt dici compoſitum iuxta illud quod ſupponitur, &c.

Conſequenter doctor uult ibi ponere aliquid per modum recapitulationis, ſupponendo tamen unum, puta ꝙ prima perſona conſtituitur per relationem. & ponit iſtas propoſitiones. Prima. proprietas in diuinis ſicut paternitas, eſt omnino incommunicabilis, & ſecūnda proprietas ſibi oppoſita. puta filiatio, eſt omnino incommunicabilis, & ſimultanea eſt cum prima, puta cum paternitate. Alia propoſitio. Spiratio actiua, quæ eſt in ſecunda origine, id eſt in ſecunda productione, cōmunicabilis eſt patri & filio, ſed ſpiratio paſſiua, qua ſpiritus ſanctus conſtituitur, omnino incommunicabilis eſt. iſtæ igitur proprietates habent ſimultatem naturæ cum hoc tamen ſtat, ꝙ conſtituta habeant ordinem originis adinuicē. Et ſi dicas, quis eſt iſte ordo originis inter iſtas tres perſonas? dico ꝙ nihil aliud eſt, quàm ꝙ pater ſit a ſe, filius a patre, & ſpiritus ſanctus ab utroque.

Quid ſit ordo originis inter perſonas.

Ex quo ſequitur corollarium contra nominales, ꝙ iſte or

do

do originis, nihil penitus, neque rei, neque rationis, addit ſupra tres perſonas.

Corollariũ contra nominales.

Vlterius dicit doctor, ꝙ non eſt inconueniens, immo ſic eſt, ꝙ iſtæ proprietates opponuntur adinuicem relatiuè. Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ patrem præcedere filium origine, nihil aliud eſt, quàm patrem eſſe a ſe. & filium ſequi origine, eſt filium eſſe a patre, & ſpiritum ſanctum eſſe ab utroque.

Ex quo ſequitur falſitas nominalium, qui imaginantur quaſi quandam morulam temporis, uel inſtans, in quo pater præcedat filium, & filius ſequitur patrem, quod eſt falſiſſimum, ut uidebitur in iſta quæſtione.

Quòd pater non conſtituatur paternitate, ex D. Bonauen.

¶Contra iſtam rationem &c.]

Doctor adducit unum argumentum Bonauenturæ, per quod Bonauentura uult probare, ꝙ paternitas non conſtituat patrem. Et formatur ſic ratio. Prima perſona, puta pater, conſtituitur per ingenitum: ergo non per paternitatem. conſequentia eſt nota, & antecedens probatur auctoritate, & ratione. Auctoritate Damaſceni omnia quæ ſunt patris, ſunt filii, præter ingenerationem. quaſi dicat, quicquid includit pater includit filius: tamen pater includit ingenerationem per quam conſtituitur. Reſpondetur ad iſtam auctoritatem, cum ergo ibi arguitur &c. ꝙ non fuit mens Damaſceni, ꝙ pater conſtitueretur per ingenerationem, quod probatur. Nam dicit ibidem Damaſcenus, ꝙ in ſolis proprietatibus, puta paternitatis, filiationis, ſpirationis, proceſſionis, eſt differentia. quaſi uelit dicere ꝙ perſonæ in diuinis differunt adinuicem per iſtas proprietates, puta per paternitatem, filiationem, & ſpirationem paſſiuam.

Sco. reſpondet ad rōnē D. Bonauēt.

Ex quo ſequitur, ꝙ poſtquam perſonæ in diuinis differunt per illa, etiam conſtituuntur per illa: quia eadem ſunt principia diſtinctiua, & conſtitutiua.

Dico ulterius pro auctoritate, ꝙ ubi inuenitur quòd quicquid eſt patris, eſt filii, præter ingenerationem. per ingenerationem intelligit paternitatem.

...rō D. Bonau. ad idē

Ratio autem talis eſt &c. Ratione ſic probatur: puta ꝙ per ingenitum cōſtituitur prima perſona, ſcilicet patris: & ē ratio domini Bonauenturæ, & ſic formatur: quando aliquid habet eſſe ab alio, & aliud ab illo. ut puta filius habet eſſe a patre, & ſpiritusſanctus habet eſſe a filio: tunc illud habet primo ordinem ad illud a quo eſt, quàm ad illud quod eſt ab ipſo, uel quod habet eſſe ab ipſo. exemplum. pater habet eſſe a ſe, & filius habet eſſe a patre. pater ergo prius habebit negationem ad nō eſſe ab alio, quam ad illud quod habet eſſe ab ipſo: unde ſi pater haberet eſſe ab alio, haberet primo habitudinem ad illud: ergo primo habebit negationem ad illud a quo nō habet eſſe: ergo talis negatio erit prima proprietas quæ conuenit patri: quia illa primo ſibi conuenit, quàm habeat habitudinem ad filium. & illa negatio, importatur per ingenitum: propterea, ingenitum erit prima proprietas incommunicabilis conſtitutiua. Dices ꝙ non oportet ꝙ negatio conueniat alicui in illo, in quo conueniret ſibi affirmatio, ideſt poſitiuum.

Contra. Contradictoria referuntur ſecundum idem nunc, ſiue naturæ, ſiue temporis, ſiue durationis.

Declarat doctor iſte, homo eſt rationalis in primo modo dicendi per ſe: & riſibilis in ſecundo modo: & albus per accidens quaſi in tertio modo: ſi poneretur ergo negatio alicuius affirmationis in illo priori, ſiue pro illo, nunc conueniret, in quo conueniſſet affirmatio.

Pro ſolut. rōnis ponit Sco notabiles prop.

¶Ad rationem concedo &c.]

Pro declaratione iſtius ponit egregias propoſitiones.

Prima propoſitio. Ratio domini Bonauenturæ benè concludit, ſi illud quod comparatur, non accipiat eſſe, ſiue non cōſtituatur per habitudinem quam habet ad filium, qui accipit eſſe ab eo. Ideo tota ratio eſt euacuata per hoc.

Secunda propoſitio. Ratio domini Bonauenturæ concluderet optimè in abſoluto, quod primo haberet eſſe, quàm haberet habitudinem ad illud quod haberet eſſe ab ipſo: ſed nō in illo quod habet eſſe per habitudinem ad illud, quod habet eſſe ab ipſo.

Tertia propoſitio. Vnumquodque primo eſt ipſum, quàm habeat habitudinem ad quodcunque. ut homo primo eſt homo, quam habeat habitudinem ad aliud.

Ex quo ſequitur, quòd pater eſt primo pater, quàm ſibi conueniat aliqua negatio, & prius eſt pater, quàm habeat habitudinem ad alium.

Abſolutum in effectu et abſolutum ī cā præcedūt habitudinē eorum adinuicem.

Ex quo ſequitur extra textum, ꝙ res quæ dicitur effectus, & res quæ dicitur cauſa, primo habet eſſe, quàm habeat habitudinem ad ſuam cauſam, & hic ſumitur unum principium in doctore noſtro, ꝙ fundamenta, & termini relationum, præcedunt natura ipſam relationem. vt Petrus eſt productus a Sorte. tunc dico, ꝙ Petrus primo habet eſſe, quam habet reſpectum producti ad producens.

Principium Doc. Hæc prop. cōtradictoria referuntur pro eodē inſtanti. duplicē hēt ſenſū

Et cum arguebas de contradictoriis, ꝙ contradictoria referuntur pro eodem inſtanti. Reſpondet doctor ad iſtud, quòd iſta propoſitio poteſt habere duplicem ſenſum. Vnus eſt, quòd contradictoria conueniant alicui pro eodem inſtanti, vt puta pro illo inſtanti pro quo album conuenit alicui, pro eodem debet ſumi ſua negatiua, ſeu contradictoria: & ſic illa propoſitio non eſt vera. Alius ſenſus eſt, ſcilicet prout affirmatio cōparatur ad negationem, & ſic illa propoſitio, contradictoria referuntur ad idem nunc, non ſolum in ordine naturæ & durationis, ſed etiam naturæ & originis, eſt uera, intelligendo de per ſe contradictoriis. Exemplum, album pro, a. & non album pro, b non contradicunt inter ſe, nec ad quodcunque comparantur, & hoc intelligendo per, a, &, b, ſiue ſigna durationis, ſiue ſigna naturæ, uel originis. Sed ſi contradictoria comparātur ad aliquid, cui conueniunt, uel cōuenire poſſunt, nō oportet ꝙ ſi album conueniret ipſi, c. pro, a, ꝙ non album conueniret ipſi, c, pro, a. Dico vlterius ſuppoſito ꝙ aliquid habeat eſſe pro illo inſtanti, in quo conuenit ſibi affirmatio, ſibi conueniet negatio, ſi non conueniret affirmatio. Vnde ſi pater haberet eſſe, & affirmatio aliqua, puta generari ab alio, non ſibi conueniat, pro illo inſtanti, ſibi conueniet negatio, puta ingenitum, pro quo conueniſſet generari ab alio.

¶Si arguatur contra &c.]

Soluit D. Bonau. inſtantiā cōtra ſe.

Doctor facit paruum argumentum contra. D. Bonauenturam, & eſt ratio D. Bonauenturæ, & formatur ſic. Prima perſona non conſtituitur per negationem, ingenitum eſt una negatio, ergo prima perſona non conſtituitur per ingenitum. Reſpondet D. Bonauentura, multa dicendo. primo ponit iſtam propoſitionem veram, pater habet eſſe ſimpliciter per eſſentiam diuinam, & habet quòd ſit Deus, quod ſit hic Deus per eſſentiam diuinam.

Ex quo ſequitur ꝙ illud quod dabit ſibi eſſe patrem, ſufficit ꝙ ſit prima ratio incommunicabilis.

¶Contra iſtum modum dicendi &c.]

Arguit doctor. Proprietas prima conſtitutiua patris, debet eſſe primo, & formaliter, incommunicabilis, ſed negatio non eſt primo, & formaliter, incommunicabilis: ergo ipſa non erit conſtitutiua patris.

Pro declaratione minoris ponit doctor tres propoſitiones.

Negatio nō põt conuenire alicuius, niſi per aliquod poſitiuum.

Prima. Negatio propria conueniens alicui, conuenit ſibi per aliquid poſitiuum illius, exemplum: Petrus eſt non bos: nō bos, eſt una negatio conueniens Petro, & non poteſt conuenire Petro niſi per aliquid poſitiuum, ideſt quod eſt in Petro, puta per hoc quod eſt rationale, quia eſt rationalis. Ex quo ſequitur, ꝙ ingenitum non poteſt conuenire patri, niſi per aliquid poſitiuum in patre, quod eſt ratio conſtitutiua patris, putà paternitas.

Secunda propoſitio. Negatio conueniens alicui, conuenit ſibi, quia affirmatio ſua ſibi repugnat. exemplum: incommunicabilitas conuenit Petro, quia communicabilitas, ſeu diuiſibilitas in plura eiuſdem rationis, ſibi repugnat. Sequitur igitur, ꝙ ingenitum conuenit patri, quia ſua affirmatio ſibi repugnat, ſcilicet eſſe ab alio.

Tertia propoſitio Negatio quæ repugnat alicui, repugnat illi propter aliquod poſitiuum illius: exemplum ut humanitati, aut eſſentiæ diuinæ repugnat hæc negatio, non communicari: igitur per aliquod poſitiuum, quod eſt natura, ſeu eſſentia diuina, & per hoc ſoluitur ratio D. Bonauenturæ, puta quòd ingenitum non conuenit primo patri, niſi per aliquod poſitiuum.

¶Reſpondetur ad minorem &c.]

Ponuntur euaſiones pro D. Bonau.

Vult doctor ponere aliquas euaſiones quæ poſſent fieri pro domino Bonauentura. Prima eſt, diceret aliquis ꝙ ingenitū, non dicit puram negationem, ſed eſt nomen dignitatis, ingenitum enim importat, eſſe a ſe. Nam eſſe a ſe, eſt dignitas, & perfectio.

Contra iſtud arguit doctor, patrem eſſe a ſe, eſt patrem producere ſe, uel patrem eſſe a ſe, dicit ſolam negationem: non primum, quia nihil idem, producit ſeipſum, ut dicit D. Auguſtinus: ergo patrem eſſe a ſe, dicit negationem: & ſic habeo intentum contra euaſionem, ꝙ ingenitum dicit negationem, & non dignitatem quam ponebas.

¶Alio modo &c.]

Alia euaſio diceret aliquis, ꝙ ingenitum importat fontalē plenitudinem perfectionis: ergo non negationem.

¶Contra ſecundum &c.]

Arguit

Arguit Scotus, ꝙ perſontalem plenitudinem p erfectionis, vel tu intelligis aliquod poſitiuum, uel negatiuum, ſi negatiuum, haberem inteotum, ꝙ ingenitum importat negationem. Si poſitiuum, arguitur ſic, uel iſtud poſitiuum quod importat, eſt eſſeotia diuina, uel relatio. Noo eſſentia, ut notum eſt, quia illa communis eſt tribus. Nec eſt ralatio, quia uel eſſet relatio ad aliquam perſonam, puta, uel ad perſonam producentem, uel productam: ſi ad productam, eſt pro me, nō ad perſonam produceotem: quia tunc eſſet relatio ſui ad ſeipſum, uel einidem. dices ꝙ eſt ad plures perſonas productas.

Contra, ſi eſſet ad plures perſooas productas, ſequeretur ꝙ ingenitum, importaret plures relationes. primo non eſt una relatio, quia una relatio nō poteſt aſſe ad plures perſonas productas, quia relationes meltiplicantur ad multiplicationem terminorum. Dices ꝙ ingenitum, non importat relationem produceutis ad prodoctum, nec producti, ad pruduceos: ſed importat vua m relationem abſtractam ab illis duabus productionibus, ſeu relationibus, & per iſtam pater conſtituitur ineſſe patris.

Contra arguitur, ſequetentur duo incoaueoieōtia ad hoc. Primum, ꝙ pater conſtitueratur per aliquod commune, & nō per relationem ſingularem, quia illa abſtraheretur a plurib. & illud quod abſtrahitur a pluribus, nunquam habeat rationē ſingularitatis. ideo illa relatio, haberet rationem communitatis, quod eſt falſiſſimum. Secundum, ꝙ pater noo conſtitueretur pet paternitatem, nec per filiatiouem: quia talis relatio abſtracta nec eſſet paternitas, uec filiatio, nec per illam conſtitueretur: ergo iſta ſunt falſiſſima, & iocoouenientia.

¶Alter reſpondetur &c.]

Doctor conſequenter adducit opinioοem Heurici, quę ſtat in tali propoſitiooe, pater cooſtituitur per relarioοem, per paternitatem, ſed dicit Henricus, ꝙ relatio per quam couſtituitur pater, nomioatur per rationem aptitudinalem, per generatiuum, & nou per potens generare, neque per generans, oec per iſtum terminum, pater. Dices, iſte tarminus geoeratiuum, quid importat? Dico ꝙ aptitudinem generandi, qua pater couſtituitur ineſſe patris: poteus generara, dicit poteotiam generandi, generans, qui actu generat, & pater, connotat coexiſtentiam filii. Iſtud probat Henricus. Nam pater, couſtituitur ineſſe patris per illud qood eſt primo incommunicabile, ſed relatio, vt importatur per generatiuum, eſt primo incommunicabilis. quod probat Henricus, quia iſta ſe habeut per ordinem, ſicut prius, & poſterius, generatiuum, potens generare, generaus, pater. Nam aliquid eſt generatieum, quod non poteſt generare, ſicut puer, quia puer eſt generatiuus, & non poteſt generare, aliquid eſt potens generara, & non generat, ſicut qui uouit uirginitatem, & ſaruat caſtitatem, aliquid generat, quod oon eſt pater, oec unquam erit pater, uſque ad diē iudicii, ſicut qui moritur ante natiuitatē prolis, & inter iſta, generatiuus, eſt prius. Corollarium. Nam beoe ſequitur, pater aſt: ergo generans aſt, uel genuit, gaoerans eſt: ergo potens generare eſt, potens geoerare aſt: ergo generatiuum eſt, ſed non econnerſo: generatiuum, ergo eſt ſuperius: ergo prius natura, quia eſt illud a quo non conuertitur ſubſiſtendi cōſeqneotia: ergo per generatiuum, importabitur relatio quæ primo erit incommunicabilis, qood eſt prius aliis.

Opi. Henr.

Generatiuū quid importet.

Generatiuū potens generare, generans, & pater habent ordinem.

Item, iſta, puta, potens geoerara, generans, & pater, habent ſa quaſi aliqoa quæ poſterius eueniunt: ergo per ipſas non importatur primo relatio, quæ ſit primo incommunicabilis.

Item, per illud conſtituitur parer quod immediatius, ſe habet ad ſecundam perſonam, quàm illud quod importat per potans generare, & per ly pater: ſed relatio quæ importatur per ly, generatiuum, eſt huiuſmodi: igitur per ipſam conſtituitur pater. Quaodo igitur dicitur, ꝙ pater conſtituitur ineſſe patris per relationem, dicendum eſt ꝙ uerum eſt, ſed non qualitercunque importatam, ſed et importatur per cauſam aptitudinalem puta per generatiuum.

¶Contra primam uiam &c.]

Scot. contra Henr. arg.

Contra illud arguit Scotus. aptitudo non eſt primo incommunicabilis: ergo pater non cooſtituitur per aptitudioem, puta per generatiuum cooſequentia eſt nota. antecedeos probatur. illud non eſt primo incommunicabile quod non eſt primo ens, ſed aptitudo non eſt primo aos, ſed eſt ſemper alicuius entis: ita ꝙ quaſi ſemper præſuppooit ens. Et ultra, nó eſt primo ens; ergo non eſt primo uoum, & ultra, ooo eſt primo unum, igitur oon eſt primo incommunicabile, quod probat doctor, quia aptitudines dicuntur aſſe incommunicabiles, uel communicabiles, ſecundum illa quorum ſuot. Si eoim illud eſt cōmunicabila cuius eſt aptitudo, & aptitudo conſequans, eſt cōmunicabilis. Si uero eſt incommunicabile, & aptitudo conſequens eſt incommunicabilis. Vnde aptitudo alicuius generis eſt cōicabilis: aptitudo vero ſingularium eſt incommunicabilis: quia communia communicabilia ſunt: ſingularia uero nō. exemplum, aptitudo hominis, eſt communicabilis, puta riſibilitas: quia natura hominis eſt communicabilis, aptitudo uero Patri, eſt incommunicabilis, quia Petrus eſt unum ſingulare incommunicabile: ergo aptitudines non habent primo incōmunicabilitatem, ſed capiunt eam ab illis quorum ſunt aptitudines. Vnde dicit Scotus, ꝙ reſponſiooes quæ fiunt per aptitudines, multum ſuot inutiles in doctrina. unde ſi quis quærat, quare lapis deſcēdit deorſum, & diceretur, quia eſt aptus natus deſcendere deorſum, eſt iou tilis reſponſio. Vnde dicit doctor dando reſpoſiones per aptitudines, non ſoluitur omnibus quæſtio phyſicalis. igitur alias oportet dare reſponſiones in doctrina, ut ſi quis perat, quare lapis deſcēdit deorſum? dico ꝙ eſt quia habet grauitatem, & quara habet grauitatē? quia eſt mixtum quod habet terram in dominio: modo dicit Ariſtoteles in primo de cœlo, & mundo, ꝙ mixta mouentur ab elemento prædomioante. Vnde quando quis quærit, quare homo mortuus eſt magis grauis, quam homo uiuus? Dico ꝙ quia elementum terræ magis dominatur in eo, quàm prius. Cuius ratio eſt, quia ſpiritus qui de nouo generâtur, ſunt magis terreſtres: igitur uult habere doctor, ꝙ reſponſiones quæ fiunt per aptirudioem, ſunt ſufficientes.

Aptitudo, non ē primo unum, uel incōicabilis.

Reſpōſiones datæ per aptitudines ſūt inutiles.

Quare cadauer ſit grauius homine uiuente.

¶Quando igitur arguitur &c.]

Soluit Sco. rōnes Henr.

Doctor noſter uult ſoluere rationes Henrici, ad primam quando tu arguebas, pater cooſtituitur per relationem quæ eſt primo incommunicabilis. traoſeat ſed relatio ut importatur per rationem aptitudinalem eſt primo incommunicabilis, hoc eſt falſum. Vnde dictum eſt ꝙ aptitudines oou ſunt de ſe incommunicabiles, niſi per illa quorum ſunt, generatiuitas nou eſt primo incommunicabilis.

Cum ulterius arguebas. parer couſtituitur per relationem, quæ immediatius ſe habet ad uuam perſunam tranſeat maior, ſed relatio vt importatur per rationem apritudinalem, immediatius ſe habet ad perſonam. Dico ꝙ hoc eſt falſum. Et addit Scotus. Si relatio ut importatur per generatiuum, haberet immediatius habitudinem ad filium, ſequereretur quòd immediatius haberer aptitudinem ad hoc, ꝙ eſt generabilitas, & ſic filius couſtitueretur per generabilitatem, & oou per generationem. quod eſt falſum. probo quod ſequeretur, quia generationem, immediatius reſpicit generabilitas, quàm genitum: ergo filius cō ſtituitur per generabile. Ad aliud quod addebas, quòd iſta tria, poteos generare, generans, & pater, ſe habent quaſi ſicut proprietates poſteriotes, de hoc reſpondebimus, reſpondendo ad argumentum principale, & nihil ad propoſitum.

Alirer reſpondet doctor noſter, recitat opinionem D. Thomæ quæ ſtat in tali propoſitione: prima perſona conſtituitur per relationem; & relatio poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ut proprietas, & tuoc per illam coſtituitur prima perſona. Alio modo ut relatio: & tunc per eam non cooſtituitur perſona.

Reſpōdetur ad q. ſecūdā D. Tho.

Contra iſta arguit doctor. Relatio realiter conſtituit primam parſonam: ergo aſt conſtitutiua, ſine quacunqua ſingularitate circa talem relationem. probatur cooſequentia: quia tunc oon conſtitueret aam ſecundum proprium eſſe reala illius relationis, per idem &c.

Arg. Scot. contra D. Tho.

Secundo arguitur contra Henricum & Thomam ſimul. Non baberis rationem quare debeatis dicere quòd paternitas ut generatiuum, uel ut proprietas, conſtituat perſonam, patet: quia uos non dicitis iſta, niſi ad fugiendum ſimultatem patris & filii: ſed propter illud non debetis dicere. patet quia vt iam dictum eſt in alio articulo. cum aliquo ordine, ſtat ſimultas oppoſita alterius ordinis: ergo propter iſta, non debetis iſtud dicere. Vnde breuiter, iſti poſuerunt hæc, quia uidebant quòd pater producit filium. Ideo ad ſaluandam prioritatem, non audebant dicere, quòd paternitas conſtitueret patrem. Cuius ratio eſt, quia paternitas ut paternitas, eſt ſimul cum filiatione, & ideo ad ſaluaodam prioritatem, dicebant ꝙ paternitas ut proprietas non præcedit, & paternitas vt generatiuitas, præcedit.

Pater, & filius licet ſint ſimul natura, pōt tamen pater præcedere ſ... alio ordine ſ. origin.

¶Cooſirmatur &c.]

Contra hoc arguit Scotus, & ponit caſum, quòd ſit aliquod agens quod neceſſario producat effectum, ſicut communiter dicitur, ꝙ ſi ignis fuiſſet ab æterno, ſplendor ignis, fuiſſet ab æterno, dicit Auguſtinus. Tunc ſic, iſto caſu poſito, fuiſſet producens, & productum, & taman ſimul fuiſſant: ergo hoc quod

eſt

eſt eſſe ſimul, in alio ordine, non tollit quin producēs ſit unū, & productum ſit aliud, ergo hoc quod eſt patrem, & filium eſſe ſimul natura, non tollit quin pater producat filium, & quin pater præcedat filium in alio ordine.

¶Confirmatur illud exemplo &c.]

Doctor noſter confirmat iſtud exemplo: & ponamus ꝙ Sortes producat Platonem. [illegible] Sortes eſt pater Platonis, uel Sortes pater præcedit Platonem, uel non. non eſt dicendum ꝙ non, puta ꝙ Sortes pater non præcedat Platonem: ergo Sortes ut aliquid præcedit Platonem, & non [illegible] quia pater, [illegible] paternitatem, puta productionem actiuam, pater [illegible] productione actiua, ſeu paternitate, [illegible] non produceret [illegible] um, & [illegible] Sortes non prod[illegible] [illegible] tor non præcederet Platonem. Igitur Sortes, quia pater, uel producens, præcedit Platonem.

Ex quo ſequitur falſitas [illegible], quod dicitur communiter in artibus, quando dicitur pater præcedit filium, & eum [illegible] ꝙ ſimul ſunt natura, quia ſunt relatiua, faciunt aliqui diſtinctionem, ꝙ pater poteſt ca[illegible] pro mate[illegible] [illegible] cato, & ſic, ut homo præcedit [illegible] um, ſed non pro formal[illegible] ut pater & hoc eſt falſum, quia pater præcedit filium, ordine.

Poſſet etiam confirmari. Item arguitur ſic. [illegible] ſtitui [illegible] ſecundam perſonam, & uos non poni[illegible] ſibi aliquam [illegible] ſtitu[illegible] ionem. no di[illegible] ꝙ [illegible] ut proprietas, nec ꝙ filiatio, ut [illegible] as, quare ergo po[illegible] talem d[illegible] ctionem in pa[illegible] nitate?

¶Co[illegible] ſe[illegible] un[illegible] um &c.]

Doctor arguit [illegible] principaliter contra D. Thomam, & format [illegible] ratio. [illegible] mis entitas uel eſt ad ſe, uel ad alterum, ſed proprietas con[illegible] patrem, eſt uera res: ergo erit ad ſe, uel ad alterum, non ad ſe quia conſtitutum, ut pater eſſet formaliter [illegible] ſe, quod eſt falſum: ergo erit ad al[illegible] um ſed pat[illegible] ea [illegible] tes ad alterum conſidera [illegible] quam habet [illegible] proprietas, to[illegible] [illegible] atem tas nō e[illegible] paternitas [illegible] ratione for ma[illegible] [illegible] io, [illegible] patrem Dices, ꝙ eſt aliquid quod [illegible] eſt ad ſe, nec ad alterum ſicut en[illegible] quod eſt commune ad e[illegible] ſe, & ad ens ad alterum. Reſpondet Scotus verum eſt [illegible] piatur ſecundum proprium conceptum, quem non habe[illegible] mediante [illegible], qui non eſt res ad ſe, nec ad alterum.

¶[illegible] terea quando d[illegible] &c.]

Arg[illegible] quando di[illegible] ꝙ paternitas ut proprietas conſtituit pat[illegible] m, uel [illegible] ut [illegible] reduplicationem illu[illegible] termini, pro[illegible] [illegible] uplicationem alicuius quod pr[illegible] tatem e[illegible] u, [illegible] n eſt dicendum primum. [illegible] ſen[illegible] eſt [illegible] ꝙ pro[illegible] conu[illegible] p[illegible] at [illegible] eſt ens [illegible] atrem. N[illegible] eſt d[illegible] ndum [illegible] cundū pate[illegible] quia [illegible] d ſequi ut prop[illegible] etatem non eſt [illegible] paternita[illegible] q[illegible] od paternitas co[illegible] tuit patrem. quo[illegible] contrate.

¶[illegible] ratio & [illegible] onclusio [illegible] rincipalis &c.]

Con[illegible] er do[illegible] pugnas [illegible] ionem D. Thomæ, & impugnand[illegible] m concluſionem pro doctrina ſua [illegible] doc[illegible] cunque al[illegible] uid habet habitu[illegible] hab[illegible] eſt ad [illegible] d. [illegible] ad ſubiectum, ſiue a[illegible] damentum [illegible] bitudo [illegible] raitur propter quam [illegible] ue comp[illegible] ionem [illegible] ud habe[illegible] per intelle[illegible] um iſtu[illegible] [illegible] exempla, [illegible] imom [illegible] Nam riſibile ha[illegible] udinem ad hom[illegible] em. ſi[illegible] paſſio, [illegible] tcū que ergo [illegible] deretur [illegible] pa[illegible] de[illegible] abſtis de hoc, ſemper habebit habitudinem ad hominem.

Secundum exemplum. Rationale habet ha[illegible] inem ad hominem, ſicut differen[illegible] ad [illegible] ud cuius ad differ[illegible] qualitercunque e[illegible] conſideratur differentia, ſiue ut eſt vnum prædicabile, [illegible] ue ut eſt differentia, ſemper habebit illam habitudinem.

[illegible] exemplum. Huma[illegible] tas habet habitudinem ad hominem, ſicut quidditas, uel entitas, ad [illegible] d cuius eſt. Nam humanitas, [illegible] quid[illegible] ta[illegible] iue natura, [illegible] e entitas hominis, qualiter [illegible] con[illegible] cetur pat[illegible] tas, ſiue ut proprietas, ſiue [illegible] um, ſemper ha[illegible] am habitudinem, & ſemp[illegible] et patrem. Quando arguitur. Dicebat ꝙ paternitas ut pr[illegible] tas conſt[illegible] patrem. Notum eſt, ꝙ [illegible] ut ca[illegible] p[illegible] casiud[illegible] ert[illegible] illa eſt u[illegible] ma, ut pr[illegible] di[illegible] um e[illegible] de[illegible] redup[illegible] eat[illegible] Et eſt ſenſus, pater[illegible] tas con[illegible] de tat[illegible] propri[illegible] ad[illegible] e con[illegible] uit patrem. Sed h[illegible] ne, tenea tur red[illegible] p[illegible] quia prima exponens e[illegible] falſiſſima, quæ eſt iſta pat[illegible] as quia eſt proprietas, conſtituit patrem. ita ꝙ tota ratio conſtituendi patrem, eſſet proprietas, & hoc eſt falſum.

Notandum eſt hic pro textu ꝙ Scotus duo uult habere in iſto textu, primo iſtam maximam, ꝙ quandocunque aliquid re[illegible] eſt tale, uel realiter habet habitudinē ad aliquid, ua[illegible] [illegible] ue conſiderent, ſemper eſt tale, & ſemper h[illegible] talem ha[illegible] dinem. Secundo [illegible] habere doctor, ꝙ ſecundæ intention[illegible] al[illegible] uan[illegible] o a doctore uocantur modus ſ[illegible] b[illegible] aliqui[illegible] conſiderato[illegible] a[illegible] ua[illegible] o uocantur ratio quæ inſ[illegible] ru[illegible] proprietates, & habitudines, quæ ex natura rei in rebus in[illegible] u[illegible] untur, & ho[illegible] d co de ſecundis intention[illegible] quæ fiūt per actum com[illegible] aratiuum intelle[illegible] [illegible] a[illegible] m v[illegible] atis, non oportet. Nam ordinatio paſſiua ad p[illegible] nam æternam [illegible] & [illegible] men non oportet [illegible] ud att[illegible] ibuatur ali[illegible] propter habitudinem, ex natura rei.

Not. pro mēte Sco.

Prop. notabilis.

Secundæ intentiones aliquando uocantur modi a Sco.

A[illegible] ter di[illegible] tur. opinio ſancti Thomæ in prima parte ſummæ, & ſtat in ta[illegible] propoſitione, eſſentia diuina ut ſola ratione d[illegible] e[illegible] a r[illegible] one, con[illegible] it primam perſonam, iſtam propo[illegible] em ſiue conclu[illegible] em [illegible] obat, quod perſ[illegible] n[illegible] per ſe ſu[illegible] ere, ſed perſona per ſe ſubſiſtit per eſſentiam diui[illegible] [illegible] quia ſicut dicit Auguſtinus ſubſtantia eſt qua per ſe, pat[illegible] e[illegible]

Aliter reſpōdetur ſecundum D. Th.

Reſpondebimus ad iſtud ponendo aliquas propoſitiones. Prima propoſitio, [illegible] ſumi ur pro una tertia ratione doctoris. duplex eſt principium co[illegible] ſtituendi aliquid, unum eſt quod eſt ratio conu[illegible] nie[illegible] æ. ali[illegible] d eſt quod eſt ratio differentię, exēplum [illegible] tes conſtitu[illegible] u[illegible] umanitatem, & per differentiam ind[illegible] uid[illegible] al[illegible] [illegible] umanitatem, tanquam per principiū conue[illegible] & per differentiam indiuidualem, puta per ſortei[illegible] atem, tanquam per principium differentiæ. Ad propoſitū, pater conſtitu[illegible] ur per eſſentiam diuinam, & per paternitatē, per [illegible] ntiam tanquam per principium [illegible] onuenientiæ, per paternitatem tanquam per principium differendi, patris a quolibet alio.

Soluitur rō D. Th.

Duplex principium cōſtituendi aliquid.

E[illegible] no ſ[illegible] ui[illegible] ur corollarium, quod omne conſtitutum, habet ra[illegible] onem [illegible] rendi uel [illegible] nueniendi. ideo malè dicebant ant[illegible] ui, ꝙ [illegible] pium [illegible] toendi, habet tantum rationem di[illegible] tendi [illegible] oport[illegible] e conueniendi, uel differendi.

[illegible] eſt notandum, ꝙ magna eſt differentia inter ſubſiſter[illegible] ere. Nam [illegible] et [illegible] s mundi, exiſtit quia exiſtere, [illegible] e, & ſicu[illegible] q[illegible] libet res mundi habet ſuum pro p[illegible] m eſſe, [illegible] am enti[illegible] atem ita habet ſuam propriam e[illegible] & ideo, dato ꝙ a[illegible] edo inhæreat parieti, habet ta m[illegible] m propriam exi[illegible] entiam, d[illegible] am [illegible] natur[illegible] parietis [illegible] ere, eſt incommunicabi[illegible] ter eſſe ideſt illud ſubſiſte qu[illegible] eſſe communicabile, neque tanquam quo, ne[illegible] od. Communi[illegible] bile tanquam quo, ſicut ſunt [illegible] ant ales, ſiue accidentales, quælibet enim forma [illegible] b[illegible] a [illegible] ſiue accidentalis, eſt communicabilis tā[illegible] m quo. Sed communi[illegible] le tanquam quod, eſt illud quod e[illegible] ſuperius ad ali[illegible] a. ut [illegible] umanitas communicatur Petro, tā[illegible] q[illegible] m [illegible] uod, & Paulo &c.

Differentia inter exiſtere, & ſubſiſtere.

Cōicabile ut quo & ut quod.

E[illegible] o ſequitur corollarium, ꝙ ſubſiſtere, & eſſe ſuppoſitū, [illegible] m[illegible] t, quia omne ſuppoſitum ſubſiſtit, & e conuerſo. Tūc po[illegible] tur [illegible] quæ propoſitiones. Prima perſona benè exiſtit pe[illegible] ntiam diuinam, ſi ꝙ ratio exiſtendi perſonæ, eſt bene [illegible] entia diuina, immo quicquid exiſtit in diuinis, exiſtit [illegible] entia diuina, ſed pater eſt ratio ſubſiſtentiæ patris. ideſt eſt ratio quare pater e[illegible] mmonicabilis, & tanquam quo, & [illegible] uam quod, ſeu quare pater eſt ſuppoſitum, & iſtud uolebat [illegible] cere Auguſtinus quando dicebat ſubſtantia eſt, ꝙ per [illegible], eſt nunc dicit: q[illegible] er per ſe ſubſi[illegible]

[illegible] quo ſequitur, quod ſubſiſtere, eſt æquiuocum ad per ſe [illegible] ſeu exiſtere, & ad ſ[illegible] ero ideſt incōmunica[illegible] eſſe.

Diuina eſſētia eſt ratio exiſtendi in diuinis.

Subſiſtere æquiuocū ē.

Notandum eſt ulterius, ꝙ iſta ſe habent ſicut ſuperius & inferius, exiſtere, per ſe eſſe, & ſubſiſtere, unde illud dicitur per ſe eſſe, quod non eſt pars, neque alteri inhæret, vt diſtinguitur contra accidens.

Nunc [illegible] re[illegible] as [illegible] are duas [illegible] nes quas facit doctor, cōtra D. Thomam, Prima formatur [illegible] dicis quod eſſentia ut ſola ratione differens a relatione conſtituit patrem. T[illegible] ne ſic, vel [illegible] v[illegible] determinat iſtud [illegible] ione differens, uel determinat [illegible] od ſequitur iſta [illegible] Non primum, quia tunc ſequ[illegible] ur [illegible] ratio conſtituendi patrem, e[illegible] relatio ratio nis [illegible] ud [illegible] od [illegible] enti[illegible] ratio differt a relatio[illegible] [illegible] nis. per te [illegible] falſum, nec [illegible] d cendum ſ[illegible] cundū qu[illegible] determinat [illegible] ud [illegible] ſequitur iſta ratio, eſt eſſentia, & ſic eſt ſenſus, eſſentia ut [illegible] conſtituit patrem. Præ-

rerea

terea arguit ſic, eſſentia ut ſola ratione differens a relatione, vel eſt communicabilis, uel incommunicabilis: Non communicabilis: quia tunc eſſet ſenſus, quod communicabilis conueniret eſſentiæ diuinæ per hoc, quod ipſa, ſola ratione differt a relatione, vel ſequitur quod eſſentia incommunicabilis conſtitueret perſonam quod ut [illegible] eſſe [illegible]: quia communicabile, non conſtituit incommu[illegible]e. Dico quòd eſt uerum, raoquam prima [illegible] ne tamen [illegible] principium conoenienda [illegible] communicabi[illegible] nia ex natura ſua eſt comm[illegible] dato igitur [illegible] rut, quod ſola ratione di[illegible] relatione, non propter [illegible] ſequitur quod ſit incommunicab[illegible] vt patet per ra[illegible] ſup[illegible] am.

¶Præterea gen[illegible] aliter &c.]

Illa tertia ratio fuit [illegible] ſoluendo argumentum ſancti Thomæ.

3. art. Da tertio articulo. Conſequenter doctor uult in iſto articulo oſtendere, quod modus dicendi ipſius H[illegible] nu[illegible] us eſt, immo eſt falſus, & primo ponit talem propoſitionem. Scio conſtitutione patris aliquid haberet [illegible] prioris, & aliquid poſterioris, tunc illud quod haberet rationem prioris, ſecluſum a poſteriore, poſſet conſtituere primam perſonam, ſine poſteriori, dat exemplum doctor, ut ſi generatiuum habe[illegible] rationem conſtituendi patrem, poterit conſtitu[illegible] ſecluſo poſteriori. ideſt generare, & ſi generare habeat rationem prioris reſpectu patris poterit conſtituere patrem ſecluſo poſteriori, ideſt paternitate.

Arg. Sco. contra Henr.

¶Hic ergo ſunt &c.]

Duo examinanda in hoc art. Ex illo infert doctor quòd pro iſto articulo duo ſunt principaliter videnda. primo. utrum ipſi[illegible] patr[illegible] a[illegible] ium, ſint plures proprietates conſtituendi patrem: utrum una poſſit conſtituere ſine alia. & intelligimus hic de pro[illegible] etatibus patris ad filium, & non patris ad ſpiritum ſan[illegible] um, ſicut ſunt ingenitum, & ſpiratio actiua. [illegible] cum quali abſtractione, prima perſona, poſſet remanere.

¶De primo dico &c.]

Pro ſolutione &c. ponuntur duæ conc[illegible] patris ad filium, aſt tantum ona ratio con[illegible] uæ uocatur generatio actiua: & alia filii ad patrem, dicitur, generatio paſſiua.

Secunda propoſitio Licet pa[illegible] io, & una proprietas, illa tamen poteſt d[illegible] ari. primum probatur, puta quod ipſius [illegible] proprietas. probatur hoc dupliciter, primo [illegible] quia [illegible] te tis ad unum productum, eſt tantum una pa[illegible] ceodi. patet ſic, quia ſi unius produc[illegible] ad unum [illegible] eſſent plures rationes perſ[illegible] producendi, tunc [illegible] minus eſſet productum ab alia, [illegible] ſalſo [illegible] pro ducti, nõ poſſunt eſſe plures produ[illegible] &c. Dices quod unius productionis ad [illegible] nt eſſe duæ origino perfectæ, ut a, & b, [illegible] ſeparari a, b, nec b, poteſt ſeparari a [illegible] hoc ar[illegible] quia tunc [illegible] ter tur, qu[illegible] ſimul, & [illegible] acciperet eſſe duabus prod[illegible] od eſt [illegible] ſum.

Eſt notandum, quòd ex [illegible] enter [illegible] itur vnum, quod eſt de mente Scoti quod unum nõ poteſt dependere ab aliis duabus dependen[illegible] & perfecte.

Secundo arguit doctor [illegible] quod uni[illegible] producenti, ad productum unum [illegible] poſſunt eſſe [illegible] ure produ[illegible] iones perfectæ. patet ſic, ſi [illegible] plures productiones perfectæ in patre, uel una prædicaretur de alia, vel non, ſed neutrum eſt dicendum, primo non eſt di[illegible] ndum quod non prædicaretur, ſicut dicimus quod paternitas eſt re[illegible] ſicut [illegible] it D. Auguſtinus, quandocunque ſunt in diuini[illegible] ures productiones, vel relationes [illegible] rmaliter, diſtinctæ ad [illegible] icem, una non poteſt prædicari de a[illegible] abſtractio: ergo ſi in patre eſſent duę productiones perfectæ, illæ diſtinguerentur formaliter [illegible] vna non poſſet præ[illegible] icari de alia in abſtracto.

Pro declaratione iſtius textus, ponuntur [illegible] propoſitiones. Prima in diuinis, omnis propoſitio eſt i[illegible] e abſtracto, ideſt in qua prædicatur abſtractum de a[illegible] o, u[illegible] al terum non[illegible] formaliter infinitum, exemplum ut paternitas, eſt filiatio e[illegible] fa[illegible].

De prædicatione abſtractorum in diuinis. Secunda propoſitio, omnis [illegible] abſtracto de abſtracto in diuinis, n[illegible] terum eſt formaliter infinitum [illegible] ambo extrema ſunt in[illegible] ita [illegible] uera, [illegible] pa[illegible] eſt [illegible] a: paternitas eſt bon[illegible] aut intellectus bonitas [illegible].

¶C[illegible] ntra illud [illegible] d, [illegible] la [illegible] o &c.

Arg. Sco. contra ſe. Co[illegible] ta illud ar[illegible] ratione, & auctoritate, [illegible] ona ſic. In patre ſunt plures pr[illegible] ergo male dicit. & antecedens probatur ſic, quia in patre eſt generatio actiua, & paternitas, & iſtæ differunt adinuicem, patet, quia unum fundatur in alio, ut paternitas fundatur in generatione actiua. patet per Ariſtotelem dicentem, quod paternitas eſt de relationibus ſecundum modi quæ fundatur ſuper generationem actioam & paſſiuam auctoritate ſic probatur, Nam dicit Hilarius, quòd paternitas ſequitur ſemper natiuitatem ubi: per natiuitatem intelligit gen[illegible] ationem actiuam ergo erunt duæ proprietates.

¶Dico tamen &c.]

Ponitur ſolutio contra prædictas, & propriat. Doctor noſter [illegible] o omnibus iſtis ponit talem propoſitionẽ, ipſius pat[illegible] is ad [illegible] um, eſt omnino una & eadem productio. una origo una propri[illegible] tas, licet multi[illegible] nominatur, quæ nomin[illegible] em[illegible] nitus [illegible] a[illegible] ue[illegible] iſtin ctione ex natura re[illegible] o [illegible] q[illegible] term[illegible] dem impor[illegible] ant [illegible] ne quacun[illegible] ue [illegible] ion[illegible] put[illegible] en[illegible] poteſt tia generand[illegible] io actiua, pate[illegible] ta[illegible] ſt bare, uerbatio T[illegible] ro[illegible] tur[illegible] ionem, qu[illegible] cis quod paterni[illegible] diuin[illegible] tu[illegible] ra[illegible] one a ina, [illegible] co ut dicit [illegible] otu[illegible] quod nunquam [illegible] A ſto. quod [illegible] fundetur in gener[illegible] ione a[illegible] ſed [illegible] uero eſt quod [illegible] ponit generati[illegible] nem a[illegible] am, & [illegible] quod communi[illegible] citur quod patern[illegible] æſup[illegible] poteſt di[illegible] i pater, [illegible] tur[illegible] atas d[illegible] mi[illegible] Vor[illegible] ſuit filius uirginis g[illegible] oriol[illegible] ned[illegible] tre[illegible] uel matrem, præſu[illegible] Mari[illegible] quam genuit Ioannem euan[illegible] ſ[illegible] m[illegible] & quid [illegible] ad C[illegible] iſtum [illegible] Ioann[illegible] Ecce mat[illegible] & uirgine glor[illegible] tuus? R[illegible] quo ad offic[illegible] demonſtrando neceſſaria ſicut dicebatur [illegible] bar ſocio, & Angelus [illegible] ſum [illegible] Anan[illegible] ma gni [illegible] biæ quinto [illegible] ad [illegible].

Solutio rõ Sco. contra ſe.

Reſpondetur [illegible] ord.

Quo [illegible] Ioannes [illegible] fuit [illegible] Virg. Maria.

Dicit ulterius doctor quod d[illegible] A[illegible] aterni[illegible] præſuppon[illegible] gen[illegible] ouem[illegible] nam, ue[illegible] ece[illegible] ſed non [illegible] iumus, immo ſunt o[illegible] idem, [illegible] quacunque di ſtinctione ex natura rei.

Generatio & paternitas [illegible]

¶Ad [illegible] or tatem &c.] Dat Scotus duas [illegible] Prima eſt, quod pa[illegible] tas ſequitur nati[illegible] n ex n[illegible] diſtin[illegible] o ratio[illegible] tum [illegible] ione ra l[illegible] turis [illegible] m in creat[illegible] at[illegible] & [illegible] u[illegible] er [illegible] uotur, & unũ [illegible] & ho u[illegible] abar[illegible] ilarius, quod propter [illegible] m d[illegible] nem in [illegible] is, lu[illegible] erotur quædi d[illegible] ration[illegible] is quæ ſit [illegible] um[illegible] er [illegible] um, inquan[illegible] m [illegible] ac hoc [illegible], [illegible] aliter. Secunda ſolut[illegible] quod omnia d[illegible] mini H[illegible] ari præc[illegible] ontur in [illegible] & noo po[illegible] app[illegible] ari ad diuina.

Declaratur auctoritas Hilarij

¶I[illegible] er quidem poſſet aſſignari ratio &c.]

Conſequenter doctor nolle pe modum [illegible] rũ quæ di[illegible] a ſunt ponit talem propoſitionem. Pater [illegible] dupliciter conſiderari, ſi [illegible] et ſub conceptu com[illegible] cõ ceptu minus communi. Sub conceptu [illegible] omn[illegible] dis. Primo ſub [illegible] ceptu producentis. Secundo [illegible] producentis naturali[illegible] er. Tertio ſub co[illegible] a turaliter, [illegible] mile in na[illegible] a. Alio mod[illegible] de [illegible] conceptu minu[illegible] communi, ut generatiuu[illegible] rare, generans, & pater: & [illegible] po[illegible] t doctor [illegible] nem. Si imperfe[illegible] ones ab iſti[illegible] emoueant puta [illegible] ra[illegible] uo, a poſſe generare, a gene[illegible] ante, a[illegible] tre, [illegible] tuo[illegible] n d[illegible] nus repe riuntur. E[illegible] dica quid imper[illegible] operatiuum, & poſſ[illegible] enerar[illegible] o[illegible] nt imp[illegible] onem [illegible] ſimul a beant a[illegible] m, remoueamus i[illegible] em tunc erit in diuinis, g[illegible] ratiuum, quod [illegible] mul ha[illegible] m generandi, & poſſe generare, quia [illegible] ſim[illegible] um[illegible] en[illegible] odi. Item actus, d[illegible] imperfecti[illegible] permanen[illegible] catur iſta us perfectio. tũc [illegible] er[illegible] in[illegible] n[illegible] uini, actus[illegible] adi[illegible] arit perman[illegible] a[illegible] & te[illegible] nitu[illegible] maneant [illegible] emouea[illegible] un[illegible] nitur in diu[illegible] is ex om[illegible] iſt[illegible] tu[illegible] quod omnia iſta ſunt ab æ[illegible] & ſimul[illegible] cuet[illegible] po[illegible] e[illegible] neran[illegible] & pa[illegible] odocens oatur[illegible] u[illegible] mi l[illegible] in[illegible] r[illegible] uacunque d[illegible] tu a rei.

Pat[illegible]

Prop. Sco. notab.

¶[illegible] x[illegible] uabus concluſio[illegible] &c.] [illegible] equenter [illegible] no ſiet pro[illegible] u[illegible] quæſtione [illegible] a quærebatur paternitate [illegible] arata a patre, po[illegible] ciuanere: pon[illegible] r mo talem [illegible] ionem, impo[illegible] pa[illegible] remanere trem, ſep[illegible] paternitate. Secu[illegible] a[illegible] oht[illegible] [illegible]

[illegible] concluſiones

eſt

trem, ſeparatā paternitate. Secunda propoſitio. Impoſſibile eſt patrem remanere patrem, paternitate realiter ſeparata a patre, & debet intelligi conditionaliter iſta concluſio; puta ſi per impoſſibile, paternitas ſepararetur a patre, impoſſibile eſſet patrem eſſe Tertia propoſitio. Impoſſibile eſt paternitate ſeparate per intellectum a patre, remanere patrem in eſſe patris, cognito, ſeu conceptibili. Quarta propoſitio. Poſſibile eſt patrem remanere, & unam rationem paternitatis, ſecluſa poſteriori ratione paternitatis: exemplum dicebatur, quòd paternitas concipitur, ut generatiuitas, ut poſſe generare, ut generare, non eſt ergo inconuamens, quòd pater remaneat pater, per paternitatem, ſub ratione generatiuitatis, ſecludendo per intellectum potentiam genarandi, & ipſam generationem. Quinta propoſitio. Impoſſibile eſt patrem remanere in eſſe patris, ſecluſa a patra, omni ratione paternitatis, puta ſecludendo generatiuitatem, potenriam generandi, & generationem. Sexta propoſitio. Secluſa quacunquo ratioun paternitatis, adhuc poteſt remanere tanquam incommunicabile ſubſiſteos; probatur extra texrum, ponendo talem regulam doctoris, quando aliquid eſt communicabile pluribus, deſtructo uno, totaliter, adhuc poteſt conceptus illius in aliquo remanere, ſed ſic eſt, quòd incommunicabile per ſe ſubſiſtẽs, conuenit patri, & filio, & ſpiritu ſancto: ergo deſtructo parte per impoſſibile, incommunicabile per ſe ſubſiſtens, poteſt remanere, puta filius, aut ſpiritusſanctus, quæ ſuppoſita ſubſiſtunt incommuniceabiliter. Declarat iſtud Scotus per exẽpla.

Quomõ pōt remanere pater deſtructa paternitate.

primum exemplum. Nam a paternitate, quæ eſt incommunicabilis ad alterum, & a differentia indiuidualis, quæ eſt ad ſe, pōt abſtrahi conceptus incommunicabilitatis, qui formaliter non erit nec ad ſe, nec ad alterum. Et ſi dices. Contra, dictum eſt, quòd omne quod eſt, uel eſt ad ſe, uel ad alterum: iam ſolutum eſt, puta omne illud quod realiter exiſtit, eſt ad ſe, uel ad alterum, ſed non omne illud quod eſt per intellectum abſtrahentem.

Declarat Scotus etiam de conceptu entis. Nam poteſt intellectus abſtrahere ab ente ad ſe, & ab ente ad alterum, conceptum entis, qui formaliter non erit ad ſe, nec ad alterum. Et ponit doctor egregiam regulam, quando eſt aliquis conceptus ſic communis, & abſtractus per intellectum, poteſt immediate intellectus determinare illum conceptum, non cognoſcendo ſingulare ad quod determinetur, ut poteſt dicere hoc ens de illo conceptu communi, non cognoſcendo ſubſtantiā, aut accidens ſic, quòd ens ſit ſubſtantia, uel accidens.

Declarat adhuc doctor de philoſophis. Notum eſt, quòd philoſophi habuerunt conceptum de ente, & determineuarunt conceptum entis, dicendo hoc ens, & ſic habuerunt conceptum de Deo, quod probo, quia cognouerunt Deum eſſe ens, & cognouerunt eſſe hoc ens, & tamen non cognouerūt hoc ens eſſe ſubſtantiam, uel accidens, uel ad ſe, uel ad alterum.

¶ Ad argumentum principale, &c.]

Soluitur princ.

Conſequenter doctor noſter uult ſoluere principale argumentum, in quo ſic arguebatur. generatio actiua conuenit alicui iam conſtituto: igitur ipſa ſeparata, poterit manere ipſū conſtitutum, quod eſt pater.

Pro ſolutione argumenti. eſt ibi notandum primo, quòd iſtud totum argumentum quærit, quomodo poteſt eſſe, quòd generatio actiua: actiua actio conueniat alicui, niſi iam conſtituto. Et formatur ſic argumentum. Actio ſicut eſt generatio actiua, eſt ſuppoſiti. ut habet Ariſt. quinto Metaph. ergo illa ſeparata remanebit adhuc ſuppoſitum.

Prohemiales. propoſitiones ponūtur pro ſolu. arg. princ.

Pro ſolutione iſtius ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima. Entitas incommunicabilis, eſt paternitas.

Secunda propoſitio. Paternitate ſeparata, impoſſibile eſt remanere primam incommunicabilitatem in diuinis: impoſſibile eſt generare, dicere, paternitatem productionem actiuam, eſſe communicabilem. patet, quia ſi eſſet communicabilis, tunc communicarentur producto, & tunc productum haberet generationem actiuam: ergo per ipſum ſe produceret.

Actio ē ſuppoſiti habet duplicē ſenſum.

Alia propoſitio. Iſta propoſitio in qua dicitur, quòd actio eſt ſuppoſiti, habet duplicem ſenſum. unus eſt, quòd eſt ſuppoſiti iam conſtituti, falſe eſt uniuerſaliter. uel ſuppoſiti, quod conſtituit, & ſic eſt uera: & ſic iſta propoſitio dicitur capi ſub diuiſione, in qua dicitur, ꝙ actio eſt ſuppoſiti, ſupple conſtituti, uel quod conſtituitur. Dico ulterius, ꝙ Ariſtoteles nunquā habuit iſtam propoſitionē, actio eſt ſuppoſiti, ſed bene actio eſt circa ſingularia.

Sed contra illud arguitur. Agere præſupponit eſſe, igitur ſequitur, quòd pater non poteſt producere filium, quod eſt agere. niſi pater habeat eſſe: igitur ante generationem actiuā pater habet eſſe.

Pro ſolutione ponit doctor unam diſtinctionem. In diuinis, eſt duplex eſſe, ſcilicet eſſe ſimpliciter, & eſſe ſubſiſtentiæ. Secunda propoſitio. Tantum eſt unum eſſe ſimpliciter in diuinis, puta eſſentia diuina. Nam unumquodque habet eſſe ſimpliciter, per eſſentiam diuinam, ut dictum eſt. Et tunc dico, quòd agere bene præſupponit iſtud eſſe ſimpliciter, quia eſſentiam diuinam. aliud eſt eſſe ſubſiſtentiæ, ſeu incommunicabile, & tale eſt triplex in diuinis, ſcilicet pater, & filius, & ſpiritusſanctus. Tunc ponitur alia propoſitio. Agere, nō præſupponit eſſe ſubſiſtentiæ, quia per agere aliquando conſtituitur eſſe ſubſiſtentiæ. Et ſi arguas. Dicis, quòd agere non præſupponit eſſe ſubſiſtentiæ: igitur ſaltem præſupponit poſſe agere, ſed potens agere. eſt pater: ergo agere præſupponit patrem. Reſpondet doctor, ꝙ iſtud argumētum nihil ualet, etiā ſolutum eſt, ubi dictum eſt, ꝙ potentia generandi, generatiuū generare, & pater, idem ſunt ex natura rei, ſine quacunque diſtinctione, quando igitur dicis, quòd generare præſupponit patrem, hoc eſt falſum, quia generare, pater, poſſe generare, & generatiuum, idem ſunt.

¶ Iſtud & omnia dicta &c.]

Conſequenter doctor noſter epilogat aliqua, quæ dicta ſunt; & facit duo. primo ponit unum ad ſoluendum generaliter omnia iſta dicta, ad quæ poteſt dici, ꝙ actio, generatio, actiua præſupponit eſſe. poteſt dici ad omnia, ꝙ uerū eſt, quia præſupponit memoriam fœcundam.

Sed contra iſtud facit doctor unum argumentum. Actio in diuinis, non eſt pure relatio, ſed eſt abſolutum. ergo malè dicis, quòd actio in diuinis, & paternitas, ſunt penitus idem.

Pro ſolutione iſtius eſt notandum, quòd actio eſt duplex. Quædam eſt quæ eſt principium producendi. Et alia eſt actio productiua, qua producens dicitur formaliter producens. unde actio, quæ eſt principium producendi, eſt illud quod producit, puta quod eſt principium producendi. Et ille non eſt relatio. exemplum. in igne calor eſt actio, capiendo actionem pro principio producendi. Similiter dicimus, quòd actio in diuinis, ideſt principium producendi, eſt memoria fœcunda. & iſta non eſt relatio formaliter: ſed actio productiua, eſt ſemper relatio. & dico, quòd actio productiua, qua producens formaliter, dicitur producens, quæ eſt productio actiua patris.

¶ Si tandem arguatur logicè, &c.]

Doctor facit finaliter argumentum logicum. In omni prædicatione denominatiua, denominans ſemper denotat aliquid conuenire denominato, ſed ſic eſt, quòd iſta eſt denominatiua, pater eſt generans: igitur generans connotabit aliquid; puta generationem, conuenire denominato, quod eſt pater: ergo præſupponit patrem. Reſpondet doctor, ponendo egregiam propoſitionem

Soluitur arg. logicū.

Perſonale in diuinis. nulli ſuppoſito, uel perſonæ facit denominationem. Exemplum. paternitas generatio actiua, filiatio, ſpiratio, reſpectu ſuppoſitorum, nullam prædicationem denominatiuam faciunt. Ex quo ſequitur, quòd iſta non eſt denominatiua. pater generat, aut ſpirat, ſed ſunt proprietates identicæ.

Secundo dicit Scotus, quòd reſpectu iſtius termini Deus, ſupponentis pro eſſentia diuina, bene facit prædicationē denominatiuam, ut Deus eſt generans.

Duplex prædicatio denominatiua.

Et breuiter pro textu eſt notandum, quòd duplex eſt prædicatio denominatiua. Quædam eſt propriè dicta, ubi denominans connotat aliquid adiacere, uel non adiacere denominato, & talis propriè dicta, non inuenitur in diuinis. Alia eſt prædicatio denominatiua largà dicta, & idem eſt, quòd prædicatio concreti, de aliquo, & talis benè inuenitur in diuinis.

Et hæc de quarta quæſtione.

QVAESTIO QVINTA.

De modo relatio originis.

VTRVM relatio originis ſit formaliter infinita.

Pro iſta quæſtione quærit Scotus, utrum relatio originis, ſicut paternitas, filiatio, ſpiratio paſſiue ſit formaliter infinita. iſti termini declarabuntur in quæſtione.

Infinitum dupliciter.

Primo declarat doctor iſtum terminum, infinitum. Vnde infinitum, capitur dupliciter. Vno modo ſincathegoreumaticè. Alio modo cathegoreumaticè. Sincathegoreumaticā dupliciter. Vno modo ut additur quantitati continuæ. Alio

modo, vt additur quantitati diſcretæ. Exemplum: infinitum pondus. Sortes poteſt portare in continuo ſunt partes infinitæ. & illud ſatis patet in artibus. Alio modo capitur cathagorematicè. & hoc dupliciter. Vno modo pro infinito in potentia. cùm dicitur infinitum eſt, cuius quantitatem accipiẽtibus, ſemper eſt aliquid extra accipere: & hoc procedendo per diuiſionem, & per partes eiuſdem propoſitionis. Et eſt notandum ꝙ Ariſtoteles in illo tertio phyſicorum diffinit infinitum in potentia in ſucceſſiuis ſicut eſt tempus, motus. Vnde capitur tempus, uel motus, diuidendo tempus per partes eiuſdem propoſitiones in duas medietates, & aliam medietatem iterum in duas medietates, ſemper reſtat aliquid aſſumendum.

Infinitum cathegorematicè, dupliciter.

Vnde ibi duo dicit doctor. Primo quòd iſtud infinitũ in potentia, eſt ſimpliciter infinitum. Secundo dicit, ꝙ iſta diffinitio, poteſt etiam conuenire quanto permanenti: ſed non ita propriè patet. nam diuidendo quantum permanens, ſicut eſt linea, per partes eiuſdem proportionis, ſemper reſtabit aliquid recipiendum: De iſto infinito in potentia, non eſt ad propoſitum. Ideo eſt aliud infinitum in actu. & eſt triplex. Vel ſaltem põt imaginari, ſcilicet ſecundũ extenſionem eſſe triplex: ſcilicet, ſecundum lõgitudinem, latitudinem, & profunditatem. Vnde infinitum ſecundum longitudinem eſt, quod componitur ex infinitis longitudinibus eiuſdem quantitatis. unde ſi eſſet aliquod tale, non eſſet dabilis ultima longitudo eiuſdem quantitatis.

Infinitum in actu tripliciter põt imaginari, ſecundũ magnitudinẽ.

Tunc pono talem propoſitionem. Si eſſet aliquod tale infinitum, in illo infinito, infinities includerentur. Alio modo ſecundum latitudinem, quod componeretur ex infinitis latitudinibus eiuſdem quantitatis. ſecundum profunditatem, dicatur ſimiliter ſicut de aliis, quod componeretur ex infinitis &c.

Alivd infinitum poteſt imaginari ſecundum multitudinem. Et tunc dico ꝙ infinitum ſecundum multitudinem, ideſt in numero, eſt cuius non eſt dabilis ultima unitas. Et componitur ex infinitis unitatibus, ſeparatis ab inuicem. unde ſi quis peteret: quid eſt numerus infinitus? eſt qui componitus ex infinitis vnitatibus ſeparatis ab inuicem cuius non eſt dabilis ultima unitas de illo. Etiam dico, quòd in ipſo numero; infiniti infinieties includuntur, & practicetur ſic, ſi a tali numero ſepararetur una unitas: ille numerus qui remaneret adhuc, eſſet infinitus. & ſi ſepararentur duę unitates: adhuc remaneret infinitus. ergo etiam ſemper remouendo aliquam, uel aliquas unitates remaneret infinitus numerus multitudinis.

Secundum numerum.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd ſi eſſet talis numerus infinitus, in illo tot eſſent numeri centenarum, quot numeri binarii. tot numeri millenarii; quot binarii: & non plures. Cuius ratio eſt, quia de qualibet ſpecie numeri, infinitè ibi eſſent.

Alivd poteſt imaginari infinitum ſecundum intenſionem gradualem. Vnde dico, quòd illud non poſſet inueniri, niſi in qualitatibus. & dico ꝙ ſi eſſet aliqua qualitas infinita intenſiuè illa componeretur ex infinitis gradibus æqualis perfectionis, & intentionis.

Infinitum ſecundum perfectionẽ.

Vnde eſt ibi notandum, ꝙ ſi nolumus intelligere infinitum ſecundum intenſionem, reſpiciamus continuum. unde in continuo, ſunt infinitæ partes eiuſdem proportionis. etiã in qualibet qualitate ſunt infiniti gradus æqualis proportionis: ſed non æqualis intentionis. Tunc dico, quòd eſt briga inter doctores: utrum Deus poſſet facere aliquod tale: puta infinitum in actu ſecundum extenſionem. & infinitum in actu ſecundum intenſionem.

Tunc ponit doctor propoſitionem. Si eſſet aliquod infinitum in actu ſecundũ intẽſionẽ, uel extẽſionẽ, quodlibet illorũ eſſet totum, & perfectum. Ideo declarat doctor in textu quid eſt totum: & quid perfectum. Vnde totum eſt, cuius nihil ſui eſt extra. Ex quo ſequitur, quòd quælibet pars eſt totum, non totũ cuius eſt pars. Sed perfectũ eſt, cui nihil perfectionis deeſt.

Quid totum.

Nunc declarat doctor, quid ſit infinitum ſecundum entitatem ſeu in entitate, & dicit, ꝙ eſt illud quod non poteſt excedi ab aliquo in entitate, ſeu perfectione naturæ: ita ꝙ nihil aliud eſt dicere ꝙ infinitum in entitate eſt, cuius natura eſt infinita. Et ſubdit doctor ꝙ tale infinitum in entitate, nullam imperfectionem importat, & nihil imperfectionis includit: quodlibet autem aliud infinitum ſi eſſet: puta ſecundum extenſionem, uel intenſionem, includit imperfectionem, quia quodlibet illorum, includit parte, quæ non ſunt ita perfectæ ſicut totum.

Quid perfectum.
Quid infinitum in entitate, uel perfectione.

Dicit ulterius doctor, ꝙ realiter & in actu, eſt aliquod tale infinitum ſecundum entitatem: puta Deus, & eſſentia diuina. Et ideo uult doctor quærere: utrum aliquod aliud ab eſſentia diuina, in diuinis, poſſit dici infinitum in entitate. ſicut paternitas, filiatio, & ſpiratio.

Ex omnibus iis ponit doctor diffinitionem infiniti in entitate, dicens. Infinitum in entitate eſt, cui nihil entitatis deeſt. Et ſi arguitur. Contra: ſequeretur ꝙ nihil eſſet infinitum in entitate. patet: quia nihil eſt quod omnem entitatem contineat: ergo nullum erit ens infinitum in entitate. patet conſequentia: quia dicis ꝙ ens infinitum in entitate, eſt, cui nihil entitatis deeſt: ergo illud omnem entitatem continet: ſed nullum eſt tale: igitur. Reſpondet doctor ad argumentum, ꝙ non oportet ꝙ ad hoc, ꝙ aliquid ſit ens infinitum in entitate, ꝙ realiter, & identicè contineat omne ens: quia nullum tale eſſet: ſed ſufficit ꝙ contineat eo modo, quo poſſibile eſt contineri in aliquo uno: puta eminenter.

¶Poteſt etiam deſcribi &c.]

Vlterius dicit doctor, ꝙ ens infinitum poteſt deſcribi per exceſſum ad ens finitum. dicẽs, ꝙ ens infinitum, eſt ens, quod excedit omne ens finitum non ſecundum aliquam determinatam proportionem.

Et arguitur ſic. Si ens infinitũ, puta Deus excedit omne ens finitum. uel hoc eſſet in aliqua proportione uel non: ſed neutrum eſt dicendum: igitur non eſt dicendum ꝙ in aliqua proportione. patet: quia in infinitum excedit omne finitum: ergo non in aliqua proportione, nec ſecundum ꝙ in nulla proportione, quia ubi eſt comparatio, ſemper eſt proportio aliqua.

Pro declaratione iſtius parui argumenti, ponit doctor aliquas egregias propoſitiones. Prima. Ens infinitum, excedit quodlibet ens finitum in infinitum infinitè. Et ſi dicas, ſi hoc eſſet uerum, ſequeretur quòd ens finitum, eſſet infinitum. patet: quia aliquod eſt ens finitum, quod excedit aliud in infinitum: puta ſine proportione. Exemplum. homo, excedit aſinum in perfectione. uel ergo excedit in aliqua proportione, uel nõ. Si non. ergo in infinitum excedit: ſi in aliqua proportione, ſignetur illa, & ſit dupla, uel tripla.

Infinitum ens, excedit quodcunque finitum ſine proportione.

Tunc ſi arguitur. Homo excedit aſinum in proportione dupla: ergo Deus poterit facere unum aſinum ita perfectum ſicut eſt homo. quod eſt falſum.

Pro declaratione iſtius, ponit doctor aliquas propoſitiones. Prima. Species perfectior alia, excedit aliam in infinitum, ideſt ſine quacunque proportione. Ex quo ſequitur, ꝙ homo excedit aſinum in infinitum, ideſt ſine quacunque proportione. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi Deus faceret unum aſinum ex oĩbus aſinis mundi: talis non eſſet ita perfectus ſicut homo.

Species perfectior quo excedit imperfectiorẽ in infinitũ.

Alia propoſitio. Qualitercunque indiuiduum, uel intendatur, uel extendatur, nunquam eſt perfectius alio in natura.

Alia propoſitio. Non ſequitur, hoc excedit aliud in infinitum: ergo eſt infinitum: quia eſt arguere a dicto ſecundum quid, ad dictum ſimpliciter: ſed oportet addere hoc excedit illud in infinitum infinitè. ergo eſt infinitum. Vnde caueamus de iſto aduerbio infinitè, quia illud quod excedit infinitè, eſt infinitæ entitatis. Dices: tu dicis contra doctorem, qui dicit Scotus, ꝙ unum infinitum excedit aliud in aliqua proportione. & tu dicis ꝙ in infinitum. Reſpondetur, ꝙ doctor nõ uult habere, ꝙ unum finitum excedat aliud in aliqua proportione determinata: ſed ſolum uult habere, ꝙ non excedit in tali perfectione, ſicut ens infinitum. quia ens infinitum infinitè excedit, ideſt in entitate infinita.

Ex hoc ſequitur quòd infinitas &c. Dicas quomodo infinitas ſe habet reſpectu illius de quo dicitur, uel prædicatur, ut dicendo: Deus eſt infinitus quid importat ibi infinitus: utrũ importet aliquam proprietatem Dei, uel quaſi paſſionem aliquam Dei: uel quid importat? Reſpondet Scotus, ꝙ infinitas, infinitum. dicitur modus intrinſecus illius cuius eſt, nullam proprietatem, nullam paſſionem, neque realitatem, dicens, uel importans ultra illud, cuius eſt. ſed præciſè importat illud, cuius eſt, connotando ipſum eſſe in tali perfectione ſicut dicendo: albedo eſt intenſa, uel remiſſa. iſta, intenſum, uel remiſſum, ſunt modi ipſius albedinis. denotantes albedinem eſſe in tali gradu. Ex quo ſequitur, quòd ſeclusa à Deo quacunque perfectione; quacunque realitate, adhuc eſſet infinitus.

¶Viso de infinito de hoc quod quæritur uideamus &c.] Doctor noſter uult declarare quæſtionem noſtram, in qua quærit, utrum paternitas ſit infinita, uel filiatio, uel ſpiratio paſſiua. Dicit doctor quòd quæſtio non uult quærere, utrũ paternitas ſit idem cum aliqua re quæ ſit infinita, quia notum

eſt,

eſt, quòd ſic: quia paternitas eſt eadem realiter cum aſſentia diuina, quæ eſt infinita. Etiam non vult quærere: vtrum paternitas ſit infinita per identitatem: quia nihil aliud eſt dicere, quàm paternitas eſt res quæ res eſt infinita.

Sed volumus quærere: vtrum infinitas, quæ eſt modus intrinſecus, dicatur formaliter de paternitate, ſic, quòd infinitas conuenit paternitati ex natura paternitatis, ſecluſo quocunque alio, per poſſibile, vel impoſſibile? Et reſpondet doctor, quòd nulla relatio originis eſt formaliter infinita, ideſt infinitas non conuenit relationi originis ex natura relationis.

Contra iſtud arguit Scotus. Eſſentia diuina formaliter eſt infinita: paternitas eſt eſſentia diuina: ergo paternitas eſt formaliter infinita.

Pro ſolutione argumenti poteſt primo dici, quòd tu arguis ex puris indefinitis. Dices faciam uniuerſalem ſic. Omnis eſſentia diuina eſt formaliter infinita: paternitas eſt eſſentia diuina: ergo paternitas eſt formaliter infinita.

Pro ſolutione iſtius argumenti, dico quòd conſequentia nihil valet. & ratio eſt, quia arguitur a propoſitione identica, ad propoſitionem formalem. Notum eſt, quòd minor ſcilicet paternitas aſt eſſentia diuina, eſt identica. Et tu infert concluſionem formalem, ſcilicet iſtam; paternitas eſt formaliter infinita. Dices, ego non infero formalem: quia iſta, videtur, identica: paternitas eſt infinita. ſicut aſt iſta, paternitas aſt eſſentia diuina.

In diuinis eſt duplex prædicatio.

Pro declaratione iſtius aſt notandum, quòd in diuinis, eſt duplex prædicatio, ſcilicet, identica, & formalis. Et voco formalem prædicationem: quando prædicatum eſt concretum: ſiue nomen, ſiue participium. Dices, quare dicitur prædicatio formalis, quando prædicatum eſt conceptum? Reſpondet doctor quòd hoc eſt propter modum ſignificādi illius concreti: quod ſignificat formam, vt formā aſt, in eſſa illi, de quo dicitur. Et hoc eſt quod dicunt omnes logici moderni, quòd cōcretum appellat ſignificatum formale, adiacere illi, de quo dicitur.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd ad primam conſequentiam quam facis varias appellationes. Nam in maiori, denotatur infinitas adiacere eſſentiæ. & in concluſione denotatur adiacere paternitati. Et hoc eſt quod dicit doctor, quòd arguitur a propoſitione identica, ad formalem. Ex quo ſequitur, quòd omnes appellationes formales ſunt ibi captæ in doctore: cum dicit, quòd concretum, vel adiectiuum, ex modo ſignificandi formali. ſignificat ſuum ſignificatum formale ineſſe illi, de quo dicitur. Ex quo infert doctor quòd illa eſt ſimpliciter falſa. paternitas eſt infinita: quia illud prædicatum infinitum, appellat rationem formalem adiacere paternitati, quod eſt falſum. Ex quo ſequitur falſitas aliquorum, qui imaginati ſunt, quòd prædicatio formalis, ſolum inuenitur in diuinis: quia inuenitur, & in diuinis, & in creaturis ſub eadem ratione.

Dico vltra textum, quòd moderni ſoluerent argumentum alio modo, quando arguitur. Eſſentia diuina aſt formaliter infinita. & dicunt quòd maior poteſt aſſe vniuerſalis vel ſi ſit de omni: bona eſt cōſequentia, ſed ſicut cōcluſio eſt ſed falſa, ita & altera præmiſſarum: puta maior. Ideo mutatur quid, in quale.

Pro prima ſolutione &c. Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ nunquàm eſt prædicatio identica in diuinis, niſi vbi prædicatum eſt abſtractum.

Artic.

DE SECVNDO ARTICVLO.] Nunc doctor pro iſto articulo, ponit talem concluſionem. Relatio in diuinis, ſicut aſt paternitas, non eſt formaliter infinita. Immo non ſolum non eſt formaliter infinita, ſed non eſt infinita. Iſtam concluſionem probat doctor: quia ſi paternitas eſſet infinita, eſſent plura infinita. Sed hoc eſt falſum: ergo maior probatur: quia ſi paternitas eſſet infinita: ſimiliter filiatio & ſpiratio: quia non eſt maior ratio de vna. quàm de alia. Minorem probat. & hoc tribus rationibus principalibus, propter tres proprietates infiniti. Prima. quòd infinitum ſit vnum impluriſicabile. Secunda quòd ſit communicabile. Tertia ꝙ ſit ſimplex & incomponibile, ideſt quòd non poſſit eſſe pars alicuius. Ex parte primi: puta quòd ſit vnum & in pluriſicabile, ſumūtur tres rationes, ꝙ non poſſunt aſſe plura infinita. Prima ſumitur reſpectu plurium infinitorum. Secunda comparando infinitum ad finita. Tertia comparando infinitum, ad intellectum, & voluntatem: Prima, ſi eſſent plura infinita, ſequeretur ꝙ nullū illorum eſſet infinitum. Probo conſequentiam: quia infinitū continet omnem perfectionem ſimpliciter: quia eſt ſummè

Infinitū cōtinet omnē perfectionē ſimpliciter.

perfectum: vt dictum eſt in diffinitione, quòd infinitum in entitate eſt cui nihil entitatis deeſt: ſed ſi eſſent plura infinita, nullum illorum contineret omnem perfectionem ſimpliciter. Probo: quia vnum infinitum: puta, a, non continet perfectionem ſimpliciter de b, nec b, de a.

Vnde eſt ibi notandum, quòd deus qui eſt ſimpliciter infinitus in entitate, omnia continet, ideſt continet omnem perfectionem ſimpliciter identicè, & realiter alia, continet eminenter, ideſt modo perfectiori quàm ſint in ſeipſis. Exemplū. Deus continet eminēter generationem hominis. Nam Deus poteſt producere hominem ex nihilo, quod eſt perfectius, quàm producere ex ſubiecto Et quicquid poteſt facere homo, aut aliquod agens ſecundum, deus poteſt facere illud, modo eminētiori. Quia nulla perfectio ſimpliciter &c. Dices dico tibi domine Scote, quòd ratio tua nihil valet, in qua ſumebas quòd ens infinitum debet continere omnem perfectionem ſimpliciter. Sic arguitur, vna perfectio ſimpliciter, repugnat alteri perfectioni ſimpliciter: ergo non oportet ꝙ ens infinitum, contineat omnem perfectionem ſimpliciter. Reſpondet doctor ponendo iſtam egregiam propoſitionem.

Perfectio ſimpliciter non eſt incō poſſibilis alteri perfectioni ſimpliciter.

Nulla perfectio ſimpliciter, eſt incompoſſibilis alteri perfectioni ſimpliciter. Iſtud probatur ſic, per diffinitionem ſimpliciter perfectionis, quæ aſt, quòd ſic ſe habet, ꝙ melius eſt ipſum, quàm non ipſum. ergo ſi perfectio ſimpliciter repugnaret alicui: tunc illa non eſſet melior illi, quàm ſuum oppoſitum. patet ſic: quia non eſſet perfectio ſimpliciter.

¶ Probari poteſt illa maior, &c.]

Contra. probat doctor ꝙ non poſſunt aſſe plura infinita. Et format ſic ratio. Si aſſent plura infinita, ſequeretur quòd nullum illorum aſſet infinitum. Probatur: quia quolibet illorum aliquid eſſet perfectius: puta aggregatum ex illis duobus. ergo nullum illorum eſſet infinitū. Dices, ſi iſta regula eſſet bona, ſequeretur ꝙ aggregatum ex deo, & creatura, eſſet perfectius, quàm ipſe deus: puta deus, & homo: eſſet perfectius, quàm deus. Reſpondetur quòd argumētum nihil valet.

Et pono talem regulam. Quando ſunt aliqua duo, quorum perfectio vnius eminenter includitur in alio, aggregatum ex ipſis, non eſt perfectius quàm alterum illorum. ſcilicet in quo continetur eminenter alterum, vt Deus in propoſito. Et ſoluitur ibi bona quæſtio in moralibus. quod eſt melius, velle amare deum, vel amare deum. iſtam difficultatem tangit dominus de Alliaco.

¶ Ex comparatione infiniti ad alia finita &c.]

Nunc doctor conſequenter facit ſecundum argumentum, ſiue ſecundam rationem, probando ꝙ non poſſunt aſſe plura infinita. Et hoc comparando infinitum ad finitum. Et formatur ſic ratio. Vnum infinitum ſufficienter poteſt determinare dependentiam cuiuſcunque finiti: ergo ex parte eius nō ſunt ponenda plura. Antecedens probatur, quòd infinitum poſſit terminare depēdentiam cuiuſcunque finiti, non poſſunt eſſe plura in eodem ordine prima, quæ habeant determinare dependentiam finitorum: ergo vnum ſufficit ad determinandum dependentiam illorum. Antecedens eſt de mente Ariſtotelis, qui dicit quòd in quolibet ordine potētiæ, deueniendum eſt ad vnum primum & vltimum, ergo in ordine dependendi vnum ab altero erit deueniendum ad vnum primum, quod habet terminare dependentiam illorum. Dices, infinito non conuenit terminare: quia terminare dicit imperfectionem. Reſpondet Scotus: dependentia imperfectionis eſt ſic, quòd bene ſequitur: hoc dependet ab hoc: ergo imperfectionem habet.

Dependētia arguit im perfectionē.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd filius in diuinis benè habet eſſe à patre: ſed non depēdet a patre. Sed terminare, nullam imperfectionem dicit. Vnde breuiter, terminare, nihil aliud eſt, quàm eſſe terminus alicuius depēdentiæ, vel relationis, & iſtud non dicit imperfectionem.

Deus terminat depēdētiam creaturæ in genere cauſæ efficientis, & finalis.

Apparet etiam illa maior &c. Dicis, quòd ens infinitum ſicut eſt deus, non habet terminare omnem dependentiam cuiuſlibet creaturæ in quocunque genere cauſæ? Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem. Ens infinitum, ſicut deus, habet terminare dependentiam cuiuslibet creaturæ in duplici genere cauſæ, ſcilicet, efficientis, & finalis. Nam ens infinitum, eſt cauſa efficiens omniū creaturarum. Sed dico quòd non terminat in genere cauſæ materialis, & formalis: quia, ille ſunt imperfectionis. Nam cauſalitas cauſæ materialis, eſt ſemper recipere formam: recipere autem non aſt in deo. Etiam cauſa formalis eſt pars totius, pars autem dicit imperfectionem, puta recipi in materia: quod dicit imperfectionem.

Dicit vlterius doctor, quod iſtæ duæ rationes, habēt ſuum fundamentum ex hoc, quòd ens infinitum eſt ſummæ perfectum, & per identitatem continet omnem perfectionem ſimpliciter, & eminentar continet alia. dependent etiam iſtæ rationes, ex eo quòd ens infinitum eſt, cui nihil antitatis deeſt. eo modo quo poteſt haberi in aliquo vno.

¶ Tertio probatur maior contra. &c.]

Doctor vult probate quòd non poſſunt eſſa plura infinitā comparandu ad intellectum, & voluntarem. Et formatur ſic ratio. Ens infinitum eſt obiactum intallactus, & voluntatis, entis infiniti: argo non eſt niſi vnū. Antequàm procedamus. ponamus aliquas propoſitiones, de mente doctoris.

Obiectū intellectus diuini quod ſit & ꝗ creati. Prima. Ens infinitum aſt obiactum adæquatum intallectus, & voluntatis Dei. Ea quo ſequitur corollarium quòd aliud eſt obiectum adæquatum inceilectus infiniti, & intellectus creati, quia obiectum adæquatum intellectus diuini, eſt ipſa Deus. Sed obiectum adæquatum intellectus creati eſt ens finitum limitatum, abſolutum, vel reſpectiuum, cuius terminus, non eſt Deus. Dices, bene dicis, quòd eſt obiectum ipſius intellectus infiniti, ſed non dicis quòd ſit obiectum adæquatum.

Pro ſolutione iſtius ponit doctor talem propoſitionē. Ens infinitum eſt obiectum primum ipſius intellectus diuini tripliciprimitate. ſcilicat, adæquationis, virtutis, & primitata perfectionis.

Obiectū alicuius potentiæ dicitur primum tripliciter. EX QVO VVLT HABERE DOCTOR, quòd obiectum alicuius potentiæ, dicitur primum tripliciter, ſcilicet primitate adæquationis, quod ſic non excedit potentiam, nec potentie excedit obiectum. & eſt quando potentia cognoſcit illud, & nihil poteſt cognoſcere, niſi virtute illius, vel niſi illius in quo continetur. Dat exemplum da colore, qui eſt obiectum edæquatum viſus, quia nihil poteſt videri à viſu, niſi illud in quo includitur color, capiendo colorem large. Eſt primum primitata virtutis. Vnde illud eſt primum primitate virtutis, quod habet concurrere ed productionem notitiarum aliorum obiectorum. Tertio eſt primum primitate perfectionis, quia eſt perfectius inter omnia illa quæ eb illa potentia percipiuntur: iſto modo ens infinitum, dicitur primum obiectum illa triplici primitata reſpectu intellectus diuini, & voluntatis. patent ergo tres maiores. Dices, quòd reſpectu intellectus diuini poſſunt eſſe plure infinita. Contra, reſpectu intellectus diuini, non poſſunt eſſa plura obiecte ex æquo diſtincta, prima aliqua primitate.

VNVM EST IBI NOTANDVM, quòd illa dicuntur ex æquo diſtincta, quæ realiter diſtinguuntur, & vnū non eſt imparfectius alio. Sicut ſi eſſent duo infinita, eſſent duo diſtincte ex æquo: quia vnum non eſſet perfectius alio. ſicut ſunt duo indiuidue eiuſdē ſpeciei. Minor, ſcilicet, quòd infinitum, &c. Probat adhuc quòd infinitum ſit obiectum reſpectu intellectus infiniti, & hoc illa triplici primitata; & primo probet de primiteta virtutis & perfectionis. Et formatur ſic ratio. Illud eſt obiectum primum primitata virtutis, & perfectionis, quod eſt ratio eſſendi omnium entium, ſed ens infinitum eſt huiuſmodi: ergo, ea quo infert doctor, quòd obiectum adæquatum intellectus diuini, non eſt aliquid commune per prædicationem, ſicut eſt obiectum potentierum creatarum. Confirmetur iſta ratio, ſi ipſius intellectus diuini eſſent plura obiecta adæquata, illa eſſent infinita: & vltra, eſſent infinita: ergo intellectus diuinus poſſet habere pluras actus comprahenſiuos, quia reſpectu cuiuſlibet, poſſet hebere vnum actum comprahenſiuum. iſtud eſt falſiſſimum. Nam ſicut intellectus diuinus eſt tantum vnus: Ita etiam habet tantum vnum actum comprahenſiuum, per quem quietatur: ergo ſi heberet duos, ſequeretur quòd per aliquid quiatarctur, quo remoto non minus quietaret. hoc eſt falſiſſimum. igitur.

Quid ſit potentiā quietari in obiecto. Reſtat hic declarare, quid ſit potentiam quietari in obiecto. Dico de mente doctoris, quòd eſt ipſam habere aliquem actum reſpactu obiecti, qui da lege communi, non compatitur ſecum aliquam triſtitiam, vel aliquod diſconueniens.

¶ Secunda ratio principalis, &c.]

Ens infinitū eſt cōicabile. Nunc doctor noſter vult probere vnam proprietatem entis infiniti, puta quòd ſit communicabile. Et formatur ſic ratio. Omnis perfectio ſimpliciter, eſt communicabilis? Sed ens infinitum eſt perfectio ſimpliciter: ergo ens infinitum aſt communicabile. Sed nulle proprietas in diuinis, eſt communicabilis: quia per proprietatem perſonalem res habet eſſe incommunicabile: ergo nulla talis eſt communicabilis. Et vltra nulla talis eſt communicabilis: ergo nulla proprietas perſonalis eſt ens infinitum.

Nunc probat doctor vnum: puta quòd perfectio ſimpliciter, eſt communicabilis. Et illud probat per diffinitionem perfectionis, ſimpliciter: quæ ſuperius fuit declarata. Et ſic adhuc formatur ratio. Perfectio ſimpliciter, eſt quæ ſic ſe habet, quòd in quolibet melius eſt ipſum quàm non ipſum: ſed non poteſt aſſe melius in quolibet, niſi ſit communicabilis: ergo perfectio ſimpliciter eſſa communicabilis.

DECLARAT DOCTOR ADHVC ILLAM diffinitionem perfectionis ſimpliciter. Et quia ſępa fuit declareta: idao recurratur ad alium locum. Ideo ponit doctor alias propoſitiones. Prima. Omne quod eſt formaliter incommunicabile, eſt incompoſſibile cum quolibet alio, quod non eſt incommunicabile, pat ipſum. Exemplum. paternitas in diuinis, eſt formaliter incommunicabilis; argo eſt incompoſſibilis cum quolibet alio à patre. probat doctor: quia illud eſt incompoſſibile alteri, quod ſic ſa habet, quod ſi adueniat illi, deſtruit illud. Sed ſic eſt da omni illo quod eſt formaliter incommunicabile. Exemplum. Si paternitas adueniret filio, deſtrueret filium, quia amplius non eſſet filius. Similiter in nobis: ſi differentia indiuidualis Sortis adueniat Platoni, non erit amplius Plato.

¶ Tertio arguit doctor ea incompoſſibilitata &c.]

Doctor vult nunc probare, quòd ens infinitum ſit incompoſſibile cum quocunque alio. Et formatur ſic ratio. Omnis perfectio ſimpliciter, ſic ſa habet, quòd identificat ſibi omne illud, cum quo eſt compoſſibile: & non ſolū identificar ſibi illud, ſed de illo dicitur in abſtracto, ſed omne ens infinitum, eſt perfectio ſimplicitar: ergo ens infinitum, identificat ſibi omne illud, cum quo eſt compoſſibiliter. Et non ſolum identificat ſibi illud; ſed in abſtracto pręedicatur da illo.

PROBAT doctor noſter Inductiuè, & ratione. Inductiuè ſic. Quia omne illud quod eſt in diuinis, ual eſt ebſtractum, uel ſunt notionalia. & hæc omnia ſunt compoſibilia eſſentię diuinæ: ergo eſſentia diuina identificat ſibi omnia illa. & non ſolum idantificat ſibi, ſed prædicatur da illis in abſtracto.

Differentia inter ꝓprietatem ꝑſonalem & notionale. EST IBI NOTANDVM ultra textum, quòd eſt differentia inter proprietatem perſonalem, & notionale. Quia proprietas parſonalis. eſt per quam conſtituitur perſona, vt paternitas, filiatio, ſpiratio paſſiua: Sed notionale eſt, quod non eſt commune tribus perſonis: ſiua per ipſum conſtituatur perſona, ſiue non. Nam ſpiratio actiua, eſt vnum notionale; & tamen non eſt proprietas perſonalis: quia per ipſum non conſtituitur perſona.

Perfectio ſimpliciter idētificat ſibi omne ſibi compoſſibile. PROBAT DOCTOR CONSEQVENTER, quòd perfectio ſimpliciter identificat ſibi omne illud quod eſt compoſſibile ſibi. patet: quia ſi non idantificaret ſibi, ſequeretur quòd ex ipſo & illo quod non identificat ſibi, poſſet fiari aliquod compoſitum, quia illa aliquo modo ſe haberent, ſicut actus & potentia: quia eſſent compoſſibilia adinuicem, & vnum non identificaret ſibi aliud: ergo ea illis aliquo modo poſſet fieri vnum totum: & ſi fiat vnum totum: illud totum erit perfectius ſuis partibus. & pet conſequens infinito, quod eſt pars illius.

¶ Secunda pars maioris, &c.

Quare ꝓpoſitio affirmatiua dicatur vera. Conſequenter doctor probat ſecundam pertem maioris: puta ꝙ perfectio ſimpliciter, non ſolum identificat ſibi omna compoſſibila, ſed etiam prædicatur de illo in abſtracto. Et formatur ſic ratio. Propoſitio affirmatiua dicitur vere propter identitatem extremorum: quia vbi ſeruatur illa identitas, ſemper illa propoſitio affirmatiua arit vera: Sed qualiſcunque capiatur infinitum, ſiue in concreto, ſiue in ebſtracto, ſemper ſaluatur ratio infinitatis. Et vltra, ſaluatur ratio infinitatis; argo identitas. patet: quia infinitum ſub ratione infinitatis, identificar ſibi omne compoſſibile ſibi.

Tres prædicationes imaginātur in Diuinis. Declarat doctor per vnum exemplum. Iſta eſt vera in concreto, muſicum eſt album, propter identitatem cum ſubiecto. Et iſta eſt falſa. albedo eſt muſica: quia non eſt identitas prædicati cum ſubiecto: quia albedo abſtrahitur à ſubiecto.

VNVM PRO DECLARATIONE notandum eſt, ꝙ in diuinis poſſunt imaginari tres prædicationes. quædam ſunt concreti, de concreto: ſed non abſtracti, de abſtracto. Vt iſte eſt vera: pater eſt ſpirans, licet iſta ſit falſa paternitas eſt ſpiratio actiua: quia tunc ſeparatur ratio identitatis. Aliq

ſunt

ſunt prædicationes in diuinis, quæ non ſunt ueræ nec in concreto, nec in abſtracto. Vt pater, eſt filius: paternitas, eſt filiatio. Aliæ ſuer uere, & in concreto, & in abſtracto. Exemplú. ut patet eſt ſapians, paternitas eſt ſapientia. Ex iſto infert doctor, quòd omnia attributa in diuinis, ſunt formaliter infinita ut bonitas, ſapientia, ſcientia, &c. Ideo identificatur ſibi omne ens compoſſibile.

Quare paternitas non ſpiratio actiua.

CONTRA declarat adhuc Scotus, unum puta, quare iſta non eſt uera paternitas eſt ſpiratio actiua. Reſpondet doctor quòd ſanctus Thomas, Bonauentura, Hēricus, & Gregorius dicunt, quòd licet ſint idem realirar, diſtinguuntur tamen ratione. Et propter iſtam diſtinctionem rationis, non conceditur.

CONTRA dicit Scotus, quòd ſi hoc eſſet uerum, ſequeretur, quòd iſta non concederetur: ſapientia aſt bonitas: quia extrema diſtinguuntur ratione. Reſponder iſti ad iſtam obiectionem, & dicunt, quòd uerum eſt, quòd iſta diſtinguuntur ratione, bonitas, & ſapientia. Et ideo ſub terminis ſub quib. important diſtinctionem rationis, non prædicantur de ſeinuicem. Exemplum. iſta non conceditur, attributum potentiæ eſt attributum ſapientiæ.

¶Sed hoc non uidetur probabile, &c.]

Contra iſta arguit Scotus una ratione. Et formatur ſic ratio. Attributum, eſt terminus ſecundæ intentionis: ergo propter illos terminos ſecundæ intentionis, quando attribuuntur ſapientiæ, & bonitati, non debent negari iſta, ſapientia, ē bonitas. unde ſicut iſta eſt denominatiua: homo eſt ſpecies, ita iſta, ſapientia eſt attributum & ſicut ſpecies aſt terminus ſecundæ intentionis, ita attributum. Sed propter terminos ſecundæ intentionis, non debet negari prædicatio in terminis primæ intentionis.

Probat doctor per unum exemplum. Termini ſecundæ intentionis qui dicuntur de Sorte, & de homine, non prędicātur de ſeinuicem. Et tamen iſta eſt uera. Sortes eſt homo. antecedens probatur. Iſta nunquam conceditur, ratio ſingularitatis, ēſt ratio uniuerſalitatis. Tamen hæc eſt uera, Sortes eſt homo. ſequitur ergo, quòd ſi termini ſecundæ intentionis, bonitatis & ſapientiæ negantur de ſeinuicem, quòd propter hoc, bonitas & ſapientia negentur de ſeinuicem.

Aliter dicit alius. Scotus adducit finaliter unam opinionē magiſtri ſui Varronis, quæ eſt rationabilior, quàm ſint aliæ opiniones. Dicit enim, ꝙ iſta non conceditur: paternitas eſt ſpiratio actiua, propter diſtinctionem ex natura rei inter illa, quæ uocatur diſtinctio formalis.

De 3. artic.

CIRCA tertium articulum. Doctor noſter circa tertium articulum uult probare, quòd paternitas ſit infinita. Et formatur ſic ratio prima. Illud quod non eſt comprehenſibile niſi ab intellecto infinito, eſt infinitum: Sed paternitas non eſt cōprehenſibilis niſi actu infinito: ergo eſt infinita. Maiorem probat per multas auctoritates. Primo per illud Iſa. 53. Generationem eius quis enarrabit? quaſi dicat: quis eſt qui poteſt comprehendere generationem filij?

Quòd paternitas ſit infinita probatur.

Ad primum. Reſpondet doctor ad iſtud argumentum, ponendo aliquas propoſitiones. Prima. Quandocunque alicuius intellectus eſt aliquid obiectiuum primum, primitate uirtutis, omnia quæ intelliguntur ab illo intellectu intelliguntur uirtute illius obiecti primi primitate uirtutis. Sed ſic eſt, ꝙ intellectus diuini, eſt aliquod obiectiuum primum primitate uirtutis: puta eſſentia diuina: ergo omnia quæ intellectus diuinus intelliget, hoc erit mediante eſſentia diuina. Ex quo ſequitur, quòd impoſſibile eſt, quòd intellectus diuinus aliquid cognoſcat, niſi primo cognoſcat eſſentiam diuinam.

Sequitur ulterius corollarium, quòd impoſſibile eſt, ꝙ aliquis beatus cognoſcat aliquid in uerbo, niſi prius cognoſcat eſſentiam diuinam

Alia propoſitio. Per illam notitiam per quam intellectus diuinus, cognoſcit eſſentiam diuinam, cognoſcit omnia: ſimiliter dicendum eſt de beatis, ꝙ per illam notitiam ꝑ quā cognoſcunt eſſentiam diuinam, cognoſcunt omnia quæ pertinent ad beatitudinem eorum.

Ex iſtis ſequitur corollarium, quòd nullum perſonale, nulla proprietas perſonalis, poteſt eſſe obiectū primum aliqua primitate, reſpectu intellectus diuini.

Sequitur ulterius, ꝙ ſi aliqua proprietas perſonalis in diuinis cognoſcatur: cognoſcitur mediante eſſentia diuina: quia eſſentia diuina eſt obiectum primum.

Sequitur ulterius, ꝙ quantumcunque aliquis magis appropinquat ad eſſentiam diuinam, tanto immediatius cognoſcitur ab intellectu diuino. Ex quo ſequitur, quòd eſt ordo inter iſta tria eſſentialia, notionalia, & creaturas. Notum eſt etiam, quòd eſſentialia, immediatius conueniunt eſſentiæ diuinæ, quàm notionalia. Et notionalia magis, quàm creaturæ: ergo immediatius cognoſcuntur ab intellectu diuino.

Ad formam argumenti. Quando tu arguis. Illud quod non ē cōprehenſibile, niſi ab intellectu diuino, eſt infinitum. Reſpondeo primo ad hoc, quòd uerum eſt, ſi illud ſit primo cōprehenſibile. ſed notum eſt per dicta, quòd paternitas non eſt primo comprehenſibilis: quia non cognoſcitur niſi mediante eſſentia diuina. Ex quo ſequitur, quod iſtud argumentum bene probat, quòd illud per quod cognoſcitur paternitas, ē ſolum comprehenſibile ab intellectu diuino. Idem eſt bene infinitum: quia eſt ipſa eſſentia diuina. Vnde dico breuiter, ꝙ illud eſt comprehenſibile reſpectu alicuius intellectus, quod eſt tantæ intelligibilitatis, quantæ intellectiuitatis eſt intellectus cognoſcens. Exemplum. Intellectus diuinus eſt infinitæ intellectiuitatis: ergo oportet, quod illud quod comprehenditur ab ipſo ſit infinitæ intelligibilitatis, ſed paternitas nō eſt infinitæ intelligibilitatis: quia non eſt infinita: ergo non poteſt primo comprehendi ab intellectu diuino.

Sequitur corollarium. Eſſentia diuina, uel ens infinitum, non poteſt comprehendi niſi ab intellectu diuino. Et iſtud ſatis fuit declaratum.

De comprehenſione paternitatis ab intellectu creato.

Sed eſt hic dubium: utrum paternitas in diuinis poſſit cōprehendi ab intellectu creato. Reſpondet doctor, ponendo aliquas propoſitiones. Prima. Omne illud quod poteſt comprehendi ab intellectu creato, eſt finitum. patet, quia quilibet intellectus creatus, eſt finitus, & finitæ intellectiuitatis. ergo ſi aliquid debeat comprehendi ab illo, oportet ꝙ illud ſit finitæ intelligibilitatis. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi paternitas eſſet comprehenſibilis ab intellectu creato, eſſet finita. quod non eſt concedendum.

Alia propoſitio. Illud quod non eſt comprehenſibile ab intellectu creato, non eſt finitum. Sed ſic eſt, quod paternitas non eſt comprehenſibilis ab intellectu creato: ergo non eſt finita. Et ſi tu inferas: ergo non erit finita, nec infinità.

Paternitas in diuinis non eſt finita, nec infinita.

Reſpondetur, quòd uerum eſt, quòd non eſt finita, nec infinita. ut patebit in ſolutione principalis argumenti. Ex quo ſequitur, quòd ſi paternitas in ratione paternitatis capiatur, non eſt primo comprehenſibilis ab intellectu creato, nec increato.

PRÆTEREA ſecundo arguitur. Omnis actio adæquata principio infinito, & termino infinito, eſt infinita: ſed paternitas eſt actio, quia eſt generatio actiua, & principium eius ē infinitum: puta memoria, & terminus eius eſt infinitus: puta eſſentia diuina: ergo paternitas eſt infinita.

Adæquatio dupliciter capitur.

Soluit Scotus ponendo unam diſtinctionem de adæquatione. Nam adæquatio dupliciter accipitur. Primo propriè, ut eſt inter aliqua duo, quæ ſunt æqualis quantitatis, ſiue uirtutis. Tunc dico, ꝙ talis non eſt adæquatio inter paternitatē, & eſſentiam diuinam: quia eſſentia diuina eſt formaliter infinita, & paternitas non eſt infinita. Alio modo capitur adæquatio ſecundum proportionem, ſic uidelicet, quòd illud adæquatur alicui ſecundum proportionem, quod ſic ſe habet ad illud, quòd maius non poteſt habere, nec ſecundum intenſionem, nec ſecundum extenſionem. Dat exemplum de illuminatione reſpectu ſolis. Si ſol produceret illuminationem totius mundi, illa eſſet adæquata ſoli, adæquatione proportionis, quia non poſſet eſſe maior. Ad propoſitum paternitas eſt adæquata ſuo principio, non prima adæquatione, ſed ſecunda, & adhuc ſecundum intentionem. quod oſtenditur ſic, quia paternitas ſic eſt adæquata ſuo principio, ꝙ non poteſt eſſe alia ab illo principio. ſ. memoria.

¶Præterea tertio: ratio ſubſiſtendi &c.]

Probat doctor conſequenter, ꝙ paternitas ſit infinita. Et formatur ſic argumentum. Paternitas eſt ratio ſubſiſtendi in diuinis: ergo paternitas eſt infinita. Reſpondeo, ꝙ argumentum fuit iam ſolutum in Quæſt. præce. ubi dicta eſt differētia inter eſſe per ſe, & ſubſiſtere.

Finaliter arguitur ſic. Intellectus diuinus eſt formaliter infinitus. igitur & paternitas. probatur conſequentia, quia intellectus eſt infinitus, quia eſt idem cum eſſentia diuina, & paternitas nō ē minus idem cum eſſentia diuina: ergo eſt formaliter infinita.

¶ Ad vltimum concedo, &c.]

Soluitur ultim. arg.

Doctor pro ſolutione argumenti ponit aliquas propoſitiones. Prima propoſitio. Intellectus diuinus eſt formaliter infinitus. Dices, eſt infinitus per identitatem, quia eſt idē cum eſſentia diuina quæ eſt infinita, propter argumentum.

Pooit doctor aliam propoſitionem. Iotellectus dioinus eſt infinitus ſic, quòd infinitas conuenit ſibi, ſicut proprius modus intrinſecus, ſic, quòd iotellectualitati, ideſt illi rei, quæ eſt intellectus, conueoit formaliter infinitas. Alia propoſitio. Infinitas oon conuenit paternitati, ſicut modus intrinſecus. vt prius viſum eſt. Ideo quando tu arguebas Intellectus diuinus eſt infinitus propter identitatem quam habet com eſſentia diuina.

Quò intellectus diuinus ſit infinitus.

Ad hoc reſpondet Scotus ponendo aliquas propoſitiones. Prima propoſitio. Aliqua ſunt in diuinis infinita, & aliqua noo infinita. illa quæ ſunt infinita, adhuc diuerſificantur. Nã eſſentia eſt infinita, & quodlibet attributũ, eſt infinitum, alitee tamen, & alitee. Nam eſſentia diuina eſt iofioita primo, & formaliter. formaliter, quia infinitas conuenit eſſentiæ, vt eſſentia eſt, ſeu vt tali natura eſt. primo, quia eſt infinita a ſe. attributa tamen ſunt formaliter infinita, ſed nõ primo, quia non à ſe, ſed ab eſſentia diuina.

Multa infinita ſunt in Diuinis, aliter & aliter.

Dicas eodem modo. Dicam de paternitate, quòd erit infinita ab eſſentia diuina. Reſpondet doctor quod omnia emanant ab eſſentia diuina, ideſt habent eſſe ab eſſentia diuina. & ſecoodum quod ſunt capacia recipere illam perfectionem, recipiunt ab eſſentia diuina. Sed ſic eſt, quòd attributa emanant ab eſſentia, & ootionalia, & creaturæ, ideo eſſentia dat illis perfectionem, ſecundum quod ſunt capacia perfectionũ, attributa autem ſunt capacia iofinitatis, notionalia oõ. Ideo dat attributis infinitatem, notionalibus vero non. Et ſi dicas, quare eſt, quòd attributa ſunt capacia infinitatis, & non notionalia? Reſpondet doctor quod veniendum eſt ad rationẽ formalem eorum. vt pota quòd attributum, eſt talis eotitas, & ootionale, eſt talis entitas. Et quòd ſolutio ſit bona, patet. Si petatur ab aliquo, quare homo eſt rationalis, & noo aſinus? Reſpondetur, quòd homo eſt talis naturæ, & aſinus eſt talis naturæ. Similiter dico, quòd attributum, eſt talis entitatis, & notiooale, eſt talis entitatis, quòd ſibi repugnat eſſe infinitum. Ex qoo infert doctoe, quòd repugnaotia formalis inter aliqua, eſt ſemper reducenda ad ratiooem terminorum.

Diuina eſſentia dat omnibus perfectionem quã poſſunt recipere.

Ad argumentum priocipale reſtat ſoluere argumentum in oppoſitũ, quod ſic formatur. Omne ens, eſt infinitum, vel finitum, paternitas eſt ens, ergo eſt finita, vel Infinita. Sed noo eſt finita, ergo eſt iofioita. patet conſequentia per locum ab oppoſitis.

Soluitur principale.

Reſpondet doctor pooendo aliqoas propoſitiones. Prima, Ens infinitum, eſt totum & perfectum, ideſt habet totalitatẽ, & perfectiooem. vt viſum eſt. per oppoſitum ens finitum, habet parteitatem, ſic quòd erit pars reſpectu, entis iofiniti: & exceditue ab ente, infinito. Probat doctoe per vnam propoſitionem Euclidis, qui dicit, qoòd minor oumerus eſt pars, oel partes maioris numeri: ergo ens finitum erit pars, entis infiniti.

Eſt hic dubium, in hoc quod dicitor in propoſitione Eocli dis, quòd minos numerus eſt pars maioris oumeri. Et arguitur contra Numerus duorum lapidum, oon eſt pars numeri trium hominum. ergo male dicitur, quòd numerus minoe, eſt pars maioris numeri. Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem. Quando dicimus quòd numerus minor, eſt pars oumeri maioris. intelligimus ſic, ideſt exceditur a maiori numero. Sed non vult dicere, quòd mioor numerus ſit pars, coo ſtituent maiorem numerum. Ad propoſitum. Nolo dicere quod ens finitum, ſit pars entis infiniti, ſic quòd ex ente finito, coo ſtituatur ens infinitum, ſed volo dicere, quòd ens finitũ, exceditur ab ente infinito. Ex quo vult habere doctor, quòd aliquid dicitur pars dupliciter. Vno modo quòd cõſtituit aliud. & ſic ens fioitum, nõ eſt pars entis infiniti. Alio modo, quòd exceditur ab alio. & ſic ens finitum, eſt pars entis infiniti. Ex quo ſequitur, quòd paternitas oon habet rationem partis reſpectu entis infiniti, oec exceditur ab ente infinito, quia oon poteſt dici ens finitum. Ideo ſi quæratur, qoare paternitas nõ eſt eos finitum, quia omoe ens finitum, habet rationem partis, reſpectu entis infiniti, quia exceditur ab ente infinito: Sed paternitas non exceditur: ergo &c. Ex quo ſequitur quòd paternitas, & proprietates perſonales, nec ſunt finitæ oec infinitæ. Dices, quare eſt quòd eſſentia diuina, & infioitum, habent rationem totius? Reſpondet doctor, qui habent plenitudinem quantitatis, perfectionis. Ex quo infert doctor, quòd eſſentia eſt menſura omnium entium ſecundum perfectionem & imperfectionem, ſic quòd quantom aliquid magis accidit ad eſſentiam diuinam, taoto eſt perfectius: & quanto magis recedit, taoto eſt imperfectius.

Quò intelligitur minor numerus eſt pars maioris numeri. Aliquid dicitur pars dupliciter.

Ad formam argumenti, quando arguitue: Omne ens vel eſt finitum, vel infioitum. Dicit doctoe qoòd illo non eſt prima diuiſio entis realis, ſed eſt illa: ens reale, diuiditue, in ens quaotum; & io ens non qoantum Ee vocat doctoe ens quaotum, quod habet aliquam perfectionem entitatiuam, ex oatura rei. & iſtud ens quãtum, diuiditur in ens finitum, & in ens infinitum. & quia paternitas, vel propeietas perſonalis, non continetur ſub ente quaoto: ergo noo eſt finita, nec infinita. Nam ſi paternitas diceret perfectiooem, illam oon haberet filius.

Prima Diuiſio entis realis quæ non ſit.

¶ Poteſt etiam dici, &c.]

Doctor conſequenter ponit duas ſolutiones, nihil valentes. Prima. Dicit quòd paternitas ooo habet perfectiooem, quia perfectio virtutis, aut entitatiua, conuenit ſolum quidditati rei. Sed paternitas non eſt qoidditas, ideo non conuenit ſibi talis perfectio.

Secunda ſolutio, Dicit quòd perfectio virtutis ſolum conuenit enti abſoluto, ſeu enti ad ſe, paternitas formaliter eſt, ad alterum: ergo ſibi non cooueniit perfectio virtutis, & ſic non eſt qoanta nec finita, nec iofinita.

Corollariom. Iſtæ duæ ſolutiones concedunt aliqua dubia, quæ oon cooceduntue. Ideo relinquendæ ſunt, & accipienda eſt peima ſolutio.

Et hæc de Quinta Quæſtione.

QVAESTIO SEXTA.

VTrum in dioinis ſit relatio realis, &c. Doctoe io iſta ſexta quæſtione tria facit. Primo oſtendit qoid ſit fondamẽtum æqualitatis. Secundo, vtrum aliquid poſſit aſſignari fuodamentom æqualitatis in dioinis. Tertio, vtrum æqualitas in dioiois ſit realis.

De æqualitate Diuinarum perſonarum, an ſit relatio realis.

Pro ſolutiooe primi ponit aliquas propoſitiooes.

Prima. Fundamentom æqualitatis eſt quantitas, ſiue molis, ſiue virtutis.

Primus articulus de fundamento æqualitatis. Quid ſit quantitas molis.

Ex quo ſeqoitue quòd oulla ſunt æqualia niſi ſint quanta, vel quantitate molis, vel virtutis: per quaotitatem molis intelligimus lioeam, ſuperficiem, & ſic de alijs de qoibus tractatur in prędicamento quantitatis, & de iſtis pono talem propoſitionẽ. Non eſt quærenda quantitatis molis in diuinis.

Ex quo ſeqoitur corollarium, quòd perſonæ in diuinis nõ poſſunt dici æquales, æqualitate quæ fondatur in quantitate molis. Sed quantitas virtutis quæ vocator magoitodo virtotis, oihil aliud eſt, quàm booitas, & perfectio rei: de iſta pono talẽ propoſitionem. In quolibet ente, ſeu quodlibet ens quantum, habet quantitatem virtotis. quæ non eſt. niſi perfectio illius rei. vnde communiter dicitur, quod bonum eſt paſſio entis ſcilicet quãti. Ideo omoe ens quantum eſt bonom, & qoia eſt booum habet aliqoam perfectionem, & quia habet aliquam perfectiooem: ideo habet quaotitatem virturis.

Quantitas virtutis quid.

Ex quo ſequitur, quòd omnes ees quantę poſſunt dici ęqoales ęqualitate, quę fundatur in quantitate virtutis, & quòd æqoalitas fundetur in quantitate, probat doctor auctoritate Ariſtotelis. Nam dicit Ariſtoteles proprium eſt quantitati, molis, vel virtutis, ſecundum eam æquale, vel inæquale dici: & debet, intelligi qoòd nunquam aliqoa dicuntur ęqualia oiſi ſint quanta, vel quantitate molis, vel quantitate virtotis. Dicit enim Ariſtoteles qoòd proprium eſt qualitati ſecũdum eam ſimile vel diſſimile dici: & proprium eſt ſubſtantię, ſecundum eam idem dici: & capit ibi ſubſtantiam, pro oatura aliquorum. vt dicimus quòd Petros & Iohannes ſunt idem in ſpecie: quia natura eorum, puta humanitas eſt eiuſdem rationis. Probat adhuc Scotus quòd æqualia ſont quorum quantitas eſt vna: & ſimilia, quorum qoalitas eſt vna, & eadem quorum ſubſtantia eſt eadem.

Quæ ſint æqualia, quæ ſimilia, & quæ eadem.

Et eſt notandum, quòd ibi non loqoitur de vnitate nomerali: ſed de voitate ſpecifica. Ita quòd vult dicere, quòd ęqoalia ſont, quorum quantitas eſt una. ideſt quę conueniũt in quantitatibus eiuſdem ſpeciei, ſeu qoorum quantitates, ſunt eiuſdem ſpeciei.

Ex quo ſequitur quòd magnum & paruum ſunt ęqoalia. patet, magna linea, & parua linea, ſont eiuſdem ſpeciei: ergo magnum & paruum ſunt ęqualia. Si neges, oſtenditur clarè. Capio vnum qui habeat albedioem intenſam: & alium qoi habeat remiſſam: vtrum iſti dicerentor ſimiles vel non: notum eſt quòd ſuot ſimiles: quare ergo magnum & paruum non dicentur ęqualia.

Ex quò ſequitur corollarium, qoòd iſti termini, tantum quantum, ęquale, ſimile, non dicunt, omnimodam ſimilitudinem, uel couoenientiam: ſed ſolum eiuſdem ſpeciei: ergo hęc conceditur,

Quò magnum & paruum ſint æqualia.

conceditur, digitos meus eſt tantus quantus ego ſum, uel tan tus quantum eſt corpus meum: hoc, eſt habet quantitatem eiuſdem ſpeciei.

Eſt dubium: quia aliqui dixerūt, quòd æqualitas conſiſtit in quodam indiuiſibili, ideſt quòd ad hoc quòd aliqua ſint æqualia, oportet quòd illæ quantitates ſint totaliter eiuſdem extenſionis.

Duplex fundamētū æqualitatis. Doctor tangit difficultatem in hoc ꝙ dicitur, ꝙ æqualia ſunt quorum quantitas eſt una. Dubium eſt, utrum unitas ſit fundamentum æqualitatis, uel quantitatis. Reſpondet doctor ꝙ ipſius æqualitatis eſt duplex fundamentum. propinquum, & remotum: Propinquum, eſt unitas, non numeralis, ſed ſpecifica, & uocat ibi doctor fundamentum propinquum, quod eſt ratio fundandi iſtam relationem. unde unitas ſpecifica quātitatum, eſt ratio fundandi æqualitatem: quia ſi aliqua non habeant quantitatem eiuſdem ſpeciei, illa nunquam dicerentur æqualia. Ideo unitas ſpecifica, eſt fundamentum propinquum, ideſt ratio fundandi æqualitatem: & per hoc ſoluitur argumentum quod formatur ſic: unitas ſpecifica, non dicitur æqualis: ergo non eſt fundamentum æqualitatis. *Vnum capitur dupliciter.* denominatur enim aliquid ab eo, cuius eſt fundamentum, ſoluit, ꝙ debet intelligi quod eſt fundamentum propinquum, ideſt ratio formalis fundandi relationem.

Dubitatio. Dices ſi hoc eſſet uerum, ſequeretur ꝙ æqualitas eſſet relatio rationis, patet, unum dicit negationem. & negatio nihil eſt: ergo ſi æqualitas fundatur in non, fundatur in illo quod ó hil eſt: & per conſequens non erit relatio realis. *Solutio. Vnum capitur dupliciter.* Reſpondet doctor ad iſtud argumentum ꝙ unum poteſt capi poſitiuè, & priuatiuè: poſitiuè pro re quæ eſt una: & ſic capitur unum poſitiuè, quando dicitur, ꝙ æqualia ſunt, quorum quātitas eſt una, capiendo poſitiuè. Alio modo capitur priuatiuè, ut dicit indiuiſibilitatem in ſe, ideſt in diſtinctionem a ſe, & diuiſionem à quolibet alio. & ſic non capitur unum, quando dicitur, quòd æqualia ſunt quorum quantitas eſt una. ſed poſitiuè capitur, ut dictum eſt.

Fund. æqualitatis, eſt quantitas. Ex iſtis infert Scotus, quòd ſatis patet quid ſit fundamentum æqualitatis in communi, quia quantitas, ſiue molis, ſiue uirtutis.

2. art. an poſſit fundamētum æqualitatis aſſignari in diuinis. De ſecundo articulo. In iſto articulo conſequenter pro ſecundo puncto quærit Scotus quid erit fundamentum æqualitatis in diuinis. Vnde dicit D. Auguſtinus ꝙ pater & filius ſic ſe habent ꝙ in æternitate unum non præcedit aliud, in quantitate unum non excedit aliud: in poteſtate unum non ſuperat aliud.

Ex iſtis uult inferre doctor inquirendo, quid poterit eſſe fundamentum æqualitatis in diuinis. unde poſtquam pater non præcedit filium in æternitate, poſſunt dici æquales ſecundum æternitatem: & quia unum non excedit aliud in magnitudine, poſſunt dici æquales in magnitudine: & poſtquam unum non excedit aliud in poteſtate. Ideo poſſunt dici æquales in poteſtate. Et quia dictum eſt quod fundamentum æqualitatis eſt quantitas: ideo oportet uidere quæ quantitas, in diuinis. *Qua quantitas ſit in diuinis. Duplex quātitas.* Primo dicitur ſecundum Ariſtotelem, ꝙ duplex eſt quantitas, diſcreta, vt numerus: & de iſta ponitur talis propoſitio: quantitas diſcreta non poteſt inueniri in trinitate. Et ſi dicas, in diuinis inuenitur trinitas, & pluralitas: ergo eſt numerus in diuinis. Reſpondetur extra textum, ꝙ eſt fallacia accidentis, arguendo a ſuperiori ad inferius affirmatiuè, ſine diſtributione ſuperioris, quia pluralitas in plus ſe habet, quàm numerus. Nam ubicunque eſt numerus, ibi eſt pluralitas: ſed non econtra. unde nota unum quod dictum eſt ſuperius, ꝙ numerus importat imperfectionem. quia ubi eſt numerus, ibi ſunt partes quæ dicunt imperfectionem. Tunc eſt dubium, utrum in diuinis ſit quantitas continua. ſcilicet permanens uel ſucceſſiua, ponit tunc talem propoſitionem. In diuinis non eſt quantitas ſucceſſiua.

Quātitas ſucceſſiua non eſt in diuinis. Ex quo infert, ꝙ non eſt imaginandum, ꝙ Deus moueatur de loco ad locum, licet poſſit definere eſſe in loco, ad correptionem loci. Ponūtur tūc aliqua propoſitiones. prima, Deus neceſſario eſt ubique, ideſt impoſſibile eſt eſſe locum, in quo non ſit Deus, non ſolum per potentiam, immo realiter in entitate ſua.

Dicit ulterius doctor, ꝙ licet in diuinis propriè non inueniatur quantitas ſucceſſiua, inuenitur tamen aliquid correſpondens quantitati ſucceſſiuè, ſcilicet duratio, & licet duratio in Deo nihil ſucceſſiuè dicit, dicitur tamen correſpondere quantitati ſucceſſiuè, pro quanto, ſupponit pro Deo, connotando Deum ſucceſſiuè eſſe præſentem ipſi.

Ex quo ſequitur falſitas aliquorum, qui dicunt, ꝙ omnia ſunt Deo præſentia: uerum eſt quo ad cognitionem, quia omnia intuitiuè cognoſcit, præſentia, præterita, & futura. ſed nō eſt intelligendum per realem exiſtentiam, quia non eſt, imaginandum, ꝙ illud quod non eſt, ſit realiter præſens Deo, tamen intuitiuè cognoſcit omnia.

¶Quantitas permanens &c.]

Doctor oſtendit quid intelligamus per magnitudinem in creaturis, & ponit talem propoſitionem. Magnitudo in creaturis uocatur quantitas molis, & in diuinis correſpondet ſibi quantitas uirtutis:

Est tamen notandum, quòd per magnitudinem duo intelligimus. Vno modo intelligimus longitudinem, & ſic non capitur hic. Alio modo intelligimus omnem quantitatem molis.

Ex omnibus ſequitur, ꝙ æqualitas quæ inuenitur in diuinis, uel attenditur ſecundum magnitudinem, uel durationē, vel ſecundum poteſtatem. Dices ex parte poteſtatis, non poteſt attendi æqualitas. patet ſic, quia poteſtas in diuinis, non eſt niſi magnitudo in diuinis: igitur ex parte poteſtatis, non poteſt attendi alia æqualitas, quam ex parte magnitudinis. Reſpondet doctor, ꝙ in diuinis, uel in aliquo, pōt attendi æqualitas dupliciter. Vno modo ab intrinſeco: & ſic ſolum attenditur ex parte durationis, & magnitudinis. Alio modo poteſt attendi reſpectu alicuius extrinſeci: & ſic poteſt attendi ex parte potentiæ, quæ reſpicit exteriora. Nam nullus dicitur eſſe. potens, niſi reſpectu alicuius extrinſeci, quod eſt in poteſtate eius. dat exemplum Scotus in Phyſica. & capit duas caliditates æqualium graduū. Iſtæ duæ caliditates poſſunt dici æquales dupliciter. Vno modo quo ad magnitudinem, quia ſunt æqualis perfectionis, quia ſunt æqualis gradus. Secūdo modo dicuntur æquales quo ad poteſtatem, quia æquales effectus poſſunt producere. *Penes quid attendatur æqualitas in diuinis.* *Duæ calidi tates poſſūt dici æquales dupliciter.*

Ex quo ſequitur, quòd una æqualitas ſumitur ab intrinſeco: alia ab extrinſeco, puta reſpectu effectus quem poteſt producere.

Ex quo ſequitur, ꝙ triplex ęqualitas poteſt inueniri in diuinis, quo ad durationem: quo ad magnitudinē reſpectu intrinſeci, & quo ad magnitudinem reſpectu extrinſeci.

Perſonæ diuinæ poſſūt æquales tripliciter. Ex quo ſequitur ꝙ perſonæ in diuinis poſſunt dici tripliciter æquales. Primo quo ad durationem, quia una non præcedit aliam. Secundo quo ad magnitudinem, & perfectionem, quia una non eſt perfectior alia. Tertiò quo ad poteſtatē, quia quicquid pōt producere una ad extra, pōt producere & alia.

¶Eſt etiam aliud dubium &c.]

Doctor quærit conſequenter, utrum attributa in diuinis, ſicut ſapientia, iuſtitia, poſſunt dici æqualia. Reſpōdet doctor, ꝙ certè ita, æqualitate magnitudinis quæ eſt magnitudo perfectionis, quia ſunt æquè perfecta.

3. art. Vtrū duratio, magnitudo, & poteſtas ſint in diuinis. De tertio articulo. Conſequenter uolumus uidere, utrū iſta tria, puta, duratio, magnitudo, poteſtas, realiter inueniantur in diuinis, & utrum ſecundum iſta, realiter poſſit inueniri æqualitas in diuinis. & quo ad primum oportet tria uidere. Primo qualiter eſt ponenda magnitudo in diuinis. Secundo in quo inuenitur illa magnitudo, & tertio utrum illa ſit ibi ex natura rei, & poſſet quis ſpeculari quòd per magnitudinē nihil intelligimus niſi perfectionem rei, uel bonitatem. Videamus ergo, quod eſt illud in diuinis, quod importat perfectionem. Notum eſt, ꝙ non ſunt proprietates perſonales: ergo hęc erit eſſentia diuina, uel attributa, & iſta ſunt in tribus perſonis, & æqualia.

Qvo ad ſecundum ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima. Magnum, & paruum. Maius, & minus, ſunt propriè paſſiones quantitatis, tranſumptiuè tamen, in aliis inueniuntur, ita quòd nihil aliud uult dicere, niſi quòd magnum & paruum, maius, & minus: inueniuntur in quantitate molis, etiam inueniuntur in aliis, ſecundum quantitatem uirtutis, quæ nō eſt niſi perfectio, ſeu bonitas Dei. Dicit tamen doctor quòd magnum & paruum poſſunt capi dupliciter. Vno modo abſolute, & ſic non important niſi quantitates. Alio modo reſpectiuè, & ſic importans reſpectum excedentis ad exceſſum.

Ariſt. conceſſit quantitatem uirtutis. Ex quo infert doctor, quòd Ariſtoteles conceſſiſſet quantitatem uirtutis in omnibus entibus. Ita quòd quodlibet ens quantum, habet quantitatem uirtutis. ſicut Ariſtoteles conceſſiſſet indiuidua eiuſdem ſpeciei, eſſe ęqualia: & notum eſt, quòd non ſunt æqualia æqualitate quantitatis molis: ergo quantitatis uirtutis: & iſtud etiam uult habere D. Auguſtinus, duo declarans. Primo declarat quid ſit magnitudo uirtutis, & dicit quòd non eſt niſi perfectio, uel bonitas rei. Secundo declarat ponendo talem propoſitionem. In his quæ non

mole

mole magna ſunt, idẽ eſt maius eſſe, & melius eſſe. Ita ꝙ uult dicere, ꝙ magnitudo, non molis, ſed uirtutis, eſt idem ꝙ bonitas, & perfectio rei.

In quo eſt magnitudo uirtutis in diuinis.

Qvantvm ad ſecundum puta ubi inuenitur iſta magnitudo in diuinis: de hoc ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima in diuinis eſt ipſa eſſentia diuina ut probatum eſt in prima queſtione: probatum eſt etiam quomodo ipſa eſt prima entitas, etiam eſt probatum quomodo ipſa eſt infinita.

Ex quo ſequitur tertium punctum, ꝙ ipſi eſſentiæ diuinæ conuenit magnitudo, quia ſibi conuenit infinitas, quæ nominat magnitudinem, & perfectionem in diuinis, hoc probat auctoritate, & duabus rationibus. Auctoritate Damaſceni, qui dicit, ꝙ eſſentia, eſt pelagus infinitum, & interminatum, vult ergo dicere ꝙ ipſa eſſentia diuina eſt infinita. Dices, concedo tibi ꝙ eſſentia diuina eſt infinita: ſed nego, ꝙ infinitas ſit magnitudo perfectionis. Probat doctor, ſi eſſet aliqua quantitas infinitè extenſa, ſua extenſio eſſet eius perfectio: ergo vbi eſt entitas infinita intenſiuè, id eſt in entitate, ſua infinitas, erit ſua perfectio.

1. corollariũ

Ex quo ſequitur, quòd omne illud quod eſt formaliter infinitum in diuinis, ſiue primario, ſicut eſſentia diuina: ſiue ſecundario, ſicut attributa, omne illud habet magnitudinem perfectionis.

2. corollariũ

Ex quo ſequitur aliud corollarium, quòd omnia quæ ſunt in diuinis, quibus conuenit infinitas, habent magnitudinem uirtutis, ſed ſic eſt, ꝙ infinitas non conuenit proprietatibus perſonalibus: ergo non habent magnitudinem uirtutis.

3. corollariũ

Sequitur aliud corollarium: quod eſſentia diuina, & omnia attributa quæ important magnitudinem uirtutis, inueniuntur in tribus perſonis, non per intellectum tantum: ſed ex natura rei: quod probat, quia infinitas non conuenit eſſentiæ diuinæ ſicut proprietas, ſiue paſſio, ut probatum eſt in quæſtione præcedenti: ſed circumſcripta omni proprietate, & perſona, ſibi conueniret infinitas, tanquam modus intrinſecus: & illa infinitas, eſt magnitudo in diuinis, quæ eſt in tribus perſonis: ergo ex natura rei inuenitur magnitudo in diuinis, & iſta magnitudo primo conuenit eſſentiæ diuinæ: & ſecundo omnibus illis in quibus inuenitur eſſentia diuina, ſicut in patre, & filio, & ſpiritu ſancto.

Secundo arguitur per rationem. Doctor uult adhuc probare, ꝙ infinitas inueniatur in diuinis: & formatur ſic ratio. Modus obiecti beatifici, eſt in obiecto beatifico, ex natura rei infinitas, eſt modus obiecti beatifici: ergo erit in obiecto beatifico ex natura rei.

Pro declaratione rationis, doctor declarat quid ſit actus beatificus, & obiectum beatificum. & primò notat, quòd duplex eſt cognitio intellectus, ſcilicet abſtractiua, & intuitiua.

Duplex cognitio intellectus.

abſtractiua, quæ cauſatur a ſpecie intelligibili, & intellectu. exemplum. nunc cognoſco roſam: talis cognitio dicitur abſtractiua, & illa non poteſt cauſari a roſa. quia roſa non eſt: ergo cauſatur a ſpecie intelligibili roſæ, & intellectu. De iſta ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima. Iſta notitia abſtractiua, poteſt haberi a re tam præſente, quàm abſente: notum eſt de ſe abſente: de præſente oſtẽditur. Nam volo quòd quis habeat ſpeciem intelligibilem roſæ: uolo ulterius ꝙ præſentetur ſibi roſa: tunc præſentatio roſæ non deſtruit ſpeciem: ergo intellectus, per ſpeciem intelligibilem, & intellectũ, poterit cognoſcere roſam abſtractiuè.

Idem poteſt ſimul cognoſci intuitiuè & abſtractiuè.

Ex quo ſequitur corollarium, ut dicit Scotus in ſecundo, diſtinctione noua, quòd idem ſimul, & ſemel, poteſt cognoſci ab eodem intellectu, & intuitiuè, & abſtractiuè, & ponit ibi exemplo de angelo. Nec eſt intelligendum quòd hoc fiat una notitia; ſed duabus, quarum una eſt intuitiua, & alia abſtractiua. Alia propoſitio. Notitia abſtractiua, nunquam eſt ita perfecta, ſicut intuitiua, cæteris paribus: quia per notitiam abſtractiuam, nunquam ita perfectè attingitur obiectum, ſicut per notitiam intuitiuam: quia per notitiam intuitiuam, ſemper attingitur obiectum in ſe præſens: & per notitiam abſtractiuam, attingitur obiectum nõ in ſe præſens: ſed præſens in ſpecie intelligibili.

Quid ſit obiectum eſſe præſens in ſpecie intelligibili.

Eſt ibi notandum, quòd obiectum eſſe præſens in ſpecie intelligibili, nihil aliud eſt, quàm ſpeciem intelligibilem cum intellectu, cauſare notitiã obiecti. Alia propoſitio. Nulla notitia abſtractiua, poteſt eſſe notitia beatifica, ſiue actus beatificus. Vnde uult habere doctor noſter, quòd Deus intellectu creato, poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem eſſentiæ diuinæ per quam ſpeciem intelligibilem, cum intellectu poſsibili, poteſt cauſare notitiam abſtractiuam de eſſentia diuina, illa tamen nunquam uocabitur. Ex iſto ſequitur, ꝙ illi qui dicunt ꝙ Paulus in raptu habuit notitiam abſtractiuam de Deo, habent dicere conſequenter, ꝙ Paulus nõ fuit beatus in raptu, ideo quando quæritur utrum Paulus in raptu fuit beatus. Reſpondet Scotus quòd ſic ſecundum quid, id eſt ad tempus, & quòd tunc habuit notitiam intuitiuam, de eſſentia diuina.

D. Paulus habuit notitiam intuitiuam ſecũdũ Sco. & fuit beatus ſecundum quid.

Alii dicunt quòd non, quia dicunt quòd ſolum habuit notitiam abſtractiuam, quæ non eſt actus beatificus. Alia propoſitio. Notitia ſcientifica, quæ habetur de rebus abſentibus, uocatur abſtractiua, & ſimiliter notitia principiorum.

Et pro declaratione formemus unam demonſtrationem: omne animal rationale, eſt riſibile: omnis homo eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis: dato quòd nullus homo eſſet, adhuc haberem notitiam abſtractiuam de homine, etiam abſtractiuam de rationali, & ex illis duabus notitiis abſtractiuis, cauſatur una notitia adhæſiua, per quam aſſentio, quòd homo eſt rationalis, & ſicut notitiæ ſimplices extremorũ ſunt abſtractiuæ, ita aſſenſus, ſeu notitia adhæſiua propoſitionis, erit abſtractiua, & eſt ſciẽtifica: ergo notitia ſciẽtifica poteſt dici notitia abſtractiua. Et ſi arguit, ex notitiis abſtractiuis, nunquam cauſatur notitia adhæſiua propoſitionis probatur ſic, quia quantumcunque quis haberet notitiam Petri, & albi non aſſentiret iſti. Petrus eſt albus. Reſpondet dominus Occhã ad iſtud argumẽtum, quòd propoſitio per ſe nota ſic ſe habet, ꝙ qualibet notitia extremorum, ſiue intuitiua, ſiue abſtractiua, cum intellectu, habet cauſare notitiam adhæſiuam illius propoſitionis: ſed in propoſitione, quæ non eſt per ſe nota, ſicut ſunt propoſitiones contingentes, ad cauſandum notitiam adhæſiuam illius, non ſufficit notitia abſtractiua extremorum, ſed notitia intuitiua extremorum. Nam ad hoc quòd aliquis aſſentiat huic, Petrus eſt albus, non ſufficit notitia abſtractiua Petri, uel albi, ſed requiritur notitia intuitiua: ſic igitur patet ꝙ ſcientia poteſt haberi, & de illis quæ ſunt, & de illis quæ non ſunt.

Scientia põt haberi de rebus, & quæ ſunt, & quæ non ſunt.

Contra ponit doctor egregias propoſitiones de notitia intuitiua.

Prima. Notitia intuitiua, nunquam poteſt eſſe per quamcunque potentiam, niſi de obiecto præſenti. Alia propoſitio. Intellectus noſter pro ſtatu iſto, poteſt habere notitiam intuitiuam alicuius. quod probat Scotus. Intellectus noſter non minoris conditionis eſt, quàm ſenſus: ſed ſenſus noſter habet notitiam intuitiuam de ſuo obiecto: ergo intellectus qui eſt potentia perfectior poterit habere notitiam intuitiuam de ſuo obiecto.

Intuitiua notitia ẽ de obiecto præſenti, & haberi poteſt a nobis pro ſtatu iſto

Ex quo infert doctor, ꝙ ſenſus exteriores, nunquam poſſunt cognoſcere obiectum, niſi in præſentia. Ideo infert ꝙ notitia ſenſuum exteriorum, ſunt omnes intuitiuæ. Infert ulterius, ꝙ quicquid cognoſcit ſenſus exterior, ſimul intellectus illud cognoſcit. Exemplum, vt potentia uiſiua uidet albedinem, notitia intuitiua, dico quòd intellectus intelligit albedinem illam notitia etiam quæ eſt intuitiua. Ideo infert Scotus, ꝙ quicquid ſenſus exterior cognoſcit intuitiuè, ſimul & intellectus cognoſcit intuitiuè. Dicit ulterius ꝙ notitia intuitiua nunquam cauſatur, niſi ab intellectu & obiecto præſente. & hoc eſt quod dicebat D. Auguſtinus, ex obiecto, & potẽtia, paritur notitia, ſcilicet intuitiua.

Deus nõ põt cãre notitiã intuitiuam ſine præſentia obiecti, & inſtãtia ſoluitur.

Dico ulterius de mente doctoris, ꝙ Deus non poſſet facere, quòd quis haberet notitiam intuitiuam de albedine, albedine non exiſtente. & quando dicitur quòd Deus poteſt ſupplere actiuitatem obiecti, puta albedinis: ergo Deus poteſt facere quòd quis habebit notitiam intuitiuam de albedine, ipſa corrupta. Reſpondeo ad iſtud, quòd iſtud argumentum benè probat quòd Deus poteſt ſupplere actiuitatem albedinis, ſed non poteſt ſupplere terminationem notitiæ albedinis. Cuius ratio eſt. Nam notitia intuitiua albedinis, dicit duo, ſcilicet qualitatem, & dicit reſpectum attingentiæ ipſius notitiæ ad obiectum, ſic quòd illa attingentia, terminatur ad obiectum, puta ad albedinem: & iſtud Deus, non poteſt ſupplere.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd terminare dependentiam notitiæ, uel attingentiam, non eſt agere. ſed eſt eſſe terminus illius attingentiæ, & iſtud Deus non poteſt ſupplere.

Notitia ſemper duo importat.

Ex quo ſequitur corollarium quòd ſemper notitia importat duo, vnum de ſignificato materiali, aliud de formali: de materiali, importat qualitatem. de formali, importat attingentiam, & ſi deſtruatur, ſiue deficiat attingentia, illa qualitas non eſt amplius notitia. Ideo ſi deficiat terminus attingentiæ, non plus eſt attingentia, & per conſequens non eſt amplius notitia.

Alia

Sola notitia intuitiua dicitur eſſe actus beatificus.

Alia propoſitio. Sola notitia intuitiua dicitur eſſe actus beatificus, dices utrum quælibet notitia intuitiua dicatur eſſe actus beatificus? dico quòd non ſolum notitia intuitiua ipſius Dei, uel eſſentiæ diuinæ. probat doctor, quia per ſolam notitiam intuitiuam. perfectè attingitur obiectum, quia ſolũ per illam attingitur abiectum ta ſa præſens.

Ex quo ſequitur, quòd ſolus actus beatificus, quiatat intellectum noſtrum: quod probat Scotus: quia in ſolo illo quietatur intallectus, in quo inuenitur modus obiecti beatifici, qui modus obiecti beatifici, aſt ipſa infinitas, & ille ſolum inuenitur in Deo. Dices, ꝙ intellectus noſter non poterit habere notitiam intuitiuam da Deo.

Poſſumus uidere Deum.

Contra. Angelus habat notitiam intuitiuam da Deo: ergo nos poterimus habere: patet, quia promittit nobis, quòd erimus æquales angelis Dei, quod non debet intalligi quo ad entitatem. quod eſt impoſſibila: ergo debet intelligi quo ad notitiam ſic, uidalicet, quòd quicquid potaſt cognoſcera intellectus angeli, ita intellectus noſtar poterit illud cognoſcere.

Et inſert ulterius doctor, quòd ſola plenitudo perfectionis, aſt in ipſo Dao: argo ſolum ta illo poteſt beatificari intellectus noſter.

Ex quo ſequiť, quòd in quolibet creato eſt annexa imperfectio: puta dependētia, quæ imperfectionis eſt: & ideo in nulla creatura, potaſt beatificari intellectus noſter.

arguitur ꝙ in Diuinis non eſt magnitudo.

Contra iſta arguitur. Oſtendebat ſuperius qualiter in diuinis erat magnitudo ex natura rei: & dicebatur quòd magnitudo in diuinis erat infinitas: & quòd iſta infinitas arat idem cum eſſentia, & ibi ex natura rei. Nunc uuls probare, quòd in diuinis non inuanitur magnitudo: ergo neque æqualitas. Et formatur ſic ratio. Magnitudo in diuinis, tranſit in eſſentiam diuinam, ſed illud quod tranſit in eſſentiam diuinam, non manet: ergo in diuinis non manet magnitudo: & per conſequens non erit æqualitas. Reſpondeo per aliquas propoſitionas.

Prima. Magnitudo in diuinis, eſt ipſa infinitas, & eſt ſibi ex natura rei.

Soluitur in ſtantia

Secunda propoſitio. Infinitas non eſt paſſio, aut proprietas aſſentiæ diuinæ.

Ex quo infert doctor, quòd circunſcripta quacunque propriatate ab eſſentia diuina, adhuc aſſentia diuina habebit perfectionam, quia adhuc erit infinita, quia infinitas aſt modus intrinſacus aſſentiæ diuinæ, quæ infinitas, non eſt niſi perfectio eſſantiæ diuinæ. Et ibi pono unam regulam doctoris. Modus intrinſecus, dicitur da eo cuius aſt, in primo modo dicendi per ſe. Ideo iſta eſt in primo modo dicendi per ſe, eſſentia diuina eſt infinita.

Regula Scoti de modo intrinſeco. ꝙ eſt in eo cuius eſt in primo modo dicendũ per ſe.

Ex quo ulterius infert doctor, quòd Deum aſſa infinitum, uel Deum habara magnitudinem, aſt magis intrinſecũ Deo, quàm Deum aſſe iuſtum, aut ſapientem, aut patrem: quia cũ dico Deum eſſa infinitum, dico modum intrinſecum Dei, idaſt perfectionem Dei: ſed cum dico Deum eſſa iuſtum, aut ſapientem, ſolum dico proprietatem Dei.

¶Cum infert igitur &c.]

Magnitudo quõ tranſit in eſſentiã diuinam.

Cum ergo tu arguis. Magnitudo tranſit in eſſantiam diuinam. Reſpondet doctor ad iſtud per pulchras propoſitiones.

Prima. Magnitudo tranſit in eſſantiam per identitatem, quia magnitudo, idaſt ipſa infinitas, eſt ipſa eſſentia, ſine qua cunqua diſtinctiona, neque raali, nequa formali.

Ex iſto ſequitur, quòd aliter tranſit infinitas in eſſentiam, quàm ſapientia, aut attributa, quia tranſit ſecundum omnimodam identitatem: ſed attributa traſeunt ſecundum identitatam: taman diſtinguuntur diſtinctione formali: non ſic aſt de infinitate, quæ eſt eadem realiter, & formaliter cum eſſentia.

Alia propoſitio. Magnitudo manet in eſſentia diuina.

Ex quo ſequitur, ꝙ magnitudo, ſeu infinitas, & tranſit in aſſantiam, & manet in eſſentia: tranſit, quo ad omnimodam identitatem: & manet; quia tota ratio & quidditas eſſentiæ diuinæ, ibi manet.

Ex quo infert ibi doctor, quòd aliter loquuntur Philoſophi da tranſire, & Theologi: quia Philoſophi dicunt unum aliquid tranſira in aliud quando ex illo aliquid generatur: & dicunt ultarius, quod aſt uaraſsimum, quando unum tranſit in aliud ſecundum Philoſophum, illud corrumpitur, & nõ manat: ſed benè materia eius manet, ſub alia tamẽ forma.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ tranſire, ſicut dicunt Philoſophi, non eſt compoſsibile manere. Vnde eſt impoſsibile, ꝙ aer tranſeat in aquam, & aer maneat.

¶Sed ex hoc ſequitur aliud dubium &c.]

Replicat iterum.

Doctor noſter conſequenter uult probare, ꝙ in diuinis nõ ſit æqualitas: & formatur ſic argumentum. Si in diuinis eſſet æqualitas, ſequeretur quòd æqualitas, idantitas, ſimilitudo, in diuinis eſſent idam: quod probat doctor, quia ipſorum eſſet idem fundamentum. patat, quia fundamentum æqualitatis eſt magnitudo, quæ eſt ipſa aſſentia diuina: fundamentum identitatis eſt eſſentia diuina. patat, quia pater, & filius non ſunt idem niſi in aſſentia diuina: tertio etiam eſſentia diuina eſt fundamantum ſimilitudinis: argo arit idem fundamentum iſtorum trium, ſcilicet æqualitatis, identitatis, & ſimilitudinis. Reſpondat doctor, quòd quandocunque in identitata, vel ſimilitudine, includitur æqualitas, tunc eſt ibi maior identitas, & maior ſimilitudo.

Soluitur replica.

Ex quo infert doctor, quòd æqualitas, dicit quendam modum parfectionis: identitatis, & ſimilitudinis.

VLTIMO IN ISTO ARTICVLO quærit doctor, qualiter in diuinis inuenitur vnitas, quæ eſt fundamentũ propinquum æqualitatis. dictum eſt, quod ipſius æqualitatis erãt duo fundamenta, ſcilicet propinquum, & remotum. Propinquum aſt vnitas, & hoc fuit declaratum. Ramotum aſt quantitas ipſa, virtutis, vel molis. Tunc quærit doctor, quomodo inuenitur ibi vnitas, quæ ſit fundamẽtum propinquum æqualitatis. Reſpondet doctor par aliquas propoſitiones.

Quæ vnitas quæ eſt fundamentũ ꝓpinquum æqualitatis ſit in diuinis declaratur.

Prima. Maior vnitas inuanitur in diuinis quàm in creaturis: quia in diuinis inuenitur vnitas naturalis, quia eſt ipſamet eſſentia diuina, quæ eſt natura, & magnitudo, quæ eſt vna in tribus perſonis, & ex natura rai: Declaremus ſic pater eſt æqualis filio, quæramus quid aſt ibi fundamentum propinquum, & ramotum ipſius æqualitatis. Dico quòd fundamentũ remotum, eſt magnitudo virtutis in diuinis, quæ eſt ipſa infinitas, & eſſentia diuina: ſed fundamentum propinquum, eſt vnitas aſſentiæ diuinę, quę aſt vna numero in tribus perſonis.

Ex quo infert doctor, quòd vnitas æqualitatis in diuinis, eſt maior quàm vnitas æqualitatis in creaturis. quod probat doctor, quia vnitas æqualitatis in creaturis, eſt ſolum vnitas ſpecifica, quæ fit ſolum per conſiderationem intellectus, abſtrahendo naturam, a diffarentia indiuiduali.

Ex quo infert ſecundo, quòd quando aliqua ſunt æqualia in creaturis, illa ſic ſe habant, quòd naturę illorum, & vnitates, ſemper diſtinguuntur numero.

Ex omnibus iſtis patet, quid ſit magnitudo in diuinis, in quibus inuenitur iſta magnitudo, quæ vnitas aſt ipſius magnitudinis in tribus perſonis. Sequitur vlterius, qualiter inuenitur æqualitas in diuinis, raſpectu magnitudinis: ſequitur nunc, qualiter poteſt inuaniri æqualitas ex parte æternitatis, reſtat nunc videre da æternitate.

Quo æternitas ſit in diuinis.

Conſequenter doctor inueſtigat ſecundum fundamentum æqualitatis, quod aſt æternitas, vtrum ſcilicat æternitas in diuinis, ſit alicuius, quòd ſit ibi ex natura rei, ſiua quod ſit reale, pro quo ponitur talis concluſio. Quod ęternitas in diuinis, eſt alicuius entis habentis eſſe ax natura rei, patet concluſio, quia ætarnitas eſt conditio exiſtentiæ: ſed exiſtentia aſt vara, & ex natura rai in diuinis: ergo æternitas eſt alicuius quod habet eſſa ex natura rei.

Mouet doctor aliud dubium. Vtrum æternitas in quantum æternitas non conſiderando quòd aſt conditio exiſtentiæ: ſed vt in ſa eſt abſtractiuè conſiderata ſit fundamentum æqualitatis in diuinis ex natura rei.

Pro reſponſione aduertẽdũ eſt, quòd ſunt duo modi dicendi, quos Scotus tenet ambos probabiles, quamuis magis videatur declinare ad ſecundum, quàm ad primum: cum ſoluat rationem primi modi dicendi: & auctoritatem Dionyſij: & magiſter fratar Bruliſer, etiam legendo, tenuit ſecundum tanquàm probabiliorem.

Primus modus dicendi de æternitate.

Pro primo modo dicendi ponitur talis concluſio. Quod æternitas vt eſt æternitas, eſt vera res, & ax natura rei. Iſta concluſio probatur ratione, & auctoritate, ratione ſic: æternitas eſt modus intrinſecus eſſantiæ diuinæ: Sed eſſentia, eſt realis, & ex natura rei: ergo & æternitas eſt ex natura rei.

Ad iſtud argumantum raſpondet Scotus negando quòd æternitas ſit modus intrinſecus exiſtentiæ, quia, vt dicit Scotus, ſi per impoſſibile aſſentia diuina raptim tranſiret: adhuc haberet tam eſſentia diuina, quàm exiſtentia modum intrinſecum ſcilicet infinitatem intenſiuam, & tamen illa exiſtentia non haberet ætarnitatem per quam intelligimus infinitatem duratiuam: quare, &c. Probat etiam doctor auctoritate Dionyſij vida in doctore, ſolutionem auctoritatis.

Pro ſecundo modo dicendi ponitur talis concluſio. æter-

nitas

nitas inquantum æternitas, non eſt ex natura rei in Deo, ita ꝙ non importat realitatem realem, & ex natura rei. Sed pro declaratione huius opinionis, oportet ſcire quid eſt æternitas. Aeternitas ſecundum Boetium de cōſolatione, libro quinto, proſa ſexta. Eſt interminabilis uitæ, ibi, uita, dicit ſubſtratum, æternitatis, vel ſubiectum. Exiſtentia autem perfecta, dicitur uita. Exiſtentia autem perfecta dicitur illa, quæ ſemper manet. Et iden exiſtentia noſtra, eſt imperfecta: interminabilis, dicit negationem, ſcilicet non poſſe deſinere eſſe, ideſt negat habere terminum: tota ſimul, dicit negationem, quia negat ſucceſſionem: perfecta poſſeſſio, negat dependentiam. Ex iſta diffinitione æternitatis, patet quòd æternitas complectitur quatuor: unum poſitiuum, ſcilicet uitam, ſeu exiſtentiã perfectam: & tres negationes, quæ nihil ſunt ex natura rei, quia eſſent ex nihilis, quia ex negationibus. Et ſic patet, ꝙ cõcluſio huius ſecundi modi, eſt uera.

Quid æternitas.

Tota ſimul & perfecta poſſeſſio.

Aeternitas complectitur quatuor.

Nota ulterius quòd diffinitio æternitatis data a Richardo. in ſecundo de trinitate. cap. x. eſt inſufficiens, & datur per puras negationes, nec ponitur aliquid dicens poſitiuum; quę diffinitio talis eſt. Carere initio, & fine, & omni mutabilitate, debet æternum eſſe, quia omnes iſtæ negationes conueniunt chimeræ, & tamen non eſt æterna: quia nihil eſt. Ideo a Boetio corrigitur, ponendo primam partem, quæ eſt uita, quæ dicit eſſe poſitiuum, ſcilicet exiſtentiam perfectam, quæ non conueniunt chimeræ, nec alicui creaturæ.

Ex iſto ſecundo modo dicendi, qui uidetur probabilior ponitur talis concluſio. Quòd æqualitas quæ fundatur in æternitate, quæ dicitur ſecunda æqualitas, non eſt relatio realis, ſed rationis: quòd non ſit realis. patet, quia eius fundamentum remotum, quod eſt æternitas non eſt reale, nec ex natura rei: nec etiam eius fundamentum propinquum, quod eſt unitas æternitatis, eſt reale: quia illa unitas eſt ſolum unitas rationis. Si autem aliquis uelit tenere primum modum dicendi poteſt dicere quòd æqualitas quæ fundatur in æternitate, eſt relatio realis: quia ſecundum illum modum dicendi, tam fundamentum remotum, quàm propinquum, quæ ſunt æternitas. & eius unitas, ſunt entia realia.

¶De tertio &c.]

Reſtat uidere de poteſtate, in qua fundatur tertia æqualitas.

De æqualitate poteſtatis.

Nota pro declaratione huius partis, ꝙ poteſtas nihil aliud eſt, quàm ipſa uoluntas diuina. Vnde poteſtas dupliciter accipitur. Vno modo abſolutè, ſcilicet inquantum eſt unum attributum. Et ſic dico, quòd pater, & filius, & ſpiritusſanctus, nõ ſunt æquales in poteſtate, alia a uoluntate, niſi ſecundum magnitudinem intrinſecam uoluntatis. Et illud eſt primum fundamentum æqualitatis, de quo iam dictum eſt, & non tertiũ & ſic non loquitur hic doctor de poteſtate. Alio modo capitur poteſtas, prout importat reſpectum rationis ad poſſibile quod quidem poſſibile eſt illud quod diſtinguitur contra neceſſarium. ſicut eſt omnis creatura, quia ſolum iſtud poſſibile, eſt ſub omnipotentia Dei: quia alterum poſſibile quod diſtinguitur contra impoſſibile, quod facit propoſitionem modalem. non cadit ſub omnipotentia Dei: quia cum Deus iſto modo ſit poſſibilis, ſequeretur quòd Deus caderet ſub omnipotentia: & per conſequens poſſet produci. quod eſt hæreticum.

Quid Dei poteſtas.

Poteſtas dupliciter.

Poſſibile duplex.

Ex quo concluditur, ꝙ in præſenti textu, accipitur uoluntas, ſiue poteſtas, prout importat reſpectum ad creaturas: qui quidem reſpectus, eſt reſpectus rationis: quia Deus non refertur ad creaturam relatione reali, ſed ſolum rationis: Iſtis declaratis ponuntur quatuor concluſiones: quarum prima eſt. Volũtas ut uoluntas, ponitur in diuinis ex natura rei: tamen ipſa non eſt ut ſit fundamentum æqualitatis.

Quatuor concluſiones ad tertium articulum.

Secunda concluſio. Voluntas ſub ratione poteſtatis, ideſt ut importat reſpectum ad creaturas, eſt fundamentum æqualitatis tertiæ.

Tertia concluſio. Poteſtas inquantum eſt fundamentum æqualitatis tertiæ perſonarum diuinarum, non dicit reſpectum, ſeu relationem rationis. Iſta concluſio iam patet ex dictis.

Quarta concluſio. Aequalitas qua pater, & filius, & ſpiritusſanctus, ſunt æquales in principiando, & producendo, ſcilicet in poteſtate, eſt relatio rationis. & eius fundamentum propinquum, ſcilicet unitas poteſtatis, eſt ens rationis, ſeu unitas rationis.

Consequenter doctor arguit uolendo probare, quòd æqualitas perſonarum diuinarum non poſſit fundari in poteſtate. Et arguit ſic. quia tunc ſequeretur, ꝙ cum poteſtas ſit reſpectus rationis, & etiam æqualitas, & ſic una relatio fundatur in alia relatione. quod eſt falſum. quia tunc eſſet proceſſus in infinitum in relationibus.

Contra determinata arguit.

Ad iſtud argumentum reſpondet doctor, ꝙ una relatio rationis. poteſt fundari in alia: nec hoc eſt inconueniens: hæc enim ſecunda intentio, ſcilicet ſpecies. poteſt fundari in hac ſecunda intentione. ſcilicet genus. patet: quia intellectus concipiens animal per modum unius obiecti non comparans ipſum ad plura differentia ſpecie, cauſat unum reſpectum, ſiue unam relationem ſecundæ intentionis, quæ dicitur generitas: quæ quidem generitas uocatur hoc nomine genus. deinde intellectus comparans hanc ſecundam intentionem, genus, ad hanc ſecundam intentionem, generis, quæ ſolum differunt numero: de quibus etiam iſta ſecunda intentio genus, in communi prædicatur quidditatiue, tam prædicatione ſignata, quàm prædicatione exercita, quia hæc eſt quidditatiua prædicatio: hoc genus, eſt genus: & hoc genus eſt genus: cauſat ſemper ſecundã intentioné, quæ eſt genus, ad hãc ſecũdam intentionem, quę eſt ſpecies. & ſic patet, ꝙ in relationibus non eſt inconueniens, ꝙ una fundetur in alia, nec erit proceſſus in infinitum: quia mediate, uel immediate, omnis relatio quæ fundatur in relatione, præſupponit aliquod abſolutum, quod ſufficit. Etiam dico, quòd in relationibus & ſecũdis intentionibus non eſt magnum inconueniens poſſe eſſe proceſſum in infinitum. Et quando argueretur, quòd Ariſtoteles. 3. Phyſicorum, & primo de cœlo. negauit iſtum proceſſum? Reſpondetur uerum eſt, quòd negauit in eſſentialiter ſubordinatis: non autem in illis quæ non ſunt eſſentialiter ſubordinata: cuiuſmodi ſunt relationes. & ſecundæ intentiones, & intellectiones. Nota etiam in intentionibus grammaticalibus, una ſecunda intentio, fundatur in alia: quia omnes iſte conceduntur, maſculinum, eſt neutrum. plurale, eſt ſingulare. pater ſi quæratur, cuius generis eſt maſculinum: dicitur quòd neutri. ergo maſculinum eſt neutrum. Item ſi quæratur plurale, cuius numeri: reſpondetur, ſingularis. ergo iſta eſt uera plurale, é ſingulare, & hoc quãdo unũ cõcipitur ut quid; & aliud concipitur ut modus. Exemplum cum dico, plurale, ut obiectum conceptum, uel intellectum, eſt pluralitas. Sed modus ſub quo concipitur pluralitas, eſt ſingularitas. Eodẽ modo dicendum eſt de iſta propoſitione in logica, ſingulare, eſt uniuerſale; quia hæc ſecunda intentio, ſingulare, prædicatur de pluribus differentibus numero. Eodem modo dicendum eſt de iſta, genus eſt ſpecies: differentia eſt ſpecies. uide in primo ſententiarum diſtinctione ſecunda, quæſtione tertia.

Soluit arg. Scot.

Vna relatio poteſt in alia fundari.

Inconueniens non eſt uerè proceſſus in infinitũ in relationibus præſertim rationis.

¶Secundus articulus &c.]

Secundus articulus principalis.

In iſto ſecundo articulo ponuntur tres concluſiones, quibus probatis, articulus erit clarus.

Prima concluſio Extrema æqualitatis in diuinis, ſunt realiter diſtincta. probatur. Extrema æqualitatis in diuinis, ſunt pater, filius, & ſpiritusſanctus, & iſtæ tres perſonæ diſtinguuntur realiter, perſonaliter, licet non realiter eſſentialiter: ergo concluſio eſt uera. Ex qua ſequuntur aliqua corollaria.

1. Cõcluſio. De extremis æqualitatis in diuinis ideſt de perſonis. Inferuntur corollaria.

Primum corollarium. Eſſentia diuina non eſt æqualis patri, nec filio, nec ſpiritui ſancto. Nec illa eſt concedenda.

Corollarium ſecundum. Nullum eſſentiale, dicitur ęquale alteri eſſentiali.

Tertium corollarium. Solum tres perſonæ in diuinis debẽt dici ęquales.

Secunda concluſio. Aequalitas in diuinis eſt talis naturę, quòd requirit extrema realiter diſtincta. probatur per auctoritatem Hilarii, dicentis. Similitudo ſibiipſi non eſt, probatur etiam auctoritate Auguſt. 6 de trini. c. 9. ubi uult, quòd in filio eſt prima ęqualitas. Nota quòd filius in diuinis, cum ſit prima perſona producta, habet primam ęqualitatem. Spiritus ſanctus autem, cum ſit ſecunda perſona producta, habet ſecũdam ęqualitatem.

2. concluſio.

Pro quo eſt notandum ꝙ prima ęqualitas eſſe in filio, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo terminatiuè, & ſic intelligitur dictum Auguſtini. Alio modo quaſi denominatiuè, & intrinſecè, quaſi tanquam in filio. Et ſic non eſt prima ęqualitas in filio, ſed in patre: quia pater habet illam a ſe, filius autem habet illam a patre. Ex iſta auctoritate ſic declarata, poteſt probari ſecunda concluſio, ſic. Si ęqualitas non requireret extrema realiter diſtincta: filius non haberet primã ęqualitatem, ſed pater, cum pater ſit prior origine filio. pater, quia ex quo non requirit extrema realiter diſtincta pater poteſt eſſe ęqualis ſibi ipſi: ſed hoc non eſt dicendum: quia ut ſic auctoritas Auguſtini non eſſet uera; quia non eſt ibi ęqualitas, niſi inter perſonas.

Primam æqualitatem eſſe in filio poteſt dupliciter intelligi.

Tertia concluſio. Aequalitas non qualitercunque requirit diſtinctionem realem extremorum: ſed neceſſario præexigit illam: ita ꝙ iſta concluſio vult habere, ꝙ æqualitas non facit differre realiter: immo ſi per impoſſibile, perſonæ diuinæ nõ eſſent ęquales adhuc diſtinguerentur realiter: & ſic neceſſario æqualitas prȩexigit diſtinctionem realem. Iſta concluſio probatur auctoritate, uide in doctore.

Chriſtum ſe feciſſe æqualem Deo, põt intelligi dupliciter.

Sed pro declaratione auctoritatis Ioannis quinto. nota, ꝙ Chriſtum ſe feciſſe æqualem Deo, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo productiuè, ſic, ꝙ produxerit ſe æqualem Deo patri: & ſic non eſt poſſibile: quia nihil producit ſeipſum. Nec hæc mens capit, ut dicit D. Auguſtinus. nec iſto modo fecit ſe Chriſtus æqualem Deo. Alio modo poteſt intelligi ꝙ Chriſtus effectiuè fecit ſe æqualem Deo: & ſic uerum eſt, ꝙ Chriſtus aſſeruit ſe eſſe æqualem Deo.

Nota ulterius ꝙ quantacunque neceſſitate, uel realitate Deus pater genuit filium, tanta neceſſitate, & realitate, genuit ſibi æqualem filium. patet iſta ratio: quia pater non potuit generare filium, niſi communicando filio totam eſſentiam ſuam, & eandem numero quam habet. Et quia iſta communicatio eſſentię perfecta non poteſt eſſe ſine communicatione eius in propria magnitudine, quæ quidem magnitudo non eſt niſi ipſa ęternitas infinita intenſiuè, quę eſt modus intrinſecus ipſius eſſentiæ: ideo per conſequens ſicut iſta communicatio non poteſt eſſe perfecta, ſine æqualitate inter cõmunicantem, qui eſt pater: & illum cui communicatur, qui eſt filius, & ſpiritusſanctus Et ſic patet quomodo ex auctoritate Auguſti. concluſio manet uera: alias probationes adducit doctor quæ patent in textu.

Ex textu doctoris, poſſunt aliquæ concluſiones elici.

Tres eliciũtur cõcluſiones textu.

Prima concluſio. Alia æqualitatem pater dicitur æqualis filio, & alia æqualitate dicitur æqualis ſpiritui ſancto.

Secunda concluſio. Alia æqualitate filius dicitur æqualis patri, & alia ſpiritui ſancto.

Se æqualitates in Diuinis.

Tertia concluſio. Spiritus ſanctus alia æqualitate dicitur ęqualis patri, & alia filio. Ex iſtis concluſionibus ſequitur corollarium, ꝙ in diuinis ſunt ſex ęqualitates: quia in qualibet perſona ſunt duę. Sed dubitatur, utrum iſtę ęqualitates ſunt ſex res realiter diſtinctę. Breuiter ſecundum Durandum dicitur, ꝙ ſunt ſex res, nihil ultra, ſubmittendo ſe determinationi eccleſiæ. Sed Scotus dicit, ꝙ in diuinis non ſunt niſi tres res, ſicut ibi non ſunt niſi tres perſonę. Sed omnes relationes tam communes, quàm originis, identificantur realiter in patre, ſimiliter in filio, & ſpiritu ſancto.

Dur. contra Sco.

Sed Durandus arguit contra Scotum, quęcunque relationes ita ſe habent, quòd ſunt ad terminos diſtinctos realiter, ſunt realiter diſtinctę: ſed ęqualitas qua pater dicitur ęqualis filio, & ęqualitas qua pater dicitur ęqualis ſpiritui ſancto, ſunt ad terminos realiter diſtinctos: ergo illę duę ęqualitates in patre, diſtinguuntur realiter. Similiter poteſt argui de ęqualitatibus filii, & ſpiritusſancti; & ſic erunt plures res quã tres, quod eſt contra Scotum.

Soluitur argum. Dur.

Ad argumentum reſpondetur, quòd maior habet ueritatem, ſi illę relationes quæ ſunt ad terminos realiter diſtinctos, non identificentur realiter in aliquo tertio ſingulari, & incommunicabili modo ęqualitates illę quę ſunt in patre, ut paternitas, & ſpiratio, etiam identificantur realiter in uno tertio ſingulari, & incommunicabili, puta in patre. Eodemmodo relationes quę ſunt in filio, & ſpiritu ſancto. Et ſic patet quomodo non erunt niſi tres res, ſicut non ſunt niſi tres perſonæ.

Triplicia entia in Diuinis.

Nota quòd in diuinis triplicia ſunt entia ſcilicet eſſentialia, quæ ſunt communia tribus. Et iſta ſunt immediatiora eſſentiæ diuinæ. Secunda relationes originis. Tertia relationes communes.

Relationes originis quõ poſſunt demonſtrari in Diuinis.

Conſequenter doctor infert duo corollaria. Primum corollarium. Relationes originis poſſunt demonſtrari de perſonis diuinis, demonſtratione propter quid, & potiſſimæ, per iſta eſſentialia. Et hoc ſic. Quicquid habet memoriam fœcundam a ſe, & ſine imperfectione, poteſt dicere, & generare verbum. Pater habet memoriam fœcundam a ſe, & ſine imperfectione: ergo pater poteſt dicere uerbum. Et ſic patet quomodo generatio actiua, ſeu paternitas demonſtretur de patre, per memoriam fœcundam a ſe, & ſine imperfectione: quæ eſt quoddam eſſentiale. Etiã de ſpiratione actiua. patet ſic. Quicquid habet uelle perfectum, poteſt ſpirare. Pater & filius, ſunt huiuſmodi. ergo &c.

Relationes communes, quõ poſſunt demonſtrari.

Secundum corollarium. Relationes communes poſſunt demõſtrari de perſonis diuinis, demonſtratione propter quid, per relationes originis, ſic. Quodcunque producens communicat eandem naturam quam habet, cum eadem magnitudine, producit ſibi æqualem: Sed pater communicat filio eandẽ naturam quam habet, & cum eadem magnitudine: ergo pater producit filium ſibi æqualem.

¶[Quare &c.]

Arg. Scot. contra primam concl.

Conſequenter doctor facit quatuor argumẽta contra primam concluſionem, quæ ſunt argumẽta ſancti Thomæ quæ videas in doctore. Nota tamen pro ſolutione quarti argumẽti unam regulam, quæ eſt etiam in ſolutione doctoris. ſcilicet.

Reg. Sco.

Quotieſcunque hæc præpoſitio, ſecundum, ponitur in aliqua propoſitione, in qua prædicatum eſt terminus relatiuus, determinat ſuum determinabile non ſecundum rationem formalem: ſed ſolum ſecundum rationem fundamentalem. Hæc regula ſumitur a philoſopho in prædicamẽtis qualitatis & quantitatis.

Nota ulterius, pro declaratione auctoritatis Auguſtini ibidem, quòd illa auctoritas ſic eſt intelligenda. Filius ſecundum ſubſtantiam, eſt æqualis patri hoc eſt ſecundum fundamentum, ſcilicet ſecundum magnitudinem, eſt æqualis patri.

Nota ulterius. corollaria pro ſolutione, replicæ, quòd eſſentia diuina, ut memoria fœcunda, eſt principium paternitatis.

Aliud corollarium. Eſſentia diuina, ut terminus communicabilis per generationem, eſt principium filiationis.

Aliud Corollarium, quod elicitur ab vltimo argumento, contra D. Thomam. Aequalitas, eſt alia relatio a relatione originis.

Aliud corollarium, Conſtitutum per eſſentiam & relationem originis, refertur ſolum ſecundum ſuppoſitum.

Tertius artic. princip. quõ æqualitas ſit in Diuinis.

TERTIUS articulus. Pro tertio articulo ponitur talis concluſio. Aequalitas quæ eſt inter patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ineſt eis ex natura rei. Ita quòd ſi per impoſſibile, intellectus non conſideraret, adhuc talis relatio eſt ibi. Hanc concluſionem probat duabus auctoritatibus. Prima eſt Io. 5. uide in textu, ex qua auctoritate ſumitur hæc propoſitio. Quacunque neceſſitate, uel realitate, Deus pater genuit filium, tanta neceſſitate, uel realitate, genuit æqualem ſibi filium. probatur: quia non potuit generare filium, niſi communicando filio totam eſſentiam eius. & eandem numero: ergo per conſequens æqualitas eſt ibi ex natura rei.

Secunda auctoritas eſt Auguſtini contra Maximinum. loquentis, quam uideas in textu. Ex qua habetur manifeſtè, ꝙ pater non potuerit non generare filium ſibi æqualem.

Probatur etiam ex auctoritate Chriſti, quæ eſt Ioannis, 10. ſcilicet. Quod dedit mihi pater, ſupple per generationem, maius omnibus eſt. ſcilicet omnibus entibus creatis: ergo illud eſt infinitum, quia illud quod eſt maius omnibus entibus creatis, & infinitum.

Nota ulterius ſuper auctoritate apoſtoli. Non rapinam arbitratus eſt &c. cuius gloſſam uideas in doctore. quòd Chriſtum ſe feciſſe æqualem Deo: poteſt intelligi dupliciter, ut iã dictum eſt in præcedenti articulo. Et in iſta auctoritate iudæi formabant iſtam conſequentiam. Tu Chriſte, dicis te eſſe filium Dei: ergo tu dicis te eſſe æqualem Deo. conſequentia eſt bona.

Nota quòd ſecunda ratio per quam doctor probat concluſionem poſitam in pede articuli. Sic formatur, arguit maior. Quandocunque ſunt aliqua duo membra diuidẽtia aliquod ens, & unum illorum eſt minus perfectum, & aliud magis perfectum: ſi minus perfectum ineſt, & magis perfectum inerit: Sed æqualitas & inæqualitas ſunt huiuſmodi: ergo ſi inæqualitas ineſt alicui enti ex natura rei: etiam æqualitas inerit alicui ex natura rei: cum æqualitas ſit perfectior, quàm inæqualitas. Quòd autem in entibus ſit inæqualitas, ideſt maioritas & minoritas: patet per Ariſtotelem, qui dicit, quòd non ſunt duæ ſpecies reperibiles æqualis perfectionis: quia tunc non haberent unde differrent: ergo etiam æqualitas reperitur ex natura rei in entibus.

Aequalitas perfecta nõ reperitur niſi in perſonis Diuinis

Sed non reperitur æqualitas perfecta niſi in tribus perſonis diuinis: quia alibi nuſquam reperitur magnitudo perfecta.

Tres conditiones requiruntur ad diſtinctionẽ realem, quõ hoc intelligat Sco.

Nota ulterius, ꝙ doctor dicit in ſuo textu: in fine: quia ſecundum communem opinionem ad diſtinctionem realem, tres conditiones requiruntur. Prima eſt, ꝙ extrema ſint realia. Secunda, ꝙ extrema ſint realiter diſtincta. Tertia eſt, ꝙ relatio conſurgat ex natura extremorum, & non per operationem intellectus. Licet autem communis opinio dicat ꝙ iſta requiruntur: doctor autem ſubintelligit, ꝙ non ſemper iſta tria requiruntur: licet benè concedat ꝙ iſte tres ſufficiant Quòd autem nõ ſemper requirantur, patet de relatione quę

eſt

eſt mouentis ad mobile, ſeu agentis ad paſſum: cuius extrema non ſunt ſemper realiter diſtincta: ſicut intellectus dicitur agens, inquantum cauſat intellectionem: & dicitur patiens, inquantum recipit intellectionem: & tamen intellectus agens, & poſſibilis, ſunt idem realiter, quamuis diſtinguãtur formaliter.

¶ Ad argumenta principalia. &c.]

Soluuntur principalia. Conſequenter doctor uult ſoluere argumenta, quæ probant æqualitatem in diuinis, non eſſe relationem realem. Quorum primum ſic formatur. Omnis relatio realis, ſecundum philoſ. v. metaphyſicæ, aut fundatur ſuper actionem, & paſſionem, aut fundatur ſupra quantitatem. Sed æqualitas, nec fundatur ſuper actionem, & paſſionem, nec fundatur ſupra quantitatem: ergo æqualitas in diuinis nõ eſt relatio realis. Minor pro prima parte probatur ſic. Relatio quæ fundatur ſupra actionem & paſſionem, eſt relatio originis. Aequalitas non eſt relatio originis: ergo illa pars vera. Pro ſecunda parte arguitur ſic. In Deo non eſt quantitas: ergo Antecedẽs probatur per beatum Auguſtinum v. de trin. c. j. dicentẽ. Deus eſt magnus ſine quantitate.

Pro ſolutione iſtius argumenti dicit Scotus, ꝙ duplex quãtitas, ſicut dictum eſt in corpore quæſtionis: *Duplex quãtitas.* Quædam eſt quãtitas molis. Alia eſt quantitas uirtutis, ſiue perfectionis. Prima non inuenitur in diuinis. & de illa intelligitur dictum Auguſtini. Secunda autem benè inuenitur, & illa ſufficit ad hoc, ut ſit fundamentum æqualitatis.

2. Arg principale deducitur. SECVNDO arguitur ſic. Si æqualitas in diuinis eſſet relatio realis, ſequeretur ꝙ in diuinis eſſent plures magnitudines: cũ relatio realis requirat extrema realiter diſtincta. Sed in diuinis non ſunt plures magnitudines: cum eadem eſt magnitudo in tribus perſonis, ſicut & eadem eſſentia: ergo neque extrema ſunt realiter diſtincta. Et per conſequens æqualitas nõ eſt relatio realis.

Soluitur 2. Pro ſolutione iſtius argumenti dicit Scotus, quòd ad relationem communem, ſicut eſt æqualitas, quamuis requiratur diſtinctio extremorum: ſicut ad alias relationes reales non cõmunes: tamen cum hoc ſufficit unitas numeralis ipſius formæ, ſecundum quam extrema ſeparantur: nec requiritur pluralitas magnitudinum: quia illa, quæ eſt ſecundum plures magnitudines, eſt ſolum realis ſecundum quid, & non ſimpliciter. ſicut dictum eſt in ſolutione primæ rationis ſancti Thomæ arguendo contra dicta in ſecundo articulo, quæ ad longum. vide in litera Scoti.

3. princip. TARTIO arguitur ſic. Illa relatio non eſt realis, quæ ſola conſideratione intellectus poſita, & ſecluſa exiſtentia reali, ineſſet: Sed ſecluſa per impoſſibile, reali exiſtentia perſonarũ, poſita ſola conſideratione in intellectu earum, eſſet æqualitas earum: ergo æqualitas perſonarum diuinarum non neceſſario requirit exiſtentiam realem perſonarum: quin ſine ea poſſit intelligi eſſe. Et per conſequens non eſt relatio realis, ſiue ex natura rei.

Soluitur 3. princip. Pro ſolutione iſtius argumẽti eſt notandum. quòd doctor dat duas ſolutiones. Primo enim reſpondet ad materiam argumenti. deinde ad formam. Quantum ad materiam dicit.: Quandocunque aliqua ſic ſe habent, quòd unum omnino neceſſario conſequitur aliud, tunc dico, quòd ſicut exiſtens conſequitur illud, ut exiſtens: ſic ſi ipſum ſit ſolum intellectum, neceſſario conſequitur illud, ut intellectum. Doctor declarat hoc per unum exemplum ſatis familiare, dicens. Si homo realiter exiſtat, dico, quòd ſicut hominem realiter exiſtentẽ neceſſario conſequitur ipſum eſſe riſibilem exiſtentem. ideſt non poteſt homo eſſe realiter, quin neceſſario ſit riſibilis realiter. Ita ſi homo intelligatur, ſiue exiſtat in rerum natura, ſiue non, neceſſario intelligitur riſibile conſequẽs ipſum in intellectu, ideſt non poteſt haberi conceptus hominis mentalis quin neceſſario habeatur conceptus riſibilis. tamen ex hoc non ſequitur, quòd riſibile non ſit realis paſſio hominis. Ita ad propoſitum applicando. Dico, quòd ea eo quia æqualitas neceſſario conſequitur ſuppoſita diſtincta in natura diuina ſic, ꝙ non poſſunt eſſe ſuppoſita, quin ſit æqualitas inter illa; ſi ergo illa exiſtant, æqualitas conuenit eis exiſtenter: ſi uero illa ſolum intelligantur, abſtrahendo ab exiſtentia, nihilominus in intellectu, conſequitur æqualitas.

Ad formam ergo. Conſequenter Scotus poſtquam ſoluit argumentum, quantum ad materiam, dat ſolutionem quantum ad formam argumenti dicens, ꝙ maior poſſet concedi, ſi intelligatur, ꝙ relatio illa non ſit realis, quæ competit extremis omnino habentibus eſſe rationis. & ꝙ tantum competeret eis, ut habentibus eſſe rationis. Sed tunc minor eſt falſa, quia æqualitas non tantum conuenit perſonis diuinis, ut habent eſſe rationis, ſed conuenit eis, ut realiter exiſtunt. Et ſic conuenit eis realiter.

Et hæc de ſexta quæſtione.

QVAESTIO SEPTIMA.

De omnipotentia Dei agit quo cognoſci poſſit DOCTOR in iſta quæſtione intendit examinare, quomodo Deus, & tota trinitas, ſe habeat reſpectu creaturarũ, quæ poſſunt produci a Deo, & ſine diuiſione. quærit iſtã quæſtionem. Vtrum Deum eſſe omnipotentem, ratione naturali: neceſſaria, & demonſtratiua poſſit oſtendi. Iſta quæſtio habet ſe, ut aliæ quæſtiones, quia unum ſupponit, puta ꝙ Deus eſt omnipotens, & iſtud eſt uerum, & firmiſſimum in fide noſtra: quærit ergo, utrum iſtud poſſit demonſtrari ratione naturali. *Quo q. intelligatur.* Sunt aliqui termini declarandi. Primo quid eſt Deum eſſe omnipotentem, & ponitur hic una regula logicalis, ſic. *Reg. logica.* omnis oratio compoſita ex accuſatiuo, & infinitiuo, poteſt capi dupliciter, ſcilicet materialiter, & perſonaliter. Vnde quando capitur perſonaliter, tunc talis oratio debet exponi, mutãdo accuſatiuum in rectum, & infinitum in participium: & ſi ſit infinitiuus, uerbi adiectiui, debet mutari in duo participia; exemplum. Deum eſſe omnipotentem, ſi capiatur perſonaliter reſoluitur in hanc, Deus omnipotens.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd ſi iſta oratio capiatur perſonaliter, Deum eſſe omnipotentem, non poteſt demonſtrari, quia non eſt propoſitio. Alio modo poteſt capi materialiter, ex propoſitione quæ ſibi ſubiacet. unde propoſitio quæ ſubiacet eſt iſta, Deus eſt omnipotens, & ſic capitur in litera, ita quòd nihil aliud uult quærere, niſi utrum iſta propoſitio, Deus eſt omnipotens, poſſit demonſtrari, uel aliquo modo oſtendi.

Ratio naturalis quid. Eſt alius terminus, ſcilicet hoc quòd eſt, ratio naturalis. unde eſt aduertendum, ꝙ ratio naturalis, eſt notitia non erronea, quam naturaliter in omni curſu naturæ ſine reuelatione, poſſumus habere.

Quærit tunc doctor. Vtrum lumine naturali, ſine fide, & ſine reuelatione poſſumus cognoſcere, quòd Deus eſt omnipotens.

Omnipotentia quid ſignificat. Eſt alius terminus qui eſt omnipotentia, unde omnipotentia eſt potentia actiua cauſatiua reſpectu cuiuſcunque cauſabilis.

Ex quo ſequitur, quòd pater qui producit filium, & ſpiritumſanctum cum filio, reſpectu illorum, non dicitur omnipotens. patet, quia reſpectu iſtorum non eſt potentia cauſatiua, licet ſit potentia productiua. Vnde uerum eſt, quòd pater poteſt producere filium, ſed non cauſare filium. Cuius ratio eſt, quia inter cauſam, & cauſatum, ſemper eſt diſtinctio eſſentialis, ideſt diſtinctio in natura. Modo pater, & filius, & ſpiritusſanctus, habent unam naturam: ergo reſpectu iſtorum, nõ eſt cauſalitas: ergo nec omnipotentia. Et per hoc ſoluuntur illæ quæſtiones multorum hæreticorum dicentium, quòd filius non eſt æquè potens, ut pater, quia filius non poteſt producere filium, ut pater. Iſtud argumentum eſt deriſorium, proueniens ex ignorantia terminorum. Ex iſto ſequitur, ꝙ Auicenna qui poſuit catenam auream in productione intelligentiarum, nunquam uniformiter poſuit, ſicut eſt in benedicta productione trinitatis, quia poſuit ibi cauſationes, ideo ponebat diſtinctionem eſſentialem, inter omnes intelligentias.

Quare mouetur q̃ de omnipotentia Dei. VLTERIVS quæritur per modum dubitationis. Quæ eſt cauſa quare doctores mouent iſtam quæſtionem de omnipotentia Dei.

Creaturis tria tribuuntur. Eſt notandum pro ſolutione, quòd creaturæ tria attribuũtur. Quædam de quibus notum eſt quod non importat imperfectionem, & iſta Deo attribuuntur. ut eſt intelligere, uelle, potentia, attribuuntur creaturæ. Et hæc non importat imperfectionem, ideo attribuuntur Deo. Alia ſunt quæ attribuuntur creaturæ, de quibus notum eſt, quòd important imperfectionem. Et talia nullo modo attribuuntur Deo, ut malefacere peccare. decipere. Alia ſunt de quibus dubium eſt, an important imperfectionem: iſta ſimiliter non attribuuntur Deo lumine naturali. Exemplum huius membri, eſt dubium apud philoſophos. utrum informare, importet imperfectionẽ uel perfectionem. Ideo non attribuitur Deo. Vnde breuiter dico, quòd licet ſit dubium, an importet perfectionem, tamẽ ſimpliciter importet imperfectionem. Nam bene ſequitur, hoc informat: ergo eſt pars alterius. & ultra, eſt pars alicuius: ergo eſt imperfectior toto. Similiter dubium eſt, an ſubſtare accidenti

cidenti

eidenti dieat perfectionem, ual imperfectionem.

Es ideo eſt ibi notandum, us dicit Andreas de nono caſtro, quòd ſubſtare accidenti capitur dupliciter. Vno modo, ut idē eſt, quòd accipere accidens: & ſic dicit imperfectionem, & ſic oullo modo eſt attribuendum Deo. Alio modo eſt conſeruare accidens: & ſic dicis perfectionem. & attribuitur Deo, quia Deus conſeruat accidens.

Subſtare accidenti dupliciter.

Similiter ſoluitur quæſtio. Vtrum actuare materiam, dicas perfectioonem, uel imperfectionem. Solutio. actuare formaliter dicis imperfectionem: ſed actuare effectiuè, dicis perfectionem, quia hoc eſt facere, quòd forma informet. Ideo anima banè informet formalitet ipſum corpus; ſed non effectinè; nec aliquod ageus creatum poteſt facere, quòd anima informet ipſum corpus.

Qvaeritvr conſequenter. Philoſophi lumine naturali cognouerunt aliqua prædicata conuenire Deo: & aliqua lumine naturali non potuerunt cogooſcare. Vnda pono aliquas propoſitiones per ordinem.

Naturaliter cognoſci poteſt.

Prima. Lumine natnrali poſſumus cognoſcere aliquod ens eſſe perfectiſſimum, & eminentiſſimum. primo eminentiſſimum, quo noo eſt aliud perfectius, amineutiſſimum omni alio perfectius: emiuantiſſimum, iu quo non eſt imperfectio. probatur iſtud: quia philoſophi cognouerunt lumina naturali, quòd unum aſt, quod eſt perfectius alio. Et non poſuerunt proceſſum in infinitum io iſtis perfactionibus: ergo cognouerunt, quòd eſt deueniendum ad uuum quod eſt perfectiſſimū. Dices, uerum eſt, quòd deuenerunt ad unum quod erat perfectiſſimum; ſed non negauerunt quin non eſſet aliud ita perfectius, ſicut illud.

Argnitur ſic contra hoc. Ratione naturali philoſophi deuenerunt ad cognoſcendum, quòd pluralitas principium eſt mala. Dicit philoſophus, quòd pluralitas principiom eſt mala: ergo ſit unus princeps. Dices, ſicut dicunt Manichei, quòd eſt unum perfectiſſimum in bonitate, & unum in malitia. & ſic erunt duo entia prima. iſtud nihil ualet; quia ſi ſit unum primū ens ma'um, iam caret aliqua perfectiona: ergo non aſt perfectiſſimum.

Item, ſi eſſent doo entia perfectiſſima: quomodo amarent ſe ionicem? utrum amarent fruendo, uel alio amore. ſi unum fruatur alio, ſequitur quòd illud eſt perfectius, quo aliud fruitur.

Alia propoſitio. Lumine oaturali poſſumus cognoſcere, ꝙ eſt unum incauſatum: & effectinè, & finalitar. effectiuè nō eſt dubium: quia philoſophi hoc cognouarunt. Sed dubium eſt utrum illa cauſa habeat cauſam formalem: ual utrum ſit incauſata cauſatione finali? Dico, ꝙ eſt incauſata cauſatione finali. Patet ſic: quia omnia ſunt propter iſtam caoſam: & ipſa propter nihil aliud. ergo Deus eſt cauſa finalis omnium: & incauſatus cauſatione finali.

Vtrvm lumine naturali poſſumus cognoſcere, ꝙ Deus eſt ſubſtantia ſpiritualis.

Pro hac quæſtione eſt notandum, quòd ſecundum, quòd diuerſæ fuerunt ſectæ, diuarſæ fuerunt opiniones de iſta quæſtione. unde aliqui dixerunt Deum eſſe Solem: alii Saturnū: alii Iouem. Vnde recitat ibi Caſſianus, quòd quando monaſteria fuerunt fundata in Aegypto, ubi oumerati fuarunt undecim milia religioſorum, ueuerunt iu tantum errorē, quòd eſtimabant Deum eſſe ſub figura naturæ humanæ: & fundabant ſe ſuper iſta auctoritate. Faciamus homioem ad imaginem: & ſimilitudinem noſtram. Iſte error fuit deſtructus: & fuit eis oſtenſum quomodo errabant, & quòd Deus, nec habebat oſſa, nec ſanguinem. Et dicis ibi da nouo caſtro, quòd inter iſtos religioſus, arat unus deuotiſſimus, cui fuit oſtenſum qualiter ipſe errabat & incepit flere poſtquam fuit in camera: quia credidit ſe nō poſſe uenire ad deuotionem, ad quā prius. & cogitabat quomodo poſſet adorare Deum, cum non poſſet eum cognoſcere: niſi ſicut prius credebat eum habere oſſa, carnem, & ſanguinem. Iſtud igitur firmiter eſt tenendum, ꝙ Deus eſt ſubſtaotia ſpiritualis.

Arguitur, ꝙ Deus ſit omnipotens

Qvaeritvr utrum, Deum aſſe omnipotētem, naturaliter poſſit demonſtrari. Doctor ounc arguit, ꝙ iſta, Deus ē omnipotens, ſit demonſtrabilis ratione naturali. Et arguit ſic. Lumine naturali iſta eſt demonſtrabilis, Deus eſt infinitæ potentiæ ergo & hoc: Deus eſt omnipotens. Antecedens probat doctor. Nam Ariſt. io viii. phyſ. hanc demonſtrauit. Deus eſt infinitæ potentiæ, ſic arguendo. Deus mouet tempore infinito. ergo eſt infinitæ potentiæ. Tunc ſic. Iſta eſt demonſtrabilis lumine naturali. Deus eſt infinitæ potentiæ. ergo & iſta: Deus ē omnipotens. Probat conſequentiam: quia cum Deus ſit infinitæ potentiæ non poteſt excedi ā potētia aliqua. ergo erit omnipotens. Antecedeus patet: quia infinita potentia, non pōs excedi, nec poteſt intelligi excedi. Et ſi hoc ita ſit: ſequitur igitur, ꝙ ſit omnipotens. Et hoc ratione naturali probatum eſt.

Est hic dubium circa hoc quod dicis ibi, ꝙ infinita potentia non poteſt excedi.

Et pro hac difficultate quæritur: utrum illud qood cōmuniter dicitur: quando datur quædam deſcriptio Dei, dicēdo. Deus eſt quo magis cogitari nun poteſt? Reſpondeo quod iſta dupliciter poteſt exponi. Vno modo ſic. Deus eſt aliquid cogitabila, quo non eſt, nec poteſt eſſe maius. & ſic iſta eſt uera. in iſto ſenſu cęperunt omnes doct. alio modo poteſt exponi. qđ Deus eſt aliquid, quo non poteſt maius intelligi. & ſic iſta aſt falſa. Probatur: nam quis poteſt hanc formare mētaliter, Deo: aliquid eſt maius. quo facto, intelliget aliquid maius Deo. Ad propoſitum dicimus, ꝙ de propoſitiona litteræ doctoris, quādo dicitur, ꝙ potentia infinita non poteſt excedi, nec poteſt intelligi excedi, exponitur ſicut iſta prædicta.

Deus ē quo maius cogitari non poteſt dupliciter exponitur.

¶[Hic præmittendæ, &c.]

Conſequenter doctor uenit ad ſolutionem quæſtionis. Et pro nunc in iſto primo articulo, habemus duo declaranda. Primo iſtum terminum demonſtratio. Secundo quid eſt omnipotentia. Et pro primo termino, dicit Sco. cum Ariſt. j. poſter. ꝙ duplex eſt demonſtratio. ſ. propter quid. & quia eſt. unde demonſtratio propter quid: eſt cuius præmiſſæ exprimunt cauſā quare ita eſt, ſicut per concluſionem ſignificatur.

Demonſtratio duplex.

Et eſt hic notandum, ꝙ hic capitur cauſa large, pro omni illo, per quod reſponderur ad quæſtionem factam per quare. Exemplum. quare homo eſt riſibilis? quia omne animal rationale eſt riſibile: & omnis homo eſt animal rationale: igitur hęc eſt demonſtratio propter quid. Ex quo ſequitur, quod nō aſt idem in demunſtrationibus propter quid: & quod quid ē. Nā quod quid eſt; eſt tota diffinitio ſubiecti. propter quid, eſt cauſa, quare paſſio conuenit ſubiecto: uel dicitur de ſubiecto. & illud eſt, rationale: uerum eſt tamen, ꝙ quid eſt, ſemper includit propter quid. Sed demonſtratio quia eſt, eſt cuius pręmiſſæ exprimunt effectum, ita eſſe, ſicut per quæſtionem ſignificatur. Sicut facit Ariſt. in j. poſter. per iſtam demonſtrationē. Luna creſcit per portiones arcuales. ergo luna eſt ſphericæ figuræ. Nam creſcere per portiones arcuales, eſt effectus eius ꝙ eſt eſſe ſphericæ figuræ.

Eſt notandum ulterius, ꝙ non omnis demonſtratio quæ procedit per cauſam eſt propter quid: ſed oportet ꝙ procedat per cauſam immediatam: ideo dicit Ariſt. ꝙ ibi eſt demōſtratio. quia eſt, paries non reſpirat, quia non eſt animal. Nam demonſtrat hoc, ꝙ non eſt reſpirare, per non eſſe animal, & ſic eſt ibi demonſtratio: quia eſt hoc non eſt animal. ergo non reſpirat: quia licet procedat per cauſam: tamen eſt remota: quia animal eſt cauſa remota huius, quòd eſt reſpirare.

Vlterius aſt aduertendum, ꝙ demonſtratio aliquando eſt per cām intrinſecā. aliquando per cām extrinſecā. Exemplum de extrinſeca Quandocunq; terra interponitur inter ſolē, & lunā, luna eclipſatur. Sed quandocunque ſol eſt in tali ſitu, & luna eſt in tali ſitu, eſt interpoſitio inter ſolem & lunam. ergo luna tunc eclipſatur. Aliquando per cauſam intrinſecam: & uoco intrinſecam, quę importatur per diffinitionem ſubiecti.

Demonſtratio per cām duplicem.

Hic petit Scotus, quæ ſunt propoſitiones quæ ſunt proprię demonſtrabiles. Reſpondet ponendo aliquas propoſitiones.

Prima. Solæ propoſitiones ineuidentes ſunt demonſtrabiles, ſiue demonſtratione propter quid, ſiue quia eſt.

Propoſitiones demonſtrabiles, quæ ſint.

Alia propoſitio. Non omnes propoſitiones ineuideotas, poſſunt demonſtrari. ¶Tertia propoſitio. Solæ propoſitiones ineuidentes, quæ habent connexionem ad aliquid euidentius, exprimens: ſolę tales ſunt demonſtrabiles.

Vnde eſt notandum, ꝙ ſi propoſitio ineuidens habeat connexionem ad aliquid notius illud importabit cauſam, uel effectum; ſi cām, demonſtrabit demonſtrationa propter quid: ſi effectum demonſtrabit demonſtratione: quia eſt. Et eſt notādum, ut dicit Scot. ibi, & uidetur hic ſequi, quotuplices ſunt propoſitiones. Quædam ſunt primo euidentes, & immediatæ: ſicut prima principia: ut oē totum eſt maius ſua parte. Quædam ultimatæ euidentes. & ſunt illę quæ non ſunt prima principia: tamen habent euidentiam ex terminis: ſicut ſunt oēs præmiſſæ demonſtrationes propter quid, quæ ſunt euidētes, & immediatæ, ſed non primo, ſicut iſtæ paries eſt albus, ē mihi euidens. Et ideo ponit Sco. talem propoſitionem. Nulla propoſitio euidens euidentia terminorum, poteſt demonſtrari, nec demonſtratione propter quid: nec demōſtratione quia ē.

Propoſitiones quintuplices.

Dicitur notanter euidentia terminorum; quia ſi eſſet

euidens, ex euidentia antecedentis; ſicut concluſio, quæ efficitur euidens, adhuc poſſet demonſtrari, & effici magis euidens.

Vnde eſt ibi notandum, quòd illa propoſitio dicitur eſſe euidens euidentia terminorum, cuius aſſenſus naturaliter cauſatur ex notitiis ſimplicibus terminorum. ut omne totum eſt maius ſua parte. Aliæ ſunt propoſitiones, quę non ſunt primo euidentes nec ultimatæ, ſed ſunt mediatæ inter illas propoſitiones: & illæ poſſunt demonſtrari demonſtratione quia eſt, & poſſunt etiam demonſtrari demonſtratione propter quid, ut capio iſtam. Omne habens materiam, eſt corruptibile. iſta poſſet demonſtrari a poſteriori, & a priori per iſtam. Omne illud quod habet principium quo res poteſt eſſe, & non eſſe: eſt corruptibile: habens materiam eſt huiuſmodi: ergo habens materiam eſt corruptibile. & poteſt demonſtrari demonſtratione: quia eſt. Et hunc modum dat Ariſtoteles primo metaphyſic. & ſecundo poſteriorum. Vbi dicit, quòd ex experientiis, generatur memoria, & ex memoriis, generatur experimentum, & ex experimentis, generatur ars, ſiue ſcientia, & hoc eſt, demonſtrationa quia eſt. & poteſt ſic fiari. Iſte habet experientiam, quòd hæc uerba ſanauit a febre. mediante iſto principio: quia omne indiuiduum eiuſdem rationis, cum alio, poteſt producere in paſſum ſimilem effectum. Tunc ſic, homo recordatur, quòd talis herba ſanauit hunc a febre, & talis ſibi ſimilis, ſanauit alium a febre. Tunc infert, quòd herba ſimilis illi quæ eſt Romæ, eſt ſanatiua febris. Tunc uirtute intellectus, infert iſtam: ergo omnis talis herba ſanat a febre: & ideo dicitur experimentum fallax. non autem experientia.

Omnipotentia declaratur.

Restat declarare hunc terminum omnipotentia. Pro cuius declaratione, ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima. Omnipotentia eſt potentia actiua: ex qua ſequitur, quòd nulla potentia paſſiua dicitur omnipotentia.

Secunda propoſitio. Non omnis potẽtia actiua, dicitur omnipotentia.

Quis dicitur omnipotens.

Tertia propoſitio. Potẽtia actiua cauſatiua reſpectu cuiuſcunque cauſabilis, uocatur omnipotentia. Ex quo ſequitur quòd ſolus ille dicitur omnipotens, qui habet potentiam cauſandi omne cauſabile. Ex quo ſequitur, quòd omnipotentia non reſpicit omne poſſibile ſiue quodlibet poſſibile, quia Filius in diuinis eſt unum poſſibile: & tamen reſpectu eius non eſt omnipotentia. Cuius ratio eſt: quia licet ſit producibile, non tamen eſt cauſabile. Secundo ſequitur, quòd non quodlibet neceſſarium, eſt obiectum omnipotentiæ. Nam filius in diuinis eſt unum neceſſarium: & reſpectu illius non eſt omnipotentia. Vnde filius licet ſit unum neceſſarium; non tamen omnibus modis: ſicut pater. Cuius ratio eſt: quia pater eſt unum neceſſarium a ſe: filius autem non a ſe; ſed a patre.

Philoſophi dixerunt omnipotentiam reſpicere & neceſſaria.

Eſt hic aduertendum, quòd philoſophi reſpectu alicuius neceſſarii, poſuerunt omnipotentiam: quia dixerunt, quòd omnes intelligentiæ ſunt neceſſariæ eſſe: ita quòd mens philoſophorum eſt, quòd impoſſibile eſt aliquam intelligentiam non eſſe. Immo quamlibet neceſſe eſt eſſe. Et tamen dicebant quòd prima intelligentia, cauſabat ſecundam. ergo prima intelligẽtia reſpectu ſecundæ habebat omnipotentiã. Alia propoſitio. Omnipotentia ergo ſolum reſpicit, ſeu habet pro obiecto poſſibile, creabile, uel cauſabile.

Quid ſit obiectum omnipotentiæ.

Nunc in iſto articulo uult oſtendere utrum iſta ſit demonſtrabilis. Deus eſt omnipotens. Et primo ponit talem concluſionem. Iſta propoſitio, Deus eſt omnipotens eſt ſimpliciter demonſtrabilis. Iſtam concluſionem probat Scotus, duo ſupponendo. Primo, quòd iſta eſt uera. Deus eſt omnipotens. Secundo, quòd eſt neceſſaria.

Tunc arguit ſic. Omnis propoſitio uera neceſſaria, quæ ex ratione terminorum non habet euidentiam, & habet connexionem ad aliquid notius; talis eſt demonſtrabilis. Sed iſta eſt huiuſmodi. Deus eſt omnipotens: ergo eſt ſimpliciter demonſtrabilis.

Conditiones conuenientes propoſitioni ex terminis.

Pro declaratione iſtius, ponit doctor aliquas propoſitiones. Primo. Quòd propoſitio ſit uera, habet ex ratione terminorum. Quod ſit neceſſaria, habet ex ratione terminorum. etiam quòd ſit ineuidens, habet ex ratione terminorum. Ita quòd uult habere Scotus, quòd conditiones propoſitionis, conueniunt ipſi propoſitioni, ex ratione terminorum.

Reſtat ergo probare minorem, ſcilicet quòd iſta eſt ineuidens, ex ratione terminorum, ſed quòd iſta ſit ſimpliciter mediata, & demonſtrabilis. Hoc probat doctor duabus rationib. Prima ratio ſic formatur. qualis ordo eſſet inter aliqua ſi eſſent realiter diſtincta talis ordo intelligibilitatis eſt inter ipſa ubi non realiter diſtinguuntur. Sed ſic eſt, quòd ſi iſta realiter diſtinguerentur, natura intellectus, infinitas, uoluntas infinita, & potentia, tunc iſta natura, eſt omnipotens; poſſet demõſtrari per iſtam; habens uoluntatem infinitam: ergo ubi iſta non diſtinguuntur: adhuc eſt talis ordo intelligibilitatis: puta quod caperetur pro medio, habens intellectum infinitum, uel uoluntatem infinitam, ad demonſtrandum iſtam: Deus ẽ omnipotens. Et talis erit demonſtratio. Omne habens intellectum infinitum, uel uoluntatem infinitam, eſt omnipotens. Deus eſt huiuſmodi: ergo Deus eſt omnipotens. Vnde ſi quis peteret: quare Deus eſt omnipotens. Notũ eſt, quòd ordinatè reſponderemus: quia habet intellectum infinitum, uel uoluntatem infinitam: ergo habens intellectum, uel uoluntatem eſt medium ad demonſtrandum illam.

Consequenter doctor adducit ſecundam rationem ad probandum, quòd iſta eſt mediata, Deus eſt omnipotens. Et arguitur ſic. Notionale immediatius cõuenit eſſentiæ diuinę quàm illud quod importat reſpectum ad extra: puta ad creaturam, ut patet ea prima quæſtione. Sed notionale, non dicitur immediatè de eſſentia diuina: ergo omnipotens, quòd importat reſpectum ad extra, ſeu ad creaturam, non dicitur immediate de eſſentia diuina.

Vnde eſt ibi notandum, quòd notionale eſt quod importat relationem in diuinis: quod dicitur ab aliis quod cõuenit uni perſonæ, uel duabus. Vnde generare, generari, ſpirare, ſpirari, uocantur notionalia in diuinis, at omnipotens, importat reſpectum ad creaturam: quia omnipotentia, eſt potentia actiua, reſpectu cuiuſcunque creabilis. reſpicit ergo creaturam. Vnde forte dices, quòd generare filium immediatè dicitur de patre.

Contra hoc arguitur. Patrem generare filium oſtenditur, per hoc quod eſt patrem habere memoriam fœcundam: ergo non dicitur immediatè de patre. ergo iſta non eſt immediata. pater generat Sed poſſet ſic demonſtrari. Omne habens memoriam fœcundam generat. Pater habet memoriam fœcundam: ergo generat.

Prima propoſitio iſtarum duarum, poſſet probari.

Voluntas Dei eſt ei omnipotentia.

Quærit Scotus unum bonum uerbum. Diceret aliquis, quid ſcio de habere intellectum infinitum? Sed dic, quod illorum erit omnipotentia. Doctor non ſoluit illud: poteſt tamen ſolui ex dictis eius, ponendo talem propoſitionem. Voluntas infinita diuina, eſt omnipotentia Dei: quia eſt illa per quã Deus omnia creat, & cauſat. Nam uelle Dei efficax alicuius, eſt illud produci. Dicitur enim: Deus uoluit, & facta ſunt. Et per hoc oſtendebat, quod uoluntas ſua eſt potentia creandi. Et in hoc patet magna differentia inter uoluntatem noſtram, & ipſius Dei. unde non quia nos uolumus res fiunt: ſed quia Deus uult, res, fiunt.

Quid uiator

Secunda concluſio ſic intelligitur. ſecunda concluſio talis eſt. Viator remanens in ſtatu uiæ, poteſt demonſtrare iſtã. Deus eſt omnipotens. Vnde uiator eſt qui non habet præmiũ beatificum ſibi poſſibile, de lege communi, ſtans in ſtatu merendi, uel demerendi, uel eſſe poteſt, de lege communi. Vnde dicitur non habens præmium beatificum, id eſt qui nõ eſt beatus. Ex quo ſequitur, quòd nullus beatus eſt uiator: quia quilibet habet præmium beatificum. Vnde præmium beatificum eſt uidere Deum, uel diligere ſuper omnia. & ſic eſt beatitudo noſtra. Dicitur ſibi poſſibile de lege communi, per hoc remouentur bruta: quia non poſſunt beatificari. Dicitur eſt in ſtatu merendi, uel demerendi. per hoc remouẽtur animæ purgatorii, quia non ſunt in ſtatu merendi, uel eſt de lege communi, quod dicitur propter pueros, & amentes, qui ſunt uerò uiatores, & licet non ſint in ſtatu merendi, tamen poſſunt de lege ordinaria.

Quis eſt in ſtatu uiæ.

Nunc doctor conſequenter uult probare, quòd uiator exiſtens in ſtatu uiæ poteſt demonſtrare iſtam, Deus eſt omnipotens, & primo oportet uidere, quis eſt homo exiſtens in ſtatu uiæ, uel quis ſit extra ſtatum. Vnde de mente doctoris pono talem propoſitionem. Homo eſt in ſtatu uiæ, qui non eſt beatus, qualitercunque cognoſcat Deum. Ex quo ſequitur egregia propoſitio, de mente doctoris. Quòd Paulus in rapto ſuo, non fuit in ſtatu uiæ, quia in raptu ſuo fuit uerè beatus. & hæc eſt opinio doctoris.

An Paulus in raptu fuerit beatus.

Vnde eſt ibi notandum, quod moderni doctores faciunt ibi unam difficultatem, quæ non eſt niſi realis. An Paulus in raptu fuit beatus. Dicunt communiter, quod non. Sed doctor dicit, quòd ſic. Vnde iſti qui tenent oppoſitum, puta, quòd non fuit beatus. Dicunt, quod non habuit notitiam intuitiuam Dei, ſed abſtractiuam. Scotus uero dicit quod habuit in-

tuiti-

tuitioam.Modo notitia intuitiua, facit hominem beatum, & non abſtractiua.

Quid raptus, & extaſis.

Sed dices, quid eſt raptus? Reſpondeo, quòd eſt differentia inter extaſim, & raptum. Vnde extaſis eſt eleuatio mentis in Deum, cum ceſſatione omnium operationum in potentiis inferioribus. tam interioribus, quàm exterioribus: & in potentia vegetatiua. & immo quis in tali ſtatu iudicatur mortuus. Hæc extaſis diuiditur in cognitiuam, & affectiuam. Cognitiua dicitur propriè extaſis. Affectiua dicitur raptus. Nam habemus duas potentias, ſcilicet intellectum, & uoluntatem. Quando ergo intellectus eleuatur in Deum ſic, quòd eſt ceſſatio in omnibus potentiis inferioribus, tunc eſt extaſis. Sed quando uoluntas amando Deum, ſic amat eum, quòd eſt ceſſatio in potentiis inferioribus, vocatur raptus: ideo raptus attribuitur voluntati, extaſis intellectui. Ex quo ſequitur, quod ſi Paulus fuerit raptus, habuit claram uiſionem, & tantâ delectationem Dei, quòd omnes potentiæ inferiores ceſſauerunt ergo fuit in extaſi, & fuit raptus. Ideo dicebat, neſcio an in corpore, an extra corpus. Ex quo ſequitur, quòd eſt magna differentia inter raptum, & extaſim, & notitiam intuitiuam Dei.

Deus eſt omnipotens, eſt propoſitio demonſtrabilis uiatori

Redevndvm eſt nunc ad quæſtionem noſtram. Iſta ergo propoſitio, Deus eſt omnipotens. demonſtrabilis eſt uiatori manenti in ſtatu uiæ. Probatur ſic. Intellectus habens notitiam diſtinctam, uirtualiter continentem concluſionem demonſtrabilem, & præmiſſas demonſtrabiles, poteſt demonſtrare concluſionem illam demonſtrabilem. Sed intellectus viatoris manens in ſtatu uiæ, eſt huiuſmodi: ergo Probat doctor minorem, dupliciter, ſcilicet exemplo, & ratione. Et pro omnibus iſtis ponitur caſus. Quòd Deus in intellectu uiatoris producat ſpeciem intelligibilem eſſentiæ diuinæ, ſicut fecit in angelis: tunc iſte uiator per iſtam ſpeciem intelligibilem, cognoſceret eſſentiam diuinam, diſtinctè; & ſemper manebit viator: quia notitia abſtractiua de Deo, non facit hominem beatum. tunc ſic probatur per exemplum. Intellectus noſter poteſt aliquid cognoſcere per ſe, aliquid per accidens. Exemplum.

Homo põt cognoſci per ſe, & per accidens.

Cognoſcit hominem per accidens, quando cognoſcit hominem ſub conceptu albi. Nam conceptus albi repræſentat albedinem, & rem habentem albedinem: ergo quando cognoſcit hominem ſub conceptu albi, cognoſcit hominem per accidens.

Cognoscitvr homo per ſe: & hoc dupliciter. Scilicet in uniuerſali, & in particulari. In uniuerſali quando cognoſcitur per conceptum ſuperioris. ut quando homo cognoſcitur per conceptum entis, uel animalis: tunc cognoſcitur in vniuerſali. Alio modo in particulari: & hoc dupliciter. Vno modo mediante conceptu diſtinctiuo: & tunc diſtinctiſſime cognoſcitur. Alio modo ſub conceptu quaſi confuſo: quando cognoſcitur ſub conceptu hominis. & ſic dicendum eſt de omnibus aliis. Tunc ſic, habens notitiam diſtinctiſſimam de homine, poteſt iſtam demonſtrare. Homo eſt riſibilis: ergo habẽs notitiam diſtinctam de Deo, poteſt iſtam demonſtrare, Deus eſt omnipotens. Sed ille qui habet ſpeciem intelligibilem deitatis, habet notitiam diſtinctam de Deo: ergo poteſt demonſtrare iſtam Deus eſt omnipotẽs. quia talis eſt mediata. ut probatum eſt ſupra.

Ex his ſequuntur aliquæ propoſitiones. Prima. Notitia abſtractiua de Deo. quæ habetur per ſpeciem intelligibilem, nõ facit hominem beatum.

Ex quo ſequitur de mente doctoris, ꝙ licet Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis diſtinctè, & abſtractiuè, cognouerunt Deum non tamen propterea fuerunt beati.

Ex quo ſequitur aliud corollarium. Quòd ſola notitia intuitiua Dei, ponit hominem extra ſtatum. Hoc eſt, ſi quis intuitiuè cognoſceret Deum, non plus eſſet uiator. Ex quo ſequitur, quod Paulus in raptu. qui intuitiuè uidebat Deum, non fuit pro tunc uiator: ſed pro tunc fuit beatus. ideo fuit beatus ſecundum quid, idest quo ad aliquod tempus. Et ideo poſtquam Deus ceſſauit ſe oſtendere Paulo; Paulus non fuit beatus. Et ideo hoc eſt quod communiter dicitur, ꝙ Paulus recordabatur de aliquibus, de quibus non licebat hominibus loqui. de tempore beatitudinis ſcriptura non meminit, utrum per unam horam, uel duas.

Vlterius dico, quòd hæc conſequentia non eſt ſimpliciter bona. Iſte habet notitiam intuitiuam Dei: ergo eſt beatus. Cuius ratio eſt: quia beatitudo non exiſtit ſolum in uiſione, ſed in delectatione, & uiſione ſimul. Sed eſt poſſibile, quòd quis videat Deum, & non diligat. patet: quia eſt poſſibile, quòd Deus concurrat ad uiſionem: & non ad delectationem, quo facto, videbit Deum, & non diliget Deum: ergo non erit beatus. Et hoc eſt contra Henricum de Gandauo. quod probatum eſt.

Deus ẽ omnipotens. põt demonſtrari a uiatore.

Nvnc doctor uult probare ratione, quòd iſta, Deus eſt omnipotens, poteſt demonſtrari a uiatore manente in ſtatu uiæ. Et formatur ſic ratio de quocunque ſcibili alicuius ſcientiæ poteſt haberi notitia diſtincta, quæ uirtualiter continebit præmiſſas ad demonſtrandum aliquid de eo, Deus eſt per ſe obiectum alicuius ſecundæ: ergo de Deo poteſt haberi notitia abſtractiua citra intuitiuam.

Dices, uerum eſt. quòd de Deo poteſt haberi notitia diſtincta: ſed illa notitia ponit nos extra ſtatum uiæ. Contra. Notitia abſtractiua diſtincta de Deo, non ponit nos extra ſtatum uiæ: quia per eam non ſumus beati: tamen illam ſimpliciter poſſumus habere, non dico lumine naturali. patet: quia Deus poteſt producere in intellectum ſpeciem de eſſentia diuina, & illa uirtualiter continet præmiſſas, ad demonſtrandum aliqd de Deo: igitur poſſumus habere notitiam diſtinctam de Deo, nobis manentibus in ſtatu uiæ.

Omnis ſcientia eſt de re. Dices, ꝙ de Deo non poſſumus habere notitiam abſtractiuam: quia obiectum ſcibile, ſeu obiectum ſcientiæ oportet exiſtere: ideo de ipſo non poteſt haberi notitia abſtractiua.

De re ſine exiſtenti ſiue nõ, habetur ſcientia.

Contra iſtud arguitur a doctore, tam de re exiſtente, quàm de re non exiſtente, poteſt haberi ſcientia: ergo malè dicis, quòd oportet, quod obiectum ſcientiæ ſemper exiſtat. Item de re exiſtente poſſum habere notitiam abſtractiuam, & intuitiuam ſimul. Exemplum: ego habeo nunc ſpeciem intelligibilem fratris, nunc frater ille uenit ad me: dico ꝙ poſtquã frater eſt in præſentia mea; ſimul habeo notitiam intuitiuam de fratre, & abſtractiuam.

Si dicas, iſtud uidetur eſſe de mente Ariſtotelis: quia dicit j. poſteriorum, quòd ſcientia eſt neceſſariorum, & quòd diffinitio eſt neceſſariorum. Sed neceſſarium non poteſt non eſſe: ergo ſequitur, quòd ſcientia non eſt niſi de illo, quod non poteſt non eſſe. Reſpondetur ibi, & de mente Ariſtotelis, & de mente doctoris, quòd quando dicit Ariſtoteles, quòd ſcientia eſt neceſſariorum, ibi capitur neceſſarium complexè, & nõ incomplexè. Ita quòd ſenſus eſt, ſcientia eſt neceſſariorum, idest de propoſitionibus neceſſariis. Vnde non uult dicere Ariſtoteles, quòd ſcientia ſit neceſſariorum, idest de aliquo, quod non poteſt non eſſe. Quia ſola theologia eſt huiuſmodi, quæ eſt de Deo, qui non poteſt non eſſe. Sed cum ulterius dicitur, quòd diffinitio eſt neceſſariorum Dico, ꝙ iſta propoſitio duplicem habet ſenſum. Vnus eſt quòd illud, quod diffinitur, eſt ens neceſſarium, quod non poteſt non eſſe. & ſic iſta eſt falſiſſima. Alius ſenſus eſt, quod diffinitio eſt neceſſariorum, ideſt quòd ex diffinitione, & diffinito, ſit propoſitio neceſſaria. Et hoc eſt uerum, quòd uolebat habere Ariſtoteles j. poſteriorum: ubi oſtendebat, quòd demonſtratio procedit ex neceſſariis.

Quo intelligitur, quòd ſcientia eſt neceſſariorũ

Definitio eſt neceſſariorũ hẽt duplicẽ ſenſum.

Ex iſtis ſequuntur aliqua corollaria. Primum. Quòd de contingentibus non eſt ſcientia: quia poſſunt falſificari, quia tũc ſequeretur, quòd aliqua ſcientia poſſunt eſſe falſa. ut oſtendit Ariſtoteles. Et oſtendo. Volo, quòd quis habeat ſcientiam huius: Petrus currit, & quòd maneat in intellectu ſuo per unam horam. in medietate, horæ Petrus non currat. Tunc habebit ſcientiam de iſta. Petrus currit, & tamen erit falſa, quia Petrus non currit.

Quo de ſingularibus habeatur ſcientia.

Seqvitvr ulterius, quòd de ſingularibus non habemus ſcientiam. Et ſi quis arguat contra hoc. Demonſtrationes ſiũt per propoſitiones uniuerſales & ſubiecta illarum propoſitionum ſupponunt pro ſingularibus: ergo de ſingularibus habemus ſcientiam. Reſpondet Scotus. Quòd de ſingularibus habemus ſcientiam uniuerſaliter, ideſt per propoſitiones uniuerſales, & per terminos communes, & nõ ſingulares, ideſt quod de ſingularibus ſecundum conceptum ſingularem, non poteſt demonſtrari aliqua propria paſſio. Quia de mente Ariſtotelis eſt, ꝙ ſingularia non habent proprias paſſiones, & ideo de illis non habemus ſcientiam, tanquam de illis de quibus demõſtrantur propriæ paſſiones.

Ivxta iſtam cõcluſionem. Ex iſtis infert Scotus. Quòd viator exiſtens in ſtatu uiæ, põt habere ſcientiam de Deo, quę diceretur Theologia, quæ poteſt probari ſicut prius. Quia homo manens in ſtatu uiæ poteſt habere notitiam abſtractiuam diſtinctam de Deo, quæ continebat præmiſſas ad demonſtrandum aliquid de Deo. Ex quo ſequitur, quòd uiator manẽs in via, poteſt habere theologiam ſacratiſſimam de Deo, quæ vocatur ſcientia theologicalis.

Propoſitiones contingentes poteſt reſolui in neceſſitas.

¶Temen de contingentibus ſunt quædam veritates neceſſariæ &c.]Doctor conſequenter dicit, ꝙ omnes propoſitiones contingẽtes, poſſunt reſolui in propoſitiones neceſſarias. Exemplũ. vt Petrus currit. dies iudicii erit.reſoluitur in hãc: diẽ iudicii poſſibile eſt fore,quæ eſt neceſſaria.ſicut luna eclipſatur.Et tunc de illis neceſſariis poteſt haberi ſcientia.

Quõ hæc propoſitio luna eclipſatur, poſſit ſciri.

Ex quo ſequitur,ꝙ ſi in Ariſtotele, vel in aliquo alio doctore inueniatur, ꝙ de propoſitione contingenti, poteſt heberi ſcientia.Dico ꝙ tales propoſitiones,debent capi loco neceſſariorum,vel cathegoricarum uel hypotheticarum. Exemplũ. quãdo dicit Ariſtoteles de illa propoſitione, Lune eclipſatur, habetur ſcientia.Dico quòd intelligit iſtam. Lunam poſſibile eſt eclipſari, vel iſtã.Quotieſcunque terra interponitur inter ſolem & lunam,luna eclipſetur: quæ eſt hypothetica.

Viator in ſtatu uiæ põt habere Theologiam de Deo.

E x hoc ſequitur.Scotus oſtendit finaliter, quòd mediante aliquo lumine, uietor manenr in ſtatu uiæ, poteſt habere theologiam ſcientiam propriè dictam,quod patet,quia ſi viator habeet ſpeciem intelligibilem de Deo,poterit habere notitiam abſtractiuam diſtinctiſſimam de deo, per quam poterit aliquid demonſtare de deo. Et ſi dicar: iſtud uidetur repugnare doctori in primo,ubi negat tale lumen contra ſanctum Thomam.

Quõ Sco. lumen negat & quõ non. Lumẽ intellectus põt imaginari quadruplex

Notandum pro declaratione quòd quedruplex poteſt imaginari lumen intellectus.Scilicet actuale: & ſic non eſt niſi notitia actualis de Deo, ſiue intuitiua, ſiue abſtractiua. & iſtud non negat Scot.Aliud eſt potẽtiale,& tale non eſt niſi ipſi intellectus.Aliud eſt lumen obiectiuale, & tale eſt obiectum,de quo habemus notitiam,uel ſcientiam. &iſta tria nunquam negat doctor. Aliud eſt lumen habituale quod non eſt niſi quidã habitus ſpiritualis,cauſatur,uel rectus ab ipſo Deo,qui neceſſario requiritur ad uidendum Deum. Iſtud lumen habituale, neget Scotus contra ſanctum Thomam.Et iſtud lumen nocatur a doctoribus,lumen gloriæ,ſeu habitus quidam, cauſatus è Deo in intellectu.

Lumen gloriæ quid.

Vnde eſt notandum, quòd ſi quæratur. Quid intelligis per lumen gloriæ? Reſpondetur, quòd omnes antiqui doctores, per lumen gloriæ intellexerunt quendam habitum creatum in intellectu:qui neceſſario requiritur ad hoc, quòd intellectus poſſit intuitiuè uidere Deum. & hoc negat Scotus: dicit enim ꝙ intellectus ſine tali habitu, (Deo concurrente) poteſt videre Deum.

3. Concl.

Tertia concluſio eſt iſta.Conſequenter doctor ponit talem propoſitionem Viator in naturalibus non poteſt demonſtrare hanc, Deus eſt omnipotens.Et pro periclitatione iſtius, ſunt duo ſupponende.Primo ꝙ iſta eſt mediata. Deus eſt omnipotens.Secundo ꝙ propoſitio mediata, non poteſt demonſtrari niſi per immediatam.

Nõ põt uiator ex naturalibus demonſtrare Deum eſſe omnipotentem.

Tunc arguitur ſic.Viator non poteſt demonſtrare aliquam propoſitionem niſi per propoſitionem immediatam. Sed non poteſt demonſtrare per propoſitionem immediatam, niſi habeat notitias diſtinctas terminorum illius propoſitionis immediatæ;& maximè ſubiecti: Sed ſic eſt ꝙ uiator ex puris naturalibus, non poteſt habere notitiem diſtinctam ipſius Dei: ergo non poteſt ex puris naturalibus habere notitiam propoſitionis immediatæ, ad demonſtrandum iſtam, Deus eſt omnipotens.

Reg. Scot.

Vnde hic habetur una regula pro doctore.Quòd nunquam ex puris naturalibus poſſumus demonſtrare aliquam propoſitionem, niſi ex puris naturalibus poſſimus habere notitiam diſtinctam illius propoſitionis. Sed ſic eſt,ꝙ ex puris naturalibus,non poſſumus habere notitiem diſtinctam ſubiecti huius propoſitionis,Deus eſt omnipotens: ergo non poſſumus demonſtrare ex puris naturalibus hanc propoſitionem, Deus eſt omnipotens.

Dices:quare eſt quòd non poſſumus habere notitiam diſtinctam ex puris naturalibus de Deo? Reſpondeo ponendo talem propoſitionem:ſicut poſuit in prologo, primi quæſtione prima.Pro ſtatu viæ non poſſumus habere notitiam, niſi mediante phantaſmate & intellectu poſſibili: Sed ſic eſt, quòd phantaſma non habetur de Deo: quia non habetur niſi de rebus imaginabilibus, & ſenſibilibus: ergo de Deo non poſſumus habere naturaliter aliquem notitiam, niſi mediante Phantaſmate.Sed talis notitia, non erit notitia diſtincta Dei; ſed alicuius ſenſibilis: igitur.

Dices, quid intelligitur per phantaſma? Reſpondetur ꝙ per phantaſma intelligo propoſitionem phantaſticam,ſeu ſpeciem ſenſibilem,per quem ſenſus interior cognoſcit,generat ſomnium in dormientibus.

Item arguitur. Viator non poteſt habere perſectiorem conceptum de Deo,quàm metaphyſicus poſſit hebere;Sed metaphyſicus naturaliter,nõ poteſt habere conceptum diſtinctum de Deo: ergo nec uietor. maior eſt nota. & probatur minor: quia ſi Metaphyſicus poſſit habere naturaliter cõceptum diſtinctum de Deo ſequitur ꝙ poſſit naturaliter demonſtrare iſtam, Deus eſt omnipotens. quod eſt falſum. Quia nunquem philoſophus aliquis conceſſiſſet iſtam, Deus eſt omnipotens. ergo ſignum eſt, quòd nunquem potuerunt habere notitiam diſtinctam Dei.

Ex quo ſequitur,ꝙ Metaphyſicus nõ poteſt habere naturaliter alium conceptum ſimplicem de Deo, quàm uiator: & uiator poteſt omnem talem habere. Et ſi arguas. Viator cognoſcit per fidem ꝙ Deus eſt trinus & unus, & Metaphyſicus illud nõ cognoſcit. ergo ſequitur quòd uiator habebit alium conceptum de Deo,quàm Metaphyſicus.

Vtrũ fides faciat habere perfectiorem conceptum quã natura.

V n u n quærit argumentum. Vtrum fides faciet quòd aliquem cõceptum ſimplicem habeamus de Deo, perfectiorem, quàm poſſemus ex puris naturalibus? Reſpondetur per aliquas propoſitiones.

Prima. Fides non poteſt facere quòd hebemus aliquem cõceptum ſimplicem perfectiorem de Deo, quàm ex puris naturalibus poſſumus hebere. Ex quo ſequitur. Quòd dato ꝙ per fidem eſſentiam iſti, Deus eſt trinus et unus;non tamen ſequitur ꝙ habeam perfectiorem cõceptum de Deo, quàm poſſem naturaliter habere.

Ex quo ſequitur, quòd uiator fidelis habet aliquem perfectiorem conceptum de Deo, quam Metaphyſicus. Patet ſic: quia habet iſtum conceptum per quem aſſentit iſti, Deus eſt trinus & unus: & Metaphyſicus non poteſt habere talẽ ex puris naturalibus.

¶Probatur hoc aliter. &c.]

Et poteſt formari per modum argumenti.Metaphyſicus cognoſcit iſtam,Deus eſt prima cauſa. Deus eſt ens neceſſarium Deus eſt independens; ergo ſequitur ꝙ habebit aliquem conceptum perfectiorem de Deo,quàm ipſe uiator.Reſpondetur per aliquas propoſitiones.

Prima.Metaphyſicus nullam pro poſitionẽ de Deo habuit, niſi ſolum demonſtratione,quia & a poſteriori.

Et ponatur hic regula doctoris: Quando aliqua conditio imperfecta attribuitur enti particulariter accepto, conditio perfectior attribuitur enti particulariter capto. Exemplum cauſatum,attribuitur enti particulariter capto, ut iſta eſt uera,aliquod ens eſt cauſatum: ergo conditio ſuperior ad cauſatum,ſcilicet cauſa,attribuitur enti particulariter capto:ideò bene ſequitur:eſt aliquod ens cauſatum: ergo eſt aliqua cauſa:& hoc demonſtratione,quia eſt.

Ex quo ſequitur, quòd dato ꝙ Metaphyſicus demonſtratione,quia eſt;cognouerit iſtas propoſitiones, Deus eſt cauſe,Deus eſt ens neceſſarium; hoc ſolum fuit,demonſtratione quia eſt & illo modo,uiator naturaliter poteſt cognoſcere,ſicut Ariſtoteles, & multi alii uiatores: ſed ex iſtis non ſequitur,ꝙ uiator,aut Metaphyſicus, potuerunt habere notitiam diſtinctam naturaliter de Deo.

Ex quo ſequitur aliud corollarium, ꝙ Metephyſicus, & uiator ſimiles conceptus habent de Deo.

Sequitur aliud corollarium,quòd ad aſſentiẽdum iſti, Deus eſt trinus & unus,per fidem, non oportet ꝙ habeam conceptum diſtinctum de Deo.

Ex quo ſequitur aliud corollarium, ꝙ poſtquam naturaliter non poſſum habere conceptum de Deo diſtinctum, ꝙ iſta non eſt demonſtrabilis naturaliter, Deus eſt omnipotens.

¶Contra iſtud obiicitur &c.] Doctor hic conſequenter facit tria argumenta,quæ non ſoluit:ideo ponitur hic additio; ſed tales additiones non ſunt de mente doctoris. Primum argumentum eſt, naturaliter poſſumus cognoſcere quòd Deus eſt habens uoluntatem infinitam,& illud poteſt eſſe medium ad demonſtrendum iſtam, Deus eſt omnipotens: ſic arguendo. omne habens uoluntatem infinitam, eſt omnipotens: Deus eſt huiuſmodi: ergo. Notandum eſt,quòd ſolutiones iſtorum trium argumentorum, habentur Diſtinct. ſecunda in quæſtione de propoſitione per ſe nota.Ad iſtud primum reſpõdetur,ꝙ uerum eſt, quod naturaliter poſſumus cognoſcere iſtam,Deus eſt habens infinitam uoluntatem:ſed ex iſta non ſequitur, quòd naturaliter poſſumus demonſtrare iſtam,Deus eſt omnipotens. Cuius ratio eſt,quia iſta Deus eſt habens uoluntatem infinitam, cognita ſecundum conceptus confuſos,non eſt cauſa ſufficiens,nec euidens,ad demonſtrandum iſtam, Deus eſt omnipotens: immo magis eſſet petitio principij.

Item

Item arguitur ſic. Iſta eſt per ſe nota, Deus eſt omnipotens: ergo ſequitur, quòd naturaliter poſſum illam cognoſcare. ao tecodens probatur, quia omnis propoſitio, quæ componisue ex terminis, quibus ſubnidinãtur conceptus ſimpliciter ſimplices, eſt per ſe nota: ſed iſta eſt huiuſmodi: igitur, nam Deus eſt ſummè ſimplex. igitur ſibi correſpondet conceptus ſimpliciter ſimplex.

Ad illud reſpondetur, quòd eſt bene ſummè ſimplex: quia non eſt componibilis cum aliquo, nec aliquid cum eo: ſed nõ eſt ſimpliciter ſimplex: quia quod poteſt reſolui in priorẽ conceptum non eſt ſimpliciter ſimplex: ſed Deus reſoluitur in cõceptum entis: ergo non eſt ſimpliciter ſimplex.

Præterea ſic arguitur, & finaliter; differentia eſt inter Metaphyſicum, & Phyſicum: quia Metaphyſicus aliud demonſtrat de Deo, quàm Phyſicus: quia Phyſicus demonſtrat ſolũ demonſtratione quia eſt: ergo Metaphyſicus demonſtrabit aliquid de Deo demonſtratione propter quid: quia aliquid aliud demonſtrat, quàm phyſicus. Reſpondetur per aliquas propoſitiones. Si phyſicus, & Metaphyſicus demonſtrarent aliquid de Deo, hoc eſt in eodem genere demonſtrationis; puta quia eſt, & quando dicit, quòd Metaphyſicus perfectius demõſtrat, quàm phyſicus: dico quòd hoc debet intelligi, quòd demonſtrat perfectiora prædicata de Deo, licet demonſtratione, quia eſt, quam phyſicus. quòd oſtendo. nam phyſicus demonſtrat demonſtratione, quia eſt de Deo, quòd eſt primus motor: ſed Metaphyſicus demonſtratione, quia eſt, demonſtrat, quòd eſt ens infinitum, eſt ens neceſſarium, ſed ſemper demonſtratione, quia eſt.

An demonſtratione quia eſt, poſſit probari omnipotentia Dei.

Iam conſequenter uidendum eſt de demonſtratione, quia eſt. Quærit nunc doctor. Vtrum iſta propoſitio, Deus eſt omnipotens, ut ly omnipotentia dicit omnipotentiam immediatam, reſpectu cuiuslibet producibilis, poſſit demonſtrari demonſtratione, quia eſt. Hoc eſt quærere, vtrum iſta ſit demonſtrabilis, Deus immediatè poteſt producera omne producibile demonſtratione, quia eſt.

Differentia inter philoſophos, & Theologos circa q̃nẽ.

Pro declaratione iſtius eſt notandum, quòd tota difficultas inter philoſophos, & Theologos, propter ly immediatè: Ideo quærit Scotus, utrum Deus immediatè poſſit producere omne producibile.

Deũ producere immediatè omne producibile dupliciter põt intelligi

Pro ſolutione notat Scotus, quòd Deum producere immediatè omne producibile, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ut ly immediatè, excludit cauſam mediam, ita quòd ſit sẽſus, utrum Deus ſine cauſa mediata concurrente ad effectum, poſſit omnem effectum producere. Alio modo, ut ly immediatè, dicit excluſionem cuiuſcunque rei: ita q̃ ſit ſenſus, utrũ Deus poſſit immediatè ſine quocunque medio præſuppoſito vel re aliqua, producere effectum.

Pro reſponſione ponantur aliquę propoſitiones.

Conuenientia philoſophorum, & Theologorũ in propoſiti.

Prima. Philoſophi, & Theologi, conueniunt in hoc, quòd Deus non poteſt producere immediatè omnem effectum, ne ly immediatè, dicit excluſionem cuiuſcunque rei primæ, uel requiſiti ad huc, quòd producatur effectus. quod probatur: notum eſt, quòd Deus non poteſt producere relationes niſi præſuppoſitis fundamentis. Notum eſt etiam, quòd Deus nõ poteſt producere aliquod totum eſſentiale, niſi præſuppoſita informatione formæ ad materiam. Notum eſt, quòd Deus non poteſt producere hominem, niſi anima informaret corpus.

Ex quo ſequitur fatuitas illorum, uel illius domini Vorillonis, qui dicit, quòd quando Chriſtus dixit matri ſuæ, Ecce filius tuus, de Iohanne Euangeliſta, quòd Iohannes Euangeliſta fuit uerus filius virginis Mariæ, hoc eſt falſum: non poterat Deus producere filiationem in Iohanne Euangeliſta, ut Iohãnes Euangeliſta fuiſſet filius virginis Mariæ. Sed dices. igitur Chriſtus mentiebatur, dicendo Ecce filius tuus. Reſpondeo, quòd Chriſtus uerum dicebat: & ſic intelligitur, Ecce filius tuus, quo ad officium filij: quia iſte tibi ſubueniet, & conſolabitur, & nunquam te relinquet, & ſic erat ſimile uerbum in ſcriptura ſacra; quando Thobias dixit filio ſuo, ut quæreret conductorem, inuenit Angelum, qui interrogatus a Thobia, dixit, ego ſũ Ananias, Azariæ magni filius, & debet intelligi, quo ad officium.

Ex quo ſequitur propoſitio, quòd quando fit mentio de aliquo, puta quando dicimus, hoc, eſt hoc, debet intelligi aliquando, quo ad ſubſtantiam, uel entitatem; aliquando, quo ad quantitatem; aliquando quo ad qualitatem; & aliquando quo ad aliam proprietatem.

Ex omnibus iſtis ſequitur, quòd iſta non eſt demonſtrabilis Deus eſt omnipotens. id eſt Deus immediatè poteſt producere omnem effectum, uel ly immediatè dicit excluſionem cuiuſcunque rei præuiæ demonſtratione, quia eſt, quia talis propoſitio eſt falſa. i. Deus poteſt producere omne producibile, ſine aliquo præuio, uel præſuppoſito, hæc eſt falſa: ergo non eſt demonſtrabilis demonſtratione, quia eſt.

Verũ Deus poſſit producere oẽ producibile ſine cã media

Restat ergo uidere utrum Deus poſſit producere omne producibile, ſine cauſa media concurrente ad illud, iſta quòd eſt ſenſus, utrum Deus poſſit omne producibile producere ſic, quòd nihil concurrit actioẽ ad productionem illius.

Reg. Philoſophorum.

Ad iſtam dicitur, quòd eſt controuerſia inter philoſophos, & Theologos. unde dicunt philoſophi ponendo talem regulam. Principium neceſſarium, & perfectum, ad nihil immediatè concurrit contingenter, hoc eſt dicere, quòd quando eſt aliquod principium neceſſarium, & perfectum; tale principiũ non poteſt producere aliquod contingenter, niſi cauſa media concurrat ad illud.

Ex quo ſequitur, quòd fuit mens philoſophorum, quòd Deus non poteſt producere aliquid ad extra, niſi mediante cauſa ſecunda: & iſtud probant, quia ſi principium neceſſarium, & perfectum, produceret aliquid immediate, & contingenter, ſequeretur, quòd nihil de nouo poſſet producere. patet conſequentia, quia poſtquam eſt principium neceſſarium, non uidetur quare non producat omnia ſimul dices, quòd nõ omnia ſimul producebat: quia expectabat diſpoſitionem ad illud producendum.

Contra. Ergo ſequitur, quòd illud principium non erat perfectum, quod probatur ſic; quia non poterat producere, niſi mediante illa diſpoſitione, dixiſſent. ergo philoſophi multa ex illo principio, quod Deus, uel prima intelligentia, non poterat mouere primum cœlum, niſi neceſſario, uel oportebat dicere, quòd immediatè non mouebat primum cœlum: quia ſi non neceſſario moueret primum cœlum, contingenter moueret; & ſi contingenter, ergo mediante aliqua cauſa: inferebant ulterius, quòd quicquid Deus immediatè cauſabat, neceſſario cauſabat, & non poterat non cauſare: iſtud uidetur eſſe de mente Commentatoris. Nam dicebat commentator, quòd ſi res priuarentur operatione, & proprietatibus earum quòd res deſtruerentur: ſed prima cauſa non poteſt omnia deſtruere: ergo non poteſt priuare illas res ſuis proprietatibus & operationibus. Et ultra non poteſt priuare res illas, ſeu ſecundas cauſas propriis operationibus: ergo non poteſt producere effectum ad extra, niſi tales ſecundæ cauſæ concurrunt. Item ſi Deus poſſet producere immediatè omnes res, ſequeretur, quòd ordo uniuerſi non eſſet neceſſarius, & eſſentialis, quia tunc deſtrueretur, quia cauſæ ſecundæ non concurrerẽt ad effectum.

Sententiæ Theologorũ contra Philoſophos.

Ad primam, Theologus benè, concederet. Doctor reſpondet ad iſtam rationem Commentatoris, per aliquas propoſitiones.

Prima. Mens Theologorum, & ueritatis eſt, quòd Deus immediatè poteſt creare omne creabile ſine cauſa media efficiente, vel finali. unde Theologus cum alijs doctoribus, ſupponit hoc, pro veritate.

Secunda propoſitio. Deus poteſt ſuſpendere omnem cauſam efficientem a ſua propria actione, & producere ſe ſolo effectum quem produceret cum cauſa ſecunda: dat exemplum. ignis poteſt calefacere lapidem, & poteſt ignire lignum: Deus poteſt ſuſpendere actionem illius ignis, & ſe ſolo in genere cauſæ efficientis, calefacere lapidem, & ignire lignum.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd agens ab actione ſua duobus modis impeditur ne agat. Primo ab agente fortiori, & ab eius contrario agente. Exemplum. ignis dupliciter impeditur. Primo ab agente ſuperiori, ut ſi cœlum non moueretur, ignis non calefaceret. Secundo per contrarium. ut ſi iuxta ignem poneretur corpus multum frigidum, hoc impediret, ne ignis calefaceret. Reſpondetur ad Commẽtatorem, quòd mens eius fuit, quòd ſi res priuaretur actualiter, aptitudinaliter, & virtualiter ſuis operationibus, quòd res non permanerent: ſed ſi Commentator uoluit dicere, quòd ſi res priuarentur actualiter operatione non permanerent, conſequentia eſt bona: ſed committitur fallacia a deſtructione, poſterioris, ad deſtructionem prioris: utputa, a deſtructionem accidentis, ad deſtructionem ſubiecti. Dices, tu dicis, quòd immediate, Deus poteſt producere omnia: ergo omnia facit ſine cauſis ſecundis. Reſpondet Scotus, quòd quando Deus produxit res, ſic produxit, quòd dedit eis virtutes earum, & illas non uult priuare illis operationibus, uel proprie

tatibus, ꝙ oſtendit per D. Auguſtinum quinto da trinitate, ſic Deus res quas condidit amminiſtrat, vt eas proprios motus agere ſinat: unde dicit Scotus, ſi Deus priuaret res a proprietatibus, & operationibus earum, tunc omoes res diceren tur orioſæ.

¶Secundo ſpecialiter videtur hic oſtendi, &c.]

Doctor conſequenter vult probare adducẽdo rationes philoſophi, quòd Deus immediatè nihil poteſt producere: & formatur ſic ratio prima. Deus immediatè non poteſt producere motum io primo mobili: ergo ſequitur, quòd Deus nõ poteſt immediate creare omne creabile. antecedens probat Philoſophus, quia ſi Deus immediatè motum poſſet producere, uel hoc eſſet in tempore, uel in inſtanti: non in tempore, quia tunc ſeqoeretur, quòd uirtus finita, io æquali tempore, poſſit mouere primum mobile, ſicut uirtus ioſinita, qood eſt oegatum ab omnibus Philoſophis, qoòd ſeqnatur, probo: quia ponatur, quòd uirtos infinita in media hora mooeat primum cœlum. ſimiliter uirtus finita poterit mouere primum cœlum in aliquo tempore, ſignetur illud tempus quod volueris, & ſit tempus vnius horæ: tunc ſic, uirtus finita, puta a, poteſt mouere primum cœlum in una hora: ergo uirtus finita in duplo maior, poterit mouere in medietate horæ, & ſic mooebit in ęquali tempore cum uirtute infinita: iſtud habueruot pro maximo inconuenienti omnes Philoſophi. Si detur enaſio, & dicatur, ꝙ uirtus infinita mouebit primum cœlum in inſtanti.

Contra. Sequeretur, ꝙ idem moueretur, & non moueretur. probatur, quia io iſto inſtanti in quo mouetur, eſt in illo eodem loco, & ſecundum omnes ſuas partes: ergo io iſto inſtaoti non mouetur, qnia eſt in eodem loco, ſicut prius erat, ſecundum ſe totum, & ſecundum omnes ſnas partes.

Ad ſecundum, ad iſtud reſpondetur, per aliquas propoſitiooes.

Prima propoſitio. Philoſophi oooqnam coocelſerunt, ꝙ aliquid poſſit maueri in inſtanti.

Motus non põt fieri in inſtãti. ſecũdum Philoſophos.

Secunda propoſitio. Philoſophi nunquam conceſſeront, ꝙ prima intelligentia poſſit immediate mouere primum cœlum. Cuius ratio eſt: quia prima intelligentia, quæ eſt Deus, eſt ens neceſſarium, & perfectiſſimum: ideo ſi moueret immediate primum cœlum, moueret io inſtanti. patet, quia neceſſario mouet, & eſt uirtus perfecta, & infioita: ergo mouet tantum quantum poteſt: ergo uidetur, quòd io inſtanti moueret.

Alia propoſitio. Meos Philoſophorum fuit, qnod prima intelligentia non moueret immediate primum cœlum, ſed mediante alia intelligeotia, quæ non eſt infinita. Ideo ſi quis quęrat, quare primum cœlum oon mouetur in inſtaoti ſi moueatur ab intelligentia infinita, & neceſſaria? Reſpondetur ſecundum Philoſophos: quia non mouetur immediatè, ſed mediãte alia intelligentia, quæ non eſt ioſinita, nec neceſſaria.

Opi. Theologorum.

Alia propoſitio. Meut Theologorum, & ueritatis aliter eſt, ponitur talis propoſitio. ſecundum ueritatem Deus, ſeu prima intelligentia poteſt mouere primum cœlum ſucceſſiue, & in tempore; & quando dicitur, ipſa eſt infinita. uerum eſt: ergo debet mouere in ioſtaoti. negatur conſequentia, & ratio eſt, quia non mouet neceſſario, ſed liberè: immo argumentum eorum nihil ualet, & ſunt ſimpliciter hic oegandi Philoſophi. vnde oulli paſſus Philoſophi iuueniuntur ita contradicentes oeritati, & fidei, ſicut in octauo Phyſico. ideo hæc quæſtio eſt multum conſpicienda.

Ea iſto ſequitur ſolutio onius argumenti, quòd ſæpe fit in ſchola. utrum Deus poſſit mouere circulariter corpus Chriſti, eaiſtens ſub hoſtia. Reſpondetur, qoòd non. Cuius ratio eſt, quia per illum motum, partes corporis Chriſti, & ipſum corpus Chriſti, acquirereut aliam cootinentiam, uel non. Non primum, quòd probo, quia partes corporis Chriſti, ſic ſe habeot ad hoſtiam, quòd quælibet pars corporis Chriſti, eſt præſens cuilibet parti hoſtiæ, & totum corpus Chriſti eſt pręſens toti hoſtiæ: & totum eſt præſens cuilibet parti hoſtiæ: ergo ſub illa hoſtia, non poteſt acquirere aliam & aliam contioeotiam: igitur noo poteſt moueri virtute diuina circulariter ſub hoſtia.

Corpus Chriſti in hoſtia non poteſt moueri circulariter.

Et ſi dicas, cootra. Quando ſacerdos mouet hoſtiam corpus Chriſti mouetur a Deo, non dico a ſacerdote. igitur poteſt moueri circulariter? Reſpondetur, quòd argumentum nõ ualet: & ratio eſt, quia licet corpus Chriſti moueatur a Deo, ſecundum quòd hoſtia mouetur, non tamen mouetur ſub hoſtia. Cuius ratio eſt, quia corpus Chriſti, & partes, eandem oumero habeot præſentiam ſemper ad hoſtiam, & eandem continentiam.

¶Tertlo hoc uidetur oſtendi, &c.]

Item arguitur ad idem. Prima intelligeotia, ſiue Deus, oon poteſt immediate cauſare formam in materia: ergo malè dicis, ꝙ Deus immediate poteſt creare aliqoem effectum. conſequentia eſt nota, & antecedens probatur ſecundum mẽtem Philoſophi, & Commentatoris qui dixeruot, ꝙ oihil põt agere in materiam, niſi materiale: Deus noo eſt materialis: ergo oon poteſt agere immediatè in materiam.

Ad tertiom, &c.] ad iſtud reſpondetur per aliquas propoſitiones.

Prima. Et Ariſtoteles, & Commentator ſunt hic negandi, quia tenemus, quòd Deus immediatè producit aoimam rationalem in corpore: igitur aliquid agit in materiam, quod noo eſt materiale, & iſtud uidebimus io quæſtiooe de fortuna.

Vnde eſt notandum, qoòd aliquod agens agere in materiã, eſt prodocere aliquid io ipſam materiam: & quia tenemus, quòd Deus immediatè producit formam io corpore: ideo Deus immediatè agit io materiam. Sed dices, nũ ibi negare Philoſophum? Reſpondet Scotus, quòd quandu Auerrois, & Ariſtoteles, conueniunt in unam ſeutentiam, uidendum aſt ſi poſſumus gloſſare Ariſtotelem, & dimittere Commentatorẽ: ſed ſic eſt, quòd Ariſtoteles poteſt aliquo modo gloſſari: ideo eſt eius gloſſa accipienda, & dimittendus eſt Auerrois. Vnde ſic gloſſatur, quòd Ariſtoteles quando dicebat, ꝙ nihil poteſt agere in materiam niſi in materiale, loquebatur contra Platoem, qui ponebat Ideas ſeparatas a ſingularib. & dicebat, ꝙ tales Ideæ producebant ſingularia.

Gloſſatur Ariſt.

Cõtra illum, hic dicit Ariſtoteles ſic arguendo. Si Idea producit ſingulare materiale, uel hoc eſſet productione uniuoca, uel eqoiuoca. Non equiuoca, quia erat maxima inter Philoſophos, quòd ſingulare materiale, id eſt compoſitum ex materia, & forma, non poterit produci, oiſi uniuocè ab aliqoo ſiogulari materiali compoſito ex materia, & forma; & ideo oon erat tale compoſitum: immo nullo modo poterat produci tale ſingulare ab Idea. Dices, ſi argumentum ualeret, dicerem etiam de Deo, quod Deus noo poteſt producere aliquod ſiogulare materiale compoſitũ ex materia & forma, quia Deus non eſt materialis: igitur. Reſpondeo, quòd argumentum nõ ualet. ideo negatur conſequentia. ratio eſt, quia omnes Philoſophi coocelſerunt de Deo, qoòd quioquid Deus producit ad extra, merè æquiuocè producit: hoc noo conceſſerunt de illis Ideis.

¶Vltimo nidetur, &c.]

Nunc conſequeoter finaliter Scotus adducit onam ratiooem per modum auctoritatis, quòd Deus non poſſet aliquid immediatè producere ad extra, niſi oeceſſario producit: & formatur ſic ratio. Habet Ariſtoteles octauo Phyſicorum, quòd Deus, ſeo prima cauſa, quicquid immediate producit, oeceſſario producit: hoc idem habet Commeotator: igitur malè dicitur, quòd Deus immediate poteſt producere aliquid ad extra, & contingenter.

Ad primum. Ad iſtud argumentum reſpondeo per aliquas propoſitiones.

Prima eſt iſta: ſecundum veritetem, Deus immediatè immediatione cauſæ, poteſt producere omoe producibile: & in hoc uocatur omoipotens.

Alia propoſitio. Philoſophi, & Ariſtoteles conceſſerunt iſtam propoſitionem, quòd quicquid prima cauſa producit immediatè, tam immediatiooe cauſæ, quàm effectus, uel diſpoſitionis præuiæ oeceſſario producit. hęc ẽ dicere, quãdo prima cauſa aliquid producit oihil præſupponendo in tali productione neceſſario producit; puta quando non præſupponit cauſam mediam, oec effectum, nec diſpoſitionem præuiam, neceſſario producit. iſta eſt falſiſſima, & contra fidem. Nam prima cauſa, puta deus produxit mundum, nihil præſupponendo, & merè contingenter produxit.

Alia propoſitio. Mẽs Ariſtotelis fuit, ꝙ illud quod Deus producit immediatè, immediatione cauſæ, & oon effectus, non oportet ꝙ neceſſario producat, neceſſitata ſimpliciter dicta: ſed ſolum neceſſitate ioeuitabilitatis: quia illo effectu, vel diſpoſitione præuia poſita, non poteſt producere: immo producit neceſſario neceſſitate ineuitabilitatis: iſtud indiget parua declaratione, & forte eſt hoc, ꝙ dicunt domini Theologi: ꝙ Deus ad extra, multa oeceſſario producit, neceſſitate cõditionata. Exemplũ: vt ſuppoſito, ꝙ anima informet corpus, deus neceſſario producit humanitatem: & hoc eſt, ꝙ volebat habere hic Ariſtoteles. Vnde ootandum, ꝙ duplex eſt neceſſitas, ſ. ineuitabilitatis, & immutabilitatis. Neceſſitas ineuitabilita-

Quo Deus producat aliquid neceſſario.

Neceſſitas duplex.

tis

tis, ex cludit poſſe non producere. Ex quo ſequitur, ꝙ deus à natura, nihil neceſſario producit tali neceſſitate. Sed neceſſitas immutabilitatis ſolum excludit oppoſitum illius, non poſſe euenire: quia ſi oppoſitum illius quod ineſt eueniret mutatio eſſet in Deo. Ex exemplum. Deus vult dare Petro gloriam æternam: vult neceſſario neceſſitate immutabilitatis: quia actus oppoſitum, puta nolle dare Petro, &c. nunquam ſuccedit, nec poteſt ſuccedere. Sequitur, ergo de mẽte Ariſtotelis, & ſecundũ veritatem, ꝙ iſta propoſitio, Deus eſt omnipotens, vt ly omnipotentia, dicit cauſam actiuam immediatam reſpectu cuiuſcunque cauſabilis, nõ eſt demonſtrabilis lumine naturali, de monſtratione, quia eſt.

Determinatio Sco. quo ad tertium articulum. 1. Prop.

De tertio tenendum eſt. Nunc doctor vult oſtendere quid dicendum eſt de iſto articulo, ſecundum veritatem. Reſpondetur per duas propoſitiones.

Prima. Deus, omne cauſabile immediate poteſt producere, ſine quacunque cauſa media. Iſtud probatur: nam habetur Geneſis primo, ꝙ Deus creauit cœlum & terram, & ante illud ſolus Deus erat: ergo illa immediatè creauit: poteſt etiã ratione probari ſic. quando eſt aliqua cauſa quæ eminenter, & virtualiter, continet omnem actiuitatem alterius cauſę, poteſt cauſare ſine illa cauſa: ſed prima cauſa eminenter, & virtualiter, continet omnem cauſalitatem cauſæ ſecundæ: ſaltẽ in genere cauſæ efficientis: igitur poteſt producere ſine illa cauſa. Probatur conſequentia: quia ſi non poſſet producere ſi ne illa cauſa, ſequeretur ꝙ Deus ad eius cauſationem requireretur aliquam imperfectionem: puta, cauſationem cauſæ ſecundæ, quod eſt falſum.

Confirmatur. Cauſa æquiuoca aliquando producit effectũ ita perfectum, ſicut vniuoca: & tamen illa hoc non facit, niſi quia virtualiter continet cauſalitatem cauſæ vniuocæ: igitur vbi Deus eminenter, & virtualiter, continet cauſalitates cauſarum ſecundarum, poterit producere ſine cauſis ſecũdis.

¶Iſta ratio, licet videatur &c.]

Doctor conſequenter oſtendit, ꝙ reſpondet Ariſtoteles ad iſtas rationes, & ponit aliquas propoſitiones.

Prima hæc eſt falſa, ſecundum mentem Ariſtotelis: cauſa quæ eminenter, & virtualiter continet alterius cauſæ cauſalitatem, poteſt cauſare ſine illa cauſa. Vnde diceret Philoſophus dato, ꝙ Deus eminenter, & virtualiter, contineret cauſalitatem aliarum cauſarum: non propter hoc ſequitur, ꝙ poſſit cauſare ſine illis cauſis. Et quãdo dicitur cauſare immediatè, dicit perfectionem. Reſponderet Ariſtoteles, ꝙ cauſare immediatã duo dicit. Primum eſt cauſare, & hoc dicit perfectionem. Secundum eſt, modus cauſandi, pure ſine cauſa media: & hoc dicit imperfectionem: ideo non eſt attribuendum primæ cauſæ, ſecundum Philoſophum.

Ex quo infert ſecundum mentem Ariſtotelis vnam rationem. Quando eſt ordo cauſandi inter aliqua, puta inter perfectum & imperfectum, nunquam perfectum poteſt immediatè imperfecto, niſi importet aliquam imperfectionem: & quia Deus nullam imperfectionem importat: ideo non poteſt eſſe immediatum imperfectiſſimo in illo ordine, niſi aliqua mediante in illo ordine cauſandi, & ideo ſe ſolo non poteſt immediatè aliquid producere.

Ex quo patet, ꝙ Ariſtoteles negaret, ꝙ cauſa perfectior, immediatius attingit effectum, quàm cauſa media, quia nunquam poteſt attingere, niſi mediante aliqua cauſa media. Et ſi dicas, quare iſte ordo in cauſis requiritur? Reſpondetur, ꝙ non eſt propter perfectionem addendam primæ cauſæ: ſed requiritur, vt habeatur ordinata perfectio deſcendendi à prima cauſa, ad vltimum: ideo reſolutoriè, multæ ſunt ibi propoſitiones de mente Philoſophi.

Prima. ꝙ prima cauſa quicquid immediatè producit, neceſſario producit: & illa eſt falſa.

Secunda. Non oportet, ꝙ cauſa quæ eminenter, & virtualiter continet cauſationem alterius cauſæ, ꝙ poſſit producere ſine illa cauſa: hoc etiam eſt falſum.

Alia propoſitio. ꝙ cauſa perfectior, immediatius non concurrit ad effectum, quàm alia: hoc iterum eſt falſum. Ideo videntur in octauo Phyſicorum tales propoſitiones.

¶Secundum ſcilicet, quod illud verbum &c.]

Deus ẽ omnipotens non eſt demonſtrabilis demonſtratione q̃a naturaliter.

Nunc doctor oſtendit, ꝙ iſta non eſt demonſtrabilis demõſtratione, quia eſt. Deus eſt omnipotens: & hoc lumine naturali; vt probat auctoritate, & ratione. Auctoritate animi Philoſophorum, Nullus vnquam fuit Philoſophus qui conceſſerit hanc: Deus eſt omnipotens. ne ly omnipotentia, dicit cauſalitatem immediatam: ergo ſignum eſt, ꝙ lumine naturali, iſta non poteſt demonſtrari. Ratione ſic ibi: ſed hoc ratione probatur &c. nam demonſtrare iſto modo eſt, vbi eſt os do cauſarum reſpectu aliquorum effectuum demonſtrare, ꝙ cauſa ſuprema poteſt ſine medijs cauſare effectum quem poteſt cum cauſis medijs: ſed illud lumine naturali nõ poteſt cognoſci: ergo. Iſtud declarat Scotus in omnibus generibus cauſarum primo in genere cauſæ formalis, non ſequitur, in lumine naturali, iſta forma, mediante alia forma poteſt informare iſtam materiã: ergo poteſt immediatè ſine illa informare materiam. Exemplum conceditur in via doctoris, ꝙ anima rationalis habet informare materiam primam, mediante forma corporeitatis; & tamen non conceditur, ꝙ immediate poſſit informare materiam ſine forma corporeitatis.

Ex illo textu ſequitur primo, ꝙ Deus non poſſet facere materiam primam informari ab anima rationali, ſicut non poteſt facere, ꝙ informet plauſtrum: ita non poteſt facere, ꝙ immediatè informet materiam primam.

Anima non poteſt informare materiam primã. Duplex organizatio ĩ nobis ſecundum Sco.

Ex quo ſequitur aliud, ꝙ Deus non poteſt facere, ꝙ aliqua anima poſſit aliquid informare, niſi compoſitum ex materia, & forma corporeitatis, quia oportet, ꝙ informet corpus organizatum: & hoc vult habere Scotus, ꝙ in nobis eſt duplex organizatio, quædam eſt ſubſtantialis, quæ eſt ex materia: & tali forma & iſta neceſſario requiruntur ad hoc, ꝙ anima aliud informet. Alia eſt organizatio ſecundaria, & accidentalis, quæ conſiſtit in proportione qualitatum, membrorum, & humorũ: & iſta non requiruntur neceſſario ad hoc, ꝙ forma informet corpus. Probat doctor vlterius in genere cauſæ materialis: quia iſta non concluditur, lumine naturali, materia poteſt ſuſcipere hanc formam, mediante alia forma: ergo immediate poteſt ſuſcipere hanc formam. Non ſequitur in lumine naturali. Vlterius probat doctor in genere cauſæ finalis. Non ſequitur in lumine naturali, hæc eſt finis alicuius mediante alia cauſa: ergo poteſt eſſe finis immediatus. Exemplum: beatitudo æterna eſt finis hominis mediante alio fine: ideſt, mediantibus bonis operibus ergo poteſt eſſe finis hominis, immediatè: non ſequitur in lumine naturali.

Eſt notandum hic, ꝙ fines medij, non ſunt niſi media per quæ acquiritur vltimus finis, immo medij fines ad beatitudinem æternam, ſunt omnia media quę neceſſario requiruntur ad beatitudinem æternam: ſicut ſacramenta, bona opera ſunt fines medij.

Hoc etiam patet in cauſis efficientibus. Hoc Scotus probat in cauſis efficientibus, reſpectu cognitionis: & arguit ſic. Primum principium, mediantibus alijs cauſis, cauſat notitiam alicuius concluſionis: igitur immediatè poteſt cauſare notitiam illius: non concederetur in lumine naturali: quia nõ poteſt cauſare ſine obiecto, & approximatione.

Ex iſtis ſequitur, ꝙ hæc non eſt demonſtrabilis in lumine naturali, demonſtratione, quia eſt. Deus, eſt omnipotens.

Quinta concluſio affirmatiua. Deus eſt omnipotens mediate uel immediatè.

Quinta concluſio principalis. Finaliter Scotus ponit hanc concluſionem, & vltimam, hæc eſt demonſtrabilis lumine naturali à viatore, Deus eſt omnipotens; capiendo ly, omnipotens, vt idem eſt quod cauſa mediata, vel immediata, reſpectu cuiuſlibet creabilis, ꝙ idem eſt dicere, iſta eſt demõſtrabilis à viatore: Deus poteſt producere mediatè, vel immediatè omne producibile. Nam conceſſerunt iſtam omnes Philoſophi, ꝙ Deus poteſt creare omne creabile, mediatè, uel immediatè. Iſta concluſio probatur duabus rationibus, prima formatur ſic: in ordine cauſarum efficientium, non eſt proceſſus in infinitum: ergo ibi eſt deueniendum ad vnam cauſam efficientem, quæ non erit de numero cauſatorum, patet ſic: quia ſi eſſet de numero cauſatorum, ab aliquo cauſaretur: & ſic non eſſet ſuprema cauſa: ſed eſſet cauſa quædam alia cauſa à qua illa cauſaretur: & ſi ita eſſet, eſſet proceſſus in infinitum, quod negauerunt Philoſophi.

Ex quo infert doctor vnam regulam: Impoſſibile eſt ſecundum mentem Philoſophorum, ꝙ eſſet ſuprema cauſa cauſata, quia ſi cauſata, iam eſſet dependens, iam dicit imperfectionem, ergo non eſt ſuprema cauſa. Nam Philoſophi, vt vult habere Scotus, conceſſerunt illam cauſam primam ſupremam, & infinitam. Sed dices concedo tibi, quòd hæc eſt vna prima cauſa: ſed nego, ꝙ illa immediatè cauſet, aliquid: & dico quod intelligentia quæ mouet primum cœlum immediatè mouet illud ſic, ꝙ prima cauſa, ſcilicet Deus, non concurrit ad illam motionem. difficile eſt hoc probare, Iſta euaſio nihil valet: quia quæro a quo habet eſſe intelligentia mouens cœlum? non a ſe, ergo a prima cauſa: ergo prima cauſa immediatè cauſabit illam ſecundam intelligentiam.

¶Poteſt autem illius concluſionis &c.]

Doctor adhuc probat iſtam concluſionem, & formatur ſic ratio.

ratio. Quanto cauſa eſt ſuperior, tãto aſt perfectior: ergo cauſa quæ eſt ſuper omnes alias, & comouuior aliis, erit perfectior omoibus aliis cauſis, & non in aliqua proportione: ergo io iofinitum perfectior: ergo eius cauſalitas videtur eſſe infinita: ſed cauſa infinita, nullam imperfectiooem includit: ergo ſequitur quod non depeodet ab aliquo, qoia dependentia dicit imperfectionem.

Ex quo ſequitur, ꝙ omnes cauſalitates a prima caoſa, dicunt imperfectionem: quia dependentiam.

Ex quo ſequitur uoum, quod dicit Scotus in primo, ꝙ nunquam voluotas noſtra poteſt ſaturari in recreata: quia quælibet res creata habet imperfectionem ſibi annexam. Si dicas dico, ꝙ ratio bene probat, ꝙ erit vna cauſa ſuprema: ſed dico, qoud illa eſt cauſa ſuprema in ſuo ordine cauſandi, ſed in alio ordioe cauſaodi, erit una alia ſuprema. Iſta euaſio, nihil valet: quia illa alia quàm tu poneres cauſam ſupremam tu poneres cauſatam a ſuprema cauſa: quia oon habet eſſe à ſe: ergo dependeret ſemper á prima cauſa. Exemplum. In genere cauſæ formalis, per te eſt una ſuprema ſorma, vel illa habet eſſe à prima, uel non; ſi a prima cauſa: ergo dependet: ergo non eſt ſuprema.

Hic poteſt moueri dubium. Forma quæ informat materiã, concurrit ad eſſe totius, io genere cauſæ formalis, utrum in tali genere concurrat Deus? ſi oon igitor illa cauſa erit ſuprema in ſuo genere: ſi ſic, hoc eſt falſum: qnia Deus non concurrit in genere cauſæ formalis. Nam formam concurrere ad effectum in genere cauſæ formalis, non eſt aliud, quàm ipſam informare materiam: ſed ad hoc non coocurrit Deus io tali genere: igitur forma erit ſuprema cauſa in illo genere.

Soluuntur principalia argumenta.

AD argumenta priocipalia: doctor hic vult ſoluere argumenta quæ uidentur probare, quòd iſta. Deus eſt omnipotẽs ſit demonſtrabilis lumioe naturali. Et primo ſoluit primum argumentum, quòd formatur ſic. Iſta eſt demonſtrabilis lumine naturali: Deus eſt infinitæ potentiæ: ergo iſta, Deus eſt omnipotens. Primo reſpondet doctor ad antecedens, ꝙ eſt mens Ariſtotelis, & aſt uerum, quòd iſta eſt demonſtrabilis lumine naturali: Deus eſt infinitę uirtutis, uel potentiæ. dicit ultra Scotus, quòd conſequeotia, quàm facit Ariſtoteles ad probandum etiam eſt bona, ſic arguendo: Deus mouet tempore infinito: ergo Deus, eſt infinitæ uirtutis. Dices, uerum eſt, quòd conſequentia eſt bona: ſed ſolum infert, quòd eſt uirtutis infinitæ extenſiuę, ſeu quo ad durationem. & non de uirtute infinita inteoſiuè, quo ad entitatem.

Secundum Ariſt. poteſt demoſtrari, Deũ eſſe infinitæ uirtutis.

Contra. Ariſtoteles facit aliam coſequeotiam. Deus eſt virtutis infinitæ: ergo non poteſt eſſe in magnitudiue, nec finita, nec infinita: ſed omnis virtus infinita ſecundum durationem poteſt eſſe in magnitudine, ut patet de cœlo, quòd eſt virtutis infinitæ ſecuodum durationem: & tamen eſt in magnitudine: ergo ſignum eſt, quòd Ariſtoteles intelligebat de uirtute intenſiuè infinita; aliter ſua conſequẽtia nihil ualuiſſet. Relinquitur ergo, quòd mens doctoris, & Ariſtotelis eſt, quòd Deus eſt uirtutis infinitæ inteoſiuè. i. in entitate. Et mens etiam iſtorum eſt, quòd hæc eſt demonſtrabilis lumioe naturali, Deus eſt uirtutis ioſioitæ.

¶Sed ounc reſtat &c.]

Nunc vult perpeodere, utrum iſta conſequentia ſit booa: Deus mouet tempore ioſioito: ergo eſt virtutis infinitæ intẽſinè: & uidetur qoòd non: quia antecedeos eſt falſum, Deus mouet tempore ioſinito: ergo per hoc nõ poteſt argui Deum eſſe uirtutis infinitæ intenſiuè.

Regula Scoti.

Doctor reſpondet ponendo unam regolam, per hoc quòd eſt, Deum mouere tempore infinito: Non oſteoditur ſolum, quòd Deus aſt uirtutis ioſinitæ: ſed per hoc, ꝙ poteſt mouere tempore infinito.

Differentia inter Theologum, & Philoſophũ.

Eſt ibi ootandum, quòd non aſt differentia inter Theologum, & Philoſophum. vnde vterque concedit, ꝙ Deus poreſt mouere tempore infinito: ſed in hoc differt, ꝙ Philoſophus dicit, ꝙ actus mouendi neceſſario couiungitur potentiæ, i. quòd Deus non ſolum habet potentiam mooendi tempora infioito; ſed neceſſario mouet tempore ioſinito: immo habet actum coniunctum potẽtiæ. Theologus illud oegat: quia ſemper habet haoc propoſitionem, quòd Deus ad extra nihil mouet neceſſerio; ſed merè contingenter: ergo diſcrepat a Philoſopho in doob. Primo in hoc, quòd dicit Philoſophus, quòd Deus mouet tempore infinito, quod eſt falſum. Secũdo quòd dicit actus neceſſario coniungitur potentiæ: hoc eſt falſum per regolam Theologorum. Etiam erat una maxima falſa Philoſophorum diceutium, quòd omnis habitudo neceſſarij ad neceſſarium, eſt neceſſaria: & quia Deus eſt voum oeceſſe eſſe, ſecundum Philoſophos: cęlum eſt uoum oeceſſe aſſe. ergo omnis habitudo Dei ad cęlum, eſt oeceſſaria: & habitudo mouendi cœlum erit oeceſſaria: iſtud etiam oegat Theologus.

Habitudo neceſſarij ad neceſſariũ, eſt neceſſaria propoſitio uera ſecundũ Philoſophos. Falſa ſecundum Theologos.

¶Ex iſto poſſe, ſicut ex ipſo mouere.]

Hic doctor noſter ſoluit vnam paruam dubitationem: quia quis poſſet quærere, vtrum ex hoc, quòd Deus poteſt mouere tempore iofioito; poſſit coocludi, quòd Deus eſt uirtutis infinitæ intenſiuè. Reſpoodet doctor noſter, quòd ſic: & quòd optimè ſequitur, quod probatur, quia omoe illud quod poteſt mouere tempore infinito, vel hoc habet a ſe, vel ab alio: ſed non eſt dicendum, quòd Deus habeat ab alio: qoia hoc ẽt concederet Ariſtoteles: ergo habet à ſe puta, quòd poteſt mouere tempore infinito. Tunc optimè ſequitur: omne id quòd a ſe hoc potentiam mouendi tempore infioito, eſt virtutis infioitæ intenſiue: ſed Deus eſt huiuſmodi: igitur. maior probatur, quia omoe illud, quod habet à ſe porentiam: a ſe habet entitatam: ſed quòd à ſe habet entitatem, habet totam plenitudinem entitatis. i. taotum habet de entitate, ſicut poteſt eſſe: ſed poteſt eſſe ioſioita, per Philoſophum: & ſecundum fidem, ergo Deus eſt entitatis infinitæ: ergo ſequitor, ꝙ Deus poſtquam habeat eotitatem à ſe, quòd habet illam infinitam. Dices vnde ualet, qoòd illud, quod habet eotitatem à ſe, habet entitatem infioitam? Reſpondet doctor, ponendo talem propoſitionem, ſatis pulchram. Nunqoam habet aliqoid limitatum, niſi ab alio habeat: ergo cum Deus oon habeat entitatem ab alio, ſed a ſe; ergo ſequitur, quod oõ habet eotitatem limitatam, ſed iofinitam.

De conſequẽtia Ariſt. ut ualeat. pot mouere tempore infinito; ergo eſt infinitæ potentiæ.

Propoſitio Scoti pulchra.

Eſt tamen ibi uotandum, quòd non ſequitur, hoc habet eſſe ab alio: ergo habet entitatem finitam: quia filius in diuinis habet eſſe a patre; & quicquid habet habet a patre: & tamen oon ſequitur, quòd entitas eius ſit finita. Sed bene ſequitur, hoc habet finitam entitatem: ergo hoc habet eſſe ab alio. Itẽ; Si illud quod habet eſſe à ſe, non haberet virtutem infinitam, non eſſet aliqua ratio, quare aliqua entitas eſſet finita, & aliqua infioita.

Ex omnibus iſtis ſequitor, quòd ſicut prima intelligentia, ideſt Deus habet entitatem à ſe; ita habet potentiam a ſe; ita mouet a ſe; & quicquid habet, habet a ſe.

Aliud corollarium, quod dato ſecuodum mentem Auicennę, quòd intelligeotiæ a prima haberent eſſe ab æterno. tamẽ oon mouereot a ſe ſicut prima, ſed dependeoter a prima.

¶Contra hoc quod accipit &c.]

Contra iſta facit doctor primum argumentum, quod formatur ſic. Tota ratio quare Deus eſt virtutis infinitæ eſt, quia habet eſſe à ſe, ſiue tempore finito, ſiue ioſioito: ergo tu male arguebas domine Ariſtoteles, quãdo ſic arguebas, Deus mouet teiopore finito: ergo eſt uirtutis infinitæ. ſed debebas arguere &c. Reſpondet doctor quod certè uerum eſt: quia tota ratio, & prima, quare Deus eſt uirtutis infinitæ, eſt quia habet eſſe a ſe; ſed hoc quod eſt mouere tempore infioito, additur, quia facit euidentiam in probatione: iſta magis uidetur euidens, Deus habet eſſe à ſe, & per ſe mouet tempore infinito, ergo eſt uirtutis ioſinitæ, quàm iſta Deus habet eſſe a ſe. ergo eſt virtutis infinitæ.

Iſtis poſitis reſpondetur tam ſecuodum Philoſophũ, quàm ſecundum doctorem, quod non ſequitur, Deus eſt uirtutis infinitæ, & poteſt demonſtrari lumioe naturali, ergo iſta poteſt demonſtrari lumine naturali, Deus eſt omnipotens: & hoc capiendo omoipotentiam, tam ut dicit mediationem, quàm immediationem, reſpectu cuiuſcunq; creabilis, & cùm dicitur, virtute infinita non poteſt eſſe maior, neque intelligi maior. Reſpondetur dupliciter. primo: quia iſta ſic debet intelligi, uirtute infioita ſecuodum intentionem, noo poteſt dari, neque intelligi maior; ſed bene uirtute infinita ſecundum extẽſionem, poteſt dari maior, & intelligi maior. Secundo dico, quòd Ariſtoteles dixiſſet hanc implicare contradictionem, capiendo omnipotentiam eo modo quo Theologi capiunt omnipotentiam; & ſic ſequitur, qoòd adhuc eſt controuerſia inter Theologos & Philoſophum de omnipotentia Dei, ut ſuperius uiſum eſt.

Ad primum argumentum, doctor noſter uult ſoluere argumenta, quæ probabant quòd iſta non eſt demonſtrabilis, Deus eſt omnipotens: & primum argumentum ſic formatur. Si iſta eſſet demonſtrabilis, Deus eſt ops, iſta eſſet demoſtrabilis Deus poteſt geoerare filiũ; ſed hoc oon. patet, qoia iſta, Deus poteſt generare filium, eſt credibilis, & de fide: ergo noo eſt demonſtrabilis. conſeqoeotia probatur per Auguſtinũ. Nam Auguſtinus ſic arguit. Si pater non generat filium ſibi æqualẽ vel eſt ꝙ Deus oon poteſt, uel quia non uult generare filium:

Deducitur argumenta quæ probabant, ꝙ Deũ eẽ omnipotẽtem non eſſe demonſtrabile.

ſed non aſt dicendum ſecundum:ut puta, ꝙ non nult generare filium, quia Deut reputaretur Inuidus: nec eſt dicẽdum primum, puta, ꝙ non poteſt ganerare filium.

Nam ſic arguo. Non generat quia non poteſt: ergo non eſt omnipotens: ergo ſi eſt omnipotens, poteſt generare filium, vel generat filium: ergo ſi illa eſt demonſtrabilis, Deut eſt omnipotent, & iſta, pater generat, vel poteſt generare filium: ſed eſt omnipotens, ergo poteſt generare filium: ergo ſi iſta eſt demonſtrabilis, Deut aſt omnipoteut, & iſta, generat filium, uel poteſt generara filium, quod eſt falſum.

Oīpotentia dupliciter.

Ad primum, ponit doctor vnam egregiam diſtinctionem, quæ talis aſt. Omnipotentia capitur dupliciter. Vno modo pro potentia actiua qua poteſt producere omne producibile, ſiue mediatè, ſiue immediatè: & tunc cõceduutur aliquæ propoſitiones de fide.

Prima, pater reſpectu filii, aſt omnipotens, enrollarium capiendo ſic omnipotentiam, pater eſſet omnipotens, & non filius. Et tunc dien, ꝙ omnipotentia non diceret perfectionẽ ſimpliciter: quia tunc ſequeretur quòd pater eſſet perfectior, quàm filius. Dico ſecundo, quòd ſi iſta aſſet demonſtrabilis, Daus eſt omnipotens, capiendo omnipotentiam iſto modo, eſſet demouſtrabilis & iſta, pater, poteſt generare filium.

Alio modo capitur omnipotẽtia actiua cauſatiua reſpectu cuiuſcunque cauſabilis: & hoc immediatè; & iſto modo cœperunt ſancti, & capitur in ſacra ſcriptura, omnipotentia: Tunc ponuntur aliquæ propoſitionet.

Prima. Pater uon eſt omnipotens reſpectu productionit filij: patet: quia non eſt cauſatiuus filil, licet ſit productiuus filii.

Secunda propoſitio. Quando dicitur in ſymbolo, uidelicet quòd pater, & filius, & ſpiritus ſanctut habent æqualem potẽtiam: & quilibet eſt omnipotens, capitur omnipotentia iſto modo.

Alia propoſitio. Non ſequitur, iſta eſt demõſtrabilit, Deus aſt omnipotens: ergo iſta eſt demonſtrabilit, Deus pater poteſt generare filium: quia ibi eſt æquiuocatio da omnipotentia.

¶Sad contra hoc &c.]

Reſpondet ad argumẽtum.

Conſequenter doctor vult reſpondere ad formam argumẽti, & auctoritate Auguſtini. unde quando Auguſtinut ſic arguit: Si pater nou poteſt generara filium ei cęt. ergo Deui nõ eſt omnipotens. iſta conſequentia nihil ualet, primo non ualet par locum a parta totius in quantitata, ad ſuum totum: ſicut uon ſequitur: Petrus non currit: ergo nullut homo currit: etiam non ſequitur: patar nou poteſt generare filiũ: ergo non eſt omnipotens: arguitur anim à parte &c. Vnde omoipotẽs importat vniuerſalitatem: ſed dices, quid ergo ad Auguſtioũ ſic argusbatur. Reſpondetur ad Auguſtinum, quòd iſta conſequentia non poteſt nalere, niſi ad deſtructionem alicuius poſterioris, ad daiſtructionem alicuius prioris, quòd ſic oſtenditur: producere, uel ganerare filium, aſt quaſi unum poſterius ad omnipotentiam, cum omnipotentia uidetur dicere perfectionem ſimpliciter. vnda ganarare filium, eſt unus actus notionalis, qui nõ eſt perfectio ſimplicitar. Ideo ſe habet quaſi unum poſterius, ad omnipoteutiam. ideo a deſtructione eius, quod eſt generare, ad deſtructionem potentię, non ualebit cõſequentia. ideo arguitur a daſtructione poſterioris ad deſtructionem prioris. Item ſi pater, non poteſt generare filium, uel hoc ſibi conueuit rationa proprietatis, ual ratione naturæ: ſed nullum iſtorum eſt dicendum: quia illud quod habet eſſe a ſe, non habet aliquid, cui non conueniat producere aliud. ideo non uidatur ratio quare pater non poſſat producere filium.

Arg. doctor contra reſpõſionem.

Sed contra hoc arguitur.] Conſequenter arguit doctor, ꝙ pater raſpectu filii, ſit omnipotens. & ideo omnipotentia reſpicit parſonam diuinam pro obiecto. patet: quia dicit dominut Richardus, quòd ſi eſſent duo omnipotautes, unus facaret alium nulli potentem. ergo omnipotentia reſpicit perſonam diuinam.

Notabilia pro ſolutione argum. Richar.

Pro ſolutione argumenti ponitur talit propoſitio. Richardus faciebat talem conſequentiam, Deus eſt omnipotens: ergo Deut eſt potens circa alium Deum: notum eſt, ꝙ iſta conſequentia non poteſt teneri per locum a toto in quantitare. ad ſuam partem, niſi capiatur omnipoteutia primo modo. Dico ultra, quòd Richardus faciebat iſtam conſequentiam, ad oſtẽdendum, quòd impoſſibile eſt, quòd ſint duo omnipotentes: quia ſi eſſent duo omnipotentes, unus faceret alium nulli potantem: patet, quia poſtquam eſſent omnipotentes. unus nollet, uel ſaltem poſſet nolla, quod uallet alius, & ſic faceret eum nulli potentem.

Ex iſto ſequitur, quod pluralitat principij eſt mala; quia unus poſſet facera alium non principium. Dicet, dico ꝙ illi duo concordant adinuicem. Tunc ſic arguo. Si concordant ſe adinuicem adhuc unut illorum non eſſet omnipotens. quod probo ſic, quia in cauſatione effectus, unut illorum non cauſaret, ueque poſſet cauſara. probo ſic: unus effectus nõ poteſt habera eſſe a duabus cauſis totalibut. patet, quia ad iſtud ſequitur implicatio: quia ſequitur, quòd haberet eſſe ab hoc, & ꝙ non haberet eſſe ab hoc. probatur: quia effectut non habet eſſa ab illo, quo circunſcripto, non minut haberet eſſa. Sed illo omnipotenti circunſcripto, non minus haberet eſſe ab alio omnipotenti: ergo ab illo, nullo modo habet eſſe. Iſtud argumentum fundatur in regula doctoris: quòd impoſſibile eſt, ꝙ unus effectus habeat eſſa a duabus cauſis totalibus.

Sed contra reſponſiones iſtas arguitur ſic. Bene ſequitur. Si filius eſt omni ſciens, eſt ſciens generationem patrit. Etiam ſi eſt omui uolens, eſt uolens generationem patrit qua generat filium: ergo ſaquitur, quòd ſi ipſe eſt omnipotens, quòd eſt omnipotens circa generationem filii. Reſpondet doctor, quòd iſti termini reſpiciunt obiecta, & non actus. Exemplum omniſcians, non connotat actum ſciendi; ſed connotat illa, circa quæ cadit actus ſciendi, puta obiecta: ſimiliter omniuolens, uon connotat uolitionem: ſed illa circa quæ cadit volitio. Similiter omnipotens non connotat actum: ſed connotat illud, circa quod cadit actut cauſandi: modo notum eſt, ꝙ circa plura cadit actus ſciendi, uel actut uolendi, quam actus cauſandi. Vnde actus cauſandi cadit ſolum circa illa quę ſunt eſſantialiter diſtincta: ergo non ſequitur; aſt omniſciens, ergo eſt omnipotens: notum eſt, ꝙ non ſequitur: poteſt omnia cognoſcere. ergo poteſt omnia cauſare: non ſaquitur etiã eſt omniſciens. ergo eſt omnipotent.

Ex quo ſequitur, ꝙ licet filius noo poſſit producera patrẽ: aſt tamen omniſcient ſicut pater. Sequitur ſecundo, ꝙ licèt pater reſpectu filii ſit omniſcians: nou tamen eſt reſpectu filii omnipotens: quia non eſt cauſatiuut filii.

Ad aliud argumentum conſequenter Scotus uult ſoluere ſecundum argumentum per quod probat, quod illa non eſt demonſtrabilis, Deut eſt omnipotens; & formatur ſic argumentum. Si illa eſſet demonſtrabilit, iſta eſſet demonſtrabilis, Deus poteſt creare omne creabile. patet: quia omnipotẽs eſt idem quòd potens creare omne creabile, ſed hoc eſt falſum: patet, quia ſi iſta eſſet demonſtrabilis, Deut poteſt creare omna creabile, ſequeretur quòd iſta aſſet demonſtrabilis, angelus poteſt creari, ual Deus poteſt creare angelum: iſtud aſt falſum. igitur.

Pro declaratione iſtius argumẽti, eſt notandũ. Quòd iſtud argumentum totaliter quærit: utrum angelus ſit creabilis. Et quod dicimut de angelit, dicimut de intelligentiit. Et pro declaratione, ponuotur aliquæ propoſitiones.

An Angelus ſit creabilis.

Prima propoſitio. Quando eſt aliqua propoſitio uniuerſalis demonſtrabilit: non ſequitur eius ſingularem eſſa demonſtrabilem: niſi ſumatur una minor euident. Exemplum. non ſequitur, quòd ſi ſciam, quòd omnis mula eſt ſterilis; quòd ego ſciam, hoc eſſa ſterilem, demonſtrando mulam: niſi ego ſumam unam minorem, quæ ſit mihi euidens, puta: hoc eſt mula. Et hoc eſt quod cõmuniter dicitur, uidelicet, quòd aliquid poteſt ſciri in uniuerſali & dubitari de illo in particulari. Vnde quando ego ſcio quòd omnis mula eſt ſterilis, ego ſcio in uniuerſali: & tamen in particulari poſſum dubitare, au iſta mula eſt ſterilis. & quia poſſum dubitare, an ſit ſterilis. idao ſcio in uniuarſali, & poſſum dubitare in particulari. Ad propoſitum. Dato quòd iſta ſit demonſtrabilis, Deus potaſt creare omna craabile, non tamen poſſum demonſtrare iſtam, Deus poteſt creare hoc: niſi ego ſciam hoc eſſe creabila. Et hoc quo ad mòdum ſciendi, ſeu cognoſcendi.

Opinio D. Tho. De angelis ſecundum Philoſophos.

Da iſta minora doctor uult declarare quid ſenſerunt doctores. da iſta minore. Angelus eſt creabilis. Reſpondet doctor ſanctus, quòd iſta. Angelus aſt creabilis: eſt tantum credita, & non euidens. Ex quo ſequitur. quòd iſta etiam ſolum erit credita, Angalus poteſt creari. Et ibi ſumitur regula Si aliqua præmiſſarum fuerit credita, etiã concluſio eſt credita, & non poteſt eſſe euidens.

Regula.

Minoram. Conſequentes dicit doctor, quòd Philoſophi negauerunt iſtam. Angelus eſt creabilit. Dicit ſanctus Thomas, quòd iſta ſolum eſt de fide. Et rationes aſſignat per aliquas conditiones, quat Philoſophi attribuunt angelis, ſeu intelligentiis. Primo dixerunt Philoſophi; Quòd intelligentiæ habent eſſe a ſe: ergo non ſunt creabiles. Secundo dixerunt

Quòd

Quòd intelligentia, neceſſe eſt eſſe. Sed illud, quod eſt neceſſe eſſe, non poteſt non eſſe. Et illud dixerunt Philoſophi non eſſe producibile ab alio. Dixerunt etiam aliquando Philoſophi, ꝙ omnes intelligentiæ ſunt infinitæ. & dixerunt quòd illud uidetur eſſe de mente Ariſtotelis. Dicit enim Ariſtoteles. xij. Metaphi. ꝙ intelligentia quæ mouet cęlum, eſt infinita: & quia plures ſunt intelligentiæ mouentes cœlos, ideo ſunt plures naturæ intellectuales infinitæ.

Vnde pro declaratione eſt notandum. Quòd omnes Philoſophi poſuerunt vnam intelligentiam primam, & iſtam poſuerunt infinitam: iſtam dixerunt eſſe neceſſe eſſe: iſtam dixerunt habere eſſe a ſe: & in hoc conueniũt omnes Philoſophi, & doctores. Sed de alijs a prima dubium eſt, an ſint infinitæ: an habeant eſſe a ſe: an ſint neceſſe eſſe.

Sco. probat ſupradicta de Angelis non eſſe ſecũdum mentẽ Ariſt.

¶Sed quia nulli. Doctor uult oſtendere, quòd iſta dicta, nõ ſint de mente Ariſtotelis. Et primo ponit talem propoſitionem.

Nulli auctori imponenda eſt ſententia falſa, uel abſurda, niſi inueniatur in ſcriptura illius: uel deduci poſſit a textu illius. Sed illa quæ dicta ſunt de intelligentijs, ut quòd habeãt eſſe a ſe, ꝙ ſint neceſſe eſſe, quòd ſint infinitæ: non inuenitur in textu Ariſtotelis: nec poteſt deduci a textu eius: ergo male ſibi attribuitur.

Angelus re creabilis eſt ꝓpoſitio Demõſtrabilis.

Dico de iſta minore. Quòd angelus eſt creabilis, duo dico quæ opponuntur dictis ſupradictis. Primo, ꝙ iſta eſt demonſtrabilis, Angelus eſt creabilis, ſeu cauſabilis. Secundo dico, ꝙ eſt de mente ipſius Ariſtotelis: puta ꝙ iſta ſit demonſtrabilis, Angelus eſt creabilis. Primam propoſitionem probat doctor: puta, ꝙ iſta ſit demonſtrabilis, Angelus eſt creabilis. patet. Nam non poſſunt eſſe duæ naturæ intellectuales infinitæ: ſed Angelus, ſeu ſecunda intelligentia, eſt natura intellectualis: ergo ſi ipſa eſſet infinita, eſſent duæ naturæ intellectuales infinitæ: puta iſta ſecunda intelligentia, & prima intelligentia, ſcilicet Deus, quod eſt falſiſſimum. Quod probat doctor: puta, quod non poſſunt eſſe plures naturæ intellectuales infinitæ: quia ſi eſſent duæ tales; ſequeretur, quòd unius potentiæ erunt duo obiecta adæquata poſſibilia, & ſimpliciter prima. hoc eſt falſum. igitur, conſequentiam probat doctor, & capio vnam de illis intelligentijs, iſta intelligentia intelligit ſe: & ipſa eſt infinita, ergo reſpectu ſuæ potentiæ, erit obiectum adæquatum primarium. quia ipſa eſt infinita: & ſua potentia per quàm ſe intelligit, eſt infinita: & illa intelligentia intelligit ſecundam intelligentiam: & illa ſecunda intelligentia eſt infinita per te, ergo erit obiectum adequatum reſpectu intelligentiæ primæ: & ſic habebit duo obiecta adæquata. Vnde ibi ſumitur una regula fundamentalis.

Regula fundamentalis.

Omne quod eſt infinitum, eſt obiectum adæquatum potentiæ infinitæ, quod oſtẽdo: quia obiectum dicitur eſſe adæquatum potentiæ cognitiuæ: quando eſt tantæ intelligibilitatis: quantæ intellectiuitatis eſt potentia. Sed potentia eſt infinita, & obiectum infinitum: puta ſecunda intelligentia, & prima: quodlibet illorum erit obiectum ſibi adæquatum. iſtud uidetur eſſe falſum, & contra mentem ipſius Ariſtotelis.

Item arguitur. Nunquam aliqua potentia ita perfectè comprehendit illud cuius non eſt potentia, ſicut comprehendit illud cuius eſt potentia: ergo prima intelligentia non comprehendit ita perfectè ſecundam intelligentiam, ſicut comprehẽdit ſe: ergo reſpectu illius, non eſſet potentia adæquata. quod uidetur repugnare. Quare relinquitur, quòd ſecundum ueritatem, non poſſunt eſſe plures naturæ intellectuales infinitæ, & ultra, ſequitur ꝙ ſecunda erit creabilis, & cauſabilis a prima. Vnde eſt mens Ariſtotelis, quòd nulla natura poteſt eſſe infinita, niſi habeat eſſe a ſe. Sed ſecunda intelligentia eſt creabilis, ſeu cauſabilis: ergo non habebit eſſe a ſe, & ſic non erit infinita. cuius oppoſitum dicebant aliqui.

Angelus eſt creabilis de mẽte Ariſt.

SECVNDVM, oſtendit doctor, quòd hoc ſit de mente Ariſtotelis, Scilicet ꝙ angelus ſit creabilis. patet. Nam Ariſtoteles. xij. Metaph. dicit, ꝙ ad bene eſſe uniuerſi. duo ordines requiruntur. Primo ꝙ entia ſunt bene, & rectè ordinata ad inuicem. Secundo principaliter, ꝙ habeant ordinem ad unum primum, & iſte eſt ordo principalis; ſed ſi eſſent duo infinita, tunc entia non haberent ordinem ad unum primum: ergo tunc deſtrueretur principalis ordo uniuerſi. Dices, dato ꝙ ſecunda intelligentia eſſet infinita; adhuc haberet ordinem ad primam. Iſtud eſt falſum, dicit doctor, nec iſtud poteſt ſuſtineri: quia infinitum, non ſubordinatur alicui, nec habet dependentiam, nec ordinem ad aliquid aliud: neque tanquam ad cauſam efficientem. neque ad cauſam finalem. uidetur ergo, ꝙ illud ſit irrationabile, ponere duas naturas intellectuales infinitas.

Duo infinita ſi eſſent, non haberẽt ordinem inter ſe.

NVNC doctor adducit unam euaſionem Henrici de Gandauo, quæ ſtat in tali propoſitione. Secunda intelligentia dependet a prima, ſed non cauſatur a prima. Et hoc uoluerunt habere omnes Philoſophi.

Dependẽtia ſine cã tentare ſecũdũ Henr.

Contra hoc arguit doctor noſter: & formatur ſic ratio, ſiue argumentum. Vbi eſt una maxima doctoris, uidelicet. Impoſſibile eſt, ꝙ aliquid dependeat ab aliquo: niſi in aliquo genere cauſæ: ergo ſi ſecunda dependet a prima, dependebit in aliquo genere cauſæ: ergo cauſabitur a prima in aliquo genere cauſæ.

Maxima Sco. dependere nihil põt ab alio noſtro in alĩquo genere cauſæ.

Ex iſto textu ſequuntur aliquæ falſitates aliquorum ſcotizantium. Qui dicunt, quòd paternitas non poteſt eſſe ſine filiatione: quia habent aliquam dependentiam ad inuicẽ falſum eſt, quia nunquam una relatio dependet ab alia. Sed bene verum eſt, quòd una non poteſt eſſe ſine alia: quia ſunt ſimul natura.

Errores quorũdam Scotizantium.

Sequitur alia falſitas, Videlicet quòd relatio non poteſt eſſe ſine fundamento, quia dependet a fundamento falſum eſt. ſed ratio quare relatio non poteſt eſſe ſine fundamento, eſt, quia inherentia qua relatio inhæret fundamento eſt eadẽ realiter cum relatione. Sequuntur ergo iſtæ duæ propoſitiones prima: relationes, non habent dependentiam ad inuicem: ſecunda propoſitio, relationes non dependent a ſuo fundamento & hoc uult habere doctor. Et ſi arguas. Numerus maior dependet a minori numero: & non in aliquo genere cauſæ: igitur maior patet: quia numerus quaternarius dependet a numero binario, & non niſi in aliquo genere cauſæ. Igitur Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem. Partes integrales ſe habent reſpectu totius, in genere cauſæ materialis, uel ſaltem habent modum cauſæ materialis. & uniuerſaliter, maior numerus dependet a minore, in genere cauſæ materialis.

Partes integrales reſpectu totius habent rationẽ materiæ. & minor numerus reſpectu maioris.

Vnde eſt notãdum extra textum. Quòd partes integrales, nunquam propriè ſe habent: ſicut materia, quia materia habet recipere formam. Sed dicuntur habere modum cauſæ materialis, ex eo ꝙ ex ipſis conſtituitur unum per ſe; ſicut ex materia & forma.

PRAETEREA idem arguitur. Dicit Ariſtoteles xij. met. ꝙ prima intelligentia mouet ſecundam, ſicut appetibile, & cognoſcibile. ergo ſecunda intelligentia cauſatur a prima, Cõſequentia probatur: quia ſi prima intelligentia moueat ſecundam, ſicut cognoſcibile: ergo cauſat notitiam in ſecunda: ſicut per quam ſecunda intelligentia cognoſcat illam. uerum eſt. Dices, ergo cauſat ſecundam, nego. ad probationem patet, quia illi qui dixerunt ſecundam intelligentiam non cauſari a prima: ſed habere eſſe a ſe, dicebant ꝙ erat infinita: ergo quicquid habebat erat infinitum: ergo notitia per quam cognoſcebat primam, erat infinita & cauſata a prima: ergo illa ſecunda intelligentia a prima cauſabatur. Si dicatur, dico tibi, ꝙ motio appetibilis, & cognoſcibilis, ſunt motiones Metaphoricæ. Ideo nihil ad propoſitum. Vnde albedo mouet uiſum, illa eſt Metaphorica, & non propria.

Quõ prima intelligẽtia cãt alias.

Contra hoc arguit doctor. Cognoſcibile mouere aliquid, non eſt aliud quam cauſare notitiam ſui, Sed cauſare notitiã eſt aliud uerè cauſare in potentia. ergo cognoſcibile mouere, eſt uere cauſare aliquid in potentia. Dices, dico tibi ꝙ notitia per quam ſecunda intelligentia intelligit primam, eſt eadem realiter cum ſecunda intelligentia. Contra. nunquam notitia eſt eadem cum potentia, niſi ſit eadem cum obiecto quod cognoſcitur. Sed prima intelligentia cognoſcitur, & notitia per quam cognoſcitur, non eſt eadem cum ea: ergo non erit eadem cum potentia.

Corollarium. Nulla notitia eſt eadem cum intellectu, niſi notitia increata, per quam Deus cognoſcit ſe, quia illa eſt eadem cum obiecto; puta cum ipſo Deo.

PRAETEREA. Item arguitur ſic, Dicit Ariſtoteles in viij. Phyſicorum, ꝙ primum cœlum habet duo mouentia. Vnum quod immediatè mouet, & uocatur ſecunda intelligentia, & eſt finita, & dependens, habet aliud mouens, quod mediatè mouet motu infinito, & iſta eſt infinita, & uocatur prima intelligentia.

Corollarium. Quòd ſecundum mentem Ariſtotelis, & ſecũdum ueritatem eſt, ꝙ primum cœlum immediatè non mouetur a Deo, ſed immediatè mouetur a ſecunda intelligentia; puta ab uno angelo. Per hoc ſoluitur quæſtio; puta, quare primum cœlum non mouetur in infinitum; cum moueatur a mouente infinito? Reſpondetur, quòd ideo eſt; quia non mouetur immediatè ab ente infinito; ſed immediatè mouetur ab

ente

ente finito:puta a ſecunda iotelligentia.

Aliter arguitur ſic.Quaodocunqua ſunt duo agentia eſſentialiter ſubordinata,vel ſecundum canſator a primo : ual capit ſuam motiooem a prioio.nel ambo immediatè ad alium eſfactum concurrunt.Sed ſic eſt,ꝙ prima intalligantia, & ſecooda,ſunt duo agentia aſſentialiter ſubordioata ad inoicē: ergo ſecunda accipit ſuum eſſe a primo : quod eſt illud quod peto.vel capit motiooam ſuam ſolnm a prima: ſicut beculus a maou.Vnde baculns mooet pilam per motionem quam capit à manu.Sed ſic ooo poteſt diei de ſecunda intalligeotia,reſpectu primæ.Cuius ratio aſt: qoia eſt propoſitio Ariſtotelis cum alus Philoſophis; ꝙ ſecunda intelligentia non potaſt capere motiooem:niſi ab illo,a quo habet eſſe:ergo ſi capiat motionem a prima capit ſnum eſſe a prima.Et illud eſt qnod ego quæro.vnde bene ſequitor, ſecunds intelligentia capit motionem ſuam à prima.ergo ooo eſt ioſioita. ergo accipit aſſa a prima.quod eſt illud quod ego pato. Nec eſt dicendum tertium,pota ꝙ primum mouens & ſecuodum, puta intelligantia prima & ſecunds,immediatè mouesnt cœlum; qnia tonc ſequeretur,ꝙ mouens finitum, moueret cœlum io æquali tēpore,& immediatè,ſicut mouens infinitom, qood prius fuit reprobatum.Iſtud eſt ſalſiſſimum:igitur.

Ex qoo ſequitur voum corollarium.Quòd prima intalligātia,& ſecunda,onn ſe habont reſpectu huius,quod eſt mouere cœlum: ſicut pater, & mat er : in hoc quod eſt prodncere prolem,Sequitur ergo,ꝙ ſa habent prima, & ſecuods intelligentia in hoc,qond eſt mouere cœlum;ſic,ꝙ ſecunda intelligentia hēt eſſe,& dependet a prima io hoc, quòd eſt mouere.

Hic nideas tra.

¶Tertio probatur &c.]

Hic probat doctor,quòd ſecunda intelligentia eſt oerè cauſata a prima.Et hnc auctoritate Auetrois. Dicit enim Auarrois,ꝙ cœlum non ſolum habet intelligentiam motiuam,ſed habet etiam iotelligentiam à qua cauſator.

Ex quo ſequitur falſitas dicentium, Quòd cœlnm habeat eſſe a ſe,& ꝙ ſolom habet intelligentiam motiuam.Illod eſt abſurdiſſimum.Vult ergo habere,ꝙ cœlum eſt cauſatum. & cum hoc,ꝙ cœlum habet virtutem, ſeu intalligentiam quæ monet ipſum.

Ita autem poſſnot.ſi dicas,Dicit Ariſtoteles, ꝙ cœlum eſt ens neceſſarium:ſeu oaceſſe eſſe.ergo oon eſt cauſatum.

Conſenſus Philoſophorum de cœleſtibus diuinis.

Pro declaratione poountur aliquæ propoſitiones. Prima. Omnes Philoſophi tam a riſtoteles,qoàm Auiceona, & Anerrois,cooueniuot io hac propoſitiona, Omnes intelligentiæ, & omoes cœli ſunt entia necaſſaria,quę nō poſſunt non eſſe.

Secuoda propoſitio.Philoſophi,& maximè Ariſtoteles,dicunt ꝙ iſta ſtant ſimul,hoc eſt ens cauſatum, & naceſſarium: & iſta noo repngant adinuicem.

Corollarinm.Noo ſeqnitur apnd Philoſophos: hoc eſt cauſatum.ergo hoc oon eſt neceſſe aſſe:quis oppoſitum conſequētis,ſtat cum antecedente:puta oeceſſe eſſe,cum hoc, qond eſt aſſe cauſatum.

Sententia Theologorū.

Alia propoſitio.ſecundum fidem & Theologos: nullū cauſatum,aſt neceſſe eſſe.Immo bene ſeqoitur; hoc eſt cauſatū. argo poteſt noo eſſe.Iſtam tameo cooſeqneotiam,non cooceſſernnt Philoſophi.

¶De modn &c.]

Conſeqneotar doctor ſoluie booam dubitationē. Pro qua eſt primo ſupponendum, ꝙ prima iotelligentia eſt infinita, à ſe,independens, & neceſſaria. Et io hoc conueniunt omnes Theologi,& Philoſophi : pota ꝙ prima iotelligantia eſt infinita:puta Deus,ſupponatur ulterius,ꝙ qoodlibet cœlum habet unam iotelligentiam præter primum, quod immadiatè mouet illod cœlum.

Tunc eſt dubium apud Philoſophos: a quo cauſaotur iſtæ intelligentiæ:a qoo cauſantur iſti cęli:uel utrom ſint cotia quæ habaaut eſſe a ſe.

Opinio Ariſtot.de productione intelligentiarū. & Auicen.

Vode mens Ariſtotelis eſt,ꝙ omoes iſtæ intelligentiæ alię a prima immediatè cauſantnr a prima intelligentia.

¶Aliter tameo dicit Aoicenoa. Vnde Aoicenna ſic imaginatur,uidelicet ꝙ prima iotelligentia,intelligit ſe, & iotelligendo ſe cauſat ſecundam intalligentiam. iſta ſecuoda iotelligit tria.intelligit primam iotelligentiam, & cognoſcendo primam,prodocit tertiam iotelligentiam. ſecundo cognoſcit ſa dependere a prima:& tūc producit primnm cœlum: tertio cognoſcit ſa.& tonc producit animam prim cęli; quæ aīa aſſiſtit primo cœlo;& mouet immediatè primum cœlum.

Cathena aurea Auicennæ.

Et eſt notandum,ꝙ iſtnd vocant Philoſophi cateoam aoream. Vnde catena aurea ooo eſt, oiſi productio intelligeotiarum.Et iſtud eſt iogenioſum,quod comparatur auro. Dices: utrum iſti Philoſophi uenerunt ad cognitionem Trinitatis? Reſpondetur ꝙ noo. Et ratio eſt: quia ipſi dixerunt, omoes iſtas intelligentias,eſſe alterius,& altarius naturę,& eſſentię Sic non eſt in benedicta Trinitate:quia licet ibi ſi pater,filius, & ſpiritus ſanctus;ſnnt tameo eiuſdem naturæ:quia unam & eandem eſſentiam habent. Sic non erat de illis iotelligentiis: quia quælibet intelligentia habet ſuam propriam naturam. & in hoc erat differentia a fide noſtra. ſecundo erat differentia:quia omnes intalligentiæ dependebaot a prima: ſiue mediatè;ſiue immediatè filius uero,ual ſpiritus ſanctus,non depeodet:licet habeant eſſe a patre.Et ratio eſt : quia ad hoc, ꝙ aliquid dependeat ab alio;oportet ꝙ ſit alterius oaturæ ab illo.& quia filius,& ſpiritus ſanctus non ſuot alterius naturæ a patre:ideo ooo depeodent a patre.

Differentia inter productionem intelligentiarum & diuinarū perſonarum.

¶Quando autem &c]

Soluit auctor q̄ ſunt cōtra ſe.

Doctor oult ſoluere aliquas auctoritates, qoæ videntor ſonare,ꝙ aliæ intelligentiæ a prima, oon ſoot cauſatę.Et aliqui volunt probara,ꝙ omnes intelligentiæ a prima, ſint infinitæ. Iſta doo ſunt falſiſſima:& contra mentem Ariſtotelis.primo: aliæ intelligeotiæ a prima,non habeot eſſe a ſe : ſed dependēt a prima.Secundo:aliæ intelligentiæ a prima oō ſuot infioitę.

Et cum arguis,Primo,ꝙ eſt mens Philoſophi, ꝙ omnes aliæ intelligentiæ a prima,ſiot entia oeceſſaria eſſe Verum eſt: ſed ex iſto non ſequitur, quin dependeant a prima. Immo ſicut dictum eſt.ſuot entia oeceſſaria, & cum hoc ſtat,ꝙ depēdeant a prima:& cauſentur a prima.& ꝙ ſuot entia ſempiterna.Et hæc eſt mens Philoſophi.

Cum arguitur. Et cum arguitur cōtra Ariſtotelem, ꝙ cauſatum,de ſe,eſt ooo ens;& per conſeqnens oō eſt neceſſe eſſe.

Cauſatū ꝑt eſſe neceſſe eſſe. Secundam intelligentiam eſſe nō ens dupliciter.

Pro declaratiooe ponit doctor egregiam ſolutionem. Puta,ſecundam intelligentiam eſſe ooo ens, poteſt iotelligi dupliciter. Primo ꝙ ea ſe non habet eſſe a ſe,& ſic eſt uerum.Secundo quòd poſſit non eſſe. & ſic eſt falſum ſecundum mentē Philoſophi:quia ſecundum eā ſunt entia neceſſaria. Alio modo habeot eſſe per oouitatem,& ſic etiam eſt falſum.

Ex quo infert Ariſtoteles, quòd iſta ſunt impoſſibilia adinoicem,ſcilicet oouitas,& neceſſitas. Sed intelligantiæ aliæ a prima ſunt entia oeceſſaria:ergo noo habent aliquam nouitatem.Omnia iſta quæ dicit Ariſtoteles, ſecundum ueritatem ſunt falſa.Vnda omoes intelligeotiæ aliæ a prima, ſunt eotia contiogeotia:ergo malè dicit,quòd ſunt entia neceſſaria. Secundo omnes iotelligentiæ aliæ a prima poſſunt annihilari: ideo male dicit Ariſtoteles,qoòd ooo poſſunt non eſſe. Tertio omoes intalligeotiæ poſſuot habere eſſe per nouitatem: Quia omne illud poteſt dici oouum, quod prius non habuit eſſe:& modo habet eſſe.Sed de intelligeotiis ſic fuit.uidelicet ꝙ omoes intelligeotiæ aliæ a prima inceperunt eſſe ens.

Ad aliud cum ulterius arguitur. Quia dicit Ariſtoteles. xij.Metap.ca.4.ꝙ intelligentiæ non habent magnitudinem: quia ſunt ioſinitæ,& ſubdit io alio capitulo, quod omnes iotelligentiæ ſunt tales. ergo videtur qnòd omoes iotelligētiæ ſunt infinitæ.Reſpondetur ad illum textum per aliquas propoſitiones.

Quid de infinitate ſecundarum intelligentiarum.

Prima propoſitio.Verum eſt,quòd Ariſtoteles hoc dicit io quarto capitolo,quòd prima iotelligentia, ooo habet magoitudinem:quia eſt io finita.

Exponitur Ariſt.

Dico ſecnndo,quòd iſta uon eſt ultima propoſitio illius capituli:ſicut allegatur. Sed eſt iſta ; quòd intelligeotia prima, eſt immobilis,& immaterialis.Et ideo ſubditur io alio capitulo:qoòd omnes aliæ ſunt tales:licet tales, noo reſeratur ad infinitum:ſed ad immaterialitatem. Ita qoòd eſt ſenſus. Omnes aliæ intelligentiæ a prima,ſuot tales. i. immobiles & immateriales &c.ſicut prima. Sed noo eſt dicendum, qoòd ſiot infinitæ.

Ex iſto uult habere Ariſtoteles, qoòd qui caret primo motu,ideſt moto locali,caret aliis motibus:ideſt illud qood non poteſt moueri localiter:non poteſt alterari : oeq; aliqoo alio motu mouert.

Ad aliam auctoritatem.Finaliter doctor ſoloit aliam auctoritatem.Etiam Ariſtoteles facit iſtam cooſequentiam. Prima intelligentia non habet magnitudinem, qoia eſt infinita. Sed aliæ intelligentiæ a prima ooo habeot magnitudinem. ergo ſequitnr quòd erunt infioitæ. Reſpōdet doctor ingenioſiſſime,pooendo talem propoſitionem.

Iſta propoſitio.Intelligentia non habet magnitudioem,poteſt dupliciter,ſeo per duas cauſas oſtendi, pnta per cauſam adæquatam,& per cauſam inadæquatam. Vnde eſſe ſubſtaotiam intellectualem immaterialem:eſt cauſa adæquata huius quod eſt,non habere magnitudinem.Ita quòd benè ſeqoitur

hoc eſt

hoc eſt ſubſtantia immaterialis: ergo hoc non habet magnitudinem. Sed dices: quid eſt habere magnitudinem, Dico quòd nihil aliud eſt, quàm illud eſſe longum, latum, & profundum. Sed ſic eſt ꝙ intelligentiæ non ſunt longæ, neque latæ, neque profundæ. ergo non habent magnitudinem. Alia eſt cauſa inadequata: puta eſſe infinitũ. Vnde hoc quod eſt eſſe infinitũ; eſt benè cauſa quare hoc non habet magnitudinem; ſed non eſt cauſa adæquata.

Ex iſto uult habere doctor, quòd mens Ariſtotelis fuit iſta, & optimè ſequitur. Hoc eſt ſubſtantia immaterialis intellectualis: ergo hoc non habet magnitudinem.

Alia propoſitio. Hoc eſt infinitum: ergo hoc non habet magnitudinem.

Alia propoſitio. Non ſequitur per oppoſitum hoc non habet magnitudinem: ergo eſt infinitum: quia tunc argueres a poſitione antecedentis, ad poſitionem conſequentis. Et illud eſt multum notandum, in iſta materia. Et illud intendebant omnes iſtæ auctoritates. puta ꝙ uolebant inferre, ex hoc, q́d eſt non habere magnitudinem, inferre infinitatem. Sed illud eſt falſiſſimum. & illud eſt quod uolebat habere doctor noſter & Ariſtoteles.

Et hæc de ſeptima quæſtione.

QVAESTIO OCTAVA.

De propria rõne cauſandi filij in Diuinis.

QVAERIT nunc doctor noſter: utrum filius in diuinis habeat propriam cauſalitatem, reſpectu creaturarum. Hoc eſt quærere, utrum filius in diuinis, per aliquid aliud cauſet creaturas quàm pater.

Rõnes huius q̃nis.

Vnde eſt ibi notandum ꝙ iſta q. eſt mota a doctoribus propter duo Primo, propter hæreſim, quæ fuit, quòd filius non erat æquè potens, ſicut pater. Secundo, propter unum dictum commune apud Theologos. videlicet, ꝙ opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. Dico ultra, ꝙ iſta quæſtio fuit mota propter aliqua dicta ſacræ ſcripturæ. Nam habetur in ſacra pagina. Verbo Dei cœli firmati ſunt. Et exponunt doctores; uerbo Dei, ideſt filio Dei. Videtur ergo ꝙ filius producat iſta ad extra, & non pater. Secundo habetur in ſacra ſcriptura; quod omnia per ipſum uerbum facta ſunt. Et ſi omnia per uerbum facta ſunt, uidetur quòd verbum habeat propriam cauſalitatem.

Tria determinãtur in hac q̃ne.

Pro declaratione iſtius quæſtionis, eſt notandum, quòd in iſta quæſtione tria principaliter terminantur. Primo utrum uerbum, ideſt filius Dei habeat aliquam propriam rationem formalem cauſandi creaturas. Secundo: utrum inter filium, & patrem, ſit aliquis ordo in cauſando creaturas. Tertio tractabimus: utrum ipſius filii ad creaturã ſit aliquis reſpectus, uel habitudo ſpecialis, & propria, quam non habuerit pater, & ſpiritus ſanctus.

Filius non habet propriam cauſalitatẽ reſpectu creaturæ.

Pro primo ponitur talis propoſitio. In filio non eſt aliqua ratio formalis, & propria cauſandi creaturam Vnde difficultas eſt in iſto termino propria. Quia doctor ibi uocat propriũ: quod uni ſoli conuenit. Et ideo hoc eſt dicere; in filio non eſt aliqua ratio producendi creaturam, quæ ſoli filio conueniat. Vnde non uult dicere doctor noſter, ꝙ in filio non ſit ratio producendi creaturam; ſed uult dicere ꝙ illa ratio, non conuenit ſoli filio Iſta propoſitio probatur, & auctoritate, & ratione. Auctoritate ipſius Auguſtini. 5. de trinitate. Dicit enim ibi ꝙ reſpectu creaturæ, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ſunt unum principium, ſicut unus creator, vnus Deus: ergo pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ſunt unum principium, ſicut unus Deus: ergo in ipſis tribus, erit una ratio formalis producendi, ſicut eſt una ratio formalis qua ſunt unus Deus: puta illa deitas.

Item dicit Dyoniſius de diuinis nominibus: communia trinitati ſunt cauſabilia: hoc eſt dicere, quòd principium creandi aliquod creabile, conuenit patri, & filio, & ſpiritui ſancto, ſic uidelicet, ꝙ impoſſibile, eſt ꝙ pater creet; quin filius, & ſpiritus ſanctus creent. & contra. Dico ultra ꝙ eſt ſenſus, ꝙ idẽ eſt principium creandi, ſine quacunque diſtinctione in patre, & filio, & ſpiritu ſancto. Et propter hoc uocatur unus creator Et ideo poſſumus nunc dicere, ꝙ illud per quod pater creat, creant filius, & ſpiritus ſanctus,

¶ Ratio à poſteriori &c.]

Secundo probat doctor noſter ratione. Et adducit unum uerbum: quod habetur Io. 5. Quæcunque ille facit, hæc & filius ſimiliter facit. In iſto textu oſtenditur ꝙ tota cauſalitas creaturæ, & totus modus cauſandi creaturam ſit totus trinitatis. Primo per hoc ꝙ dicit; quæcunque Oſtenditur ꝙ pater, non poteſt plura cauſare, quàm filius, &c.

Perpendatur locus Io. 5.

Ex quo ſequitur, ꝙ non eſt imaginandum, ꝙ pater & filius reſpectu creaturæ ſe habeant ſicut cauſa uniuerſalis, & cauſa particularis: quia unus non poteſt plura cauſare, quàm alius. Modo cauſa uniuerſalis, ſemper poteſt plura cauſare, quã cauſa particularis. Sed pater non poteſt plura cauſare, quàm filius. Exemplum. Sol, reſpectu hominis, uocatur cauſa vniuerſalis.

Et per hoc quod dicit hæc, oſtendit ꝙ pater & filius non ſunt cauſæ uariæ. Nota ꝙ cauſæ uariæ ſunt, quæ ſic ſe habẽt, quòd illud quod poteſt cauſare una, alia non poteſt cauſare. Sed pater & filius non ſic ſe habent. & per hoc quod dicitur; facit, oſtenditur ꝙ pater, & filius non ſic ſe habent, ſicut cauſans, & ratio cauſandi. Dixerunt enim aliqui, ꝙ pater cauſat omnem creaturam: & filius eſt ratio cauſandi creaturã. Iſtud non eſt uerum. ideo ad remouendum illud, dicit, Quæcunque facit pater, ſimiliter facit, & filius. Ex quo ſequitur, quòd filius non eſt ratio cauſandi: quia ratio cauſandi, uel agendi, proprie non agit: ſed filius facit, & agit: ergo &c. Et per hoc quod dicitur ſimiliter. Oſtenditur ꝙ pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, in producendo creaturam, non ſe habent ſicut cauſa ſuperior, & inferior.

Cauſa ſuperior & inferior q̃ũo ſe habeant.

Et eſt ibi notandum, ꝙ cauſa ſuperior, eſt a qua alia cauſa dependet: in agendo: ſiue in cauſando Sed filius non dependet a patre in cauſando. ergo ſequitur; ꝙ filius, & pater, non ſe habent reſpectu creaturæ, ſicut cauſa ſuperior, & cauſa inferior.

Et eſt ibi notandum, ꝙ ſicut filius non dependat a patre in eſſendo; ſic non dependet a patre in cauſando.

EVASIO. Dices forte, quòd pater, & filius, reſpectu creaturæ, ſe habent ſicut cauſæ partiales, attingentes unum effectum.

Contra arguitur. Quando duæ cauſæ ſunt partiales reſpectu alicuius effectus, de nulla illarum eſt uerum dicere, ꝙ eſt cauſa completa, & perfecta, illius effectus: Sed de patre uerum eſt dicere, ꝙ eſt cauſa completa, & perfecta, creaturæ: ſimiliter de filio, & ſpiritu ſancto: igitur.

Cauſæ partiales ſunt duplices.

Et pro declaratione eſt notandum ꝙ duplices ſunt cauſæ partiales, reſpectu alicuius effectus. Quædam ſunt eiuſdem rationis. ut duo homines trahentes unam nauem; ſunt duæ cauſę partiales. & de nullo illorum verum eſt dicere, quòd totaliter & perfecte, trahit nauem. Aliæ ſunt cauſæ partiales alterius rationis: ſicut eſt potentia, & obiectum: potentia & obiectum cauſant notitiam, & ſunt cauſæ partiales notitiæ, & cũ hoc ſunt alterius rationis. & de nullo illorum, uerum eſt dicere, ꝙ eſt cauſa perfectæ notitiæ.

Ex quo ſequuntur corollaria. Primũ eſt: Quando ſunt duę cauſæ partiales, de qualibet illarum verum eſt dicere, hoc partialiter cauſat, & non. hoc perfecte cauſat. Ideo dixerunt doctores, quòd quando ſunt duæ cauſæ partiales, vna proprie dicitur coagere alteri: & non perfecte producere effectum. De patre, & filio, iſta nunquam ſunt dicenda. Primo non eſt dicendum, quòd pater partialiter cauſet creaturam. Secundo non eſt dicendum, quòd filius coagat patri ad producendum creaturam &c.

¶ Ex hoc &c.]

Quid rõ formalis agẽdi in aliquo. quæ duplex eſt.

Soluit ibi euaſionem. Dic nobis: quid tu intelligis per rationem formalem agendi? Reſpondet doctor, quòd ratio formalis agendi in aliquo eſt ratio eſſendi illius. Et dicit quòd duplex eſt ratio agendi. Quædam eſt forma, quæ informat corpus, & materiam, ſicut anima rationalis: eſt ratio agendi operationum in homine. Exemplum, homo intelligit, homo mouetur: ratio iſtarum operationum, eſt anima. Ideo dicebat philoſophos, quòd anima eſt actus, & forma corporis: ideſt, eſt principium, & ratio agendi operationum, quæ ſunt in corpore. & cum hoc anima eſt ratio eſſendi hominis. Alia eſt ratio eſſendi; quæ non ſe habet ſicut forma informans materiam: ſed eſt eadem cum illo quod agit. Exemplum. Calor ſi ſepararetur a ſubiecto, remaneret in quantitate, calefaceret: ratio calefaciendi, eſſet idem totaliter cum calore. Similiter dico in propoſito, quòd ratio cauſandi, vel agendi creaturam in patre, eſt eadem cum patre, & filio, & ſpiritu ſancto.

Nunc autem infert doctor quòd in patre, & filio, & ſpiritu ſancto, non poteſt eſſe alia, & alia ratio, cauſandi: quia tunc illa eſſet forma informans patrem, uel filium, uel ſpiritum ſanctum: uel illa eſſet propria patri, uel filio, uel ſpiritui ſancto: ſed nullum iſtorum eſt dicendum: quia ſi eſſet forma informãs filium: pater non poſſet agere per illam. Similiter ſi eſſet propria filio pater non poſſet agere per illam. Ex quo infert doctor ſecundum veritatem, quòd in patre, & filio, & ſpiritu

ſancto,

ſancto eſt una & eadem ratio formalis cauſandi creaturam: & eſt unum & idem principium creãdi in illis tribus, ſine qua cunque diſtinctione.

¶Si dicatur &c.)

Nunc doctor noſter pro opinione ſua quæ fuit adducta, ſ. ꝙ in filio non eſt propria ratio creandi creaturas. Adducit *Opinio Her.* opinionem Henrici de Gandauo, quodlibet. 6. quæ. 2. quæ ſtat in tali propoſitione. In filio non eſt propria ratio creandi creaturas. Quod probat quia Henricus, in tribus perſonis eſt intellectus communis, id eſt unus & idem intellectus: puta in patre, & filio, & in ſpiritu ſancto: & ſecundum illum intellectum tres perſonæ habent unum uerbum, id eſt unam noticiam: & illud uerbum, eſt ratio formalis creandi creaturas ideo in filio, non eſt propria ratio &c. Et ſi dicatur: eſſentia diuina eſt ratio formalis creandi creaturas. Reſpondet Henricus de Gãdauo, quòd eſſentia, eſt ratio formalis creandi creaturas remota: ſed uerbum, eſt ratio formalis creandi creaturas propinqua.

Argu. Sco. contra Henr. Contra illud arguit Scotus. Verbum non poteſt eſſe principium formale creandi creaturas: ergo malè dicis. Antecedẽs probatur: quia principium formale producendi creaturas, vel producendi aliquid, ſe habet reſpectu producentis, ſicut forma: vel eſt identificatum cum producente, ſicut in præcedenti lectione dictum eſt. Sed uerbum non ſe habet reſpectu patris, ſicut forma informans: nec ſe habet ſicut aliquid identificatũ cum patre: ergo reſpectu patris, non poteſt eſſe principiũ, uel ratio formalis producendi, ſeu creandi creaturas.

Eſt aduertendum pro iſto textu, quòd Scotus iudicio meo directe non arguit contra Henricum. Verum eſt, quòd dicit Henricus, quòd in tribus perſonis eſt unus intellectus, & dicit ꝙ eſt unum uerbum. Dicit Henricus ꝙ illud uerbum eſt notitia infinita, quæ eſt una, & improducta, & ingenita in patre, & filio, & ſpiritu ſancto. Tu autem domine Scote capis in tuo argumento uerbum pro filio Dei.

Pro declaratione eſt notandum, ꝙ in tribus perſonis eſt unus, & idem intellectus, increatus, infinitus: & ingenitus. Secundo, in tribus perſonis ſecundum illum intellectum, eſt una notitia ingenita, infinita, per quã pater cognoſcit, quicquid cognoſcit filius: & per quem ſpiritus ſanctus cognoſcit, quicquid pater & filius cognoſcunt.

Corollarium. Quòd filius in diuinis, non dicitur notitia niſi per quandam appropriationem; puta quia producitur ſicut notitia: puta a memoria fœcunda: puta ab intellectu & obiecto præſente in ſe. uel in ſua ſpecie, ideo uocatur notitia.

Corollarium. non eſt imaginandum ꝙ pater intelligat per filium, neque ſpiritus ſanctus: ſed tres perſonę intelligunt per notitiam ingenitam quicquid intelligunt.

Secundo arguitur. Doctor noſter uult adhuc oſtendere quòd nulla eſt ratio propria, & formalis creandi creaturas, in filio.

Et pro declaratione eſt ibi ſupponendum, ꝙ natura purè intellectualis, nũquam producit aliquid, niſi per intellectum, & uoluntatem. Tunc arguo ſic. Pater in diuinis eſt natura intellectualis: ergo pater non producit creaturas, niſi per intellectum, & uoluntatem: Sed intellectus, & uoluntas, non appropriantur filio: quia ſunt communia tribus perſonis. Nam ſic dictum eſt, in tribus perſonis, eſt unus, & idem intellectus, una, & eadem uoluntas: ergo neque intellectus, neque uoluntas, appropriãtur filio, & illa ſunt ratio formalis producendi creaturas: ergo talis ratio non appropriatur filio. & hoc eſt quod uolumus probare.

Iſtud confirmatur multis auctoritatibus D. Auguſtini: quæ in textu patent. Sed eſt ibi parua difficultas, uidelicet utrum intellectus ſit ratio formalis creandi creaturas, ſeu producendi, uel etiam uoluntas, id eſt utrum tres perſonæ producunt *Tres perſonæ producunt per uoluntatem.* creaturas per intellectum, uel uoluntatem. Reſpondetur, ꝙ per uolũtatem. Quod probo: quia quicquid producitur Deus ad extra, merè contingenter, & liberè producit; & iſtud attribuitur uoluntati: ergo ſequitur ꝙ uoluntas eſt principium formale producendi, uel creandi creaturas etiam habemus in ſacra ſcriptura. Omnia quæcunque uoluit fecit. Ibi exprimebatur, quòd uoluntas, erat ratio formalis producendi creaturas. Dico tamen ultra, quòd memoria fœcunda, puta intellectus cum obiecto producunt filium in diuinis: ſed non producunt aliquam creaturam immediatè: quia iſtam ſecundam perſonam in diuinis producunt neceſſario. memoria enim fœcunda, neceſſario filium: ſed nulla creatura neceſſario producitur: ſed merè contingenter.

Ibi eſt notandum, quòd trinitatem producere aliquid ad extra, nihil aliud eſt, quàm trinitatem producere aliquid diſtinctum realiter a trinitate, & in natura: filius producitur a patre, & diſtinguitur realiter a patre: ſed non in natura. Id non eſt productio ad extra.

Ex quo ſequitur, ꝙ ad productionem ad extra, duæ conditiones requiruntur. Primo: ꝙ productum realiter diſtinguatur a producente. Secundo ꝙ diſtinguatur in natura. i. eſſentialiter: & tunc eſt illa productio ad extra. *Duo requiruntur ad productionẽ ad extra.*

Diceretur &c.]

Doctor noſter adducit iſtum Henricum de Gandauo ponẽdo talem propoſitionem. Dicit enim Henricus, ꝙ uoluntas eſt ratio formalis producendi creaturas; ſed non in qualibet perſona. Sed dico ꝙ ſicut eſt alia & alia perſona ita eſt alia & alia ratio formalis producendi, in alia, & alia perſona.

Arguitur contra. Vbi eſt vna potentia: unum obiectũ. unus actus, eſt una & eadem ratio producendi in ſubſtantia intellectuali: Sed in tribus perſonis eſt una & eadem voluntas, reſpectu eiuſdem obiecti, puta eſſentiæ diuinæ: & habet vnum & eundem actum; puta dilectionem, per quam diligit eſſentiam diuinam: ergo ſequitur, ꝙ in tribus perſonis erit una & eadẽ ratio formalis producendi, uel creandi.

Aliud medium &c.]

Conſequenter doctor adducit ſanctum Thomam, qui ſtat *Adducit rationem. S. Tho.* in tali propoſitione chategorica: puta, ꝙ ratio formalis creãdi creaturas. non eſt propria filio. Quod probat ponendo talẽ propoſitionem. Eſſe diuinum, eſt ratio formalis producendi, uel creandi creaturas, ſed eſſe diuinum, non appropriatur filio: ergo ratio formalis producendi creaturas, non appropriatur filio. Quod autem eſſe diuinum ſit ratio formalis producẽdi creaturas, probatur: quia eſſe rerum creatarum, eſt illud quod creatur: ergo capitur ab aliquo ſibi ſimile, puta ab aliquo eſſe: & non ab eſſe creato: ergo ab eſſe increato, ſeu diuino: ergo eſſe diuinũ erit ratio formalis creandi creaturas.

Contra hoc arguit doctor noſter. Si hoc eſſet uerum, ſequeretur ꝙ quicquid produceretur a Deo, neceſſario produceretur. patet ſic, quia eſſe diuinum, ſicut eſſentia diuina, mere naturaliter agit: ergo ſi eſſe diuinum eſſet ratio formalis, omnia merè naturaliter crearentur. *Arguit contra D. Tho.*

Vltimo & Finaliter, oſtendit doctor noſter, ꝙ ratio creandi creaturas non appropriatur filio, quod probat: quia illud quod cauſatur, eſt imperfectum, & poſſibile non eſſe: ergo oportet quòd habeat eſſe ab aliquo perfecto, & neceſſario. Sed perfectio, & neceſſitas, non appropriantur filio: ſed ſunt communia toti trinitati: quare ſequitur, quòd ratio formalis creandi, non appropriatur filio.

Ex quo ſequitur reſolutio doctoris, quòd ratio formalis *Reſolutio quæſtionis.* creandi creaturas, conuenit toti trinitati: & non attribuitur uni perſonę.

Contra iſta doctor noſter adducit aliqua argumenta per *Arguit contra concl. principalem.* quæ uult probare, ꝙ uerbum eſt ratio formalis producendi creaturas. & ſunt argumenta Henrici de Gandauo. Et formatur ſic argumentum. Notitia Dei, & amor diuinus, ſunt principia producendi creaturas, & non niſi in quantum notitia procedit a patre; & in quantum amor procedit ab utroq;. Sed notitia ut procedit a patre, dicitur eſſe filius: & amor ut procedit, dicitur eſſe ſpiritus ſanctus: ergo videtur ꝙ iſta duo, puta filius, & ſpiritus ſanctus erunt rationes formales producendi creaturas. Iſtud probatur quadrupliciter. Primo: quia ſapientia eſſentialis, ut eſt in tribus, eſt tantum ſpeculatiua: ſed ut eſt perſonalis, i. ut eſt in perſona, eſt practica: & ut ſic producũtur creaturæ: ſequitur ergo quòd uerbum, erit ratio formalis producendi creaturas: uel ſaltem includet rationẽ propriam creandi creaturas.

Pro ſolutione iſtius argumẽti, ponit doctor noſter aliquas *Pro ſolutione ponuntur propoſitiones quædã.* propoſitiones.

Prima, iſta eſt falſa, Notitia & amor non ſunt rationes formales producendi creaturas, niſi ut procedunt.

Et pro declaratione notandum eſt, ꝙ pater per notitiam ingenitam, & increatam, eſt operatiuus circa eſſentiam diuinam, & eſt productiuus filii: hoc eſt dicere, quòd mediante notitia ingenita, cognoſcit omnia creabilia, iudicat de omnibus creabilibus. Et ideo mediante illa notitia ingenita, producit quicquid producit ad extra.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd non eſt imaginandũ, quòd pater producat ad extra mediante verbo, ſeu mediante notitia genita. Sed dico quòd tota trinitas producit ad extra mediante notitia ingenita.

Pro cuius intelligentia clariori: nota duplicem eſſe notitiam in diuinis. Quædam enim notitia in diuinis eſt innata *Duplex notitia in Diuinis.* inga.

ingenita: & eſt communis tribus perſonis diuinis, ſcilicet patri, filio, & ſpiritui ſancto: & hæc notitia eſt quoddam eſſentiale. Et per iſtam notitiam ingenitam, pater in illo priori ſigno originis in quo præcedit filium, cognoſcit omnes tres. Ite q non eſt imaginandum, ſicut Henricus imaginabatur, q ſolum pater cognoſcit per filium, & q ſit ſolum ſapiens, per filium. Sed ſi per impoſſibile filius non eſſet in diuinis, ſed ſola perſona quę eſt pater eſſet, non minus illa perſona eſſet ſciēs, & ſapiens: quia omnem perfectionem quam habet pater, habet a ſe licet etiam cognoſcat per filium, & ſpiritum ſanctū: eo modo quo alias dictum eſt.

Alia notitia eſt genita, & producta, & per ſe exiſtens in natura diuina. & iſta notitia per ſe exiſtens producta, eſt ſecunda perſona in diuinis: & eſt unum notionale. Eodem modo dicendum eſt de amore. Quòd ſcilicet duplex eſt amor in diuinis. Quidam eſt amor improductus: & iſte eſt communis tribus perſonis. Ex quo patet, q pater in illo priori ſigno originis in quo præcedit ſpiritum ſanctum, eſt amor: & etiam filius eſt amor. Et ſic patet q talis amor ſcilicet improductus, eſt unum eſſentiale in diuinis. Alius eſt amor productus a patre & filio: & ille amor eſt per ſe exiſtens: & iſte amor eſt tertie perſone in diuinis: puta perſona ſpiritus ſancti: & eſt unum notionale in diuinis.

Duplex amor in diuinis.

Conformiter ad iſta, nota in nobis duplicem eſſe notitiam, habitualem ſcilicet, & actualem. Notitia habitualis, eſt intellectus cum ſpetie intelligibili: poſito quòd actualiter non conſideret illud, cuius eſt ſpecies. Exemplum, ego habeo ſpeciem intelligibilem patris mei in intellectu meo, & non conſidero actualiter de patre meo: tunc dico q intellectus meus cum tali ſpecie patris mei, dicitur notitia habitualis. Et iſta notitia habitualis, dicitur in nobis memoria fœcunda: quia poteſt ſufficienter producere notitiam actualem patris mei. Propterea dicimus, q ſpecies intelligibilis eſt actus primus intellectus: cuius ratio eſt, quia eſt cauſa actus ſecundi qui eſt notitia actualis. Notitia actualis eſt intellectio actualis: ſicut quando actualiter conſidero patrem meum. Dico q talis conſideratio eſt actualis notitia patris mei.

In nobis duplex notitia

Nota de notitia habituali in nobis.

Nota ulterius pro litera doctoris, q in diuinis propriè loquendo non eſt notitia habitualis, cum omnia actu intelligat quæcunque intellectus diuinus intelligit. Tamen dicit Scotus, quòd notitia eſſentialis in patre, eſt notitia quaſi habitualis. Notitia uero quæ eſt in uerbo, eſt notitia actualis. Intellectus enim diuinus, cum eſſentia diuina ſibi præſente, uocatur memoria fœcunda. & ut intellectus habet notitiam infinitam, de eſſentia, uocatur notitia actualis. & mediante iſta notitia actuali, producit Deus quicquid producit ad extra. Nota tamen q intellectus diuinus, ſiue Deus, ante determinationem diuinæ uoluntatis, cognoſcit omnia incomplexa; & complexa neceſſaria chategorica: licet non omnia complexa hypothetica: non tamen intelligit omnia determinatè, & diſtinctè, notitia adhatiua, ſiue iudicatiua, niſi poſt determinationem uoluntatis.

Secundo arguitur. & formetur ſic argumentum. Deus non producit factibilia ad extra, niſi mediante illo quo cognoſcit illa factibilia: ſed non cognoſcit factibilia ſaltem eſſe facienda, niſi mediante uerbo: igitur non producit factibilia, niſi mediante uerbo. Maior uidetur eſſe nota. & minor probatur multis modis. Quia Deus non producit factibilia, niſi mediante illo quo cognoſcit illa factibilia: ſed non cognoſcit niſi in uerbo, tanquam in quodam diſpoſitiuo illorum cauſabilium: igitur non producit illa, niſi mediante uerbo. Item per notitiam ingenitam, pater non cognoſcit factibilia, niſi ſpeculatiuè, & ſolum cognoſcit practicè per uerbum, puta qualiter debent fieri: ergo non producit niſi mediante uerbo antecedens probatur per exemplum de artifice. Nam artifex per notitiam uniuerſalem, ſolum cognoſcit factibilia: ideo illa eſt ſpeculatiua. Sed per notitiam particularem, cognoſcit qualiter aliquid faciendum eſt, ideo uocatur practica. Similiter eſt de uerbo, uidelicet q pater non cognoſcit practicè, niſi mediante uerbo.

2 arguit ad idem.

Pro ſolutione iſtius argumenti ponuntur aliquæ propoſitiones. Prima, iſta eſt falſiſſima, Videlicet, quòd notitia ingenita in patre, ſe habeat ut ſpeculatiua, & notitia genita in filio ſe habeat ut practica.

Pro ſolutione ſecundi arg. notabilia.

Vnde ponitur una regula. Quandocunque habitus eſt practicus, notitia habitualis ab illo habita, etiam eſt practica. Etiam quando aliqua notitia eſt practica, ubicunque fuerit, notitia illa eſt practica.

Reg. Scoti.

Vlterius eſt notandum quòd omnis ars eſt practica. Vnde duplex eſt ars, ſcilicet in uniuerſali, & in particulari. Ars in uniuerſali eſt quæ habetur de propoſitione uniuerſali. Sed in particulari, eſt quæ habetur de propoſitione ſingulari. Exemplum: ut ars ſeu notitia iudicatiua quæ habetur de iſta, Omnis domus eſt ſic facienda, uocatur ars in uniuerſali. Sed notitia quam habeo de iſta, iſta domus eſt ſic facienda, eſt ars in particulari. & quælibet eſt notitia practica. patet per diuiſionē Ariſtotelis. 6. ethico. Vbi dicitur, quòd ars eſt recta ratio rerum a nobis factibilium. & ibi per factibile intelligenda eſt notitia iudicatiua; oſtendens nobis qualiter aliquod artificiale fieri debet. Et applicetur ſic quòd uolebat dicere, quòd notitia ingenita ſe habebat, ſicut ars in uniuerſali. Ideo ſe habeat ſpeculatiuè: & notitia in uerbo, ſe habeat, ſicut ars particularis, ideo ſe habeat practicè. Ideo ſolum mediante illa, producebatur res ad extra.

Omnis ars eſt practica.

Vnde pro declaratione maioris, notat liber noſter, quòd tā ars uniuerſalis, quàm particularis, ſunt practicę. Dico ultra, quòd ſi unquam inueniatur, quòd ars uniuerſalis ſit ſpeculatiue, Dicit quod non debet intelligi non. q ſit ſpeculatiua: ſed q non eſt ita practica, ſicut ars particularis.

Ideo ponit talem pulchram regulam, Quandocunque aliquod medium magis recedit ab aliquo extremo; magis uidetur capere denominationem alterius extremi: Modo extrema in notitiae, ſunt notitia practica, & notitia ſpeculatiua. Ideo quando aliquid magis recedit a notitia practica: tunc uidetur capere denominationem ſcientiæ ſpeculatiuæ. Sed ars uniuerſalis, magis recedit a ratione ſcientiæ practicæ, quàm ars particularis. Ideo uidet capere denominationē ſciētiæ ſpeculatiuæ. Quod tamen falſum eſt: quia ipſa eſt ſimpliciter notitia practica.

Reg. de cognoſcenda notitia practica & ſpeculatiua.

Et dico ulterius, q ars practica immediatè inclinat ad praxim, ideo multum tendit ad practicam. Sed ars uniuerſalis, ſolum mediatè uidetur regulare praxim, ideo uidetur recedere a ratione ſcientię practicę. ideo uocatur ſpeculatiua, propter huiuſmodi rationes tantum: licet ſit ſimpliciter practica. Et dicit doctor, q notitia practica, eſt notitia iudicatiua, per quā iudicatur aliquid eſſe faciendum, uel per quam iudicatur aliquid ſic eſſe faciendum. Sed ſcientia ſpeculatiua eſt notitia iudicatiua, per quam iudicatur ſic eſſe uel non eſſe.

¶[Quod additur &c.]

Doctor declarat unum quod dicebat Henr in argumento. Puta q notitia per quam pater producit creaturas, inuenitur in uerbo tanquam in quodam diſpoſitiuo. Dicit doctor q iſtud eſt falſiſſimum, quod probat per unum ſimile Nam in artificialibus tria inueniuntur. Primo: notitia de artificialibus, quæ iudicat qualiter artificialia fieri debeant. Poſtea ſequitur volitio, per quam uolūtas illa facere uult. Tertio ſequitur cognitio qua cognoſco me ſic uelle.

Tria inueniuntur in artificialibus.

Tunc arguitur ſic. Per notitiam diſpoſitiuam uel tu intelligis notitiam præcedentem uoluntatem; uel notitiam ſequentem uolūtatem per quam uoluntas indicet & hoc facere vult. Sed nullum iſtorum eſt dicendum patet: quia quælibet illarū notitiarum eſt in tribus perſonis, nec per ſe inuenitur in uerbo, patet, quia notitia per quam cognoſcit factibilia, eſt in tribus, aliter diceretur, q non quælibet perſona in diuinis cognoſcit factibilia: nec qualiter ſunt facienda, quod eſt falſiſſimum: & abſurdum. Secundo notitia per quam iudicatur de factibilibus, puta qualiter debeat fieri. Etiam eſt in tribus perſonis; & nulla alia poteſt eſſe mediante qua producantur creaturæ: ergo iſta erit communis tribus perſonis: nec ualet dicere, dico tibi, q uoluntas ſecundum quod eſt in alia, & alia perſona, ſecundum hoc etiam habet aliam & aliam rationem producendi creaturas: iſtud eſt falſum: quia in diuinis eſt tantum una uoluntas increata, reſpectu unius obiecti: & reſpectu unius, & eiuſdem actus, quare relinquitur, q ſecundum q eſt in alia, & alia perſona, non habet aliam, & aliam rationem: ergo malè dicitur, q ſecundum quòd eſt in filio, habet aliam rationem, quàm ſecundum q eſt in patre.

TERTIO oſtenditur. Doctor noſter adducit tertium argumentum Hērici, ad probandum quòd in filio ſit aliqua propria ratio producendi creaturas. Et formetur ſic arg. forma naturalis in creaturis, non eſt principium formale productionis ſecundum quod eſt perfectio illius in quo eſt, ſed ſecundum q reſpicit effectum: ergo ſequitur quòd notitia ingenita, non erit principium creandi creaturas ſecundum quod eſt perfectio in patre, ſed ſecundum quòd reſpicit creaturas: ſed non reſpicit creaturas niſi ut eſt in filio ſequitur ergo quòd in filio ſolum erit ratio propria creandi. Soluit doctor iſtud argum. ponendo egregia in philoſophia. primo ponit talem propoſitionem ... termini principii, & ponit ...

3. arg Henr. ad idem.

ſunt

Soluitur a Sco prin. & poſiti in ſunt termini connotatiui.

ſunt termini connotatiui; habent duplex ſignificatum. i. ſignificatū formale, & ſignatū materiale. Signatū materiale. eſt aliquod abſolutum, quod ex natura ſua eſt potens aliquid producere: ſed de ſignificato formali important reſpectum ad illud quod producitur, uel poteſt producere. ideo ſi quis quærat quid intelligis per principium cauſandi creaturas, uel tu intelligis reſpectum producentis ad creaturam, uel intelligis illud quod poteſt producere. notum eſt, quòd intelligimus illud quod poteſt producere creaturas: ſed illud quod poteſt producere creaturas, eſt abſolutum. dices dic mihi, quomodo debeo cognoſcere principium formale producendi? reſpondet doct. in iſto textu: & ponit iſtam propoſitionem, quòd illud ē principium formale producendi, in quo producens, & productū, conueniunt: exemplum ignis producit caliditatem. productū eſt caliditas, producens eſt ignis. videamus in quo iſta duo cōueniunt. notum eſt, quòd conueniunt in calore. ergo calor eſt principium formale producendi. Hoc: quando ignis producit calorem. notum eſt, quòd ipſius ignis, eſt reſpectus producentis ad productum. ideo quando quærimus quid eſt principium formale producendi calorem, nunquam quærimus de reſpectu; ſed quærimus de aliquo abſoluto, quod ex natura habet uirtutem producendi. Iſtud declarat doctor, primo ex parte obiecti: ſecundo ex parte principii obiectiui. & notandum ē, quòd iſte terminus obiectum, eſt ter. connot. habet ſignatum materiale, & ſignatum formale: ſignatum materiale obiecti, eſt illud quod poteſt cauſare partialiter aliquid in potentia: ſignatum formale, eſt quidam reſpectus illius quod poteſt ſic cauſare, ad illud quod ſic cauſatur. unde quando quæritur, quid eſt obiectum alicuius potentiæ: non quæritur de iſto reſpectu:

Obiectum ē terminus cō notatiuus.

ſed de aliquo abſoluto, quod partialiter poteſt mouere potētiam. probat quaſi inductiuè. ut ſi quæratur quid eſt obiectum potentiæ uiſiuæ: notum eſt, quòd non quæritur de reſpectu: quia tunc facilius eſſet reſpondere de obiecto cuiuſcunque potentiæ: quia obiectum potentiæ uiſiua eſt uiſibile, auditiuę, audibile.

Corollarium: ſi uolumus reſpondere de obiectis potentiarum: reſpondendum eſt per aliquod abſolutum, quod partialiter poteſt mouere potentiam, & non per unum reſpectiuum. ideo reſpondebat Ariſt. cum quærebatur, quid eſt obiectū uiſus? reſpondebat color, non uiſibile, auditus, ſonus, & non audibile: ſecundo oſtendit illud in principio actiuo: ut cū quærimus de principio actiuo alicuius, non quærimus de reſpectiuo producentis ad productum: immo quærimus de abſoluto, quod poteſt producere aliquid. Exemplum. quando quęrimus quid eſt principium producendi creaturas in diuinis, nō quærimus de aliquo reſpectu ad creaturas. Si quærimus de aliquo abſoluto in diuinis, quod habet uirtutē producēdi creaturas.

Corollarium egregium. ubi ſoluitur argumentum principium producendi creaturas poſtquam eſt aliquid abſolutum, eſt in tribus perſonis, in diuinis. Sequitur aliud corollarium, quòd in filio non eſt propria ratio producendi creaturas, e ut proprium principium formale producendi creaturas: quia illud eſt aliquid abſolutum, quod eſt in tribus perſonis. Sequitur ergo falſitas illorum qui dicebant, ꝙ ratio producēdi creaturas, erat filiatio in filio falſiſſimum eſt: quia oportet ꝙ ſit abſolutum, ut patet per propoſitiones dictas.

4. arg. cōtra ſolutionem.

Quarto idem probat doctor noſter, & formatur ſic argumētum. Pater non habet omnem rationem producendi creaturas. ergo quærenda eſt in filio, uel ſpiritu ſancto. Non in ſpiritu ſancto: ergo in filio. maior patet: quia ſi pater haberet totā rationem creandi creaturas, poſſet creare creaturas ſine filio. ſed hoc eſt falſum: quia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. Secundo: quia nō poteſt eſſe productio ad extra. quin prius, & neceſſario ſit productio ad intra. i. pater non poteſt producere creaturas: niſi prius producat filium: & cum filio producat ſpiritumſanctum. ex quo ſequitur, ꝙ in patre, non eſt tota ratio producendi creatures: quia tunc poſſet producere ſine filio. quod eſt falſum.

Soluitur 4.

Ad quartam probationem, maioris reſpondet doctor noſter, primo producendo talem propoſitionem in philoſophia. Quando eſt aliquod producens quod poteſt aliqua duo producere, unum neceſſario, & aliud contingenter: non poteſt producere cōtingenter, niſi prius producat neceſſario: ſed ſic eſt, quòd pater in diuinis poteſt duo producere. ſ. filiū, & creaturas: filium neceſſario: creaturas contingenter. ergo ſequitur quòd non poteſt producere creaturam quæ contingenter producitur, niſi primo producat filium, qui neceſſario producitur. ſed ex iſto non ſequitur, quòd in filio ſit aliqua propria ratio producendi creaturam. Sed benè uerum eſt, ꝙ pater non poteſt producere, niſi primo producat filium, qui neceſſario producitur.

Alia ratio. Dat doctor noſter aliam pulchram rationem per modum ſolutionis, & eſt talis: Quando aliquod producens duo producit: & primo producto communicatur principium producendi ſecundum, non poteſt primum producens producere ſecundum, ſine illo ſecundo, cui communicatum ē principium producendi. Ex iſto inferebat D. Auguſtinus duas prioritates, quas habet filius in diuinis ad creaturas. quia filius poteſt eſſe ſine creatura, & non econtra. Secundo infert aliam prioritatem: quia per ipſum facta ſunt omnia. ergo præcedit illa, quæ per ipſum facta ſunt. ſicut creaturæ. Sed ex omnibus iſtis non poſſumus inferre, quòd in filio ſit aliqua propria ratio creandi creaturas. Nec propter iſtas duas prioritates: neque propter duas primas regulas: quia non ſequitur, producens non poteſt producere ſecundum niſi primum productū, primo producatur: ergo in primo producto, eſt ratio ſpecialis producendi ſecundum. Ideo ſi petatur, quare pater nō poteſt producere creaturam niſi mediante filio? Reſpondetur, quòd propter duo. Primo: quia pater neceſſario producit filium, & contingenter creaturam. Secundo, quia producendo filium neceſſario communicat ſibi rationem producēdi creaturam.

Quare pater non pōt producere creaturas, niſi filio p̄ducto.

Arguitur ſic. Iſta conceditur ab Auguſtino, creatura præexigit filium, & non niſi quia in filio eſt aliqua propria ratio producendi, uel cauſandi creaturam. ergo ego habeo propoſitum, quòd in filio erit propria ratio cauſandi creaturam. Reſpondet doctor ad illud pulchrum argumentum, ꝙ creaturam præexigere filium, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quòd præexigat, id eſt quòd neceſſario requirat filium, adeſſe eius tanquam illud, in quo perficitur ratio creandi creaturam uel tanquam illud in quo eſt ratio ſpecialis creandi creaturam: & ſic falſum eſt, & hæreticum. Alio modo, quòd creaturæ præexigat filium, tanquā illud cui neceſſario eſt cōmunicata ratio creandi creaturam: & ſic concedo, & ſic debet intelligi. Dat aliam ſolutionem doctor noſter, ponendo talem propoſitionem per modum diſtinctionis, creaturam præexigere filium, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quòd eum præexigat ſic, quòd in patre non ſit tota ratio producendi creaturam: & ſic eſt hæreticum: quia in patre eſt tota ratio, & totū principium producendi creaturam. Alio modo quòd præexigat filium. i. ꝙ dependet a filio, quo adeſſe eius: & ſic conceditur: ſed ſi per impoſſibile non eſſet filius, & ſpiritusſanctus, adhuc tota ratio producendi creaturam maneret in patre: hoc eſt quod uult dicere doctor noſter, in iſto primo articulo.

Creaturam præexigere filiū, ut producantur, dupliciter pōt intelligi.

Diſtinguitur propō ſecundo modo

De ſecūdo articulo principali. Nunc doctor noſter in iſto ſecundo articulo principali, uult oſtendere, quis ordo cauſandi ſit in patre, & filio, & ſpiritu ſancto, reſpectu creaturæ. ut puta, utrum iſtæ tres perſonæ ſimul cauſent creaturam, uel utrum eodemmodo cauſent creaturam. Reſpondet doctor ponendo egregias propoſitiones.

2. art. prin. De ordine p̄ducēdi creaturā ī pſonis diuinis.

Prima pater, filius, & ſpiritusſanctus, cauſant creaturas. & iſta fuit oſtenſa in primo articulo.

Secunda propoſitio. Impoſſibile eſt quòd pater cauſet creaturam, quin filius, & ſpiritusſanctus cauſat creaturam, hæc etiam oſtenſa fuit in primo articulo. Et hoc eſt quod communiter dicitur, uidelicet, quòd opera trinitatis ad extra ſūt indiuiſe. quod debet ſic intelligi. Impoſſibile eſt, quòd pater cauſet aliquid, quin filius, & ſpiritusſanctus, cauſent illud.

Opera trinitatis, ad extra ſunt indiuiſa. exponitur.

Tertia propoſitio. Licet pater, & filius, & ſpiritusſanctus creent creaturam, non tamen eodemmodo. quod probatur ſic: quia pater, creat a ſe, filius, a patre, hoc eſt dicere, pater a ſe habet principium cauſandi: & filius habet principium cauſandi, uel creandi a patre. Et ibi ſupponenda eſt propoſitio catholica: quòd quicquid filius habet, habet a patre. patet: quia habet eſſe a patre: habet ergo principium creandi a patre. Et dico ultra, quòd principium immediatum creandi creaturā, eſt uoluntas Dei, quæ eſt una, & eadem in patre, & filio, & ſpiritu ſancto.

Alia propoſitio. Quicquid creat pater, creat filius: ſed non eodemmodo. pater ſic: quia filius dicitur creare ſubauctoritatiue. i. auctoritate Dei patris: patet autem non ſubauctoritatiuè: ſed auctoritate propria: & hoc uidetur dicere D. Aug. in multis paſſibus.

Tres perſonæ idē creant. ſed non eodem modo

Sed dices, quid eſt filium creare rem ſubauctoritatiuè? Reſpon. ſecundū mentem doc. ꝙ filium creare ſubauctoritatiuè, nihil aliud eſt, q̄ capere auctoritatē, ſeu principium creandi a patre. Ex quo infert doc. unū corollariū, ꝙ filius hēt auctoritatē reſpectu ſpūſſancti. patet: quia ſpūſſanctus a patre, & filio accipit eſſe: ergo ab illis hēt auctoritatē creādi: quia hēt principium

Quid ē creare ſubauctoritatiuè.

cipinm creandi puta ooluntatem.

Arguit Sco. contra corollarium.

Corollarinm, eſt ordo originis ioter perſonas reſpectu creaturæ: quia patar ptius origioa producit creaturam, quam filius: & filius prius, quàm ſpiritusſanctus: ergo eſt aliqnis ordo io trioitata reſpectu prodncendi creaturas.

Sed contra iſtod aiguit doctor & formatur ſic argnmeotū. Si pater prius origine produceret creaturam, quàm filius, ſeqoaretur ꝙ creatura bis crearetur. patet: quia prius creatur a patre, & poſtea creatnr a filio: ergo bis crearetur. primo a patra, & poſtea a filio. Item pater prodncit a ſe: filius a patra: ergo videtur ꝙ pater prius producat, quàm filios. Et ſic creatnra babebit bis eſſe, quod eſt falſiſſimum: puta ꝙ aliquid habeat bis eſſe. Ad iſta argumenta reſpondet doctnr, ſimul oegādo conſequeotiam, in ambobus, Dicens, ꝙ illud pinuenit ex mala imaginatione, puta ꝙ prinritas originis, ſit prioritas temporis, quod falſum eſt: quia patrem producere prius origioe, ooo eſt ꝙ io aliquo inſtaots temporis, prius producat pater crearuram, qoàm filius: ſed eſt patrem, & filium ſic ſa babere, quòd ſimul producnot: ſed pater producit, a ſa, & filius a patre, ad ſenſom prius declaratum.

Soluuntur duo arg. ſimul.

Quod eſt patrem creare prius origine quam filius.

Pulchra coroll.

Corollarium, quando dicimus patrem prodocere prius origioe creaturam quàm filius, ly prius, non dicit aliquam prioritatem temporis: ſed eſt unum ſincarhegorema, deuntans ꝙ pater producit a ſe, & filius a parre. Ideo ea iſtis ſequit̄ aliud corollarium ꝙ prnpter iſtam priotitatem originis, non eſt imaginandum, ꝙ creatura prius habear aſſe a patia, quàm a filio, uel ſpiritu ſancto: ſed ſimul.

Ex quo ioſert doctor aliud corollarium: ꝙ cum iſto ordina originis, puta cum prioritata originis, & poſterinritate originis, ſtat ſimultas naturæ, ſimultas temporis, & ſimultas inſtantanea.

Corollariom, ea iſto ordioe originis, nunquam poſſom us inferra priorirarem abſnlutā, uel poſterioritatem. ut nnn ſeqnitur, pater prius origioe cauſat quàm filius: ergo prius caoſat: ooo ualet cnoſequeotia. nnde eſt ibi nntandum, ꝙ quendo ly prius, nel poſterios, abſnlorè pooontur, ſempet dicuot prioritatem tempnris, uel inſtantis.

Ex iſtis ergo uerbis, concludit dnctor noſter pro iſto ſecundo articulo, qund eſt ordo cauſandi creatoram in hiis tribus perſnois: ſed iſte ordn, oon poreſt inferre, ꝙ creatura prius creetor ab una perſnna, quàm ab alia perſona.

Tertius artic. princip.

Da tertin articulo. Nunc doctor noſter uult reſpondere ad tertinm articulum. qui tertius articulos quærit utrum ipſius filii ad creaturam, ſit aliquis reſpectus qui per ſe includatur io proprietate filii, ſeo uerbi. ſuppooamus hic, ꝙ ipſius filii ad patrem, eſt reſpectus, pura filiatio & talis eſt reſpectus raalis, qui oeceſſaiio eſt. Tunc fuit difficultas, otrum ipſius uerbi ad creaturam, ſit aliquis alius reſpectus, adhuc eſt ibi notandum, quòd filiatio io diuinis, uocatur productio paſſiua æterna; vncatur eapieſſio æterna. Vnde tam philnſophi, qoàm theologi conueoiuot io hoc, quòd uncaueruot ootitiā alicuius, eapieſſinnem, ſeu expreſſum: quia per ipſam exprimitur: & quia oerbum uocatur, uel notitia, ideo ueibum, uocatur eapreſſio. Tunc reſpondatur ad articulum per aliquas propoſitiooes. Prima. Nollus eſt reſpectus realis filii, ſeu uerbi, ad creaturam. probat doctor iſtam concluſionem omne illud qund eſt realiter, ſeu reale in filio, eſt ab æterno, & idem cum filin: ſed nullos reſpectus filii, ſeu uerbi ad creaturas, aſt ab æterno: quia oulla creatura foit ab æteroo: ergo ſequitur ꝙ concluſio eſt uera.

Notitia dicitur expreſſio, uel expreſſa.

Determinatur tertius artic.

Corollarium: ꝙ nullus eſt reſpectus filii ad creaturam proprios ipſi filio, puta qui ſnlum conueniat filio. Ex qoo infert doctor, quòd omnis reſpectus ipſius Dei ad creaturam, eſt cōmunis tribus perſnnis. Ea quo ponit aliam cōcluſionem. Nullus eſt reſpectus realis ipſius Dei ad creatoram: ſequitur ergo, qnòd ſi ſit aliquis reſpectus Dei ad ad creaturam, quòd talis reſpectos eſt reſpectus rationis, & commonis tribus perſonis. quod probat doctor: qoia reſpectus Dai ad creaturam, pro fundamento proaimo, habet intellectum, uel uoluntatem: ſed ſic eſt ꝙ tam intellectus, quàm voluntas, eſt communis tribus perſonis: ergo omois reſpectus qui immediatè fundatur in illo, erit commnnis tribus perſonis Ex quo ſequitur, ꝙ ipſius Dei tanquàm ſundameoti proximi, nullus eſt reſpectus ad creaturam. Et ideo oon eſt intelligēdum, ꝙ uoluntas, & iotellectus, ſont fundamentum proximum, ex eo ꝙ talis, reſpectus ex natura rei ſit ibi: quia talis reſpectus eſt præcisè rationis. ſi aliqnis ſit talis. Er poteſt adhuc ſic probari. Si eſſet aliquis reſpectus realis Dei ad creatorā, oporteret crearuram eſſe ab æterno, & non neceſſe eſſe: ſed hoc eſt falſum: quod prnbo. qoia quando aliquis reſpectus eſt ab æterno, oportet terminū eſſe ab æterno: ſed ſi io Deo eſſet aliquis reſpectus raalis ad creaturam, illa eſſat ab ætaroo. qood probo: qoia ſi talis non eſſet ab æterno, Deus illum reciperer ex tempore; ad quod ſequitur, ꝙ uera mutatio eſſet io Deo. quod eſt hæreticum. Dices extra reatum. Si illud argumentum ualeret. ſequeretur quòd Deus noo diceretur dominus, oec creator, neque cōſeruetor, quod oſtendo, arguendo ſicut tu arguis: qoia nel diceretur dominus ab æterno, ual ea tempore: ſi ab æterno: ergo creatura fuit ab æterno: quia non poteſt eſſa dominus, niſi raſpectu creaturæ igitur. Dices quòd fuit dominus ex tempore, puta quando creauit creaturam. Tuoc arguo ſic: ergo recepit unum reſpectum, puta dominationem, quam prius non habebat: ergo facta eſt mutatio in eo. Similiter diceretur de ly creator, & conſeruatnr &c.

Nullus eſt reſpectus realis nec ad creaturam.

Inſtantia.

Pro ſnlutione iſtius, & omniom iſtorum de mente doctoris poſſumus daret duas pulchras ſolutiooes. Prima eſt, ꝙ omnis denominatio Dei reſpectu creaturæ, eſt denomioatio ab extrioſeco, nihil diceos in Deo, nequa reſpectum realem, neque teſpectum rationis, ſed dicens præcise ipſam deitatem, determinare abſolutè aliquam dependeotiam creaturæ. Declaro adhuc aliter, ubi deteceruot multi Scotiſtæ. uerbum diuinum ſuſtentar oaturam homanam ſic, qoòd natura humana eſt unita uerbo diuioo ideſt filio Dei. utrum in filio Dei ſit aliquid, quod prius ooo erat? certe non ſolum termioat voionē naturæ humaoæ ad uerbum. hoc aſt, quando dicitur oerbnm iocarnari: hoc uerbum, ideſt filius Dei, terminat illam benedictā uninnē naturæ bumanę ad ipſum: noo ꝙ de nouo aliquid recipiat: ſed ſolum termioat illam benedictam unionem.

Soluitur inſtantia.

Quando Deus dicitur dominus &c.

Eſt denominatio extrinſeca.

Ea quo apparet hæreſis aliquorum, qui uolueruot dicere, qood uoio ad natnram bumanam, erat onio ſicut oaturæ humanæ ad ipſum uerbum: illud eſt hæreticum: eſt enim ibi taotum nna unin, quæ fuodatur io natura bumana, & termioatur ad ipſum uerbum.

Cornilarium: ſequitur, ꝙ naturæ homanæ ad oerbum, eſt uons reſpectus axtrinſecus, puta uoio.

Aliud corollariū ſequitur, ꝙ creaturæ ad Deū eſt reſpectus realis, ſed onn eſt mutuus: quia ipſius Dei ad creaturam, nunquam eſt imagioandus reſpectus realis: & iſta uidentur eſſe maximè de mente doctoris, & trahi ab iſto textu: ibi eſt aliua modus doctoris, qnem aperit, & non rantum approbat, videlicat quòd omnes iſtæ denominatiooes Dei ad creaturam, dicunt quoſdam reſpectus rationis: & nihil reale io Deo. Tunc dico, quod noo eſt incoouenieus iſtas denomioationes eſſe in Deo ex tempore, quæ importent reſpectum rationis Cuius ratio eſt: quia iſte reſpectus ratiooi; noo inhæret alicni. Itam tales reſpectus rationis, ooo dicunt aliquam perfectionem. Eſt tamen ſubtiliter aduertendum, ꝙ ponendo iſtos reſpectus ratiooum Dei ad creaturam, iſti ſunt ab ætarno ſno modo, ſicut poſſuot eſſe, quod declaro, quia omnis reſpectus ratioois ſit, per actus iotellectus, & uoluntatis: ſed oullus eſt actus intellectus, & uolūtatis de nouo in Deo: ergo nullus erit reſpectus ratioois de oouo io Deo. Et ſi dicas. ergo Deus ab æterno dicebatnr dominus: negn. probo. quia ab æterno habebat dennminationem, quæ eſt unus reſpectus rationis. Reſpōdet doctor ad hoc, qood licet tales reſpectus ratiooi ſint ab æterno: tamen pro æterno non faciunt dennminationes in Deo: quia tales reſpectus licet ſiut ab æterno, ooo tamen pro æterno. ut ſi rea dicat, quòd monata ualeat rantum poſt decē annos. oel nolo, quod filius qui oaſcetur a tali muliere poſt uiginti anoos, ſuſpendatur, iſta obligatio eſt raſpectus cauſatus a uoluntate.

Reſpectus rōnis poſſūt dici de Deo ex tempore ſed ſunt ab æterno.

Doctor facit argumentum, quòd uerbum importet reſpectum per ſe ad creaturam. Et ſnrmatur ſic argumenrom. Dicit Aug. quòd logos io græco eſt idem quòd uerbū, in latino. ſed logns ideſt ſermo, importat raſpectum ad rem ſignificatam: ergo etiam logos importabit reſpectum ad rem creatam: & ratio eſt, quia rer creata, eſt quæ repræſentatur per ipſum. Reſpondetur ad iſtud argumentum per aliqoas propoſitiones:

Inſtantia Scot.

Prioe, uerum eſt, quòd uerbum, ideſt filius Dei, per ſe importar reſpectum ad ipſum patrem, ſed reſpectus, qui eſt filii ad patrem, eſt reſpectus realis.

Secunda propoſitio. Verbum. importat reſpectum ad creaturam; ſed talis reſpectus oon eſt realis, ſed rationis: ut beri uiſum eſt.

Ex iſto ſeqoitur, quòd doctor noſter, ſolom pro iſto argumento, uult declarare ſignificatiooem iſtius termini, oerbū. unde iſte tarminos uerbum, eſt terminus connotatiuus, habēs

Verbum declaratur.

duo

duo ſignificata, ſcilicet materiale, & formale: de materiali, im portat ſuppoſitû in diuinis, puta filium: de formali habet duo ſignificata, primo ſignificat reſpectum filii ad patrê, & eſt reſpectus realis; ſecûdo importat reſpectum ad creaturá. Cuius ratio eſt: quia uerbum de ſignificato formali, importat notitiam. ſed notitia habet reſpectum ad creaturam: ergo uerbum habet reſpectum ad creaturam.

Ex quo ſequitur, ꝙ uerbum de ſignificato formali, ſeu de connotato, importat duos reſpectus, uidelicet unum realê: & unum rationis: realem filii ad patrê: rationis filii ad creaturá.

Ex quo ſequitur, ꝙ iſte terminus, uerbũ, eſt terminus æquiuocus: quia ſignificat reſpectum rationis, & reſpectum realem, quæ non poſſunt ſignificari per eundem conceptum: ergo æquiuoce ſignificat.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ ſi iſte terminus, uerbum, capiatur ſecundum eius totam ſignificationem, non ſignificat aliquid per ſe unum. patet: quia ſignificat reſpectum realem, & reſpectum rationis: ex quibus non poteſt fieri aliquid per ſe unum: ergo uerbum ſecundum totam eius ſignificationê, non ſignificat aliquid per ſe unum: ſed ex iſtis non ſequitur, ꝙ uerbum importat aliquem reſpectum proprium, ad creaturam, puta, qui ſolum conueniat filio.

Arguit Sco. quòd creatura habeat eſſe neceſſario a ſe.

Itê conſequêter doctor noſter uult probare uno argumêto, ꝙ aliqua creatura habeat eſſe a ſe neceſſario. Et formatur ſic argumêtû. Deus neceſſario cognoſcit aliquá creaturá: ergo illa creatura habebit eſſe a ſe neceſſario patet côſequêtia quia, poſt quá neceſſario cognoſcitur a Deo illa creatura, neceſſario habebit eſſe cognitû a Deo: ergo in aliquo eſſe, creatura neceſſario habebit eſſe a ſe. Reſpondet Doctor ad iſtud argumêtum, declarando ſignificatum illius termini, neceſſarium. Et

Soluit Scot. arg. & declarat hunc terminum neceſſariũ.

primo ponitur talis propoſitio. Non eſt de ratione neceſſarii, ꝙ habeat eſſe reale. patet ſic. quia creatura aliquod eſſe habet neceſſarium: & tamen non habet eſſe reale. Patet de creatura in eſſe cognito. Vnde creatura, neceſſario habet eſſe cognitũ, & ab æterno. patet: quia Deus neceſſario cognoſcit quamlibet creaturam mundi: & per cognitionem neceſſariam: ergo cognitum habebit tale eſſe, puta cognitum neceſſario, & tamen non ſequitur, ꝙ haberet eſſe reale. Ex iſto dicit doctor,

Neceſſariũ dicitur multipliciter.

ꝙ aliquid dicitur neceſſarium multis modis. Primo. Illud qđ non poteſt non eſſe. Et ſic tres perſonæ in diuinis dicuntur antia neceſſaria, quia impoſſibile eſt patrem non eſſe. & ſic propriè capitur neceſſarium, pro illo quod non poteſt non eſſe. Secundo modo neceſſarium capitur uel dicitur illud, quod non habet eſſe ſuum ab alio tanquam ab aliqua cauſa. & ſic filius dicitur eſſe a ſe, tanquam neceſſarium ut ly tanquàm excludit habere eſſe ab aliquo, tanquam ab aliqua cauſa. unde licet filius habeat eſſe a patre: non tamen tanquam ab aliqua cauſa: quia non eſt effectus patris. Alio modo aliquid dicitur neceſſarium: quod neceſſario requiritur ad eſſe alterius: & ſic dicimus, ꝙ tres pſonę ſunt neceſſariæ qa neceſſario requirûtur ad eſſe creaturæ cû impoſſibile ſit creaturá eſſe, ſine trinitate perſonarû. Secûdo illud uocatur neceſſariũ, quod uocatur neceſſarium ex ſuppoſitione: Et ſic fundamentum reſpectu relationis, dicitur eſſe neceſſarium: quia neceſſario requiritur ad eſſe relationis. Alio modo dicitur aliquid eſſe neceſſariũ, quod neceſſario ſequitur ad eſſe alicuius neceſſarii. Et ſic eſſe cognitum, dicitur eſſe neceſſarium: quia neceſſario ſequitur ad cognitionem Dei, quæ eſt neceſſaria. patet: quia Deus per illam cognitionem, quæ eſt neceſſaria, infinita, omnia neceſſario producit: ergo omnia habent eſſe cognitum ab aliquo. quod eſt neceſſarium puta a cognitione Dei.

Ex omnibus iſtis ſequitur, ꝙ in filio Dei, non inuenitur aliqua propria ratio cauſalitatis, reſpectu creaturæ: ſed omnis ratio cauſalitatis filii reſpectu creaturæ, eſt communis tribus perſonis, puta patri, & filio, & ſpiritui ſancto, quæ omnia fuerunt declarata.

Declarat adhuc hoc, doctor noſter inductiuè, de tribus cauſis, puta de cauſa effectiua, exemplari, & finali, de cauſa effectiua, declaratum eſt. de cauſa exemplari declaro ſic. Et nota hic, ꝙ cauſa exemplaris, eſt quæ producit per intellectum, & uoluntatê; ſeu quæ producit mediâte intellectu, ſiue notitia. ſed in filio non eſt aliqua talis propria cauſalitas. patet quia cauſa exemplaris, eſt producere mediante notitia. ſed non eſt aliqua notitia propria in filio: quia non eſt niſi una notitia increata, infinita, communis patri, & filio, & ſpiritui ſancto.

Cauſa exêplaris ê cauſa efficiens per uoluntatem.

Corollarium. Cauſa exemplaris, eſt cauſa efficiens ſic, ꝙ cauſa exemplaris ſupponit pro cauſa efficiente, connotando illam cauſam agere, mediante notitia, & uoluntate.

Ex quo ſequitur contra Henricum, ꝙ cauſa exemplaris, eſt cauſa efficiens. ideo non eſt unum genus cauſæ diſtinctum ab aliis cauſis. Tertio declarat ſiue exemplificat de cauſa finali: unde cauſa finalis, eſt propter quam aliquid fit: ſed in filio nõ inuenitur propria ratio, quare creaturæ fiunt: igitur. minor probatur: quia creaturæ ſũt propter Deum, ideſt propter deitatem: ſed deitas eſt communis tribus perſonis.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ quando dicimus ꝙ creaturæ fiunt propter Deum: ly Deum, non capitur perſonaliter, ſed eſſentialiter. patet: quia uel caperetur pro patre, uel pro filio, uel pro ſpiritu ſancto, ſed nullum eſt dicendum: ergo ſic. ſi tu arguas. Et hoc pro argumento in oppoſitum Solus filius dicitur eſſe ars reſpectu creaturæ: ergo ſolus filius erit, uel dicitur eẽ cauſa exemplaris reſpectu creaturæ. Reſpondet doctor ponendo aliquas propoſitiones.

Quo filius ſit Ars patris.

Prima, ars in diuinis, non eſt niſi notitia, ſed notitia in diuinis, eſt communis patri, filio, & ſpiritui ſancto: ergo ars erit communis patri, & filio, & ſpiritui ſancto, ergo ars, non erit propria filio, Et ſi dicas, filius dicitur eſſe ars, & notitia, & nõ pater ergo notitia, & ars, propriè conueniunt filio, & non patri. Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem. uerum eſt ꝙ filius dicit̃ ars. & notitia, & verbũ ſed hoc eſt p appropriationem. quia ſunt appropriata filio, non quia conueniant tribus perſonis; ſed quia filius, producitur per modum notitiæ, & per modum artis, puta memoria ſecunda, puta a potentia, & obiecto. Ex quo ſequitur hęreſis illorũ, qui imaginati ſunt, ꝙ in trinitate ſint duæ notitiæ, una genita, & alia ingenita. Et quando dicitur filius uocatur notitia genita, dictum eſt, ꝙ

Vna notitia in diuinis quæ appriatur filio.

per appropriationem, iſtud debet intelligi, non quòd ibi ſint duæ notitiæ, ſed præcisè una ingenita, infinita, increata, quæ appropriatur filio, propter modum productionis. Et ſi dicas, quare filius dicitur eſſe lumen patris, & dicitur in ſymbolo lumen de lumine, quod non eſſet niſi filius diceretur propriè notitia? Reſpondet doctor ad illas propoſitiones, ſicut dictum eſt de notitia, dicamus de lumine: ut ſicut eſt tantum una notitia in trinitate; ita eſt tantum unum lumen. Et ipſummet lumen, eſt præcisè ipſa notitia. ſed quòd filius dicatur lumen, hoc eſt per appropriationem, ſicut & notitia. Et quando dicitur lumen, de lumine, lumen, id eſt notitia, quæ eſt in filio, eſt a lumine, ideſt a patre, & ſic omnia illa debent gloſari ſcilicet, per appropriationem.

QVAESTIO NONA.

De potêtia Dei quo ad faciendum angelum informare materiam.

DOCTOR noſter in iſta quæſtione nona quærit de omnipotêtia Dei, reſpectu ſubſtâtię immaterialis. Et formatur ſic quæſtio, utrum Deus poſſet facere angelum informare materiam. Iſta quęſtio unum præſupponit, puta ꝙ Deus poteſt creare angelum, ut patuit in quæſtione ſeptima. Sed quærit utrum Deus poſſet facere, quod angelus poſſet informare materiam.

Pro ſolutione iſtius quæſtionis eſt notandum, quòd doctores dubitauerunt de ſubſtâtia, & de entitate angeli. Ideo quærit doctor noſter iſtam quæſtionem, primo dubitauerût, utrũ angelus haberet materiam ideſt utrum componeretur ex materia, & forma, ſicut res corruptibilis. Et de illo ponitur talis concluſio. Angelus, nullomodo componitur ex materia & forma.

Angelus nõ conſtat ex materia & forma.

Sequitur corollarium, ꝙ philoſophus ſi iſtud conceſſerit, quod tamen eſt uerum, dixit, & angelum eſſe incorruptibilê; quia principium corruptionis eſt materia. ideo dixit quod illud quod non habet materiam eſt incorruptibile. Sed dubium eſt, an ipſe conceſſerit hoc. Dico tamê, quòd eſt uerum. Ideo angelus eſt omnino incorruptibilis. Alia dubitatio de angelo eſt, utrum angelus poſſet facere, quòd aliqua forma informet materiam, ideſt utrum angelus poſſit facere effectiuè, ꝙ aliqua forma informet materiam. Et pro declaratione ponuntur aliquæ propoſitiones. Prima. Angelus nullam ſubſtantiam

Vtrum angelus poſſit facere, ut forma perficiat materiam.

poteſt producere, neque materiam, neque formam; nec totum compoſitum. Ideo nullam formam poteſt producere, Ex quo ſequitur, quòd formam materialem non poteſt producere. ſed quæritur, ſuppoſito ꝙ forma ſubſtantialis eſſet, iã producta, & quòd non informaret materiam, utrum angelus poſſet facere, quòd talis forma informet materiá? Reſpondetur, per aliquas propoſitiones egregias. Nullum eſt agẽs creatũ qđ poſſet facere aliqđ accidens, neque aliquá formá ſubſtantialê informare materiá, uel inhærere materiæ, niſi ſolum illud agens, qđ producit illud accidês, uel illá formá ſubſtantialem,

Exemplum, ecce accidentie in ſacramento altaris, quæ ſunt ſeparata a ſubiecto. Dico quòd nullum eſt agens creatum, quod poſſet facere, ꝙ illa accidētia inhereant alicui ſubiecto. unde angelus bene poteſt mouere illam hoſtiam conſecratā, & approximare alicui ſubiecto: ſed ꝙ poſſit facere ꝙ inhereāt ſubiecto, non poteſt.

Corollarium: ergo poſtquam non poteſt producere formā ſubſtantialem, non poteſt facere, ꝙ forma ſubſtantialis inhereat ſubiecto.

Corollarium: ergo iſta conſequentia eſt ſimpliciter negenda, homo eſt imperfectior angelo: ſed homo producit ſibi ſimile: ergo angelus poteſt producere ſibi ſimile: nego tibi hanc conſequentiam, ponendo talem propoſitionē in philoſophia, & in theologia. uidelicet ꝙ imperfectius poteſt producere illud, quod perfectius non poteſt producere. ut patet de igne. Vnde eſt notandum, ꝙ quando loquimur de actionibus angelorum, uel dæmonum, debemus ibi duo notare. primo ꝙ non poſſunt in nobis agere, niſi motum omnimodo poſſibilē creaturæ, ut motum, uel locutiones.

Nulla in ſermone de angelis, & Dæmonibus.

Corollarium: ergo non poſſumus habere euidentiam de illo, quod poteſt producere ſibi ſimile: ſi dicas quòd propter perfectionem, non poteſt producere ſibi ſimile: falſum eſt: quia pater in diuinis, qui eſt infinitè perfectus, producit ſibi ſimile, puta filium, nec ualet dicere. ꝙ hoc eſt imperfectio. ideo non poteſt producere ſibi ſimile: cōtra. quia uidemus qualitates, quæ producunt ſibi ſimiles. Ideo difficile eſt uidere regulam in illis: ſed teneamus fidem, & experientiam, puta Philoſophiā, & de reſiduo ſequamur uarios doctores. per fidem enim habemus ꝙ pater generat filium: habemus per experientiam, ꝙ homo generat hominem.

Ex quo ſequitur, ꝙ ubi non eſt fides, neque experientia, neque auctoritas, neque poteſt deduci ex illis, quòd inſequamur bonos doctores. Sed ibi tangunt doctores paruum dubium, utrum uidelicet angelus committente Deo, poſſet facere effectiue, ꝙ forma informet materiam concurrente ſimplici cōcurſu? Et eſt notandum, quòd doctor hic aperit unam quæſtionem, videlicet propter illud quod dicit in tertio, ꝙ uirgo glorioſa in inſtanti concurrebat ad mouendum ſanguines proprios in locum generationis corporis Chriſti. Et ideo nunc eſt difficultas, utrum angelus Deo committente, poſſit facere ꝙ forma informet materiam: Breuiter ponitur una propoſitio. Quando aliquis effectus repugnat alicui ex natura rei, Deus non poteſt concurrere cum illo ad illum effectum & facere ꝙ illud concurrat effectiuè. practicemus, repugnat angelo, ꝙ producat ſubſtantiam, Deus non poſſet facere aliquo modo, ꝙ angelus cum ipſo Deo, producat ſubſtantiam: quia iſte effectus ſubſtantiæ repugnat angelo totaliter, practicemus de virgine Maria, non repugnat agenti creato, quòd moueat aliquid de loco ad locum: ergo uirtute Dei non ſibi repugnat. modus mouendi: ſed ſic eſt, ꝙ mouere ſanguinem de loco, ad locum, non repugnat agenti creato: ergo modus mouendi, uirtute diuina, committente ſpiritu ſancto non ſibi repugnabit.

2. Artic. in quo ſoluit quæſtionem.

De ſecundo conſequenter doctor noſter vult reſpōdere ad quæſtionem ſuam, qua quærebatur, vtrum angelus poſſet informare materiam per aliquam potentiam, ſicut anima informat corpus. Reſpondet doctor, angelus non poteſt informare materiam per quamcunque potentiam, ſiue creatam, ſiue increatam. Iſtam concluſionem probat doctor dupliciter, ſcilicet per medium commune: & per medium magis proprium. Medium commune eſt iſtud, illud quod per ſe, & ſimpliciter, eſt ſubſiſtens, non poteſt aliud informare: angelus eſt huiuſmodi: ergo angelus non poteſt aliud informare.

Concl. Sco.

Pro declaratione iſtius, doctor noſter declarat omnes terminos iſtius maioris. primo declarat doctor iſtum terminum, per ſe. Vnde aliquid dicitur per ſe tripliciter. Vno modo per ſe, ideſt ſolitarie, ideſt non aſſociatus ab alio. Secundo modo per ſe, ideſt quod non eſt inhærens neque actualiter neque habitualiter. Tertio modo per ſe, ideſt per ſe ſubſiſtens. Tunc ſunt paruæ quæſtiones, Prima eſt, utrum angelus ſit ens per ſe, ideſt ſit ens per ſe uiuens. Reſpondetur. Angelus aliquando eſt per ſe uiuens. i. ſolitarie. ut eſt angelus cuſtodiens unū hominem, non eſt aſſociatus cum aliquo illorum, qui ſunt eiuſdem ſpeciei. probatur. quia angelus cuſtodit aliquem virum, qui ſolitariè uiuit. ergo angelus ille ſolitariè uiuit, ideſt non aſſociatus ab alio angelo. Et ſi dicas. Angelus bonus, ſemper eſt aſſociatus ab angelo malo. patet: quia iſtud communiter dicitur, quòd quilibet homo, habet bonum, & malum angelum. ergo ſemper eſt aſſociatus a malo angelo. Breuiter reſpondetur, quòd dato quòd habeat alium angelum, non eſt uerìſimile, quòd ſit eiuſdem ſpeciei, cum illo bonō. Iſtud tenet D. Thomas certitudinaliter: quia tenet, quòd ſunt tot ſpecies angelorum, quot ſunt angeli; & quilibet angelus differt ab alio angelo ſpecie, illud tamen a doctore reprobatum eſt in ſecundo. Alia quæſtio, utrum anima rationalis, uirtute propria poſſit eſſe per ſe, ideſt ſolitariè, ſeu non aſſociata ab alia anima. Reſpondet doctor noſter quòd ſic, & ponit talem propoſitionem. Anima rationalis, uirtute propria, poteſt eſſe per ſe, id eſt ſolitarie: non aſſociata ab alia anima. patet, anima rationalis ſaltem poſt ſeparationem a corpore, uirtute propriā, poteſt moueri de loco ad locum: ergo poteſt ſe mouere ad aliquē locum, ubi non erit aliqua alia anima: ergo uirtute propria, poteſt ſolitariè eſſe.

Per ſe. 3. aliquid dicitur.

Ens per ſe ideſt non inhæres.

Reſtat declarare ly, per ſe, ut idem eſt quòd non inhærens. neque actualiter, neque aptitudinaliter, & breuiter pono talē propoſitionem. Ens per ſe iſto modo, eſt omne illud quod non eſt accidens. Ex quo ſequitur, quòd angelus iſto modo eſt ens per ſe: quia non eſt accidens. Secundo, quòd anima rationalis, eſt ens per ſe iſto modo: quia non eſt accidens, ſeu inhærens. Ex quo uidetur ſequi unum mirabile in uia ſancti Thomæ, quod intellectus, & uoluntas, ſunt quædam accidentia, ita quòd anima rationalis, habet duo accidentia ſpiritualia: ſcilicet intellectum, & uoluntatem. Et ſi dicas, quòd anima inhæret corpori: ergo anima eſt accidens, ſeu inhærens. Reſpondet doctor per aliques propoſitiones.

Anima rōnalis habet duo accidentia ſpiritualia. ſecundū uiam ſācti Tho.

Prima. Anima non inhæret corpori.

Secunda propoſitio, anima benè informat corpus, ſed non inhæret. Cuius ratio eſt: quia ex illo quod inhæret, & illo cui inhæret, nunquam fit unum per ſe. Ideo hoc eſt quòd communiter dicitur in artibus, quòd ex ſubiecto, & accidente, nunquam fit unum per ſe.

Alia propoſitio. Ex illo quòd informat, & illo quod informatur, fit unum per ſe, quod uocatur totum eſſentiale.

Ex quo ſequitur, quòd forma ſubſtantialis, ſicut anima rationalis bene informat; ſed nunquam inhæret, & accidens benè inhæret, ſed nunquam informat.

Inhærētia, & informatio ſunt.

Ex quo ſequitur aliud, uidelicet quòd inhærentia, & informatio, ſunt reſpectus alterius rationis, licet quilibet ſit reſpectus extrinſecus. Tunc ponit doctor propoſitionem ſuam. Angelus non poteſt inhærere, neque informare: primo non poteſt inhærere; quia non eſt accidens. Secundo non poteſt informare: quia angelus non eſt forma. Et dico ibi quòd iſta non eſt euidens, angelus non eſt forma: ideo illud magis poſtea probabitur.

Per ſe ſubſiſtens quid.

RESTAT nunc uidere de ly, per ſe, ut idem eſt, ꝙ per ſe ſubſiſtens: & de hoc ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima per ſe ſubſiſtens, & ſuppoſitum, idem ſunt: etiam cōuertuntur: ideo oportet uidere quid eſt ſuppoſitum. Vnde ſuppoſitum eſt, quod non inititur, neque natum eſt initi, neque tanquam quo, neque tanquam quod: Et pono talem propoſitionem, domini Gerſonis.

Suppoſitum quid.

Pro declaratione, omne illud quod natum eſt inhærere, omne illud quod natum eſt informare, dicitur initi tanquā quo. ideo nullum tale eſt ſuppoſitum, neque per ſe ſubſiſtens. Ex quo ſequitur: anima rationalis, eſt benè ens per ſe ideſt non inhærens, ſed non eſt ens per ſe. quia nata eſt informare: ideo initur tanquam quo.

Alia propoſitio. Illud quod recipit formam, ſicut materia uel corpus, nunquam dicitur per ſe ſubſiſtens. ideo nunquam per ſe eſt ſuppoſitum, & per hoc ſoluitur argumentū Occhā, quod facit contra doctorem, probando quòd materia ſit ſuppoſitum: quia non inititur, neque tanquam quo, neque tanquam quod: primo non tanquam quo; quia non eſt accidens, neque forma: ideo reſpondetur ad formam, quod quælibet pars eſſentialis, ſiue ſit materia, ſiue ſit forma, dicitur initi, tāquam quo: Ideo nullum illorum dicitur ſuppoſitum per ſe ſubſiſtens: Sed illud dicitur initi tanquam quod, quod ex natura communicata ſuo ſuppoſito: ſicut humanitas communicata, dicitur initi tanquam quod. ideo nulla talis eſt formaliter ſuppoſitum.

Soluitur arg. Occhā contra Sco.

Corollarium. Nullum ſignificatum formale cuioſcunque, dicitur eſſe ſuppoſitum. quia omne tale eſt communicabile, uel tanquam quod, uel tanquam quo. ex quo infert doctor, ꝙ ſuppoſitum, & perſona, habent ſe ſicut ſuperius, & inferius. nam perſona, eſt ſuppoſitum, connotando illud ſuppoſitum eſſe in natura intellectuali. Sequitur quod ſuppoſita, ſunt & ſuppoſita & perſonæ. ſuppoſita, quia per ſe ſubſiſtantia. perſonæ quia in natura intellectuali: quia quælibet perſona, habet intellectum.

Corol-

Corollarium, ꝙ natura humana aſſumpta a verbo diuino, non eſt ſuppoſitu. at ſi dicas, natura humana nõ inhæret uerbo, neq; informat uerbũ: ergo uidetur, ꝙ ſit ſuppoſitũ. Rñdetur ꝙ uerum eſt, ꝙ non inhæret uerbo, quia non eſt accidẽs, neque informat: quia ex humanitate, & uerbo diuino, non ſit unum per ſe: ergo humanitas non erit forma. Et dico ulterius ꝙ natura humana, ubicunque ponatur, ſemper nata eſt inniti ut quo: id eſt nata eſt communicari ſuo ſuppoſito: ideo nunquam poteſt dici ſuppoſitum. Relictis omnibus iſtis dicitur, ꝙ angelus eſt uere ſuppoſitum, angelus eſt per ſe ſubſiſtens: angelus eſt perſona.

Corollarium. angelus poſtquam eſt ſuppoſitum, nunquam poteſt informare per quamcunque potentiam, unde licet angelus poſſit eſſe intime præſens alicui, tamen illi nunquã poteſt inhærere, neque illud informare: quia eſt ſuppoſitum. Modo, ſuppoſitum inhærens, ſuppoſitum informans, important rationem impoſſibilem: ideo quicquid dicitur de ipſis, talẽ dicitur, ut angelus inhærens, eſt in paradiſo &c. quia inhærere, & informare, repugnat totaliter angelo. Sed reſtat paruum dubium, quomodo illud ens per ſe ſubſiſtens, eſt medium commune, ad probandum, ꝙ angelus non informat. Reſpõdet doctor, ꝙ eſt medium cõmune: quia conuenit & angelo, & igni, & cuilibet alteri ſuppoſito. Ita ꝙ optimè ſequitur. eſt ens per ſe ſubſiſtens: ergo ſuppoſitum. eſt ens per ſe ſubſiſtens. ergo non poteſt inhærere, neque informare. Ideo infert doctor, ꝙ ens per ſe ſubſiſtens, habet ultimam actualitatem, id eſt nullo modo eſt communicabile. Infert ulterius doctor, ꝙ quandocunque de aliquo uerum eſt dicere, hoc, non eſt hoc: uerum eſt dicere, ꝙ habet aliud eſſe ſed in iſta uniſtra tenemus ſimiliter, ꝙ totum eſſentiæ, non eſt ſua pars, neque ſuæ partes. idõ non eſt eſſe ſuarum partium & hoc ſumitur ab Ariſtotele dicente, ꝙ forma eſt propter eſſe totius, non ꝙ ſit eſſe totius, ſed per quod totum habet ſuum eſſe. ut homo per animam, habet ſuum eſſe, tanquam a forma. tamen eſſe hominis realiter diſtinguitur ab eſſe animæ.

Ratio Doct. ad concluſ.

Nunc doctor uult probare, ꝙ angelus non poteſt informare materiam, & probat quatuor rationibus, quæ uocantur propriæ. Prima ſic formatur. Forma dat actum ipſi materiæ: ſed angelus non poteſt dare actum ipſi materiæ: ergo non eſt forma. Et ultra non eſt forma: ergo non poteſt informare.

Quid ſit formã dare eſſe materiæ.

Pro iſta ratione, declarat doctor aliqua. primo quid eſt, formam dare actum materiæ. Et dico, ꝙ formam dare actum materiæ, nihil aliud eſt, quàm formam dare denominationẽ materiæ. clarius. i. materiam denominari per formam. Eſt tamen ibi notandum, ꝙ licet materia capiat denominationem generalem, ſeu genericam a forma, quia dicitur informata; tamen nunquam capit denominationem ſpecificam ab illa forma.

Ratio quare ex materia et forma fiat unũ per ſe.

Ulterius eſt notandum, ꝙ ſemper fuit mens Ariſtotelis, ꝙ non eſt quærenda cauſa, quare ex actu, & potentia ſit unum per ſe, puta quare eſt, quòd ex materia, & forma, ſit unum per ſe. materia uocatur potentia; & forma uocatur actus, & ratio eſt, quia hoc conueniet illis ex ratione, & natura eorum. Ita ꝙ ſi quis quærat, quare ex materia, & forma ſit unum per ſe: nõ poſſumus aliter reſpondere, niſi quia hoc, eſt hoc. & hoc eſt hoc. ſ. hoc eſt talis naturæ & hoc eſt talis naturæ. Unde quando inuenimus in doctrina doctoris, quòd reddit rationem per ly hoc, eſt hoc, & hoc, eſt hoc; debet ſic intelligi, hoc eſt talis naturæ, & hoc eſt talis naturæ.

Dat ibi unam euaſionem. Diceret aliquis. tua ratio nihil ualet: quia tu deberes probare unum, quod tu dimittis, puta iſtam, angelus non dat actum materiæ. Ideo ulterius contra illud, arguit doctor, cuilibet formæ ſecundum propriam eius rationem, & naturam, conuenit ſibi aptitudo ad informandum materiam, uel repugnat talis aptitudo; ſed angelo ſecundum propriam rationem, non conuenit aptitudo informandi materiam: ergo ſecundum propriam eius naturam, repugnat ſibi informare materiam. Et ibi uult habere doctor. quòd aptitudo alicuius, ſemper inſequitur propriam naturam illius, cuius eſt.

Conſequenter doctor noſter adducit adhuc aliam rationem ad probandum, quòd angelus non poteſt informare materiam, & formetur ſic ratio: ordo formarum in perfectione, & imperfectione, attenditur ſecundum quod aliquid magis, & minus, recedit a materia: ſic uidelicet quòd illa quæ magis recedit a materia eſt perfectior, & illa quæ minus recedit, eſt imperfectior: ſed anima rationalis inter omnes formas magis recedit a materia: quia poteſt eſſe ſine materia. & aliæ non poſſunt eſſe ſine materia. ergo inter omnes formas, anima eſt perfectior: ſed angelus eſt adhuc perfectior, quàm anima rationalis: ergo ultra animam habet unam conditionem, & non iſtam, quòd poteſt eſſe ſine materia: quia etiam anima rationalis poteſt eſſe ſine materia: ergo habet iſtam, quod non poteſt informare materiam: quod eſt hoc quod ego quæro.

Euaſio ponitur.

Euaſio. Diceret aliquis iſta ratio nihil ualet: quia perfectio formarum poteſt attendi aliunde, quàm ab hoc, quod eſt magis uel minus recedere a materia: ergo iſta ratio non uidetur eſſe bona. Item ſi iſta ratio eſſet bona concluderet, quòd anima rationalis non poſſet informare materiam. patet: quia ipſa eſt nobilior inter omnes formas: & tamen propter illam nobilitatem, non repugnat eam informare materiam: ergo quãdo tu arguis, quòd angelus eſt nobilior quàm anima; quia eſt perfectior &c. Ideo doctor addit quartam rationem: & formetur ſic. Cuius operatio eſt immaterialis, potentia eſt immaterialis & cuius potentia eſt immaterialis, illud eſt immateriale: ſed operatio intellectus angeli, eſt immaterialis: ergo potẽtia, puta intellectus, erit immaterialis. ergo illud cuius eſt potentia, puta angelus, erit immateriale: ergo non poterit informare materiam. quod eſt quod petimus.

Adfert quartam rationem ad concluſionem.

Ponuntur euaſiones.

Euaſio. Dices quòd iſta ratio nihil ualet, patet ſic. Intelligere conuenit animæ per ſe: & intellectus, & intelligere eſt operatio immaterialis: & intellectus eſt immaterialis, & tamen anima, cuius eſt intellectus, poteſt informare materiam. Etiã ego dicam tibi, quòd licet angelus ſit immaterialis, non ſequitur propter hoc. quòd non poſſet informare materiam. Alia euaſio Diceret aliquis, concedo tibi omnia iſta, & dico tibi, quòd intellectus eſt potentia immaterialis. Etiam anima eſt immaterialis, & eſt immixta materiæ, ſcilicet, ſecundum hoc quòd conuenit ſibi iſta intellectio ſeu operatio, puta intelligere. Etiam dico tibi. quòd angelo ſecundum, quòd ſibi conuenit intelligere, eſt ſubſtantia immaterialis, & nullo modo poteſt informare materiam.

Impugnat euaſionem.

Contra hoc arguit doctor. Homo non eſt homo, niſi per animam rationalem; & non poteſt eſſe rationalis, niſi anima informaret materiam: ergo non operatur operatione propria omnis ſecundum animam. niſi ſecundum quòd anima informat corpus. ergo ſecundum hoc, quod anima informet corpus, non repugnat ſibi intelligere, non repugnat ergo ſibi informare materiam. unde eſt ibi ulterius notandum, quòd partes, nunquam componunt totum, niſi habeant unionem. i. niſi ſint unitæ. Et loquor ſic tam de partibus integralibus, quàm de eſſentialibus. unde ſi duæ partes ligni non habeant unionem adinuicem, quantumcunque præſentes ſint, nunquam componerent unum lignum. Similiter anima rationalis, quãtumcunque eſſet præſens corpori, & non haberet unionem informationis ad corpus, nunquam ex ipſa, & corpore, fieret homo, requiritur ergo ad hoc, quòd anima ſit pars hominis, ꝙ ipſa informet materiam. Et ſecundum hoc quòd informat materiam, habet ſuam operationem; puta intelligere. ergo intelligere non repugnat ſibi, propter hoc, quod eſt informare materiam.

Item arguit ſic doctor noſter, anima rationalis ſecundum ſuum ſupremum gradum perfectionis, informat materiam, & eſt pars hominis, ſed intelligere non poteſt ſibi conuenire ſecundum ſuperiorem gradum, ergo ſecundum iſtum gradum perfectionis, ſecundum quem informat materiam, ſibi non repugnet intelligere, ergo tua euaſio erat nulla, in qua tu arguebas. Intellectio eſt operatio immaterialis, ergo anima non poteſt informare materiam, iſta euaſio nihil ualet.

Repetit rõnẽ quartã.

De quarta ratione. Doctor noſter in iſta lectione uult declarare quartam rationem, quæ prius facta eſt, in qua arguebatur ſic. Operatio immaterialis conuenit potentiæ immateriali, ſed intellectio eſt operatio immaterialis, ergo conuenit potentiæ immateriali, ſed illud non eſt niſi ipſa anima, uel ipſe angelus, igitur anima eſt immaterialis. etiam ipſe angelus, doctor uult nunc illud declarare primo qualiter intellectio dicitur operatio immaterialis. Et ponit talem propoſitionem. Intellectio eſt immaterialis, per oppoſitum ad ſenſationes. quod declarat doctor, quia quælibet ſenſatio, ſeu operatio ſenſitiua, requirit partem determinatam corporis, & etiam requirit illam partem eſſe determinatæ mixtionis, hoc non facit intellectio. ideo dicitur immaterialis, reſpectu operationis ſenſitiuæ. Ita quòd ſi quis petat, utrum intellectio, & ſenſatio uniformiter ſe habeant? Reſpondet doctor quòd non; quia ſenſatio requirit determinatam partem corporis, intellectio uero nõ requirit determinatam partem corporis, quod poteſt probari extra textum. Nam anima ſeparata a corpore, intelligit, ergo ad intellectionem non requiritur determinata pars

Declarat Doc quo intellectio ſit operatio immaterialis.

ta pars corporis, ſicut in ſẽſatione. Et ſi arguas, dic mihi, vtrũ ſequatur, operatio iſta non requirit determinatam partem corporis: ergo eſt immaterialis. Reſpondet doctor quòd non. quod probat de forma vniformi, quæ eſt eiuſdem rationis in omnibus ſuis partibus, ſicut forma ignis. Notum eſt ꝙ ignis, ita calefacit per iſtam partem, ſicut per aliam partem: ergo ad calefactionem, non requirit determinatam partem corporis. Reſpondetur ad iſtud, extra textum, ꝙ adhuc non eſt ſimile de anima, & de forma ignis. nam forma ignis, licet non determinet ſibi partem ad agendum: tamen non poteſt agere niſi in materia: anima autem rationalis, poteſt agere totaliter extra materiam.

Forma materialis, ut ignis nõ põt agere ſine materia.

Sed quæres utrum in Philoſophia iſta poteſt concedi; anima intelligit per dictum, ſicut concedimus iſtam, ignis calefacit per iſtam partem? Reſpondet doctor noſter, egregias ponẽdo propoſitiones.

Primá. Anima eſt forma illimitata in operationibus ſuis.

Secunda propoſitio. Anima habet multas, vel diuerſas operationes, quas non poteſt exercere niſi mediantibus diuerſis partibus corporis, ut patet de omnibus operationibus ſenſitiuis. Notum eſt, ꝙ non poteſt exercere uiſum per aures.

Alia propoſitio. Anima eſt principium effectiuum omniũ operationum, quæ ſunt in homine.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ informare adæquatum ab anima, requirit diuerſitatem partium, ad hoc ꝙ anima poſſet exercere ſuas operationes.

Ex quo ſequuntur ſolutiones multarum phantaſiarum. Primo utrum, Deus poſſet facere ꝙ caro digiti mei, eſſet ſeparata, & ꝙ anima informaret illam carnem, ſicut embrionem? Sequitur etiam ſolutio alterius phantaſiæ quærentis, vtrum digitus ſit homo. Reſpondetur ꝙ non. ſed dices cõtra: componitur ex corpore & anima rationali: uerum eſt: ergo eſt homo. uide doctorem. qui uult hoc habere, ꝙ nunquam eſt homo, niſi componatur ex corpore, & anima rationali: quod corpus eſt ſuſceptiuum adæquatum animæ: ſed nunquam eſt ſuſceptiuum adæquatum animæ niſi tale corpus habeat diuerſitatem partium ad exercendum omnes operationes animæ: verum eſt. ergo iſta eſt falſiſſima, omne compoſitum ex corpore, & anima rationali, eſt homo. Et hoc eſt quod dicitur in philoſophia noſtra, ꝙ anima nunquam informat corpus, niſi ſit debitæ organizatum. i. niſi habeat diuerſas partes debitæ diſpoſitas, ad exercẽdum diuerſas operationes animæ. [illegible] hoc ſoluitur bona quæſtio in Philoſophia, quare eſt ꝙ poſt[illegible] corpus hominis mortui habet adhuc omnes partes ad exercẽdum omnes operationes animæ, quare anima non [illegible] mat illud. Reſpondetur ibi, ꝙ licet remaneant illæ par[illegible] men non ſunt debitæ diſpoſitæ ex debitis qualitatib[illegible] eo anima non poteſt informare. [illegible] dices, di[illegible] nobis ad[illegible] intellectione, utrum iſta debeat conce[illegible] mo intel[illegible] & etiã digitus intelligit? Reſpondet do[illegible] ponendo [illegible] propoſitionem: quando eſt aliqua operatio [illegible] mæ illimitatæ, ſicut eſt animæ [illegible] nalis, quæ eſt forma illimitata propter diuerſitatem [illegible] perationum: ſi [illegible] operatio cõueniat parti materiali vel toti conuen[illegible] ei quod eſt in actu per formam illimitatam, tale eſt totum, & non [illegible] ideo [illegible] re conuenie toti homini, & non parti [illegible]. ideo dicimus, hominem intelligere & non digitum iſta ei [illegible] falſiſſima. anima intelligit per digitum, iſta ergo ſolum eſt intelligenda, & concedenda, homo [illegible].

Non omne compoſitum ex corpore, & aĩa rationali, eſt homo.

Quare aĩa nõ informat cadauer integrum.

¶ [illegible] modo poteſt &c.]

Doctor [illegible] er adhuc declarat, qualiter intellectio poſſet dici immat[illegible]a [illegible]. Et ponit talem propoſitionem. Dixerunt aliqui ꝙ intellectio dicitur immaterialis terminatiuè, i. reſpectu illius quod intelligitur. Et ſi dicas illud quod intelligitur, eſt mate[illegible] ale. patet: intellectus inte[illegible] it lapidem, & lapis, eſt materi[illegible] is. Reſpondetur ad hoc, ꝙ intellectio non dicitur immaterialis terminatiue. eo ꝙ il[illegible] d quod intelligitur ſit immateriale ſed quia intellectus, poteſt intelligere naturam rei, ſine differentia indiuiduali. i. non intelligendo differentiam indiuidualem, ut patet. Nã dicitur 3. de anima. Quod [illegible] ntellectus faci[illegible] uniuerſalitem in rebus idẽſt intellectus pote[illegible] intelligere naturam, ſine differentia indiuiduali. Et hoc eſt intellectum facere uniuerſalitatem in rebus.

Aliter declarat idẽ.

Quid ſit intellectũ facere uniuerſalitatem in rebus.

Vnde notandum eſt quòd differentia indiuidualis apud Philoſophum, & doctorem noſtrum vocatur diff[illegible] ntia materialis Sed differentiæ quæ diuidunt genus, uocantur differentiæ formales.

DECLARAT adhuc qualiter intellectio dicitur, immaterialis. Et ponit talem propoſitionem aperiendo magis iſtum terminum; intellectio, Intellectio dicitur immaterialis; quia illud in quo recipitur, eſt immateriale: ſicut anima rationalis.

Contra arguitur. Anima non eſt immaterialis. patet: quia informat materiale, puta corpus: ergo non eſt immaterialis. Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem. Non ſequitur, iſta forma informat aliquod materiale, puta corpus: ergo eſt materialis. Non ſequitur, ſed oportet ſic arguere. Iſta forma informat materiale: & eſt extenſibilis, ergo eſt materialis. Tunc optimè ſequitur. Modo de anima, non eſt ſic dicendum quia licet ipſa informet corpus, tamen non eſt extenſibilis ad modum corporis.

Et ſi dicas Anima eſt tota in toto, & tota in qualibet parte eius, per te ergo eſt extenſibilis. Reſpondetur quod argumẽtum eſt magis in oppoſitum: quia extenſibile, non eſt hoc, quod dicis. Sed extenſibile eſt illud, quod primo habet partes, ſic, ꝙ una pars formæ informat unam partem materiæ: & alia pars aliam partem materiæ. Sic non eſt de anima rationali: quia tota, informat totum: & tota quamlibet partem. Dices ſi hoc eſt uerum quod dicit: ſequeretur ꝙ ſenſationes noſtræ quæ ſunt notitiæ ſenſitiuæ eſſent immateriales. patet: quia recipiuntur in anima. Exemplum, ut uiſio qua ego uideo albedinem uocatur ſenſatio, ſeu notitia ſenſitiua albedinis: & illa recipitur in anima: ſicut intellectio: ergo erit immaterialis ſicut intellectio. Reſpondet doctor ponendo egregias propoſitiones.

Obiectio.

Prima. Nulla ſenſatio, ſiue ſenſus exterioris, ſiue interioris recipitur in anima.

Tollitur obiectio.

Sacunda propoſitio. Senſationes ſeu notitiæ ſenſitiuæ recipiuntur in aliquo corporeo, quod corporeum non eſt, niſi potentia ſenſitiua.

Nulla ſenſatio recipitur in anima.

Corollarium. quælibet potentia ſenſitiua, eſt unum uerè compoſitum ex aliqua parte corporis, quod uocatur organum: & anima rationali. Ita quòd ſi quis petat, potentia uidet uiſione: iſta uiſio eſt notitia ſenſitiua, ubi recipitur? Reſpondetur quòd in potentia ſenſitiua. Iſta potentia ſenſitiua utrum ſit anima? Reſpondetur quòd non: neque organum: quid ergo? Reſpondetur quod eſt a[illegible] uid verè compoſitum ex organo, & anima rõnali. Sicut homo non eſt corpus, neq; anima, ſed [illegible] mpoſitum ex corpore [illegible] corpus, & anima. Similiter potenti[illegible] [illegible] itiua, non eſt corpu[illegible] neque anima: ſed componitur ex i[illegible] is duobus & diſting[illegible] itur ab i[illegible] is realiter. Et in tali recipitur ſenſatio.

Quid potentia ſẽſitiua.

Ex [illegible] uo in[illegible] rt doctor duo egreg[illegible] a. Primum. Quòd omnes partes hominis illo nomine quo nominantur, ſemper importatur aliquod compoſitum. ex corpore & anima. Exemplum Manus &c. non eſt iſtud corpus [illegible] ſed eſt aliquid compoſitum ex illo corpore, & anima rationali [illegible] Ex quo ſequitur ꝙ poſtquam anima eſt ſeparata à corpore, certe tunc non dicitur manus, nec caput, niſi ſecundum quid, ideſt eſt aliquid quod fuit pars manus.

Dec arat doctor adhuc magis egregiè, de oculo. Dicens, ꝙ oculus cęci non eſt oculus, niſi ſecundum quid. Quar[illegible] quia oculus importat aliquid compoſitum, ex corpore. & anima rationali. Sed oculus cęci non eſt ſic compoſitus: q[illegible] ia oculus cęci dicit mihi ſolum corpus, non informatum anima, ſicut manus poſt mortem hominis.

Oculus cæci eſt oculus ſecũdũ quid.

Ex iſto patet ſolutio multorum argumentorum friuolorum. quæ formãtur, probando ꝙ naturaliter cęcus poteſt fieri uidens. ubi eſt ratio inſolubilis: quia oculus cęcus eſt corpus non informatum anima rationali. Ad hoc quòd poſſit fieri videns, oportet quòd informaretur anima rationali. Sed nullũ agens naturale, eſt quod poſſet facere, quòd anima rationalis de nouo informet aliquod corpus. Sequitur ergo falſitas multorum medicorum dicentium, quod oculus cæci poteſt fieri videns per remotionem humorum malorum, & ſuperfluitatis albi. Arguitur ſic, oculus cæci ſentit. ergo eſt informatus anima rationali. Reſpondetur, ad iſtud, quod oculus cæci nõ magis ſentit, quam lapis. Dico ultra, quod ſi contingat quòd inuenimus oculum qui dicitur cæcus, ſi ſentiat non eſt cęcus ſed ſolum indiſpoſitus, propter groſſos humores; propter terreſtrietates, & ta[illegible] it oculus poteſt bene ſanari. aliquando etiã album eſt nimis aqueum.

Ex iſtis infert doctor pulchrum. Videlicet: utrum anima ſeparata a corpore, poſſet habere aliquam ſenſationem? Reſpõdetur quòd non: quia proprium receptiuum ſenſationis, eſt aliquid corporeum: ſed anima non eſt aliquid corporeum. ergo anima non poteſt recipere ſenſationes. nec Deus poſſet facere illud. Et ſi dicas, contra. Dicimus communiter, quod animæ uident Deum: ergo anima recipit uiſionem quæ eſt ſenſatio,

Quo intelligatur animã uidere Deũ.

ſatio. Reſpondetur ad illud & pro tota materia veſtra, ꝙ quã do in aliqua ſcriptura inuenimus, ꝙ anima uidet Deum: gloſa: uidet. id eſt intuitiuè cognoſcit, cognitione intellectiua.

Tertius arti culus ſoluit aliquas du bitationes.

Da tertio principali. Conſequenter doctor in iſto tertio, & ultimo articulo, vult declarare aliqua quę prius fuerunt dicta. Et pro declaratione, format aliqua argumenta.

Primum ſic formatur. Forma eſt perfectior quam ſit totũ, cuius eſt forma: ergo forma non eſt propter eſſe totius. Reſpõdetur ad illud argumentum ponendo duas propoſitiones, & capitur ibi textus. dicit ad iſta.

Forma eſt p pter totum.

Prima propoſitio. Verum eſt ꝙ ſemper forma cuiuſcunque fuerit, eſt ſemper propter eſſe totius.

Nunquam enim forma informat materiam, niſi ut totum haberet eſſe.

Secunda propoſitio. Licet totum dependeat a forma, ſicut effectus a cauſa, tamen propter hoc non ſequitur, ꝙ ſit perfectior quàm ſit totum. Vnde eſt ſic imaginandũ, ꝙ effectus ſemper dependet a ſuis cauſis, & totum compoſitum ex materia, & forma, dependet ab illa materia, & illa forma, tanquã a duabus cauſis intrinſecis, & in duobus generibus cauſarum, ſ. in genere cauſæ materialis, & formalis.

Quo poteſt intelligi, ꝙ forma ſit pfectior toto.

Ex quo infert doctor noſter, ꝙ ſi in aliquo paſſu inueniamus, ꝙ forma eſt perfectior quàm ſit totum, ſic gloſetur. id eſt eſt magis independens. Ex quo infert doctor, ꝙ illud quod cõponitur ex partibus: licet dependeat ab illis partibus, tamen eſt perfectius quàm ſint illæ partes. Et ideo homo eſt perfectior, quàm ſit ſua anima.

Secundo arguit doctor contra unum aliud dictum ubi dictum eſt, ꝙ anima non erat ens per ſe ſubſiſtens. Contra illud arguitur. anima ſeparata a corpore poteſt operari & habere propriam operationem ſicut intelligere uelle. ergo uidetur, ꝙ anima ſit ens per ſe ſubſiſtens.

Ad ſecundum. Reſpondet doctor ad hoc argumentum ponendo aliquas propoſitiones.

Prima Nulla forma eſt ens per ſe ſubſiſtens: quia nulla forma eſt ſuppoſitum: quia quælibet forma eſt communicabilis tanquàm quo. ut uiſum eſt Dices: multi concedunt, ꝙ anima eſt ens per ſe ſubſiſtens: & ꝙ ſit ſuppoſitum: maxime videtur eſſe Ariſtoteles in primo Metaphyſicæ, qui dicit, ꝙ actiones ſunt ſuppoſitorum: ſed anima habet propriam operationem. ergo eſt ſuppoſitum. Reſpondet doctor ad omnia iſta, ponendo aliquas propoſitiones.

Prima. Anima, habet propriam operationem, puta intelligere & uelle.

Operatio immanens habet duo ſuſceptiua.

Secunda propoſitio. Operatio immanens alicuius formæ habet duo ſuſceptiua; unum propinquum; & aliud remotũ. Suſceptiuum propinquum, eſt ſemper ipſa forma. Sed ſuſceptiuum remotum eſt ipſum totum. Exemplum, intellectio eſt una operatio immanens. iſta operatio habet duo ſuſceptiua: unum propinquum quod eſt ipſa anima: alterum remotum, quod eſt ipſe homo. Vnde iſta conceditur. Homo intelligit. ergo uidetur ꝙ ſuſcipiat intellectionem, & dico quòd uerum eſt tanquam ſuſceptiuum remotum: ſed anima tanquàm ſuſceptiuum propinquum.

Arguitur ſic. intellectio qua anima intelligit lapidem, non eſt ſimul in anima, & in homine. ergo male dicitur, ꝙ homo eſt ſuſceptiuum remotum. Antecedens probatur. accidens nõ eſt ſimul in duobus ſubiectis: ſed anima eſt unum aliud ſubiectum quàm ſit homo, immo realiter diſtinguitur: ergo una intellectio non erit ſimul in anima, & in homine. ergo male dicitur, ꝙ homo eſt ſuſceptiuum remotum.

Breuiter pro iſta ſolutione eſt notandum, ꝙ quando dicit doctor, ꝙ homo eſt ſuſceptiuum remotum intellectionis: nõ vult dicere, ꝙ homo recipiat intellectionem: ſed bene vult dicere, ꝙ denominatur intelligens ab intellectione: non ꝙ intellectio inhæreat ſibi ſicut animæ, ſequitur ergo ꝙ totum eſt ſuſceptiuum operationis, ſcilicet quo ad denominationem; quia denominatur per eam: ſed non quo ad inhęſionem.

Sco. Arguit cõtra quoddam ſuũ dictum.

Conſequenter doctor volt impugnare unum, quod dictum eſt ab antiquis, puta ꝙ eſſe animæ eſt propter eſſe totius, pote propter eſſe compoſiti. ita ꝙ forma, nunquam habet eſſe, niſi habet eſſe ad dandum eſſe toti.

Contra iſtud arguitur ſic. anima poteſt habere eſſe, ubi totum erit corruptum: ergo anima non eſt propter eſſe totius.

Opinio D. Tho. de eſſe formæ, & totius.

Pro ſolutione iſtius argumenti, eſt notandum, ꝙ eſt opinio Thomę, & uidetur eſſe opinio Philoſophi, ꝙ totum, & forma habẽt unum, & idem eſſe: puta eſſe formæ. ſic videlicet, quòd per eſſe formæ habet totum ſuum eſſe, non quòd ſint duo eſſe, ſed eſt unum: puta eſſe formæ.

Et ex iſto inferebatur, quòd anima poterat eſſe ſine toto; per hoc, quòd totum habet eſſe a forma: & non econtra.

Arguitur. Si tua ſolutio eſſet bona ſequeretur, quòd quælibet forma ſubſtantialis, alia ab anima, poſſet etiam eſſe ſine toto. Patet: quia totũ accipit eſſe ab illa forma: & forma non accipit eſſe a toto: ergo forma lapidis, poteſt eſſe ſine lapide: & non econtra. Sed dic mihi: quare iſtæ formæ ſubſtantiales aliæ ab anima rationali, non poſſunt eſſe ſine toto, ſicut anima rationalis.

Reſpondet doctor ponendo duas egregias rõnes, quare eſt quòd anima rationalis poteſt habere eſſe ſine toto: & ꝙ non corrumpitur ad corruptionem totius, & tamen omnes formę ſubſtantiales, aliæ ab anima rationali, corrumpuntur, quando totum corrumpitur. Dat doctor ad hoc duas rationes.

Prima rõ quare ad corruptionẽ totius non corrũpatur anima rationalis, ſicut corrũpatur alia forma ad corrupt. ſuorum totorum

Prima. Principium corrumpendi totum aliud ab homine, non ſolum cõtrariatur toti; ſed etiam formæ illius: ideo corrumpendo totum corrumpit partem. ſic non eſt in homine: quia illud quod contrariatur homini, quod eſt totum materiale, non contrariatur animæ quæ eſt unum ſpirituale. Ideo non oportet, quòd illud quod corrumpit totum quod cõtrariatur illi, quod corrumpat partem illius, quæ eſt unum ſpirituale. Secunda ratio, quæ non eſt ita naturalis, eſt, quia aliæ formæ, aliæ ab anima rationali, ſunt inſeparabiles a toto: anima autem rationalis eſt ſeparabilis: ideo non eſt ſimile de anima rationali, & de aliis. Iſta ratio non eſt efficax: quia ſi quis uellet negare ſidem iſta ratio non concluderet. Poſſet ultra iſtas rationes adduci una, quæ uidetur eſſe ſatis difficilis. & formatur ſic. Agens, intendẽs aliquem finem intendit omnia illa ſine quibus non poteſt haberi ille finis: ergo agens intendens corruptionem totius, intendit corrumpere partes &c. ſed totum non poteſt corrumpere ſine corruptione &c. ergo intentum.

2. Ratio ad idem.

Ens & eſſe apud Scot. ſunt idẽ penitus.

Notandum eſt ulterius, contra unum dictum Philoſophorum dicentium, quòd anima ſeparata a corpore erat imperfecta. patet: quando aliquid poteſt communicari alicui, & non communicatur, illi habet imperfectionem: ergo quando anima ſeparatur a corpore, cum poſſit communicari corpore & non communicatur, habebit imperfectionem. Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem.

Non oportet, quod quando aliquid eſt communicabile alicui: ſi non communicetur illi, ꝙ habeat propter hoc in ſe aliquam imperfectionem. Immo magis oppoſitum ſequitur. Vnde anima rationalis ſeparata a corpore, perfectiores operationes habet, quam in corpore. Nam poteſt habere omnes ſuas operationes, ſine miniſterio ſenſus.

Notandum eſt ulterius. Quòd regula eſt apud doctorem, quod eſſe, & ens, ſunt penitus idem, ſine quacunq; diſtinctione, & ſi quæras, eſſe ſortis quid eſt? Reſpondetur ꝙ eſt ſortes.

Tunc ponitur alia propoſitio. Omne illud quod eſt ens diſtinctum ab alio habet proprium eſſe diſtinctum ab alio. Exẽplũ. anima rationalis diſtinguitur ab homine: ergo habet proprium eſſe, diſtinctũ ab eſſe hominis. Et ſimiliter de aliis omnibus prædicetur. Ex quo infert doctor, quòd ſi aliquod componatur ex pluribus entibus, eſſe illius componitur ex plurib. Exemplum, homo componitur ex corpore, & anima: ergo eſſe hominis componitur ex eſſe animæ & eſſe corporis.

Eſſe formæ diſtinguitur ab eſſe totius realiter.

Sequitur finaliter ex omnibus iſtis, quòd falſum eſt illud quod eſt aſſumptum, puta quòd eſſe formæ eſt eſſe totius. falſum eſt. immo diſtinguitur realiter ab eſſe totius, & ſunt duo eſſe realiter diſtincta.

Ad quartum. Conſequenter doctor in iſto quarto articulo, vult ſoluere unam quæſtionem Phyſicalem. Videlicet; utrũ aliqua pars integralis alicuius homogenei per hoc quod efficitur pars, deſinat eſſe ſuppoſitum, ut iſta aqua componitur ex multis aquis, utrum quælibet pars aquæ ſit ſuppoſitũ; vel utrum deſinat eſſe ſuppoſitum per hoc, quod efficit pars. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones. Nam pars integralis, per hoc quod eſt pars alicuius, non dicitur non eſſe ſuppoſitum. Et poteſt poni una regula.

Pars integralis, ſiue in toto, ſiue extra totum, ſemper eſt uerum ſuppoſitum.

Ex quo ſequitur, quòd non eſt inconueniens, quòd unum ſuppoſitum, componatur ex pluribus ſuppoſitis.

Aliud corollarium. non eſt ſimile de parte integrali, & de parte eſſentiali: ſeu de materia, & forma, quæ ſunt partes eſſentiales: quia partes eſſentiales nunquam ſunt ſuppoſita partes autem integrales ſunt ſuppoſita.

Aliud corollarium: Aliquid quod non eſt ſuppoſitum, poteſt incipere eſſe ſuppoſitum: ut humanitas Chriſti, non eſt

ſuppoſi-

ſuppoſitum: & ſi dimitteretor & oerbo, afficeretur ſuppoſitũ. vel inciperet eſſe ſuppoſitum.

Aliud corollarium. pars ıotegralit, noꝗ aſt propriè propter eſſe ſuppoſiti totius, ſicut eſt forma.

Doctor ſoluit unam ınſtantiam, quæ vult probara ꝙ noo ſiut plures rationes, quare angelus non poſſit ıoformare mataiam. Et formatur ſic ratio. Quando aliqoid repagnat alicui non poſſunt eſſa plures rationas repugoantes, ſed tantum vni eſt uua repugoantia reſpectu illius cui repugnat. Reſpoudat doctor poucndo aliquas propoſitiones.

Eidem poſſunt ineſſe plures rõnes repugnantiæ.

Prima. Aliquid quod repugnat alicui, poteſt habera plures rationes repugnantiæ. quod patet. repugnat homini, quòd ſit elbedo: iſtius repugnãtiæ poſſunt aſſe plures rationes. Prima; quia homo eſt ſubſteutia. Secunda: quia homo eſt ratiouslis, & multæ aliæ poſſunt aſſe. ergo unius poſſunt eſſe plures ratio nes repugoantiæ. Ea qoo ſequitur, ꝙ iſta aſt ſimplicitar falſa: vnius repugnantiæ eſt tantum una ratio repugnautiæ. Reſpódet doctor, ꝙ aliqua repugnantia dicitur prima, dupliciter. ſcilicet primitate perſectionis; & primitate communicetionis. Eaemplum. homini repugnat eſſe albedo. iſtius repugnaotiæ, eſt una prima repuguantia, primitate communicationis, quæ eſt ſubſtantia. alia eſt primitata perfactionis, quæ includit plures repugnautias. Et ſic erit rationale.

Aliqua repugnantia dicitur prima, dupliciter.

Et ideo quando arguitur, ꝙ unius repuguaotiæ eſt tantum una ratio prime repugnantiæ. diſtinguo: aut primitate communicatioois aot primitate perfectionis. & da ambabus cou cedo. Dico ultra, ꝙ non eſt ſemper una prima ratio primitate communicationia & hoc aſt quando repugnantiæ conueoiuot in genere, oel in ſpecie. Eaemplum: repugnat homioi eſſe aſinum, ratio repugnantiæ. non poteſt dari prima, primitate communicebilitatis: quia non poteſt eſſe ſubſtaotie: neque animel. oportet ergo dare ſolum primam ratiouem, primitate perfectionis. Dicendo ꝙ ratio repugnantiæ eſt rationale.

Inſtantia.

Et ſi arguitur. tentum eſt ona ratio conuanientiæ aliquorum: ergo teutum erit une ratio repugnautiæ. Exemplum. Sortes & Plato cooueniunt in riſibile: iſtius conoenientiæ eſt taotum una ratio, pota humanitas: ergo erit atiam taotum uoa ratio repuguantiæ. Raſpondet doctor ad iſtud argumentum. poocodo talem propoſitionem. Non eſt ſimile de conuanientia, & repugnaotia. & dico, ꝙ quando aliqua conueniunt in aliquo prædicato, ſ. paſſionali, ideſt qood eſt paſſio, certè uerum eſt, ꝙ eſt tautum una ratio conuenientiæ. & hoc oolebat habere Ariſtoteles in ſioa primi poſteriorum. Sed aa iſto nou ſequitur, ꝙ uoius repugnentiæ. ſit tantum vne ratio repugnantiæ.

Repugnat angelo iſformare materiã propter plures rationes.

Ex quo infert Scotus, ꝙ angelo repugoat informare materiam: & illius repugnautiæ poſſunt eſſe plures rationes, ſeo plures cauſæ, uel media. Primo: quia angelus eſt per ſe ſubſiſtens. Secundo: qoia angelus ooo eſt forma: cum ſit per ſa ſubſiſtens. ut uiſum eſt.

Arguitur quoque contra concluſionem. Quia dicunt Philoſophi ꝙ cœli ſunt animati: & nó aoima rationali: ergo ſunt animati per angelos: Et per conſequans, angali eruot formæ: ergo angelis non repugnabit informara materiã. Doctor oon ſoluit illud hic, quia ſoluit in ſecundo, & qoia non eſt difficile. Et dicitur ibi breuiter, ꝙ cœli non dicuotur aoimati, eo ꝙ hsbaant animam informantem, ſed dicuotur animati; eo ꝙ habent aliquas operatioues admodum enimati.

Quo dicãtur cœli animati.

Præterea angelus aliquaudo aſſumit ſibi corpus, & operatur in illo corpore: ergo dat eſſe illi corpori. patet conſequentia: quia illud quo aliquid operatur, dat eſſa illi corpori: ergo ſi corpus hsbeat operatiooem ab angelo: ſequitur ꝙ habebit aſſe ab angelo. Illud etiam argumentum non ſoluit doctor: ſed ſolutum eſt in. ij. Puta quod tale corpus aſſumptum ab angelo, noo accipit aliquem operatiooem uitalem ab engelo: iõ eb angelo non eccipit eſſe. Dico ultra, quòd angelus bena exercet motus in corpore quod aſſumit. Sed propter boc non ſequitur, quòd habeat eſſe eb angelo.

Corpus aſſũptum ab angelo non habet eſſe, vel operatio nem ab eo.

Ex quo ſequitur, quòd corpus aſſumptum ab angelo, nihil accipit ab angelo, niſi preciſe motum. Et iſtud eſt ſępe uiſum in Philoſophia.

Duplex unio.

Vbi nota. quòd duplea eſt unio, quædam eſt unio motoris ad mobile: & ſic angelus, ſiua bonas, ſiue malus, poteſt uniri corpori: & exercere in illo corpore omues operationes pertioentes ad motum lucalem. Alie eſt unio informãtis ad ıoformabile, & ſic dico, quòd angelus noo poteſt uniri corpori, ual materiæ: quia hoc repugnat ſibi. ut uideri poteſt ıo ij. diſt. 7.

Ad argumentuo principala. Conſrqueoter doctor ſoluit argumeotum principale. Quod probat quòd angelus poſſit informare materiam. Et formatur ſic. Deus poteſt facere formam materialem aſse ſine materia: ergo & formam immaterialem eſse iu materia. & par conſequens angelum eſse in materia; & informare materiam. Antecedans probatur de accidaotibus in ſacramento eltaris: quæ ſuot ſina materia. Conſaquentia probatur, quia noo magis uidetur repugoare unum, quàm aliud.

Pro ſolutione iſtius ergumenti, doctor negat conſequentiam: & rationem aſſignat: quam oide in littera eius.

Duplex forma materialis.

Nota tamen, quòd duplex eſt forma materialis, ſ. eccidentalis ut albedo; & ſubſtantialis, ut eſt anima. Tunc dico, quòd Deos poteſt ſeparere a corporo omnem formam materialẽ, tam ſubſtantialem, quàm accidentalem: & ſeparatam conſeruare. nec hoc eſt implicatio contradictioois: ſed benè implicat, quòd aogalus informat corpus.

Et hæc de nona quæſtione.

QVAESTIO DECIMA.

De tranſmutatione ſpecierum in ſacramẽto Eucharistiæ.

QVærit doctor io hac decima quæſtiona, utrum Deus poſſit ſpecies, quæ ſunt ıo ſecramento Euchariſtiæ, cõuertera in aliquod præexiſtens

Pro declaratıona iſtius eſt notandum, quòd per ſpecies in ſacremento nihil aliud intelligimus, quàm ſpacies, ſeu accidentia panis, & uini. Iſta accidantia, uocantur ſpecies ıo ſacramanto. etiã accideutia uini, uocaotur ſpecies io ſacramento.

Quærit ergo doctor ooſter: utrum Deus poſset conuertere accidentia panis, in aliquod eos præexiſtem, ſeu quod fuit.

Vlterius eſt ootandum, quòd ens præexiſtens, eſt ens quod nunc eſt; ual qood anta fuit: ſicut ſubſtantia panis aura conſecrationem aſt, & facta conſecrationem nou aſt. Dices. Neſcimus quid eſt conuerſio. Dico quod eſt mutatio totalis alicuius entis, in aliud ens. Ex quo ſequitur, quòd ad hoc, quòd ſit conuerſio, oportet quòd terminis a quo deſinat eſse ſecundum totam aius eotitatam, ideo dicit motatio totalis. Exemplum. Si Deus conuertit lapidem in lignum, oportet quòd lapis ſecundum totam eius aotitatem deſinat aſſa, puta ſecundum materiam, & formam. Ad propoſitum aliud exemplom.

Quid ſit conuerſio.

Panis conuertitur io corpus Chriſti: ergo nihil ſubſtantiæ panis manet. Et ſi dicas. Panis conuertitur iu Corpus Chriſti: accidentia tamen maneot: uerum eſt: ſed illa accideotia noo ſuut da aotitate panis, & uoco illud eſsa de entitate alicuius, aa quo compouitur. Vode illud dicitur eſso da eutitate hominis, ex quo homo compooitur. de entitate lapidis ſunt omnes partes, ex quibus componitur lapidis: ſobſtantia enim noo compoottur ea accideotibus: argo eccidentia non ſuot da entitate ſubſtantiæ.

Dico ultra, quòd ad coouerſionem, reqoiritur termious ad qoem, qui ſuccedit termino a quo, ideſt quòd ſit, ubi fuit terminus a quo. Exemplum. Si Deus counarteret iſtum lapidem iu equum, oportet quòd iſte lapis deſioeret eſse: nihilq́; eiue ſubſtaotiæ maneret. & quòd termioos ad quem, ſuccederet termino a quo. Et hoc per præſentialitatem, nihil aliud acquirendo.

Ex quo ſequitur corollariũ. Quòd licet corpus Chriſti incipiat eſsa præſens illis accidentibus panis, tamen illa accidẽtia panis oon inhærent corpori Chriſti: ſed remanent ibi illa accidaotia, ſioe ſubiecto.

Et eſt notauda pulchra regula io illa conuerſione. Quicqd effectiuè ſit iu iſta conoerſiooe, ſit a tota Trioitate, ut panis deſinit eſse, a tota Trioitate. Corpus Chriſti incipit ibi eſse præſens, a tota Trioitate, iſta præſentialitas, cauſatot a tota Trinitate.

Vlterius eſt ootandum qoòd determinatio eccleſiæ eſt, ꝙ panis deſinit eſſe. ut patet io coocilio Latereuenſi ſub Innocẽtio 3. ubi fuit cõclutum, quòd panis ibi deſioit eſse. Sed prius multi doctores, ſicot Præpoſitanus, tenabant quòd ibi remanoebat panis.

Regula de ſacramẽtis.

Item regala eſt io meteria ſacramentorum. Tenaodum eſt in ſacramentis illud, quod accleſia deteimioauit. ut patat extra de hære. ad aboleodam.

Vlterius eſt notandum, ꝙ eodẽ ſpiritu quo ſcripturæ ſunt conditæ eodem ſpiritu ſuot expoſitæ. Deus fecit ſcripturem noſtram, quam ſemper eapoſuit ſpiritus ſanctus: qui ſemper effuit congregatiooi fidelium, puta cõcılııs ubi expoſitę ſunt.

Requiſita ad cõuerſionem.

Notandum eſt ulterius. Quod ad boc ꝙ aliquid conuartaẽ in aliud, oportet ꝙ tã termious a quo, quàm termious ad quẽ ſint ıo plena obedientia Dei, tã quo ed eſsa, q̃ quo ed nõ aſse.

Sequitur corollarium. Quòd licet Deus poſset conoertere

panem

panem in corpus Chriſti:tamen non poteſt conuertere in ſeipſum.neque in filium:neque in ſpiritum ſanctum.patet:quia filius,& ſpiritus ſanctus, non ſunt in plena obedientia Dei, quo ad hoc,quod eſt eſſe,& non eſſe.non poteſt ergo conuertere panem in Deum:neque in filium:neque in ſpūm ſanctū.

Corollarium pro quæſtione noſtra. Deus poteſt conuertere panem in omnem rem creatam. quare? quia quælibet alia res creata eſt in plena obedientia ipſius Dei; quo ad eſſe, & non eſſe.

Corollarium. Deus poteſt conuertere panem:in cœlum:in totum mundum.Et ſi dicas,Deus non poſſet facere,ꝙ totum cœlum eſſet præſens illis,cui erat præſens ante conuerſionem. Nego.Immo non ſolum cœlum, ſed totum mundum poſſet facere præſentem eſſe,accidentibus panis. Patet: ille qui poteſt facere omnia corpora eſſe in eodem loco poteſt facere, ꝙ vnum corpus ſit præſens alicui alteri.Et dico ꝙ Deus non minorem potentiam habet:nec maior inconueniens eſt,ꝙ Deus faciat totum mundum eſſe præſentem accidentibus panis: quàm ꝙ faciat,quod corpus Chriſti eſſet præſens illis accidētibus.Ita quòd totum eſſet præſens toti: & totum eſſet præſens cuilibet parti:ſicut eſt Corpus Chriſti.

De primo dico &c.]

Primus Artic.

Conſequenter doctor noſter vult reſpondere ad quæſtionem in qua quærebatur. Verum ſpecies ſacramenti poſſunt conuerti in corpus Chriſti. Et ponit talem propoſitionem.

Propoſitio Scoti.

Non eſt aliqua ratio,quare ſpecies ſacramenti nón poſſint conuerti in uerum corpus Chriſti.Quod ſic probat doctor. Quia uterque terminus;puta tam ſpecies,quàm corpus Chriſti ſunt in plena obedientia ipſius Dei:ergo Deus pōt eſt vnū in aliud conuertere.Et ſi dicas. Si Deus conuerteret ſpecies in corpus Chriſti ſequeretur,ꝙ ibi ſpecies non manerent,uerum eſt.ergo non cognoſceremus,ꝙ corpus Chriſti eſſet hic:uerum eſt.ergo non eſſet ibi conuerſio.nego conſequentiam.& ad probationem:quia accidentia illius termini à quo conuertitur,debent manere.& ſub illis debet eſſe terminus conuerſionis:ſicut in ſacramento.

Pro iſto argumento ponit talem propoſitionem.Non oportet ꝙ in conuerſione accidentia,termini a quo maneant:immo poteſt terminus a quo, totaliter deſinere eſſe. & omnia eius accidentia tam abſolute, quàm reſpectiua. Exemplum. Capio Petrum qui eſt hic: ſi Petrus conuertatur in lapidem: quicquid eſt de ſubſtantia Petri deſinet eſſe & omnia accidētia deſinent eſſe tam abſoluta,quam reſpectiua. Dico tamen ꝙ Deus poteſt conuertere unum in aliud; accidentibus illius remanentibus;licet in ſacramento Euchariſtiæ ubi panis cōuertitur in uerum corpus Chriſti:& accidentia panis manēt: & ſub illis ſuſcipitur uerum corpus Chriſti. ſed ꝙ talia accidentia remaneant ibi,non eſt de ratione conuerſionis.

Deus poteſt conuertere unū i aliud dupliciter.

Sequitur ulterius,ꝙ Deus poteſt cōuertere unum in aliud dupliciter.Vno modo nihil illius remanendo; neque accidētibus illius.Secundo:nihil illius remanendo; accidentibus tamen remanentibus:ſicut eſt in Euchariſtia.

Sequitur corollarium.Quòd ſiue accidentia maneant,ſiue non in conuerſione,nihil facit ad conuerſionem:neque impedit aliquo alio modo.

Maior &c.]

Conſequenter doctor declarat unum terminum:qui ponitur in diffinitione conuerſionis. Vbi dicitur,quod eſt mutatio totius entis,in aliud ens. Declarat quomodo intelligitur totius entis. Et dicit ꝙ totum capitur ſincathegorematicè: vt idem eſt quod quælibet pars eius.Ita ꝙ eſt ſenſus; conuerſio,eſt mutatio totius,ideſt ꝙ ipſius termini a quo,nihil maneat:nulla pars eius manet,ſiue eſſentialis, ſiue integralis. Et hoc eſt de ratione conuerſionis: puta ꝙ nihil termini a quo maneat:puta nihil pertinens ad ſubſtantiam; uel entitatem.

Totum capitur 2.

Corollarium.Quòd magna eſt differentia inter generationem,& conuerſionem.Nam quando dicit Ariſtoteles in j. de generatione;ꝙ generatio eſt mutatio huius totius, in hoc totum:ly totum,capitur cathegorematicè:ut idem eſt, quod perfectum.Ita ꝙ eſt ſenſus,ꝙ in generatione, ut puta quando ex aere generetur aqua, aer deſinit eſſe:ſed non oportet ꝙ quælibet pars eius deſinat eſſe,quia materia manet.

Magna differentia inter generationem, & conuerſionē.

Ex quo ſequitur ꝙ bonum eſt videre differentiam iſtarum duarum propoſitionum,Ex aere generatur aqua: & aer conuertitur in aquam.Nam quando dicimus, ex aere generatur aqua;denotatur ꝙ aer conſumpitur;& quòd forma eius corrumpatur.Sed materia eius manet ſub forma aquæ.Sed quando dicimus,aer conuertitur in aquam;denotatur quòd nihil aeris manet:neque materia neque forma, neque pars eius, ſiue accidens eius maneat,ſiue non.

Dicit ibi doctor, quòd adhuc ſecundum Philoſophum eſt vna generatio quæ uocatur generatio ſecundum quid, & in tali nihil ſubſtantiæ corrumpitur,ſed ſolum fit mutatio accidentis in accidens,ut de caliditate in frigiditatem.

Ideo dicit doctor,quòd illa quæ ibi dicuntur,debent intelligi de generatione ſimpliciter: ubi generatur & producitur ſubſtantia.Ideo quærit doctor aliam bonam quæſtionem, uidelicet. Nunquid ignis qui ex ligno generat ignem poteſt conuertere lignum in ignem? Reſpondet doctor quod non quia in conuerſione,oportet quòd terminus a quo, & terminus ad quem,ſecundum totam eius entitatem, ſint in plena obedientia conuertentis,quo ad eſſe,& non eſſe:ſed lignum quo ad totam eius entitatem non eſt ſub plena obedientia ignis: quia ignis non poteſt corrumpere materiam ligni: materia ligni non poteſt corrumpi; niſi ab illo qui cauſat materiam: puta a ſolo Deo.

Corollarium egregium.Forma ligni eſt bene in plena obedientia ipſius ignis ſaltem quo ad non eſſe: quia ignis poteſt omnem partem formæ ligni corrumpere.

Dico ultra quòd uirtute agentis naturalis,poteſt bene eſſe conuerſio unius formæ in aliam formam: quia agens naturale poteſt habere in eius poteſtate,quo ad eſſe,& non eſſe, vtrāque formam. Exemplum. ut quando ignis, ex ligno generat ignem,ignis corrumpit formam ligni, ſic quòd nihil formæ ligni manet: & producit in materia ligni aliam formam;puta ignis; ergo vtraque forma eſt ſub eius poteſtate. Sed ex iſto non ſequitur, quòd materia poſſit eſſe ſub poteſtate agentis naturalis.

Contra illud &c.]

Contra illa quæ dicta ſunt facit doctor noſter aliquas inſtātias.Et uult probare, quòd non quodlibet poſſit conuerti in quodlibet.vbi etiam tam terminus a quo, quàm terminus ad quem,ſunt res creatæ:& in plena obedientia ipſius Dei.

Inſtat contra dicta.

Et arguitur primo ſic. Corpus non poteſt conuerti in animam:& tamen uterque terminus eſt in plena obedientia ipſius Dei:ergo. probatur minor. Dicit Auguſtinus quòd corpus bene poteſt conuerti in corpus. Sed corpus non poteſt cōuerti in animam.

Ad iſta &c.]

Pro ſolutione iſtius ponit doctor aliquas propoſitiones;ſicut dictum eſt.Deus poteſt conuertere quodlibet creatum in quodlibet creatum: ergo poteſt conuertere corpus in animā: animam in angelum & econtra. Et ad argumentum reſpondet:quòd Auguſtinus in omnibus ſuis dictis; ſemper loquitur de prima productione rerum.Modo, notum eſt, quod in prima productione rerum,non ex quolibet fit quodlibet: neque quodlibet poteſt conuerti in quodlibet.Et ſecundum iſtā primam productionem rerum,corpus non poteſt conuerti in animam. Notum eſt quod in prima productione animæ anima non producitur ex conuerſione corporis in ipſam animā. Et ponit doctor talem propoſitionem.Prima productio rerū, nunquam eſt per miraculum:ſed ſemper eſt talis, qualis competit rebus productis,ſine miraculo.

Exponitur D. Auguſt.

Corollarium. conuerſio de qua loquimur, fit ſemper per miraculum. Ideo quādo panis conuertitur in uerum corpus Chriſti; ibi eſt miraculum.Cuius ratio eſt:quia uirtute agentis naturalis creati panis non poteſt ſic deſinere eſſe:puta quo ad materiam;& quo ad formam.

Prima productio rerū non eſt per miraculum.

Si arguatur ex uerbis Auguſtini. Auguſtinus loquebatur de conuerſione quæ miraculoſe fit.ergo tu male dicis, ꝙ non loquebatur de illa conuerſione, antecedens probatur: quia expreſſe dicit in illo textu,ꝙ omne corpus poteſt conuerti in aliud corpus. Et tamen notum eſt, ꝙ illud ſolum poteſt fieri per conuerſionem miraculoſam: ergo loquebatur de conuerſione miraculoſa.Reſpondet doctor ponendo aliquas propoſitiones.

Inſtat cōtra ſe.

Prima.Aliquod impoſſibile,habet plures rationes impoſſibilitatis,quàm aliud.Exemplum:capio iſtam,lapis uidet: cæcus uidet:quælibet iſtarum eſt impoſſibilis.& tamen iſta lapis uidet,habet plures rationes impoſſibilitatis, quàm iſta, cæcus videt:quia lapis,non habet organum,quia lapis non habet potentiam uiſiuam.& tamen iſta;cæcus uidet, habet tantum vnā rationem impoſſibilitatis, puta quòd non habet organum diſpoſitum.

Soluit inſtātiam. Aliquod impoſſibile eſt īpoſſibilius alio.

Tunc ad propoſitum,dicit doctor,ꝙ impoſſibile, quod habet plures rationes impoſſibilitatis,reſpectu unius impoſſibilis,quod habet pauciores rationes impoſſibilitatis, hoc quod habet pauciores rationes impoſſibilitatis. reſpectu alterius

impoſſi·

impoſſibilis videtur alia quodammodo poſſibile. Et hoc uolebat habere Auguſtinus, dicendo ꝙ quodlibet corpus poteſt conuerti in quodlibet corpus: ſed corpus non poteſt conuerti in animam. Dico breuiter, ꝙ Auguſtinus nihil aliud volebat habere, niſi ꝙ utraque eſt impoſſibilis in prima productione. iſta tamen, quodlibet corpus pōt conuerti in quodlibet; non habet tot rationes impoſſibilitatis, ſicut illa, corpus poteſt cōuerti in animam.

Præterea Boetius in libro de duabus naturis & una perſona in Chriſto dicit. ꝙ non quælibet ſubſtantia corporea; nec quodlibet cauſatum poteſt permutari in quodlibet cauſatū. Reſpondet doctor eodem modo: ſicut reſpondebat ad Auguſtinum: ꝙ bene uerum eſt, ꝙ in prima productione rerum, quę ſit ſecundum quod competit rebus, non quodlibet poteſt conuerti in quodlibet, neque corporeum in animam. Iſtud notū eſt per experientiam. Notum eſt, ꝙ non uidemus lapidem cōuerti in uinum: ergo ſignum eſt, ꝙ in primis productionibus, non ex quolibet fit quodlibet.

Et ſi dicas &c.

Dicit ibi expreſſe Boetius, ꝙ humanitas non poteſt cōuerti in deitatem. ergo non loquebatur de prima productione rerum. Reſpondet doctor ad illud argumentum per unū quod dictum eſt. Puta, ꝙ non quodlibet poteſt conuerti in quodlibet ſimpliciter: quia oportet ꝙ uterque terminus ſit in plena obedientia Dei, quo ad eſſe, & non eſſe. Sed Deus (ut uiſum eſt) non cadit ſub plena obedientia Dei, quo ad hoc, quod eſt eſſe, & non eſſe. Ideo Boetius, loquebatur de illa conuerſione. Dico ulterius, ꝙ uerum eſt, ꝙ non quodlibet poteſt conuerti in Deum, etiam uirtute diuina: quia ibi deficit vna conditio conuerſionis; puta quòd quilibet terminus ſit in plena obedientia Dei.

Arguitur ſic, non quodlibet abſolutum, poteſt conuerti in abſolutum, etiam cauſatum. patet, ſubiectum, non poteſt conuerti in ſuum accidens: quia accidentia non remanent ſine ſubiecto: ergo non poteſt conuerti ſubiectum in tale accidēs. Reſpondet doctor: ꝙ in tali conuerſione, iſta conceditur. quodlibet cauſatum poteſt conuerti in quodlibet cauſatum. Dico ſecundo; ꝙ tam & ſi Deus conuerteret ſubſtantiam in accidens; non oportet, ꝙ illud accidens maneret ſine ſubiecto: ſed maneret ſecundum propriam eius conditionem accidentis; puta in ſubiecto.

Vnde eſt una regula in iſta conuerſione. Quòd terminus ad quem in conuerſione, nunquàm poteſt ſe habere, niſi dupliciter, puta ꝙ acquirat ſolum locū ſecundo ꝙ incipiat hēre eſſe.

Deus poteſt conuertere rem quæ eſt in rem quæ eſt. & in rē quæ nō eſt.

Corollarium. Deus poteſt conuertere rem quæ eſt, in rem quæ eſt: & in rem quæ non eſt. Vnde quando cōuertit in rem quæ eſt: tunc res quæ eſt, non acquirit niſi præſentialitatem. Sed quando conuertit in rem quæ non eſt. tunc res illa acquirit ſimpliciter eſſe. Ideo quando panis conuertitur in corpus Chriſti, corpus Chriſti iam eſt. Ideo ſolum acquirit præſentialitatem nouam; puta ſub illis ſpeciebus panis. Sed ſi corpus Chriſti non eſſet; ſicut erat ante incarnationem; & fuiſſet facta conſecratio; tunc corpus Chriſti de nouo ſimpliciter accepiſſet eſſe ſub accidentibus panis.

Ex quo ſequitur aliud: Quòd ſicut dictum eſt de accidentibus abſolutis, poteſt dici de accidentibus reſpectiuis, ut puta, ꝙ Deus poteſt conuertere lapidem, in paternitatem. Et ſi inferas. ergo faciet paternitatem ſine ſubiecto. Negatur conſequentia. & ratio eſt: quia iam dictum eſt, ꝙ terminus ad quē, ſemper manet ſecundum propriam eius exigentiam. i. ſecundum quod natum eſt eſſe. & quia accidens tam abſolutum, quàm reſpectiuum, natum eſt eſſe in ſubiecto; Ideo quando aliquid conuertitur in aliquod accidens, nōn propter hoc ſequitur, ꝙ tale accidēs maneat ſine ſubiecto, ſecundum quod natum eſt eſſe in ſubiecto. Et ſi dicas. Nonne Deus poteſt conuertere parietem, in albedinem parietis? Reſpondetur ꝙ ſic. ergo albedo manebit ibi ſine ſubiecto. patet: quia paries deſinet eſſe, & albedo remanebit: quia eſt terminus conuerſionis. ergo ibi manebit accidens ſine ſubiecto: vel Deus ponet eam in aliquo ſubiecto. Reſpondetur ad iſtud argumentum, ꝙ vtrunq; Deus pōt facere: puta ꝙ albedo maneat ſine ſubiecto. Secūdo Deus poteſt facere, ꝙ albedo inhęreat alteri ſubiecto.

2. Art. principalis.

De ſecundo principali. Doctor vult oſtendere: utrum ſit aliqua ratio impoſſibilitatis conuerſionis panis, in uerū corpus Chriſti. Et ponit primo talem propoſitionem. Vbicunq; eſt aliqua ratio impoſſibilis, illud eſt ſimpliciter impoſſibile. Ideo ſi aliqua ratio impoſſibilis inueniretur, in iſta cōuerſione, iſta conuerſio eſſet ſimpliciter impoſſibilis.

Pro declaratione iſtius articuli, doctor noſter ponit primo opinionem Egidii de Roma; quæ ſtat in hac propoſitione chathegorica.

Opinio Aegidij.

Panis in ſacramento altaris conuertitur in uerum corpus Chriſti. Sed in modo declarandi deficit Egidius. Et arguitur Quòd panis non conuertitur in uerum corpus Chriſti. nam ſi ſic conuerteretur: conuerteretur materia in materiam, & forma in formam, & totum in totum compoſitum? Reſpondet Aegidius per aliquas propoſitiones, Et iſtę propoſitiones debeat poni per quæſtiones.

Deus eſt agens principale. Differentia inter agens principale, & inſtrumētale.

Prima quæſtio eſt. Quale agens eſt Deus: utrum agens principale, vel inſtrumentale? Reſpondet Aegidius, & bene, ꝙ eſt agens principale, & non inſtrumentale. Et ponit differentiā inter agens inſtrumentale, & principale. Quia agens inſtrumentale, nunquam agit, niſi per motum. & uocat Aegidius inſtrumentale, agens cauſatum. Et per hoc ſoluit Aegidius unā quæſtionem phyſicalem. uidelicet. quare eſt ꝙ agens cauſatū non poteſt reproducere idem numero? Reſpōdet ꝙ ratio eſt; quia tale agens non poteſt producere, niſi mediante motu: & motus non poteſt reproduci idem numero ab agente creato: uel naturali. Igitur. Non multum bene dicit Aegidius. neque tenendus eſt hic, quia petit principium quia deberet probare quare motus idem numero non pt reproduci uirtute agentis creati.

Secundo quæritur: utrum eadem forma numero poſſit reproduci: & nunc ſemper loquimur uirtute agentis creati? Reſpondet Aegidius, ponendo aliquas propoſitiones Prima. Eadem forma numero poteſt reproduci: eadem materia numero poteſt reproduci: idem compoſitum numero poteſt reproduci, uirtute Dei; immo plus: omne creatum poteſt corrumpi, & idem numero poteſt reproduci uirtute Dei: Ideo Aegidius non deficit in hoc.

Alia quæſtio: utrum eadem forma poſſit reproduci, & eadē materia. Exemplum. forma panis in conuerſione corrumpitur: & materia panis: utrum Deus poſſet illam formā in eadē materia reproducere? Reſpōdet Aegidius ꝙ ſic: & bene dicit.

Sed arguitur ſic. Forma quæ eſt corrupta in materia, ſe habet ſic, ꝙ illa materia alia forma informaret: ergo Deus non poterit illam formam reproducere in illa materia. patet: quia faceret ꝙ duæ formæ informarent eandem materiam. Reſpōdet Aegidius per propoſitiones falſiſſimas.

Reprobatur Aegidius.

Prima propoſitio. Forma informans materiam, poteſt eadē numero informare aliam materiam. Exemplum, forma panis informans materiam panis, ſimul poteſt informare corpus Chriſti: & e contra. forma corporis Chriſti manens in illa materia, poteſt ſimul informare materiam panis. Ex iſto infert, ꝙ forma poteſt conuerti in formam. ut forma panis conuertitur in formam corporis Chriſti: pro quanto ipſa informat eandem materiam, quam alia forma: puta corporis Chriſti, informat. iſta ſunt falſiſſima.

Et pono talem propoſitionem de mente doctoris.

Vna forma nō pōt ſimul informare duas materias ſecūdū Scot. & rō eius. adfertur.

Eadem forma numero, non poteſt informare ſimul plures materias. Ideo Deus non poſſet facere, quòd anima mea, uel aliqua forma, ſimul informaret plura corpora. Immo plus de mente doctoris eſt, quòd idem accidens numero, non poteſt inhærere tribus, uel pluribus ſubiectis. Vnde omnia iſta probat doctor: quòd impoſſibile eſt, ꝙ idem dependeat plurib. dependentiis totalibus. & iſtud non poteſt Deus facere: ergo Aegidius deficit.

Regula Scoti.

Alia propoſitio Aegidii falſiſſima. Quando duæ formæ informarent unam eandem materiam, illæ formæ ſunt eædem numero, falſiſſimum eſt. Et ponitur talis propoſitio ſecundū mentē doctoris, & ſecundum ueritatem. Quando aliqua diſtinguuntur realiter, nunquam Deus poteſt facere, quòd unū ſit reliquum.

Propoſitiones falſæ. & non uerum ſenſum Doctoris. ſecundū quē ſunt falſæ, quia nō recipiuntur ab eccleſia ī alio ſenſu.

Ad propoſitum. Panis, &, corpus Chriſti, diſtinguuntur realiter; ideo Deus nūquam poteſt facere, quòd panis ſit corpus Chriſti. Ex quo ſequitur, quod omnes iſtæ propoſitiones, ſunt falſæ & hæreticæ. ſ. in conuerſione panis, panis cōuertitur in uerum corpus Chriſti. panis fit corpus Chriſti. panis erit corpus Chriſti. Panis poteſt eſſe corpus Chriſti. omnes tales propoſitiones ſunt hæreticæ.

Alia propoſitio. Quando duæ materiæ informantur una & eadem forma; tunc eſt una & eadem materia numero. Exemplū ſi materia panis informaretur forma panis, & materia corporis Chriſti informaretur forma panis, illæ duæ materiæ eſſent una, & eadē numero & materia conuertitur in materiā Iſtud eſt falſum. & poſſet probari ꝑ primā propoſitionē, ſiue ꝑ regulā ꝓcedentē. Dico tn̄ ꝙ iſta conſequētia eſt bona; una forma informat duas materias: ergo illæ materię ſunt una materia.

tia:quia antecedens eſt impoſſibile, & ad impoſſibile ſequitur quodlibet.

Ideo ponuntur aliquæ propoſitiones, ſecundum mentem doctoris.

Prima. Materiæ diſtinguuntur adinuicem ſolum numero. Ideo quælibet materia eſt eiuſdem ſpeciei, cum qualibet materia. & hoc loquendo de materia prima.

Alia propoſitio. Non quęlibet materia, eſt eiuſdem ſpeciei cum qualibet materia: & hoc capiendo materiam pro omni ſuſceptiuo formæ. notum eſt, ꝙ ſuſceptiuum formæ aliquando eſt materia prima: ſicut materia aquæ, quæ immediate recipit formam aquæ. aliquando ſuſceptiuum formæ eſt unum compoſitum ex materia, & forma corporeitatis: ſicut patet de ſuſceptiuo animæ, quod eſt corpus. modo non omnia corpora ſunt eiuſdem ſpeciei.

Alia propoſitio. Impoſſibile eſt ꝙ duæ formę informent eãdem materiam: uel ꝙ duo accidentia, inhæreant eidem ſubiecto: uel idem accidens duobus ſubiectis.

Vltima. Omne ens creatum poteſt Deus idem numero reproducere.

Alia propoſitio. Deus poteſt reproducere formam in eadẽ materia ſed non manente alia forma. Vnde ſi Deus uellet reproducere formam panis iam corruptam in materia panis: oportet, quòd primo corrumperet formam materiæ panis, qua nunc informatur.

Verũ panis conuertatur in uerũ corpus Christi.

VETARIVS quantum ad iſtum articulum. doctor noſter cõſequenter uult reſpondere ad iſtum articulum. Puta, utrum panis conuertatur in uerum corpus Chriſti. Et pro intellectione quærit aliam difficultatem: utrum in conuerſione, illud quod conuertitur, conuertatur in præexiſtens. i. in illud, quod non eſt. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima propoſitio. Præexiſtens poteſt intelligi dupliciter.

Vno modo pro illo quod fuit, & nunc non eſt: & tunc ponit talem propoſitionem: quòd conuerſio poteſt fieri in illud quod fuit, & nunc non eſt, in eſſe. patet ſic: quia illud quod fuit, põt Deus reproducere. ergo poteſt facere, ꝙ ille ſit terminus ad quem conuerſionis.

Eſt tamen ibi notandum pro parua cauillatione, quòd in inſtanti in quo fit conuerſio uirtute conuerſionis duo ſiunt. Primo, terminus a quo deſinit eſſe. Secundo terminus ad quẽ, eſt non dico quod tunc incipiat eſſe; ſed dico, quòd tunc eſt. unde iſta ſic exponitur, panis conuertitur in uerum corpus Chriſti, panis nunc non eſt; & uerum corpus Chriſti eſt. Non dico, quod corpus Chriſti incipiat eſſe, ſed dico quòd nunc eſt. unde eſt ibi notandum, quòd iſta ſiunt ratione conuerſionis. ideo conuerſio eſt alterius naturæ ab omnibus mutationibus, de quibus loquitur philoſophus. quia uirtute conuerſionis, uel de ratione conuerſionis eſt, quòd terminus a quo deſinit eſſe: & terminus ad quem ſit, per hoc ſoluuntur omnes cauillationes, quæ ſiunt a doctore noſtro, propter malam intellectionem doctoris. Et quæramus, panis in conuerſione deſinit eſſe, uel deſinit eſſe per annihilationem, uel per corruptionem. Et ſi dicas deſinit eſſe per annihilationem: ego nego. patet. Nihil panis ibi remanet, neque materia, neque forma. concedo. ergo annihilatur. ego nego illam conſequentiam: ſed deberes ſic inferre: ergo annihilatur, uel conuertitur. Vnde per duas mutationes poteſt aliquid totale deſinere eſſe, ſcilicet per annihilationem: & per conuerſionem. multũ tamen differenter: quia quando aliquid deſinit eſſe per annihilationem, pro termino a quo habet ens: & pro termino ad quem, habet nihil. Sed conuerſio, pro termino a quo habet nihil, & pro termino ad quem habet ens. Exemplum panis conuertitur in corpus Chriſti: tunc terminus a quo conuerſionis eſt non eſſe panis. Et terminus ad quem, eſt corpus Chriſti: relinquitur ergo, ꝙ Deus poteſt conuertere aliquid in aliud, quod prius fuit corruptum.

Conuerſio eſt alterius rationis ab omni mutatione naturali.

Aliqd põt deſinere eẽ dupliciter.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ uirtute conuerſionis terminus ad quem, ſi non ſit, reproducitur, uel incipit eſſe.

Cõuerſio põt fieri tripliciter.

Ex quo ſequitur, quòd terminus ad quem conuerſionis, eſt triplex, uel conuerſio poteſt fieri tripliciter. Primo poteſt fieri in præexiſtens, ſicut panis conuertitur in corpus Chriſti, quod eſt. & præfuit. Secundo poteſt fieri illud quod fuit corruptum. Exemplum. ſi corpus Chriſti fuiſſet corruptum in triduo, quando humanitas fuit corrupta: & ſacerdos dixiſſet, hoc eſt corpus meum. uirtute conuerſionis, corpus Chriſti fuiſſet reproductum. Tertio, poteſt fieri in illud quod nunquã fuit. Et quia nos non habemus in ſacra ſcriptura, quid de facto fiat in iſta conuerſione niſi unum certum, quod credit eccleſia, puta panis, conuertitur in corpus Chriſti. ideo aliæ duę propoſitiones, debent capi, per poteſt: puta, quòd Deus poteſt conuertere panem in corpus Adæ: Deus poteſt conuertere panem in corpus Antichriſti: iſte non ſunt de fide: ſed tamen ſunt ueræ.

Inſtat Scot. contra ſe.

Contra iſta arguitur. Conſequenter doctor facit aliqua argumenta. Et primo arguit ſic. Panis non conuertitur in corpus Chriſti: ergo male dicis. antecedens probatur. panis conuertitur in illud quòd accipit eſſe: ſed nihil accipit eſſe ibi, niſi præſentia corporis Chriſti ad accidentia panis: ergo illa præſentia erit terminus ad quem conuerſionis: quia ſolum accipit ibi eſſe.

Soluitur inſtantia

Reg. Sco.

Pro ſolutione iſtius argumenti, eſt notandum, quòd iſtud argumentum procedit ex una mala intellectione; puta, quòd conuerſio ſemper ſiat in aliquid quod de nouo accipiat eſſe. illud eſt falſum. Ideo pono unam regulam, de mente doctoris, illud eſt terminus ad quem conuerſionis, in quod, terminus a quo, conuertitur: ſed ſic eſt, quòd eccleſia dicit, quòd panis conuertitur in corpus Chriſti uerum: ergo uerum corpus Chriſti eſt terminus ad quem. Et quando dicis, corpus Chriſti non accipit eſſe: certe uerum eſt: ergo nõ eſt terminus ad quẽ: nego iſtam fatuam conſequentiam: quia de ratione conuerſionis, non eſt quòd terminus ad quem, incipiat eſſe.

Replicat cõtra ſolut.

Sed arguitur ſic. Illud eſt terminus ad quem conuerſionis, per quod corpus Chriſti incipit eſſe præſens hoſtiæ: ſed illud eſt præſentia, & reſpectus: quia corpus Chriſti eſt præſens hoſtiæ, præſentia quæ non eſt niſi unus reſpectus: ergo præſentia eſt terminus ad quem. Reſpondet doctor ad iſtud, in iſto paſſu neganda eſt iſta propoſitio: iſta eſt falſa: illud eſt terminus ad quem conuerſionis, per quod corpus Chriſti ſuccedit termino a quo. Notum enim eſt, quòd terminus ad quem, non ſuccedit termino a quo, niſi per præſentialitatem. ideo negatur ſimpliciter, quòd talis præſentialitas ſit terminus ad quem.

Soluit replicã.

Ex quo ſequitur unum corollarium, ꝙ in iſta materia conuerſionis, parum de reſolutione debet capi in quarto: ſed quę dicuntur in quarto diſputatioẽ dicuntur.

In quarto Sco. nõ ſe uſ ſoluit de controuerſione hac.

¶Præterea ſecundo, &c.]

Arguit Sco. ſendo contraſe.

Conſequenter doctor noſter intendit adhuc probare, quòd quantitas, quæ eſt in eucharistia, non poſſit conuerti in uerum corpus Chriſti. Et formatur ſic argumentum. Si quantitas conuerteretur in uerum corpus Chriſti, ſequeretur, quòd ibi non ſuccederet corpus Chriſti. quod eſt falſum. conſequentia probatur, quantitas termini a quo, eſt ratio quare terminus ad quem ſuccedit: ergo ſi quantitas conuertatur in corpus Chriſti, non erit aliqua ratio, quare corpus Chriſti ibi ſuccedet. Ita quòd illud argumentum ſupponit unum, puta quòd quantitas ſit ibi ratio duorum: primo quòd ſit ratio, quare terminus ad quem locatur. Ita quòd ſi quis peteret, quando panis conuertitur in uerum corpus Chriſti, ibi corpus Chriſti ſuccedit; quæ eſt ratio, quare corpus Chriſti ibi ſuccedit? Dicerent iſti de iſto argumento, quòd tota ratio eſt quantitas panis, quæ ibi manet; ſic uidelicet, quòd ſi ibi non maneret quantitas panis, ibi corpus Chriſti non ſuccederet. ergo ubi quantitas conuerteretur in corpus Chriſti, ſequeretur, quòd corpus Chriſti non ſuccederet: quia tota ratio ſucceſſionis, eſt quantitas, quæ deſinit ibi eſſe.

Reſpondet Sco. ad ſecũdum.

Ad ſecundum dico, ponendo aliquas propoſitiones.

Prima. Verum eſt, ꝙ corpus Chriſti eſt pręſens illi cui erat panis præſens, puta ipſi quantitati panis.

Alia propoſitio. Quantitas, non eſt ratio quare corpus Chriſti eſt ibi.

Alia propoſitio. Quantitas, eſt bene ratio quare aliquid circumſcriptiuè locatur: tamen non eſt ratio quare corpus Chriſti eſt ibi præſens. unde dicit doctor. Impoſſibile eſt, quòd aliquid ſit in loco circumſcriptiue, niſi per quantitatem. Ex hoc non ſequitur, quod quantitas ſit ratio quare corpus Chriſti eſt ibi præſens. Cuius adhuc ratio eſt, quia uerum eſt, quod corpus Chriſti eſt hic præſens illis accidentibus: tamen non eſt præſens totale, hoc eſt totum toti, & pars parti, ſicut panis: quia panis erat ibi circumſcriptiuè: corpus Chriſti non eſt hic circumſcriptiuè: quia totum eſt præſens toti; & totum cuilibet parti.

Alia propoſitio. Accidentia, quæ ſunt in ſacramẽto inhęrebant pani, Non tñ eſt imaginandum, immo hæreticũ eſt, dicere, ꝙ inhæreant corpori Chriſti: licet corpus Chriſti ſit ibi pręſens. Quod probo. quia ſi iſta accidentia panis inhærerẽt cꝑi Chriſti, ſequeretur, ꝙ cꝑs Chriſti eſſet figurę rotũdæ, ſicut illa

accidentia ſunt. quod eſt falſum, & periculoſum. Notum eſt i philoſophia, quòd res eſt talis figuræ, ſecundum exigentiam quantitatis. ergo ſi iſta quantites, quia rotunda, inhærent cor pori Chriſti, ſequeretur ꝙ corpus Chriſti eſſet figuræ rotundæ. quod eſt falſum. Et ſi dicas. Cuius ergo figuræ eſt ibi corpus Chriſti ſub iſtis accidentibus: utrum corpus Chriſti in ſacramento ſub iſtis ſpeciebus, ſit ſedens, iacens, uel ſtans &c. Reſpondetur breuiter, ut dicit doctor in iiij. ꝙ corpus Chriſti in ſacramento, nullam denominationem ſitus recipit: ſeu illorum, quæ ſunt in prædicamẽto ſitus: ſicut ſedet, iacet, curuus, erectus. Et pono talem propoſitionem.

Corpus Christi non eſt in Eucharistia ſecũdũ denominationem ſitus.

Nunquam aliquis recipit denominationem ſitus, niſi ſit ibi circumſcriptiuè. Et quia corpus Chriſti in ſacramento nõ eſt hic circumſcriptiuè. Ideo nullam denominationem ſitus recipit.

Corollarium. Quòd multas denominationes habet in paradiſo, quas non habet in ſacramento: quia in paradiſo ē erectus & eſt ibi circumſcriptiuè. Vnde dicunt doct. ꝙ corpus Chriſti eſt ſub perfectiori figura; puta recta, ſicut erimus poſt diē iudicii. Cuius ratio eſt; quia figura recta, eſt perfectior figura quo ad pulchritudinem oſtendendam. figura uero rotunda, quo ad continendum, eſt perfectior. & quando dicebat Ariſt. in ij. de cœlo, quod figura circularis eſt perfectior figura: uerum eſt, quo ad continentiam. unde figura circularis paruum locũ occupat, & multa continet. Ideo uaſa noſtra, ſunt ſub figura circulari.

Arguit contra ad idem

Arguitur ſic. Quantitas non poteſt conuerti in corpus Chriſti. ergo malè dicitur. Antecedens probatur. Si quantitas conuerteretur in corpus Chriſti, ſequeretur ꝙ corpus Chriſti eſſet ibi, ſicut quantitas erat. patet: quia terminus ad quem, debet habere talem modum eſſendi, ſicut terminus a quo cõuerſionis. ergo ſi quantitas conuerteretur in corpus Chriſti, haberet talem modum eſſendi: ſicut quantitas: quantitas autem erat ibi circumſcriptiuè: ergo corpus Chriſti eſſet ibi circumſcriptiuè.

Soluit 3. argum.

Vnde ulterius eſt ibi notandum, ꝙ iſtud argumentum quærit bonam difficultatem. Vtrum oporteat ꝙ terminus ad quē conuerſionis, habeat talem modum eſſendi, ſicut terminus a quo conuerſionis. Reſpondet doctor ad illud argumentum, ponendo pulchras propoſitiones.

De terminis mutationis naturalis reg.

In generatione, & corruptione rei naturalis, terminus ad quem habet ſuum modum eſſendi, ſicut terminus a quo. Exēplum. Ex aere generatur aqua: ſicut aer habebat circumſcriptiuè: ita aqua habet eſſe circumſcriptiuè.

Alia propoſitio. In iſta conuerſione benedicta, ſeu tranſubſtantiatione, non oportet, ꝙ terminus a quo, & terminus ad quem, habeant ſimilem modum eſſendi. Patet in illa conuerſione, in qua panis cõuertitur in uerum corpus Chriſti, panis habebat eſſe circũſcriptiuè: quia totus panis erat præſens ſpeciebus totius hoſtiæ: & una pars erat præſens uni parti ſpecierum. altera alteri. Sed corpus Chriſti non habet ibi eſſe circumſcriptiuè: quia totum corpus Chriſti eſt præſens toti hoſtiç, & totũ cuilibet parti hoſtiç: idẽ non habet ibi eſſe circũſcriptiuè.

Vnde pono ibi unum paruum uerbum. Eſſe circumſcriptiuè, eſt totum eſſe præſens toti. & nõ totum cuilibet parti, ſed una pars uni parti: & alia alteri parti &c. Dices: tu dicis, quòd non oportet, ꝙ terminus ad quem, habet talem modum eſſē di: ſicut terminus a quo, in iſta conuerſione. Dic ergo nobis, quem modum eſſendi habebit terminus ad quem in iſta conuerſione: utrum circumſcriptiuè: uel non circumſcriptiuè? Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem. Terminus ad quem, talem terminum habet modum eſſendi; ſicut Deo placet, ſeu conuertenti.

Quid ē eſſe præſens circũſcriptiuè.

Corollarium. Quòd non eſt de ratione termini ad quem conuerſionis, habere eſſe circumſcriptiuum, vel non circũſcriptiuum. poteſt enim eſſe terminus ad quem conuerſionis, & non habere eſſe circumſcriptiuum, uel habere eſſe circumſcriptiuum: quia poteſt habere tale eſſe: ſicut placebit conuertenti. puta benedictæ trinitati, unum in aliud conuertenti.

Vltimo uult probare doctor, ꝙ in conuerſione panis in corpus Chriſti, ꝙ corpus Chriſti non incipiat eſſe ſub illis accidētibus panis. Et formatur ſic argumentũ. Quando corpus Chriſti incipit eſſe ſub accidentibus panis, uel deſinit eſſe in paradiſo, uel non. Non eſt dicendum, ꝙ deſinit eſſe in paradiſo. ergo ſequitur, ꝙ ſimul erit in duobus locis; puta in paradiſo, & in ſacramento ſub illis ſpeciebus. ſed hoc eſt falſiſſimum. patet: quia implicat contradictionem, unum & idem corpus, ſimul eſſe in diuerſis locis quod probatur: quia ad idem corpus eſſe in diuerſis locis, ſequuntur infinitæ contradictiones; puta, quòd ſimul unum eſſet uiuum, & mortuum: quieſceret, & moueretur. damnaretur, & ſaluaretur: mereretur, & demereretur.

Soluitur ad 3m arg. Fundamentum Theologorũ contra philoſophos, & declaratur.

Pro declaratione iſtius difficultatis ponitur primo talis ꝓpoſitio. Contra philoſophos. Non eſt inconueniens, uirtute diuina, idem corpus ſimul & ſemel eſſe in diuerſis locis circũſcriptiuè, uel non circumſcriptiuè in illis: uel non circumſcriptiuè in uno, & circumſcriptiuè in alio. Primo dico, ꝙ idē corpus poteſt eſſe circumſcriptiuè in diuerſis locis. ut pura, Deus poteſt facere, quòd ego manens hic circumſcriptiuè, ſicut ego ſum nunc, ꝙ etiam ſimul ſim Romæ circumſcriptiuè, ſicut ego ſum hic.

De ſecunda parte: puta ꝙ idem corpus poſſet eſſe in pluribus locis non circumſcriptiuè. Patet: in fide noſtra, credimus n. firmiter, ꝙ corpus Chriſti eſt ſub qualibet hoſtia conſecrata: & non circumſcriptiuè. ergo hæc pars uera.

Tertia pars oſtenditur. Nam omnes doctores, & eccleſia, tenent quòd corpus Chriſti eſt circumſcriptiuè in cœlo, ſeu in Paradiſo. & tenet, ꝙ eſt non circumſcriptiuè in ſacramento. ergo idem corpus ſimul, & ſemel erit in uno loco circumſcriptiuè: & in alio non circumſcriptiuè.

Ex iſto ſequitur unum, ꝙ tota benedicta trinitas, Iſtud fecit. Primo. ꝙ totum corpus Chriſti ſit ſub ſacramento: quia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. i. impoſſibile eſt, ꝙ una perſona fecerit, illud ſine alia. Et ſicut dicimus de Chriſto: dicimus de omnibus aliis.

Corollarium contra illos fatuos. & hæreticos, qui dicebāt, ꝙ anima Chriſti, uirtute ſua faciebat, ꝙ corpus Chriſti ſimul eſſet in diuerſis locis. hæreticum eſt.

Notandum eſt pro tota iſta materia ſacramenti. Quòd non eſt imaginandum ſicut hæretici, quòd aliquid ipſius corporis Chriſti, ſepararetur ab alia parte: puta ſanguis, a corpore: uel anima, a corpore: ubi eſt aliquid Chriſti, quo ad humanitatem Chriſti, eſt ibi corpus Chriſti; & ſanguis Chriſti.

Corollarium. Aliter loquendum eſt nunc de ſacramento, quàm fuiſset poſt mortem Chriſti: quia ſi in triduo Petrus cõſecraſset, fuiſset ſub illis accidentibus corpus Chriſti ſine ſanguine, ſine anima, ſine humanitate: non tamen fuiſset ſine deitate: quia deitas ſemper fuit uni corpori, & animæ. hoc eſt quod dicit Damaſcenus. uidelicet, quod ſemel aſſumpſit, nunquàm dimiſit: ſupple de partibus eſſentialibus hominis: ſicut eſt corpus, & anima.

Eſt ibi difficultas. Nonne in triduo ſanguis Chriſti erat effuſus, & corruptus? Si ergo Petrus conſecraſset in illo triduo; utrum ſanguis fuiſset ſub ſpeciebus uini? Reſpondetur, quòd ſic: & reproductus fuiſset, antequàm Chriſtus reſurrexiſset.

Corollarium. Sicut dictum eſt prius, quòd uirtute conuerſionis, aliquid poteſt incipere eſſe, uel ſimpliciter reproduci, uel incipere eſſe.

Vtrum corpus pōt eſſe in diuerſis locis. Reg. Sco. q. bus declaratur poſſibilitas dicta. Inſtantia.

Hic uult doctor noſter ponere aliquas regulas: quomodo unum corpus poteſt eſſe in diuerſis locis. Prima eſt talis. Quādocunque unum corpus eſt in diuerſis locis: quicquid abſoluti habet in uno loco, habet in alio. Exemplum. ſi intelligas in uno loco, intelliget in alio loco. ſi uolis in uno loco, etiā uolit in alio loco. ſi calcat in uno loco, calebit in alio.

Contra iſtud faciunt doctores aliquas rationes. Prima ratio ſic formetur. Si idem corpus eſſet in diuerſis locis, ſequeretur, quòd in uno loco calefieret, in alio loco frigeſceret: ergo tu malè dicis. Antecedens probatur ſic: quia in uno loco poteſt habere corpus calefactiuum ſibi approximatum; & in alio corpus frigefactiuum. ergo ſimul calefaceret, & frigeſceret.

Solutio Prop. ā mente Scot. notab.

Pro iſto argumento pono talem propoſitionem de mente doctoris. Quando corpus eſt in diuerſis locis, eodem modo eſt dicendum, ac ſi præciſe eſſet in eodem loco, quo ad hoc, quod eſt habere, uel accipere aliquod abſolutum. Tunc practicemus ſic; tu uis, quòd idem corpus ſit in diuerſis locis, & tu uis quòd in uno loco habeat calefactiuum ſibi approximatum: & in alio frigefactiuum. Dico tibi, quòd reſpondendum eſt, ac ſi illud corpus eſſet præciſè in eodem loco, in quo ſibi eſſet approximatum frigefactiuum, & calefactiuum. Et ideo uideatur ſi eſſet in eodem loco, utrum poſſet calefieri, & frigefieri? Et breuiter pono aliam propoſitionem de mente doctoris.

Alia prop. Sco.

Quando effectus aliquorum agentium non ſunt incompoſſibiles in eodem ſubiecto, tunc eadem agentia non impediunt ſe reſpectu illorum effectuum. Sed ſic eſt ꝙ caliditas, & frigiditas, de mente doctoris, ſunt compoſſibiles in eodem ſubiecto:

ergo

ergo ſimul illud corpus caleſiet, & frigeſiet; neque impedient ſe uiu adinuicem, quo ad effectus qui ſunt, compoſſibiles adinuicem.

Reg. Sco.

Ideo pono aliam regulam de mente doctoris. Si uolumnt videre repugnantiam in agentibus; uideamus ſi ſit repugnantia in effectibus; quòd ſi non ſit in effectibus: neque dicendum eſt eſſe in agentibus: non tamen ſimile eſt. Per hoc ſoluuntur multæ phantaſiæ. Prima eſt: utrum ſi homo eſſet infinitis locis: utrum poſſet debellare infinitos homines? Reſpondetur per regulam, quòd non: quia propter hoc quod eſſet in infinitis locis, non augmentaretur virtus eius, magis, quàm ſi eſſet in uno loco. Sed ſi præcisè eſſet in uno loco, non poſſet debellare infinitos homines. ergo nec in infinitis locis. Per hoc ſoluitur alia phantaſia de gutta aquæ: puta ſi una & eadem gutta aquæ eſſet in omnibus locis iſtius aulæ: utrum quis poſſet natare in iſta aula. Dico quòd non: quia in iſta aula eſſet tantum una gutta aquæ. & una gutta aquæ non habet uirtutem portandi unum hominem, uel aliud maius pondus. per hoc ſequitur, ꝙ unus homo poſſet bibere totam aquam huius aulæ, & non ſatiaretur, nec extingueret ſitim. Patet: quia in tota aula, non eſt niſi una gutta, quæ non poteſt ſatiare ſitientem: immo bibens illam, ſitiret poſtea.

Solutione multæ dubitationes.

Ex quo ſequitur aliud corollarium. Quicquid abſoluti permanentis habet in uno loco, habet in alio: licet nõ oportet, ꝙ quicquid recipit in uno loco, quod recipiat in alio loco. Cuius ratio eſt: quia illud recipere hic, eſt habere hoc reſpectu agentis, cui hic eſt approximatum.

Ex quo ſequitur, quòd homo moritur ubi nullus percutit eum. Vnde contra Occham: & contra iſtos nominales, ſequitur, quòd impoſſibile eſt, ꝙ idem, ſimul ſit uiuum in uno loco, & mortuum in alio. Sed ſi morietur in uno loco, morietur & in alio. licet non oporteat, quòd ſi percutiatur in uno loco quòd percutiatur in alio loco: licet haberet uulnus, non tamen recipit.

Nota ulterius, ꝙ mors eſt aliquid abſolutum: licet priuatiuum: quia non eſt niſi carentia uitæ in ſubiecto apto nato.

Mors ẽ qd abſolutum.

Tunc pono aliam regulam. Carentia abſoluti, eſt quid abſolutum priuatiuum. Modo dictum eſt, ꝙ quicquid abſoluti habet in uno loco, habet in alio, ſiue illud ſit poſitiuum, ſiue priuatiuum. Vnde datõ, ꝙ benè ſequatur: eſt nunc percuſſus: ergo ab aliquo percuſſus. Nõ tamen ſequitur: ergo ab aliquo eſt hic percuſſus.

Reg. alia.

Vlterius eſt ibi notandum, pro materia diſcontinuationis. Quòd diſcontinuatio, dicat carentiam unionis partis, cũ parte. Sed unio, & diſcontinuatio; non ſequuntur motum. ergo ſi habebit partes unitas in uno loco, ita & in alio: ſi habebit diſcontinuas in uno loco, ita & in alio loco. Per hoc ſoluũtur multæ phantaſiæ. Prima. Si habeat caput abſciſſum in uno loco, utrum poterit habere caput continuum in alio loco? Reſpondetur quòd non: quia ſi habeat abſciſſum caput in uno loco, ita & in alio: licet non diſcontinuetur in uno loco: puta ubi non abſcinditur, ſeu percutitur, licet abſciſſum habeat. Vnde in illo loco ubi fiunt actiones, pro illo loco fiunt uerificationes uerborum, & actionum. Per hoc ſoluitur argumentũ de uino exiſtente in duobus doliis. uolo ꝙ perforetur unum dolium in uno loco, & non aliud dolium in alio; quæro; quid faciet illud uinum in duobus doliis, & præcipuè in dolio qđ non perforatur?

Diſcontinuatio quid ſignificat.

Pro iſta phantaſia, iam dictum eſt, ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ ſit ſimul, viuum, & mortuum. eodem modo etiam dicendum eſt, ꝙ illud ſit, & ꝙ corrumpitur ſeu ſit corruptum; impoſſibile eſt. ergo ſimiliter, ꝙ uinum bibatur in uno loco, & remaneat in alio loco. Dico ꝙ diſcontinuatio partis a parte, facit ꝙ idẽ numero non remaneat. Ex quo ſequitur. ergo, ꝙ ſi in uno loco, pars alicuius diſcontinuetur ab alia parte, ꝙ illud nõ manet: neque alibi manebit. Sed ſi corrumpitur ibi: ergo ubicunque erit, erit corruptum.

Sequitur ulterius. Quòd ſi diſcontinuatio partis a parte ſit in uno loco: erit etiam diſcontinuatio ubicunque erit. Et pono unam talem regulam. Quando aliquid ſit miraculosè, ſic ſit, ꝙ ad illud nihil contradictionis, uel repugnãtiæ, ſequitur. Diceres, quòd Deus nihil miraculosè poſſet facere. Probatur ſic: quia Deus non poteſt facere illud ad quod ſequitur implicatio contradictionis. Sed ad idem eſſe in diuerſis locis, ſequitur implicatio. Ideo. Dico ad fugiendum implicationes, ꝙ ille qui facit miraculum, facit, quòd faciendo ipſum miraculũ non ſequitur aliqua contradictio: quia aliter negaremus omnia miracula.

¶ Ex iſta propoſitione, &c.

Nunc conſequenter quærit doctor, de cognitionibus. Vtpote ſi Deus poneret unum hominem in diuerſis locis, utrum poſſet cognoſcere aliquid in uno loco, & non in alio. & uidetur quòd ſic. Nam ſi idem homo eſſet Pariſii, & Romæ, cognoſceret aliquos homines Romæ, & illos non cognoſceret Pariſii. ergo ſequitur, ꝙ cognoſceret aliquid Romæ, quod nõ cognoſceret Pariſii. Ex quo ſequitur, ꝙ habebit notitiam alicuius Romæ, cuius notitiam non habebit Pariſii.

Quæris ſi notitia unius exiſtentis in plurib. locis.

Pro ſolutione iſtius argumenti quærentis de notitia. eſt notandum. quod ſicut dictum eſt, quòd ſi Romæ habeat notitiã alicuius, etiam Pariſii habebit illam eandem. Dico ultra, ꝙ non oportet, ꝙ capiat notitiam Romæ, quòd capiat etiã Pariſii. Cuius ratio eſt: quia iſti termini, accipit, &c. ut dictum eſt: connotat ſemper agens ibi eſſe præſens. Ita ꝙ eſt ſenſus: Petrus accipit notitiam Romæ; Petrus habet notitiam Romę & habet Romæ obiectum cauſans notitiam. ſequitur ergo, ꝙ ſi Romæ habeat notitiam alicuius: etiam Pariſii habet notitiam illius. Ideo ſi Romæ cognoſcit Papam, etiam Pariſii cognoſcit Papam. i. habet notitiam Papæ.

Notabilia & ſolutiones.

Et ſi dicas. Volo ꝙ Romæ comedat, & Pariſii non comedit: tunc ſic: Romæ comedit, & cognoſcit ſe comedere: & tamen Pariſii non cognoſcit ſe comedere.

Primo eſt ibi notandum pro argumento. Quòd non eſt inconueniens, aliquid habere motum in uno loco, & non habere in alio. Modo comedere, eſt motus: ideo non eſt inconueniens, ꝙ in uno loco habeat motum, & non in alio.

Et ſi dicas ad iſtud. ergo in uno loco poſſet fameſcere, ſeu mori fame, & in alio loco ſaturari.

Pro ſolutione iſtius, eſt notandum. Quòd fames non dicit motum, ſed dicit carentiam calidi, & ſicci. Iſta carentia, eſt carentia abſoluti: puta calidi, & ſicci. Modo dictum eſt, quod quicquid abſoluti permanentis habet in uno loco, habebit in alio loco. Ideo ſi ſaturetur in uno loco: ita in alio. Similiter de fame. Sed ex iſto non ſequitur, quòd ſi comedat in uno loco, quòd comedat in alio loco. Immo plus. Poteſt dormire in uno loco, & comederẽ in alio. Breuiter omnem differentiam motus in diuerſis locis, poteſt habere. Exemplum. In uno loco poteſt moueri, & in alio quieſcere. Ideo in uno loco poteſt moueri ſurſum, & in alio deorſum. In uno loco poteſt aſcendere: in alio deſcendere. Sed quicquid abſoluti permanentis habet in uno loco: habet in alio loco.

Quid ſit fames.

Ideo ad propoſitum. Si Romæ habeat aliquam notitiam: Pariſii habet illam. Similiter dicatur de omnibus abſolutis.

Iam eſt difficultas una: quæ aliquando tractabitur. Et difficultas eſt. Ponamus caſum. Quòd Sortes ſit in diuerſis locis. uolo ultra quòd Deus ponat lapidem in diuerſis locis, ubi eſt Sortes, & unus illorum locorum, ſit locus obſcurus, & alius clarus.

Tunc arguitur ſic. Sortes in loco claro, cognoſcit lapidem, & non in loco obſcuro: ergo ſequitur, quòd non quicquid cognoſcit in uno loco: cognoſcit in alio loco. Reſpondetur breuiter, ꝙ illud argumentum faciliter ſoluitur. Primo dicitur, quòd Sortes illam notitiam quam habet in loco obſcuro, illã eandem numero habet in loco claro. Ideo hoc argumentum parum ualet.

Dico ſecundo. Quòd in uno loco poteſt recipere notitiam claram de aliquo, & cum illa non eſt compoſſibilis notitia obſcura: puta notitia cum formidine. Dico, quòd impoſſibile eſt quod in uno loco habeat indicium euidens de aliquo: & in alio loco habeat indicium cum formidine. Dico quòd hoc eſt impoſſibile. Ideo accipiendum eſt præcisè, ac ſi eſſet in eodem loco. Eodem modo dicendum eſt de corpore in diuerſis locis ac ſi præcisè eſſet in eodem loco: ſed ſic eſt, quòd ſi præcisè eſſet in eodem loco, non poſſet habere de eodem, notitiam certam, & opinionem. ergo propter hoc non poteſt habere de eodem notitiam certam, & opinionem. Dato quòd ſit, &c.

Eſt ibi parua difficultas: quam mouent omnes doctores, de uno homine, qui poneretur in inferiori parte ſcalæ: & in ſuperiori parte ſcalæ: tunc ſic: qui eſt in infimitate ſcalæ, aſcẽdat & qui eſt in ſummitate, deſcendat: quo facto, idem ſimul, mouebitur contrario motu.

Pro ſolutione iſtius argumenti eſt notandum. Quòd non eſt inconueniens, quod ſi idem eſt in diuerſis locis, quòd in uno loco poſſit aſcendere; & in alio deſcendere. Sed eſt hic difficultas: quando ipſe aſcendit, & ipſemet deſcendit; utrum impediat ſe? Vnde pro iſtis diuerſis argumentis, reſpondendum eſt ad uolitiones: puta ſi uolitiones actuum exteriorum, ſunt compoſſibiles, uel incompoſſibiles. Si incompoſſibiles, nunquam admittuntur tales actus exteriores. Si compoſſibiles:

Idẽ in diuerſis locis põt aſcẽdere & deſcẽdere.

ſemper admittantur tales actus exteriores. Dico ultra quod non eſt inconueniens quòd idem uellet ſe percutere: ergo non eſt inconueniens, quòd ipſe Sortes qui aſcendit, recipiat actum a ſeipſo deſcendente. Sed eſt ibi difficultas. Si idem percutiat ſe ipſum ſuper caput, utrum facit ſe deſcendere? Reſpondetur, quòd non eſt inconueniens, quòd faciat ſe deſcendere. patet: quia ſi non eſt inconueniens, quòd idem percutiat ſe, non eſt etiam inconueniens, quòd idem facit ſe deſcendere. Ideo in omnibus iſtis uideatur ubi eſt contradictio. & illud eſt negandum. Sed ubi non eſt contradictio: ſemper eſt tenendum.

De merito eiuſdē in diuerſis locis exiſtentis.

¶ Tertius intellectus nunc reſtat, &c.]

Pro fine iſtius articuli uidendum eſt. Verum ſi Deus faceret hominem in diuerſis locis; utrum in uno loco poſſet mereri, & in alio demereri. Et arguitur ſic. argumētum Petri de Aliaco. Nam in uno loco poſſet ſeruare præceptum: & nō in alio. Igitur.

Pro maiori declaratione ponitur caſus: quod Sortes ſit Romę & Pariſiis: & ſit ſibi præceptum, quòd hora tertia, uel nona, audiat miſſam: ubicunque fuerit tunc ſic Romæ, poterit audire miſſam: & Pariſiis non audiet miſſam: quia uolo quod Pariſiis ludat: uel quòd Pariſiis, non ſit ſacerdos.

Pro ſolutione argumenti eſt notandum ſemper: quod ad merendum, uel demerendum, ad benè agendum, & malè agendum, reſpiciamus ſemper actum interiorem, & non actus exteriores: quia actus exteriores, non ſunt boni, neque mali, niſi pro quanto imperantur ab actibus interioribus.

Ex quo ſequitur corollarium. Si in uno loco habeat unum bonum uelle, ubicunque erit, habebit bonam uolitionem. ergo ubicunque erit, ſemper erit cum merito. & ſemper reſpiciatur regula data. Eodem modo dicendum eſt, ac ſi præciſe eſſes in uno loco: ſed ſic eſt, quòd ſi eſſet in uno loco, non poſſet mereri, & demereri ſimul. ergo neque in diuerſis locis. & ſemper ſunt conſideranda iſta uerba. Habet & alia uerba, quæ denotant acquiſitionem, uel deperditionem: quia ſecundum hoc conceditur unum, & negatur aliud: Idem ſecundum eſt in omnibus iſtis, ſemper loqui per iſtud uerbum habet. Et ſi dicas. Poſſibile eſt, quòd in uno, & eodem loco, mereatur, & demereatur. ergo in diuerſis locis. Antecedens probatur: quia in uno, & eodem loco poteſt habere iſta duo uelle, puta uelle dare elemoſinam; & uelle fornicari: ergo in diuerſis locis poteſt mereri, & peccare. Reſpondetur ad iſtud quòd dato quòd ita ſit: & poteſt concedi, quòd habeat, iſta duo uelle: tamen propter hoc non ſequitur, quod mereatur, & demereatur. Nam ſi perdit gratiam; iam non meretur: dato quòd faciat actum bonum moralem: ſed quia ille non eſt in gratia, ideo non meretur.

Corollarium. Illud poteſt bene concedi, quod idem homo ſimul, & ſemel poteſt demereri, & benè agere moraliter. Sed non eſt concedendum propter hoc, quòd ſimul mereatur, & demereatur. Nam mereri, eſt facere actum bonum moraliter præcedentem a gratia: nam ſi a gratia non procedat, poteſt benè dici bonus moraliter; ſed non meritorius.

Corollarium. dato quòd Deus faceret eundem hominem in diuerſis locis, non tamen ſequitur, quòd idem ſimul poſſet damnari, & ſaluari. Nā ſi in uno loco uideat, & diligat Deū, ubicunque fuerit, habebit dilectionem, & uiſionem, Dei.

Ex omnibus iſtis redit doctor noſter ad ſuum articulum, ponendo aliquas propoſitiones.

3. art. prin. Quid fiat de pane intrāſubſtantiatione.

Prima. Si corpus Chriſti non eſſet, quando fit conſecratio. corpus Chriſti de nouo haberet ibi eſſe. Bene ſequitur: conuerſio eſt: uel ſic: ergo terminus ad quem, eſt: & terminus a quo, non eſt. Ideo terminus conuerſionis, ſemper eſt: ſed non oportet quod tunc incipiat eſſe.

Panis conuertitur in Corpus Chriſti.

De tertio principali. Doctor noſter uult reſpondere ad tertiam partem iſtius quæſtionis. Puta, utrum panis in conuerſione in corpus Chriſti, annihiletur omnino. Primo ibi ſuppoſuit, uidelicet, quòd omnes doctores, & eccleſia tenet: puta quod panis in iſta benedicta conſecratione, conuertitur in corpus Chriſti. Tunc eſt ibi dubium apud doctores, utrum annihiletur, uel non.

Forte tunc nō erat de fide, an ſubſtātia panis maneat, ut eſt nunc, ex decreto Concil. Triden. ſeſſ. 13. can. 2. Videas ibi.

Et primo eſt ibi notandum. Quòd iſta controuerſia, non eſt de neceſſitate fidei: puta utrum panis annihiletur, uel non: uel utrum maneat: nihil enim facit ad fidem noſtram.

Iſto ſuppoſito, ponit doctor aliquas opiniones.

Prima eſt aliquorum dicentium, quod panis in iſta conuerſione uerè annihilatur. Et pro iſto ponitur prima ratio Henrici de Gandauo; quæ ſic formatur.

Vel in iſta conuerſione panis eſt nihil, uel non. Si nihil: ergo eſt annihilatio. Si aliquid, ergo eſt corpus Chriſti. uel aliqua realitas corporis Chriſti. Et ultra. Si eſt aliqua realitas corporis Chriſti, ergo erit corpus Chriſti: quia nihil uidetur eſſe aliud, quàm corpus Chriſti.

Pro ſolutione iſtius argumenti facit doctor paruum argumentum, ad probandum quòd panis non ſit aliquid corporis Chriſti. Et formatur ſic argumentum. Corpus Chriſti in iſta conuerſione nihil habet quod prius non habuiſſet: ergo ſequitur, quod nihil eſt conuerſum in ipſum: uel ſaltem ſequitur, quòd corpus Chriſti non accipit aliquid propter hoc, quod panis conuerſus eſt in ipſum.

Argu Hēr. Argu. Scot. pro ſolutione argum. Henr.

Vnde eſt ibi notandum, quòd iſta opinio Henrici periculoſa eſt. Nam iam dictum eſt prius, quod omnes iſtæ propoſitiones ſunt falſiſſimę. Panis fit corpus Chriſti. Panis erit corpus Chriſti. Panis poteſt eſſe corpus Chriſti. omnes iſtæ ſunt falſæ, periculoſæ, & hæreticæ.

Corollarium uerum per hoc quòd panis conuertitur in corpus Chriſti, nihil panis entitas eius acquirit. Dico ultra & in hoc ſtat tota difficultas, quod panis deſinit ibi, totaliter eſſe. ſed utrum hoc fiat per annihilationem, uel per conuerſionē, uel aliquo alio modo, eccleſia non determinauit. Vnde eccleſia determinauit. quòd panis ibi deſinit totaliter eſſe. Idem hoc eſt de determinatione eccleſiæ. Sed utrum deſinat ibi eſſe per annihilationem, uel per conuerſionem, eccleſia non determinauit. Sed controuerſia eſt inter doctores.

Catholica determinatio ſecundū tenet ubi ſupra.

Consequenter doctor adducit opinionem Aegidii de Roma archiepiſcopi, Bituricenſis; quæ ſtat in tali propoſitione.

Opin. Aeg.

In iſta conuerſione panis in corpus Chriſti, panis non annihilatur. Quod probat, quia panis manet in potentia materiæ corporis Chriſti. Patet hoc: quia materia corporis Chriſti eſt in potentia ad recipiēdum formam panis: quia ex corpore Chriſti poſſet ſimiliter generari panis. ergo materia corporis Chriſti eſt in potentia ad formam panis. & per conſequens, panis ibi non annihilatur.

Contra illud arguit doctor noſter; dicens. Si hoc eſſet uerū quòd tu dicis, ſequeretur quòd Deus non poſſet annihilare aliquid corporeum, uel materiale, niſi annihilaret omnia corporea. Patet ſic: quia ſi Deus deſtruat a, & b, maneat, ſequitur quod, a, potentialiter manet in b: quia materia, b, poteſt ſuſcipere formam, a. ergo ibi non annihilatur, cum maneat in potentia. Illud eſt falſum. Igitur.

Arg. Sco cōtra Aegid. rationem.

Consequenter doctor recitat opinionem Varronis magiſtri ſui, & ſtat in pulchra diſtinctione. Virtute enim agentis naturalis, triplex eſt mutatio. Scilicet de ſubiecto, in non ſubiectum: ſicut eſt corruptio, quæ eſt de eſſe, ad non eſſe. Alia eſt de non ſubiecto, in ſubiectum: ſicut eſt generatio, quæ eſt de non eſſe, ad eſſe. Alia eſt de ſubiecto in ſubiectum; ſicut alteratio.

Opi. Varr. Triplex eſt mutatio naturalis.

Similiter triplex eſt mutatio, uirtute diuina. Quædam eſt de ſubiecto, in non ſubiectum: ſicut annihilatio. Quædam eſt de non ſubiecto, in ſubiectum, ſicut creatio. Et quędam de ſubiecto in ſubiectum: & de poſitiuo, in poſitiuum. Sicut eſt tranſubſtantiatio illa, quę eſt de pane in uerum corpus Chriſti.

Triplex ſimiliter eſt mutatio virtute diuina.

Doctor noſter reprobat iſtam uiam. Et arguit ſic. Iſtud quod tu dicis, non ſoluit quæſtionem noſtram: quia nos quærimus de pane, uidelicet; utrum panis ibi annihiletur; vel quid.

Contra Varronem. Opin. Scot.

Vnde pro declaratione notum eſt, quòd panis ibi deſinit eſſe; & eſt determinatio eccleſiæ: ergo quæro tibi, per quid deſinit eſſe? Et arguitur. Panis ibi deſinit eſſe: tunc quæro per quā mutationem: uel per conuerſionem: uel per tranſubſtantiationem. Si dicas quod per corruptionem: ergo panis ibi corrumpitur. Si per annihilationem: ergo panis ibi annihilatur: quod falſum eſt: ut uis tenere.

Consequenter doctor uult ponere ſuam propriā opinionem, & ſecundum illam reſpondere. Et quærit primo, quæ differentia eſt inter annihilationem, & corruptionem? Reſpondet quòd magna eſt differentia: quia illius quod annihilatur, nihil remanet, nec materia, nec forma. Sed illius quod corrumpitur, ſemper materia manet. Non dico ſine forma. Modo dico ultra, quòd in iſta tranſubſtantiatione panis in corpus Chriſti, nihil panis manet. Et ſi dicas. Si hoc eſſet benè dictum: ſequeretur quòd in corruptione lapidis, forma lapidis annihilaretur. Patet ſic, nihil formæ lapidis manet, licet materia remaneat. Ideo dicitur, quòd omnium generabilium, & corruptibilium, eſt eadem materia, ſcilicet in ſpecie. Dico ultra, quòd materia, manet ſub utroque termino tranſmutationum.

Differentia inter corruptionem, & annihilationem.

Solnis dubiũ in corruptione formæ nõ annihilatur.

rationem. Tunc reſpondetur, ꝙ forma non annihilatur, licet nihil eius maneat. Et ratio huius eſt, quia ſubiectum. i. materia eius, ſemper eadem manet, in qua ſtat priuatio ad illam formam, quæ corrumpitur.

Vnde eſt ibi notandum eſt. Quòd licet nihil formæ eius maneat: tamen in illa materia, manet priuatio ad illam formam. Ideo non dicitur annihilari. Vnde iſta conſequentia non ualet. iſtud deſinit eſſe; & nihil eius manet. ergo annihilatur. nõ ualet conſequentia.

Corollarium. quando panis conuertitur in uerum corpus Chriſti, certe materia panis non manet, ſicut in corruptione ubi materia ſemper manet. & in illa, priuatio ad formã, quę corrumpitur. Ideo ſi quis quærat, quare forma in corruptione non annihilatur, poſtquàm nihil eius manet? Reſpondet doctor, quòd ideo eſt: quia priuatio illius formæ, quæ corrumpitur, manet in materia. Ideo illa forma non dicitur annihilari.

Arg. princ. deducitur.

Consequenter doctor noſter uult ſoluere argumentũ: quod probat, ꝙ accidentia panis ſeu euchariſtiæ nõ poſſunt conuerti in uerum corpus Chriſti.

Et pro declaratione, ſupponatur hoc, ſcilicet, quòd ubi ſolum ſunt accidentia panis, neque eſt ibi materia, neque forma panis.

Tunc arguitur ſic. In omni mutatione, debet eſſe aliquod commune, & termino a quo, & termino ad quem. Sed ſic eſt, ꝙ nihil eiuaeſt commune illis accidentibus, & corpori Chriſti: ergo unum non poteſt mutari in aliud.

Pro iſto argumento declarat liber, iſtum terminum commune, & ponit unam diſtinctionem de ly, commune. Et dicit quòd aliquid eſt commune in recipiendo, aliquid in prædicando, aliquid in conuertendo. Tunc ponuntur aliquæ propoſitiones.

Cõe dicitur triplicitur.

Materia in generatione, & corruptione, eſt communis in recipiendo: quia perdit formam corrupti; & recipit formam geniti. Exemplum, quando ex aere generatur aqua, aer corrũpitur: & forma aeris corrumpitur: & materia eius manet, & recipit formam aquæ. Ideo materia dicitur eſſe communis, quo ad receptionem: quia perdit formam corrupti, & recipit formam geniti.

Tunc pono talem propoſitionem. Si Deus conuerteret euchariſtiam hoc eſt ſpecies euchariſtiæ in uerum corpus Chriſti. Ibi non eſſet aliquid tale commune per receptionem: quia accidentia non ſunt in materia: ſed ſunt ibi ſine ſubiecto. Alii dicunt, quòd aliquid eſt commune per prædicationem. Et ſic dico, quòd illis & corpori Chriſti, eſt aliquid commune per prædicationem: puta ens: quia ens prædicatur de utroque puta de illis, accidentibus, & de corpore Chriſti. Ideo utroque termino eſt aliquid commune per prædicationem.

Alio modo aliquid dicitur commune utrique termino: quo ad potentiam: quia uterque terminus eſt ſub poteſtate conuertentis. Et ſic etiam dico, quòd utrique termino, eſt aliquid commune per potentiam; quia vterque terminus, eſt ſub plena obedientia Dei, quo ad eſſe, & non eſſe. Ex iſto ſequitur, ꝙ doctor noſter uult habere, ꝙ aliquid eſt commune utrique termino per prædicationem, & per potentiam. Sed non quo ad receptionem: ſicut eſt in generatione.

Pro declaratione iſtius argumenti ante oppoſitum, eſt notandum. Quòd doctor quærit ibi multas quæſtiones. Primo quærit utrum uirtute agentis naturalis ſeu creati, iſta accidãtia euchariſtiæ poſſint conuerti in aliquid. Et arguitur quòd ſic. Virtute agentis naturalis, iſta accidentia poſſunt conuerti in carnem ſacerdotis. Patet, ſacerdos ſumens euchariſtiã, ſic ſumit, quòd iſta accidentia, quæ ſunt ſacramentum, conuertuntur in carnem ſacerdotis: ſic quòd nihil illorum accidentium manet: & ipſis ſuccedit caro de nouo genita: & uirtute agentis naturalis. ergo talis conuerſio fiet, uirtute agentis naturalis. Ita quod ſi breuiter quæratur: quid fit de iſtis accidentibus, ſeu de illo ſacramento ſumpto a ſacerdote? Si dicas, ꝙ conuertuntur in carnem ſacerdotis. ergo agens naturale poteſt facere iſtam benedictam conuerſionẽ. Si dicas, ꝙ deſinunt ibi eſſe accidentia. ergo creatura annihilat: quia deſtruit illa accidentia ſubiecto non præſuppoſito.

Soluitur princ.

Pro ſolutione ponuntur egregiæ propoſitiones.

Accidentia nuſquã ſunt ſine ſubiecto niſi in ſacramento Euchariſtiæ

Prima. Nunquam Deus determinauit facere, accidentia ſine ſubiecto, niſi in euchariſtia.

Ex quo ſequitur, ꝙ nunquam debemus credere, aliqua accidentia eſſe ſine ſubiecto, niſi in euchariſtia; uel niſi haberemus per reuelationem.

Alia propoſitio. Difficultas eſt: utrum corpus Chriſti maneat ſub illis accidentibus tamdiu, quamdiu illa accidentia manent? Et declaro ſic iſtud. Iſte ſacerdos ſumit euchariſtiam iſtam. Non eſt dubium quin iſta accidentia alterantur: nam primo efficiuntur multum arida: & iterum in ſtomacho humida. Tunc quæro: utrum corpus Chriſti ſit ſemper ſub illis accidentibus? Reſpondet doctor noſter, quòd iſtud argumentum quærit difficultatem bonam: puta quando deſinit corpus Chriſti eſſe præſens illis accidentibus. Sed difficultas eſt apud doctores, quando deſinit ſic eſſe præſens. Et nota, quòd iſta quæſtio unum ſupponit; puta quòd corpus Chriſti non ſemper eſt ſub illis ſpeciebus, ſiue accidentibus. Et ibi adducit doctor duas opiniones extremas ſic, quòd neceſſe eſt alteram tenere.

Prima eſt ipſius Innocentii, qui ponit talem propoſitionẽ. Corpus Chriſti ibi deſinit eſſe. quando panis ſub illis accidentibus, non eſſet conueniens nutrimentum hominis. Sed dices: utrum accidentia ſint ſine ſubiecto uniuerſali: nam tu dicis, quòd non eſt corpus Chriſti: neque panis quod eſſet conueniens nutrimentum hominis, quomodo ergo ſunt ſpecies? Reſpondetur, quòd poſtquàm non eſt ibi corpus Chriſti, plus non eſt euchariſtia, & Deus nunquam determinauit facere accidentia ſine ſubiecto, niſi in euchariſtia. Ideo uidetur, ꝙ iſta accidentia, non ſint ſine ſubiecto. Dices in quo ſunt? Reſpondetur, quòd in aliqua ſubſtantia, ſcilicet in illa quam Deus de nouo producit.

Et pono aliam propoſitionem. Deus determinauit, quòd quando corpus Chriſti deſinit eſſe ſub illis accidentibus, quod produceret ſubſtantiam de nouo cui inhærebunt illa accidentia.

Eſt alia opinio, quæ tenet, quòd corpus Chriſti deſinit eſſe quando accidentia ita eſſent alterata, quòd non poſſent amplius afficere ſubſtantiam panis. iam in corpus, uel ſanguinẽ Chriſti conuerſum. Vnde imaginatur ſic. Quòd iſta accidẽtia poſſent ſic alterari, ꝙ panis non eſſet ſuſceptiuus illorum accidentium. & tunc deſinet eſſe ibi corpus Chriſti: & illa accidentia inciperent, informare ſubſtantiam de nouo productã, ſecundum exigentiam illius alterationis.

Et hæc de quæſtione decima.

QVAESTIO VNDECIMA.

An ex Dei potẽtia, poſſit eſſe corpus non locare, poſito loco.

Qvaerit doctor noſter egregiam quæſtionem, uidelicet, utrum Deus poſſet facere ꝙ ſit corpus, & locus: & ꝙ corpus non locetur in illo loco.

Breuiter pro iſta quæſtione tenet doctor partem affirmatiuam: puta Deus, poſſet facere, quòd erit corpus, & locus; & tamen corpus non locabitur in illo loco. Antequàm incipiamus tractatum, iſtud poteſt declarari. Nam in ſacramento altaris, eſt uerum corpus Chriſti, tantum ſicut in cœlo. & eſt ibi locus; puta aer. & tamen corpus, non locatur ab illo aere. ergo erit corpus, & locus & tamen corpus non locabitur in illo loco. Ex quo ſequitur falſitas aliquorum hæreticorum dicentium, ꝙ corpus Chriſti in ſacramento, ſolum erat præſens illi aeri, qui circundat hoſtiam. iſtud eſt falſum, & hæreticum.

Tenet Scot. quòd ſic.

Vnde pro iſta materia, eſt imaginandum, ꝙ hoſtia eſt ibi circunſcriptiuè: tamen corpus Chriſti non eſt ibi circunſcriptiuè. ergo erit ibi corpus, & locus, & ibi non locabitur corpus. Ponit doctor talem concluſionem. Non implicat contradictionem eſſe aliquod corpus ſine continente. i. non contineri ab alio corpore. Dico ꝙ non implicat contradictionem. Immo de facto ita eſt, ꝙ eſt aliquod corpus, quod non continetur ab aliquo alio: nam ultimum cœlum eſt uerum corpus, & tamen a nullo continetur.

Concl. Sco.

¶[Dico ultra, &c.]

Dicit doctor, ꝙ non implicat contradictionẽ, eſſe uerũ corpus: & eſſe uere locus. & ꝙ illud corpus non locabitur ab illo loco. Iſtud probat doctor ſic. Quando ſunt aliqua duo, quorũ nullum dependet ab altero non implicat. unum eſſe; & nõ habere reſpectum ad alterum. Sed ſic eſt, ꝙ corpus, & locus, ſunt duo entia, quorum unum nullo modo dependet ad aliud, quia corpus non dependet a loco: nec locus a corpore. ergo nõ eſt inconueniens, ꝙ unum ſit, & non hẽat reſpectum ad aliud. Et ultra corpus non hẽt reſpectum ad locũ. ergo nõ locatur in illo loco: quia locari, non eſt aliud, quàm corpus contineri in illo loco quod nihil aliud eſt, quàm corpus habere ubi ad illum locum. quia locari nihil aliud eſt, quàm habere ubi paſſiuum.

Arg. cõtra concl. ꝯ ratio.

¶[Contra iſta, &c.] Facit doctor noſter tres paruas rationes quæ uolunt probare, quòd Deus non poſſit facere, ꝙ ſit corpus, & locus, & ꝙ corpus non locetur in illo loco. Et format ſic

ſic ratio prima. Illud qnod per ſa conuenit alieui, non poteſt Deus facere illud eſſe ſine illo. Sed corpori per ſe coonenit eſſe in loco. ergo Deus non poteſt facere quin corpus ſit in loco. Reſpondet ad iſtud, per aliquas propoſitiones.

Soluitur 1. rō fundamē talis per quā primo conuenit corpori.

Prima. Corporeitas, eſt ratio, quòd natum ſit locari. Et breuiter dico, quòd ratione corporeitatis illud neceſſario ſibi cōuenit. Ideo Deus nō poſſet facere quin natum ſit locari: Aliud ſibi conuenit; puta locari. ſcilicet quòd locetur actu, & iſtud mere contingenter ſibi conuenit. & ideo, quia merè contingēter ſibi conuenit; Deus poteſt facere corpus ſine hoc, quod actualiter locetur.

Corollarium. Ex quo aptitudo ad loceri, & actueliter locari, ſupple circumſcriptiue inſequuntur corporeitetem, ſau rationem corporis; ſequitur ꝙ iſta duo nunquam poſſunt conuenire alicui, niſi ſit corpus.

Ex quo ſequitur, ꝙ ſubſtantiæ ſeparatæ: ſicut ſunt angeli, non ſunt natæ locari: neque locentur circumſcriptiuè.

Aptitudo ſequitur rē. cuius eſt nō autem actus

PONIT doctor egregiam regulam. Aptitudo aliculus rei, ſemper neceſſario inſequitur illud cuius eſt; ſed actus Illius apetitudinis, contingenter inſequitur illud cuius eſt: utputa aptitudo ad uidendum, ſemper inſequitur hominem: ſicut videre merè contingenter.

Ad propoſitum. Aptitudo ad locari, uacaſſario inſequitur corpus. Sed locari, merà contingenter ſequitur corpus: quia eſt actus aptitudinis. Ad propoſitum. Quando arguebat. Corpori, per ſe conuenit eſſu in loco. Dico, ꝙ ſi eſſe in loco ſit idē ꝙ netum locari. Dico ꝙ per ſe ſecundo mudo conuenit ſibi. Sed ſi eſſe in loco, ſit idem ꝙ actu locari, non conuenit ſibi aliquo modo per ſe: ſed merè contingenter.

2. rō Sco. cō tra concl.

Præterea corpus, dependet a locante. ergo non poterit eſſe corpus, quin locetur: ſeu ſit in loco. Reſponder doctor ponendo aliquas propoſitiones.

Prime. Corpus locatum nullam dependentiam neceſſariam ſimpliciter habet a locante: ſupple quo ad hoc, quod eſt eſſe in loco.

Alia propoſitio. Corpus locatum, quo ad hoc quod eſt eſſe in loco, ſolum merè contingenter, & ſecundum quid, dependet a locanta. Et dico, ꝙ ſic contingenter dependet, pro quāto locans circumſcribit locatum.

Corollarium. doctor ibi loquitur de locante formaliter, & non effectiuè; quia Deus omnie locat effectiuè.

3. rō ad idē

PRAETARAA contra illud quod dicitur de primo cœlo: quando dicitur, quòd aſt corpus, & quòd non continetur, nec locetur.

Et argultur ſic. Primum cœlum mouetur localiter. ergo acquirit ſibi locum: & ultra acquirit ſibi locum. ergo locatur. ergo malè dicebas, quòd erat corpus. & quòd non contioetur ab aliquo.

Soluit doctor iſtam rationem; ponendo aliquas propoſitiones.

Prima. Non ſaquitur, iſtud monetur localiter. argo locatur: uel acquirit ſibi locum. Sed oportet ſic arguere. Illud mouetur localiter. ergo locat, uel locatur. Modo primum cęlum mouetur localiter. Sed non locatur: immo locat alios cœlos.

Duplex ubi

Ex iſto uult habera doctor, quòd duplex eſt ubi. ſ. ubi actiuum, & ubi paſſiuum. Vbi paſſiuum, quod importetur per locari. Vbi actiuum, quod importetur per locare. Ideo dicit ultra doctor, quòd primum cœlum habet bene ubi actiuū: quia locat alios cœlos. Sed non habet ubi paſſiuum: quia non locatur, neque continetur, ab alio corpore. Sed tangit doctor paruam dubitationem: puta de quo prædicamento, eſt iſtud actiuum. ſcilicet illud locare. Doctor dicit reſponſionem, quare: quia illud eſt clerum. Et dico, ꝙ eſt da prædicamento ubi.

Prædicamētum ubi continet actiuū paſſiuū.

Et pono aliam propoſitionem. Vbi prædicamentum, diuiditur in ubi actiuum, & in ubi paſſiuum: ubi actiuum, eſt reſpectus loci ad locatum: uel quod locatur circumſcriptiuè actiuè. Sed ubi paſſiuum, eſt reſpectus locati ad locum: quod uocatur circumſcriptio paſſiua.

2. art. prin. Non eſt contradictio locū eſſe ſine corpore locato.

De ſecundo articulo principali. Doctor noſtar intandit talem concluſionem pro iſto ſecundo articulo. videlicat. Nō implicat contradictionem, locum, ſeu corpus, concauum eſſa, & nihil continere. Et iſtud probat doctor noſter: ſicut prius probabat, quòd poteſt eſſe corpus ſine loco.

Et arguit ſic. Quandocunque ſunt duo, quæ non ſunt ſimul natura: neque unum eſt prius altero: ſeu non depandet ab altero, non implicat cōtradictionam unum eſſe ſine altaro: ſed corpus concauum, ſeu locans, & corpus locatum, non ſunt ſimul natura: neque unum dependet ex altero. ergo unum poteſt eſſa ſine altero. Vnda notum eſt, quòd corpus locans, ſau concauum, nunc unum continet poſtea aliud continet. ergo non ſunt ſimul natura, neque unum dependet ex alio. Item confirmatur. Non implicat contradictionem, ultimum cœlū, & terram, eſſe ſine corporibus intermadiis, quo facto erit corpus concauum, puta ultimum cœlum: & nihil continebit.

Dices, cuaſio, dico, quòd non eſt poſſibila, quòd corpora intermedia corrumpentur, & maxime dico tibi de elemētis, quòd non eſt poſſibile, quod unum totum elementum corrūpatur.

Pro declaratione iſtius, notat doctor noſter egregia in philoſophia, de mente Ariſtotelis, ponendo aliquas propoſitiones.

Verū unū elementum ſecundū ſe. ſ non poſſit corrumpi. Quod ſecundum Ariſt.

Prima propoſitio. Quodlibet alementum habet principiū intrinſecum, quo poteſt nō eſſe; quia habet materiam: modo meteria eſt principium intrinſecum, quo res poteſt non aſſe.

Alia propoſitio. De menta Ariſtotelis: dato quòd elementum hebet intrinſecum principium quo res poteſt non eſſe, tamen non habet aliquod principium extrinſecum, corruptiuum, quod poſſit unum totum elementum corrumpere. & capio ibi totum cathegoricè. unde de mente Ariſtotelis eſt, ꝙ impoſſibila eſt unum totum elementum corrumpi. Ideo dixiſſet Ariſtoteles, ꝙ impoſſibile eſſet, ꝙ intermedia, ſeu elementa corrumpentur.

Quid ſecūdū ueritatem.

Conſequanter oſtendit doctor, quid ſit dicendum ſecundū ueritatem, & ponit talem propoſitionem, Deus potaſt facere, ꝙ ultimum cœlum remaneat, & ꝙ omnia intermedia corrūpentur: quo facto ſequitur ꝙ erit corpus concauum, & nihil continebitur ab illo.

Contra ueritatē inſtat.

Contra iſta arguit doctor, adducendo aliqua parua argumēta, quæ uolunt probare, quòd Deus non poſſet facere, quòd cœlum ultimum remaneat, medius corruptis. & arguitur ſic. Impoſſibile eſt uacuum eſſe. ergo impoſſibile eſt, quòd totū corpus illud concauum, puta ultimum cœlum, quod omnia continet eſſe, & quòd remeneat, & media corrumpantur. Vnde Ariſtoteles habet pro impoſſibili, quòd ſit dabile uacuum.

Soluit inſtātiam

Quid uacuū apud philoſophos.

Soluit doctor argumentum. Et primo declarat, quid philoſophi intellexerunt per uacuum: & dicit quòd philoſophi intellexerunt per uacuum, ſpacium non ſine dimenſionibus, ſed ubi ſunt dimenſiones ſina qualitatibus neturalibus. declaremus hoc: dicebant philoſophi antiqui, quòd inter trabes iſtas & terram, erant dimenſiones, ſcilicet longitudo, latitudo, & profunditas, ſine qualitatibus naturalibus: & ſic adhuc apud uulgares, ut patet. Nam ſi interrogaremus uulgarem non cognoſcentem aerem: nonne ab iſto latere ad illud eſt longitudo, latitudo, & profunditas, credo quòd diceret, quòd ſic. Io dicebant, quòd in uacuo erant dimenſiones: ſic non ponebat philoſophus, immo philoſophus ſi poſuiſſet uacuum, poſuiſſet duo latere, inter quæ nulla fuiſſet dimenſio: & illud dicebat eſſa impoſſibile. Sed dices extra textum, que ratione mouebatur Ariſtoteles, ut diceret hoc aſſe impoſſibile. mouebatur iſta ratione: quia ubi eſt diſcontinuatio partis a parte principali, totum deſinit eſſe: ſi ſic fuiſſet uacuum, fuiſſet diſcontinuatio unius elementi ab alio, quæ ſunt partes principales mundi: ideo totus mundus deſtructus fuiſſet, & annihilatus & quod habebat Ariſtoteles pro impoſſibili, quòd mundus deſineret aſſe: Quia tenuit contra fidem, quòd mundus nunquam incepit eſſe, nec deſinet eſſe: Dico temen ſecundum ueritatē, quòd debile eſt uacuum per potentiam diuinam: ſic uidelicet quòd Deus poſſet facere, quòd latera iſtius aulæ manerent, nullo penitus corpore manenta inter ea. dico ultra, quòd licet Deus poſſet facere illud per potentiam ſuam abſolutam, non tamen poteſt hoc neturaliter fieri. & quia Ariſt. merè naturaliter loquebatur, ideo illud nunquam conceſſiſſet.

Deus pōt facere uacuū.

Item arguit ſic doctor. Si inter aliqua latera non eſſet aliqd corpus; illa latera eſſent ſimul, & ſe tangerent per Ariſtotelē quinto phyſicorum, ubi dicit, quòd illa ſunt ſimul, & ſa tangunt, inter quæ non eſt medium. ergo ſi inter iſta duo latera eſſet uacuum: iſta duo latera ſa tengerent, & eſſent ſimul: qđ eſt falſum igitur. Reſpondet doctor noſter dicens, quòd diffinitio illorum, quæ ſunt ſimul, ſic eſt intelligenda, illa ſunt ſimul inter quæ nullum eſt medium actuale; Neque poteſt eſſe medium. Modo dico, quòd licet intar iſta letera non eſſet medium actuale, poſſet tamen eſſe, quod ſufficit ad hoc, ꝙ illa nō ſint ſimul. Et ideo diffinitio ſic intelligitur; illa ſunt ſimul, inter quæ non eſt medium, nec poteſt eſſe.

Quō intelligēda definitio eorum, q̄ ſunt ſimul.

Arg. Sco cōtraſe.

Conſequenter arguit doctor. Et formatur ſic argumētum. Impoſſibile eſt eſſe duo inſtantia temporis intar quæ non ſit tempus. ergo impoſſibile eſt eſſe duo latera, & quòd inter illa non ſit corpus medium. & per conſequens non poteſt dari

uacuum.

uacuem.Reſpondet doctor,ponendo egregias propoſitiones quæ magis intelliguntur per quæſtiones:& formatur ſic quæſtio.vtrum ſi Deus faceret ultimum cœlum. quòd non moueretur.vtrum poſſes facere, quòd aliquod corpus in illo quieſceret.& uidetur quòd non,quia tunc eſſet dabilis quies,quę non menſuraretur,neque tempore,neque motu:quia ſi ulti-

Tēpus quid ſit ſecundū Sco. mum cœlum quieſceret, tunc non eſſet tempus, neque motus:quia ſicut uidetur dicere iſte doctor in ſecundo, tempos non eſt,niſi motus primi mobilis.ergo ſi primum mobile nō moueretur,tunc non eſſet tempus,neque motus. conſequens eſt falſum:igitur. Reſpoodet doctor ponendo aliqoas propoſitiones.

Prima, non eſt inconueniens aliquid quieſcere ſine tempo

Soluit arg. re.Ideo dato,quòd primum cœlum non moueretur;ego dico quòd corpora poſſent quieſcere:& dico,quòd tunc quies non menſuraretur tempore actuali,neque motu actuali; ſed bene menſuraretur tempore,uel motu potentiali; per quod nihil aliud intelligitur,niſi ꝙ adhuc menſuraretur per tempus, qđ poteſt eſſe:quod quidem tempus cognoſcitur,per cognitioné temporis actualis.

Ex quo infert doctor, ꝙ dato, ꝙ damnati nunquam mouerentur,adhuc illi qui ſunt in paradiſo,poſſent quieſcere.& dico ꝙ illa quies,menſuraretur tempore uero,uel menſura uera,uel imaginaria.

Arguitur ſic.Si Deus faceret uacuum inter iſta duo latera, uel iſta latera diſtarent,uel non diſtarent inter ſe. Non eſt dicendum, ꝙ diſtarent;quia nullum eſt medium: nec eſt dicendum quin diſtarent : quia inter illa poſſet poni magnum corpus.ergo non ſequitur,quòd non poteſt poni niſi diſteut.Reſpondet doctor egregie,ad illud argumentum,dicens, quòd

Diſtantia dupliciter. diſtantia poteſt capi dupliciter. Vno modo formaliter reſpectu unius lateris,ad aliud latus.Et ſic dico, ꝙ talia latera, uerè diſtant,diſtantia formali. Alio modo capitur diſtantia pro medio,quod facit latera diſtare.Et tunc dico, ꝙ latera illa nō diſtant poſitiuè:quia inter illa nullum eſt medium. diſtant tamen priuatiuè:quia dato, ꝙ ibi non ſit medium, tamen natū eſt.ibi eſſe medium.

De tertio articulo.Nunc doctor noſter in iſto tertio arti-

3 art. culo,uult ſoluere unam quæſtionem. puta utrum poſſet concedi,quòd ſit locus,& quòd non contineat locatum.

Pro declaratione ponit doctor pulchras propoſitiones.

Prima propoſitio.Iſte terminus locus,eſt terminus connotatiuus: ſupponit pro ſuperficie concaua corporis,connotando illam ſuperficiem aliquid continere.

Ex quo ſequitur, quòd ſi illa ſuperficies non contineat,tūc non plus dicitur locus.Sequitur, quòd illa ſuperficies, poteſt deſinere eſſe.

Q̄uo locus remaneat ꝗmotu loca ti. Doctor noſter tangit unam difficultatem; utrum ſi eſſet unus locus,ideſt una ſuperficies concaua, quæ ſucceſſiue aliud, & aliud corpus contineret;utrum ibi maneret idem locus. Reſpondet,quòd ibi eſt parua quæſtio,quam ſoluit Ariſt.iiii. phyſic.ponendo talem propoſitionem: quandocunque eſt aliqua ſuperficies concaua, quæ continet, quicquid contineat ſucceſſiue, propter hoc non ſequitur, quin ſemper non maneat idem locus: ſed tamen quando nihil continet, deſinit eſſe locus.

Arguitur ſic.Qoando ſuperficies aliud, & aliud continet, habet alium,& alium reſpectum. ergo non remanet idem locus.Reſpondet doctor ad illud argumentum quòd uerum eſt quòd ſecundum quod ſuperficies concaua aliud,& aliud, cōtinet:ſecundum hoc habet alium,& alium reſpectum;ſed tamen propter hoe non ſequitur, quòd ſit alius & alius locus, & dat doctor noſter,aliqua exempla,puta albedo iſta,eſt ſimilis illi albedini:utrum ſecundum quòd eſt ſimilis huic albedini,& alteri albedini,utrum propter hoc dicatur alia,& alia albedo?Similiter aliud exemplum,Sortes eſt pater, habens plures filios,alia paternitate eſt pater reſpectu iſtius filii, & alia reſpectu illius filii,& tamen propter hoc non eſt aliud,& alius homo pater. Eſt ergo ibi aſpiciendum quando loquimur de iſtis terminis connotatiuis,aut uideamus pro quo ſupponit: & utrum illud pro quo ſupponit,aliquo modo deſinat eſſe.

4. art. QVAARET in iſto quarto articulo, utrum ſit poſſibile, ꝙ aliquod corpus ſit præſens alicui loco circumſcriptiuè, & ꝙ

Impoſſibile eſt corpus ēē præſens loco circūſcriptiuè,& nō cōtineri loco non contineatur a loco.Reſpondetur, quòd eſt impoſſibile. Quod declarat doctor:quia ubi paſſiuum,non eſt,niſi circumſcriptio paſſiua:quod ſic debet declarari in doctore, quòd ubi paſſiuum, ſecundum quòd locatum continetur, non eſt niſi reſpectus quo totum eſt præſens toti,& pars,parti,& alia pars alteri parti.

Ex quo ſequitur, ꝙ contineri circumſcriptiuè, nihil aliud eſt,quàm locatum habere reſpectum ad totum locum, & una pars,ad unam partem:& alia,ad aliam partem. Vnde eſt ibi notandum, ꝙ omnia iſta ſunt ſinonima de mente doctoris; circumſcribi,circūſcriptio paſſiua,vbi paſſiuum, eſſet ſub modo quantitatiuo.

Ex quo ſequitur falſitas illorum,qui imaginati ſunt, quòd *4.ſynonima* modus quantitatiuus erat quantitas,uel aliquid intrinſecum quantitati,falſum eſt:immo,quod habet modum quantitatiuum,poteſt non habere illum modum.

Sed hic eſt dubium. Et arguitur ſic:uel iſta circunſcriptio *Modus quātitatiuus, quid ſecundum Sco.* paſſiua,eſt aliquid,uel nihil.Si aliquid, uel eſt quantitas ipſa, uel aliquis reſpectus:& ſi aliquid,detur. Reſpondet doctor, quòd iſta circunſcriptio paſſiua, iſte modus quantitatiuus, ubi paſſiuum, non eſt niſi quidam reſpectus, quo totum eſt præſens toti,ſecundum omnem partem:& una pars, uni parti,ſic,quòd non alteri

¶Sed dicitur,quòd ubi &c.]

Nunc doctor ponit unam euaſionem iſtorum antiquorum puta D.Thomæ,Aegidii,& aliorum.Et iſta difficultas proueniebat ea diſtinctione prædicamentorum, & maxime ſex ultimorum prædicamentorum.Et fuit difficultas etiam inter philoſophos, & doctores, & adhuc nunc eſt, quid ſignificat iſte terminus,actio.Ideo doctor noſter uult nunc iſtam terminare:& ponit primo propoſitionem talem. Opinio aliquorum *Opi aliorū, de ſex ultimis prædicamentis.* fuit,quòd iſta ſex ultima prædicamenta, non important aliquid præciſè abſolutum,neque reſpectiuum tantum; ſed important abſolutum, & reſpectiuum,iſtud improbat doctor,& formatur ſic argumentum:ubi eſt prædicamentum,ſicut ſubſtantia,eſt prædicamentum: ſed prædicamentum debet habere conceptum per ſe unum.ergo non importabit abſolutum, & reſpectiuum.

Eſt ibi notandum,quòd non eſt inconueniens,quòd conceptus formalis,ſicut eſt notitia,importet abſolutum, & reſpectiuum.Vnde conceptus cui ſubordinatur iſte terminus, pater,importat,ideſt ſignificat indiſtinctè,& abſolutum, & reſpectiuum.Ergo ex iſto uidetur, quòd doctor malè arguat. Reſpondetur breuiter,quòd optime doctor, & ingenioſe arguit. Non uult doctor negare quin aliquis conceptus cui ſub *Idē conceptus pōt ſignificare abſolutum & reſpectiuum.* ordinatur ille terminus non importet & abſolutum & reſpectiuum.Dico ultra,quòd doctor uoluit negare, ꝙ ſignificatū proprium, & formale alicuius prædicamenti,ſit aliquid aggregatum,ex abſoluto, & reſpectiuo.

Ex quo ſequitur de mente doctoris, quilibet terminus præ *Formale ſignificatū termini prædicamentalis, eſt ſimplex.* dicamentalis de ſignificato formali, non importat aliquod per accidens:ſed oportet,quòd importet aliquid quod eſt per ſe unum.

Ex quo infert,quòd iſta ſex ultima prædicamenta, de ſignificato formali,non important niſi reſpectum.ita,quòd ſi quęratur iſte terminus,actio,quid ſignificat?Reſpondeo,quòd reſpectiuum agentis,ad paſſum iſte terminus,ubi, quid ſignificat.non ſignificat niſi reſpectum totius ad totum:uel alicuius partis,ad aliquam partem.Et hoc de ubi circunſcriptiuo.

Arguitur ſic;ubi,ſuſcipit magis. ergo non importat reſpectum.antecedens patet per Ariſtotelem quinto phyſic. qui dicit, ꝙ ad ubi eſt per ſe motum:& quia motus ſucceſſiue ſit,ergo motus ſucceſſiue acquiritur.quod non poteſt fieri, niſi importaret reſpectum.

Pro ſolutione iſtius argumenti, doctor ponit unam diſtinctionem,dicens, ꝙ duplex eſt reſpectus.ſ.intrinſecus adueniēs, *Duplex eſt reſpectus.* & extrinſecus adueniens.& differunt adinuicem;quia reſpectus intrinſecus adueniens,neceſſario ponuntur,poſitis extremis: & nunquam de nouo ponuntur, niſi ponatur aliquod abſolutum.

Ex quo ſequitur,quòd ad reſpectum intrinſecus adueniem- *Duæ conditiones reſpectus intrinſecus aduenientis.* tem,duæ conditiones requiruntur. Prima conditio; ꝙ neceſſario ponitur poſitis extremis in quacunque diſtantia. Secunda conditio,quòd nunquam ponuntur, niſi poſito aliquo abſoluto.

Ex quo infert doctor, ꝙ reſpectus intrinſecus adueniens, nunquam per ſe acquiritur.quia nunquam poteſt acquiri,niſi poſito aliquo abſoluto,ad cuius poſitionem neceſſario ponitur.Ideo per accidens ponitur.Declaremus, Sortes nunc eſt, uerum nunquam poſſet dici pater,niſi ponatur aliquod abſolutum in rerum natura.

Ex quo ſequitur aliud corollarium, ꝙ quando dicit Ariſt. in quinto phyſ.ad relationem non eſt per ſe motus. intelligit de relatione intrinſecus adueniente,quæ non poteſt acquiri, niſi adueniente aliquo abſoluto.

Alius

Allus eſt reſpectus extrioſecus edoeniens, & poteſt poni ſi-na poſitiooe cuiuſcuoque ahſoluti.practicemus. Ecce igoem, ecce lignum; utrum propter poſitionem ligni, & ignis ſequetut actio? Reſpondetur, quòd non. Secuodo dico, ꝙ pôt poni, ſine paſſionè abſoluti. practicemus iſtud, uerũ eſt hic notandũ, quòd iſtud vinum, non locatur a poto meo, io camera mea. ergo iam oon ponitur locus, poſitis eatremis. & poteſt poni ſina poſitione ahloluti de oouo; puta quòd ſolum vinum ponatur in poro. Ex quo infert doctor, quod poſtquam ubi poreſt per ſe acquiri ſioe abſoluto acquiſito, quòd per ſe poreſt acquiri. & hahere propriam acquiſitiooem. Et ideo ſolum uidendum eſt, ſi io iostaoti, uel ſucceſſiue acquiratur. Vnde concedimus quæ dicis: ſed tu oon declaraa quomodo ſuſcipit magis, & minus: declarahit ibi doctor, pooendo telem propoſitiooem. vbi paſſiuum, dato quòd ſit reſpectus, poteſt ſucceſſiuè acquiri. quod declarat. nam notum eſt, quòd una pars poteſt primo eſſe præſeos vni parti: & poſtea elteri parti: ergo ſucceſſiuè acquiritur: Et ubi paſſiuè, oon dicit oiſi loceri. Seqoitor ergo, ꝙ ſucceſſiuè poteſt acqoiri, & per cooſequeos poteſt ioteodi & per ipſum poteſt fieri motos.

Vbi per ſe acquiritur per motum ſucceſſiuum

Ex iſto ſequitur, quòd optimè dicit philoſophus, quòd ad uhi eſt per ſe motus, poſtquàm ſucceſſiue poteſt ecquiri. Et poteſt habere ſuam propriam acquiſitionem: immo plus, qnòd poſſunt aſſe extrema reſpectua extrinſecns adueoientis, dehite approaimata, uhi tamen noo ſequitur reſpectus: qoia eſt in potenria Dei, noo producere reſpectus extrinſecus, poſitis extremis debitè approximatis. Eaemplum: corpus Chriſti in ſacrameoto altaris, eſt dehite approaimatum: & tamen non locatur ab illo aere, neque habet ubi paſſiuum reſpectu illius aeris: & dico, quòd Deus poteſt facere, qoòd aer ſit mihi debitè approaimatus, & tamen non locahit me ſicut patet de corpore Chriſti, uhi Deus non habet maiurem poteſtatem, quàm ſuper alia corpora. ergo ſi facit hoc reſpectu illios corporis, etiam poterit facere quo ad cætera omoia alie corpota.

¶ De ſecundo intellectu, &c.]

Vtrum duo corpa poſſint eſſe ſimul.

In iſto articulo doctor noſter intendit tractere ooam difficoltatem, ſcilicet utrum doo corpore poſſuot eſſe ſimul in eodem loco.

Pro reſponſione eſt ibi ootandum, ꝙ apud doctores aotiquos, fuit magoa controoerſia: an Deus poſſet iſtud facere: tamen pro ueritate. & ſecundum quod doctores Moderni teoeot ponit propoſitiones.

Prima propoſitio eſt telis. Naturaliter, duo corpore nó poſſont eſſe ſimul in eodem loco.

Par affirmatiua eſt vera & probatur

Alia propoſitio. Virtute Dei, doo corpota ſimol poſſunt eſſa in eodem loco. Iſta cooclusio poteſt probari aliquibus dictis ſacræ ſcripturæ, & ratione. dictis ſacræ ſcripturæ, nam babetur, quòd Chriſtus intrauit ad Apoſtolos ianuis clanſis. i. Chriſtus ſimul fuit cum hoſtio, ſeu illo ligno: quod fieri non potnit, oiſi duo corpora ſimul fueriot in eodem loco, i. Chriſtus teci i, quòd ſuum corpus, & ligoom ianuæ, ſimul fuerunt in eodem loco. Similiter dicitur quaodo eaiuit de utero uirginis Mariæ, ubi nulla frectura fuit, quod non uidetur fieri potuiſſe, oiſi duo corpora fueriot ſimul io eodem loco. Ratione ſic poteſt probari. Duo corpora eſſe io eodem loco, nihil aliud eſt, quàm duo corpora contioeri ab eodem loco: ſed noo eſt loconueoiens, duo corpora cootineri ab eodem loco, quod probo ſic: quia duo corpora contineri ab eodem loco, nihil aliud eſt, quàm unum locum. i. ſuperficiem, habere duos reſpectus, ſeu duo uhi, actiua: ſed hoc noo eſt inconueoiens. pater, non eſt inconuenieni duos reſpectus eioſdem ratioois eſſe io eodem. ergo non erit incoouenìens, ꝙ eadem ſuperficies béet duo ubi, ſeu duos reſpectus ad duo locata.

Arg Sco. cõtra cõcl noſtram.

Doctor noſter facit aliquas paroas rationes ed probandum quòd non. Et prima ratio incipit ibi: quia pari ratione aliud corpus. Et formatur ſic ratio. Si doo corpora poſſent eſſe ſimul io eodem loco, ſequeretur, quòd infinita: ſed hoc eſt falſum. ergo. conſequentia prohatur: quia non eſt maios ratio, ꝙ poſſint duo eſſe in eodem, quàm iofinita, uel centum: ſed illud eſt falſum. Tunc quærit. otrum telia corpora, quæ eſſent ſimul io eodem loco, ſic ſe heherent, quòd quodlibet contineretur ab eodem loco? Si quodlibet contineatur. ergo ſequitur ꝙ locus habebit plures circuoſcriptiones actiuas, & cáret plures circunſcriptiones paſſiues. qood uidatur eſſe ſelſum. Reſpondet doctor ibi per aliquas propoſitiones.

Soluit Scot. arg.

Prima. Quando plura corpora ſunt in eodem loco: quodlibet corpua habet ubi paſſiuum, ſeu circuoſcriptiooem paſſiuam. Ideo dico, ꝙ locus qui cootioet illa corpora, habebit tot ubi actiua, quot habebit corpore conteota: ita ꝙ per unũ ubi, continet uuum corpos: & per aliud, continet aliud corpus, &c. Et iſtud noo eſt iocoouenoiens, ut declaratum eſt.

Quærit doctor, utrum Deus poſſet facere, quòd in eodem loco ſit corpos, & angelus: utputa, otrum Deus poſſit facere, qoòd in loco in quo eſt lapis, ſit engelus. Reſpoodetor, quòd ſic. Dico tamen, ꝙ angelus non poteſt circunſcrihi a loco: qa non eſt corpns, oeque eſt demonſtrabilia. ideo oon habet circunſcriptionem, ſicot corpora. Et breuiter pono talem propoſitionem. Deus poteſt facere doo corpora eſſe io eodem loco: duos angelos eſſe io eodem loco: oouum corpus, & unum angeluoi, eſſe io eodem loco.

Cócl. authoris.

Arguitur ſic. Impoſſibile eſt idem ſimul bis repleri: ergo impoſſibile eſt, qoòd dno corpora ſiot ſimul in eodem loco. Pro iſta argumento ootat doctor pooendo talem propoſitionem: quòd idem bis repleri, poteſt iotelligi dupliciter. Vno modo, quodlibet illorum facit diſtare partem e parte: & illud oó eſt uerum. Alio modo poteſt intelligi, quòd idem bis replearur. ideſt, qoòd haheat plores reſpectus coorinentes circunſcriptiuè: & hoc ooo eſt iocoouenìens Vnde locum repleri, nihil aliud eſt, quàm ꝙ totus locus ſit pſens toti locato. & uoa para, oni parti, & altera pars, alteri parti. & ſic noo eſt iocoouenoiés, ꝙ idẽ locus, bis repleetur, uel ter, uel quater, uel pluries.

Idẽ bis repleri dupliciter.

Ad idem argoit doctor ooſter. Voum corpus facit diſtare letera loci, uel perꝛes loci adinuicem. Tuoc quærit doctor noſter, otrum agena naturale poſſit facere, quòd ſiot duo corpora, quorom quodlibat faciat diſtare partes loci adinuicem? Reſpoodetur ad quæſtionem, quòd facere diſtare partes loci ahinuicem; poteſt intelligi dupliciter. Vno modo effectiuè. Alio modo formaliter? Tunc pono talem propoſitionem. Impoſſibile eſt duo corpora effectiuè facere diſtare partes loci ab inuicem. Alio modo formaliter. Vnde dicit doctor, ꝙ plora corpora formaliter poſſuot facere diſtare partes loci ahinuicem. quod probo ſic: quia ſic diſtare formaliter abiouicem nihil aliud eſt, qoàm ꝙ ille locus ſit præſens illi corpori. & pars parti, & altera pars alteri parti.

Facere diſtare partes loci duplicater

Ad confirmationem: Quia quodlibet conteotom, oel locatum facit diſtare partes loci ahinuicem. patet: quia quodlibet illorum, &c. Breuiter ad iſtud arg. Reſpondet doctor, ponédo aliquas propoſitiones.

Prima. Idem eſt replere locum, & diſtare, & eſſe ſub modo quantitatiuo, ſeu circuoſcriptiuè. Et dico, ꝙ illud poteſt intelligi effectiuè, & formaliter. Si effectiuè: impoſſibile eſt. Si formaliter, noo eſt impoſſibila.

Ea quo ſequitur, ꝙ Deus poteſt facere, ꝙ unum corpua ſit præſens toti loco, & pars parti; & altere pars alteri parti. Ideo quando faceret duo corpora eſſe in eodem loco, nihil aliud faceret, oiſi quòd talia corpora hebeant tales reſpectus.

Plura corpora eſſe in eodem loco qd ſit.

Da tertio iotellectu. Pro tertio, & ultimo puncto, dicit, quæ ſunt illa quæ poſſunt babere uhi; uel qoæ poſſuot circuoſcrihi e loco. Reſpondet doctor egregiè. Primo. Nullum indiuiſibile, ſicut engelus, poteſt circunſcrihi: quia ooo poteſt habere unam partem præſentem uni parti loci, & aliam partem præſentem alteri parti. Et ſi dicaa. Totus angelus pót eſſe præſeos uoi toti loco: concedo. ergo poreſt circunſcribi. nego cóſequeotiam. & ratio eſt; qnia noo poteſt habera unam partem præſentem uni parti: & aliam partem, alteri parti: quia nó habet partes, cum ſit indiuiſibilis.

Quæ poſſũt eſſe in loco circũſcriptiuè.

Ex quo iofert doctor, qoòd ſola queotitas, ſeu ſolæ quaotitetes, poſſunt hebere uhi, circonſcriptionm. patet ſic: quia ſolum illa poſſuot eſſe præſentia toti loco; & uoe pars uni parti: & alia pars, alteri parti. Dico ultra, quòd licet ſola corpora poſſuot circuoſcrihi, noo tamen ſequitur, qoòd neceſſario circumſcrihaotur. patet de ſacramento altaris, in quo corpua Chriſti eſt uerè quaotom, uerè magnum, ſicut in cœlo: & tamen ibi noo circunſcribitor. Vnde benè ſequitur, iſtud circunſcribitor. ergo eſt quantum: ſed noo è cootra. ut patet de corpore Chriſti in ſacrameoto, quod eſt quantum, & magoum; & tameo non circuoſcribitur: quia ibi noo eſt circunſcriptiuè: quia totum eſt præſens toti hoſtiæ, & totum, cuilibet parti hoſtiæ. Beoe uerum eſt tamen, quòd hoſtia eſt ibi circuoſcriptiuè.

Ad argumentum prioeipale quid dicendum ſit. patet ex primo intellectu quarti erticuli. Nunc doctor io qoæſtione ſequeoti uult tractare aliqua, qoæ ſolom a Deo poſſunt fieri.

QVAESTIO DVODECIMA.

De creatiõe & cõſeruatione creaturæ a Deo.

DOCTOR ooſter io iſta quæſtione uult oſtendere, qualiter creatura ſe habeat ad Deum, quo ad eſſe, & conſeruari:

&

& intendit in iſte quæſtione tres articulos. In primo uult determinare de creere, & conſeruare. Et quærit. Vtrum creatio paſſiua, & conſeruetio paſſiua, importent eandem dependentiam, ſeu reſpectum creaturæ ad Deum. Supponamus hoc, quod uerisſimum eſt, puta quòd creatura, cauſetur a Deo, & conſeruatur a Deo. Vtrum iſta creatio paſſiua, qua cauſatur; & conſeruatio paſſiua qua conſeruatur, ſit unus, & idem reſpectus. puta, utrum creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua, ſint duo reſpectus, duæ dependentiæ; uel unus, & idem reſpectus.

Suppoſitũ uerisſimum

Pro ſolutione iſtius doctor ponit aliquas propoſitiones.

Prima, quæ incipit de primo dici poteſt, talis eſt. Creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua, dicunt unum & eundem reſpectum. Iſtud probat doctor, & formatur ſic ratio clare, Creatio, & conſeruatio actiua; & creatio, & conſeruatio paſſiue, habent idem fundamentum penitus, & eundem terminum: ergo non diſtinguuntur, uel ſi diſtinguantur, erunt eiuſdem rationis. Notandum eſt pro iſto termino creari. & conſeruari, quod eſt uelle diuinum, & hoc intelligendo de termino proximo, & immediato.

Vnde ibi eſt notandum extra textum, quòd uerum é, quòd Deus creat; etiam uerum eſt, quòd Deus conſeruat. Et ſi quæratur, quo, Deus creat: Reſpondetur breuiter, quòd uelle ſuo. Nam Deum creare Petrum, nihil aliud eſt, quàm Deum uelle Petrum eſſe. uelle ergo diuinum, eſt terminus immediatus, creationis, & conſeruationis, & illud eſt unum & idem: & res creata, eſt una, & eadem: ergo ibi erit idem fundamentum, & terminus. Sequitur, quòd iſta creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua, & idem reſpectus, uel erunt ſaltem eiuſdẽ rationis: ſi ſit unus, habeo intentum: ſi ſint duo, eſt implicatio contradictionis. Et ſumitur ibi, intelliget plures dependentiæ, patet ſic: quia tunc idem dependeret ab aliquo duabus dependentiis totalibus, quod eſt inconueniens, & impoſſibile, ſecundum doctorem noſtrum. Et quod ſit, oſtendo ſic: Petrus creatur a Deo, Dices quid eſt creari a Deo? Reſpondetur, quòd nihil aliud eſt, quàm Petrum habere eſſe a Deo, ergo eſt Petrum dependere a Deo, quod poteſt probari per unam propoſitionem doctoris: quia illud dependet eſſentialiter ab aliquo, quod aſt ratio eſſendi illius, & ſine quo illud non poteſt eſſe: ſed ſic aſt, quòd creature habet eſſe a Deo: & non poteſt habere eſſe niſi a Deo, ergo dependet ab ipſo Deo.

Quo, Deus creat, & qd ẽ Deũ creare.

Tunc uidendum eſt de conſeruatione paſſiua. Et quæro quid ſit ipſa conſeruatio paſſiue, utrum ſit dependentia creaturæ ad Deum. Reſpondetur breuiter, quòd ſic: quòd ſic oſtendo: quia Petrum conſeruari, non eſt aliud, quàm Petrum habere eſſe a Deo, ergo Petrum creari a Deo, & Petrum conſeruari a Deo, non eſt niſi dependere a Deo: ſed impoſſibile eſt idem dependere ab aliquo duabus dependentiis totalibus, quod probo extra textum, probatio tamen eſt doctoris, patet ſic: ſi ponantur iſtæ duæ dependentiæ: & ſint a, & b, tunc ſic, Petrus dependet a Deo per a, ergo non per b, patet ſic: quia ſi circunſcriberetur, b, non minus Petrus haberet eſſe per a, & e cõtra. ergo b, non eſt alia dependentia ab a. ergo impoſſibile eſt, quod aliquid dependeat ab aliquo duabus dependentiis totalibus. igitur hoc intendit doctor noſter.

¶Quia ſucceſſiuum dum manet, &c.]

Dices, dico tibi, quod res ſicut Petrus ſecundum quòd conſeruatur habet aliud eſſe a Deo continuò, habet aliam, & aliam dependentiam. Reſpondet doctor ad iſtam euaſionem, ponendo differentiam inter rem permanentem, & ſucceſſiuã. Vnde res ſucceſſiua ſic ſe habet, quòd quandocunque uerum eſt dicere, quòd eſt, hoc eſt ſecundum aliud, & aliud eſſe: quia ſecundum aliam & aliam partem: ſed de re permanente non eſt ſic: quia eſt ſecundum idem eſſe: quia non eſt ſecundum aliam & aliam partem: quod poteſt oſtendi de quocunque permanente.

Differentia inter rẽ permanentẽ, et ſucceſſiuam

Ex quo ſequitur, quod res permanens, ſecundum idẽ eſſe, creatur, & conſeruatur, una, & eadem dependentia, quæ uocatur conſeruatio, ſeu creatio paſſiua.

Corollarium ſecundum communem curſum ſolis, res permanentes creantur, & conſeruantur: quod oſtendo: quia res ſucceſſiuè ſecundum quod ſunt, habent aliud, & aliud eſſe: ergo ſemper aliud & aliud creatur, omnia iſta probantur per D. Auguſtinum 4. ſuper Geneſim, c. 12. ubi dicit, quod uirtus Dei eſt uirtus omnipotentis, & omnitenentis: per omnipotentis, intelligitur creatio, & per omnitenentis, conſeruatio. itaque uult habere D. Aug. quod ſi Deus non teneret tem. i. non conſeruaret: in nihilum rediret.

Ex quo uult habere, quod conſeruare, eſt habere eſſe, & dependere a Deo, quod ſi non ita fieret, res non eſſet: & hoc eſt quod uult dicere doctor de creatione, & conſeruatione.

¶Diceretur hic, &c.]

Nunc doctor noſter adducit opinionem D. Bonau. quæ ſtat in aliquibus propoſitionibus.

Opi D Bonauen.

Prima. Creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua, non ſunt unus, & idem reſpectus. Et quando arguitur. Quia creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua, habent idem fundamentum, & eundem terminum: ergo non erunt duo reſpectus, uel illi erũt eiuſdem rationis; quod eſt impoſſibile. Reſpondet D. Bonauẽtura, quòd ipſius creationis paſſiuæ, & conſeruationis paſſiuæ non eſt unum, & idem fundamentum. Ideo tu domine Scote, præſuppouis unum falſum. Dicit ultra, res quæ creatur, nõ eſt fundamentum crationis paſſiuæ, & conſeruationis paſſiuæ ſed duæ paſſiones, puta paſſio creationis paſſiuæ, & paſſio conſeruationis paſſiuæ. Vnde imaginatur D. Boneuentura, quòd creatur, eſt uerbum paſſiuum: ergo importat paſſionem, conſeruatur, etiam eſt uerbum paſſiuum. ergo importat paſſionem. in iſtis duabus paſſionibus, quæ diſtinguntur, fundantur duo reſpectus, quorum unus uocatur creatio paſſiua, ad Deum, & alter uocatur conſeruatio paſſiua, ad Deum, & immediatè iſte duo non fundantur in re creata. iſtam probat D. Bonauentura, per Ariſtotelem quinto Metaphyſicæ, qui dicit quòd relationes ſecundi modi, fundantur ſuper actionem, & paſſionem: ſed iſtæ duæ relationes, puta creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua, ſunt de iſto ſecundo modo, ergo fundantur in actione, uel in paſſione: ſed non in actione: ergo in paſſione.

¶Hic nolo declarere quot ſunt modi relationum, &c.]

Reſpondet doctor ad iſtud argumentum per aliques pulchras propoſitiones.

Reſpondet Sco. ad arg. D. Bonau.

Prima eſt iſta: Ariſtoteles quinto Metaphyſicæ dicit ea, quæ dicis.

Secunda propoſitio. Dico, quòd licet Ariſtoteles dixerit iſtud, non tamen capit ad illum ſenſum ad quem tu capis, puta, quòd paſſio ſit ibi fundamentum: nec quòd relationes ſecundi modi, fundentur in actione, uel paſſione, quod ego probo. Relationes ſecundi modi, manent, vbi non manet actio, neque paſſio. ergo iſtæ relationes ſecundi modi, non fundantur in actione, neque in paſſione: aliter relatio maneret ſine fundamento, maiorem probo, & declaro ſic. Quando pater generat filium, eſt ibi actio, & paſſio: paternitas, & filiatio, ſunt relationes ſecundi modi, & tamen manent, ubi non manet generatio actiua, & generatio paſſiua. Dices, quid ergo dicemus ad Ariſtotelem expreſſe hoc dicentem: Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones. Prima, quando dicit Ariſtoteles, quòd relationes ſecundi modi fundantur ſuper actione, & paſſione non uult dicere quòd actio, & paſſio ſunt fundamenta, neque rationes fundandi relationis ſecundi modi.

Expoſitur locus Ariſt.

Alia propoſitio uoluit habere Ariſtoteles in iſto dicto, quod relationes ſecundi modi, benè præſupponunt actionem, & paſſionem: non tamen tanquam fundamenta, neque rationes fundandi: quia iam ut dictum eſt, manerẽt relationes ſine fundamento.

Item ſic. Quando Deus creat creaturam: ibi nulla eſt paſſio, quod probo ſic. Nunquàm in aliquo eſt paſſio, niſi aliquid recipiatur in illo, quod patitur: ſed quando lapis creatur, bene uerum eſt, quòd lapis accipit eſſe: ſed quòd præter illud eſſe aliquid accipiat, totum eſt, quòd non. ergo ibi non é aliqua paſſio, Dicit enim D. Auguſtinus ſuper Geneſim 12. quòd aer a ſole non eſt factus lucidus, ſed ſit lucidus: quod probat: quia ſi eſſet factus lucidus a ſole, ſole recedente, adhuc remaneret lucidus: quod eſt falſum. ſed ſic eſt. quòd creatura ſe habet ad Deum, ſicut aer ad ſolem: ſed per te aer non eſt factus lucidus a ſole: ergo creatura non eſt facta e Deo, ſed ſit a Deo cõtinue, ſicut aer ſit lucidus a ſole. Reſpondeo pro declaratione iſtius, ponit doctor aliquas propoſitiones.

1. arg. D. Bonau.

Reſpondet Sco. ad ſecũ dũ D. Bona.

Prima. Tota difficultas iſtius argumenti dependet, ex fieri. Vnde aliquid continue fieri, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quòd continuè accipiat aliud, & aliud eſſe: & ſic ſola ſucceſſiua continue fiunt: quia ſola ſucceſſiua accipiunt continuè aliud, & aliud eſſe: quia aliam & aliam partem, cũ non quam habeant duas partes ſimul. & ſic dico, quòd creatura permanens, non ſic fit a Deo. Alio modo dicitur aliquid fieri cõtinue: quia continuè dependet ab alio, ſeu continuè habet eſſe ab alio, ſic quod ſi illud eſſe, non eſſet ab alio, totum illud rediret in nihilum: & tunc dico, quod creatura permanens ſicut homo, lapis, continue fit a Deo, id eſt continuo ſuum eſſe habet, non dico aliud, a Deo. Immo dico plus dicit doctor, quod ſi illius

Aliquid cõ tinuè fieri duplicitur.

filius in diuinis ſic continue habet eſſe a patre. Non dico, ꝙ continuè habeat, uel accipiat aliud, & aliud eſſe, à patre: quia hoc eſt hæreticum. Neque dico, ꝙ filius continuè depender a patre: quia ipſius filii ad patrem in diuinis, non eſt aliqua dependentia. dependere enim, ſemper dicit imperfectionem in illo quod depender, puta ꝙ eſt alterius naturæ, vel eſſentiæ ab illo a quo dependet. Modo notum eſt, ꝙ filius in diuinis, non eſt alterius naturæ, neque eſſentiæ a patre. Iden tota difficultas ſtabat in iſto termino fieri.

2. art. Declaratur quid ſit creare, & quid conſeruare. Res quæ habet eſſe, põt comparari ad tria.

Da ſecundo articulo. In iſto articulo doctor intendit declarare duos terminos, ſcilicet creare, & conſeruare. Et primo in paſſiuo: ſecundo in actiuo. Et ponit talem propoſitionem. Nõ eſt inconueniens, quòd per iſtum terminum creari, duo ſignificentur. Et pro maiori declaratione, ſupponatur illud, ꝙ ibi dicit doctor: quòd res, quæ habet eſſe, poteſt comparari ad illud a quo habet eſſe: poteſt comparari ad non eſſe eius præcedens: poteſt etiam comparari ad ipſummet prius fuiſſe, uel pſens exiſtens. Exemplum. lapis iſte habet eſſe, poteſt comparari ad cauſam a qua habet eſſe: poteſt comparari ad non eſſe eius præcedens, & ad ſemetipſum prius exiſtentem. Tunc ponit doctor aliquas propoſitiones. Ille terminus, creare, dicit duos reſpectus. Primo, dicit reſpectum rei creatæ ad creantẽ. Secundo dicit reſpectum rei creatæ ad non eſſe immediatè pcedens. Iſto ſuppoſito, ſequitur corollarium; quòd iſte terminus creari, importat duos reſpectus: unum realem qui eſt dependentia rei creatæ ad Deum, & unum rationis, qui eſt eſſe ipſius rei creatæ ad non eſſe eius præcedens. & iſte uocatur rationis: quia terminus iſtius reſpectus, non eſt ens, id eſt eſſe.

Creare quid dicat.

Eſt tamen notandum, ꝙ iſte reſpectus qui eſt rei creatæ, ad non eſſe eius præcedens, dicitur rationis, non ꝙ ſit ſecunda intentio, ſed quia deficit ſibi una conditio reſpectus realis, quæ eſt, ꝙ ambo extrema ſint uera entia.

Ea quo ſequitur, ꝙ ad hoc, ꝙ de aliquo ſit uerum dicere, creatur duo requiruntur. primo; ꝙ habeat eſſe, ſecundo ꝙ habeat iſtud eſſe immediatè, poſt non eſſe.

Ex quo ſequitur, ꝙ propoſitiones de creatur, ſic debent exponi. Angelus creatur: angelus nũc eſt & immediate ante hoc non fuit: quia creari dicit duos reſpectus.

Ex quo ſequitur, ꝙ iſta conſequentia non ualet hoc continue habet eſſe a Deo ergo creatur. Nam filius in diuinis continuè habet eſſe a Deo, & tamen non creatur.

Conſeruari quid ſit.

Restat declarare iſtum terminum conſeruari, & ponit doctor talem propoſitionem. Conſeruari dicit duos reſpectus unum realem, & unum rationis: realem: quia dependentiam ipſius ad illud a quo habet eſſe. Secundo dicit dependentiam ad ipſummet præcedens, unde iſte reſpectus qui eſt ipſius ad ipſummet præcedens, eſt rationis, quia extrema non ſunt realiter diſtincte.

Ea quo ſequitur, ꝙ ad hoc, ꝙ aliquid conſeruetur duę conditiones requiruntur. Prima, ꝙ habeat eſſe a ſua cauſa. Secunda, ꝙ immediate habeat eſſe. Reſpondendum eſt ad aliquas paruas quæſtiones.

Prima utrum illud quod creatur, conſeruetur. Reſpondetur, ꝙ non. Et cum arguitur. Creari, & conſeruari idem ſignificant, ſeu important, puta dependentiam qua illud quod creatur conſeruatur. Vnde iſta propoſitio, lapis conſeruatur, ſic exponitur: lapis nunc eſt, & immediatè ante hoc, fuit. Et ſi ante hoc non fuerit immediate, iſta eſt falſa, lapis conſeruatur: quia una eius exponentium eſt falſa.

Doctor tangit duo, in quibus Scotizantes ſine utilitate mouent quæſtiones. Primum eſt utrum creatur, importet cõceptum poſitiuum unum.

Conceptus duplíciter.

Pro declaratione iſtius quæſtionis notandum eſt, quòd tota ſatuitas Scotizantium prouenit ex ignorantia iſtius termini, conceptus. Vnde conceptus in doctore, capitur pro re ſignificata: & capitur pro notitia mediãte qua illa res ſignificatur. Tunc dico, quòd iſta dictio, creatur, importat per ſe vnum reſpectum, & habet duplicem ſenſum. Vnus ſenſus eſt creatur, importans tantum unam rem. Et ſic iſta eſt falſiſſima, quia importat reſpectum realem, & rationis. Alius ſenſus, creatur, id eſt ſignificat mediante uno conceptu, id eſt una notitia, & ſic illa eſt uera. Quærit aliam difficultatem Iſte terminus, creatur, importat duos reſpectus, puta dependentiam ad Deum, & reſpectum ad non eſſe immediate præcedens: quæro quod illorum importat principaliter? Vnde dicit doctor, quòd iſtæ quæſtiones ſunt fatuorum, friuolæ, ſine quacunque utilitate. Neque eſt curandum quod illorum principaliter, ual minus principaliter, importet: ſed ſatis eſt, ꝙ illa ſignificat. Et ſi unũ illorum deficiet, tota ſuppoſitio termini deficit.

3. art. ſponit quædam dubia.

Da tertio articulo. In iſto articulo intendit tractare aliqua motiua: quæ dubia fuerunt apud antiquos; & apud Modernos & etiam inter philoſophos.

Primum dubium eſt. Vtrum aliqua res poſſet eſſe, & tamen durare ſolum per inſtans? Reſpõdet doctor noſter, per aliquas propoſitiones.

Prima eſt. Multæ ſunt res, quæ ſolum durant per inſtans: ſicut ipſamet inſtantia, quæ ſolum durant per inſtans. Vnde eſt imaginandum, ꝙ tempus eſt una quantitas ſucceſſiua. & partes continuantur adinuicem, per quædam indiuiſibilia, quæ uocantur inſtantia.

Aliud corollarium. inter quæcunque inſtantia, mediat tempus.

Ex iſto ſequuntur aliqua corollaria. Primum, Impoſſibile eſt duo inſtantia eſſe ſibi inuicem immediata. Iſtam propoſitionẽ cõcedit philoſophus, & ſimiliter omnes doct. moderni.

Aliud corollarium. inter quæcunque inſtantia mediant infinita inſtantia. Quod probo: quia inter quæcunque inſtãtia, mediat tempus: & in quolibet tempore, ſunt infinita inſtantia. patet. quia in quolibet tempore ſunt infinitæ partes: & partes temporis continuentur adinuicem per inſtantia.

Corollarium. Impoſſibile eſt, quòd Deus producat duo inſtantia, unum immediate poſt aliud: & ꝙ quodlibet producatur in inſtanti.

Dicit ibi doctor noſter pro uno paſſu. contra dicit Ariſtoteles. vij. phyſic. quòd in toto tempore eſt unum nunc. ergo tu male dicis: quòd in toto tempore ſunt infinita inſtantia. Dicit doctor: quòd quando dicebat Ariſtoteles, quòd in toto tempore eſt unum nunc: capiebat nunc, pro mobili: ideſt pro illo quod mouetur. Modo notum eſt. quòd illud quod mouetur manet idem numero in toto motu: ergo in toto tempore. non capit Ariſtoteles nunc ſeu inſtans, pro cõtinuatiuo partium temporis ad inuicem. quia infinita ſunt talia in quolibet tempore: ſicut infinita ſunt puncta in linea: & in qualibet parte lineæ.

Notandum eſt ꝙ nunc, & inſtans, ſunt penitus idem: & in tota materia noſtra capiuntur pro eodem: puta pro indiuiſibili, quod continuat partes temporis adinuicem.

Quatuor inſtantia pro expõne propoſitionum, deinci pit, & deſinit.

Dicit ultra doctor noſter, ponendo talem concluſionem. Quòd uirtute diuina poteſt eſſe aliqua res, ſicut angelus aliquis, qui durabit ſolum per inſtans.

Pro declaratione eſt notandum: quòd quatuor inuenimus inſtantia. Scilicet primum inſtans eſſe rei, primum inſtans nõ eſſe rei. Vltimum inſtans eſſe rei, ultimum inſtans nõ eſſe rei. Vnde primum inſtans eſſe rei. eſt, in quo uerum eſt dicere; hęc res nunc eſt, & immediate ante hoc non fuit. & tale habẽt res permanentes. pro propoſitione, de incipit. Sed primum inſtãs eſſe rei, eſt, in quo eſt uerum dicere; hæc res nunc non eſt; & non immediatè ante hoc fuit: & hoc pro propoſitione de deſinit: de corrumpitur, & de deannihilatur.

Notandum eſt hic, quòd idem intelligimus per primum inſtans eſſe: & per primum eſſe: & accidentia, quæ habent primum inſtans eſſe; habent primum eſſe. Sed ultimum inſtans eſſe rei, eſt, in quo uerum eſt dicere; hæc res nunc eſt, & immediate poſt hoc non erit. & iſtud habent res, quæ ſolum durant per inſtans, in propoſitionibus de deſinit, ut angelus deſinit eſſe; angelus nunc eſt, & immediàte poſt hoc non erit.

De re durãte tantum per inſtans.

Corollarium, res quæ ſolum durant per inſtans, quando deſinunt eſſe, adhuc ſunt. Sed ultimum inſtans non eſſe rei, ẽ, in quo uerum eſt dicere; hæc res nunc non eſt, & immediate poſt hoc erit, & illud habent res ſucceſſiuæ. per incipit.

Ex quo ſequitur, ꝙ non eſt inconueniens, ꝙ Deus faciat aliquam rem permanentem, quæ ſolum duret per inſtãs. & tũc illa res habebit primum eſſe, & ultimum eſſe. & illud idẽ eſſe, pro eodem inſtanti.

Ex quo ſequitur falſitas illorum qui dicunt, ꝙ eſt impoſſibile, ꝙ ſit aliqua res, quæ ſolum duret per inſtans. Et rationẽ aſſignabant; quia tunc ſequeretur, ꝙ idem ſimul eſſet, & non eſſet. quod probabant: quia inciperet eſſe, & deſineret eſſe. ergo ſimul eſſet, & non eſſe.

Vlterius eſt notandum. Quòd licet concedamus iſta, uirtute diuina non tamen concedimus uirtute naturali: puta, ꝙ aliqua res permanens, ſolum duret per inſtans.

Contra hoc arguit doctor. Et antequàm intremus textum, arguitur ſic. Impoſſibile eſt, quòd aliqua res ſolum duret per inſtans: igitur. Antecedens probatur. quia tunc ſequeretur, quòd aliqua res eſſet deſtructa, & nunquàm primo eſſet deſtructa.

Vnde

Vode pro iſto argumento notandum eſt, quòd res quæ ſie ſolum duraret per inſtans, in toto tempore ſequenti aſſet deſtructa. & tamen in nul.o tempore, nequa præſenti, neque io præterito, neque in inſtanti, eſſet primo deſtructa. Dicit Gre-

Opi. Greg.

gorius, quòd iſta res, erit deſtructa & nunquam fuit uerom dicare: hæc res deſtruitur. Quod probat ſic, uel iſta res deſtruitur diuiſibiliter, uel indiuiſibiliter. Non indiuiſibiliter: quia omne illud quod indiuiſibiliter deſtruitur, eſt deſtructum. Propter illud argumentum, concedit Gregorius, quòd eſt aliqua propoſitio da præterito eſt uera, quæ nunquam potuit habare unam de præſenti ueram. ſicut iſta hæc res eſt deſtructa, quę oonquá habuit iſtam oeram, reprobatur Gregorius, hæc res deſtruitur. Dico quod iſte doctor peſſimè dicit, & hic negandus eſt; nec intelligit philoſophum, nec ſe ipſum. Et ad ſuum arguoicotum, quod omne quod deſtruitur, diuiſibiliter, ual indiuiſibiliter, &c. poteſt habere duplicem ſenſum: unus ſenſus eſt, quòd quando talis res deſinit eſſe non eſt: & ſic eſt falſum. Alius ſenſus eſt, quòd quando talis res deſinit aſſe, eſt deſtructa, ideſt habet ultimum eſſe ſui: & hoc uolebat habere philoſophus.

Quærenda eſt hic una parua qoæſtio, quam aperit doctor. Vtrû Deus poſſit facere duos angelos, unum immediatè poſt alium? Et unum ſupponamus, quòd Deus poteſt creare vnum angelum in inſtanti. Et ponitur una ratio; omnem ram permanentem, Daus in inſtanti poteſt producera. Et ponitur regula doctoris; res permaneos, eſt etiam res quæ poteſt omnes ſuas partes ſimul habere; ſed res ſucceſſiua, nunquàm poteſt omnes ſuas partes ſimul habere, neque poteſt Deus facere, neq; tota trinitas.

Qua ſit res permanens, & quæ ſucceſſiua.

Sed reuertamur ad materiam noſtram, vtrum Deus poſſit facere unum angelom immediatè poſt alium: Dicunt aliqui, ꝙ non. Contra eos arguit doctor, & format ſic argumentum. Nihil eſt poſt illud inſtans, in quo Deus non poſſet producere unum angelum. ergo Deus immediatè poſt unum angelû, poteſt producere alium angelum. Dicitur ergo ſecundum mẽtem doctoris, & eorum qui ab illo ceperunt, ucot Gregorius, quod Deus poteſt producere duos angelos unum immediatè poſt alium.

Arguitur ſic: uel produceres ſecundum angelum in tempora, uel in inſtanti: ſed nullum eſt dicendum: igitur Reſpondetur, ꝙ io tempore Et arguitur ſic. Si produceretur in tempore, ſequeretur, ꝙ de illo ſecundo angelo, nunquam uerum eſſet dicere, hic angelus producitur. hoc eſt falſum.

Arguitur ſic Signetur illud, in quo primo producitur, uel eſt inſtans, uel tempus. Non eſt inſtans; quia inter ipſum, & aliud inſtans in quo alius angelus eſt productus, mediat tẽpus: neque eſt dicendum in tempore: quia ſignetur illud tempus: qoia ante illud tempus, eſt aliud tempus, puta ſua medietas; & itarum medietas illius: ergo nunquam erit uerum dicere, iſte angelus primo producitur: ultra: utrum iſte angelus creatur? ſi dicas quòd ſic, ergo creatio fiet in tempore. quod uidetur doctor concedere. Tunc quæro, & ponas iſtam, Iſte ſecundus angelus creatur.

Pro declaratione ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima. Deus poteſt producera duos angelos, unum immediate, poſt alterum.

Secunda propoſitio. De ſecundo angelo, non eſt dabilis mẽſura io qua ſecondus angelus habeat primo eſſe.

Alia propoſitio Dabilis eſt menſura, in qoa ipſe ſecundus angelos creatus. Et ſi arguatur, nulla eſt menſura in qua ſit uarum dicere, iſte ſecundus angelus creatur; quia uel eſſet inſtás uel tempus. Dices ſecundum doctorem quòd tempus. Contra. In nullo tempore uarum eſt dicere angalus nunc eſt, & immediate ante hoc non fuit: quod probo: quia ſi immediate ante hoc non fuerit. argo erit aliquod tempus inter ſuam creationem: & inſtans primi angeli: ergo non fuit creatus hic immediatè poſt alium. Reſpondetur ſecundum doctorem, nó omnes propoſitiones de creatur, eodem modo exponuntur. ideo ſi quis petat, quomodo exponũtur propoſitiones de creatur, diſtinguandum eſt: quia nal creatio fit io inſtanti, uel in tampore. Si in inſtanti, per primum inſtans eſſe rei, & illa eſt expoſitio communis, ſecundum communem caſum creandi: ſed ſi creatio fiat io tempore, ſic debat exponi. Angelus io iſto tempore eſt, & nullum eſt madium inter ipſum tempus, & inſtans primi angeli, in quo iſte ſecundus angelus non fuiſſet, creatus in tempore.

Quo exponãtur propoſitiones de hoc uerbo. Creatur.

Ex omnibus iſtis ſequitur. Quòd omnia iſta ſunt de mente doctoris, ꝙ Deus poteſt craare duos angelos: unum immediate poſt alium. Etiam de mente doctoris eſt, ꝙ creatio poteſt fieri in tempore. Et etiam ꝙ nó omnes propoſitiones de creatur, eodem modo exponuntur. Ideo uideatur de menta doctoris, utrum creatio fiat in inſtanti, uel in tempore: quia ſecundum hoc, oportet aliter, & aliter exponere propoſitiones. Et iſta ſufficiant pro nunc.

Vult ſoluere [illegible] quæſtionem qoam Ariſtoteles facit octauo phyſico [illegible]trum aliquis motus poſſit continuari alteri motui. [illegible], utrum generationi poſſit continuari corruptio: & hoc eſt principale quod intendit doctor. Et utrum una alteratio, poſſit continuari alteri alterationi. Et utrum aonihilatio poſſet continuari creationi.

Propoſitio Scot in hac parte

Pro declaratione ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima de motu locali non eſt difficultas apud philoſophos, qui poſſit io infinitum continuari. Dices dic nobis, quid ẽ iſta continuatio motus cum motu? Et qui ſint iſti motus qui poſſunt continuari adinuicem?

Pro declaratione ponuntur aliqua propoſitiones.

Prima. Motus qui ſic ſe habent, quod habent fieri in inſtanti, ſecundum Ariſtotelem, nó poſſunt continuari adinuicem. Sed dices, ꝙ generatio, & corruptio non habent fieri, in alio, & alio inſtanti; ſed io eodem.

Contra. Si generatio, & corruptio haberent fieri in eodem inſtanti, ſequeretur, ꝙ idem ſimul eſſet, & non eſſet: qoia benè ſequitur ſecundum Ariſt. hoc generatur. ergo hoc eſt Etiá bene ſequitur, hoc corrumpitur. ergo hoc non eſt. ergo ſi habent fieri in eodem inſtanti, ſequitur, ꝙ idem ſimul erit, & nó erit. Si dicas, ꝙ hẽnt fieri in alio, & alio inſtanti. puta generatio in uno inſtanti, & corruptio in alio inſtanti: ergo non continuabuntur adinuicem; quia inter illa duo inſtantia, mediat tẽpus. Et ibi ponit regulam doctor: quando ſunt aliqui motus, uel mutationes, quæ ex natura eorum habent fieri io inſtanti, nunquam poſſunt continuari adinuicem.

Reg. Sco. de motibus nõ continuatis adinuicem.

Ex quo ſequitur aliud, ꝙ motus qui habent terminos ad quos, contrarios, non poſſunt continuari adinuicem. Et illud oſtendit doctor: quia ſequeretur, ꝙ idem ſimul moueretur motibus contrariis. oſtendo ſic, & pono caſum per te qui ęr protatuut, ꝙ generatio, & corruptio, continuantur adinuicem: ergo ſequitur, ꝙ idem mouebitur ad eſſe, & non eſſe conſequentiam probo: quia mobile dicitur moueri ſecundum terminum ad quem ergo ſequitur ꝙ mouebitur ad eſſe, & nõ eſſe. Dices forte, quod non mouetur ad non eſſe.

Contra. Mouetur ad terminum ad quem corruptionis: ſed terminus ad quem corruptionis eſt non eſſe: patet: quia iſte totus motus, per te componitur ex generatione, & corruptione: ergo habebit terminum ad quem corruptionis: ſed ꝙ moueatur ad eſſe. probo: quia omne quod mouetur, mouetur ad terminum ad quem, ſub quo dicitur moueri: & ad omnẽ terminum ad quem cuiuslibet motus partialis: ſed generatio eſt motus partialis iſtius totius motus, qui componitur ex generatione, & corruptione: ergo mouebitur ad terminû ad quẽ generationis, & ſic mouebitur ad eſſe, & ad non eſſe unde ponitur una regula. Impoſſibile eſt, ꝙ aliquid moueatur ad terminum ad quem totius motus, quin moueatur ad terminos partium motus: ſed una pars eſt generatio: ergo mouebitur ad terminum ad quem generationis, & illud eſt eſſe, & mouebitur ad terminum ad quem corruptionis, & illud eſt non eſſe: ergo motus mouebitur ad eſſe, & non eſſe.

Ex iſto infert doctor, ꝙ motus qui ex natura eorû habent fieri io inſtanti, non poſſunt continuari adinuicem.

Ex quo infert ſicut conceſſum eſt, ꝙ creatio poteſt fieri in tempore: & annihilatio, & creatio, poſſunt continuari adinuicem. & tamen motus localis, & quilibet, habet fieri in tẽpore. adeo motus localis ſecundum Ariſt. poterit eſſe perpetuus quod non eſt uerum ſecundum fidem: quia incipit eſſe, & deſinet eſſe, & erit ſimul uerum dicere, cœlum non mouetur, & immediate ante hoc mouebatur.

Contra. doctor noſter uult declarare unum textum philoſophi, qui habetur octauo phyſicorum. unde in iſto textu habetur, quod impoſſibile eſt naturam producere aliquid, quod ſolum duret per inſtans. ergo philoſopho uidetur, ꝙ Deus nõ poſſet producere aliquid quod ſolum duret per inſtans. Cuius oppoſitum dicimus, & etiam tenendum eſt.

Declaratur locus Ariſt.

Et pro declaratione eſt notandum, quod io iſto argumento uolumus ſolum uidere, utrum aliqua res poſſit produci, quæ ſolum duret per inſtans. Reſpondetur ſic affirmatiuè: Deus poteſt producere aliquid puta unum angelum, qui ſolû durabit per inſtans iſta propoſitio pro parte fuit declarata, & magis hic declarabitur. Et primo declaremus philoſophum. uidelicet quare erat, ꝙ Ariſt. dicebat, ꝙ natura non poterat pro-

Deus põt producere aliquid qđ duret tantum per inſtans.

produceꝛe aliquid, quod ſolum duret per inſtans. Reſpondetur ꝑ aliquas propoſitiones de mente philoſophi. Prima. Iſte eſt teatus Ariſt. uidelicet, ꝙ natura non poteſt producere aliquid, quod ſolum duret per inſtans. Et ratio iſtius erat in philoſophia: quia in illo inſtenti in quo illud producirur, quod tu dicis, ſolum durare per inſtans, corruptiua non ſunt approximato ad corrumpendum illud, uel ſi ſunt approaimata, non poſſunt uincere agens conſeruans. Et iſtud oſtendo: quia ſi corruptiuo ſunt debite approaimata, uel quod poſſunt uincere uirtutem conſeruantis, neque in illo inſtanti produceretur. Illud argumentum concludit in philoſophia, & naturaliter loquendo. Poſſ t tamen pro iſto argumento dari euaſio extra textum, puta quòd illud producere in inſtanti, eſt incorruptibile; ideo in illo inſtanti, non habet corruptiua approximata. Dices, hoc nihil ualet, quia tu ponis, quòd ſolum duret per inſtans. ergo non poteſt eſſe incorruptibile. ergo euaſio nihil ualet. ideo tenendum eſt, quòd natura non poteſt producere aliquid, quod ſolum duret per inſtans, & hoc uult habere Ariſtot. Dico tamen ſecundum ueritatem, quòd Deus poteſt hoc facere, & quòd ratio Ariſt. nihil ualet: quod oſtendo: quia neque uirtutes, neque conditiones rerum cauſatarũ, impediunt diuinam actionem: immo actio diuina eſt ſuper omnes tales uirtutes, uel impediendo, uel non concurrendo cum illis uirtutibus.

Ex quo ergo nolumus firmiter tenere, ꝙ Deus poteſt producere aliquid quod ſolum duret per inſtans.

Sed contra hoc. arguitur ſic. Ponere aliquid quod ſolum duret per inſtans, eſt ponere implicationes: ergo non eſt poſſibile. Implicatio eſt: quia eſt ponere aliquid, quod ſimul eſt, & nõ eſt, ſeu. eſt ponere aliquid quod habet primum inſtans eſſe: & ultimum inſtans non eſſe: hoc eſt falſum: igitur. Falſitas conſequentis patet, quia illud quod ſolum duraret per inſtans, ſimul habet primum eſſe, & ultimum non eſſe. Reſpondetur ergo, ꝙ talis res, quæ ſolum duraret, per inſtans, haberet primum eſſe. & ultimum eſſe, in eodem inſtanti. i. ſuum primum eſſe, & ſuum ultimum non eſſe. Et quando dicitur. ergo idem ſimul erit, & non erit. conſequentia nihil ualet, quia illud qđ habet ultimum eſſe, &c.

Et tunc eſt alia propoſitio. Illud quod ſolum dureret per inſtans: non haberet primum eſſe, & primum non eſſe. Neque primum eſſe, & ultimum non eſſe.

TVNC eſt alia difficultas & finalis. uidelice: ſi eſſet aliquid, quod ſolum duraret per inſtans, utrum Deus immediatè poſt illud poſſet producere aliud? Reſpondetur quòd ſic.

Arguitur quod non: quia illud quod produceret immediatè poſt iſtud inſtans uel habebit primum inſtans eſſe, uel primum inſtans non eſſe: uel ultimum inſtans eſſe: uel ultimum inſtans non eſſe. Sed nullum eſt dicendum: igitur. Reſpondetur, quòd habebit primum eſſe, ſed non habebit in aliquo inſtanti primo: neque in aliquo tempore primo: ſed habebit illud eſſe primum, in quolibet inſtanti, & in qualibet parte temporis. Et iſta ſunt quæ dicenda ſunt de mente doctoris, quomodo aliquid poteſt creari in tempore, annihilari in tempore. Et illud bene habebit primum eſſe: ſed non habebit in aliquo inſtanti primo, neque in aliqua parte temporis.

Durans per inſtans hꝫ primum eẽ, & ultimũ eſſe ſui. Nunc doctor noſter uult ſoluere unam quæſtionem, uidelicet, utrum illud quod ſolum durat per inſtans, habeat primũ inſtans ſiue non eſſe. Vnde eſt hic notandum, quòd proportionabiliter dicimus de omnibus aliis, puta, quòd ſicut Deus poteſt facere unum angelum, qui ſolum duret per inſtans: ita dicatur de omni re, quæ non eſt ſucceſſiua: poteſt enim Deus facere hominem, qui ſolum ſit per inſtans in gratia. uel in peccato, &c Reſpondet doctor ad iſtam quæſtionem, quòd illa res, quæ ſolum durat per inſtans, habet primum eſſe ſui, & ultimum eſſe; ita ꝙ primum eſſe, eſt ultimum eſſe. Ex quo ſequitur, ꝙ res quæ ſolum duret per inſtans, habet unum eſſe, qđ eſt primum, & ultimum.

Prop. de incipit dupliciter exponitur, & ſimiliter de deſinit. Ex quo infert doctor noſter, ꝙ propoſitio de incipit, dupliciter exponitur: & in permanentibus, & in ſucceſſiuis.

Ex quo infert doctor, quòd propoſitio de deſinit, dupliciter exponitur. Et pro declaratione ſiunt paruæ quæſtiones. Prima. Res permanentes quod non eſſe habent per deſinit. Reſpondetur, quòd primum non eſſe. pono ergo talem regulam pro quæſtione iſta; omnes res quæ durant plus, quàm per inſtãs ſiue ſint permanentes, ſiue ſint ſucceſſiuæ, habent primum nõ eſſe rei, per deſinit: puta per negatiuam de præſenti, & affirmatiuam, tanquàm de præterito: ſed res quæ ſolum durant per inſtans, habent ultimum inſtans eſſe, per deſinit, puta affirmatiuam de præſenti, & negatiuam de futuro.

Ex quo infert, ꝙ res quæ ſolum durat per inſtans, in eodem inſtanti incipit eſſe, & deſinit eſſe: ſed ex iſto non ſequitur ꝙ ſimul ſit, & non ſit. Cuius ratio eſt: quia illa de deſinit, non exponitur per negatiuam de præſenti, ſicut in aliis rebus, quæ non ſolum durant per inſtans

Duplex eẽ, & duplex non eſſe. Ex omnibus iſtis ſequitur, quòd duplex eſt eſſe, & duplex eſt non eſſe. puta primum eſſe: primum non eſſe: ultimum eſſe, & ultimum non eſſe. Et quadruplex eſt inſtans, quo iſta menſurantur, ſcilicet primum inſtans eſſe rei; & primum inſtans non eſſe rei: & ultimum inſtans eſſe rei, & ultimum inſtans non eſſe rei.

Reſtat ſoluere argumentum principale, ꝙ uult probare, ꝙ omnis res quæ conſeruatur, creatur Et formatur ſic, per idem res creatur, & conſeruatur: ſeu idem eſt creari, & conſeruari: ergo quicquid creatur, conſeruatur, ſolutio uideatur in ſecũdo articulo huius quæſtionis.

QVAESTIO DECIMATERTIA.

De operatio n b. mentis, quid ſint ſecũdũ genus DOCTOR in hoc decimatertia quæſtione uult tractare, an operationes potentiarum, ſiue relationes, uel importent aliquid abſolutum: ſicut intellectio, ſicut uolitio, & ſic de aliis operationibus. Et intendit doctor iſtam concluſionem, operationes potentiarum, non important præciſè relationem: ſed important qualitates, & aliqua abſoluta, & uiſio.

Concl. Scoti. Corollarium. Quòd terminus ſignificans operationem alicuius potentiæ, ſupponit ſemper pro qualitate. Ideo eſt opinio doctoris, quòd omnes tales termini, ſunt in prædicamento qualitatis, ut uiſio, intellectio. Iſtam concluſionem probat tripliciter. primo ſic. Illud quod eſt ultima perfectio alicuius potentiæ, non eſt præciſe relatio: ſed operatio potentiæ eſt ſemper perfectio ipſius potentiæ: ergo ſequitur, quòd non eſt præciſè relatio. maior probatur: quia nulla relatio ſummè appetitur: ſed operatio potentiæ, ſummè appetitur. ergo nulla talis eſt præciſè relatio. minorem probat doctor per Auguſtinum tertio de trinitate, capitulo quarto: quia dicit, quod omnes uolumus eſſe beati, id eſt deſideramus beatitudinem: & tamen notum eſt, quòd beatitudo non eſt præciſe relatio: ſed eſt operatio intellectus, & uoluntatis Iſtud etiam poteſt probari per Ariſtotelem, primo, & decimo Ethicorum; qui dicit, quod felicitas, eſt ultimus finis hominis: ergo eſt ſummè deſiderabilis. Item habet Ariſtoteles xii. Metaphyſicæ, ꝙ ſi Deus non intelligat, non eſt bonum inſigne. Dicit etiam, quòd ſi intelligentia eſſet relatio, & non eſſet idem quod eſt Deus: etiam Deus non eſſet bonum inſigne, neque honorabile: quod falſum eſt. Item dicit Ariſtoteles, quod actus eſt prior potentia ſubſtantia, & gloſſatur. i. perfectione: quod tamen non eſſet, ſi eſſet præciſe relatio. Item dicit Auguſtinus, ꝙ uiſio eſt tota merces naturæ intellectualis. dicit etiam, ꝙ dilectio, eſt ſumma merces, quod tamen nullo modo eſſet ſi iſta præciſè importarent relationes.

1. rõ ad cõcl. Ex iſtis ſequitur, quòd tales operationes potentiarum non important præciſe relationem.

2. rõ ad cõc. Arguit doctor ſecundo. Relatio nunquam poteſt eſſe noua niſi propter nouitatem alicuius abſoluti, uel fundamenti, uel termini: ſed operationes iſtæ poſſunt eſſe nouæ, ſine nouitate alicuius abſoluti, uel termini: ergo ſequitur, quòd nõ ſunt præciſe relationes. quod declaratur ſic. Et capio intellectum, & capio albedinem. Notum eſt. quòd operatio intellectus. puta intellectio albedinis, poteſt eſſe noua ſine nouitate ipſius intellectus, & albedinis. Et iſta ratio intelligitur, de relationibus intrinſecus aduenientibus: quia relationes extrinſecus aduenientes, poſſunt de nouo produci, ſine nouitate extremorum. ut patet in omnibus, ubi ſolum requiritur approximatio.

Vlterius eſt notandum, ꝙ ibi eſt de mente doctoris, ꝙ propter hoc, ꝙ aliquod obiectum intelligitur; propter hoc nihil de nouo acquiritur in obiecto.

3 rõ ad cõcl. Tertio arguit doctor. & formatur ſic argumentum. Si operatio eſſet relatio, ſequeretur, quòd operatio ſemper poneretur, poſita potentia, & obiecto. patet: quia relatio intrinſecus adueniens, neceſſario conſequitur ſua extrema, in quacunque diſtantia ponuntur: ergo ſi operatio eſſet relatio: ſequeretur, quod quandocunque potentia, & obiectum ponerentur, poneretur ſemper operatio quod eſt falſum. unde oppoſitum illius experimur in nobis. Non ſemper habemus iſtas operationes: immo aliquando de nouo poſſumus habere eas: aliquan-

quando uero perdere eas; propter quod nult doctor noſter habere, quòd tales operationes, non important præcisè relationes, et poſtea tractabitur. Et hoc pro iſto articulo.

2. Articul. cõparat operationẽ mẽtis, ad obiecta. Concl. Qualibet operatio notat relationem ad obiectum.

De ſecundo articulo principali. Doctor noſter in iſto articulo tria intendit tractare. Primo utrum operatio, habeat aliquam relationem neceſſario, ſibi annexam ad obiectum. Exemplum, intellectio qua quis intelligit lapidem: utrum iſta intellectio ſit ſolum una qualitas, & aliquid abſolutum, uel utrum importat aliquam relationem ad obiectum. Reſpondet doctor, quòd quælibet operatio importat aliquam relationem neceſſariò ſibi annexam: & uocamus hic operationem, ſemper actum alicuius potentiæ: ut ſi ego dicam, uideo albedinem. Si dicas, qua uiſione, quid eſt iſta uiſio? eſt iſta notitia, uel res, per quam ego cognoſco albedinem. Tunc quærit doctor, quid importat iſta notitia: utrum ſit præcisè res abſoluta, uel utrum importet relationem ad obiectum? Reſpondetur ut prius, quòd quælibet operatio importat aliquam relationem neceſſariò, ſibi annexam. Iſtam concluſionem, multis rationibus probat doctor.

1. rõ ad cõc.

Prima ratio ſic formatur. Operatio potentiæ eſt ultima perfectio illius potentiæ, uel ergo iſta importat præcisè aliquid abſolutum; uel cum abſoluto aliquem reſpectum ad obiectum. non præcisè aliquid abſolutum; quia ſequeretur, quòd illud abſolutum eſſet ſubſtantia. patet ſic: quia illud eſt ultima perfectio: ergo eſt perfectius, quod poteſt eſſe illi potentiæ: ergo erit ſubſtantia, quia ſubſtantia eſt ſemper perfectior quocunque accidente. ſed iſtud uidetur eſſe falſum quòd ultima perfectio potentiæ, ſit ſubſtantia: ergo ſequitur, quòd iſta operatio, quæ eſt ultima perfectio potentiæ, non erit præcisè aliquid abſolutum, uel erit ſubſtantia, ſed non eſt ſubſtantia; ergo non erit præcisè aliquid abſolutum.

2. rõ ad idẽ.

Item arguiter ſic. dicit Auguſtinus, quòd beatus eſt qui habet quicquid velt, & nihil mali uult: ergo aliquo habet; quo? Reſpondetur per habitionem. Tunc quæritur quid eſt iſta habitio? Notum eſt, quòd eſt reſpectus habentis ad habitum. Et illud importat beatitudo: ergo beatitudo præcisè non importat quid abſolutum: & beatitudo eſt operatio: ergo ſequitur, quòd beatitudo ſemper importat relationem:

Item ſi concretum prædicatur de concreto, ſaltem in illis, quæ ſunt per ſe, ita abſtractum de abſtracto: ſed iſta eſt uera, beatus eſt habens: ergo iſta beatitudo, eſt habitio. Et ultra iſta eſt uera, beatitudo eſt habitio: & habitio importat reſpectum: ergo malè dicitur, quòd beatitudo eſt præcisè quid abſolutum. Præterea. Ad formam abſolutam non poteſt per ſe eſſe mutatio: ad operationes animæ, et ad intelligere rem non poteſt eſſe mutatio, quòd rem maior probatur quia forma abſoluta poteſt acquiri per ſe in ſubiecto. minorem probat per Ariſtotelem ſeptimo phyſicorum qui dicit, neque in intellectiua parte animæ eſt alteratio. quia ſuæ maximè ad aliquid dicitur: ergo ſignum eſt, quòd iſtæ operationes non important præcisè abſolutum: quia tunc ad ipſas eſſet mutatio, uel motus.

Item menſuratum non importat præcisè abſolutum: quia importat reſpectum menſurati, ad menſurans: ſed quælibet operatio potentiæ eſt menſura, patet: quia operationes potentiæ menſurantur, ſecundum menſuram obiecti: quia dicuntur perfectæ, uel minus perfectæ, ſecundum quantitatem obiecti, id eſt uirtute obiecti. Et ibi loquimur, de quantitate perfectionis. ergo habent ſuam menſuram in perfectione ab obiecto: ergo erunt menſuratæ ab obiecto: & per conſequens important relationem ad menſurans.

Circa ſecundum &c.

In iſto articulo diceret aliquis, ego concedo tibi quòd quælibet operatio potentiæ importat reſpectum ad obiectum: ſed ego dubito, an importet reſpectum realem uel rationis. Reſpondet doctor ponendo unam diſtinctionem, ſcilicet quòd duplex eſt operatio, ſeu duplex eſt notitia, ſcilicet intuitiua, & abſtractiua. Vnde notitia intuitiua ſemper eſt præſentis, ut præſens, id eſt impoſſibile eſt per quamcunque potentiam, eſſe notitiam intuitiuam, niſi de præſenti: contra nominales. Tunc dico, quòd iſta notitia intuitiua, neceſſario habet relationem actualem, realem, ſibi annexam: quia extrema ſemper ſunt realia: puta ipſa qualitas, quæ uocatur notitia, & ipſum obiectum quod ſemper eſt præſens. Et iſtam important omnes ſenſus exteriores. Exemplum. Petrus uidet albedinem, quo? uiſione. iſta uiſio quid eſt? Reſpondetur quòd

Duplex notitia.

Cognitio intuitiua quid ſignificet.

eſt notitia per quam cognoſco albedinem: intuitiua, uel abſtractiua? Reſpondetur quòd intuitiua: utrum importat qualitatem præcisè, uel quid? Reſpondetur quòd ſupponit pro qualitate, connotando ipſum habere relationem realem, ad obiectum, quæ uocatur attingentia. Et ponit doctor aliam propoſitionem. Quicquid potentia inferior cognoſcit, cognoſcit potentia ſuperior. Et eodem modo cognoſcit, quo cognoſcit inferior. cognoſcit potentia ſuperior, ſicut eſt intellectus, & ſenſus interior: ergo ſi potentia ſenſitiua cognoſcat aliquid intuitiuè: ita & intellectiua. & hoc concedit doctor. Et dicit ibi doctor, quòd iſta notitia intuitiua intellectus, uocatur notitia facialis, clare oſtendens obiectum: & iſtam habent beati de Deo ideo dicitur communiter, quòd beati uident Deum facie ad faciem, id eſt beati intuitiuè cognoſcunt Deum: quia iſta notitia intuitiua, uocatur notitia facialis.

De notitia intuitiua intellectus.

Doctor uult probare, quòd nulla ſit notitia intuitiua. Et arguitur ſic. Intellectio per quam intellectus cognoſcit aliquid, abſtrahit ab hic, & nunc: ergo ſequitur quòd non repræſentat rem, ut præſens eſt: & per conſequens nulla erit notitia intuitiua: quia notitia intuitiua eſt præſentis, ut præſens eſt.

Arguit doctor contra ſe.

Pro iſto argumento eſt notandum, quòd notitia abſtractiua, repræſentat illud, quod repræſentat intuitiua: ſed non cauſatur ab illo a quo cauſatur intuitiua: quia intuitiua ſemper cauſatur ab obiecto, & potentia: ſed abſtractiua cauſatur a ſpecie intelligibili rei, & intellectu.

Soluit arg.

Corollarium. licet intuitiua, & abſtractiua repræſentant idem obiectum; tamen intuitiua perfectiori, clariori, & diſtinctiori mõ repreſentat, q̃ abſtractiua. Exemplum, nunc uideo Petrum poſtea in abſentia Petri. ego cognoſco Petrum: una eſt notitia intuitiua, & alia abſtractiua: notitia enim per quàm cognoſco Petrum præſentem eſt intuitiua: ſed per quã cognoſco abſentem, eſt abſtractiua. Tunc ponuntur egregiæ propoſitiones de mente doctoris. Multum differunt notitia intuitiua, & abſtractiua. Nam notitia intuitiua eſt talis naturæ, quòd ipſa cum potentia, habet cauſare iudicium de exiſtentia rei. Exemplum, ut notitia intuitiua Petri repræſentat Petrum: ipſa cum intellectu, cauſat iudicium, per quod ego iudicio, Petrus eſt. Et ideo notitia intuitiua dicitur eſſe præſentis, ut præſens, propter duo. Primo, quia ipſa nunquam poteſt haberi, niſi de obiecto præſente. Secundo, quia ipſa cum potentia, puta cum intellectu, cauſat iudicium de exiſtentia rei. Ideo uocatur præſentis, ut præſens eſt. Sed notitia abſtractiua non habet cauſare iudicium de exiſtentia rei. Et ideo dicitur abſtrahere ab hic, & nunc. Notandum eſt hic, quòd duæ notitiæ abſtractiuæ, de extremis propoſitionum per ſe notarum. habent cauſare iudicium de ita eſſe, & nunquam alio modo, ſi eſt propoſitio per ſe nota.

Differũt notitia intuitiua, & abſtractiua.

Notitia intuitiua dicitur eſſe præſentis ppter duo.

Ex quo ſequitur, quòd nunquam notitiæ abſtractiuæ habent cauſare iudicium, neque notitiam adhæſiuã, niſi in propoſitione per ſe nota.

Secundo arguitur ſic. Si notitia intuitiua, & abſtractiua, haberetur de eodem, ſequeretur quòd nullo modo diſtinguerentur: ſed hoc eſt falſum: ideo non habentur de eodem. Reſpondet doctor ponendo propoſitiones Angelicas.

Prima, uerum eſt quòd notitia intuitiua, & abſtractiua habentur de eodem obiecto.

Secunda propoſitio. Iſta conſequentia nihil ualet, iſtæ notitiæ habentur de eodem obiecto: ergo non diſtinguitur nihil ualet. patet ſic. opinio, fides, ſcientia, poſſunt haberi de eadem propoſitione: & tamen notum eſt, quòd diſtinguuntur ab inuicem.

Alia propoſitio. Bene ſequitur, iſtæ notitiæ diſtinguntur ergo habentur de alio, & alio obiecto. & hoc eſt uerum ſolum: de notitiis complexis.

Quærit doctor de notitia, quam habitudinem habet ad obiectum. Reſpondet doctor per propoſitiones Seraphicas.

De habitudine notitiæ intuitiuæ ad obiectum.

Prima propoſitio. Quælibet notitia intuitiua habet duas habitudines ad obiectum, ſcilicet producti ad producens: attingentis, ad attinctum: quod declaro: notum eſt. quòd iſta notitia eſt aliquid, & quòd ab aliquo producitur; & non niſi ab albedine, ut ab obiecto: ergo producitur ab obiecto. Et ultra producitur ab obiecto: ergo erit ibi reſpectus producti ad producens. Dico ultra, q̃ per iſtum reſpectum, producti ad producens, iſta qualitas non uocabitur notitia. probo

ſic: quia ſignificat iſtam qualitatem, quæ uocatur notitia, habere reſpectum producti ad producens, reſpectum ad albedinem: & tamen non repreſentabit albedinem. patet ſic: ſi Deus ſepararet iſtam qualitatem, quæ uocatur notitia ab intellectu non plus eſſet notitia: & tamen eſſet ſemper producta ab albedina: ergo haberet reſpectum ad albedinem: & tamen non eſſet notitia. Reſtat ergo aliud quærere, quid facit iſtam qualitatem eſſe notitiam? Reſpondet, ponendo aliam propoſitionem, quod eſt una alia habitudo, ſeu unus alius reſpectus, qui uocatur reſpectus attingentiæ: & iſte eſt qui facit qualitatem eſſe notitiam.

Per attingētiam qualitas quæ dicitur notitia formaliter habet rationē notitiæ.

Vlterius eſt notandum, quod iſta attingentia eſt reſpectus extrinſecus: quia nō ponitur neceſſariò poſitis extremis: quia ſi Deus ſepararet iſtam qualitatem, quæ uocatur notitia ab intellectu meo, adhuc erunt extrema, puta iſta qualitas, & iſta albedo, & tamen non erit iſta attingentia: quia tunc illa qualitas, non repreſentabit albedinem. Dices, ſi ſit reſpectus extrinſecus, poueretur. ergo mediante aliqua approximatione. Ideo quæritur, quomodo fiet iſta approximatio. Reſpondetur ponendo unam propoſitionem, quòd fit per intellectū, puta quando intellectus utitur qualitate illa. Et dico ultra, ꝙ utitur tali qualitate, quando per eum tendit & cognoſcit obiectum, & hoc eſt quòd omnes communiter dicerent, ꝙ illa quæ ſunt in intellectu, ſunt inſtrumenta intellectus.

De habitudine notitiæ abſtractiuæ ad obiectū.

Doctor nunc intendit tractare de notitia abſtractiua, oſtendendo quomodo ſe habeat ad obiectum repreſentatum per eam.

Pro cuius declaratione, ponit doctor aliquat egregiat propoſitiones.

Prima. Notitia abſtractiua, non habet habitudinem cauſati ad cauſatum, reſpectu obiecti. Et pono aliam regulam. Quando cauſatur notitia intuitiua ab obiecto: credo quòd communiter cauſantur duæ notitiæ de obiecto, una quæ eſt intuitiua; quæ cauſatur immediatè ab obiecto, & potentia: & alia abſtractiua, quæ cauſatur immediatè a ſpecie intelligibili, & potentiæ. Et dico ultra quòd non eſt inconueniens, quod idem ſimul cognoſcatur duabus notitiis, puta intuitiua, & abſtractiua.

Alia propoſitio. Obiectum ſemper accipit eſſe ſecundum quid, per notitiam ſuam. Sed contra, notitia accipit eſſe ab obiecto: ergo malè dicis, quòd obiectum accipit eſſe a notitia. Reſpondetur, quòd notitia accipit eſſe ſimpliciter ab obiecto ſaltem mediatè, uel immediatè, quia cauſatur ab obiecto, mediatè, uel immediatè.

Alia propoſitio. Obiectum ſemper accipit eſſe ſecundum quid a notitia. quod oſtendo: quia per notitiam accipit eſſe cognitum: ergo per notitiam accipit eſſe, ſecundum quid, puta eſſe cognitum. Vnde notum eſt, quòd obiectum non habet eſſe cognitum niſi per notitiam: quia ſi ſepararetur notitia, non plus obiectum cognoſceretur: ergo nec haberet eſſe cognitum.

Corollarium. ipſius notitiæ abſtractiuæ ad obiectum, eſt unus reſpectus cauſæ ad cauſatum ſecundum quid. Et dico ultra, quòd iſte reſpectus, eſt reſpectus rationis. non dico rationis, eo quòd ſit ſecunda intentio: quia alterum extremum, puta obiectum, non habet eſſe reale, ut tale, puta ut cognitum. Dico ultra, quòd iſte reſpectus notitiæ abſtractiuæ ad obiectum, uocatur relatio: uocatur immutatio: uocatur relatio ſimilitudinis: quia ſemper notitia, eſt uera ſimilitudo, & repreſentatio obiecti.

Relatio notitiæ ad obiectum quō uocetur.

Ex quo ſequitur, quòd licet notitia dependeat a potentia, & recipiatur in potentia: nunquam tamen habet iſtam relationem immutationis ad potentiam; quia nunquam eſt ſimilitudo potentiæ: ſed eſt ſemper ſimilitudo obiecti.

Sequitur ergo, quòd attingentia quæ eſt notitiæ abſtractiuæ ad obiectum, eſt ſemper relatio rationis: ſed illa quæ eſt notitiæ intuitiuæ ad obiectum, eſt ſemper relatio realis. Sequitur ultra, quòd de mente doctoris eſt, quòd omnis terminus qui importat aliquid, quod recipitur in intellectu, ſemper duo ſignificat; ſcilicet qualitatem, & aliquem reſpectum ad obiectum: aliquando reſpectum actualem ad obiectum: aliquando reſpectum aptitudinalem, uel potentialem, ſicut habitus, uel ſpecies intelligibiles aptitudinales.

Quærit doctor: utrum ipſius notitiæ ad obiectum poſſit eſſe aliquis reſpectus rationis, quin ſit ſecunda intentio, quæ ſolum fiat per intellectum. Reſpondet doctor, quòd ſic. Cuius ratio eſt: quia intellectus poteſt cognoſcere notitiam quę eſt in ipſo, & comparare eum ad obiectum, cuius eſt: tunc per illam comparationem, poteſt cauſari unus reſpectus rationis, qui eſt ſecunda intentio: ſed dico, quod per illam notitiam non habet eſſe notitia ſimpliciter. Sed dices quomodo intellectus comparat notitiam ad obiectum? Reſpondetur, quòd comparat iudicando, quòd non eſt habendo, quod repreſentat obiectum. Dicit ulterius doctor, quòd notitia per quam intellectus cognoſcit notitiam, uocatur actus reflexus, ſeu notitia reflexa. Et pono talem propoſitionem. Omnis notitia per quam intellectus cognoſcit ſe, uel aliquid quod eſt in ipſo, uocatur notitia reflexa.

Quæ notitia uocetur reflexa.

Corollarium, intellectum reflecti ſupra ſeipſum, nihil aliud eſt, quàm cognoſcere ſe, uel cognoſcere aliquid, quod eſt in ipſo. Et iſta ſunt quem uult habere doctor de notitia abſtractiua.

3. Arti. Quod principaliter importet beatitudo.

De tertio articulo. Intendit doctor ſoluere unam quęſtionem litigoſam, apud doctores. & maxime inter Scotizantes, quæ eſt iſta. utrum beatitudo principaliter importet relationem, uel importet qualitatem: & ex iſto ſoluetur quæſtio, utrum operatio potentiæ importet principaliter relationem, uel qualitatem aliquam. Vnde doctor noſter facit totam difficultatem, Vtrum relatio principaliter importet illam attingentiam, uel utrum importet qualitatem. Et ſupponamus ſemper, quod dictum eſt, uidelicet quòd omnes notitiæ, & omnes termini importantes notitiam, ſunt termini connotatiui, ſupponentes pro qualitatibus, connotando unam attingentiam ipſius ad obiectum. Tunc eſt difficultas, quid illorum principaliter importat. Vnde pro maiori declaratione, eſt regula de mente doctoris, quod iſti termini qui ſunt etiam abſtractiui; ſicut cognitio, notitia, intellectio, ſunt etiam connotatiui. Reſpondetur per propoſitiones de mente doctoris.

Termini abſtractiui quidam etiam ſunt connotatiui.

Prima: perfectio ultima alicuius potentiæ eſt ſemper qualitas, ſeu aliquid abſolutum: ſed ſic eſt, quòd perfectio potentiæ eſt ſemper operatio: ergo ſua operatio eſt qualitas. ſeu aliquid abſolutum. Et ſi arguatur, perfectio potentiæ eſt illud, per quod attingit obiectum: ſed non attingit obiectum, niſi per relationem: ergo relatio erit eius perfectio, & non abſolutum.

Alia propoſitio de mente doctoris. Dato quòd iſta qualitas eſſet in potentia, ſine iſta attingentia, adhuc eſſet perfectio potentiæ. & iſtud haberetur in textu. Dico ꝙ ultima perfectio poteſt intelligi &c.

Et ſi dicas iſta eſt uera, potentia perficitur per notitiam, inquantum per eam potentia attingit obiectum: dicit doctor quòd ly inquantum, poteſt reduplicare, uel illam attingentiam, uel fundamentum attingentiæ. Si attingentiam. falſa eſt. ſi re duplicet fundamentum, uera eſt. unde fundamentum attingentiæ, eſt illa qualitas quæ uocatur notitia. Ex quo ſequitur, quòd de rationa beatitudinis non eſt iſta attingentia ad obiectum: quod probo. aliquis habet ſummam beatitudinem; & tamen ipſius non eſt iſta attingentia ad obiectum. patet de eo, qui ſummam beatitudinem habet, & tamen non eſt iſta attingentia, puta iſta relatio ad obiectum: quia Dei ad obiectum beatificum, nulla acquiritur relatio: dato ergo quòd iſta qualitas ſepararetur ab attingentia, ſicut prius poteſt ſeparari a poſteriori, quòd non minus eſſent beati, non minus eſſent perfecti.

Ex quo infert doctor, quòd ſi potentia haberet iſtam attingentiam, ſeu relationem, & non haberet qualitatem, non eſſet beata. unde iſtę relationes, neceſſario ſunt ponendæ de mente doctoris noſtri. immo credo ſecundum ueritatem, quòd ſunt ponendæ. Dico tamen de mente doctoris, quòd in nulla iſtarum conſtat perfectio noſtrę potentię.

Ex iſto habemus multa de mente doctoris: primo tenendum eſt, quòd omnes termini qui importat relationem, duo important: important enim qualitatem, & attingentiam, & aliquando talis terminus capitur pro qualitate tantum; aliquando pro attingentia tantum; aliquando pro aggregato. Ideo quando iſti termini inducuntur in aliqua propoſitione. uideamus, quòd utamur iſta diſtinctione; quia iſta diſtinctione habita, ſoluentur omnes noſtræ difficultates: quicquid tamen ſit de mente doctoris, teneamus, quòd perfectio potentię eſt quid abſolutum: & ibi aſpiciatur textus: quia ibi eſt reſolutio doctoris.

Perfectio potentiæ eſt quid abſolutum ſecundum Sco.

Nunc doctor facit aliqua argumenta, per quę uult probare, ꝙ beatitudo non importet aliquid abſolutum Et arguitur ſic. Si beatitudo importarat aliquid abſolutum, ſequeretur quòd

Argum Sco. contra ſuam reſolutionē.

quòd Deus poſſet facere illud abſolutum, ſiue attingentiam beatitudo importat: attingentiam ad obiectum, ut dicis, ſe quaeretur quòd iſta attingentia eſſet perfectior, quàm qualitas quam importat. conſequentia probatur: quia poſterius generatione, ſemper eſt perfectius; ſed iſta attingentia eſſet poſterior qualitati: ergo eſſet perfectior illa qualitate: quod eſt falſum. Reſpondet doctor ad iſtud argumentum, quòd iſta propoſitio Ariſto. debet intelligi, quando prius generatione, & poſterius generatione, ſunt eiuſdem generis: ſed ſic non eſt, quia qualitas iſta, & attingentia iſta, non ſunt eiuſdem generis. Ideo non oportet quòd poſterius generatione ſit perfectius.

Soluit primum argu. contra te.

2. Arguit ad idem.

Facit argumentum probando, quòd iſta beatitudo non importat aliquam qualitatem. Et formatur ſic argumentum. Ad qualitates ſpirituales, ſeu animae, non eſt per ſe motus, ut dicit Ariſtoteles ſeptimo Phyſicorum: ſed ad omnem operationem, eſt alteratio: ergo ſequitur quòd non importat qualitatem. Et ſic operationes animae importabunt praeciſè relationem, & non qualitatem. Dat doctor duas ſolutiones. Prima eſt propoſitio iſta, quae uidetur eſſe Ariſtotelis, eſt ipſius commentatoris: nec Ariſtoteles dicit, niſi recitando opiniones Philoſophorum: pro alia ſolutione quae eſt uera, ponit doctor plures propoſitiones.

Soluit ſecundum argu. Poſterius generatione è perfectius quò eſt uerum.

2. argu. ad idem.

Soluit tertium dupliciter.

Duplex alteratio.

Prima. Omne illud quod recipit, uel perdit aliquam qualitatem, quaecunque fuerit illa qualitas, ſiue ſpiritualis, ſiue corporalis alteratur.

Ex quo ſequitur, quòd ille qui recipit beatitudinem quae eſt qualitas, alteratur: & etiam ille, qui perdit, alteratur. Ideo duplex eſt alteratio, ſcilicet acquiſitiua, & deperditiua.

Alia propoſitio. Aliquid dicitur alterari dupliciter. Vno modo quia primo ab alterante recipit qualitatem. Alio modo ſecundario: quia ab alterante recipit qualitatem, ſed non primo, ſed mediante aliqua qualitate prius producta ab alio alterante. Et pro declaratione notandum eſt, quòd doctor noſter per alterans intelligit obiectum, ſicut eſſet albedo. Tunc declaro, albedo, producit qualitates multas. Primo notitiam ſenſitiuam. Secundo mediante ſenſitiua, producit intellectiuam. ideo primo non producit intellectiuam. & hoc eſt quòd uolebat habere Ariſtoteles, quod ad iſtas qualitates ſpirituales, non eſt per ſe motus, ſeu non eſt alteratio: ſupple primo, & alterans puta obiectum illas primo non producit: ſed qualitates ſenſitiuae.

Ex quo ſequitur, quòd Ariſtoteles nõ vult negare quin ad iſtas qualitates ſpirituales ſit alteratio, & motus: ſed ſolum vult dicere, quòd ad iſtas qualitates ſpirituales non eſt primo motus: ſed ſolum ſecundario: quia non producuntur ab obiecto, quod uocatur alterans, niſi mediante notitia ſenſitiua. ideo ſecundario: & hoc eſt quod hic debemus capere, de mente doctoris.

Ad qualitates ſpirituales eſt motus de mẽte Ariſt ſecundũ Scoti mẽtem.

Ex omnibus iſtis, infert doctor, quòd nunquam fuit mens Ariſtotelis, quòd ad qualitates ſpirituales non ſit motus idest alteratio. Notum eſt, quòd iſtae qualitates intenduntur, & remittuntur: & hoc non poteſt eſſe, niſi mediante motu, puta alteratione. Notum eſt, quòd omnes beatitudines eſſentiales, ſunt eiuſdem ſpeciei puta quia de eodem obiecto: & omnes ſunt notitiae intuitiuae, & tamen una eſt intenſior, quàm alia: mirabile eſſet, quòd ille qui facit plura bona, non eſſet magis beatus, quàm alius: certè immo eſt: & dico quòd eſt magis beatus: quia intenſiori modo uidet Deum, & diligit eum. nam unus perfectiori modo uidet Deum, quàm alius.

Ex quo ſequitur falſitas illorum qui dicebant, quòd omnes erunt aequaliter beati, beatitudine eſſentiali: iſtud falſum eſt, licet benè uerum ſit, quòd omnes uideant Deum, & omnes ſacientur: ſed non aequali ſatiatione, neque ęqualiter perfecta. Dicit adhuc doctor unum, uidelicet quòd uolitio, quae ſequitur notitiam intuitiuam, uocatur intuitiua: & eſt alterius rationis & ſpeciei, a uolitione quae ſequitur notitiam abſtractiuam.

Non omnes beati ſunt aequales in beatitudine eſſentiali.

Ex quo ſequitur briga aliquorum Scotizantium de beatitudine noſtra. Primo, utrum diſtinguatur ſpecie. Reſpondetur quòd ſic: ſicut notitia, licet habeatur de eodem obiecto: tamen diſtinguitur, ſicut notitia intuitiua, & abſtractiua.

Nunc ſoluit doct. unum argumentum quod uult probare, quòd ipſius notitiae ad rem cognitam, non ſit aliqua relatio. Et formatur ſic argumentum, rei cognitae ad notitiam, nulla eſt relatio: quia ſcibilis, nulla eſt relatio ad ſcientiam: ergo etiam ipſius ſcientiae, ſeu notitiae, ad rem cognitam nulla erit relatio. Reſpondet doctor, ponendo primo talem propoſitionem ad obiectum: quia poteſt omne prius, eſſe ſine poſteriori: ſed abſolutum eſt prius relatione ad obiectum, & ſic eſſet beatus non attingendo obiectum. Ad iſtud reſpondet doctor dicens, quòd alibi fuit illud argumentum ſolutum uidelicet, in quaeſtione praecedenti, ubi fuit dictum, quòd ſi illud abſolutum eſſet ſine attingentia ad obiectum, non minus potentia perficeretur per illud abſolutum, & quietaretur per illud: quia nulla relatio, eſt perfectio ſubſtantiae. Secundo argumen. ſi mẽs. Mens Ariſtotelis fuit, quòd relatio quae eſt notitia, ad rẽ cognitam, eſt de tertio modo relatiuorum: puta menſurati ad menſuram. unde commentator. & antiqui tranſlatores Ariſtotelis, multum diuerſificati ſunt in textu Ariſtotelis, ubi vult habere, quòd relatio tertii modi, non eſt mutua. Ideo iſta relatiua tertii modi, non dicuntur ad conuerſentiam: ſed bene relatiua primi, & ſecundi modi: iſti modi relatiuorum, ſępe fuerunt declarati. Vnde primus modus eſt, qui fundatur ſupra unum & multa. ſicut duplum, triplum: ſecundus fundatur ſupra potentiam actiuam, & paſſiuam: ut paternitas, & filiatio. Et etiam iſta ſunt mutua: tertii modi ſunt, qui fundantur ſupra menſuram & menſuratum. Et uoco ibi mẽſuram, illud a quo aliquid cauſatur: ſicut eſt notitia, reſpectu obiecti: notum eſt quòd notitia cauſatur ab obiecto. & obiectum eſt mẽſura; & notitia eſt menſuratum. Dico tunc quòd menſurati ad menſuram, eſt relatio: ſed non e contra. Et ſi arguatur. Ipſius obiecti ad notitiam eſt reſpectus producentis ad productum: Igitur. pro ſolutione eſt notandum, quòd quando Ariſtoteles, & doctor dicebant, quòd ipſius notitiae ad obiectum eſt reſpectus; non econtra: loquuntur de reſpectu, qui facit qualitatem eſſe notitiam, & non de reſpecto quo illa qualitas accipit eſſe. ut uiſum eſt.

Reſolutio Scoti.

Ponit doctor ſuam reſolutionem, quae ſtat in tali propoſitione. aliquando in extremo relationis inuenitur ratio fundandi, & terminandi relationem. Aliquando etiam ſolum inuenitur ratio terminandi, & non fundandi. aliquãdo nullum illorum inuenitur. Exemplum. patris ad filium, eſt relatio filii, ad patrem: quare? quia utrobique inuenitur ratio fundandi, & terminandi ſe. in propoſito puta in iſtis notitiis. inuenitur ratio fundandi in uno extremo: & in alio extremo ratio terminandi: non econtra. Exemplum. notitia habet rationem fundandi relationem ad ſcibile: Ideo ſcibilis ad ſcientiam nõ eſt relatio. obiecti ad notitiam, non eſt relatio.

Relatio tripliciter ſe hẽt ad ſuũ fundamentum.

De tertio principali ponit doctor talem propoſitionem, Relatio tripliciter ſe habet ad obiectum, ſeu ad ſuum fundamentum, ſcilicet contingenter neceſſariò, & per identitatẽ. contingenter, quando fundamentum poteſt eſſe ſine illa relatione, ut ſimilitudo albedinis ad aliam albedinem, merè contingenter ſe habet: quia talis albedo, poteſt eſſe ſine tali ſimilitudine, poſito quòd alia albedo corrumpatur. Alio modo neceſſariò, ut quaelibet relatio creaturae ad Deum neceſſariò conuenit creaturae: ratio eſt, quia impoſſibile eſt creaturam eſſe, ſine dependentia ad Deum: ergo talis dependentia neceſſariò conuenit creaturae. Alio modo per ueram identitatem, ut relatio eſſentiae diuinae ad perſonam: nonne in eſſentia diuina fundatur paternitas, quae eſt eadem cum eſſentia diuina etiam patris ad filium in diuinis, eſt relatio, & eſt eadem realiter cum patre. Tunc quaerit doctor quaeſtionem, utrum relatio cum obiecto, poſſit facere aliquid per ſe unum, poſtquam aliquando conuenit neceſſariò, aliquando contingenter. Reſpondet doctor, ponendo propoſitiones. Prima relatio nunquam poteſt includi eſſentialiter in abſoluto: nec poteſt eſſe de per ſe in conceptu, uel diffinitione abſoluti.

Ex quo infertur, quòd nunquam ex abſoluto, & relatione, poteſt fieri per ſe unum, qualitercunque ſe habeat relatio ad ſuum fundamentum.

Ex quibus fiat per ſe unum.

Ex quo infert doctor ex Ariſtotele, ſecundo de anima, quòd nunquam ex duobus, poteſt fieri unum per ſe, niſi unum ſe habeat ut actus; & aliud ut potentia, ſicut ex materia, & forma fit unum per ſe. quia materia ſe habet ut potentia, & forma ſe habet, ut actus. nec eſt quaerenda cauſa, quare ex illis fiat unum per ſe, niſi quia hoc eſt hoc: & hoc eſt hoc. Nota quòd per actum, intelligimus determinãs per ſe aliud. Et per potentiam, intelligimus determinabile: & ſic dicimus, quòd ex genere, & differentia, fit per ſe unum Metaphyſicaliter, uel logicaliter loquendo: quia genus eſt ſemper determinabile. & differentia determinans: unde ponit doctor propoſitionem. nunquam aliquod per ſe includit relationem, niſi per ſe relatiuum. Modo nullum abſolutum eſt per ſe relatiuum: ergo nullum includit per ſe relationem. Ex quo infert, quòd nũquam ex abſoluto, & relatione, fit unum per ſe. Et ſi dicas: iſta eſt per ſe, hic pater, eſt pater: & hoc nõ niſi, quia ex relatione

& relatiuo, ſit unum per ſe. igitur. Reſpōdet doctor, ponendo multas regulas. Prima ratione contingentis, nihil dicitur, niſi contingenter: & uoco rationem contingentem, aggregatū in quo ſi poneretur copula. eſſet propoſitio cōtingens. Alia regula. De ratione in ſe falſa, nihil poteſt dici uerè: & uoco rationem in ſe falſam. aggregatum in quo ſi addatur copula facit propoſitionem falſam. ut poſito caſu, quòd nullus ſit homo & tunc hoc, homo albus, facit rationem in ſe falſam: quia ſi ponatur copula, erit propoſitio falſa. ut dicendo homo, eſt albus. Tertia regula. De ratione impoſſibili, nihil dicitur, & uoco rationem impoſſibilem, aggregatum cui ſi addatur copula faciet propoſitionem impoſſibilem, ut homo aſinus.

Regula Scotica quid ſit ratio in contingens falſa &c. impoſsibilis.

Nunc doctor uult ſoluere unam quæſtionem, quæ ſit inter doctores utrum operatio, poſtquàm non eſt relatio, utrum ſit qualitas, uel quantitas; uel ad quod genus prædicamenti pertinet. Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem. Tales operationes, non ſunt ſubſtantię, nec ſunt quantitates, non ſunt relationes, ut tu dicis: ergo ſequitur quòd ſi ſint aliquid erunt qualitates, uel actiones, uel paſſiones. Ideo reſtat probare, quòd non ſint actiones. Et formatur argumentum, operatio eſt ultima perfectio potentiæ: ſed nulla actio, poteſt eſſe ultima perfectio potentiæ: ergo ſequitur, quòd non eſt actio.

Operationes cuius in quo prædicamēto ſint requiratur.

Et pro declaratione eſt notandum, quòd de mente doctoris noſtri eſt, quòd actio, & paſſio, ſunt duo reſpectus extrinſecus aduenientes: ita quòd actio eſt reſpectus agentis, ad paſſum: & paſſio eſt reſpectus paſſi ad agens.

Quid actio, & paſſio ſecundū Sco.

Ex quo ſequitur aliud quòd actio, & paſſio, non ſunt qualitates, contra aliquos Anglicos. ſunt ergo reſpectus: ergo ſequitur quòd nullum illorum eſt ultima perfectio potentię.

Secundo probat doctor, quòd actio eſt tranſmutatio alterius, inquantum alterum: ſed operatio non eſt huiuſmodi: igitur.

Pro declaratione iſtius, eſt notandum, quòd nihil dicitur agere, niſi aliquid aliud ab agente tranſmutetur: ut ignis non dicitur unquam agere, niſi trāſmutetur aliquid aliud, in quo cauſat aliquid, puta caliditatem: ſed per operationem potentiæ. nihil aliud tranſmutatur a potentia: quia per operationem, nihil in alio acquiritur. Exemplum per hoc, quòd ego intelligo lapidem; notum eſt, quòd nihil in lapide acquiritur ſed per hoc quod ignis agit in aquam, aliquid acquiritur in aqua: & in hoc eſt differentia inter actionem & operationem: & eſt notandum, quòd iſta ſumuntur ex quibuſdam diffinitionibus Ariſtotelis, Dicebat enim Ariſtoteles, quòd potentia actiua eſt principium tranſmutandi alterum, inquantum alterum & potentia paſſiua, eſt principium tranſmutandi ab altero, inquantum alterum.

Ex iſto ſequitur, quòd actio habet ſemper unum terminū qui acquirit eſſe: ſed operatio hoc non habet. Breuiter eſt hic notandum, quòd ad hoc quòd aliqua qualitas ſit notitia. duę conditiones requiruntur. Prima quòd recipiatur in potentia: & ꝙ talis potentia per eam tendat in obiectum.

Tertio ſic. Agens nunquàm dicitur eſſe perfectius per illud quo formaliter eſt agens: ergo actio non eſt operatio. conſequentia probatur: quia quælibet potētia perficitur per ſuam operationem. Vnde operatio, eſt ſemper perfectio illius, cuius eſt operatio: ergo ſequitur ꝙ operatio non eſt actio.

Pro declaratione iſtius eſt notandum quòd agens dicitur agens formaliter per actionem: iſta actio eſt reſpectus agentis ad paſſum: ſed reſpectus nunquam eſt perfectio ultima alicuius, ut dictum eſt. Vnde eſt notandum, quòd ſecundum doctores, eſt differentia eſt inter iſta, puta inter productionem, inductionem, & eductionem. unde productio eſt per quam aliquid ſimpliciter accipit eſſe.

Agens dicitur tale per actionem.

Differentia inter productionem, inductionē, et eductionē.

Ex quo ſequitur, quòd ad hoc quòd aliquid ſit productum propriè, oportet quòd ſit ſubſtantia per ſe ſubſiſtens, ſicut dicimus in diuinis, quòd filius producitur a patre: & productio eſt reſpectus intrinſecus aduenicus. Ideo non eſt actio. Sed inductio, eſt unus reſpectus agentis, ad paſſum quod nihil aliud eſt, quam actio qua agens inducit, ideſt producit aliquid in paſſum. Sed eductio, eſt reſpectus formæ ad ſubiectum, quod uocatur inductum, formatio, uel inhærentia, & illud poteſt prædicari poteſt de igne, & aqua, caliditate &c.

Ex iſtis infert doctor, quòd operationes, ſunt qualitates de genere qualitatis. & ponitur talis propoſitio de mente doctoris. Omnis terminus ſignificans aliquid, quod recipitur in potentia, uel in organo, eſt in prædicamento qualitatis: quia omnia illa important ueras qualitates. Et ſi dicas, in qua ſpecie qualitatis erunt parum curandum eſt in qua ſpecie. Nam dicit doctor noſter, quòd illa Ariſtoteles uocat ſpecies qualitatis, quæ ſunt modi qualitatis. qui ſolum dicunt aliam, & aliam habitudinem ad ſubiectum. Dicit ultra doctor, quòd notum eſt, quòd iſta non ſunt in ſecunda ſpecie qualitatis: quia non ſunt naturalis potentia, uel impotentia: quia non inſunt nobis a natura. Item non ſunt in tertia ſpecie qualitatis: quia in illa ſunt paſſiones, & paſſibiles qualitates, niſi caperemus qualitatem large ſcilicet pro qualitate ſpirituali, ſiue ſenſibili: tamen quicquid ſit de hoc parum curandum eſt, in qua ſpecie qualitatis ſint.

Propoſitio ex Sco.

Conſequenter doctor nititur probare, quòd operatio non ſit qualitas, ſicut intellectio, & adducit auctoritates Ariſtotelis: & primo formatur ſic ratio. Dicit Ariſtoteles nono Metaphyſicæ, quòd operatio nihil eſt præter actionem: uidetur ergo dicere, quòd operatio nihil eſt, niſi ipſamet actio, ſiue intellectio.

Pro declaratione ponit doctor talem propoſitionem. Operatio aliquando dicitur actio, propter duas conditiones, quas habet ſimiles, cum actione, Prima conditio eſt: quia ſicut actio non habet eſſe, niſi in fieri; ita operatio non habet eſſe niſi in fieri.

Pro declaratione terminorum, eſt notandum dicit doctor, quòd aliquid habere eſſe tantum in fieri, nihil aliud eſt, quàm ſolum habere eſſe quando dependeat a ſua cauſa. Exemplum intelligo lapidem, iſta intellectio habet eſſe in fieri: quia non plus durat, nec habet eſſe, &c.

Quid eſt habere eſſe tantum in fieri.

Corollarium. iſtę operationes non dicuntur habere eſſe in fieri, eo quòd habeant partem poſt partem, ſicut ſucceſſiua: ſed quia continuè dependent a ſua cauſa.

Ex quo ſequitur corollarium, quòd magna eſt differentia inter operationem, & habitum. Nam operatio ſolum habet eſſe in fieri: ſed habitus non ſolum habet eſſe in fieri. Cuius ratio eſt; quia habitus uerè poteſt habere eſſe, dato ꝙ non dependeat a ſua cauſa.

Ex quo ſequitur, quòd aliquid poteſt habere eſſe in fieri dupliciter. Vno modo: quia ſucceſſiuè habet partem poſt partem; ſicut motus Et ſic non capitur hic. Alio modo: quia continuè dependet a ſua cauſa. Et capitur hic ſecunda conditio, quàm operatio habet cum actione, quia operatio uidetur trāſire in obiectum, ſicut actio tranſit in terminum. differenter tamen quia obiectum non accipit eſſe per operationem: terminus autem uerè accipit eſſe per actionem. Et propter iſtas conditiones, operationes ſignificantur per uerbum actiuum grammaticaliter, non ꝙ importent actionem: ſed propter cōditiones dictas quas habent cum actione.

Aliquid poteſt habere eſſe in fieri dupliciter.

Contra falſum eſt, quod omne uerbum actiuum ſignificaret actionem; ſed ſufficit quòd ſignificaret aliquid, quod habet conditionem actionis. Modo iſtę operationes habent duas conditiones actionis. Ex iſto poteſt intelligi una diuiſio actionis, in qua dicitur, quòd duplex eſt actio, ſcilicet: immanens: & tranſiens. Vnde actio immanens, eſt ipſa operatio quæ uocatur actio propter conditiones dictas. Sed actio tranſiens, eſt habitudo, uel reſpectus agentis ad paſſum: & eſt in prædicamento actionis.

Duplex actio.

Ex quo ſequitur, quòd illa diuiſio. eſt diuiſio æquiuoci in ſua æquiuocata: quia actio, non dicitur de operatione, & actione, niſi æquiuocè. & unum eſt qualitas. & aliud reſpectus. Nam operatio eſt qualitas, ut dictum eſt. & actio eſt reſpectus de prædicamento actionis. & quælibet illarum eſt habitudo. ſeu reſpectus agentis, ad paſſum: ſed eſt differentia: quia actio immanens. habet terminum in agente. Exemplum, ut quando intellectus, producit intellectionem: illa intellectio, quæ eſt terminus actionis, recipitur in agente: puta in intellectu.

Corollarium. idem reſpectu eiuſdem eſt agens, & patiens: ut intellectus agit producendo intellectionem. & patitur in recipiendo eam. Sed dicitur actio tranſiens, quia terminus actionis tranſit in alio, ab agente. ut quando ignis producit caliditatem in aqua, terminus actionis eſt caliditas: & recipitur in ipſa aqua. Et dicit doctor, quòd iſta expoſitio eſt ſubtilis, & magis de mente Ariſtotelis: & per ipſam magis ſeruatur natura actionis.

Eſt tamen notandum, quòd ſeruentur illa quæ heri fuerūt dicta: puta de productione, inductione, & eductione. Et hoc pro iſta auctoritate in 4. de anima. Intelligere eſt quoddam pati; ergo intelligere importat paſſionem, & non qualitatem: igitur malè dicis &c.

Pro declaratione iſtius auctoritatis, ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima.

Prima. Sicut eſſe albũ, non eſt niſi habere albedinẽ, ita intelligere non eſt niſi hẽre intellectionẽ. Vnde intelligere, uel uelle, eſt habere viſionem, uel habere uolitionem. Et propter illud dicebat Ariſtoteles, quòd intelligere non erat, niſi quoddam pati. id eſt intellectus non intelligit: niſi quia recipit intellectionem.

Intelligere recipere intellectionẽ.

Corollarium. intellectus non dicitur intelligere, per hoc quod aſt producit intellectionem. quia tunc etiam obiectum intelligeret: quia obiectum producit intellectionem. Sed dicitur intellectus intelligere, quia recipit intellectionem.

Et eſt ibi difficultas. utrum ſicut intellectus poteſt producere intellectionem in ſe, utrum poſſit producere in intellectu alterius? Dico quòd ſic: quod habet doctor in ij. diſtinc. ix. de locutione angelorum. Iſtud uocatur loqui mentaliter: ſicut angeli loquũtur ſibi inuicem. & loquemur poſtquàm erimus in corpore glorioſo. Exemplum, ut angelus habens aliquã ſpeciam intelligibilem de aliqua re, quam alius angelus non habet, Angelus habens iſtam ſpeciem intelligibilem, poteſt mediante iſta ſpecie intelligibili, cauſare notitiam de re, in intellectu alterius angeli. & tunc iſte angelus loquetur, & non intelliget: quia producet intellectionem: & illa non intelliget. Ex quo ſequitur, ꝙ Ariſtoteles nolebat dicere, ꝙ intelligere eſſet paſſio, ſed volebat præciſe hoc habere, ꝙ intellectus nõ intelligit, niſi quia recipit intellectionem.

Arguit ꝙ operationes nõ ſunt qualitates.

Arguitur ſic. Dicit Ariſtoteles. i Ethic. ꝙ operationes uirtutis, non ſunt qualitates: ergo malè dictum eſt, ꝙ ſunt qualitates. Dicit etiam ibi. ꝙ felicitas non eſt qualitas.

Soluit iſtud doctor, & declarat iſtus textus. & dat duas ſolutiones.

Soluit arg. operatio dupliciter.

Prima quæ ſtat in una diſtinctione. Operatio, poteſt capi dupliciter. Vno modo capitur operatio, pro qualitate producta. Alio modo pro productione, qua producitur qualitas. & ſic ſi capiatur iſto ſecundo modo, uerum eſt, quòd nõ eſt qualitas. ſed eſt uera relatio.

Et tunc ponit talem propoſitionem Si in aliquo paſſu Ariſtotelis inuenitur, quòd operatio eſt relatio, debet capi operatio pro relatione, productiua, qua producitur illa qualitas. Similiter dicatur de felicitate.

Et ſi dicas, expreſſe, dicit Ariſtoteles, ꝙ operationes ſunt bonæ uel malæ: ſed relationes non ſunt bonæ uel malæ: ergo non capit operationem pro relatione. Reſpondet doctor, ꝙ generatio alicuius res bonæ, eſt bona: ergo productio alicuius rei bonæ eſt bona. Ideo dicebat Ariſtoteles, ꝙ productiones operationum bonarum ſunt bonæ.

Dat ſecundo aliam ſolutionem doctor noſter, dicẽs, quòd quando dicit Ariſtoteles, quòd operationes, non ſunt qualitates: debet intelligi, ꝙ non ſunt qualitates in eſſe quieto, ſicut ſunt habitus: ſed ſunt qualitates in fieri. & uiſum eſt qualiter illę operationes dicantur qualitates in fieri. non quòd habeant partem poſt partem: ſed quia continuam dependentiam habent aliam, & aliam. Et hoc uolebat habere Ariſtoteles.

Operatio uidetur delectatio.

Remouet doctor paruam cauillationem. Diceret aliquis, quòd quando dicit Ariſtoteles, quod operationes non ſunt qualitates, uoluit dicere, quòd capiuntur operationes pro delectationibus Modo delectatio, non eſt qualitas, ſed operatio. Reſpondet doctor quòd iſtud eſt falſum. Intendit ibi aliquas propoſitiones.

Reſp. Sco.

Prima, quòd delectatio eſt uerè qualitas diſtincta realiter ab actu delectationis. id eſt ab actu quem delectatio ſequitur. Et hoc contra multos modernos: maximè contra Gregorium. Voluerunt aliqui dicere, quòd iſte delectationes erant quidam motus. iſtud eſt falſum. Nam etiam motus eſt uelox, uel tardus: ſed iſtæ delectationes non ſunt ueloces. neque tardæ igitur. Dicit tamen ultra doctor, quòd iſtę delectationes non ſunt ueloces, neque tardæ: licet uelociter, uel tarde acquirantur. Et quando ultra dicitur, quod dicit Ariſtoteles in multis paſſibus, quòd operationes ſunt vitæ. Sed uita non eſt qualitas: igitur. Reſpondetur quòd uita, eſt uerè qualitas. & quod operatio eſt uerè uita: ſicut viſio qua uidemus lapidem eſt vere uita: & hoc uita accidentalis: quia uita eſſentialis, nõ eſt niſi ipſa anima.

Vita eſt uera qualitas.

Item dicit Ariſtoteles vii. phiſ. Quòd ſciens & cognoſcẽs ſunt ad aliquid: ergo ſequitur, quòd operationes; puta ſcientia, uel cognitio, erunt ad aliquid. Reſpondet doctor, quòd Ariſtoteles in illo. vij. non uult dicere, quòd operationes ſint formaliter relationes, ſed vult dicere, quòd operationes neceſſario concomitantur aliquæ relationes, quæ ſunt uerè attingentiæ ad obiectum, per quas attingentias tales qualitates, & operationes ſunt ueræ notitiæ, ut prius uiſum eſt.

Ex quo vult ulterius habere, quòd terminos operationis, ſemper duo importat. ut uiſum eſt, puta qualitatem, & illam attingentiam ad obiectum.

Contra arguitur ſic, ratione Abſolutum non diſtinguitur per aliquod extrinſecum, ſed operationes diſtinguuntur per obiecta: ergo operationes non ſunt qualitates. Reſpondet doctor ponendo duas ſolutiones.

Quo intelligitur operationes diſtinguũtur per obiecta.

Prima eſt. Quòd obiecta ſunt nobis manifeſtiora, quàm ſint operationes. Et ideo quando dicit Ariſtoteles, quòd operationes diſtinguuntur per obiecta, debet ſic intelligi operationes manifeſtantur nobis per obiecta ſua. & hoc quo ad nobilitatem, & perfectionem: quia quando notitia eſt de obiecto nobiliori, & perfectiori, eſt nobilior, & perfectior. Aliter reſpondet doctor noſter, ponendo talem propoſitionem Ariſtotelis. Illud a quo res habet entitatem, ab illo habet unitatem, & diſtinctionem. Sed ſic eſt, quod operatio habet ſuam entitatem ab obiecto: quia cauſatur ab obiecto, ſaltem partialiter: ergo habebit ſuam entitatem ab obiecto: ergo habebit ſuam diſtinctionem ab obiecto: ergo bene dicebat Ariſtoteles.

Aliquid dicitur diſtingui p aliud dupliciter.

Ideo pro declaratione maiori, doctor notat quòd aliquid dicitur diſtingui per aliud dupliciter. Vno modo intrinſecè: & ſic unumquodque diſtinguitur ab alio per ſuam differentiam: uel per ſuum modum intrinſecum, uel ſe ipſo. Alio modo aliquid diſtinguitur extrinſecè. Et hoc volebat habere Ariſtoteles: quando dicebat in ij. de anima. quòd potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiectum. Vnde iſta diſtinctio, quæ eſt ab extrinſeco; dicitur ab extrinſeco, quia eſt per aliqua quæ realiter diſtinguuntur ab illis, & ſunt quodam modo manifeſtiora illis. Et hoc volebat habere Ariſtoteles in illis libris de anima.

Item arguitur ſic. Operatio habet ſuam propriam nobilitatem, & perfectionem ab obiecto: ergo non eſt aliquid abſolutum. conſequentia probatur; quia abſolutum intrinſecè in entitate ſua, habet ſuam propriam perfectionem: ergo poſtquàm iſtę operationes habent perfectionem ab obiectis, ſequitur quod non ſunt qualitates, neque abſoluta. Reſpondet doctor quaſi per idem, ponendo talem propoſitionem.

Vnaquæque res intrinſecè, & formaliter, habet ſuam perfectionem: ſuam nobilitatem: ſicut habet ſuam entitatem. Cuius ratio eſt: quia perfectio intrinſeca rei, eſt ipſamet res. Id eſt intrinſecè, perfectio rei eſt ab ipſa re. Sed extrinſecè, & effectiuè, ſeu cauſaliter, res habet ſuã perfectionem ab illo a quo cauſatur. Et ſic bene dico, quòd extrinſecè, ſeu cauſaliter, & effectiue, operatio habet ſuam nobilitatem, & perfectionem ab alieno, a quo cauſatur. Et hoc eſt quod ibi dicit doctor.

4. Artic.

De quarto principali. Doctor in iſto quarto articulo duo facit. Primo ſoluit unam quæſtionem quæ eſt talis.

A quo cognitio dicatur notitia.

Vtrum illa qualitas quæ eſt notitia, propter habitudinem quam habet ad intellectum, in quo recipitur, dicatur notitia? Reſpondet doctor noſter ponendo talem propoſitionem.

Notitia non ideo dicitur notitia, propter habitudinem quam habet ad ſubiectum in quo recipitur. Dicit ergo doctor ut prius, quòd notitia ideo dicitur notitia, propter habitudinem quam habet ad obiectum: quæ uocatur attingentia.

Soluit primum principale.

Doctor uult ſoluere argumentum principale, & formatur ſic. Notitia importat qualitatem. ergo tu malè dicis. accidẽs probo & uolo quòd ſit una uox ſeu unus terminus, qui præciſè ſignificet illam qualitatem. Tunc quæro: utrum ille terminus, ſeu talis uox ſit terminus notitiæ, uel non. Iſtud argumentum ſupponit vnum ueriſſimum: puta quòd uox ſignificans notitiam, duo ſignificat. Scilicet qualitatem; & pro illa ſupponit: & ſignificat attingentiam ad obiectum. Reſpondet doctor ad iſtud argumentum. Si eſſet aliqua uox quæ præciſè ſignificaret illam qualitatem, & non attingentiam ad obiectum: illa qualitas adhuc eſſet perfectio potentiæ. tamen nullo modo illa uocaretur notitia.

Corollarium. habitudo iſtius notitiæ ad ſubiectum, naturaliter requiritur ad eſſe illius notitiæ. quia naturaliter accidens non poteſt eſſe ſine ſubiecto. Sed ad hoc ꝙ illa qualitas in ratione notitię ſit notitia perfectior, & nobilior requiritur attingentia ad obiectum, quæ eſt poſterior habitudine eius ad ſubiectum. illa ergo habitudo ad ſubiectum, eſt prior: quia naturaliter non poteſt eſſe ſine illa.

Ex quo uult hẽre doctor noſter, ꝙ illa q̃ ſunt in intellectu ha-

habent habitudinem ad ſubiectum. Declarat per unum exemplum de ſpecie intelligibili, quæ ab omnibus doctoribus uocatur ſimilitudo rei: quia ipſa eſt imitatiua, & repreſentatiua obiecti: & illud non habet quod ſit ſimilitudo uel imitatiua obiecti, niſi per habitudinem uel attingentiam quam habet ad obiectum.

Species intelligibilis eſt ſimilitudo habitualis rei.

Eſt tamen ibi notandum, ꝙ non eſt imaginãdum ſicut quidam imaginati ſunt, ꝙ ſpecies intelligibilis, ſit actualis ſimilitudo rei: quia ſolum eſt habitualis. quod debet intelligi ad iſtum ſenſum, ꝙ ipſa cum intellectu, cauſant notitiam actualem obiecti.

Corollarium. Quòd in intellectu nihil eſt ita perfectũ quã operationes. Vnde dilectio per quam diligo Deum eſt perfectior quam ſit qualitas cauſata a Deo.

Contra ſolutionem arguit.

Arguitur ſic. Eſt aliqua notitia quæ non habet attingentiã ad obiectum: ergo male dictum eſt in uia Scoti; ꝙ omnis notitia habeat attingentiam ad obiectum. Antecedens probatur de notitia abſtractiua, quæ non habet attingentiam ad obiectum. Patet: quia per notitiam abſtractiuam, cognoſcimus illud, quod non eſt: & nihil habet habitudinem ad illud quod non eſt, ut patet.

Soluit dupliciter.

Dat doctor duas ſolutiones. Quarum prima eſt probabilis. Alia uera eſt. Prima ſtat in aliquibus propoſitionibus.

Prima propoſitio. Habitudo notitiæ abſtractiuæ, eſt ſolum habitudo potentialis. quod probat doctor: quando ex defectu termini non eſt relatio, tunc ex parte fundamenti eſt relatio potentialis. Iſtud declarat doctor per multa exempla. Primo conceditur, ꝙ anima ſeparata a corpore, inclinatur ad informandum corpus, ac ſi haberet ralationem actualem, Et exprimitur actualiter; ad denotandum ꝙ defectus relationis non eſt ea parte fundamenti, ſed ea parte termini. Aliud exemplũ Dicitur, ꝙ ſcientia practica dirigit alias potentias; & tamen dato ꝙ actualiter non dirigat, adhuc tamen erit notitia practica.

Dat doctor ſecundam ſolutionem, quæ eſt uera, & ſtat in tali propoſitione. Notitiæ abſtractiuæ ad obiectum eſt relatio actualis: licet non ſit realis: quia obiectum ſeu terminus non eſt reala. Ideo ponit talem propoſitionem.

Cuiuslibet notitiæ, ſiue intuitiuæ, ſiue abſtractiuæ, ad obiectum, eſt ſemper attingentia actualis, ſine qua nunquam eſſet notitia.

Finaliter doctor quærit unam quæſtionem Ariſtotelis: in qua quærebat Ariſt. in prædicamentis: utrum idem poſſet eſſe in diuerſis prædicamentis? Reſponder doctor cum Ariſtotele.

Nihil uniuocè põt eſſe in diuerſis prædicamentis.

Nihil uniuocè poteſt eſſe in diuerſis prædicamentis uniuocè, ſed bene æquiuocè: puta ſecundum alium, & alium conceptum. ut patet de illo termino corpus; da illo termino rationale. Et declarat doctor, ꝙ quilibet terminus importans notitiam, eſt in diuerſis prædicamentis æquiuocè. ſecũdum quod importat attingentiam, eſt in prædicamento ad aliquid. & ſecundum quod importat qualitatem, eſt in prędicamento qualitatis.

Notitia eſt unum per accidens.

Ea quo infert, ꝙ quælibet notitia eſt ens per accidens, & non ens per ſe unum: quia importat qualitatem, & relationem, ea quibus non ſit unum per ſe dat doctor unum intellectum Ariſtotelis, in iſto paſſu ponendo propoſitionem.

Non eſt inconueniens, genus eſſe ad aliquid; & ſpeciem nõ eſſe ad aliquid ut ſcientia, eſt genus ad grammaticam; & eſt ad aliquid, & tamen grammatica eſt qualitas: & eſt in prædicamento qualitatis: & tamen eſt ſpecies eius. Iſta euaſio nihil ualet: quia impoſſibile, eſt ꝙ genus, & ſpecies ſint in diuerſis prædicamentis. Ideo ſi genus ſit ad aliquid, ſpecies eſt ad aliquid.

Et hæc de quæſtione tertiadecima.

QVAESTIO DECIMAQVARTA.

De uirtute animæ rationalis ex ſui natura quo ad cognitionẽ trinitatis.

DOCTOR conſequenter talem quærit quæſtionem. Vtrũ anima derelicta ſuæ naturali perfectioni, poſſet cognoſcere trinitatem. Quod nihil aliud eſt quærere, niſi, utrũ anima aa ſua propria uatura, ſua propria uirtute, poſſet cognoſcere trinitatem.

Ad intellectum. Pro declaratione iſtius quæſtionis, declarandi ſunt ibi aliqui termini.

Anima dicitur perfecta dupliciter.

Primus aſt, qũo anima dicatur eſſe perfecta? Reſpondet doctor, ꝙ anima dicitur eſſe perfecta perfectione naturali, & pfectione accidentali. Vnda dicitur eſſe perfecta perfectione naturali, dupliciter. ſ. perfectione ſuprema: & non ſuprema.

Perfectio naturalis

Perfectione ſuprema, quando immediatè poteſt cognoſcere omne cognoſcibile. Sed dicitur eſſe perfecta perfectione naturali, non ſuprema, quando ad eius entitatem nihil ſibi deficiat.

anima duplex.

Et pro declaratione ponamus exemplum extra textum. Vt dicimus perfectum eſſe hominem, cui de entitate nihil ſibi deficit: quia omnes ſuas partes habet: tamen non poteſt uti ſuis membris.

Ad propoſitum de anima noſtra, notum eſt, ꝙ anima ſic ſe habet, ꝙ nihil de entitate ſibi deficit. Ideo anima noſtra dicitur eſſe perfecta perfectione naturali, non ſuprema. & per hoc ſoluitur una opinio falſa multorum doctorum, niſi bene intelligatur, qui dicunt, ꝙ anima per peccatum mortale læditur, quo ad antitatem; ſeu in ſuis naturalibus. Vnde breuiter dico quòd animam lædi per peccatum mortale, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ꝙ aliquid de natura ſua perdit: & ſic non eſt uerum. Alio modo quòd per peccatum mortale impeditur quo ad bonas operationes. & ſic eſt uerum. & poteſt intelligi proportionabiliter ad læſionem corporis.

Anima lęditur per peccatum mortale, quõ ſit uerum.

Triplex ſtatus aĩæ.

Et pro declaratione illorum quæ ſunt in intellectu, eſt notandum, quòd ipſius animæ ſunt tres ſtatus, ſ. ſtatus animæ inſtitutæ: ſtatus animæ deſtitutæ, & ſtatus animæ reſtitutæ. Vnde ſtatus animæ inſtitutæ, eſt ſtatus animæ ante peccatum. & ſic erat anima Adæ ante peccatum. Et pro iſto ſtatu ponũtur aliquæ propoſitiones.

Prima. Anima in illo ſtatu, poterat cognoſcere omnia materialia omnia ſenſibilia ſub propriis conceptibus.

Cognitio aĩæ in ſtatu innocentiæ.

Ex quo ſequitur, quòd Adam in iſto ſtatu, plura poterat cognoſcere, & perfectius. quàm quicunque homo mundi. Et iõ propter illas cognitiones quas tunc habuit, impoſuit nomina rebus: quia proprietates rerum uarè cognouit. Dico tamẽ, quòd non impoſuit nomina rebus ante peccatũ, ſed poſt peccatum, quando ipſis rebus indiguit.

Alia propoſitio Anima in ſtatu naturæ inſtitutæ, non potuit cognoſcere diſtinctè ſpiritualia: ſicut nunc angeli cognoſcunt; & nos faciemus in ſtatu animæ reſtituræ. i. in ſtatu in quo anima eſt ſaparata a corpore, & glorioſa. uel ſaltem in gratia: ſicut ſunt animæ in purgatorio. Et hoc eſt quod communiter dicitur, uidelicet quòd erimus ſimiles angelis Dei, ſ. quo ad cognitionem. ſic uidelicet, quòd in illo ſtatu animæ reſtitutæ, anima poterit cognoſcera quicquid angelus poteſt cognoſcere: & ſub ſimili conceptu: & etiam quando anima erit in corpore glorioſo.

Quãdo erimus ſimi angeli Dei.

Reſtat nunc determinare de ſtatu animæ deſtitutæ. & uidere quid poteſt anima in iſto ſtatu. Et ponuntur aliquę propoſitiones.

De cognitione aĩæ pro ſtatu præſenti.

Prima eſt iſta. Status animæ deſtitutæ, eſt ſtatus noſter, qui mediat inter ſtatum Adę: & ſtatum beatorum.

Alia propoſitio. Animam poſſe aliquid cognoſcere, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ꝙ ipſa poteſt recipere notitiã alicuius. Ita ꝙ iſta propoſitio, anima intelligit; poteſt habere duplicem, ſenſum. Vnus ſenſus eſt, anima recipit intellectionem, uel notitiam, alicuius. Tunc pono talem propoſitionẽ.

Anima intelligit duplicẽ habet ſenſum.

Anima poteſt intelligere ea natura ſua, omne ens, ad iſtum ſenſum. i. poteſt recipere notitiam cuiuſcunqua entis.

Corollarium. Capacitas animæ paſſiua, eſt infinita capiendo infinitum ſincathegorematicè. i. non poteſt tot notitias recipere, quin plures. Etiam non poteſt recipere ita intenſam quin intenſiorem. Ideo ipſa eſt infinita.

Quæro paruam quæſtionem, utrum iſta conſequentia eſt bona, anima recipit notitiam lapidis: ergo cognoſcit lapidẽ.

Pro declaratione iſtius paruæ quęſtionis eſt notandum, ꝙ in hoc differt doctor noſter ab aliis, dicens, ꝙ iſta conſequentia nihil ualet. recipit notitiam lapidis: ergo cognoſcit lapidem. Cuius ratio eſt; quia iſta receptio quæ non eſt niſi inhęrentia illius qualitatis ad aĩam, requirit attingentiam ad obiectum. & dictum eſt prius, quòd iſta attingentia facit iſtam qualitatem eſſe notitiam: & non inhęrentia ad ſubiectum.

Senſus huius quęnis.

Alio modo, animam intelligere aliquid, eſt animam attingere notitiã illius, i. producere notitiã illius. Et ſic eſt hic ad propoſitum. Ita ꝙ qõ noſtra, quęrit, utrum anima ſeu intellectus, poſſit uirtute propria attingere i. cauſare notitiã cuiuſcunque entis. Rñdet doctor, ꝙ hoc habet duplicem ſanſum. Vnus eſt, utrũ intellectus ſe ſolo poſſit pducera notitiã cuiuſcunq; entis. Rñdetur ꝙ non. Et ponit talem propoſitionem.

Intellectus ſe ſolo dupliciter.

Intellectus creatus ſe ſolo, nunqoam poteſt producere notitiam alicuius, niſi ſui, & tunc ſe habet ut duo: puta & in rõne potentię: & obiecti. Alius ſenſus eſt; utrum intellectus creatus aliis cauſis concurrentibus, poſſit attingere. i. cauſare partialiter in ſuo genere, notitiam cuiuſcunq; entis. Rñdetur ꝙ ſic. Etiam tenet doctor noſter, quòd intellectus noſter, partialiter concurrit ad viſionẽ Dei. Ideo ponitur talis propoſitio.

Intel-

Intellectus noſter, ex natura ſua, poteſt partialiter attingere, ideſt producere, uel partialiter cauſare, notitia cuiuſcunque entis finiti, & infiniti.

QVAERIT ibi doctor paruam quæſtionem. Videlicet, utrum ad hoc ꝙ intellectus recipiat notitiam alicuius, requiratur aliqua qualitas prævia, quæ diſponat intellectum ad recipiendum aliquam notitiam, uel quæ concurrat? Reſpondetur ꝙ nulla qualitas requiritur in intellectu, quæ diſponat intellectum ad recipiendum aliquam notitiam. Sed intellectus, ex natura ſua eſt diſpoſitus, ad recipiendum quamcunque notitiam, cuiuſcunque entis. Et ſi quis dicat contra, ad hoc ꝙ intellectus cognoſcat aliquid, requiritur ſpecies intelligibilis illius, quæ diſponit intellectum ad recipiendum notitiam alicuius. Reſpõdet doctor in iſto paruo textu, quòd benè ſpecies intelligibilis requiritur, tanquam aliquid prævium propter ordinem effectum: Sed non requiritur, nec ponitur, ad diſpoſitionem intellectus ad recipiendum aliquam notitiam. Immo dico, ꝙ ſi iſta ſpecies intelligibilis non eſſet, non minus reciperet notitiam alicuius. Quod ergo ponitur, ponitur propter duo. Primo propter ordinationem effectum; quia obiectum ſic ſe habet, quod duo cauſat. videlicet, notitiam, & ſpeciem intelligibilem, ordine quodam. & quia non cauſat notitiam, niſi cauſet ſpeciem, Ponitur ſecundo, quòd in abſentia obiecti, ipſa ſpecies partialiter, cum potentia, cauſet notitiam obiecti.

Intellectus noſter ſe ſolo eſt diſpoſitus ad recipiendam cognitionẽ cuiuſcunq; rei.

Ex quo infert doctor corollarium. Quòd ſpecies intelligibilis, non ſe habet ſicut ſuperficies in corpore: quia ſuperficies eſt ratio recipiendi qualitates naturales: ſicut colores, & alias qualitates, ſic uidelicet, quod ſi ſepararetur ſuperficies a corpore, illud corpus nullam qualitatem naturalem poſſet recipere.

¶[Præmitto quòd licet &c.]

Nunc doctor ponit unam diuiſionem cognitionis intellectiue, dicens ꝙ duplex eſt cognitio intellectiua. ſcilicet, perfecta, & imperfecta. Soluit paruam dubitationem, quærendo: quid ſit cognitio perfecta. Reſpondet doctor, quòd cognitio non dicitur perfecta, quia magis intenſa: ſed quia per eam diſtinctius, & perfectius, obiectum cognoſcitur

Cognitio intellectiua duplex. Notitia perfecta, quæ ſit.

Corollarium. Quod iſta diſtinctio, eſt diſtinctio ſe tenens ex parte obiecti.

Corollarium quælibet intuitiua eſt perfectior, quàm abſtractiua de eodem obiecto: quia per notitiam intuitiuam, magis & perfectiori modo, attingitur obiectum.

Aliud corollarium. nulla notitia confuſa, uocatur notitia perfecta alicuius rei. Ex quo infert, doctor quid ſit cognitio imperfecta. Vnde notitia imperfecta, eſt notitia confuſa alicuius rei: quia per talem non cognoſcitur obiectum ſub propria ratione cognoſcibilitatis.

Quæ uocetur notitia imperfecta.

Breuiter eſt notandum, ꝙ cognoſcere aliquid ſub tali uel tali ratione, non eſt niſi habere conceptum adæquatum illius. Exemplum, quid eſt cognoſcere Sortem ſub ratione entis, eſt habere conceptum entis. & cognoſcere Sortem ſub ratione animalis? eſt habere conceptum animalis.

CONSEQVENTER doctor ponit aliam diſtinctionem notitiæ, Et dicit, quod duplex eſt notitia, perfecta, ſeu diſtincta: ex quo ſequitur quòd idem eſt notitia perfecta & notitia diſtincta: & dicit quod iſta eſt duplex ſcilicet, mediata, & immediata.

Notitia diſtincta duplex.

Pro cuius declaratione eſt notandum: quòd notitia immediata, ſolum negat medium cognitum, per quod aliud cognoſcitur, Sed non negat illud quod eſt ratio cognoſcendi. Ideo mouetur parua quæſtio, uidelicet: utrum notitia quæ habetur per ſpeciem intelligibilem, quæ uocatur abſtractiua, ſit mediata, uel immediata. Reſpondetur, quòd eſt immediata: quia ab intellectu & ſpecie intelligibili, immediatè cauſatur. Declaremus magis, ſcientia habetur de concluſione ſilogiſmi demonſtratiui. iſta eſt mediata: quia præſupponit, & requirit aliud prius cognitum: puta præmiſſa. ſed immediata non. Vnde iſta ſic exponitur, hoc cognoſcitur immediatè. hoc cognoſcitur: & ad eius cognitionem non requiritur aliquid prius cognitum: licet forte aliquid requiratur tanquàm ratio cognoſcendi, ideſt tanquàm cauſa cognitionis: ſicut ſpecies intelligibilis quæ eſt ratio cognoſcendi, ideſt cauſa. ſed iſta, hoc cognoſcitur mediate, ſic exponitur, hoc cognoſcitur, & ad eius cognitionem requiritur aliquod prius cognitum.

Quid notitia immediata.

NVNC doctor intendit tractare illa quæ fuerunt mota in iſta quæſtione. Et primo ponit unam diuiſionem, quam ponit Ariſtoteles. 3. de anima. Dicens quòd duplex eſt cognitio, ſcilicet, cognitio complexa, & incomplexa. Cognitionem incomplexam uocat, ſimplicium appræhenſionem: ſicut cognitio Dei &c. Alia eſt cognitio complexa, quam uocat Ariſtoteles compoſitionem, uel diuiſionem.

Duplex cognitio complexa, & incomplexa.

Et breuiter eſt ibi notandum, quòd compoſitio non eſt niſi notitia appræhenſiua, per quam intellectus cognoſcit aliquid affirmatiuè. ut notitia appræhenſiua per quam intellectus cognoſcit hominem eſſe animal. Sed notitia illa per quã intellectus cognoſcit aliquid negatiue, uocatur diuiſio: ut notitia intellectiua per quam intellectus cognoſcit hominem nõ eſſe aſinum, uocatur diuiſio.

TVNC quærit liber noſter. Vtrum de Deo, pro ſtatu iſto, poſſumus habere aliquam notitiam? Reſpondet doctor ponẽdo aliquas propoſitiones.

An poſſimus habere cognitionem de Deo pro ſtatu iſto.

Prima propoſitio Pro ſtatu iſto, qui eſt ſtatus naturæ deſtitutæ poſſumus habere notitiam ſimplicem incomplexam. ſeu ſimplicem appræhenſionem de Deo. Quod probat doctor. Nã poſſumus cognoſcere Deum eſſe ens: Deum eſſe bonum; ergo poſſumus habere aliquem cõceptum ſimplicem de Deo: quia conceptus entis, repræſentat mihi Deum: & conceptus boni, repræſentat mihi Deum.

Vlterius dicit doctor: quòd compoſitio, & diuiſio, ſic ſe habent, quod neceſſario præſupponit ſimplicem apprehenſionem. ſic uidelicet, quòd nunquam poſſem cognoſcere Deũ eſſe ens niſi haberem conceptum entis: & aliquem ſimplicem conceptum de Deo. Iſtud probat adhuc doctor noſter. Puta quòd habemus conceptum entis; conceptum boni; & quòd per illos cognoſcitur Deus. Patet. nam habemus conceptum alicuius entis. & habemus conceptum alicuius boni: ergo poſſumus habere conceptum entis: & conceptum boni. & hoc uolebat habere D. Auguſtinus. Dicebat enim ſic: tolle hoc, & tolle illud, hoc eſt concipe, ens, & bonum in ſe, & Deum uidebis: ideſt, ab hoc ente ab hoc bono illo, abſtrahe, conceptum entis, & conceptum boni: & Deum cognoſce, ideſt Deum cognoſces: ſupple conceptu confuſo: puta ſub conceptu entis, & ſub conceptu boni. Vult ergo habere doctor noſter cum aliis doctoribus, quod pro ſtatu uiæ, naturaliter poſſumus habere de Deo multos conceptus ſimplices, & confuſos: puta boni, & entis.

Quærit doctor: iſto ſuppoſito, quòd de Deo poſſumus habere conceptus confuſos. & ſimplices. Quæritur: utrum de Deo poſſumus habere aliquem conceptum proprium? Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

An de Deo poſſimus habere conceptum proprium.

Prima propoſitio. De Deo poſſumus habere aliquem conceptum proprium complexũ, qui præcisè ſupponet pro Deo, ſic, quòd Deus eſt ſummũ bonum. Et dicit doctor, quòd iſtud fit iſto modo; puta poſtquàm habemus conceptum cõfuſum de aliquo, per determinationem, & quaſi diuiſionem, uenimus ad conceptus proprios incomplexos Dicit ultra doctor ꝙ aliquis conceptus dicitur eſſe proprius alicuius dupliciter.

Vno modo: quia ſolum dicitur de illo, uel ſolum ſupponit pro illo: puta pro Deo. Et ſic multos conceptus proprios habemus de Deo. Alio modo dicitur aliquis cõceptus proprius, quia diſtinctè repræſentat mihi Deum: puta ſub ratione deitatis. Et ſic dico, ꝙ nullum talem poſſumus habere de Deo pro ſtatu iſto.

Conceptus dicitur proprius dupliciter.

Vlterius eſt notandum. Quòd iſta intelliguntur de conceptu ſimplici, & abſoluto, quia de conceptu connotatiuo, Non eſt uerum. Vnde ponitur talis propoſitio.

Pro ſtatu iſto, poteſt habere conceptus ſimplex connotatiuus, & proprius de Deo, ſicut creator. Et conceptus connotatiuus iſte, eſt proprius ipſi Deo: quia nulli alteri conuenit quàm Deo, & nullum poſſumus naturaliter habere pro ſtatu iſto conceptum de Deo ſimplicem, proprium, & abſolutum. Quando ergo dicunt doctores, ꝙ nullum conceptum propriũ ſimplicem poſſumus habere de Deo. debet intelligi, nullum conceptum ſimplicem proprium; & abſolutum de Deo. & ſic illud dictum, Deum nemo uidit unquam debet ſic intelligi, lumine naturali nunquam aliquis poteſt, uel potuit habere conceptum ſimplicem proprium, & abſolutum; de ipſo Deo.

Non poſſumus habere conceptum ſimplicem proprium & abſolutum de Deo, hic.

¶[Reſtat uidere &c.]

Doctor uult ſoluere unam quæſtionem. Puta utrum uirtute naturali, poſſumus aſſentire huic propoſitioni. Deus eſt trinus, & unus. Pro quõ ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima. Lumine naturali, poſſumus aſſentire iſti; Deus eſt trinus, & unus.

Vnde eſt notandum, ut dicit doctor, ꝙ iſtud poteſt fieri uirtute agentis creati. Et ponitur talis propoſitio.

Virtute agentis creati, quis poteſt aſſentire iſti, Deus eſt trinus, & unus. Quod probat doctor: quia uirtute agentis creati,

ti,poſſumus aſſentire alicui,quod nunquàm fuit ſub ſenſu noſtro : ergo etiam poſſumus aſſentire iſti, Deus eſt trinus & vnus. Antecedens probatur. Nam ex teſtimonio alicuius, poſſumus aſſentire alicui quod nunquam uidimus. Puta, ꝙ Roma eſt magna:ergo ex teſtimonio alicuius poſſumus aſſentire iſti, Deus eſt trinus, & vnus. Et hoc fit ſemper uirtute agentis creati:ergo uirtute agẽtis creati poſſumus aſſentire iſti, Deus eſt trinus & unus. Et hoc communiter dicitur, ꝙ fides eſt ex auditu : ex teſtimonio aliorum, credimus illis quæ nunquam uidimus : & illis quæ non ſunt de fide. Et dicit doctor, quòd quando teſtimonium eſt ab aliquo quod minus deficere poteſt,tunc uirtute illius,magis aſſentimus illi Sed ſic eſt quod communitas,minus eſt defectibilis, quàm aliquis illius communitatis : & eccleſia eſt una communitas quæ dicit Deum trinum,& unum.& iſta nõ poteſt deficere:ideo uirtute iſtius, credimus,quòd Deus eſt trinus & unus:& iſtud uolebat dicere Auguſtinus cum dicebat:euangelio non crederem, niſi eccleſiæ crederem.

Pro iſto textu eſt notandum. Quòd illa quæ ſunt in ſacra ſcriptura noſtra,uocantur ueritates ſacri canonis. & omnes iſtæ ueritates,uocantur principia theologiæ ex quibus fit diſcurſus theologicus,per quẽ concluduntur concluſiones,quæ non ſunt in ſacra ſcriptura : ſed benè deducuntur ex his quæ ſunt in ſacra ſcriptura : quæ ſunt principia in diſcurſu theologico.

¶Eſt autem difficultas &c.]

Quo aſſentimus his quæ habẽtur in ſacra ſcriptura propter auctoritatem eccleſiæ &c.

Poſtquàm illa quæ ſunt in ſacra ſcriptura; ſicut euangelia, ſunt principia theologiæ:quomodo aſſentimus eis per auctoritatem eccleſiæ? Immo auctoritas eccleſiæ debet dici principium.

Pro declaratione eſt notandum,Quòd ſicut dictum eſt, ꝙ illa quæ ſunt in ſacra ſcriptura ſunt principia. Dico ultra,ꝙ poſtquàm ſunt principia,non poſſunt oſtendi per alia principia.Dico tamen quòd a poſteriori eſt in diſcurſu theologico, quia poſſumus aſſentire ipſis per aliquod motiuum, quod eſt poſterius ipſis,non quod ſit principium: ſed aliquid mouens a poſteriori;ſicut auctoritas eccleſiæ eſt quoddam motiuum, & non principium mouens nos ad aſſentiendum illis quæ ſunt ſacræ ſcripturæ.

Soluit doctor aliquas paruas quæſtiones.Prima eſt: utrum præter fidem acquiſitam,ſit ponenda fides infuſa? Reſpondet doctor ꝙ ſic. Et ponit talem propoſitionem.

Ponenda ẽ fides infuſa.

Præter fidem acquiſitã,ponenda eſt fides infuſa quæ a ſolo Deo põt produci:& licet homo ex puris naturalibus poſſet ſe diſponere ad illam,non tamen poteſt ex puris naturalibus illam aliquo modo attingere.

Et eſt notãdum. Quòd infidelis in puris naturalibus poteſt ſe diſponere ad habendum fidem infuſam:puta faciẽdo quod in ſe eſt,ad acquirendum fidem noſtram.

Cõuenientia inter fidẽ acquiſitã & infuſam.

Ponit doctor unam conuenientiam inter fidem infuſam, & fidem acquiſitam,dicens,quòd conueniunt in hoc puta quòd concurrunt ad eundem actum:ut ad eundem aſſenſum alicuius articuli fidei. Exemplum : Sortes habet fidem acquiſitam de iſto articulo, Deus eſt trinus & unus.poſtquàm habet iſtã fidem acquiſitam, cum iſta fide acquiſita concurrit fides infuſa,ad producendum aſſenſum,per quem aſſentimus iſti articulo, Deus eſt trinus & unus.

Plures fides acquiſitæ, una tamen ſolũ infuſa.

Corollarium Fides infuſa, & acquiſita, habentur de eiſdem articulis,& propoſitionibus credibilibus. Immo de quocunque articulo credibili habetur fides acquiſita, de illo habetur fides infuſa.Dico ultra, ꝙ licet omnium credibilium ſit una fides infuſa;non tamen eſt una fides acquiſita.Sed tot ſunt fides acquiſitæ,quot ſunt credibilia.omnium tamen eſt una fides infuſa.

Differentia inter fidem acquiſitam & infuſã.

Ponit nunc doctor differentiam inter fidem infuſam, & fidem acquiſitam.Et prima differentia eſt talis.Fides acquiſita, ſine fide infuſa, poteſt inclinare ad aliquem aſſenſum alicuius articuli,uel propoſitionis credibilis. Hoc probat doctor: ponendo ꝙ ſit aliquis fidelis qui efficiatur hæreticus: notum eſt,ꝙ iſte perdit fidem infuſam: quia non perditur fides infuſa,niſi per hæreſim. Notum eſt tamen quòd iſte hæreticus, adhuc aſſentit aliquibus propoſitionibus & fidei articulis; & non per fidem infuſam:quia eam perdidit:ergo per fidem acquiſitam:ergo fides acquiſita cum intellectu, ſufficit ad aſſentiendum alicui articulo fidei. Alia pars probatur:puta ꝙ fides infuſa, ſine fide acquiſita nihil poteſt cauſare. Notum eſt ꝙ baptizatus habet fidem infuſam:quia ſibi producuntur in baptiſmo iſtæ tres uirtutes, fides,ſpes,& charitas.Et tamen notum eſt quod non aſſentit articulis fidei:Vnde, differentia eſt inter hæreſim, & infidelitatem Nam hæreſis nonquàm excludit omnem aſſenſum articulorum licet benè alicuius articuli,uel aliquorum. Manet ergo cum aliquo aſſenſu alicuius articuli fidei.Sed infidelitas, negat omnem aſſenſum omnium articulorum.

Differentia inter hæreſim & infidelitatem.

Vnde eſt ibi notandum, ꝙ Scotus in 3. ponit unam bonam rationem;ponendo talem propoſitionem.

Nullus habitus infuſus,ſine habitu acqiſito, poteſt unquã exire in aliquem actum.Cuius ratio eſt,quia ſi ita eſſet a poſſemus clare experiri nos habere tales habitus infuſos. quod eſt falſum.

Secũda differẽtia q. fidei infuſæ non põt ſubeſſe falſum, ſed bene acquiſitæ.

Alia differentia eſt inter fidem infuſam, & fidem acquiſitam; quia fidei infuſæ non poteſt ſubeſſe falſum:fidei autem acquiſitæ benè poteſt ſubeſſe falſum,ideſt ꝙ fides infuſa, nonquàm poteſt inclinare ad falſum. Dicit doctor noſter, quòd ratio eſt:quia omnis habitus infuſus, participat lumine diuino,ideſt ſunt inſtrumenta uoluntatis diuinæ:& non inclinãt, niſi ſecundum exigentiam uoluntatis diuinæ : ſicut malleus qui eſt inſtrumentum fabri non concutit ferrum; niſi ſecundum uoluntatem fabri.Ita habitus infuſus non inclinat, niſi ſecundum uoluntatem diuinam.Ideo fides infuſa, non habet inclinare ad falſum.Sed bene fides acquiſita, poteſt inclinare ad falſum. Cuius ratio eſt,quia fides acquiſita,innititur ad aſſenſum alicuius,puta doctoris,uel prędicatoris,qui mentiri poteſt; uel alterius hominis. Ideo fides acquiſitæ poteſt ſubeſſe falſum.

Eſt ibi notandum,quòd quando dicimus quòd fidei acquiſitæ poteſt ſubeſſe falſum, nihil aliud uolumus dicere, niſi quòd fides acquiſita,inclinat ad falſum. Declaro ꝙ ita ſit, Antequàm Chriſtus incarnaretur, multi habebant fidem de iſta; Chriſtus incarnabitur: & acquiſierunt ſibi fidem Nam. Notum eſt,quòd in illo inſtanti, uel immediatè poſt, in quo Chriſtus incarnatus eſt,adhuc inclinabit ad iſtum aſſenſum; Chriſtus incarnabitur.

Notandum eſt hic,quòd aliqui multum ſobtiles uolunt dicere,quòd neque fides infuſa, neque fides acquiſita, inclinat ad falſum. Et dicunt,quòd quando habitus acquiſitus,qui dicitur fides acquiſita,inclinat ad falſum,deſinit eſſe fides, licet non deſinat eſſe habitus.

Ex quo inferunt,ꝙ non eſt inconueniens, ꝙ aliquis habitus idem numero,ſucceſſiuè inclinet ad uerum, & ad falſum. & ꝙ aliquis habitus qui eſt præciſè genitus ex aſſenſibus ueris,poſtea inclinat ad aſſenſus falſos.& hoc propter mutationem rei.Iſte modus eſt multum ingenioſus, & ſecurior.

Arguitur contra prædicta, ꝙ fides infuſa poſſit ſubeſſe falſum.

CONSEQVENTER vult probare quòd fides infuſæ poteſt ſubeſſe falſum, ideſt quòd fides infuſa,poſſet inclinare ad falſum,quod eſt contra prædicta.

Et formatur ſic argumentum doctoris, Quandocunque duæ cauſæ concurrunt ad aliquem actum, & ille actus falſus diceret, Diceretur falſus ita bene ab una cauſa, ſicut ab alia: Sed ſic eſt, ꝙ fides infuſa, & fides acquiſita, concurrunt ad actum falſum:ergo erit ita falſus a fide infuſa, ſicut a fide acquiſita:ergo fides infuſa, inclinat ad falſum:ſicut acquiſita.Minor probatur : quia quando iſti aſſenſus fiebant illi articulo. Chriſtus incarnabitur;poſtquàm Chriſtus fuit incarnatus; adhuc aſſentiebant illi articulo : & ad illum aſſenſum concurrebant, fides acquiſita, & fides infuſa: & ille aſſenſus erat falſus: ergo fides infuſa inclinabat ad falſum. & ꝙ fides infuſa adhuc inclinabat,probo ſic:quia prius; puta ante incarnationẽ, concurrebant ad talem aſſenſum:ergo adhuc poſt incarnationem concurrebat ad illum aſſenſum, cum non erat perdita, neque uirtus eius,erat perdita.Reſpondetur ad iſtud argumẽtum,ponendo talem propoſitionem.

Soluitur in ſententia.

Nunquam concedendum eſt, ꝙ fides infuſa concurrat ad aliquod falſum.

Alia propoſitio. Fides acquiſita(ut dictum eſt)benè concurrit ad falſum. Et dato ꝙ fides infuſa ſimul ſit cum illa fide acquiſita : ipſa tamen non agit ſeu non concurrit ad aſſenſum falſum:quia eſt inſtrumentum ſpiritus ſancti : & non agit niſi ſecundum diſpoſitionem ſpiritus ſancti, qui non utitur illa fide infuſa ad falſum.

3. differ.

Ponit doctor tertiam differentiam inter fidem infuſam, & fidem acquiſitam,& eſt quaſi eadem cum prima:puta fides infuſa, ſine fide acquiſita,non producit aſſenſum fidei,& tamen bene fides acquiſita. Hoc probat : quia ſi fides infuſa ſe ſola produceret actum fidei, & nos ſcimus ꝙ non incliuat ad falſum: ſciremus certitudinaliter,& euidenter, actus fidei eſſe ueros:quod eſt falſum.Vnde iſta ratio non addit ſupra primam, niſi præciſè probationem. ut dicit doctor.

Contra

Arguitur quæ fides infuſa poſſit cognoſci.

Contra arguit. ſic. Poteſt mihi eſſe certum, habere fidem inſuſam ut dicit Auguſtinus: ergo poteſt mihi eſſe certum, actū fidei eſſe uerum. Antecedens probatur. Nam fides infuſa quæ eſt in anima mea, eſt mihi ita præſens ſicut anima mea: Sed ego poſſum cognoſcere animam meam: ergo poſſum cognoſcere fidem infuſam. Reſpondet doctor ponendo duas ſolutiones.

Soluitur inſtantia dupliciter. *Quid ē aliquid eē præſens in rōne obiecti.*

Prima. Anima eſt mihi præſens in ratione entitatis, ſed nō eſt in ratione obiecti: ideſt in ratione mouendi intellectum, ad cauſandum notitiam ſuam. Vnde dico unum uerum, aliquid eſſe nobis præſens in ratione obiecti; nihil aliud eſt, quā illud eſſe in propinqua potentia cum intellectu, ad cauſandū notitiam ſuam. & hoc eſt eſſe præſens in ratione obiecti. Similiter dicit doctor, quòd ſic eſt dicendum de illis quæ ſunt in intellectu noſtro, ſicut de fide infuſa, puta ꝙ ſint nobis præſentia quo ad entitatem; ſed non in ratione obiecti.

Alia ſolutio. Quando dicit Auguſtinus quòd fides eſt nobis præſens. intelligit de fide actu ideſt de actu fides. Nos enim benè experimur habere tales actus: ſed non habitus infuſos.

Reſpon. doctor ad q.

Doctor reſpondet ad quæſtionem. Puta utrum iſta poſſit ſciri a nobis lumine naturali. Deus eſt trinus & unus. Reſpondet doctor ponendo duas propoſitiones.

Concl.

Prima. Iſta non poteſt ſciri a nobis lumine naturali. Deus eſt trinus & unus. Quod probatur: quia uel hoc eſſet demonſtratione, quia eſt, & a poſteriori: uel demonſtratione propter quid. Sed nullum eſt dicendum. non demonſtratione, quia eſt, quia hoc eſſet ab effectu Dei arguendo ad cauſam. Sed hoc non; quia omnis effectus qui eſt a trinitate, poteſt eſſe ab una perſona, ſi per impoſſibile eſſet ſolum una perſona in diuinit: quia tota ratio cauſandi, & creandi, inuenitur in una perſona. ergo ab effectu, non poſſumus arguere Deum eſſe trinum & unum. Probat ſecundo, quòd non poſſumus ſcire iſtam, Deus eſt trinus & unus, demonſtratione propter quid. Probat ſic. Nunquàm poteſt ſciri aliquid de aliquo demonſtratione propter quid, niſi per proprium conceptum illius: Sed lumine naturali, non poſſumus habere proprium conceptum de Deo: ergo ſequitur, ꝙ lumine naturali, non poſſumus ſcire aliquid demonſtratione propter quid, de ipſo Deo.

Art. ſecundus princ. *Notitiā Dei propriā naturaliter habere non poſſumus* *Eſt Cōc. Sco.*

De ſecundo principali. Doctor noſter in iſto ſecundo articulo uult adhuc quærere: utrum naturaliter ideſt uirtute agētis naturalis, poſſemus habere notitiam propriā de ipſo Deo? Reſpondet doctor ponendo talem concluſionem. quod non. Quod probat: quia omnis notitia de ipſo Deo quæ immediate habet repræſentare ipſum Deum, uel eſt intuitiua, uel abſtractiua: ſed nullam poſſumus habere, etiam in quocunque ſtatu naturæ, uirtute cuiuſcunque agētis naturalis: igitur. minor probatur, Primo, de abſtractiua, quæ non habetur, niſi mediante ſpecie intelligibili illius cuius eſt: Sed uirtute agentis naturalis, non poteſt haberi ſpecies intelligibilis eſſentiæ diuinæ: ergo uirtute agentis naturalis non poſſumus habere notitiam abſtractiuam de ipſo Deo.

Species intelligibilis de Deo habetur ab eo ſolo.

Corollarium; ꝙ quicunque habet ſpeciem intelligibilem de ipſo Deo, illam præciſè habet ab ipſo Deo. ſic quòd nullū eſt agens creatum, cuius uirtus poſſit attingere ad producendum ſpeciem intelligibilem diuinitatis. Et ſi arguatur. Naturaliter poſſumus habere notitiam intuitiuam ipſius Dei: ergo male dicitur. Antecedēs probatur, Deus poteſt eſſe ita præſens intellectui noſtro, ſicut aliæ res quæ intuitiuè cognoſcuntur ab intellectu noſtro: ergo etiam intellectus noſter poſſet ita bene intuitiuè cognoſcere Deum, ſicut alias res. Reſpōdet ad illud argumentum, quòd certe nulla res eſt quæ ſit nobis ita præſens, & intimè præſens quo ad entitatem ſicut Deus.

Deus non ē nobis præſens in rōne obiecti.

Dico ultra, ꝙ omnis res eſt nobis magis præſens in ratione obiecti, quam ſit ipſe Deus. Et ratio huius eſt: quia Deus non cauſat ſuam notitiam, ſicut alia obiecta, ſeu aliæ res. Cuius ratio eſt, quia Deus ſuam notitiam merè, liberè, ſiue partialiter, ſiue totaliter, cauſat, alia uero obiecta cauſant naturaliter. Et hoc eſt quod communiter dicitur. Si Deus, uult, uidetur. ſi non uult, non uidetur. Et tota cauſa eſt; quia merè liberè cauſat ſuam notitiam.

Reg. notabilis.

Et pono ibi regulam. Nunquàm effectus eſt in poteſtate alicuius, niſi cauſa ſit in poteſtate eius: Sed ſic eſt, quòd uoluntas diuina quę habet producere ſuam notitiam, merè liberè, non eſt in poteſtate noſtra: ergo effectus eius, puta notitia Dei, nō eſt in poteſtate noſtra.

Arguit contra conc.

DOCTOR uult probare, ꝙ naturaliter poſſumus habere notitiam de Deo.

Et arguitur ſic Potentia habens aliquid pro obiecto adæquato, poteſt cognoſcerę naturaliter, & attingere, omne illud quod continetur ſub illo obiecto: Sed ens inquantum ens, eſt obiectum adæquatum noſtri intellectus: ergo &c.

Pro declaratione illius argumenti, ponuntur aliquæ propoſitiones.

Conuenientia inter intellectū angelicum & noſtrum.

Prima Intellectus noſter ex natura ſua eſt ſimilis intellectui angelico. Non dico quo ad entitatem: ſed quo ad cognoſcibilitatem: quia poteſt tur cognoſcere, ſicut intellectus angelicus.

Intellectus beatus actiue cōcurrit ad actum uiſionis.

Secunda propoſitio. Intellectus angelicus cognoſcit Deum ſic, quòd actiue ſe habet ad producendam notitiam Dei, & quilibet intellectus beatus, ſaltem ſecūdum iſtum doctorem, actiuè ſe habet ad producendum ſuam beatitudinem, puta uiſionem Dei, & dilectionem Dei: ſic uidelicet, quòd beatus uidet Deum, ideſt habet notitiam intuitiuam de Deo, & dicit doctor iſte ꝙ intellectus beati, actiuè concurrit ad illam uiſionem Dei.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd intellectus ex natura ſua, poteſt actiuè concurrere ad uiſionē Dei. dicet, ergo Deus continebitur ſub obiecto noſtri intellectus, poſtquàm intellectus noſter actiuè ſe habet ad talem notitiam Dei. Reſpondetur, negando conſequentiam. & ratio eſt, quia Deus non habet talem rationem motiuam ſicut alia obiecta: quia alia merè naturaliter, & neceſſario mouent ſic, quòd non poſſunt non mouere, ad producendum ſuas notitias: Deus autem merè liberè.

Ens inquā tum ens eē obiectum noſtri intellectus pōt dupliciter intelligi.

Arguitur ſic. Qualitercunque Deus ſe habeat, cadit ſub obiecto noſtri intellectus. Patet; quia ſicut iam dictum eſt, ens inquantum ens, eſt obiectum noſtri intellectus. Reſpōdetur hic, quòd ens inquantum ens, eſſe obiectum noſtri intellectus, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſic, quòd ſit illud ad cuius notitiam intellectus habet naturalem inclinationem. & ſic cōcedo: quia intellectus habet naturalem inclinationem ad notitiam cuiuſcunque entis. Et ideo ens eſt benè obiectum adæquatum noſtri intellectus, ſecundum naturalem inclinationem: ideſt ad cuius notitiam intellectus habet naturalem inclinationem. Alio modo, ꝙ ens inquantum ens, ſit obiectum noſtri intellectus, ſic, ꝙ notitiam cuiuſcunque entis uirtute agētis naturalis, pōt producere. Et ſic eſt falſum. Et hoc eſt quod dicunt Scotiſtæ, uidelicet ꝙ ens inquantum ens eſt obiectum adæquatum noſtri intellectus, ideſt ad cuius notitiam intellectus habet naturalem inclinationem; ſed non ſecundum attingentiam.

Opi S. Tho. De obiecto adæquato noſtri intellectus.

CONSEQVENTER doctor adducit opinionem ſancti Thomæ, quam adducit in primo di. 3. Et ſtat in tali propoſitione: quidditas rei materialis, eſt obiectum adæquatum noſtri intellectus, ſic uidelicet, quòd intellectus noſter ex natura ſua, non poteſt cognoſcere niſi quidditatem materialem, ideſt rationem materialem, & extenſibilem Et declarat iſtud ſanctus Thomas dicens, quòd triplex eſt potentia cognitiua.

Triplex potentia cognitiua ſecundū D. Tho.

Quædam eſt ſeparata a materia, tam in eſſendo, quàm in cognoſcendo, ut intellectus angelicus. Quædam eſt coniuncta materiæ in eſſendo, ſed non in operādo: vt intellectus noſter, qui eſt in corpore: ſed non indiget organo corporeo, ad cognoſcendam ſuam notitiam. Alia eſt quæ eſt coniuncta materiæ, tam in eſſendo, quàm in operando, ſicut potentiæ ſenſitiuæ. Et ſecundum hoc triplex eſt obiectum, ſeu his correſpondet triplex obiectum proportionatum. Nam intellectui angelico, correſpōdet res omnino immaterialis: ſed intellectui noſtro, correſpondet res materialis: non ſingularis, ſed uniuerſalis, & potentiæ ſenſitiuæ præciſè, correſpondet res materialis ſingularis, quod dicitur communiter, dicendo, quòd ſenſus eſt ſingularium.

Scoti rō contra D. Tho.

Contra hanc opinionem Arguit Sco.

Arguitur ſic. Intellectus noſter, & beatus, cognoſcit Deū: ergo poteſt adhuc cognoſcere aliud quam rem materialem.

Reſponſio D. Tho. *Quid lumen gloriæ.*

Dices ꝙ uerum eſt; ſed hoc per lumen gloriæ, per quod iuuatur, & eleuatur, ad intelligendum Deum.

Pro declaratione eſt notandum, ꝙ lumen gloriæ ſi ſit, eſt unus habitus præciſè creatus a Deo, per quem iuuatur intellectus, ad cognoſcendum Deum.

Replica Sco.

Contra doctor arguit: habitus non poteſt iuuare, neque eleuare intellectum, ad cognoſcendum aliquid, quod non cadit ſub obiecto noſtri intellectus: ſed per te D. Thoma, Deus nō cadit ſub obiecto noſtri intellectus: ergo lumen gloriæ, quod tu ponis, non poteſt eleuare intellectum, ut cognoſcat ipſum Deum. Et iſtud magis declaratum eſt in primo, diſtinctione tertia.

Doctor noſter uult arguere, & probare contra unum quod dictum eſt in præcedenti lectione. Et uult probare, ꝙ Deus ſit

obiectum

obiectum naturaliter, mouens ad eius cognitionem.

Et arguit ſic: Deus naturaliter mouet primum intellectum, & ſimilem motionem habet, reſpectu aliorum intellectuum: ergo & noſter intellectus naturaliter mouebitur. probatur Nã eſſentia diuina mouet intellectum diuinum merè naturaliter: ergo etiam & ſimili modo mouebit omnes alios intellectus: quia eſt ſimilis motio reſpectu intellectus diuini; & reſpectu aliorum intellectuum.

Et pro declaratione imaginandum eſt, ꝙ uerum eſt, quòd Deus cognoſcit ſe, ſeu intelligit ſe, & ad intelligendum ſe, iſta intelligentia cauſatur, uel habetur a ſe, & ab intellectu, uel quaſi cauſatur. Tunc argumentum hoc habet, ꝙ eſſentia diuina merè naturaliter ſe habet ad illam notitiam, per quã Deus cognoſcit ſe: ergo etiam ſic ſe habebit ad cauſandũ notitiam, per quam Petrus cognoſcit Deum.

Et eſt notandum, ꝙ iſtud argumentum uidetur quærere, quomodo eſſentia diuina ſe habeat reſpectu intellectus diuini ad cognoſcendum ipſam. & ad notitiam, per quam cognoſcit eſſentiam diuinam, utrum inquam, liberè, uel naturaliter.

Ponit doctor aliquas propoſitiones, pro ſolutione.

Scot. ponit aliquas propoſitiones notabiles.

Prima propoſitio. Prima motio in entibus eſt neceſſario naturalis. Sed diceſ quæ eſt illa prima motio in entibus? Reſpondetur quòd eſt illa, quam motio libera neceſſariò præſupponit: ergo eſt motio intellectus, qua obiectum mouet intellectum.

Quæ ſit prima motio in entibus.

Aduerte, quæ nõ omnis motio ẽ productio.

Et eſt ibi notandum, quòd per motionem, intelligimus omnem productionem: quicquid producit aliquid mouet; & qđ mouetur aliquid recipit, uel deperdit. Et ita conſiderandum eſt, quòd nihil eſt uolitum niſi præcognitum: ergo motio uoluntatis præſupponit motionem intellectus. ergo motio primæ uoluntatis præſupponit motionem primi intellectus: ſed primus intellectus, eſt intellectus diuinus: ergo prima motio, erit reſpectu eius. Et iſta eſt naturalis: quia obiectum, naturaliter mouet potentiam: & maximè primum obiectum, reſpectu primi intellectus, puta intellectus diuini: ergo talis prima motio, erit naturalis.

Et breuiter arguitur ſic. Notitia per quam Deus cognoſcit ſe, a nullo producitur: ipſa enim eſt infinita, increata, improducibilis: ergo male dicitur, ꝙ reſpectu eius, eſſentia diuina mouet intellectum diuinum merè naturaliter.

Pro iſto argumento, ponit doctor multas propoſitiones.

Prima. Licet in diuinis ad intra ſint productiones, non tamen ſunt cauſationes.

Quo intelligitur ꝙ motio ſit in Diuinis.

Alia propoſitio. Si in aliquo textu inueniatur, quòd eſt aliqua motio in diuinis; debet capi ſimilitudinarie, ideſt, quaſi motio. Et adhuc capiendo ly, motio deſtructiuè. Non eſt ergo imaginandum quòd ibi eſſentia diuina moueat intellectũ diuinum, producẽdo notitiam diuinam in intellectu diuino. & ad melius intelligendum, uerum eſt, quòd ſi ego cognoſco lapidem, notitia per quam cognoſco lapidem, cauſatur ab intellectu meo, & a lapide. Tunc eſt difficultas, intellectus diuinus cognoſcit eſſentiam diuinam: Vtrum talis notitia per quam intellectus diuinus cognoſcit eſſentiam diuinam, cauſetur ab eſſentia diuina, & ab intellectu diuino. Iam dictum eſt, ꝙ nulla eſt cauſatio in diuinis ad intra: & illud eſt uerißimum dictum, quia illa notitia eſt infinita, & eſt ipſemet Deus Eſt ergo increata, & ingenita: & ita eſt. Ideo ſolum eſt difficultas, quomodo intelligitur quod dicit doctor iſte hic. Et etiam alii doctores, quomodo eſſentia diuina mouet intellectum diuinum ad eius notitiam. Reſpondetur quòd ſolum debet intelligi per quandam ſimilitudinem ad alia obiecta; ſic uidelicet, quòd illa notitia per quam Deus cognoſcit ſe & omnia, ſi poſſet cauſari, & produci, merè naturaliter cauſaretur, & produceretur. Et ſic uolunt habere omnes doctores, puta ꝙ eſſentia diuina naturaliter mouet intellectum diuinum, ideſt quaſi mouet, puta quòd ſi illa notitia eſſet producibilis, uel cauſabilis, merè naturaliter cauſaretur, uel produceretur. Et ſic ergo concedimus iſtam ad bonum ſenſum datum, quòd eſſentia diuina, quæ eſt primum obiectum reſpectu intellectus diuini, mouet intellectum diuinum naturaliter, ideſt quaſi naturaliter. Et hoc eſt quòd uult habere doctor noſter in textu, ubi dicit, quòd ibi eſt motio, capiendo motionem extenſiuè, ut ſe extendit ad illud, quod eſt motio, uel quaſi motio.

Quo intelligi debeat ꝙ eſſentia diuina moueat intellectũ diuinũ.

Expoſitio litere Scoti.

Dicit ultra ꝙ iſta motio præcedit omnes motiones in diuinis, tam ad extra, quàm ad intra: hoc eſt dicere, quòd Deus primo intelligit ſe, quàm diligat ſe, quàm producat filium, quàm producat ſpiritum ſanctum, & quã producat creaturas.

Et eſt notandum, quòd ibi ſunt duæ motiones eſſentiales, quæ habent ordinem, & duæ notionales quæ habent ordinẽ in diuinis ad intra, puta notitia qua Deus cognoſcit ſe, & dilectio qua Deus diligit ſe, & iſtæ conueniunt tribus perſonis, Ideo dicuntur eſſentiales. Aliæ ſunt notionales, una notionalis naturalis, alia notionalis libera, naturalis notionalis, qua pater producit filium: notionalis libera, qua pater, & filius, producunt ſpiritum ſanctum merè liberè. Et omnes iſtæ notionales motiones, præcedunt motiones in creaturis: puta primo Deus cognoſcit ſe, diligit ſe; producit filium, producit ſpiritum ſanctum, antequam aliquam creaturam producat.

Actuũ eſſentialium, & notionaliũ ordo.

Ex quo infert doct. ꝙ motiones, ſeu notiones in diuinis ad intra, ſemper ſunt completæ, & perfectæ ante omnem motionem in creaturis. Et hoc eſt ꝙ uult habere doctor noſter.

Doctor noſter uult probare, quòd Deus uel intellectus diuinus, primo cognoſcat creaturas, quàm producat ſpiritum ſanctum Et formatur ſic ratio. Actio naturalis, ſeu productio naturalis, præcedit non naturalem, ſeu liberam: ſed actio ſeu productio qua eſſentia diuina mouet intellectum diuinum ad producendum creaturam, eſt naturalis: & motio qua mouet uoluntatem ad producendum ſpiritum ſanctum, eſt libera, & non naturalis: ergo iſta naturalis præcedet aliam: cuius oppoſitum dictum eſt.

Inſtat cõtra ordinem diſtum.

Pro ſolutione iſtius, notemus illa, quæ dicta ſunt in lectione præcedenti. Et adhuc ſic practicemus, quatuor ſunt motiones in diuinis ad intra, quæ ſimpliciter ſunt neceſſariæ. Et duæ ſunt naturales: & duæ liberæ: licet omnes ſunt neceſſariæ. Primo eſſentia diuina mouet intellectum diuinum, ad intelligẽtiam infinitam: illa intelligentia eſt infinita, increata: & in tribus ſcilicet in patre, & filio, & ſpiritu ſancto, eſt naturalis. Secũdo; Eſſentia diuina mouet intellectum diuinum ad producendum notitiam genitam, ſeu filium. Et iſta etiam eſt naturalis. Tertio, eſſentia diuina mouet uoluntatem diuinam ad amorem ingenitum, qui eſt communis tribus, per quem uoluntas amat Deum. Quartò, eſſentia diuina mouet uoluntatem diuinam ad producendum amorem ſpiratum ſcilicet ſpiritum ſanctum. Et iſtæ duæ ſunt liberæ, ſeu non naturales: & ſic ſunt quatuor motiones in diuinis ad intra. Et iſtæ præcedunt omnem motionem ad extra; ſic uidelicet ꝙ antequã intellectus diuinus, uel uoluntas diuina aliquo modo ſe haberet ad creaturam, illæ quatuor neceſſario præcedunt: Argumentum uero quod fiebat, uult probare quod non: & quod intellectus diuinus prius cognoſcat creaturam, quàm producatur ſpiritus ſanctus.

Soluitur inſtantia.

Vnde eſt ibi notandum, quòd motio naturalis, eſt qua motiuum ſeu mouens, naturaliter inclinatur ad neceſſario mouendum. Ideo bene ſequitur, hoc mouet naturaliter: ergo neceſſario. Vlterius ſemper eſt tenendum in memoria, quod eſſentia diuina non mouet intellectum diuinum: ſed quaſi mouet: quia mouere eſt propriè producere aliquid in alio. Modo notum eſt, quòd eſſentia diuina nihil producit in intellectu diuino. Ideo non propriè mouet: ſed quaſi mouet. Et dico ꝙ, quaſi, poteſt capi dupliciter. Vno modo deſtructiuè ſeu negatiuè. Et ſic capitur hic, quaſi mouet, ideſt non mouet. Alio modo confirmatiuè, ſeu affirmatiuè, ut idem eſt quòd verè, ſicut dicimus, quaſi unigeniti: ideſt uerè geniti: quia capitur ibi confirmatiue. Reſpondetur ad argumentum ꝙ motio naturalis in eodem ordine, & reſpectu eiuſdem præcedit motionem non naturalem: ſed reſpectu diuerſorum, hoc non oportet, modo iſta motio naturalis, reſpectu creaturæ non eſt reſpectu illius, quo mouetur voluntas ad producendum ſpiritũ ſanctum.

Quaſi dupliciter.

Notat adhuc doctor noſter, quòd poſt illas quatuor motiones in diuinis ad intra, eſſentia diuina mouet intellectum diuinum ad cognoſcẽdum omnes creaturas. Et ponit doctor talem propoſitionem. Omnis motus eſſentiæ diuinæ ad intellectum diuinum, eſt neceſſaria. Ideo bene ſequitur, eſſentia mouet intellectum diuinum ad cognoſcendum creaturas: ergo neceſſario cognoſcit creaturas.

Eſſentia diuinã ẽ uõ diuino intellectui ad cognoſcendũ creaturas.

Ex quo ſequitur hic, quòd eſſentia diuina non mouet intellectum diuinum ad cognoſcendum propoſitiones de futuro contingenti. quod probat doctor: quia tunc intellectus diuinus neceſſario cognoſceret illas propoſitiones de futuro cõtingenti: & ſic cognoſceret eas eſſe ueras, uel falſas, & neceſſario, quod tamen eſt falſum: quia propoſitiones de futuro contingenti, non ſunt ueræ niſi ex determinatione uoluntatis diuinæ: puta illa, Antichriſtus erit, eſt uera, & non eſt uera, quia eam intellectus diuinus cognoſcit: ſed quia uoluntas diuina uoluit Antichriſtum fore. ergo iſtæ propoſitiones de futuro

Quo Deus cognoſcat futura contingentia.

contingenti, nõ ſunt ueræ neque falſæ niſi poſt determinationem uoluntatis diuinæ. Et ſi dicat: propoſitiones de futuro contingents ante determinationẽ uolũtatis diuinæ ſunt quædam res: ergo eſſentia diuina mouet intellectum ad illas cognoſcendas. Reſpondetur quòd argumentum optime concludit, videlicet, quòd mouet intellectum diuinum ad cognoſcẽdum eas, ut ſunt quædam res: & ut ſunt, & nõ ut ſunt: per hoc ſoluitur argumentum quod facit errare multos ſcotizantes. Et formatur ſic. propoſitiones contingentes ante determinationem uoluntatis diuinæ, uel erunt ueræ, vel falſę: quia omnis propoſitio, uel eſt uera, uel falſa. Si dicas quòd ſunt uerę: ergo erunt veræ ante determinationem uoluntatis. quod eſt contra dicta. Si dicat quòd erunt neutræ. ergo erit dabilis propoſitio quæ non erit uera, neque falſa, quod eſt abſurdum dicere. Reſpondetur ad illud argumentum, quod hoc prouenit ex una mala intellectione doctoris, imaginantur enim iſti, ꝙ ante determinationem uoluntatis diuinæ fuiſſent propoſitiones contingentes: illud eſt falſum. unde ſicut fuit per uoluntatem diuinam determinatum ipſas eſſe veras, ita fuit determinatum ipſas eſſe propoſitiones: quod oſtendo ſic; ſi fuiſſent propoſitiones ante determinationem uoluntatis diuinæ: fuiſſent mẽtales, uocales, uel ſcriptæ. Nõ uocales, neque ſcriptæ, ut notum eſt: neque mentales: quia propoſitio mentalis, eſt appræhenſio, per quam complectiuè diſtinctè quid appræhenditur; ſed intellectus diuinus ante determinationem diuinæ uoluntatis, nunquàm appræhendit Antichriſtum fore: quod adhuc oſtendo, quia talis apprehenſio per quam comprehendiſſet Antichriſtum fore, fuiſſet uera: quia qualitercunque per eam ſignificabatur, uel comprehendebatur aliquid fore, ita erit: ergo erit uera: & ſic ante determinationem, uoluntatis diuinę propoſitiones fuiſſent uerę: quod directè eſt contra doctorem noſtrum.

Error Scotizantium Propoſitiones cõtingẽtes, & ſiue propoſitiones & cõtingentes, ex determinatione Diuinæ uoluntatis.

Ex quo ſequitur alia falſitas illorum qui dixerunt, quòd intellectus diuinus ante determinationem uoluntatis diuinę diuiſim, apprehendebat futura contingentia, ſic uidelicet, ꝙ intellectus diuinus ante determinationem uoluntatis diuinæ apprehendit iſtam, Antichriſtus erit: uel Antichriſtus non erit. Dico etiam ꝙ illud eſt falſum: nec utrunque de mente doctoris, quòd etiam oſtendo per idem ſicut prius arguebatur: quia uel una pars illius diſiunctiuæ erit uera: & eſt propoſitio contingens: ergo ante determinationem uoluntatis diuinę aliqua propoſitio fuit uera.

Soluit argumenta cõtra determinata.

Nunc doctor uult ſoluere alique argumenta quæ probabant. quòd eſſentia diuina immediate moueat intellectum creatum oportet pro iſto argumento hoc ſupponere. uidelicet, quòd eſſentia diuina immediatè nihil mouet niſi intellectum increatum: ita quòd eſſentia diuina eſt primum motiuum; & intellectus increatus, eſt primum mobile. Et ſemper capiamus mouens, & mobile, ſicut dictum eſt primo videlicet quaſi mouens, & quaſi mobile. Ideo illud argumentum uult probare, ꝙ eſſentia diuina moueat immediatè intellectum creatum. Et formatur ſi quamcunque motionem habet aliquod obiectum reſpectu alicuius intellectus, ſimilem habet reſpectu cuiuſcũque intellectus: Sed eſſentia immediatè mouet intellectum increatum: ergo etiam immediatè mouebit intellectum creatum.

Pro ſolutione illius argumenti, ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima. Eſſentia diuina ſolum immediate mouet intellectũ increatum.

Secunda propoſitio. Eſſentia diuina nunquàm mouet intellectum creatum, niſi mediatè id eſt mediante uoluntate increata.

Corollarium. dato ꝙ beatus uideat eſſentiam diuinam, iſta uiſio non cauſatur immediatè ab eſſentia: ſed cauſatur immediatè a uoluntate diuina. Et duæ ſunt ibi regulæ communes. Prima, quòd quicquid cauſat eſſentia diuina ad extra, merè liberè cauſat, oportet ergo ꝙ talis cauſatio, immediatè ſit a uoluntate diuina. Secunda regula eſt, quæ communis eſt, videlicet, ꝙ ſi Deus uult uidetur, ſi non uult non uidetur, & hoc non eſſet niſi talis uiſio merè liberè cauſaretur a uoluntate diuina. Et quando dicitur, ꝙ eſſentia diuina uniformiter mouet omnem intellectum: uerum eſt quem immediatè mouet: mouet tamen duos intellectus, ſcilicet intellectum increatũ, & hoc immediatè: & intellectum creatum mediatè, puta mediante uoluntate diuina.

Duæ regu.

Et cum ulterius dicis, ꝙ obiectum creatum uniformiter mouet omnem intellectũ, puta immediatè & naturaliter. Reſpondetur ad hoc, quòd obiectum mouet uniformiter omnem intellectum quando mouet immediatè: ſed quando moueret aliquem intellectum, mediante uoluntate, ſicut facit eſſentia diuina, non uniformiter moueret omnem intellectum. Dico tamẽ ibi unum, ꝙ obiectum creatum quicquid mouet; mouet mediante uoluntate.

Soluit doctor aliud argumentum: & formatur ſic. Eſſentia mouet intellectum beati, & hoc immediate: quia beatus habet notitiam quæ immediate repræſentant eſſentiam diuinam: ergo illa immediatè erit ab eſſentia diuina. Reſpondetur ad iſtud argumentum, quòd uerum eſt, quòd intellectus beati uidet eſſentiam diuinam. Et illa uiſio immediatè repræſentat eſſentiam diuinam: tamen non cauſatur ab eſſentia diuina: ſed a uoluntate diuina, & mere contingenter.

Aliud arg. Soluitur.

Viſio beati ẽ ab eſſẽtia, mediante uoluntate.

Ex quo ſequitur pro alio argumento, ꝙ eſſentia diuina nõ habet rationem mouendi intellectum creatum, niſi primo moueat intellectum increatum: & mediante tali motione, mouet uoluntatem increatam. & mediante illa, mouet intellectum creatum, cauſando in eo uiſionem eſſentiæ diuinę.

Contra iſtud arguit doctor ſic. Si uoluntas increata immediatè mouet intellectum creatum, cauſando uiſionem, in eo, ſequeretur ꝙ intellectus creatus beatificaretur in uoluntate diuina, & non in eſſentia diuina. patet ſic: quia beatificaretur immediatè in illo, a quo cauſatur uiſio: ſed talis uiſio per te, immediatè cauſatur a uoluntate diuina, & non ab eſſentia diuina.

Secunda propoſitio. Licet uiſio beatifica qua beatus eſt beatus, immediatè cauſetur a uoluntate diuina: ipſa tamen non eſt repræſentatiua eſſentiæ diuinæ. Ideo non ſequitur. Viſio beati immediatè eſt a voluntate diuina: ergo beatus beatificatur immediatè in uoluntate diuina hoc eſt falſum.

Soluit vnum dictum D. Auguſtini. Et formatur ſic, verbum immediate eſt ab eſſentia diuina, ſeu ab obiecto: ſed viſio qua beatus videt eſſentiam diuinam, eſt uerbum eſſentiæ diuinę: ergo immediate erit cauſata ab eſſentia diuina, & non a voluntate.

Soluit alia argumenta & declarat auctoritates D. Auguſtini.

Pro ſolutione iſtius argumenti notat doctor, ꝙ ad hoc ꝙ aliqua notitia dicatur verbum alicuius, duæ conditiones requiruntur. Prima: ꝙ talis notitia ſit notitia illius. Secunda ꝙ talis notitia naturaliter cauſetur, & non liberè. Modo beatifica viſio per quam beatus videt eſſentiam diuinam, eſt bene notitia repræſentatiua eſſentiæ diuinæ: ſed non cauſatur naturaliter: ſed merè liberè a voluntate diuina: ideo deficit ſibi ſecunda conditio.

Corollarium. Falſum eſt ergo illud quod communiter dicitur, uidelicet, quòd quælibet notitia reſpectu illius cuius, dicitur eſſe, ſeu eſt notitia. dicitur eſſe verbum illius hoc eſt falſum. Et quando vlterius dicitur, quod dicit D. Auguſtinus 9 de trinitate, ꝙ omnes res quam cognoſcimus, gignit in nobis notitiam ſuis. ergo ſi beatus cognoſcit eſſentiam diuinam; talis notitia gignetur ab eſſentia diuina. Reſpondet doctor, ponendo aliquas ſolutiones, & auctoritates bonas. Prima auctoritas D. Auguſtini, intelligitur de re creata: quia iã vt dictum eſt res creata quæ cognoſcitur mouet intellectum immediatè naturaliter ad eius notitiam. Ideo auctoritas D. Auguſtini intelligitur de re creata. Alia ſolutio. Dicitur ꝙ uerum eſt, ꝙ omnis res, quæ cognoſcitur, gignit in nobis notitiam ſuam, mediatè, vel immediatè. Modo eſſentia diuina benè gignit mediatè, quia mediante voluntate Alia ſolutio. Dico ꝙ auctoritas D. Auguſtini intelligitur de illa re, cuius notitia poteſt haberi in nobis ex cauſis naturalibus, & creatis. Modo eſſentiæ diuinæ non poteſt haberi notitia in nobis, a cauſis creatis. Et ſi dicat, eſſentia diuina eſt ſemper repræſentatiua ſui, & cuiuslibet rei creatæ ante omnem actum uoluntatis. ergo ſequitur quòd nos non habemus repræſentatiuum ipſius eſſentiæ diuinæ mediante uoluntate. Reſpondet doctor ad iſtud argumentum, per aliquas propoſitiones.

Prima non eſt imaginandum, quod eſſentia diuina ſit quaſi ratio formalis, ſeu repræſentatiua ſui, & cuiuslibet rei. unde nihil dicitur formaliter repræſentatiuum alterius, vel ſui, niſi formaliter notitia Ideo eſſentia diuina non dicitur formaliter repræſentatiua ſui.

Alia propoſitio. Nullum repræſentatiuum habemus eſſentiæ diuinæ, niſi mediante voluntate diuina, quæ cauſat in nobis notitiam eſſentiæ diuinæ.

Alia propoſitio, falſa eſt ergo illa opinio, quæ videtur tenere, quòd in iſta eſſentia diuina uidemus ipſam diuinam eſſentiam, & uidemus res creatas, ſicut in ſpeculo. Eſt falſa, ſi ſic intelligat, puta quòd eſſentia diuina eſt formaliter repræſentatiua ſui, & rerum creatarum, falſa eſt. Et credo etiam, ꝙ

ſic

ſic noluit intelligere ſanctus Thomas, neque alii antiq. Alio modo poteſt intelligi, ꝙ in ipſa eſſentia diuina, & uidetur eſſentia diuina, & uidetur res creata, ideſt eſt obiectum quod nihil aliud eſt, quàm ꝙ ipſam videndo, per viſionem quæ eſt a voluntate diuina, videmus res creatas per eandem. Et ideo ſi capiamus iſtum ſeoſum verum, ꝙ res creatæ uidentur in eſſentia diuina, ideſt ꝙ per uiſionem per quam uidemus eſſentiam diuinam, per illam eademmet uidemus creaturas, & hoc eſt ꝙ uult intelligere.

Quō in eſſentia diuina ex in ſpeculo ſua intelligantur uideri.

Tertius articuli princip.

De tertio principali. In iſto tertio principali articulo, intendit ponere aliquas concluſiones.

Prima eſt, quòd anima rationalis uel angelus ex puris naturalibus, non poteſt cognoſcere ipſum Deum, ſecúdum proprium conceptum Dei ideſt nullum eſt agens creatum uirtute cuius poſſumus habere notitiam ipſius Dei. hoc probat doctor quod ſi poſſemus habere notitiam ipſius Dei, ſequeretur quod hoc eſſet mediante aliquo quod uirtualiter contineret notitiam Dei: ſed hoc non: quod probat doctor, quia nihil dicitur continere uirtualiter notitiam Dei, niſi eſſentialiter, uel aliquo modo, contineat Deum: ſed nihil eſt quod poſſet eſſentialiter, uel uirtualiter continere ipſum Deum: ergo nihil uirtualiter continet notitiam ipſius Dei.

Arguit contra ſe.

Contra iſtud arguit doctor, probando ꝙ naturaliter poſſumus habere notitiam propriam ipſius Dei. Et primo ſic, ad hoc quod aliquid uirtualiter contineat notitiam alicuius, nõ oportet quod contineat eſſentialiter illud: ergo aliquod obiectum poterit uirtualiter continere notitiam ipſius Dei, dato ꝙ non contineat eſſentiam Dei Et ſic tua probatio nullo modo erat bona.

Ad primum reſpondet doctor, per aliquas propoſitiones.

De continentia uirtuali obiecti reſpectu notitiæ.

Prima. Nihil dicitur uirtualiter continere notitiam alicuius co-gnoſcat illud cognoſcibile, inquantum eſt repræſentatiuum ſui: uel inquantum continet repræſentatiuum, ideſt ſpeciem intelligibilem illius: Sed nihil eſt quod contineat uirtualiter ſpeciem intelligibilem ipſius deitatis. ergo nihil eſt quod contineat repræſentatiuum ipſius Dei.

An quia anima ē imago Dei poſſit ex ſe cognoſcere Deū.

Item arguitur ſic. Anima poteſt naturaliter ſe ipſam cognoſcere: & etiam angelus ſe ipſum: ergo etiam ipſum Deum. conſequentia probatur: nam cognoſcens imaginem alicuius, cognoſcit illud cuius eſt imago: ſed anima eſt imago ipſius Dei, & trinitatis: ergo ſequitur quòd cognoſcens animam cognoſcat ipſum Deum. Reſpõdetur per aliquas propoſitiones.

Prima. Dato quòd anima cognoſcat ſe, & quod angelus cognoſcat ſe, & quodlibet illorum eſt imago trinitatis, tamen propter hoc non ſequitur, quòd cognoſcendo ſe, cognoſcat Deum: ratio eſt, quia licet cognoſcat ſe, ut eſt una entitas: nõ tamen cognoſcit ſe ut eſt imago trinitatis. Et ratio eſt, quia non poteſt ſe cognoſcere ut eſt imago trinitatis, niſi cognoſcat relationem ipſius, puta animæ ad ipſam trinitatem: ſed iſtud non poteſt cognoſcere: ergo non poteſt ſe cognoſcere, ut eſt imago trinitatis.

Anima non põt ſe naturaliter cognoſcere ut ē imago trinitatis.

Contra iſtam reſponſionem, arguitur ſic: quia iſta relatio animæ ad ipſum Deum, eſt eadem realiter cum ipſa anima: quia omnis relatio creaturæ ad Deum, eſt ſemper eadem realiter cum creatura: ergo relatio animæ ad Deum, eſt eadem realiter cum ipſa anima: ergo cognoſcens animam, cognoſcit etiam illam relationem. Reſpondet ꝙ uerum eſt, quod talis relatio eſt eadem realiter cum ipſa anima. Dicit ultra quod propter hoc non ſequitur, quòd cognoſcens animam, cognoſcat illam relationem. Cuius ratio eſt: quia relatio non totaliter dependet a fundamento: ſed etiam a termino. Ideo ad cognoſcendum relationem non ſufficit cognoſcere fundamentum; ſed oportet cognoſcere terminum: ſed ſic eſt, ꝙ terminus eſt ipſe Deus; & ipſe Deus non poteſt cognoſci: ergo relatio creaturæ ad ipſum Deum, non poteſt a nobis naturaliter cognoſci. Dicit ultra doctor, ꝙ ſicut fundamentum partialiter continet entitatem relationis: ita cognoſcibilitatem eius Et quia totaliter non continet entitatem, quia terminus etiam continet, ergo etiam terminus continet cognoſcibilitatem eius.

Relatio pēdet à fundamento et termino.

Non cognoſcitur relatio, non cognitis fundamēto, & termino.

Ex quo infert doctor, ꝙ ad cognoſcendum aliquam relationem, oportet cognoſcere fundamentum & terminum, Soluit doctor unam inſtantiam quæ fiebat ad probandum quod intellectus creatus poſſet cognoſcere relationem creaturæ ad Deum.

Ad illud argumentum ponuntur aliquæ propoſitiones.

Obiectū noſtri intellectus quod nam ſit.

Prima. Obiectum noſtri intellectus eſt ens finitum, ſeu limitatum, ſiue ſit abſolutum, ſiue reſpectiuum cuius terminus nõ eſt Deus. & omne tale ex propria natura poteſt cognoſcere.

Ex quo infert, ꝙ intellectus noſter non poteſt cognoſcere ex natura ſua aliquem reſpectum creaturæ ad Deum. Cuius ratio eſt: quia fundamentum alicuius relationis non continet totaliter ipſam relationem: ſed etiam terminus illius relationis continet.

Conſequenter doctor uult impugnare unum quod dictum eſt, ꝙ anima eſt imago trinitatis, & ꝙ nos poteramus benè cognoſcere animam: ſed non poſſumus cognoſcere in ratione imaginis: quia imago importat reſpectum creaturæ ad Deum: & talis reſpectus non poteſt cognoſci, niſi cognoſcatur Deus.

Arguitur ſic. Ad hoc ꝙ per imaginem alicuius cognoſcamus illud cuius eſt imago, non oportet imaginem cognoſcere: patet: quia ad hoc ꝙ per ſpeciem intelligibilem cognoſcimus aliquid, puta rem, non oportet quòd cognoſcamus illam ſpeciem: ergo ad hoc ꝙ per animam. quæ eſt imago trinitatis cognoſcatur, Deus, non oportet cognoſcere Animam. Item beatus cognoſcit actum beatificum, ut beatificus eſt, & hoc ex propria natura: ergo ex propria natura ſua cognoſceret Deum. quia ſi ex natura ſua cognoſcat actum beatificum, ut beatificus eſt, cognoſcet Deum. Dices, dico tibi ꝙ benè cognoſcet actum beatificum; non tamen ut beatificus eſt. Et ſic non cognoſcet Deum. Dices ſi hoc hoc eſſet uerum, puta ꝙ cognoſcat actum beatificum, ſed non ut beatificus: ſequeretur ꝙ in quodlibet actu reflexo, oporteret ponere aliquod ſupernaturale: & ſic poteſt eſſe proceſſus in infinitum in actibus reflexis. & ita oportet ponere infinita ſupernaturalia, quod eſt falſum.

Soluit doctor omnes iſtas rationes ſimul, ponendo unam diſtinctionem de modo cognoſcendi rem, dicens, quòd duplex eſt medium cognoſcendi rem. Quoddam eſt quod eſt præcisé ratio cognoſcendi: ſicut ſpecies intelligibilis, & ad cognoſcendum aliquid per iſtud medium, non oportet ꝙ tale medium cognoſcatur. Ideo ad cognoſcendum Petrum per eius ſpeciem intelligibilem, non oportet cognoſcere illam ſpeciem intelligibilem. Aliud eſt medium cognoſcendi rem, cuius notitia concurrit ad alterius notitiam; quemadmodũ dicimus ꝙ præmiſſæ ſunt medium cognoſcendi concluſioné Et de tali medio, uerum eſt ꝙ per ipſum nihil poſſumus cognoſcere; niſi ipſum cognoſcatur. Tunc ponitur talis propoſitio. Anima, angelus, ſunt media cognoſcendi Deum non primo modo, ſcilicet ꝙ ſint rationes cognoſcendi Deum: ſed ſolum ſecundo modo, puta ꝙ cognitiones eorum, faciunt ad cognitionem Dei. Ideo ad hoc quòd poſſint eſſe medium cognoſcendi Deum, oportet ꝙ cognoſcãtur non ſolum ut ſunt res, ſed ut imagines ſunt: ſed ſic non poſſunt cognoſci ab intellectu creato. Ideo per talia, intellectus creatus non poteſt cognoſcere Deum &c.

Duplex medium cognoſcendi rem.

Additio quæ eſt ibi in textu, non legitur: quia non eſt de mente Scoti.

QVAESTIO DECIMAQVINTA.

De cauſa intellectionis.

DOCTOR conſequenter in iſta quæſtione, quærit, utrum intellectus ſit cauſa intellectionis, ideſt Vtrum cauſet illam intellectionem. Suppoſito uno quod eſt uerum, puta ꝙ beatus uidet Deum in uerbo: & uidẽdo uerbum, uidet creaturas &c.

Intendit ulterius quærere ſuppoſito, ꝙ beatus uidet uerbum: & uidendo, uerbum uidet creaturas in uerbo, utrum beatus actiué ſe habeat ad illam cognitionem.

Pro iſta parte quæſtionis eſt notandum, quòd beatum uidere creaturam in verbo, nihil aliud eſt, quàm ꝙ per illam notitiam per quam uidet Deum. per illammet numero uidet creaturas in uerbo, tantum, ſicut placet ſibi oſtendere. Ibi ſunt difficultates. Prima eſt. Vtrum iſta beatitudo per quam beatus uidet Deum, & diligit eum, utrum ſit finis hominis. Reſpondetur hic, ꝙ finis noſter eſt ipſe Deus: ſed illa beatitudo, non eſt Deus: ſed eſt unum aggregatum ex uiſione, & dilectione, id eſt non eſt unum ens per ſe.

Finis noſter eſt Deus, & non eſt beatitudo formaliter.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd ſi quis faceret aliquid propter illam beatitudinem, tanquàm propter finem ultimũ, peccaret, & frueretur creatura. Sequitur aliud. Quod unus eſt finis, idem omnium beatorum, puta ipſe Deus: uerum eſt tamen ꝙ non omnes fruuntur illo fine æqualiter, qui enim magis meruerunt, magis intenſiué uidebunt Deum: qui minus meruerunt, minus fruentur.

Ibi tractant doctores aliam quæſtionem. Vtrum beatus, magis obligatur Deo, quàm damnatus.

Prq

Pro declaratione ponuntur aliquæ propoſitiones.

Damnatus tenetur diligere Deũ ſicut beatus

Prima. Damnatus ſemper obligatur diligere Deum ſicut beatus;patet:quia tenetur diligere Deum & ex toto corde,& tota anima,ſimiliter & beatus.quod oſtendo;Damnatus ante damnationem,tenebatur diligere Deum ex toto corde, & to ta anima: ergo & poſt. probatur conſequentia : quia propter hoc ꝙ Deus iuſte egit circa iſtum damnatum,puniendo eum, non deobligauit eum ab obligatione qua prius obligabatur: ſed prius obligabatur diligere Deum ex toto corde &c. ergo nunc obligatur. unde quando Deus dat beatitudinem iuſtis, iuſte agit. Etiam quando punit malos,iuſte agit, & non deobligat eos.ſed uerum eſt, quòd mala eorum non ordinantur ad pœnas.Quærit ergo doctor noſter, utrum beatus actiuè ſe habeat ad illam beatitudinem,qua uidet Deum:& doctor mo uet iſtam quæſtionem propter controuerſiam doctorum. tenet de aliaco,& Occham,quòd beatus merè paſſiuè ſe habet, reſpectu illius beatitudinis.

¶[Hic non quæritur &c.]

Dicit doctor quòd non quæritur hic utrum ſit alia notitia per quam beatus uidet Deum,a uiſione,ſeu notitia,qua videt creaturam:quia ſupponitur bocuerum ꝙ non eſt alia, ſed eſt una & eadem.

Ibi eſt notandum,ne procedamus per ignota,quid eſt uerbum.unde ad hoc ꝙ aliquid ſit uerbum. Primo oportet,quòd ſit in intellecta.Secundo ꝙ ſit notitia actualis rei Tertio ꝙ na turaliter producatur.Ideo quæritur , utrum uiſio qua beatus uidet Deum, merè naturaliter producatur: ſic quòd poſſit di ci uerbum,& proles.

Iſtis ſuppoſitis,quærit doctor de uerbo noſtro,id eſt de notitia,per quam creatura cognoſcit aliquid; puta bouem , uel aſinum:utrum actiuè intellectus ſic habeat ad notitiam : puta intellectus cognoſcit Ioannem, utrum intellectus producat notitiam.

De primo ſupponit doctor unum:ꝙ diffinitio , eſt notitia perfecta diffinibilis:ut homo, eſt animal rationale . Et notandum eſt,quòd nos non loquimur hic de diffinitione uocali, uel ſcripta : ſed de diffinitione mentali , quæ conſtituitur ex duabus notitiis,ſeu conceptibus . Tunc dicit doctor, quòd ſi

Verbũ qd.

intellectus actiuè ſe habeat ad notitiam diffinitiuam , eſt ſe habebit ad uerbum:quod probat :quia notitia diffinitiua, eſt uerbum,uel non eſt ſine uerbo: & dico quòd male intellexerunt Scotum,qui dixerunt , quòd uerbum eſt notitia ſimplex rei:immo pone propoſitionem,quòd omnis notitia,ſiua ſimplex,ſiue complexa,ſiue uera,ſiue non , eſt uerbum,dummodo naturaliter producatur:quia de ratione uerbi eſt,ꝙ na turaliter producatur.

Reprehẽdit interpretes quoſdã Sco.

Sequitur:ergo propoſitio doctoris eſt uera,puta ꝙ notitia diffinitiua,non eſt ſine uerbo: quia ipſamet eſt verè uerbum.

De cauſa. Doctor ponit pulchras concluſiones . Prima eſt iſta.In parte intellectiua eſt aliquid quòd eſt principium acti uum intellectionis rei , id eſt intellectionis per quam cognoſcit aliquid.Iſtam concluſionem probat ſic. Experimur in nobis habere aliquam notitiam de nouo: verum eſt . Tunc arguitur ſic.Notitia quæcumque ſit illa creata eſt forma abſolu ta: & aliqua de nouo eſt in nobis.ergo illa eſt ab aliquo principio patet ſic :quia non uidetur quod ſit forma de nouo , & quòd a nullo producatur:ergo ab aliquo producitur.

Concluſiones doctoris

Ibi eſt notandum pro textu, quòd eſt mens doctoris, quòd iſte terminus, notitia, eſt terminus connotatiuus. ſupponit per qualitates,& connotat potentiam tendere in obiectum. id eſt cognoſcere obiectum.

Ex quo ſequitur aliqua corollaria.Primum Quælibet notitia creata poteſt non eſſe notitia: ut ſi Deus ſepararet eum à potentia.Secundo ſequitur , quòd quælibet notitia creata eſt vera ens abſolutũ de prædicamento qualitatis. Iſtud eſt in trinſecum.Dices,ego benè concedo,quòd notitia quam crea tura de nouo habet, producitur ab aliquo , ſed non ab intellectu ſed a Deo.Contra arguitur ſic. Dicit Ariſt.2.de anima, vbi ponit differentiam inter intellectum,& ſenſum . Dicit ibi duo.primo: quòd in quolibet intellectu , principium intellectionis eſt illi intrinſecum. Dicit ultra Ariſto.ꝙ differetia eſt inter intellectum,& ſenſum:quia ſenſus reſpectu ſenſationis, merè paſſiuè ſe habet:ſed intellectus actiuè ſe habet : ergo eſt mens Ariſtotelis , ꝙ principium intellectionis eſt intrinſecũ ipſi intellectui,uel ſuppoſito intelligenti.

Quõ ſenſus ſe habeat re ſpectu ſenſationis.

Eſt difficultas.utrum ſit uerũ, ꝙ ſenſus merè paſſiuè ſe habeat reſpectu ſenſationis. Reſpõdetur hic: omnis ſenſatio ſeo ſus interioris eſt notitia intuitiua. Ideo non poteſt haberi per quamcunque potentiam,niſi in præſentia obiecti.

Alia propoſitio . Ariſto. nunquàm uoluit dicere, ꝙ ſenſus merè paſſiuè ſe haberet reſpectu ſenſationis:ſed quia non po teſt ſenſatio haberi niſi in præſentia obiecti:& ideo quæritur an obiectum magis paſſiuè ſe habeat, quàm intellectus:tamẽ actiuè uerè concurrit.unde dicitur,ex obiecto,& potẽtia,pari tur notitia,ſcilicet intuitiua. Ex quo ſequitur aliud corollarium,ꝙ ſenſus exteriores qui nunquam habent niſi notitias intuitiuas,nihil abſtractiuè poſſunt cognoſcere:ſed intellectus qui poteſt cognoſcere abſtractiuè, & intuitiuè:Et loquor ſemper de exterioribus.Tunc arguitur ſic. principiũ intellectionis eſt intrinſecũ intelligẽti, id eſt in illo qui intelligit: tũc ſic,uel eſt intellectus,uel uolũtas, uel ſenſus non uoluntas:quod probo:quia intellectus poteſt habere aliquam,notitiam ſine quocunque actu uoluntatis.patet de prima notitia, nec poteſt eſſe ſenſitiua:quod probo:quia cauſa æquiuoca to talis,ſemper eſt nobilior ſuo effectu:ſed ſic eſt, ꝙ in patre ſen ſitiua , nihil eſt quod ſit perfectius intellectione : ergo in illa parte ſenſitiua, nihil erit quod ſit cauſa illius intellectionis. Dico cauſa totalis, propter argumenta nominaliũ quæ ſoluũ tur per illam particulam.Relinquitur ergo ꝙ illud erit intellectus:quia non eſt uoluntas, neque pars ſenſitiua:ergo erit intellectus.Et hoc eſt pro concluſione noſtra.

Eſt parua difficultas. Vtrum intellectus primam intellectio nem quam habeat,habeat naturaliter,uel uiolenter. Dicõ ꝙ naturaliter: quia ſecundum propriam naturalem inclinationem.Vnde intellectus habet naturalem inclinationem ad notitiam cuiuſcunque rei, ſiue Dei,ſiue creaturæ.

Secunda probatur ſic.Probat doctor noſter,quòd in intelligente,ſit principium intellectionis:& formatur ſic argumen tum.Angelus poteſt habere notitiam de nouo alicuius : ergo in ipſo eſt ponendum principium actiuum intellectionis.con ſequentia uidatur eſſe nota : & antecedens probatur: puta ꝙ poſſit habere notitiam de nouo: angelus non ſemper habet omnem intellectionem quam poteſt habere . probatur : quia angelus poteſt quodlibet intelligibile intelligere:& non ſemper intelligit quodlibet intelligibile : ergo poteſt habere aliquam notitiam de nouo.Et quod non habeat omnem intelle ctionem quam poteſt habere, probatur: quia uel haberet unã notitiam quæ eſſet repræſentatiua omnium , uel ſimul haba ret notitiam omnium intelligibilum . ſed nullum eſt dicendum. Primo non eſt dicendum quòd omnia intelligat per unam notitiam: quia ſequeretur quòd illa notitia eſſet infini ta, vt deducitur in littera : &c . Nec poteſt omnia intelligere per infinitas notitias; quia ſequeretur quòd virtus intellectiua angeli eſſet ſimpliciter infinita.patet; quia angelum producere unam notitiã eſt alicuius uirtutis.& producere duas ſimul eſt maioris uirtutis. ergo ſimul producere infinitas, eſt uirtutis infinitæ : ergo ſequitur quòd poteſt habere aliquam notitiam de nouo:ergo in ipſo ponendum eſt quicquid perfectionis eſt.ad poſſe habere talem notitiam.ſed perfectionis ad poſſe aliquid producere eſt eſſe in potentia accidentali. er go illud eſt attribuendum angelo. Et ultra : eſt attribuendum angelo , ergo in angelo eſt principium actiuum intellectionis. patet ſic : quia eſſe in potentia accidentali reſpectu alicuius, eſt habere formam,uel aliquid aliud,quod eſt principium illius: ergo ſi angelus ſit in potentia accidentali reſpectu intellectionis, habebit in ſe principium actiuum intellectionis quod uolumus probare.

Pro iſto ſecundo argumento multa ſunt notanda . Primo utrum ſi aliqua notitia infinita,repræſentaret utrum ipſa eſſet infinita.

Pro ſolutio ne rationis quedã præmittuntur.

Pro reſponſione ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima propoſitio . Benè ſequitur . Iſta notitia diſtinctè & immediatè,infinita,repræſentat:ergo eſt infinita: primo ponitur immediatè; quia notitia per quam beatus uidet uerbũ, poteſt infinita ſimul repræſentare : prius tamen repræſentat Deum:ſecundariò creaturas. Dico ſecundo diſtinctè; quia cõ ceptus entis,infinita repræſentat;quia quamlibet partem entis cum quolibet ente repræſentat:ſed hoc eſt confuſè,& non diſtinctè.Ideo eſt mens doctoris, ꝙ notitia quæ diſtinctè, & immediatè infinita repræſentat, eſt infinita.

Alia difficultas eſt. Vtrum ſequatur, iſte intellectus ſimul producit infinitas intellectiones:ergo eſt infinitus. Reſpondetur hic.Mens doctoris noſtri eſt, ꝙ cognoſcere ens infinitum, & producere notitiam entis infiniti, non arguit infinitatem: quia quilibet beatus eſſet infinitus : quia cognoſcit ens infinitum.

Secunda propoſitio . Intellectum ſimul producere infinitas notitias , arguit infinitatem in potentia illa. Dico im-

 diatè

diatè producere; ut producere unam eſt alicuius perfectionis duas maioris; ergo ſimul producere infinitas, eſt uirtutis infinitæ.

Arg. Greg. contra Sco. Producere infinita ſecūdū Greg. non arguit potentiā in finitam. Soluitur argum. Greg.

Eſt notandum ꝙ dominus Gregorius, non eſt conſentus de hoc: Dicit ꝙ iſta conſequentia nihil ualet, iſta potentia, uel hoc ens, ſimul, & immediatè producit infinita: ergo eſt uirtutis infinitæ: nihil ualet oſtendo in Philoſophia: lumen concurrit cum albedine: & cum qualibet parte coloris, ad producendum ſuam ſpeciem ſenſibilem in medio: & ibi infinitæ notitiæ producuntur, & tamen lumen non eſt uirtutis infinitæ ſic dicam de intellectu. Pro iſto argumento D. Gregorii dico, ꝙ D. Gregorius ibi multa ſupponit quæ non probat, nec poteſt probare. Primo ꝙ lumen concurrat ad producendum ſpecies coloris. Secundo ſupponit unum ꝙ non poteſt probare: puta, ꝙ producat infinitas ſpecies, uel notitias: & ꝙ poſſent eſſe infinita entia non facientia unum. illud non probat. Ideo parum eſt curandum de argumento ſuo.

Vlterius eſt notandum pro iſto argumento, ꝙ aliquid dicitur eſſe in potentia ad producendum aliquid dupliciter: puta in potentia accidentali, & eſſentiali. unde illud eſt in potentia accidentali quod habet in ſe formam, uel principium illius, uel aliquid producendi. Exemplum, lapis antequàm habeat caliditatem, eſt in potentia eſſentiali ad calefaciendum: ſed poſtquàm habet caliditatem, eſt in potentia accidentali ad calefaciendum: quia habet principium calefactionis. Et ideo ſi angelus poſſet habere notitiam de nouo, erit in potentia accidentali ad poſſe producere illam: & per conſequens habebit in ſe principium illius productionis.

¶ Hic dicitur &c.]

Conſequenter doctor ponit unam paruam euaſionem, quæ eſt Godofredi de fontibus. & ſtat in tali propoſitione. Diceret aliquis, ꝙ angelum poſſe habere notitiā de nouo, eſt merè creditum. nec Philoſophi unquam iſtud potuerunt uidere, nec cognoſcere. Item dato ꝙ tu concedas, ꝙ angelus poteſt habere notitiam de nouo, propter hoc non ſequitur, ꝙ habeatur in ſe principium illius notitiæ. probo: quia ego dicam, ꝙ illa notitia immediatè eſſet a Deo, & non ab angelo.

¶ Contra hoc &c.]

Intellectio Angeli eſt eadem eius eſſentiæ ſecūdum philoſophum.

Contra iſtud arguit doctor noſter, more ſuo puta ingenioſè. Et pro argumento ſupponit aliqua de mente Philoſophi. Primo philoſophus tenuit, ꝙ intellectio per quam angelus ſeu intelligentia aliquid intelligit, eſt eadem cum angelo.

Ex quo ſequitur, ꝙ ille qui produceret angelum, producit ſuam intellectionem: quia eſt eadem cum angelo: illud eſt de mente philoſophi. Etiam catholicus habet unum concedere, puta ꝙ accidens, proprium, quod eſt coæuum illi cuius eſt, producitur ab illo a quo ſubiectum producitur. Exemplum, ab illo a quo producitur homo, ab illo producitur riſibilitas hominis. Tunc arguitur ſic Licet catholicus habeat hoc concedere, puta quòd accidens proprium eſt coæuum & producitur ab illo a quo producitur ſubiectum, tamen non concederet de accidente per accidens: ſed ſic eſt quòd catholicus habet dicere, quòd intellectio angeli, eſt accidens per accidens: ergo non habet concedere quòd totaliter producatur a Deo.

Eſt ibi notandum, quòd omnes philoſophi, per accidens, per accidens, intellexerunt uerum accidens, puta qualitatē, quantitatem, puta accidens abſolutum. Et differentia eſt inter ens per accidens, & accidens per accidens: quia ens per accidens, eſt, de quo dicitur quod eſt ens per accidens: & non eſt per ſe unum ſed ſemper duo entia: ſed accidens per accidens, eſt uerum accidens.

Et confirmatur ſic. Dato quòd intellectio, per quam intellectus angeli intelligit producatur immediatè a Deo, tamen ſi Deus dimitteret angelum in ordine cauſarum naturaliū, non uidetur quin angelus poſſet producere intellectionem quod probo: quia anima rationalis, ſaltem mediante ſenſu, poteſt producere notitiam alicuius: ergo a fortiori, & angelus cum ſit multo perfectior anima rationali. ergo ſi angelus dimittatur in ſua naturali, diſpoſitione, poterit producere notitiam. Iſtud eſt, quod dicitur ex Philoſopho. Item arguitur ſic. Illud quod tu dicis de philoſopho, eſt magis pro nobis, quàm contra nos, puta quòd philoſophus non uidet qualiter angelus poſſet habere notitiam de nouo: tunc ſic. ſi Philoſophus uidiſſet, cōceſſiſſet propoſitum noſtrum, puta quòd habuiſſet principium actiuum intellectionis: probo ſic: conceſſiſſet Philoſophus quòd angelus habuiſſet potentiam producendi notitiā: ergo conceſſiſſet ipſum eſſe in potentia accidentali reſpectu illius. patet: quia perfectionis potentiæ reſpectu alicuius eſt, eſſe in potentia accidentali reſpectu illius, & ſi angelus fuiſſet in potentia accidentali, habuiſſet principium actiuum illius intellectionis, quod intendimus. Vnde dico ultra, quod Ariſtoteles conceſſiſſet iſtud, angelus poteſt habere notitiam de nouo: ergo aliquando erit in potentia accidentali reſpectu illius: concedens antecedens, uidetur concedere conſequentiam: ſi concedat conſequentiam: quia ex uero in bona conſequentia, non ſequitur niſi uerum.

Principium intelligendi eſt in nobis.

Ex omnibus ergo iſtis, uult habere Scotus, quòd in quolibet intelligente, eſt principium actiuum intellectionis. Iſtud probat per duas auctoritates Et deducuntur ſic iſtæ auctoritates. Dicit D. Auguſtinus decimo quinto de trinitate, quòd excellentius eſt in anima, eſt ipſa mens. Dicit ultra quòd illud excedens, eſt ipſa imago. modo ubi eſt imago, eſt parens, & proles, patet: imago trinitatis debet habere aliquam correſpōdentiam ad trinitatem: ſed in trinitate eſt pater producens filius productus. & ſpiritus ſanctus procedens, ab utroque: ergo ſi anima noſtra ſit imago trinitatis, erit aliquod producens, aliquod productum, & unum quod producitur ab utroque: ergo in anima noſtra eſt principium actiuum.

Eſt hic notandum quòd in trinitate, tria ſunt, diſtinctio perſonarum. ordo originis. perſonarum: & identitas perſonarum, in eſſentia diuina. In anima noſtra iſta inueniuntur: Item creatura rationalis eſt imago trinitatis. Prima eſt ipſa anima, ſeu ipſa ſubſtantia animæ quæ correſpondet patri. Secundo. iſta eſſentia animæ producit filium: puta intellectionem. Tertio. iſta duo producunt amorem: puta actum uoluntatis. Et eſt mens doctoris, quòd iſta producunt actum uoluntatis. Sed dices iſta tria non habent identitatem in aliquo; quia diſtinguuntur adinuicem. Reſpōdetur, ut dicit Occham in j. & Scotus in 2. quòd in hoc deficit iſta imago. Sed inuenitur in nobis: ſic ſufficienter, quòd cognitio iſtorum trium, ad notitiam rememoratiuam benedictæ trinitatis. Dico ſecundariò. quia imago non ducit ad notitiam niſi ſecundariò.

¶ Præterea, &c.]

Item memoria inuenitur in nobis alia, quàm in brutis: puta memoria intellectiua; & de ratione memoriæ, eſt poſſe producere uerbum. Vnde concedunt omnes doctores, ꝙ filius in diuinis producitur a memoria patris: ergo ſi in nobis ſit memoria alia a memoria brutorum, in nobis erit principiū prolis, ſeu notitiæ.

2. Art. principalis.

De principio intellectionis ex parte obiecti argui ꝙ non.

De ſecundo principali. Nunc doctor noſter in iſto ſecundo articulo, uult oſtendere, unde ſimpliciter cauſatur notitia rei. & ſupponit unum. puta ꝙ intellectus concurrit ad notitiā rei actiuè.

Quærit nunc, utrum obiectum, ideſt res cognita concurrat ideſt actiuè ſe habeat ad producendum notitiam rei. Exemplum. Intellectus cognoſcit lapidem: lapis eſt res cognita: uocatur obiectum. Quærit nunc, utrum actiuè ſe habeat ad producendum illam notitiam. Et arguitur, quòd obiectum non ſe habeat actiue ad producendum notitiam. Et formatur ſic. Corpus non agit in ſpiritum: ſed obiectum, ideſt res quæ cognoſcitur, ut plurimum, eſt unum corporeum, ſicut lapis, & anima eſt ſpiritus. ergo illud corpus non agit in animam: & ſic non producit notitiam in anima: Illud argumentum eſt pro parte falſa: quia uolumus firmiter tenere ꝙ obiectum partialiter concurrit ad producendum notitiam. Ideo ſoluendum eſt argumentum. & ſoluit doctor ibi. Ad primum poſſet dici. Ponuntur aliquæ propoſitiones.

Soluit arg. Duplex actio. Actio phyſica quid.

Prima. Corpus non agit in ſpiritum actione phyſicali. & uoco actionem phyſicalem, per quam agens naturale producit unū ens naturale, uel qualitates naturales, quę ſunt quatuor qualitates primæ, & qualitates ſecundæ, quæ ſequuntur iſtas primas: ſicut omnes colores, ſapores; & omnes iſtæ non agunt actione phyſicali in animam. Vnde corpus non poteſt producere aliquam qualitatem primam in anima: neque aliquam qualitatem ſenſibilem.

Ibi eſt parua difficultas: quomodo ignis infernalis: ignis purgatorii, agit in animas.

Actio intentionalis quid.

Alia eſt actio intentionalis; & dico, quòd actio intentionalis, eſt quæ agens producit aliquam qualitatem in ſpiritu, uel anima, ſicut producere notitias, ſpecies, habitus: & ſic de aliis.

Quō ſpiritus patiantur ab igne infernali.

Tunc pono talem propoſitionem. Corpus, actione intentionali poteſt agere in ſpiritum. Et tali actione, ignis agit in animas. Et pro nunc, de mente iſtius doctoris in 4. & ſic imaginandum, ꝙ animæ primo detinentur in igne, & effectiuè ab ipſo Deo, ignis non poſſit detinere ſpiritum.

Secun-

Secundo iſtæ animæ uel angeli mali, nolunt detineri ibi: & appræhendunt ꝙ perpetuo detinebuntur. Ea quo ſequitur tãta triſtitia, quæ eſt cauſa in ipſis damnatis & pœna.

Vnde pono unam propoſitionem. Pœna quæ eſt in ſpiritu, non poteſt eſſe niſi triſtitia.

S. Arist. ad idem.

Item arguitur ſic. Agens eſt nobilius paſſo. ut dicit Ariſtoteles. 3. da anima. Sed aliquod obiectum, ideſt res cognita, non aſt ita perfectum ſicut anima: ergo non aget in animam.

Soluit arg.

Raſpondetur hic, ꝙ iſta propoſitio, eſt propoſitio mediata, ad cuius ueritatem duæ conditiones requiruntur. Primo ꝙ agens aliquid producat. Secundo ꝙ illud qood producitur ſit nobilius, quam paſſum in quo recipitur, ꝙ ſi aliqua iſtarum conditionum daficiat, falſa eſt illa propoſitio.

¶[Pro actiuitate &c.]

Doctor probat nunc ꝙ obiectum partialirer concurrat ad notitiam rei:

Quod obiectum cõcurrat actiui probat Sco.

Et arguitur ſic. Dicit D. Auguſtinus. 15. de trinitate quòd cogitatio formata, ideſt notitia rei, a ra quam ſcimus, ideſt cognoſcimus, cauſatur. & dicit quòd talis notitia uerbum dicitur.

Item. ibidem dicit qoòd ex ſcientia quam tenemus in memoria, uerbum naſcitur, ideſt notitia actoalis rei: argo de mẽta D. Auguſtini, aſt, ꝙ res cognita, partialiter concurrit ad notitiam rei.

Quo in ſcientia ca. ſetur uerbum.

Ibi eſt difficultas: qoaliter à ſcientia cauſetur uerbum Iſta difficultas ſoluitur ibi in textu, ubi dicitur. Ad ſecundum dico. Et pro declaratione, ponit doctor egregias propoſitiones.

Prima. idem eſt uerbum gigni de memoria: uerbum gigni de ſcientia in memoria: & uerbum gigni da re nota. Et breuiter difficultas eſt in terminus. Et dico primo, ꝙ memoria intallectiua, eſt ipſe intellectus cum ſpecia intelligibili, per quã eſt in potentia accidentali, ad producandum uerbum: ideſt notitiam rei.

Quid uerbũ

Vlterius aſt notandum, Quòd per uerbum, nihil Intelligo ſibi notitiam actualem rei.

Vlterius aſt notandum: Quòd Ariſtoteles in libris de anima: & D. Auguſtinus in toto. 19. de trinitate, per ſciantiam, intelligunt ſpaciem intelligibilem. ſenſus argo aſt, ea ipſa ſcientia, naſcitur uerbum, ideſt ea ſpecie intelligibili quæ eſt in intellectu, producitur uerbum, ideſt notitia rei.

Quid aliquã do ſignificetur nomine ſcientiæ. Scientia dupliciter.

Ex quo ſequitur, ꝙ iſte terminus ſcientia, eſt terminus æquiuocus. aliquando ſciantia, capitur pro habitu generato ea actibus frequenter reiteratis, ex concluſione demonſtrationis: quemadmodum dicitur, ꝙ ſcientia eſt habitus concluſionis. Et ſic loquitur Ariſtoteles de ſcientia in libris poſteriorum: ſed hic non ſic capitur ſcientia. Alio modo capitor ſcientia pro ipſamat ſpecie intelligili. & ſic capitur hic. Expono ibi aliquas propoſitiones.

Prima. Par ſpeciem intelligibilem, intellectus eſt in potentia accidentali, & proxima, ad produeendum notitiam rei.

Alia propoſitio. Habens ſeientiam iſtomodo, ideſt ſpeciẽ, intelligit dum uult: quia per ipſam, intellectus eſt in potentia proxima ad intelligendum.

Alia propoſitio. Per ſpeciem intelligibilem, intellectus reducitur de potentia eſſentiali, ſeu de potentia remota, ad potentiam accidentalem, & proximam ad intelligendum. Vnde impoſſibile eſt de lege communi, cognoſcere rem in eius abſentia. primo, niſi per ſpeciem intelligibilem.

¶[Philoſophus autem uidetur &c.]

Conſequenter probat adhue, ꝙ obiectum ſit cauſa partialis notitiæ.

Et arguitur ſic. Dieit philoſophus, ꝙ illud in principium actiuum alicuius, per quod aliquid reducitur de potẽtia eſſentiali, ad potentiam accidentalem. Sed ſic eſt ꝙ per obiectum, intellectus reducitur de potentia eſſentiali ad potantiam accidentalem: ergo erit principium actiuum intellectionis.

Vnde dictum eſt prius, quid eſt aliquid eſſe in potentia eſſentiali: & nihil aliud eſt, quàm poſſe recipere aliquam formam, uel qualitatem, quæ ſit principium productionis alicuius. Sed ſic eſt, ꝙ per obiectum, intellectus recipit ſpeciem intelligibilem rei: quæ ſpecies intelligibilis eſt principium producendi notitiam sai: ergo per obiectũ, intellectus reducitur de potentia eſſentiali, ad potentiam aecidentalem.

Aperit mẽtem Ariſt.

¶[Ad ſecundum Ariſtotelis &c.]

Et ibi notandum, ꝙ argumentum concludit uerum: puta ꝙ obiectom partialiter concurrit ad notitiam rei. Ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima. Quando Ariſtoteles loquitur de obiecto cognito loquitur de actiuitate, ideſt qualiter obiectum habet actiuitatem ad producendum notitiam. & quando loquitur de potẽtia, ideſt de intellectu communiter, loquitur de poſſibilitate potentiæ, ideſt quomodo intallectus recipit ipſam notitiam. Et ratio huius eſt quia quando Ariſtoteles loquitur de potentia, loquitor communiter da potentia, ut eſt in potentia accidentali reſpectu notitiæ. Et non poteſt ſic eſſe in tali potẽtia accidentali, niſi recipiat ſpeciem, ad quã eſt in porentia.

Quo intelligere ſit quodam pati.

Vlterius eſt aduertandum, ꝙ Ariſtoteles in uno paſſu uidatur dicere, ꝙ intellectus nullam actiuitatem habeat reſpectu intellectionis; quia dicit in 3. de anima. Intelligeraaſt in quodam pati, quod gloſant aliqui: ꝙ intelligere non eſt aliud, quàm intellectum recipere notitiam. Sed dicit Scotus ibi aliquas propoſitiones.

Prima. Potentia, non dicitur intelligere, quia producit notitiam: quia tunc etiam obiectum diceretur intelligere. Vnde actiuitas notitiæ non facit intalligere.

Secũda propoſitio. Si aliquid dabeat intelligere, uel cognoſcere, uportat ꝙ recipiat notitiam: & quia obiectum non recipit notitiam, licet producat ideo obiectum non intelligit, & potentia recipit Ideo dicitur intelligere: & gloſetur clare dictum Ariſtotelis, ꝙ intelligare eſt in quoddam pati, idaſt ꝙ nunquam aliquid intelligit, niſi recipiat actualiter: uel habaat notitiam. nõ uult ergo dicere Ariſtoteles, quòd potentia, ſeu intellectus merè paſſiuè ſe habeat ad notitiam.

¶[Pro hoc eſt illud &c.]

Probat ulterius quòd obiectum concurrat ad notitiam. Et formatur ſie ratio Dicit Ariſtotales in ij. da anima, ꝙ uniuerſalia ſint in anima, per quæ omnia intelligit cum uult. Ex qoo infert doctor, quòd obiectum uidetur concurrere ad notitiã, & quòd uniuerſalia ſunt in ipſa re.

Concl. Ariſ. uniuerſalia ſunt in aĩa. quid intelligat per uniuerſalia.

Breuiter iſtud argumẽtum concludit uerum, ſed ibi eſt difficultas: quid intalligit Ariſtotalas per uniuerſalia. & dico pro textu quòd Ariſtoteles intellexit ſpecias intalligibiles. Dicit enim ꝙ intellectus agens facit uniuerſalitatem in intellectu paſſibili. quod nihil aliud eſt, quàm ꝙ intellectus agens, producit ſpeciem intalligibilem in intellactu poſſibili.

Probat adhuc doctor quòd intellectus actiuè concurrat ad notitiã. Dicit Ariſtoteles 9. matha. quòd intellectio, aſt actio immanens: Sed actio immanens eſt quando productum recipitur in producente: & notitia eſt actio immanens: ergo recipitur in intellectu: & producitur ab ipſo intellectu: ergo ex omnibus iſtis aſt mens doctoris, D. Auguſtini: Ariſto. & omnium, ꝙ ad intellectionem ſeu ad notitiam rei, concurrit, & intellectus, & obiectum.

¶[De iſto articulo &c.]

Viſum eſt in lectionibus ſupradictis: quòd intellectus concurrit ad notitiam rei. atiam uiſum eſt, quòd obiectum concurrit ad notitiam rai.

Concl Scot. ad hũc arti.

Finaliter ergo doctor pro iſta materia, & pro fine iſtius articuli, ponit talem concluſionem. Notitia alicuius rei, aſt talis naturæ, ꝙ oportet ꝙ cauſetur ſemper a duobus, oal ab uno habenta uicem duorum: puta quòd cauſetur a potentia ideſt, ab intellectu, & ꝙ cauſetor ab obiecto, id eſt a ra cognita. Et iſtud probatur auctoritate D. Auguſtini. 9. de trinitate qui dicit, firmitar tenendum eſt, quòd notitia cauſatur ab obiecto; & potentia. ſicut notitia Petri cauſatur ab intallectu, & ab ipſo Petro.

Dicit ultra, quòd a uiſibili & uidente cauſatur uiſio. Exemplum: Petrus uidet albedinem uiſione. Iſta uiſio, a quo cauſatur? Dico ꝙ cauſatur a uidente, ideſt a potentia uiſiua: & a uiſibili, de mante D. Auguſtini, & omnium doctorum eſt ꝙ notitia cauſatur & a potentia, & ab obiecto.

¶[Et ſi dicas &c.]

Dicit ibi D. Auguſtinus in illo texru, ꝙ uiſio ſolum cauſatur a corpore: ergo uidetur eſſe mens D. Auguſtini, ꝙ notitia ſolum cauſatur ab obiecto, & non a potentia.

Pro ſolutione iſtius aſt notandom, ꝙ omnes doctores antiqui, etiam moderni, illa quæ recipiuntur in aliqua potentia, nominant eodem nomine Exemplum. In intellectu, recipitur ſpecies intelligibilis, recipitur notitia rai, recipitur habitus: iſta nominant eodem nomine.

Vſus doct.

Ad propoſitum. D. Auguſtinus ibi quando dicit, ꝙ uiſio eſt a ſolo corpore: ibi capit uiſionem, pro ſpecie ſenſibili. Et ponitur una regola.

Regula.

Mens omnium doctorum eſt, ꝙ ſpecies ſenſibilis ab uno ſolo cauſatur; licet ſenſatio, idaſt notitia ſenſitiua, ſemper a duobus cauſetur. Exemplum: Petrus uidet albedinem mediante ſpecia ſenſitiua albedinis, iſta ſpecies albedinis

a ſola albedine cauſatur, tanquàm a particulari cauſa. Sed uiſio per quam uideo albedinem, cauſatur ab albedine, & a potentia uiſiua. Sed utrum cauſetur ſpecies ſenſibilis a lumine: ſequenti lectione uidebimus.

Arguitur contra concl.

Sed arguitur ſic. Sortes cognoſcit roſam quæ non eſt: & tamen talis notitia non cauſatur ab obiecto, & potentia: quia roſa non eſt. & illud quod non eſt, nihil cauſat. neque intentionaliter: neque phyſicaliter: iſte terminus cauſare nunquam poteſt conuenire illi, quod non eſt. roſa ergo quæ non eſt, nihil poteſt cauſare: ergo notitia roſæ non cauſatur partialiter ab ipſa roſa.

Soluitur argum.

Soluit doctor noſter, quòd propoſitio D. Auguſtini & doctorum in qua dicitur, quòd ex patientia & obiecto, gignitur notitia. Primo intelligentur de notitia intuitiua Ita quod notitia intuitiua cauſatur ab obiecto, & potentia. non debet ergo intelligi ſimpliciter de omni notitia: quia notitia abſtractiua, non cauſatur ab obiecto: ſed cauſatur a potentia, & a ſpecie intelligibili rei, quieſcente & manante in intellectu.

Reg.

Et pono ibi unam regulam. Quod quando intuitiuè aliquid cognoſcimus, ideſt in præſentia rei, cum illa notitia intuitiua cauſatur ſemper ſpecies intelligibilis illius rei, quæ manet in intellectu poſt deſtructionem notitiæ intuitiuæ: nec unquã habemus propriam ſpeciem intelligibilem, niſi iſto modo. Alia eſt notitia abſtractiua, quæ cauſatur a potentia, a ſpecie intelligibili. Et de iſta non loquitur hic D. Auguſtinus: ſed da intuitiua.

Probat Sco. concl.

¶ Pro hac concluſione &c.]

Agēs naturale quid agit.

Doctor noſter uult probare ſuam cõcluſionem. Puta, quòd notitia cauſatur ab obiecto, & potentia. Et ſupponatur unũ, quòd agens naturale agit tantum quantum poteſt, ſecundum ultimum de potentia niſi impediatur. ut quando ignis calefacit, calefacit tantum quantum poteſt. Et hoc eſt quod dicit unus doctor, quòd agentia naturalia, ſine ratione agunt. Ideo malum eſt ludere cum iſtis rebus naturalibus. Sed obiectum eſt agens naturale: ergo agit tantum quantum poteſt: ſicut albedo. Sed ſic eſt, quòd aliquando experimur, quòd obiecto æqualiter præſente, magis & intenſius intelligimus illud uno tempore, quàm alio: ergo ſignum eſt quòd notitia non totaliter cauſatur ab obiecto: ſed ab aliquo alio concurrente: quare ſi ſola albedo eſſet cauſa, non magis intelligeremus eam in uno tempore, quàm in alio: cum ipſa agat quantum poſſet Et iſtud ſit communiter ex imperio uoluntatis imperantis intellectui, ut intelligat. Item dictum eſt prius, quòd cauſa totalis æquiuoca, eſt ſemper perfectior, quàm ſit effectus. Sed ſic eſt, quòd multa quæ cognoſcuntur, quæ uocantur obiecta, non ſunt ita perfecta ſicut eſt cognitio: ergo non erunt cauſa totalis illarum cognitionum, & ſic uides clare &c. Dico hic, quòd cauſa æquiuoca eſt, quando cauſa eſt alterius ſpeciei ab effectu. ſic ſol reſpectu ranę.

¶ Tertio oſtenditur ſic &c.]

Tertio arguitur ſic. Si notitia totaliter cauſaretur ab obiecto ſequeretur quòd cognoſcere, & intelligere, non eſſent propria opera hominis: quod eſt falſum. Minor probatur ponendo unam regulam.

Nunquam aliquid eſt propria operatio alicuius, niſi per ſe cauſatur ab illo: ergo ſi notitia non cauſaretur ab homine, id eſt a potentia hominis; cognoſcere non eſſet propria operatio hominis. quod eſt falſum. Dat exemplum doctor. Lignum calefacit quando habet calorem: utrum calefacere ſit propria operatio ligni? Dico ꝙ non: quia ſibi ſolum conuenit per accidens: puta per calorem quem habet.

¶ Item ſecundo probatur &c.

Probat ſecundo doctor noſter, quòd tota actiuitas non ſit ab intellectu. Et formatur ſic argumentum. Si notitia eſſet totaliter ab intellectu, non eſſet aliqua ratio, quare notitia magis repræſentaret unum obiectum: & tamen oppoſitum uidemus, quia uidemus quòd una notitia repræſentat unam rem, & alia aliam, quod nunquam eſſet, niſi notitia partialiter procederet a tali re. Concedo igitur, quòd notitia cauſatur partialiter, & ab obiecto, & a potẽtia, & ab aliquo repræſentante obiectum: ſicut a ſpecie intelligibili: quomodo ſit notitia abſtractiua.

Quō ſe habeant intellectus, et obiectū reſpectu intellectionis.

Sed nunc eſt dubium. Ipſius notitiæ ſunt duę cauſę, ſcilicet. potentia, & obiectum: quomodo ſe habent iſtæ duæ cauſæ: uel ſunt cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ: uel accidentaliter.

Pro declaratione iſtius eſt notandum, quòd duplices ſunt cauſæ reſpectu alicuius effectus unius, quædam ſunt acciden-taliter ſubordinatæ. & dico quòd illæ uocantur accidentaliter ſubordinatæ, quæ ſic ſe habent, quòd uirtus unius poteſt tantum augeri, quòd poteſt ſupplere uirtutem alterius. Exemplum duo homines trahentes nauem. Sed cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ ſunt, quando uirtus unius, non poteſt ſupplere uirtutem alterius. Exemplum in propoſito: utrum intellectus poſſit eſſe ita perfectus, quòd ipſe ſolus poſſet producere notitiam rei: Dico quod non: neque etiam obiectum: ergo ſequitur quòd ſunt cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ. Dat exemplũ doctor de patre, & matre, reſpectu prolis: ſunt duę cauſę reſpectu unius effectus, Notum eſt, quòd ſunt eſſentialiter ſubordinatæ: quia una non poteſt ſupplere uirtutem alterius quantumcunque augeretur altera illarum.

Cauſæ ſunt in duplici differentia.

Et eſt notandum, quòd ut dicit doctor hic, quòd pater & mater ſunt eiuſdem ſpeciei eſſentialis, quo ad naturam eorũ. & ſolum accidentaliter differunt. patet: cum illud quod facit marem & fœmellam, in eodem poſſunt inueniri: ſicut in hermofrodita, ideſt quæ habet utrumque ſexum. Dico ulterius, quòd licet pater, & mater, quo ad naturam, ſolum accidentaliter differunt, tamen potentia generatiua patris, eſt alterius rationis, a potentia generatiua matris. Et per hoc ſoluitur argumentum Occham, & doctorum. quod formatur ſic. Quando ſunt duæ cauſæ eiuſdem ſpeciei, illæ ſemper ſunt accidentaliter ſubordinatæ: quia una poteſt tantum augeri, quòd poteſt ſupplere uirtutem alterius. pater & mater ſunt eiuſdem ſpeciei: igitur. Reſpondeo, quòd doctor noſter dicit expreſſe, ꝙ pater, & mater ſunt eiuſdem ſpeciei quo ad naturam: non tamen quo ad potentias generatiuas.

Mas et fœmina quō differunt.

Soluitur argum. Occh.

Cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ in duplici differentia.

Dico ultra hic, quòd licet intellectus, & obiectum ſint cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ, tamen unum non capit uirtutem cauſandi ab alio, Ideo dicuntur cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ ſolum in agendo: quia unam non poteſt agere ſine alio. Aliæ ſunt cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ; quarum una dependet ab alia quo ad eſſe, & quo ad operari. ut pater, & ſol. Unde ſecundum mentem Ariſtotelis, pater dependet quo ad eſſe, a ſole: & etiam dependet, quo ad operari. Dicebat Ariſtoteles quòd ceſſante primo mobili, ceſſant omnes alii motus, error condemnatus Pariſiis. Aliud exemplum uerum, poteſt poni de homine, reſpectu Dei. homo dependet a Deo, quo ad eſſe, & quo ad operari. Sic non eſt de obiecto de potentia.

¶ De tertio primi principalis &c.]

Quæritur quis intellectus ſit cauſa intellectionis agẽs. uel poſſibilis.

Doctor noſter ſupponendo unum, puta quòd intellectus eſt cauſa partialis intellectionis: quærit; utrum ſit intellectus agens, uel intellectus poſſibilis qui eſt cauſa intellectionis.

Et eſt notandum quòd iſta difficultas eſt propter oiam Ariſtotelis in 3. de anima: ubi habet, quòd duplex eſt intellectus.

Pro declaratione eſt notandum, quòd doctor noſter hic aperit multas uias, & omnes probabiles tamen magis uidetur tẽdere ad unam ab aliis doctoribus conceſſam: puta quòd intellectus poſſibilis eſt ille qui producit partialiter notitiam rei.

Et pro maiori declaratione tenendo iſtum modum ponuntur aliquæ poſitiones.

Intellectus duplex.

Prima propoſitio. Verum eſt, quòd duplex eſt intellectus. ſcilicet, intellectus agens, & intellectus poſſibilis.

Cum percipitur res ſenſibilis, tres ſpecies generantur.

Alia propoſitio. Intellectus agens tantum habet unum officium, ideſt tantum habet unam actionem: puta cum phantaſmate producere ſpeciem intelligibilem. Et pro declaratione ſuppono hic, quòd quando aliqua res ſenſibilis, eſt percepta ab aliqua potentia ſenſitiua, ſimul tres ſpecies generantur, ſcilicet ſpecies ſenſitiua in organo potentiæ ſenſitiuæ exterioris. Secundo generantur ſpecies ſimul tempore, in organo potentiæ phantaſticæ. & iſtæ duæ totaliter cauſantur ab obiecto & ſimul ab intellectu agente cũ iſto phantaſmate, ideſt cũ iſta ſpecie phantaſiæ, cauſatur ſpecies intelligibilis. & nunquam ponendæ ſunt aliæ ſpecies, intellectus ergo agens nihil aliud facit, niſi cauſare ſpeciem intelligibilem cum phantaſmate. Dico ultra, quòd phantaſma, ideſt ſpecies ſenſibilis, quę recipitur in organo phantaſiæ nunquam poteſt haberi niſi de rebus ſenſibilibus.

Species intelligibiles etiam haberi poſſunt de ſpiritualib. rebus.

Ex quo ſequitur aliud corollarium. Quòd intellectus agens non poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem de quocunque. patet ſic: quia non poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem, niſi cum phantaſmate & phantaſma non poteſt haberi niſi de re ſenſibili: ergo intellectus agens nõ poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem niſi de re ſenſibili. Dices, non

uē poſſumus habere ſpecies intelligibiles de rebus ſpiritualibus, & inſenſibilibus? Reſpondetur quòd ſic. Et ſi dicat: a quo cauſantur iſtę ſpecies rerum ſpiritualium?

Poſuit doctor talem propoſitioné. Res ſpirituales, ſicut ſúc intellectiones, cogitationes, uolitiones, immediatè, & tanquàm cauſa totalis producunt ſuas ſpecies intelligibiles, nec intellectus agens aliquomodo ibi concurrit. Dices, dico tibi, quòd res ſpirituales, non producunt ſuas ſpecies intelligibiles. Ideo præſupponis unum falſum.

Contra arguitur ſic. Nos recordamur de uolitionibus, & cogitationibus noſtris, quando illę uolitiones, & cogitationes, non ſunt. ut patet confitendo peccata noſtra. & illud non poteſt eſſe niſi per illas ſpecies cogitationum, & uolitionum: ergo de illis habemus ſpecies intelligibiles. Et illud eſt uerū; & firmiter tenendum. Dices: quomodo cauſantur iſtæ ſpecies intelligibiles ab iſtis rebus ſpiritualibus? Reſpondetur ponendo propoſitionem quæ primo fuit poſita.

Quando aliquid intuitiuè cognoſcitur; ſimul cum illa notitia cauſatur ſpecies intelligibilis illius rei, quæ remanet in intellectu in abſentia rei. Dices: intellectus agens, de ſenſibili producit ſpeciem intelligibilem, uerum, eſt. ubi producit iſtam ſpeciem intelligilem de re ſenſibili? in intellectu poſſibili.

Oīa quæ dicuntur recipi in intellectu, recipiūtur in poſſibili.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd intellectus agens benè agit, uel producit: ſed nihil recipit: producit ſpeciem intelligibilem, non in ſeipſo: ſed in intellectu poſſibili. Sequitur ulterius ꝙ omnia quæ dicuntur recipi in anima, recipiuntur in intellectu poſſibili: ſicut habitus, notitiæ, ſpecies intelligibiles, omnia in intellectu poſſibili recipiūtur. Sequitur ulterius, ꝙ intellectus poſſibilis eſt qui producit notitias rerum; & eas recipit.

Arguitur ſic. Intellectus poſſibilis producit notitiam rei: ergo poterit producere ſpeciem intelligibilem. & ſic agens non erit ponendus, ad producendum ſpeciem rei. Reſpondet doctor noſter, ponendo talem propoſitionem. Potentia operatiua non eſt productiua ſui obiecti. Contra. potentia operatiua ſicut eſt intellectus poſſibilis, producit notitiam rei: & illa notitia res eſt cognoſcibilis: ergo producit obiectum ſuum: quia producit aliquid. quod ipſemet intellectus cognoſcit.: ergo producit obiectum ſuum.

Pro declaratione illius, dico, ꝙ potentia operatiua eſt quæ producit operationem ſeu actum; & ipſamet recipit illum actum.

Solæ potentiæ animæ ſenſitiuæ, et rōnalis ſunt operatiuæ.

Ex quo ſequitur, Quòd omnes potentiæ animæ, tam ſenſitiuæ, quàm ſpirituales, ſeu rationales, iſtæ omnes ſunt operatiuæ. & credo ꝙ nullæ aliæ ſint operatiuæ: quia omnes iſtę producunt operationem, & illæmet recipiunt.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd licet intellectus agens dicatur potentia actiua, uel productiua ſpeciei intelligibilis, non tamen eſt operatiua; quia illam ſpeciem non recipit.

Alia propoſitio. Quando dicit doctor, noſter, ꝙ potentia operatiua non eſt productiua ſui obiecti, non uult dicere, ꝙ ipſa producat aliquid, & illud non cognoſcat; ſed uult dicere, ꝙ non eſt productiua ſui obiecti, illius, per quod obiectum eſt primo in actu, & in potentia propinqua ad intelligēdum: quia illud eſt ſpecies intelligibilis: & intellectus poſſibilis non producit eam.

Ex quo ſequitur, quòd potentia quæ recipit ſpeciem, ſiue ſenſibilem, ſiue intelligibilem, nunquàm producit illam, non partialiter, nec totaliter: nec organum producit ſpeciem, quā recipit,

Vltimū corollariū notabile.

Sequitur corollariū finale, Res ſpirituales, immediatè cauſant ſuas ſpecies intelligibiles. Alia propoſitio. Res ſenſibiles, immediate cauſant ſpecies ſenſibiles, & phantaſmata. Et intellectus agens cum phantaſmate, cauſant ſpeciem intelligibilē de re ſenſibili.

Confirmatvr, & arguitur ſic. Potentia diuiditur per potentiam actiuam, & paſſiuam: ergo eadem potentia nō poterit eſſe actiua, & paſſiua: ergo intellectus poſſibilis. non producet notitiam rei, & illam recipit. Reſpondet doctor noſter ibi, ad confirmationem illam, quòd actiuum & paſſiuum,

Actiuū, & paſſiuū dupliciter.

poſſunt capi dupliciter. Vno modo pro ſignificato materiali, ideſt pro illo quod dicitur actiuum, & paſſiuum. Et ſic una eadem res poteſt dici actiua, & paſſiua. ut intellectus poſſibilis; & quælibet potentia operatiua, & dicitur actiua, & paſſiua. Actiua, quia producit notitiam alicuius: & cum hoc recipit illam. Ideo dicitur actiua, & paſſiua.

Ex quo ſequitur. ꝙ actiuum & paſſiuum, non ſic capiūtur, puta pro ſignificato materiali in illa diuiſione Ariſtotelis, ubi diuidit potentiam in actiuam, & paſſiuam. Alio modo capitur actiuum, & paſſiuum, pro ſignificato formali, ideſt pro illo quod primo, & per ſe ſignificant: puta pro actione, & paſſione. Et tunc dico quod actiuum, & paſſiuum, realiter diſtinguuntur: faciunt duo prædicamenta, ſic, quod actio, eſt reſpectus agentis ad paſſum: & paſſio eſt reſpectus paſſi ad agens. Et ſic clarum eſt quòd actiuum & paſſiuum capta pro ſignificato formali, realiter diſtinguuntur: ſed, non pro ſignificato materiali: quia una & eadem res poteſt eſſe actiua, & paſſiua. Et ſic non capiuntur in illa diuiſione, ut dictum eſt: quia tunc uoluntas eſſet duæ potentiæ, ideſt eſſet ſimpliciter potentia paſſiua: quod eſt falſum: quia uoluntas producit ſuas uolitiones.

Quō actiuū & paſſiuū realiter diſtinguūtur, et quō poteſt idem eſſe actiuum et paſſiuum.

Secvndo ad idem uult probare quòd intellectus agens ſit cauſa notitiæ. Et arguitur ſic. Dicit Ariſtot. 3. de anima quòd intellectus agens eſt quo eſt omnia facere: & poſſibilis eſt quo eſt omnia fieri: ergo ſequitur, quòd intellectus agens poteſt producere notitiam rei. ergo male dictum eſt, quòd intellectus ſolum producit ſpeciem intelligibilem.

Quō intellectus agēs ſit quo ē omnia facere.

Pro declaratione ponit doctor aliquas propoſitiones. Prima. Intellectum agentem poſſe omnia facere, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quòd producat omnia. & ſic eſt falſum. Secundo intelligitur, quòd intellectus agens poteſt facere omnia ſenſibilia actu intelligibilia, & ſic eſt intelligendum: quod declaro: quia res ſenſibilis non eſt actu intelligibile; & in potentia propinqua, niſi per ſpeciem intelligibilem. & intellectus agens illam producit: ergo facit, quòd omne ſenſibile eſt actu, & in potentia propinqua, intelligibile. Iſtud declarat doctor de lumine reſpectu coloris. notum eſt quòd colores ſemper ſunt uiſibiles ſed ſine lumine, ſunt ſolum uiſibiles in potentia remota: & mediante lumine, ſunt uiſibiles in potentia propinqua. Vnde quando duæ cauſæ requiruntur ad aliquem effectum, ſi una deficit, alia eſt ſolum in potentia remota ad talem effectum: ut ad ſpecies colorum requiritur lumen, tanquam cauſa partialis: ergo ubi deficit lumen, color eſt in potentia remota ad producendum ſpecies coloris. Practicemus ſic. phantaſma non poteſt eſſe cauſa totalis ſpeciei intelligibilis, ſed requiritur intellectus agens. & quando intellectus agēs deficit, phantaſma ſolum eſt in potentia remota. & per conſequens res ſenſibilis cuius eſt phantaſma erit ſolum in potentia remota intelligibilis, ſed aduenientе intellectu agente, producitur ſpecies intelligibilis; & alia cauſa erit in potentia propinqua.

Dictū Ariſ. poteſt dupliciter intelligi.

Notabilis regula.

Pro iſto texto eſt notandum, quòd eſt mens doctoris noſtri, quòd lumen eſt cauſa partialis cum colore, ad producendum ſpeciem ſenſibilem. de notitia ſenſitiua, non eſt uerum. Et ideo malè intellexerunt aliqui ſcotizantes, qui dicebant, quòd lumen concurrit cum colore ad producendum notitiā ſenſitiuam. Non eſt uerum, ſed benè ad cauſandum ſenſibilem.

Et dominus Gregorius de Arimino, capit ſic doctorem. Eſt tamen ibi una difficultas. Si lumen concurrit cum colore ad producendum ſpecies ſenſibiles coloris, ſequitur quòd reſpectu infinitorum effectuum, ſimul erit una cauſa naturalis numero. patet ſic, quia lumen illius ſtellæ, concurrit cum omnibus coloribus ad producendum ſuas ſpecies: & ubi ſunt infiniti colores, cauſantur infinitæ ſpecies: & per conſequens illud lumen, eſſet infinitum: cum ſimul produceret infinitos effectus.

Soluitur inſtantia.

Breuiter pro iſto argomento ponitur una propoſitio. Pura, producere infinitos effectus mediantibus infinitis cauſis concurrentibus, non arguit infinitatem: ſed produceret infinitos effectus immediatè, tanquam cauſa totalis, arguit benè infinitatem: unde lumen producit ſpeciem, ſed color concurrit: & quilibet concurrit ad producendum ſpecies ſuas. Vult ergo habere doctor noſter, quòd intellectus agens cum phantaſmate, cauſat ſpecies intelligibiles omnium intelligibiliū: & propter hoc dicitur omnia facere. Secundo uult habere doctor noſter, quòd lumen concurrit cum colore, ad producendum ſpeciem ſenſibilem coloris: ſed non ad producendum notitiam ſenſitiuam.

¶[Cum igitur concluditur &c.]

Arguitur. Intellectus agens eſt agens proportionabiliter: ſicut intellectus poſſibilis eſt poſſibilis: Sed intellectus eſt poſſibilis: quia recipit notitiam rei: ergo intellectus agens, dicitur agens: quia producit notitiam rei. ergo tu male dicis, quòd ſolum producit ſpeciem intelligibilem rei. Reſpondet doctor noſter ponendo talem propoſitionem.

Intellectus agẽs & iotallectus poſſibilis propoetionabiliter ſe hẽnt quo ad actiuitatẽ, & poſſibilitatem, reſpectu præciſè vnius effectus: puta ſpeciei ĩtelligibilis: puta ꝙ intellectus agẽs producit ſpeciem intelligibilem; & intellactus poſſibilis eam recipit: & in hoc præciſè habent proportionabilitatem: & io nullo alio.

Intellectus agens dicitur lumen.

Præterea arguitur ſic. Intellectus agens dicitur eſſe lumen intellectuale: ſed lumini intellectuali attribuitur cauſatio notitiæ rei: ergo intellectus agent producet notitiam rei. Antecedent probatur, quia intellectus agens, facit notitiam de uoritatibus primis. Vt uidetur dicera Ariſtoteles, & D. Auguſtinus, de primis ui ritatibus ideſt de primus principiis: ergo uidetur cauſare notitiam rerum.

Luminis eſt oſtendere.

Pro declaratione ponuntur aliquæ propoſitiones. Prima propoſitio: de ratione luminis eſt oſtendere obſcurom. Tunc ſic. Quanto ergo aliquid magis oſtendit rem obſcuram, tanto dicitur eſſe magis lumen Et tria inuenio qoæ oſtendunt, ſeu declarant rem, ſcilicet. notitiam rei, ſpeciem intelligibilem, & iotellectum Et quodlibet iſtorum dicitur eſſe lumen. Et pono propoſitiones.

Tria oſtendũs rem, ut lumina.

Nòtitia rei eſt perfectus lumen quod poſſumus habere. Et pono ta'em propoſitiouem.

Perfectus lumen quod poſſumus habere de re, eſt notitia rei, ſic uidelicet, ꝙ nunquam aliquid eſt formaliter ſimilitudo rei; niſi uotitia rei.

Alia propoſitio. Species intelligibilis, eſt lumen rei: non ꝙ ſit, formalis ual actualis ſimilitudo rei, ſicut notitia: ſed ſolum uirtùalis. Et dico uirtualis, pro quanto partialiter cum intellectu producunt notitiam quæ notitia eſt actualis ſimilitudo.

Alia propoſitio. Intellectus agens dicitur lumen remotè, pro qoanto producit ſpeciem intalligibilem, quæ eſt lumen uirtuale.

Tunc ad propoſitum. Intellectus agens producit primas ueritates, Et pono aliquas propoſitiones.

Quõ intellectus agens producat primas ueritates.

Prima, Principia, cognoſcuntur cognitis termiois, ad iſtũ ſenſum; ꝙ aſſenſus principiorum primorum, cauſatur ex notitiis ſimplicibus terminorum. Exemplum: omne totum eſt maius ſua parte, aſſenſus, ideſt notitia adhæſioa, cauſatur, ex ootitia de ly totum; & de ly pars: & da ly mains.

Tunc dico ad propoſitum; ꝙ intollectus agent cauſat notitiam primarum ueritatum remotè, tanquàm agens remotẽ, pro quanto cauſat ſpecies intalligibiles illorum.

Item arguitur ſic. Intellectus agens aſt nobilius, ſeu perfectius, quàm ſit intellectus poſſibilis: ergo debet ſibi attribui cauſatio notitiæ & non ſolum ſpeciei intelligibilis: immo, ꝙ erit productiuus imaginis rei.

Ad argumentum reſpondet doctor noſter, cum D. Auguſtino, ponendo aliquas propoſitiones. In anima noſtra inuenitur intelligentia. iouenitur memoria: intelligentia non eſt intellectus: intelligentia non eſt notitia ſed aſt aggregatiuum, ex illis duobus: ue. ſaltem eſt intellectus habens nòtitiam rei: ita ꝙ intelligẽtia, ſupponit pro intellectu, connotando ipſum habere notitiam: Iden quando iotellectus non habet notitiam, non eſt iotelligentia; ſed bene intellectus. Tunc dicit doctor, ꝙ intellectus agens, ounquàm uocatur iotelligentia: quia ounquàm recipit notitiam: ſed banà producit ſpeciem.

Intelligentia quid ſit.

Alia propoſitio. In nobis ionenitur memoria intellectiua. Vnde memoria intellectiua, non aſt abſolutà intellectus, ſed eſt intellectus habens ſpeciem intelligibilem rei, uel obiectum præſens in rõne obiecti. Ex quo ſequitur, ꝙ intellectus agens, ounquàm dicitur memoria quia onnquàm habet ſpeciem io telligibilem: licet eam producat.

Memoria intellectiua quid.

¶[Sed ſi ultra &c.]

Vtrum poſſet ſuſtineri, ꝙ intellectus agent producet aliquo modo notitiam rei? Reſpondet doctor, ponendo unam uiam: puta ꝙ poſſet ſuſtineri, ꝙ intellectus agens, & poſſibilis, tanquàm duæ cauſæ partiales, producunt notitiam rei: tamen intellectus agens principaliori modo concurrit: & poſſibilis minus principaliter. & dicunt iſti. ꝙ non eſt inconueniẽt ꝙ aliqua quæ ſunt idem realiter in eadem natura, producunt unum effectum: unum principaliori modo, aliud minus principaliter Ideo dato ꝙ intellectus agens, & poſſibilis ſunt idẽ realiter in natura animæ. ideſt cum ipſa anima: tamen ꝑpter hoc non ſequitur. quin poſſint concurrere ad unum effectum, onum principaliter, & aliud minus. Iſtud parum ualet: quia poſſum tenera. ꝙ intellectus, & uoluntas cõcurrerent ad uoũ effectum: quia ſunt idem realiter in eadem natura: puta io anima: & tamen nunquam duæ res.

An poſſit teneri ꝙ intellectus agẽs gignat notitiam.
Prima opi.

Breviter adducit opinionem oomioalium. Puta ꝙ quis poſſet tenere, quòd intellectus agent & intellectus poſſibilis ſunt idem penitus: idem ſine quacunque diſtinctiona. & ꝙ non ſunt duæ potentiæ: ſed propter diuerſos actus quos habet intellectus, unus & idem intellectus, dicitur agent, & poſſibilis ſine quacunque diſtinctione in eo: nt dicitur agens, quia eſt producens, & dicitur poſſibilis: quia aliquid recipit: iſtam. uiam tenent ferè omnes nominales.

Altera opi. nominalium, ꝙ unus ſit intellectus tantum.

¶[Sed pro alia parte &c.]

Nunc doctor noſtar uult probare uiam quam tenemus Puta, quòd intellectus agaot non eſt cauſa productiua intellectionis.

Via doctoris ꝙ intellectus agẽs tantũmodo ꝓducat ſpeciẽ intelligibilẽ, nõ notitiam.

Et arguitur primo ſic. Intellectus agent ſa habet reſpectu intalligibilis ſicut lumen, reſpectu coloris, ſed lumen reſpectu coloris, non facit niſi producera ſpeciem ſenſibilem de colore: ergo intellectus agens non facit niſi producere ſpeciem intelligibilem com phantaſmate: argo non producit notitiam.

Confirmatur. Item arguitur ſic probando idem. Dicit Ariſtoteles ꝙ ſi res ſe haberent ſicut Plato poſuit, ſequeretur, ꝙ non indigeramus intellectu agente: ergo ſequitur, quòd intellectus agens noo ponitur, niſi ad repræſentandum res ſicut Plato poſuit.

Opi. Platonis de naturis rerum.

Et pro declaratione iſtius argumenti eſt notandum ꝙ Plato poſuit naturas rerum ſeparatas a ſingularibus. Et dico hic. ꝙ Plato nocauit naturas rerum, quæ per nomioa abſtracta ſignificantur. Exemplum, quid aſt natura hominis? orit humanitas: natura equi: equiritas &c. Et in hoc benè dicit: puta ꝙ naturæ rerum ſignificantur per abſtracta.

Dicebat ultra, Plato ꝙ iſtæ naturæ erant ſeparatæ realiter a ſingularibus. Et in hoc eronee locutus eſt: quia natura cuiuſcunque rei, eſt eadem realiter cum illo cuius eſt. ut humanitas Sortis, eſt eadem realiter cum Sorte. & tot quot ſunt homines, tot ſunt humanitates.

Natura rei. eſt eadẽ realiter cum re cuius ẽ natura.

Dicebat ultra Plato, ꝙ iſtæ naturæ ſeparatæ, erant ſine conditionibus indiuidualibus: & ſingularia accipiebant eſſa ab iſtis naturis. omnia i a ſunt falſa. Ideo dicebat Ariſtoteles io poſterioribus; & in primo ethicorum, gaudeant genera, quoniam ſi ſuot ſic, ſicut ponit Plato, puta creata a ſingularibus, monſtra ſuot.

Tunc ad propoſitum. Si iſtæ res eſſent ſeparatæ a ſingularibus, ſine conditionibus indioidualibus, non oporteret ponera ſpecies intelligibiles; quia ſpecies intelligibiles non uidentur pooi: niſi ut repræſentent rem ſine conditionibus indiuidualibus. & ſi res eſſent iam ſine illis conditionibus, quare ponarentur ſpecies &c.

Quæſtio utrum ſit uerum, ꝙ illud quod ita communiter dicitur in iſto doctore; & in aliis doctoribus ꝙ ſpecies intelligibiles repræſentant rem ſine conditionibus iodiuidualibus, puta ſine loco, tempore, figura, &c. Reſpondetur ꝙ iam dictũ eſt, quòd ſpecies iotelligibiles actualitar nihil repræſentant. Dicitur ergo repręſantare uirtualiter: quia partialiter concurrit ad notitiam rei: quæ uocatur notitia abſtractiua. Et dico ꝙ iſta notitia abſtractiua dicitur repræſentare rem ſine conditionibus indiuidualibus; quia noo poteſt cauſare indicium da exiſtentia rei, ſicut notitia intuitiua: neque de loco rei; neque de qnantitata rei, neqoe de aliis proprietatibus: ſicoſ facit notitia intuitiua. Breuiter argo ſpecies intelligibilis dicitur repræſentare ſine conditionibus indiuidualibus, quia ipſa partialiter producit ootitiam abſtractiuam, qoæ notitia abſtractiua, non poteſt cauſare iudicium de exiſtentia rei, & da aliqua conditiooa indiuiduali; ſicut notitia iotuitiua Ideo dicitur repræſentare rem abſolutè.

Quõ ſpecies intelligibiles repræſentẽt.

Praeterea ſecundo arguitur ſic. Intellectus agens, facit de illo quod erat actu ſenſibile; actu intelligibila. Ideo dicit Ariſtoteles. 3. de anima: ꝙ intellectus agent, transfert de ordine in ordinem, ideſt de ordine ſenſibilium, io ordioem io telligibilium: ſed iſtud ſit ſolum per ſpeciem intelligibilem: argo intellectus agens ſolum producit ſpeciem intelligibilẽ. Imaginemur ſic. Anteqoam ſpecies intelligibilis cauſetur de ſenſibili, ſanſibile ſolum eſt per phantaſma actu ſenſibila: & poſtquam ſpecies intelligibilis cauſatur mediãte phantaſmate, quod prius erat ſenſibile actu. primo eſt intelligibile & io potentia propinqua: & iſtud facit iotellectus agens. Vode dicit doctor noſter cum iſto commentatore. Corporale, ioquantum eſt tala, puta inquantum eſt corporale, ooo poteſt niſi cauſare in paſſum, quod eſt corporale. Ideo inquantum eſt actu ſenſibile, noo poteſt producere iſtam ſpeciem iotelligibilam: niſi trãſferatur de ordine in ordinem, ideſt de ordine ſenſibilium, in ordinem intelligibilium.

2 rõ ad idẽ Intellectus agens transfert de ordine &c. quo intelligitur

Con-

Confirmatur. Arguitur ſic. Ad hoc quod aliquid ſit actualiter uolibile, non requiritur, quòd ſit tranſlatio de ordine in ordinem, id eſt quòd fiat per aliquam præparationem: puta per aliquam ſpeciem quæ faciat aliquid eſſe de actu intelligibili, actu uolibile. Ita ꝙ iſtud argumentum nihil aliud quærit niſi utrum aliquid quod eſt intelligibile, ad hoc ꝙ fiat uolibile, id eſt appetibile requiratur aliqua ſpecies.

Pro iſto argumento ponuntur aliquæ propoſitiones. Sicut aliquid eſt intelligibile, ita & uolibile. & per illud ꝑ quod eſt intelligibile, per illud eſt uolibile. Sed ſic eſt, quòd aliquid eſt intelligibile per ſpeciem intelligibilem: etiam per illam met eſt uolibile.

Ex quo ſequitur unum. Quòd quicquid intellectus intelligit, illud dicitur eſſe præſentatum uoluntati.

Quid eſt intellectum præſentare aliquid uoluntati.

Unde intellectum præſentare aliquid uoluntati, non eſt aliud quàm intellectum cognoſcere aliquid. ut intellectus præſentat hoc uoluntati id eſt cognoſcit hoc. & ſicut intelligit ita dicitur præſentare uoluntati. Exemplum. Intellectus præſentat pecuniam uoluntati, quando intellectus intelligit pecuniam: ita præſentatur voluntati, per idem.

¶ Præterea ſi &c.

Item arguit ſic. Si intellectus agens eſſet cauſa intellectionis ſequeretur, ꝙ ubicunque eſt ponenda potentia paſſiua. i. receptiua, ibi eſſet ponenda potentia agens, & potentia poſſibilis. quod eſt falſum. Declarat doctor: quia uoluntas eſt potētia receptiua, recipit ſuam uolitionem: & tamen reſpectu huius non oportet ponere unam voluntatem, puta uoluntatem agentem.

Per hoc ſoluuntur egregię difficultates; utrum reſpectu ſenſus, vtrum reſpectu uoluntatis, ſit ponendus unus ſenſus agēs & unus ſenſus poſſibilis: & una uoluntas agens, & una uoluntas poſſibilis? Reſpondetur, quòd vult habere doctor, ꝙ nunquam potentia agens dicitur diſtingui a potentia poſſibili, niſi producat aliquid, quod non poteſt producere potentia poſſibilis. Practicetur nunc in omnibus aliis potentiis ab intellectu, ſenſus uiſus producit, & recipit ſenſationem utrum ſit aliquis ſenſus, qui producat ſpeciem ſenſibilem. Dico ꝙ non; quia dictum eſt, ꝙ ſpecies ſenſibiles producuntur omnino ab obiecto. Similiter practicetur in uoluntate. Et ponitur talis ratio. Ubi potentia producit ſpeciem, tunc ponenda eſt potentia agens, & poſſibilis diſtinctæ, aliquo modo ab inuicē. & ſolum in illis. quod eſt in potentia intellectiua.

Regula doctoris.

¶ Præterea quarto &c.

Item arguitur ſic. Dicit Auguſtinus ꝙ ex obiecto & potētia, paritur notitia: ſed intellectus agens non dicitur eſſe obiectum, & non poteſt transferre, niſi de actu ſenſibili in actu intelligibili: ergo non poteſt producere, niſi ſpeciem intelligibilem. Et iſtud uolumus firmiter tenere de mente doctoris. & ponitur de mente doctoris: Quòd intellectus agens ſolum habet producere cum phantaſmata ſpeciem intelligibilem de ſenſibilib. & nullo modo de ſpiritualibus: & ꝙ non poteſt producere notitiam, neque aliquid recipit.

Cōſtans ſnīa doctoris.

¶ De iſto articulo finaliter &c.]

Doctor noſter dat modum tenendi, ꝙ intellectus agens cōcurrit ad notitiam rei: & non ſolum ad ſpeciem intelligibilē. Iſtam uiam tenuit Frāciſcus de Marouis: & multi doctores ſequaces. ſicut Boetius.

Quo poſſit teneri ꝙ intellectus agēs cōcurrat ad notitiam ꝑ ut tenet Frāciſcus.

Et pro declaratione totius textus eſt, imaginandum, ꝙ in intellectu noſtro inueniuntur duæ productiones. Una qua producitur ſpecies intelligibilis de re ſenſibili & eſt alia productio qua producitur notitia rei. Tunc dicit iſte Frāciſcus de Marouis, qui ingenioſus fuit, & uirtuoſus: quòd intellectus agens omnia iſta producit: & producit non in ſeipſo, ſed in intellectu poſſibili: ita ꝙ intellectus poſſibilis merè paſſiuè ſe habet in recipiendo ſpeciem, & notitiam rei: ſequitur ergo ſecundum iſtos, ꝙ intellectus agens facit duas tranſlationes. Primo, ꝙ transfert obiectum de actu ſenſibili, uel de potētia ſenſibili, in actum intelligibilem, producendo ſpeciem intelligibilem. Transfert ſecundo de potentia cognitum, in actu cognitum: quia quando habemus ſpeciem intelligibilem rei, res non eſt cognita; niſi in potentia & per notitiam, efficitur actu cognita: & intellectus agens iſtud facit. Dicit doctor hic nouum uerbum, ꝙ ſicut eſt tranſlatio de ſpecie intelligibili in notitiam rei, Ita ex parte obiecti, eſt tranſlatio Metaphorica, de ſuo mat obiecto: quod erat actu intelligibile, in actu cognitum: quia ante non cognoſcebatur, & poſt actu cognoſcitur.

Duæ productiones ſunt in Intellectu noſtro.

Et nota hic, ꝙ iſta tranſlatio Metaphorica, uocatur Metaphorica, quia non eſt de una ad aliam: ſicut prima, de ſpecie ad notitiam: ſed eſt ab ipſamet re, ad ipſammet rē: quæ ſub alio, & alio modo cognoſcendi erat, per ſpeciem intelligibilē, erat intelligibilis actu: per notitiam, eſt cognita actu. & ſecundum hoc reſpondere poſſet. Diceſ tu dicis ꝙ intellectus agens producit notitiam rei: uerum eſt: diceret iſte Franciſcus. quare magis intellectus agens dicitur agens, quàm aliæ potentiæ, quæ producunt notitiam rei in ſeipſis? Reſpondet ille Franciſcus, ut dictum eſt, ꝙ dicitur ꝑ unam excellētiam quia ſibi cōuenit producere aliquid, quod nulli alteri potentiæ conuenit puta producere ſpeciem, & propter iſtud ſingulare, uocatus eſt agens, & non propter hoc quòd producit notitia, & illud ſolum illi conuenit. Ideo ſolus intellectus uocatur intellectus agens.

De ſecundo articulo dico. Intendit doctor tractare ſecundum articulum principalem, & intendit iſtam quæſtionem: quid cognoſcit beatus in uerbo. Et quærit ultra: utrum beati cognoſcant aliquam creaturam. Ut puta: utrum cognoſcant, ea quæ agimus in iſtis ſcolis.

2. Art. principalis.

Pro declaratione notat doctor noſter; ꝙ beatus dupliciter poteſt cognoſcere aliquam creaturam. ſ. in proprio genere: & in uerbo, i. in eſſentia diuina. Et dico, ꝙ cognoſcere aliquid in proprio genere, eſt cognoſcere aliquam creaturam cognitione, quæ cauſatur partialiter ab illa creatura, uel a ſpecie intelligibili illius creaturæ. Exemplum cognoſcere albedinem in proprio genere, eſt habere notitiam de albedine, quæ cauſatur partialiter ab albedine.

Beatus pōt dupliciter cognoſcere creaturam. Quid eſt cognoſcere in proprio genere.

Ex quo ſequitur, Quòd beati multas creaturas cognoſcūt in proprio genere. Unde anima beati Petri, cognoſcit humanitatem Chriſti: cognoſcit corpus Chriſti intuitiuè: & in proprio genere: per notitiam quæ partialiter cauſatur ab humanitate Chriſti. & beati cognoſcunt ſe ad inuicem, in proprio genere. Dico ulterius: ꝙ intellectus beati non eſt infinitus, immo eſt limitatus. Ex quo infero, ꝙ non poteſt cognoſcere in proprio genere, in quacunque diſtantia. Ideo anima beati Petri non cognoſcit nos in proprio genere. Et ideo ſi beati debeant cognoſcere aliquid in proprio genere: requiritur debita approximatio proportionabiliter, ſicut in nobis. Dico ulterius, ꝙ beati dicuntur eſſe ſimiles Angelis Dei, quo ad cognitiones, & uolitiones: non dico quo ad intentionem; quo ad diſtantiam. ut ecce angelum, qui eſt perfectior in entitate ſua quàm ſit anima; & quàm ſit homo: ergo intenſiori modo uidet, & cognoſcit albedinem, quàm ego, qui ſum homo. quia intellectus eius eſt perfectior, quàm anima. unde dico ſic, ꝙ quicquid angelus ex natura ſua poteſt cognoſcere, ita anima noſtra ex natura ſua: ſed non ita intenſè, neque in tanta diſtātia, Et hoc propter perfectionem eius, ſ. angeli. Sed cognoſcere aliquid in uerbo, ſeu in eſſentia diuina, eſt cognoſcere eſſentiam diuinam; & per illam eandem notitiam per quā cognoſcit eſſentiam, cognoſceret creaturam: ita ꝙ ſi petatur, quid eſt beatum, uidere creaturam in uerbo? Reſpondetur, ꝙ nihil aliud eſt, quàm uidere uerbum, id eſt Deum, & per illam uiſionem, uidere creaturam.

Ex iſto ſequuntur aliquæ difficultates. Prima eſt, utrum illa uiſio, quæ eſt uiſio eſſentiæ diuinæ & deitatis, repræſentet, & ſit uiſio creaturæ? Reſpondetur hic, ponendo egregiā ſuppoſitionem, cum Scoto in quarto: uerbum, vel eſſentia diuina, eſt infinitè perfectionis; ita ꝙ eminenter continet omnes perfectiones omnium creaturarum.

Quid eſt beatum uidere creaturā in uerbo.

Ex quo ſequuntur ibi duo corollaria Primum, notitia, ſeu uiſio eſſentię, eſt talis obiecti, puta infiniti, ꝙ per eam poteſt repræſentari quicquid placet uoluntati diuinæ: quia obiectū eſt infinitum. Unde pono talem propoſitionem, ſi placet uoluntati diuinæ, viſio per quam beatus Petrus uidet Deum, repręſentaret omnia quæ ſunt, & complexè, & incomplexè. nō dico, quòd illa notitia ſit infinita; ſed bene obiectum eſt infinitum.

Quare beati quieſcunt in Deo uiſo.

Ex quo ſequitur aliud corollarium, ꝙ beatus uidens Deum quietatur: quia habet eminenter uidendo Deum, omnes perfectiones rerum: poſtquam habet eminenter omnes perfectiones rerum, quare non quietaretur? quia uidendo Deum habemus Deum eo modo quo poteſt haberi a nobis. Unde ſpiritualia non habentur a nobis, niſi per cognitionem, & dilectionem. Et quando habemus Deum, habemus eus in quo omnes perfectiones continentur, & iſtud uidetur eſſe melius, quàm ſit dictum Occam, & de Alyaco, qui dicunt, ꝙ ſumus ſatiati uidendo Deum: quia uiſio, & dilectio Dei, non compatiuntur ſecum aliquam anxietatem: neque triſtitiam: neque dolorem & iſtud eſt bene dictum: ſed non ſatis inquiſitum quia quæſtio quare hoc erit? oportet uenire ad rem: quia obiectum eſt infinitum.

Notan-

Modus cognoſcendi res in uerbo Scoti, & recentior.

Notandum eſt, ꝙ iſte modus, eſt propria opinio Scoti: & Gregorij de Arimino in ſecundo, & fere omnium modernorum quo ad hoc, quod eſt cognoſcere in proprio genere & in uerbo.

Modus antiquiorum.

Et etiam Occam dicit. Dicit ultra doctor ꝙ aliqui antiqui dicunt, ꝙ cognoſcere creaturam in uerbo, eſt uoluntatem diuinam duas notities cauſare; quarum una erit eſſentiæ diuinæ, & alia erit ipſius creaturæ: Et ꝙ tot cauſant notitiæ creaturarū, quot creaturas cognoſceret beatus in uerbo. Iſte modus non tenetur, licet ſit probabilis. Ideo aperit adhuc alium. Et dicit doctor ꝙ a uiſione per quam beatus uidet Deum, ab illa uiſione cauſatur una alia notitia creaturæ. Iſte modus eſt falſus. Dicit enim doctor, ꝙ intelligentia, non gignit intelligentiam: ideſt una notitia ſimplex, non gignit aliam notitiā ſimplicem, licet dominus Occam in primo dicat, ꝙ notitia ſingularis, cauſat notitiam. i. conceptum uniuerſalem hominis albi: ſed Scotus dicit oppoſitum. Relinquitur ergo, ꝙ modus noſter, puta Scoti, & omnium Modernorum eſt: ꝙ uidere creaturam in uerbo, eſt uidere Deum, & per illam eandem notitiam numero, uidere creaturas.

Ibi ſunt aliquæ difficultates. Prima eſt. Vtrum beatus uidens uerbum, uideat omnes creatures per illam uiſionem per quam uidet Deum. Reſpondetur hic non eſt nobis certum, quot, & quantas creaturas, uidet beatus in uerbo: unum tamē eſt nobis certum, quòd cognoſcit tot, quot Deo placet ſibi oſtendere per illam uiſionem.

Quæritur ultra. Vtrum unus beatus plura uideat in uerbo in uno tempore, quàm in alio, ut puta beatus Petrus uidet Deum, & uidet hodie multas creaturas in uerbo, utrum craſtina die poſſit uidere plures creaturas in uerbo? Breuiter dico ad hoc, ꝙ ſic: & hoc tenent omnes doctores Sed difficultas eſt; utrum per illam uiſionem per quam hodie uidet Deum, & mille creaturas: utrum per illam eandem numero, cras uidebit Deum, & multo plures creaturas, quàm hodie. Reſpondetur breuiter ꝙ ſic: per unam, & eādem numero: ita ꝙ illius uiſionis erunt plures attingētiæ ad plures creaturas, quàm hodie: & producerentur illę attingentiæ a uoluntate diuina, uolente per illam uiſionem plura repræſentare.

Dicit dominus Gregorius de Arimino in ſecundo diſt. vj. ꝙ hoc erit per aliam uiſionē: ſed difficile eſt, ꝙ illa uiſio corrumperetur, & dicit ſic, ꝙ adueniente ſecunda, corrumpetur prima, uel poſſibile eſt, ꝙ ille duæ maneāt: ſic ꝙ per unam plure uidebit, quàm per aliam & ſic erit beatus dueb. uiſionibus. non tamen magis intenſè erit beatus, quàm prius: ſed beod extenſiue: quia habet duas uiſiones. Sequitur ultra ꝙ uiſio ꝑ quam beatus uidet eſſentiam diuinam immediatā repræſentat eſſentiam diuinam, & ſecundariò creaturas.

Ex quo ſequitur, ꝙ non eſt inconueniens, uidere res quæ non ſunt, intuitiuè ſecundariò. i. uiſione quæ ſecundariò terminatur ad illa. Dico finaliter, ꝙ iſtud uidere creaturas in uerbo, nec plures, uel pauciores, nihil facit ad beatitudinem eſſentialem, ſicut poſtea dicemus.

Sed poſſet dici tamen conſequenter doctor noſter uult probare, ꝙ beatus non uideat Deum, & creaturam una uiſione; & adducit tres paruas rationes, quæ probant ꝙ hoc non ſit poſſibile. Et arguitur ſic. Quando aliquid uidetur per aliud, illud immediatè non uidetur: ergo ſi creature uideatur uidendo eſſentiam, non uidebitur creatura immediatè: & ultra creatura non uidebit immediatè: ergo nō uidebitur clarè, ſed obſcurè.

Pro declaratione argumenti, doctor ſoluit iſtud argumentum, & impugnat iſtud argumentum: & dicit doctor, magna eſt differantia inter cognoſcere aliquid in alio, & cognoſcere aliquid per aliud: unde cognoſcere aliquid in alio, eſt cognoſcere illud, per eandem notitiam, per quam aliud cognoſcitur: ſed ſic eſt, ꝙ creatura cognoſcitur per illam notitiam, per quam cognoſcitur eſſentia diuina: ergo creatura cognoſcitur in alio puta in eſſentia diuina: quare? quia per illam notitiam cognoſcitur, per quam cognoſcitur eſſentia diuina.

Differentia inter cognoſcere aliqd in alio, & ꝑ aliud.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ beatus cognoſcit creaturas quas cognoſcit in eſſentia, cognoſcit in alio: quia per illā notitiam, per quam cognoſcit eſſentiam, cognoſcit creaturas. Sed cognoſcere per aliud, eſt quando notitia iſtius cauſatur a notitia alterius, hoc eſt cognoſcere per aliud. Exemplū, cōcluſio cognoſcitur per aliud, puta per principia, & præmiſſas: quia notitia concluſionis, cauſatur a notitiis præmiſſarū, unde concluſio non cognoſcitur in præmiſſis, ſed per præmiſſas. Ex quo ſequitur, ꝙ in arithmetica iſta concluſio eſt uera, concluſio cognoſcitur per præmiſſas, & non in præmiſſis.

Ex quo ſequitur aliud corollarium. Quòd quando aliud cognoſcitur per aliud, ſemper ibi ſunt duæ cognitiones, quarū una cauſatur ab alia. Tunc arguitur ſic. Non eſt inconueniēs: immo de facto ita eſt ꝙ illud quod cognoſcitur per aliud, immediatè cognoſcitur: ergo contra te, ſi creatura cognoſceretur per eſſentiam diuinam; non ſequitur quin creatura immediatè cognoſcatur in eſſentia diuina. Probat doctor, concluſio cognoſcitur per præmiſſas; & tamen concluſio immediatè cognoſcitur per ſuam propriam notitiam.

Creaturæ cognoſcūtur in eſſentia diuina & nō per eſſentiā diuinam.

Ex iſto ſequuntur aliqua corollaria. Primum. Creaturæ cognoſcuntur in eſſentia diuina, & non per eſſentiam diuinam. Secundum. Creaturæ quæ cognoſcuntur in eſſentia diuina ſecundariò, & mediatè repræſentantur per illam notitiam per quam eſſentia diuina immediatè repræſentetur.

¶ Preterea proprium &c.]

Arguit ſecundo, quòd per notitiam eſſentiæ non cognoſcitur creatura. Et ſic arguitur. Beatus non habet ſpeciem intelligibilem de eſſentia diuina, neque de creaturis, quæ uidentur in eſſentia: ergo non habet notitiam de illis creaturis. patet quia non poteſt haberi uerbum, ideſt notitia de aliquo, niſi mediante ſpecie intelligibili illius. facit doctor ſicut prius. ſoluit argumentum, & poſtea improbat.

Memoria intellectiua dupliciter cōſtituitur.

Pro ſolutione quæritur, parua quæſtio, quid debemus intelligere per memoriam intellectiuam. Reſpondet doctor, ꝙ memoria intellectiua dupliciter conſtituitur, puta ex intellectu, & ſpecie intelligibili illius, puta quòd quando intellectus noſter habet ſpeciem intelligibilem de aliquo, tunc habet memoriam illius, non dico actum memorandi; ſed principium producendi prolem, ſeu notitiam illius. Secundo modo conſtituitur memoria intellectiua ex intellectu, & obiecto, ſufficienter præſente in ratione intelligibilis, ut puta albedo quādo eſt ſufficiēter in proſpectu meo, & intellectus, faciunt memoriam: quia ſunt in proxima diſpoſitione ad producendum notitiam albedinis.

Ex quo ſequitur, ꝙ memoria fœcunda fit iſtis duobus modis, puta habendo ſpeciem intelligibilem rei; uel habēdo obiectum ſufficienter in proſpectu meo & nunquam alio modo eſt memoria fœcunda.

Nunc eſt ibi difficultas. Vtrum intellectus, & eſſentia diuina, poſſint unquam facere memoriam, ꝙ nihil aliud eſt quærere, niſi, utrum eſſentia diuina poſſit unquam eſſe ſufficiēter præſens intellectui beato, in ratione obiecti. i. in ratione producendi ſuam notitiam, ſicut ſunt obiecta creata. Reſpondēt omnes doctores quòd non & ratio eſt: quia eſſentia diuina nō cauſet ſuam notitiam, ſicut res creatæ: quia res creatæ partialiter cauſent ſuas notities merè naturaliter. ſicut ignis cauſat calorem merè naturaliter: ſed eſſentia diuina, nunquam cauſat notitiam ſuam, niſi liberè & contingenter, quod dupliciter probatur. primo per illud dictum quod dicitur, ſi uult uidetur: ſi uult non uidetur. quòd nihil aliud eſt dicere, niſi, quòd ſi uoluntas diuina, uelit producere ſuam notitiam, uidebitur: ſi non ualit, non uidebitur. Ideo non cauſat naturaliter. Et ideò non eſt mirandum de dicto omnium doctorum, qui dicunt, ꝙ eſſentia diuina eſt nobis magis præſens, quàm anima noſtra: ſed, quare non uidetur? quia merè liberè producit ſuam notitiam. Secundum dictum omnium doctorum ubi iſtud fundatur eſt, quòd quicquid Deus cauſat ad extra, merè contingenter producit. i. quicquid producit trinitas quod non eſt Deus, merè contingenter producit. Sed ſic eſt, quod notitia per quā beatus uidet eſſentiam diuinam, non eſt Deus: ergo illam merà contingenter producit.

Eſſentia diuina merè contingēter cauſat notitiā in intellectu beatu.

Tunc arguit doctor noſter: ad hoc quòd intellectus poſſit habere notitiam de aliqua re, non oportet quod habeat ſpēm intelligibilem: quia ſi habeat obiectum præſens ſufficiētar in ratione obiecti, poterit producere notitiam illius obiecti: quia intellectus, & illud obiectum, faciunt memoriam fœcundam.

¶ Item eodem actu &c.]

Item arguitur ſic. Notitia per quàm cognoſcitur eſſentia diuina, non eſt propria ratio cognoſcendi creaturam: ergo tu malè dicis, quòd per eandem notitiam per quam beati uidēt eſſentiam, per illam eandem numero uident creaturas: aliter ſequeretur quod illa notitia, uel non eſſet uerbum eſſentiæ; uel non eſſet uerbum creaturæ.

Inſtātia ſolutūtura Sco.

Doctor ſoluit, & eſt ſolutum in lectione præcedenti, ubi uiſum eſt quid eſt cognoſcere creaturas in uerbo. Et ibi multi modi fuerunt dicti, quos doctor aperit: & fuerunt declarati. Et fuit reſolutio doctoris, quod per eandem notitiam cognoſcitur eſſentia, & cognoſcuntur creaturę.

Regula Sco.

Contra arguit ſic doctor noſter, ponendo hic unam propoſitionem. Quādo aliqua notitia eſt notitia duorum, & poteſt

eſſe

eſſe notitia unius ſine hoc, ꝙ ſit notitia alterius, nunquam eſt propria ratio cognoſcendi illud alterum: ſed ſic eſt quod notitia eſſentiæ diuinæ poteſt repræſentare eſſentiã diuinã, dato ꝙ nullam creaturam repræſentet: ergo talis notitia non eſt propria ratio cognoſcendi creaturas, niſi mediante eſſentia diuina.

Ex quo ſequuntur duo coroll. Primum. Beatus poteſt uidere eſſentiam diuinam, nihil uidendo de creaturis per talem uiſionem: & non minus erit beatus. Vnde uiſio creaturarum in eſſentia, nihil facit ad beatitudinem. Ideo ſi unus uideret omnes creaturas in eſſentia diuina, & alter nullam, unus non eſſet magis beatus quàm alter.

Secundum corollarium. Impoſſibile eſt per uiſionem eſſentiæ, uidere creaturam, non uidendo eſſentiam: quia talis uiſio, adæquatè terminatur ad eſſentiam diuinam. Ideo non poteſt eſſe ſine eſſentia diuina.

Præterea arguitur per modum quæſtionis, tu dicis quòd beatus per illam uiſionem per quam uidet eſſentiam diuinã, uidet creaturas. Tunc arguitur ſic. Si uideret creaturas per illam uiſionem, qua ratione uidebit duas, ea rõne poterit uidere quatuor, quinque, & ſic in infinitum: ſed hoc eſt falſum: igitur. Reſpondetur quòd illud argumentum concludit uerum: & dico, quòd beatus non uidet tot creaturas per illam uiſionem quin poſſit adhuc plures uidere: immo non eſt inconueniens, ꝙ uideat infinitas: nec per hoc ſequitur, ꝙ illa uiſio eſſet infinita, quia illorum obiectorum nõ eſſet immediatè, ſed ſolum mediatè, quod non facit maiorẽ perfectionẽ in notitia.

Soluitur primum principale.

¶ Ad primum principale, &c.]

Conſequenter doctus uult ſoluere argumenta, quæ fuerũt ante oppoſitum; quæ uolunt probare, quod intellectus poſſibilis non recipiat notitiam rei. Et arguitur ſic. Intellectus poſſibilis recipit notitiam rei, & illam producit: ergo ſequitur ꝙ idem eſſet agens, & patiens.

1 Solutio.

Pro iſto argumento, ponit doctor duas ſolutiones. Prima eſt. Non ſequitur: intellectus poſſibilis recipit notitiam rei: ergo producit eam: quia ſi teneamus opinionem Franciſci, dicemus, ꝙ intellectus poſſibilis recipit: ſed intellectus agẽs producit. Si autem dices præſuppono tecum, quod intellectus poſſibilis eſt, qui recipit notitiam, & producit eã: iſta opinio eſt uera, & de mente doct. ubi dictum eſt, quòd intellectus agens ſolum producit ſpeciem intelligibilem, cum phantaſmate, de re ſenſibili præciſè. Tunc contra arguitur ſic: ergo idem tunc reſpectu eiuſdem erit agens & patiens: intellectus poſſibilis per te, recipit notitiam & eam producit: ergo ſimul erit agẽs & patiens reſpectu eiuſdem. Reſpondet doctor ad illud per aliquas propoſitiones.

Idem aliquando poteſt eſſe agẽs & patiens. Quõ intelligitur.

Prima, quando actio eſt æquiuoca. i. qñ agens, & productũ, non ſunt eiuſdem ſpeciei, non eſt inconueniens, quòd idem ſit agens & patiens reſpectu eiuſdem: ſed ſic eſt, quòd intellectus & notitia rei, quæ producitur ab ipſo intellectu, ſunt alterius ſpeciei: ergo erit ibi actio æquiuoca ad illam notitiam, & per conſequens non eſt inconueniens, quòd intellectus reſpectu eiuſdem notitiæ, ſit agens & patiens. Et breuiter dico, quòd non eſt aliquod inconueniens, quòd idem ſit agens & patiẽs.

Notitia nõ eſt forma actiua. Quatuor ſolũ ſunt formæ actiuæ cõmuniter.

Alia propoſitio. Illud, puta quòd idem ſit ſimul agẽs, & patiens reſpectu eiuſdem, communiter ſit, qñ agẽs producit formam non actiuam. ſicut eſt hic, de notitia, intellectus producit notitiam: notitia non eſt forma actiua: quia communiter in philoſophia ponuntur tantum quatuor formæ actiuæ, ſeu qualitates puta caliditatem, frigiditatem, ſiccitatem, & humiditatem. Dico ulterius: quòd iſtud, puta quòd idẽ ſit ſimul agens & patiens, non eſt quando agens producit formam actiuam. i. qualitatem actiuam: exemplum ignis producit caliditatem in aqua: caliditas eſt forma actiua: & tunc agens, nõ eſt agens, & patiens reſpectu eiuſdem. Dico ulterius, quòd ſi uelimus cognoſcere, actiones uniuocas, & æquiuocas, reſpiciamus ad agens, & ad productum. Et dico ad agens immediatũ, & uidere ſi ſint eiuſdem rationis, quòd ſi ita ſint, erit actio vniuoca: ſi non, erit actio æquiuoca; ſiue hoc fiat in augmentationib. ſiue in alterationibus; ſiue in generabilibus, qualitercunq; fiat. Exemplum. Ignis producit caliditatem in aquã, utrum ſit ibi actio uniuoca, uel æquiuoca? Dices quòd æquiuoca: quia ignis, & caliditas, non ſunt eiuſdem ſpeciei: hoc nihil ualet: quia ignis non eſt producens immediatum: ſed calor ignis, eſt producens immediatum, & ibi tangitur forma qua agitur.

Regula.

Exponitur ibi pulchra regula: quando agens agit per formam. i. qualitatem quæ eſt eiuſdem ſpeciei, cum forma producta, ſemper eſt actio uniuoca. Ad propoſitum, intellectus producit notitiam rei per ſpeciem intelligibilem, uerum eſt ſpecies intelligibilis non eſt eiuſdem ſpeciei cum notitia producta: ergo erit ibi actio æquiuoca.

Intellectus quo dicitur formaliter tale & uirtualiter tale.

Ex quo infert doctor noſter, ꝙ intellectus reſpectu notitiæ dicitur ſe habere recipiendo eam, formaliter tale, puta intelligens. Et quia poteſt eam producere, dicitur uirtualiter tale. ut dicimus ſolem uirtualiter calidum, quia poteſt producere calorem, ſiue caliditatem.

An eadem forma poſſit eſſe formaliter & uirtualiter talis.

Contra hoc. Forma nobilior, eſt ſemper incompoſſibilis cũ forma minus nobili: ſed uirtualiter eſſe tale. eſt nobilius, quã eſſe formaliter tale, i. quàm recipere illud: ergo iſta ſunt incõpoſſibilia adinuicem. & ſic intellectus non erit uirtualiter tale, puta poſſe producere; & formaliter tale, puta poſſe recipere. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones

Prima. Nobilitas formæ, & minor nobilitas, non faciunt incompoſſibilitatem formarum adinuicem: immo ſe compatiuntur aliquando adinuicem. Alia propoſitio. Identitas ſpecifica formarum, facit incompoſſibilitatem formarum adinuicem, niſi ubi eſt intenſio, uel remiſſio: hoc eſt dicere, ꝙ formæ ſaltem abſolutæ, quæ ſunt eiuſdem rationis, ſunt ſemper incompoſſibiles, niſi ſint intenſibiles, & remiſſibiles: ſicut duę formę ſubſtantiales, ſunt incompoſſibiles in eadem materia & hoc prouenit ex natura illarum formarum.

Quæ formæ ſint compoſſibiles in eodem, & q̃ non.

Alia propoſitio. Incompoſſibilitas formarum prouenit ex contrarietate formarum, puta in talibus, uel talibus gradib. ſicut caliditas, & frigiditas.

Tertia propoſitio. Medietas formarum inter extrema contraria, facit incompoſſibilitatem: ut capio albedinem, & nigredinem, ſunt formæ contrariæ: ideo ſunt formæ incompoſſibiles adinuicem: mediæ formæ ſunt rubedo, uiriditas: etiã ſunt incompoſſibiles adinuicem.

Formæ ſunt incompoſſibiles triplici de cauſa.

Ex iſto ſequitur, ꝙ tria ſunt, quæ faciunt incompoſſibilitatem formarum: ſ. contrarietas, identitas ſpecifica: & medietas formarum inter extrema.

Reſolutio Scoti.

Vlterius eſt notandum, ꝙ ſi eſſet aliquod agens, quod eſſet uirtutis infinitæ, ſicut eſt Deus, iſta infinitas facit impoſſibilitatem ad aliquid recipere. Et quia Deus eſt infinitæ uirtutis, Ideo repugnat ſibi aliquid recipere. Vult ergo habere doctor, ꝙ iſta duo, puta formaliter eſſe tale, ſeu poſſe recipere aliquid & uirtualiter eſſe tale: ſeu poſſe producere aliquid, non ſunt incompoſſibilia adinuicem, niſi ibi ſit infinitas; id eſt niſi habeat uirtutem infinitam ad poſſe aliquid producere.

Recipiens aliquid, perficitur eo.

Dicit ulterius doctor, ꝙ illud quod accipit aliquid. dicitur quodammodo perfici per illud, ſaltem accidentaliter, & ſecundum quid. ut recipiens notitiam rei dicitur perfici per illam notitiam, ſaltem ſecundum quid, puta accidentaliter: & non ꝙ quo ad entitatem ſuam. Ideo non eſt inconueniens, ꝙ ſubſtantia perficiatur ſecundum quid, capiendo accidens.

Cõfirmatur. Arguitur ſic. Si illud quod recipit aliquid poſſet illud producere; tunc poſſemus tenere, ꝙ illud, quod recipit, aliquid, produceret illud: & ſic poſſemus tenere, quòd lignum produceret caliditatem quam recipit.

Soluitur cõfirmatio. Non oẽ recipiens producit receptũ.

Ad confirmationẽ Rñdet doctor per aliquas propoſitiones. Prima eſt iſta Iſtud argumentum, eſt argumẽtum quod ſoluitur per unum neceſſarium uerum, quod eſt iſtud. Non omne quod recipit aliquid, producit illud. unde uidemus hoc per experientiam. Notum eſt, ꝙ manus mea recipit caliditatem & tamen non producit eam. Ideo dicit doctor, ꝙ ibi eſt cautela tranſeundi. puta quando homo neſcit plus quid dicere; quia oppoſitum illius, quod tenet, eſt neceſſarium, & uerum.

Notæ propoſitiones.

Alia propoſitio Aliquid eſt uirtualiter tale, & formaliter tale. ut patet de intellectu noſtro, qui poteſt producere notitiam rei, & illam recipit.

Aliquid poteſt eſſe formaliter tale. & nõ eſt uirtualiter tale eſt contra.

Alia propoſitio. Aliquid poteſt eſſe uirtualiter tale, & non poteſt eſſe formaliter tale. Exemplum de ſole, qui eſt uirtualiter calidus: quia poteſt producere caliditatem: & non poteſt eſſe formaliter tale. i. non poteſt illam formaliter recipere. Similiter Saturnus eſt uirtualiter frigidus; & tamen non poteſt eſſe formaliter tale: quia non poteſt frigiditatem recipere. Vnde dicit doctor, ꝙ corpora ſuperiora, non ſunt ſuſceptiua iſtarum qualitatum. Et ſi dicas quare eſt, ꝙ non ſunt receptiua? utrum proueniat ex eo, quòd ſunt uirtualiter talia? Dicit doctor quòd non: puta uirtualiter eſſe tale, non eſt cauſa repugnantiæ recipiendi illud: ſed eſt natura producentis, quæ talis eſt, quòd ex natura ſua ſibi repugnat hoc recipere.

Quare ſuperna corpora non recipiãt qualitates quas producunt.

Tertia propoſitio. Aliquid poteſt eſſe tale formaliter, & ſibi repugnat eſſe uirtualiter tale i. poſſe illud producere, ſicut de ligno quod, poteſt eſſe formaliter calidum; & tamen non poteſt caliditatem producere, ſed iſta repugnantia prouenit

ex

ex natura ligni, quæ talis eſt, ꝙ ſibi repugnat poſſe caliditatē producere.

Soluitur argu. in oppoſitum.

A o argumentum in oppoſitum. Reſtat ſoluera argumentum in oppoſitum: & uult probare per illud argumentum, ꝙ notitia non producatur ab obiecto. quia dicit Ariſto. ꝙ notitia eſt actio immanens: ergo non poteſt produci ab obiecto: quia eſſet actio tranſiens: quia tranſiret ab obiecto in potentiā Reſpondetur, ꝙ uerum eſt, ꝙ intellectio eſt operatio immanens: quia quando illud quod producitur recipitur in producente, ſemper eſt actio immanēs. Dico ultra, ꝙ actio quæ eſt productio. diuiditur bene in actionem immanentem. & tranſeuntem, & ſunt duo reſpectus. vnde ipſius obiecti, ad notitiā productam in potentia eſt bene actio tranſiens, capiendo actionem, pro operatione. Breuiter uult habere doctor, ꝙ omnis operatio potentiæ, cuiuſcunq; potentiæ fuerit, dicitur eſſe actio immanens.

Memoria cauſat notitiam quā ſolus intellectus recipit.

Dicit ulterius, ꝙ memoria eſt productiua notitiæ: tamen ſola pars memoriæ, eſt receptiua notitiæ. unde, memoria eſt intellectus, & ſpecies: uel intellectus, & obiectū, & illa duo non accipiunt notitiam; ſed pars memoriæ, puta potentia. ideo non ſequitur, memoria producit notitiam: ergo memoria accipit eam.

QVAESTIO DECIMASEXTA.

De actibus uoluntatis agere.

CONSEQVENTER quæritur. Poſtquam doctor noſter determinauit in quæſtione præcedēti, de intellectu, & de actionibus eius. quid poteſt agere, & quid poteſt recipere: nūc vult determinare de ipſa uoluntate, & de operationib. ipſius uoluntatis. puta quando qui ſunt actus ipſius uoluntatis, & qui ſunt actus genere differentes.

Duo tantū actus uoluntatis in genere.

Et pro declaratione eſt notandum, ꝙ tantū ſunt duo actus ipſius uoluntatis in genere. ſ. uelle & nolle. Dico in genere, quia ſicut notitiæ ſiue intellectiones diſtinguuntur, ſecūdum diuerſitatem obiectorum, uel cauſatum. ita actus uoluntatis. Exemplum. Notitia albedinis, & nigredinis, differunt ſpecie, ſicut albedo. & nigredo: ita uolitio albedinis, & uolitio nigredinis, differunt ſpecie, ſicut albedo, & nigredo: ſic ꝙ eſt imaginandum in iſta materia, ꝙ actus uoluntatis, inſequuntur cōiter actus ipſius intellectus, & hoc quo ad complexionem, & incomplexionem.

Actus uolūtatis duplex, ſicut et notitia.

puta notitia, qua ego iudico, ꝙ creatura eſt diligenda propter Deum, eſt actus complexus, & etiam volitio, uel dilectio, per quam ego diligo creaturam propter Deū eſt actus uoluntatis complexus. dico etiam ꝙ proportionaliter ſe habent, quo ad confuſionem, & ſingularitatem.

Actus uolūtatis cōfuſus & diſtinctus.

unde ſicut habemus conceptum confuſum: ita uolitionem cōfuſam. Exemplum, conceptus entis, eſt actus cōfuſus omnium entiū etiam uolitio per quam ego uolo ens, eſt actus uoluntatis cōfuſus, & per illum uolo cōfusè omnia entia. Dico ultra, ꝙ eſt differentia, quia actus intellectus, poſſunt dici ueri, uel falſi: actus uoluntatis boni, uel mali, uel indifferentes, puta neque boni, neque mali. Et ibi notandum, quòd erunt tres quæſtiones de ipſis actibus ipſius uoluntatis: & in tertia quæſtione tractabimus de actibus aliarum potentiarum, puta utrum actus exteriores, addūt bonitatem, uel malitiā ad actus interiores.

Ibi eſt parua difficultas. non eſt dubium, ꝙ ſit aliquis actus indifferens, qui non eſt bonus, neque malus: quia nec actualiter, nec uirtualiter refertur in Deum, & in tempore pro quo nos non tenemur ad illum actum. Fuit ibi controuerſia;

Error quorundam in nis Scot.

quia aliquando uoluerūt attribuere Scoto, ꝙ ſicut eſt aliquis actus uoluntatis indifferens; ita eſt aliqua mentalis propoſitio quæ non erit uera, neque falſa, ſed neutra: iſtud eſt falſum, & nunquam hoc uoluit habere Scotus.

Vlterius eſt notādum, ꝙ prima quæſtio eſt, utrum libertas uoluntatis, & neceſſitas naturalis, poſſint ſe compati adinuicem: hoc eſt quærere, utrum poſſit de uoluntate concedi iſta, uoluntas eſt libera; Et inquantum eſt uoluntas, uel potentia agit actione naturali.

Vnde eſt ibi notādum, ꝙ Ariſtoteles diuidit agens in agēs naturale, & agens ſecundum propoſitum: ſic uidelicet, ꝙ omne agens, uel eſt agens naturale, vel agens ſecundum propoſitum.

Agens naturale & ſecūdum propoſitum.

Et dico hic, ꝙ agens ſecūdum propoſitum, eſt quod agit per intellectum & uoluntatem.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd eſt idem agens, ſecundum propoſitū, & agens liberum. Dico ultra, ꝙ agens naturale, eſt omne agens, quod non agit per intellectum, & uoluntatem, & omne tale uocatur agens naturale.

Idē agēs nō agit liberè & naturaliter ſecundū eandē rōnē.

Sequitur ulterius, ꝙ eſt mens Ariſtotelis, & mens doctoris, ꝙ illa ſunt incompoſſibilia in eodem, puta agere liberè, & agere neceſſario neceſſitate naturali immo plus eſt de mente doctoris, & Ariſtotelis, ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ idem ſit agens liberum, & agens naturale: ſaltem ſecundum eandem rationē. ꝙ dico notanter, propter argumētum Occham. Et formatur ſic. Voluntas agit aliquid neceſſario neceſſitate naturali. ſ. uoluntas, partialiter cauſat notitiam ſuam, ſicut alia obiecta: & hoc eſt agere neceſſario neceſſitate naturali: quia non eſt in poteſtate ſua, quin concurrat ad notitiam ſui.

Quo uoluntas pōt agere neceſſario.

Dico, ꝙ hoc eſt uerum. ſed hoc non eſt inquantum eſt potentia, ſed inquantū eſt, ſicut alia entia: quia omne ens creatum. habet cauſare ſuā notitiam: & poteſt agere neceſſariò neceſſitate naturali. Et hoc quodcunq; ens ſit: ſiue ens reſpectiuum, ſiue materia prima: quia quodlibet tale partialiter poteſt cauſare ſuam notitiam. Et dico hic, ꝙ agere neceſſariò neceſſitate naturæ, eſt ſic agere, ꝙ quantum eſt ex natura ſua, paſſo uel obiecto debito approximato, non impedito. non poteſt non agere. Exēplum: ut ignis non poteſt quantum eſt ex natura ſua non comburere lignum debitè ſibi approximatum. Dico hic notanter quantum eſt ex natura ſua, quia uirtute alicuius cauſæ ſuperioris, puta Dei, poteſt non agere, ut patet de illis qui fuerunt poſiti in ignem.

Vlterius dico, ꝙ quando loquimur hic de relationibus, ꝙ omnis relatio. quantum eſt ex ſe, poteſt cauſare naturaliter notitiam ſuam: debet intelligi de relationibus, quæ immediate non terminantur in Deum: quia illæ, quæ terminantur in Deum immediatè, non poſſunt cognoſci, niſi ſicut ipſe Deus puta ea libertate Dei. Vnde ſicut dictum eſt in quæſtione præcedenti, ſi Deus uult, uidetur ita dicendum eſt de relationib. quæ immediatè terminantur in Deum, quòd ſi Deus uult, cognoſcuntur: ſi non uult, non cognoſcuntur.

Quid ſit agere liberè.

Nūc eſt difficultas, quid eſt agere liberè. Et quæritur. Vtrū agere liberè, & mere contingenter, ſint idem? Et dico hic ſecundum contra omnes nominales, ꝙ non. Et dico, ꝙ aliqua uolūtas agit liberè, & nō contingenter: immo neceſſariò ſimpliciter.

Voluntas diuina ſe habet ad aliqua liberè & neceſſariò.

Ex quo ſequitur, quòd neceſſitas ſimpliciter, eſt compoſſibilis cum libertate uoluntatis, etiam reſpectu eiuſdem. Et eſt ibi notandum, cum doctore, quòd uoluntas diuina reſpectu aliquorum obiectorum nempe duorum ſe habet liberè, & neceſſariò: primo Deus diligit ſe liberè, & neceſſario: nam non poteſt Deus ſe non diligere. probatur. Deus eo modo quo eſt beatus, ſic diligit ſe: ſed neceſſariò eſt beatus: ergo neceſſario diligit ſe. maior probatur: Deus eſt beatus per ſuam dilectionem, puta diligendo ſe, ſicut beati ſunt beati, diligendo Deum: ita Deus eſt beatus diligendo Deum, puta diligendo ſe: ergo ſi poſſet ſe non diligere, poſſet eſſe nō beatus. quod eſt falſum: ergo ſtat cum libertate neceſſitas. Vnde ponit ibi doctor unam regulam,

Regula Scoti.

quando aliqua perfectio conuenit alicui, modus conueniendi perfectiſſimus eſt, quòd ſibi neceſſariò, & ſemper conueniat: ſed ſic eſt quòd Deum eſſe beatum, & diligere ſe, eſt quaſi perfectio in Deo ergo debet ſibi conuenire ſecundum perfectiorem modum conueniendi: puta ſemper, & neceſſario: ergo ſemper, & neceſſariò diligit ſe, & eſt beatus: & ita eſt.

Secundus modus quo uoluntas Dei, & increata ſe habet neceſſariò eſt reſpectu productionis ſpiritusſancti. Et quæro ſic, ſpiritusſanctus nonne liberè producitur a patre, & filio? Notum eſt, quòd ſic: & nonne neceſſariò producitur? dico, ꝙ ſic. ergo cum libertate, ſtat neceſſitas. Concluſio noſtra ergo eſt clara, quod cum libertate ſtat neceſſitas.

Eſt ibi notandum, quòd pater, & filius producunt ſpiritum ſanctum, ſic uidelicet, quòd eſſentia diuina eſt præſens uoluntati patris: & præſens uoluntati filii, quæ eſt eadem. ideo producunt vnum amorem, qui amor eſt ſpiritusſanctus: ſic uidelicet, quòd non eſt imaginandum, quòd iſte amor ſit aliud, neque alia res quàm ſpiritusſanctus Sed dico hic, quòd ſpiritus ſanctus uocatur amor per appropriationem, qui producitur per modū amoris, ſeu ſicut amor. Similiter filius dicitur uerbum per appropriationem, quia producitur, ſicut notitia &c. ideſt ad modum notitiæ, ſeu uerbi.

Rationes Henr. ad cōcluſionem.

Ad hanc concluſionē. doctor adducit aliquas rationes Henrici, quæ uolunt probare, quòd cum libertate uoluntatis, ſtet neceſſitas. Et adducit tres rationes.

Prima ſic formatur. Voluntas neceſſariò uult illud in quo eſt ratio omnis boni, & perfectionis: Deus eſt huiuſmodi: ergo uoluntas neceſſariò uult Deum. maior probatur. quia uoluntas non poteſt non diligere illud, in quo nullus eſt defectus bonitatis: ſed in Deo nullus eſt defectus bonitatis, & perfectionis: ergo Deus non poteſt, non diligi a uoluntate.

Soluitur prima rō Hen.

Ad primam ſoluit iſtas rationes: non quin neceſſitas ſit cōpoſſibilis cum libertate uoluntatis: ſed quia illæ rationes non

concludunt.

Viator pōt nō diligere Deum cognitum.

Tunc quæritur. Vtrum creatura uideos Deum, poſſit non diligere Deum, & ceſſare a dilectione etiam ſtāte illa uiſione, uel cognitione, quàm habet de Deo. Reſpondet doctor, ꝙ ſic, ponendo talem propoſitionē. Viator poteſt ſtante cognitione Dei, Deum non diligere.

Ex quo ſequitur, ꝙ maior Henrici eſt falſa. Et ponitur propoſitio. Nulla apprehenſio, nullum iudicium, nullus habitus, poteſt neceſſitare uoluntatem.

Ex quo ſequitur aliud: ꝙ per nullam cauſam creatam. pōt uoluntas neceſſitari. Sequitur ſecundo, ꝙ argumentum parū ualet, quod ſic formatur. Aliquis habitus difficultat uoluntatem: ergo maior magis difficultabit: ergo poterit eſſe tantus, ꝙ totam uoluntatem difficultabit. patet: quia aliquando habemus propoſitum aliquid faciendi: & tamen nos inuenimus iſtud non poſſe facere. Reſpondet dominus Adam, ꝙ iſtud nō prouenit ex parte uoluntatis: ſed prouenit ex parte intellectus, qui nō poteſt oſtendere uoluntati illud quod dēt facere.

Quòd uoluntas poteſt neceſſitari arguitur.

Arguitur ſic. Aliquod creatum neceſſitat uoluntatem. patet ſic ex argumento domini Occham tertio ſententiarum, quæſtione quarta. Et pono caſum, ꝙ Deus præcipiat alicui, ꝙ diligat eum: & omne illud, quod uult diligi ab eo: Tunc uolo ꝙ iſta diligat Deum: & etiam uolo ulterius, ꝙ Deus reuelet illi, ꝙ diligat Ioannem, uel iſte poteſt, tunc non diligere Ioannem, uel non. Si poteſt non diligere: ergo non diliget omne illud quod Deus uult diligi ab eo. Si dicas, ꝙ non poteſt non diligere: ergo neceſſitabitur ibi uoluntas: & non eſt, niſi a uolitione illa qua diligit Deum: & omne illud, quod Deus uult diligi ab eo.

Soluitur.

Reſpondetur ad iſtud, ꝙ illo caſu poſito uerum eſt, ꝙ non poteſt non diligere Ioannem dilectione in uniuerſali, quia diligendo omne illud quod Deus uult diligi ab eo, diligit omnia in uniuerſali: ſed ego poſſum eum non diligere dilectione particulari adæquata Ioanni.

Facit ad hoc argumentum: uolo ꝙ aliquis habeat apprehenſionem de Ioāne, & cum hoc, ꝙ habitus genitus ex multis dilectionibus Ioannis cauſet dilectionem Ioannis, cum illa cognitione, quo facto uoluntas non poteſt non diligere Ioannē: ergo neceſſitabitur.

Habitus nō habet actū ſine potentia.

Reſpondetur hic, ꝙ iſtud argumentum ex falſa imaginatione procedit: quia imaginatur, quòd habitus exiſtens in aliqua potentia, poſſit habere actum ſine potē tia hoc eſt falſum immo potentia ſemper concurrit ad actum.

Et quicquid ſit de uoluntate creata beata. Arguitur ſic. beatus, quia uidet Deum, neceſſariò diligit Deum: ergo uiſio illius in quo eſt omnis perfectio, neceſſitabit uoluntatem ad diligendum Deum: ad hoc Scotus hic non reſpondet: tamen alibi reſpondet, & dicit, ꝙ uerum eſt, quòd beatus neceſſitatur ad dilectionem Dei, & ad continuationem eius.

Quare neceſſitatur beatus ad diligendū Deū.

Sed dico, ꝙ hoc nō prouenit ex uiſione qua uidet Deum. Sed ut dicit Scotus, ꝙ dominus Occham: dominus de Cādia, Cordigar, Alexander quintus, ꝙ hoc prouenit ex uoluntate Dei: præuenīe te uoluntatem beati ad uiſionem, & dilectionem eius. Sed diceres quicquid ſit, neceſſitatur ibi uoluntas: & dicit, quòd illa neceſſitat prouenit ex uoluntate Dei præueniente uoluntatē quid eſt iſtud præuenire? Reſpondet dominus Occham, quòd iſtud præuenire nihil aliud eſt, quàm uoluntatem Dei abſolutè uelle intellectum beati, & uoluntatem, habere illos actus, & perpetuo. unde Deus præuenit nos in alijs actibus conditionaliter: puta ſi facias hoc, ego concurram.

¶ Nec ipſa uoluntas &c.

Cōprehenſio ultimi finis nō poteſt neceſſitare uoluntatē creatam.

Infert doctor, quòd comprehenſio ultimi finis non poteſt neceſſitare uoluntatem, neq; breuiter aliquod creatum. Sed ſi dicas, uoluntas uiatoris, ſi diligit Deum, quòd non poteſt nolle Deum. Et iſtud non eſt, niſi, quia iſtud nolle eſt incompoſſibile, cum uelle: ergo neceſſariò diligit. Reſpondet doctor quòd duo ſunt, circa quæ uoluntas non poteſt habere uelle, & nolle.

Volūtas nō pōt nolle miſeriam, nec nolle Deum & quare.

Primo circa miſeriam, culpæ non poteſt habere uelle. Similiter dico, quòd circa Deum. non poteſt habere nolle. Et quando tu dicis, quòd hoc quod eſt non poſſe habere nolle circa Deum, eſt propter hoc, quòd ſemper habet uelle: quia eſt regula in Philoſophia. quòd quando ſunt duo oppoſita, & unum non poteſt alicui conuenire: hoc eſt; quia aliud neceſſa rio ſibi ineſt: ergo non poſſumus non diligere Deum. Reſpondet doctor, quòd uerum eſt, quòd circa Deum non poſſumus habere nolle, ſeu non poſſumus odire Deum: ſed hoc non eſt ex eo, quòd uelle neceſſariò conueniat uolūtati uiatoris: ſed hoc prouenit ex parte uoluntatis, & obiecti, qđ eſt ipſe Deus Et dico, quòd tota ratio quare nō poſſumus habere nolle de Deo, eſt, quia Deus eſt talis naturæ bonitatis, & perfectionis, quòd ſibi repugnat ex natura ſua terminare nolle: ſicut ſi diceremus, quòd ſoni, repugnat terminare uiſionem: quia ex natura repugnat ſibi terminare uiſionem. Similiter dico, ꝙ miſeria culpæ, eſt talis naturæ, quod ex natura ſua repugnat ſibi terminare uelle. Et hoc patet per D. Auguſtinum. Beati eſſe uolumus: ſed non poſſumus uelle eſſe miſeri &c.

Sequitur ex omnibus iſtis ꝙ mens doctoris eſt quòd uoluntas creata poteſt bene neceſſitari: ſed non ab aliquo creato: ſed benè a Deo præueniente: etiam uiſum eſt quid dicendum eſt de beatis.

2. Rō Hēr. deducūtur.

Secunda probatio habetur ex doctore. Nunc adducuntur duæ rationes domini Henrici, quæ probant uerum, ſed non concludunt. Et formatur, ſic prima ratio. Sicut ſe habet principiū in ſpeculatiuis, ita ſe habet finis in practicis: ſed ſic eſt, quòd intellectus neceſſariò aſſentit principiis in ſpeculatiuis ergo uoluntas neceſſariò habebit actum, puta dilectionem circa finem in practicis.

Soluitur ſecunda ro.

Pro ſolutione argumenti, eſt notandum, quòd principia in ſpeculatiuis, ſunt præmiſſæ ſillogiſmi demonſtratiui: ſed finis in practicis, eſt illud propter, quod aliqua operatio fit. Exemplum: ut iſte dat eleemoſinam propter Deum: Deus eſt finis in practicis. Dico ultra, quòd per practicam, nihil aliud intelligimus, quàm propoſitionem exprimentem formaliter, uel uirtualiter aliquam operationem faciendam, uel non. Exemplū Deus eſt diligendus: malus eſt puniendus.

Quo ſit una propoſitio Philoſophi, ſicut ſe habetur principium, &c.

¶ Vlterius eſt notandum, quòd iſta propoſitio Philoſophi, quæ non ſolum in ſecundo Phyſicorum ponitur, ſed in multis paſſibus in Ethicis, habet ſolum uerum in duobus, puta quo ad ordinem obiectorum, & quo ad ordinem potentiarū. primum declaro in ordine obiectorum: quia ſicut concluſio habet ſuam ueritatem dependentem a principiis, ideſt a præmiſſis, ita media ad finem habent ſuam bonitatem, & appetibilitatem, a bonitate, & ab appetibilitate finis. Primo ſupponamus unam demonſtrationem.

Quo intelligitur ꝙ concluſio accipit ueritatē a præmiſſis.

Omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis: accipit ſuam ueritatem a ueritate præmiſſarum, puta maioris, & minoris: iſtud debet ſanè intelligi, & debet glozari, accipit ueritatem, ideſt ſuam euidentiam. unde ſi per impoſſibile nūquam eſſet maior, & minor, nihilominus eſſet uera iſta concluſio, homo eſt riſibilis. vnde ſi petatur, quare iſta eſt uera homo eſt riſibilis? Non dices, quia maior, & minor ſunt uera, ſed quia qualitercunque per eam ſignificatur, ita eſt. debet ergo ibi accipi ueritas, pro euidentia: ita uidelicet, quòd nunquam concluſio demonſtrationis, ſaltem ut in plurimum, poteſt eſſe euidens, niſi mediante euidentia præmiſſarum.

Ex quo ſequitur, quòd concluſio eſt euidens ab extrinſeco, puta ab euidentia præmiſſarum: ſed præmiſſæ ſunt euidentes, euidentia intrinſeca: quia a terminis propriis capitur illa euidentia. Et hoc eſt, quod uolebat dicere Ariſto. quòd neceſſe eſt magis præmiſſis aſſentire, quàm concluſioni: quia euidētia concluſionis, habetur ab euidentia præmiſſarum. Et dico ut in plurimum, propter dominum Occham, & Petrum de Alyaco, qui dicunt, quòd aliquando concluſio demonſtrationis eſt euidens per experientiam, & non ſolum per demonſtrationem.

Pro alia parte ponatur aliud exemplū: ut Petrus dicit horas ſuas propter Deum. Similiter dat eleemoſinam propter Deum: finis eſt ly propter Deum: & dare eleemoſinam, uel dicere horas. eſt medium. Et dico hic, quòd omnia illa, quæ ponūtur ante ly, propter, ſunt media ad finem: & illud quod ponitur poſt ly, propter eſt finis. Tunc ſic: iſtud dare eleemoſinā, accipit ſuam bonitatem a bonitate finis: ſic uidelicet, quòd ſi finis non eſſet bonus, totum iſtud puta dare eleemoſinam nullo modo eſſet bonum.

Eſt tamen notandum, quòd nō ſequitur, quòd ſi finis ſit bonus, quòd media ſint bona. Exemplum, ut iſte uult fornicari propter Deum, bene uerum eſt, quòd doctores dicunt, quòd impoſſibile eſt, quòd media ſint bona, niſi finis ſit bonus; ſed non oportet, quòd ſi finis ſit bonus, quòd media ſint bona Et quando dicitur, quòd quicquid agant homines, intentio iudicat omnes: uerum eſt in malis, puta ſi finis eſt malus, omnia ſunt mala: ſed non oportet, quòd ita ſit in bonis.

Quo intentio iudicat oēs declaratur.

Secundo intelligitur ex parte potentiarum: ſic uidelicet, quòd ſicut intellectus ordinatè tendens in concluſionem. i. aſſentiens concluſioni; aſſentit concluſioni propter aſſenſum præmiſſarum: ita uoluntas rectè uolens, uult media propter finem. Dicit ultra doctor, quòd in iſtis duobus, eſt intelligenda iſta propoſitio: ſed non in omnibus: primo intellectus non poteſt aſſentire concluſioni, niſi propter præmiſſas: ſed uoluntas:

tas poteſt uelle media non propter finem: ſed propter ſe, quia poteſt frui medijs, id eſt amare media propter ſe. Exemplum, Petrus vult dare eleemoſinam propter Deum: uoluntas Petri poteſt diligere hoc quod eſt dare eleemoſinam propter ſe, & non propter aliud, & eſt frui vtendis, & eſt magnum peccatum.

Eſt ibi parua difficultas, quomodo principium eſt euidens ex terminis: hic intelligitur, quòd notitia euidens, id eſt aſſenſus principij, cauſatur ex notitiis ſimplicibus terminorum: ſic non eſt de uoluntate: voluntas eſt libera, ſe ipſam determinat ad uolendum: ita ꝙ quocunque obiecto ſibi præſentato, poteſt ex natura ſua non habere actum. ſic non eſt de intellectu: quia intellectus mouetur ab obiecto motione naturali.

3. Ratio Hẽri.

Tertia probatio talis eſt, uoluntas neceſſariò, diligit Deũ cognitum, ſiue in uniuerſali, ſiue in particulari ergo uoluntas circa aliquid, neceſſario habebit dilectionem ſuam. antecedẽs probatur: uoluntas neceſſario diligit illud, participatione cuius diligit quicquid diligit, ſed ratione Dei, & participatione Dei, diligit quicquid diligit: ergo.

3. Rõ ſoluitur dupliciter.

Ad tertiam probationẽ Scotus dat duas ſolutiones. Prima eſt, ꝙ maior propoſitio eſt falſa, uolũtas vult neceſſario illud, cuius participatione uult quicquid uult. Et ſuppono tecũ, ꝙ omnia habeant participationem a Deo in bonitate: non tamẽ propter hoc ſequitur, ꝙ Deus neceſſariò diligatur: & iſtud aperimus in oppoſitum. Dat Scotus aliam ſolutionem: & dicit ꝙ iſta propoſitio, uoluntas neceſſario uult illud, cuius participatione uult quicquid vult. habet duplicem ſenſum, unus ſenſus eſt, ꝙ quando uoluntas uult aliquid ratione alterius, inquantum eſt uolitum, illud alterum, prius uult iſtud, quàm aliud. Exemplum, uoluntas Petri uult, ſeu diligit Ioannem: & non diligit Ioannem, niſi quia Deus eſt dilectus: ergo prius diligit Petrum, quam Ioannem: ergo non poteſt diligere Ioannẽ, niſi Deus ſit prius dilectus. Et ille ſenſus eſt uerius. Alius ſenſus eſt, ꝙ uoluntas neceſſariò uult illud, a quo alia accipiunt ſuam entitatem: ſuam bonitatem: & ſic iſte ſenſus eſt falſus. Vnde licet omnia entia capiant ſuam bonitatem: ſuam entitatem, a Deo: non propter hoc ſequitur, quòd Deus neceſſariò diligatur. Vnde iſta non eſt euidens, ſed merè credita, omnia debent diligi propter Deum. Vnde Philoſophi lumine naturali cognouerunt Deum eſſe primam cauſam; eſſe ens eminentiſſimum: ſed non potuerunt cognoſcere lumine naturali, quòd omnia ſunt diligenda propter Deum. Et per hoc ſoluuntur quæſtiones: utrum poterant bene agere moraliter, dico ꝙ non: quia non habebant fidem: ſed ſolum ex reuelatione patrum, & patriarcharum. Dato ergo, quòd omnia entia participent ſuam bonitatem, & entitatem a Deo. i. capiant quicquid habent a Deo: tamen propter hoc non ſequitur, ꝙ Deus neceſſariò diligatur: & iſtud uolebat habere Augu. ultimo de tri. ca. v. ubi dicebat, tolle hoc tolle illud. uide ipſum bonum ſi potes: & ita Deum uidebis: non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni. Et breuiter iſta auctoritas, nihil aliud uult habere, niſi tolle bonum creatum, quod eſt bonum dependens a Deo. Et tolle aliud bonum, adhuc uidebis unum bonũ puta Deum. quod non eſt bonum ab alio. i. quod non accipit bonitatem ab alio bono.

Iſtę rationes non uidentur probare concluſionem &c. Cõſequenter ſolutis tribus rationibus ſancti Thomæ. & Henrici, quibus probabant, ꝙ cum libertate uoluntatis, ſtet neceſſitas: non quod illi non probent uerum, ſed quia non concludunt. Et ideo oſtendo falſitatem illarum rationum. Primo uult habere doctor noſter, quòd nulla eſt implicatio, quòd quis cognoſcat Deum, & non diligat eum: uolũtas noſtra eſt libera: dato ergo quod intellectus cognoſcat Deum, nõ oportet, quod uoluntas diligat. Dico ultra, quòd eſt ordo inter intellectum, & uoluntatem: quia uoluntas non poteſt habere actum ſuum, niſi mediante cognitione. Et hoc eſt, quod dicit Augu. nihil eſt uolitum, niſi præcognitum. Ex iſto ſequitur, quod cognitio ſaltem natura præcedit uolitionem Dico notanter natura: quia ſecundum communem curſum, ſimul tempore ſit cognitio, & actus uoluntatis nihilominus actus intellectus. natura præcedit actum uoluntatis. Et ſunt duo abſoluta: ergo primum, puta intellectus poterit eſſe, ſine actu uoluntatis.

Inſtãtia Henri.

Hic dicitur. Diceret Henricus, quòd iſta maior eſt uera, ſi illa duo abſoluta, non dependeant ab uno tertio, ſed ſic eſt, ꝙ cognitio. & uolitio, ſunt duo abſoluta. uerum eſt: ſed iſta duo dependent ab uno tertio. puta ab obiecto. Et propter hoc. vnum non poteſt eſſe ſine alio. unde ambo dependant ab obiecto: quia cauſantur ab obiecto. exemplum. ego cognoſco Deũ diligo Deum: iſta duo dependant ab obiecto, puta a Deo.

Reprobatur Inſtãtia.

Contra hoc arguitur tibi ſic domine Henrice, quandocũque aliquid ponitur immediatè eſſe a Deo, & contingenter: ſi Deus iſtud faciat mediante aliqua cauſa, propter hoc non ſequitur, quòd Deus neceſſariò faciat iſtud: ſed ſic eſt; ꝙ Deus immediatè, & contingenter poteſt producere notitiam obiecti: ergo dato, quòd producat illã mediante obiecto, non propter hoc ſequitur, ꝙ neceſſario illam producat. Vnde eſt ibi regula Scoti: quando principium productiuum immediatè, & contingenter poteſt producere aliquid, nihil eſt; ꝙ poſſit eum neceſſitare ad illud producendum, niſi eſſet prima cauſa: puta Deus: ergo ꝙ actus producatur ab obiecto, nõ poteſt facere neceſſitatem in productione.

Præterea arguitur ſic. Potentia, quæ non neceſſariò continuat actum ſuum, non neceſſariò producit actum ſuum: ſed ſic eſt, quod uoluntas non neceſſariò continuat dilectionem Dei: ut aperimus: ergo non neceſſariò producit eam. maior probatur: quia ſi potentia neceſſariò principiet actum ſuum, cum ipſa ſemper habeat talem rationem intrinſecam principiandi, ſemper illud producet: ergo ſi neceſſario principiat, neceſſariò continuabit. Vnde eſt ibi notandum unum uerũ, quòd omnis potentia neceſſariò principians aliquem actum, neceſſario continuat illud actum. Alia regula. Non oportet, ꝙ ſi aliqua potentia neceſſariò continuet aliquem actum: ꝙ propter hoc neceſſariò producat illum actum: immo eſt alia regula. Omnis potentia creata producẽs aliquem actum, per aliquod tempus neceſſariò continuat illum.

Notandũ. Regula de potentia neceſſario principians actũ aliquem.

Regula notabilis.

Eſt ibi difficultas, & breuiter pono ueram regulam. In illa neceſſitate qua uoluntas ibi neceſſitatur, non meretur neq; demeretur alio merito, quàm in illo inſtanti merebatur, uel demerebatur in quo producebat.

Quæ continuatio aggrauat peccatum.

Per hoc ſoluitur quæſtio utrum, continuatio actus, aggrauet peccatum. Reſpondet doctor. Dico ꝙ continuatio neceſſaria actus, non aggrauat peccatum: ſed ſolum continuatio contingens. Et dico, ꝙ continuatio illa contingens eſt, quando poteſt ceſſare ab actu.

Natura appetitus ſenſitiui.

Vlterius eſt notandum, quòd appetitus ſenſitiuus eſt talis naturæ, ꝙ neceſſariò affigit ſe obiecto. Et inquantum eſt de ſe, neceſſariò continuat: ſed corrigitur iſte appetitus a uoluntate, & ratione. Ideo magnum periculum eſt, quando uoluntas condelectatur appetitiui ſenſitiuo.

Tũc eſt ibi difficultas pro minore, quæ uult probare, quòd uoluntas non neceſſariò continuat actum ſuum. Et formatur ſic. Voluntas poteſt remouere cauſam, quæ neceſſariò requiritur ad uolitionem: ergo tunc poterit facere, ꝙ tunc non erit continua. Antecedens probatur. uoluntas poteſt ſuſpendere intellectum ab operatione ſua. Et illa operatio, puta cognitio requiritur ad uolitionem. ergo ſi poſſit illam cauſam remouere, poterit ceſſare ab actu.

Exponitur dictum D. Augu. uolũtas eſt in poteſtate uolũtatis.

Et eſt ibi notandum, ꝙ uoluntas eſt domina ſupra omnes alias potentias. Et hoc eſt, ꝙ dicit Auguſtinus in libro retractationum, ꝙ nihil eſt magis in poteſtate uoluntatis, quàm ipſa uoluntas, ubi non intelligitur de entitate uoluntatis: quia non poteſt ſe producere: immo nullam poteſtatem habet ad producendum ſuam entitatem. Intelligitur ergo de actu uoluntatis, puta ꝙ nihil eſt magis in poteſtate uolũtatis, quàm ipſe actus uoluntatis. Et dicit doctor, quòd hoc non ſolum intelligitur reſpectu ſui, ſed reſpectu aliarum potentiarum. Vnde uoluntas ex imperio ſuo poteſt facere, quòd aliæ potentiæ habebunt actum. & poteſt eas ſuſpendere ab actu earum. Exemplum, poteſt uoluntas ex imperio ſuo facere, ꝙ intellectus aliquid intelligat quod prius non intelligebat poteſt uoluntas ex imperio ſuo facere, ꝙ intellectus qui nunc aliquid intelligit poſtea non intelligat.

Vnde ſi intellectus ſpeculetur nunc circa uirtutes, uoluntas diuertet illum intellectum ad conſiderandum aliud.

Volũtas põt diuertere intellectũ ad aliud.

Et eſt notandum. Quòd intellectum diuertere, non eſt niſi uoluntatem uelle intellectum aliud conſiderare. Iſtud poſſet practicari clarè de ſenſibus, ut uideo albedinem: ſi uoluntas uelit, faciet, ꝙ ego non aſpiciam amplius albedinem. Et tunc facit intellectum ceſſare ab operatione ſua. Dicit ultra doctor noſter: ꝙ etiam poteſt facere ceſſare intellectum a conſideratione alicuius. non impediendo, ſed ad aliud obiectum mouens intellectum.

Et ſic dupliciter uoluntas facit ceſſare intellectum ab operatione ſua. Primo ex imperio ſuo, ſic quòd imperabat intellectus. ne amplius conſideraret de tali obiecto uoluntas facit dupliciter ceſſare intellectum ab operatione ſua. Secundo non impediendo obiectum, quod moueat intellectum, & ceſſet a

prima

prima notione, ſed diuertendo intellectum ad conſideratio-nem alterius obiecti.

Tangit duo dubia. Primum eſt; utrum uoluntas poſſit facere intellectum ceſſare ab omni eius operatione, ſic, quòd nihil cognoſcat? Reſpondet doctor, quòd non: quia non poteſt facere intellectum ceſſare a cognitione, quæ requiritur ad imperium, per quod facit ceſſare. Vnde intellectus nunc conſiderat lapidem; uoluntas vult facere ceſſare intellectum a tali cõſideratione per imperium ſuum, uolendo intellectum ceſſare. Tunc uoluntas non poteſt habere imperium iſtud, niſi mediãte aliqua cognitione. Ideo non poteſt facere ceſſare intellectum a tali cognitione, quæ requiritur ad tale imperium. Sed benè ab omnibus alijs, quæ non requiruntur ad tale imperiũ ceſſandi.

Non poteſt tantum facere intellectum ſine omni actu.

Secundum dubium, utrum uoluntas poſſit ceſſare ab omni operatione, ſic, ꝙ nullam operationem habeat. Reſpondet doctor hic; ꝙ non: quia non poteſt ceſſare ab actu: niſi mediante imperio ſuo. & illud imperium eſt uelle ceſſare, & illud uelle ceſſare, eſt actus uoluntatis.

Vnde ibi quæritur. & eſt magna difficultas de non continuatione actus. Quærunt doctores: quid eſt uoluntatem non continuare actum. Vnde Gregorius. Occham. Petrus de Alia cò dicunt: quod non continuare actum, eſt non uelle habere actum.

Quid ẽ uolũtatẽ nõ cõtinuare actũ.

Ex quo ſequitur, quòd ad hoc quod uoluntas non continuet, non requiritur actus poſitiuus: ſed eſt ſolum uoluntatẽ non uelle. Scotus dicit ibi oppoſitum, puta, ꝙ nõ continuare, eſt per actum poſitiuum uoluntatis: puta per uelle ceſſare. Et per iſtud poſſet fortè inquiri de peccato omiſſionis: utrũ peccatum omiſſionis poſſit fieri ſine actu poſitiuo uoluntatis: puta ſine hoc, quòd uolo omittere iſtum actum.

¶ De iſto articulo, &c.

Doctor noſter quærebat in iſto articulo, Vtrum uoluntas poſſit neceſſitari. Viſum eſt, quòd pro concluſione omnium doctorum: quòd uoluntas poteſt neceſſitari, & quod neceſſitas non repugnat libertati. Iſtud fuit oſtenſum de uoluntate diuina: reſpectu duorum: puta in diligendo ſe: & producẽdo ſpiritumſanctum. neceſſariò ſe diligit: & neceſſariò producit ſpiritum. & producitur a uoluntate per modum amoris.

Voluntas diuina liberè & neceſſariò uult duo

Erat difficultas de uoluntate creata. Dictum eſt, ꝙ uolũtas creata beata neceſſitatur: & in uidendo Deum: & in diligendo eum. Reſtat ſemper difficultas de uoluntate creata uiatoris: Et ponit doctor talem propoſitionem. Ibi ſaltem probabiliter poteſt dici.

Concluſio doctoris eſt talis. Quòd uiator qualitercunque apprehendit Deum: uel ultimum finem: ſiue in uniuerſali, ſiue in particulari: quantum eſt de ſe, non neceſſitatur ad diligendum Deum. Immo poteſt non diligere Deum. Iſta concluſio tenebitur poſtea in ſecundo articulo: ubi magis declarabitur.

Reſtat nunc una difficultas. Vtrum uoluntas infinita, puta Dei, ſic uelit aliquam creaturam eſſe, uel ſaluari: quod non poſſit eam uelle non eſſe: uel non poſſit ei non dare uitam æternam. Exemplum: uoluntas Dei uult dare beatitudinem Petro: utrum poſſet uelle non dare ſibi? Reſpondet doctor per diſtinctionem omnium doctorum Duplex eſt neceſſitas, ſcilicet neceſſitas immutabilitatis, & neceſſitas ineuitabilitatis. Tunc dico, quòd neceſſitas immutabilitatis: ideſt quę non poteſt mutari: ſaltem ubi, poteſt eſſe mutatio: & quia in Deo non poteſt eſſe mutatio. Ideo Deus quicquid uult, uult neceſſariò neceſſitate immutabilitatis: etiam circa creaturas. Sed dices iſtud in: in compoſitione ſemper aliquid importet. & dico ibi quid negat ly in? Reſpondet doctor, quòd ly in, negat actum ſuccedere actui. Sic quòd eſt ſenſus: Deus uult neceſſariò, neceſſitate immutabilitatis Petrum ſaluari, ideſt ſic uult, quod actus oppoſitus nunquam ſuccedet in Deo. quod oſtendo: quia ſi actus oppoſitus ſibi ſuccederet: Deus ſucceſſiue duos actus haberet. quod eſt impoſſibile: quia iſtud argueret mutabilem mutationem in Deo noſtro. Quicquid ergo Deus uult circa creaturas, uult neceſſariò neceſſitate mutabilitatis.

Vtrũ Deus uelit Petro uitã æternã ꝙ nõ poſſit cauſa ſibi non uelle. Duplex neceſſitas.

Quid ẽ Deũ uelle aliqd neceſſariò, neceſſitate immutabilitatis.

Alia eſt neceſſitas ineuitabilitatis. & dico, quòd iſta neceſſitas ineuitabilitatis duas negationes importat. Importat, ꝙ actus oppoſitus ſibi non ſuccedet: neque poteſt in oppoſitum. & ſic dico, quòd Deus ad extra, ideſt circa creaturas, nihil uult neceſſariò, neceſſitate ineuitabilitatis patet: quia quicquid uult circa creaturam, poteſt non uelle. Exemplum. quæratur, utrum Deus neceſſariò uelit dare beatitudinem Petro: Primo uult neceſſariò neceſſitate immutabilitatis, ut uiſum eſt. Eſt ergo difficultas: utrum uelit neceſſariò, neceſſitate ineuitabilitatis. quod nihil aliud eſt quærere, niſi, utrum ſic uelit, quod non poſſit non uelle. Iſta materia tangit materiam de prædeſtinatione, & de reprobatione, quæ adhuc in iſta quæſtione tangetur.

Quid importat neceſſitas ineuitabilitatis.

Et breviter omnes doctores catholici ſtant in uno, quòd quicquid Deus uult ad extra, ideſt circa creaturam, merè contingenter uult, ideſt ſic uult, quòd poteſt non uelle illud. ut ſi uult dare beatitudinem Petro; ſic uult, quòd poteſt nolle ſibi non dare. Et ſic circa creaturam, neceſſitabitur, neceſſitate ineuitabilitatis: quia ſi uult, poteſt non uelle. ſi uult dare, poteſt uelle non dare; &c. Et ſic patet quomodo uoluntas increata neceſſitatur: & reſpectu quorum neceſſitatur: & qua neceſſitate neceſſitatur.

Conſenſus omnium catholicorum doctorum.

Vltertus eſt notandum pro uno uerbo. Quod dicit ibi doctor de coactione uoluntatis, utrum uoluntas poſſit cogi. & iſta quæſtio eſt tam de uoluntate creata, quàm de uoluntate increata. Et dicitur communiter, quòd uoluntas non poteſt cogi.

Ideo ponitur talis concluſio. Licet uoluntas poſſit neceſſitari: tamen non poteſt cogi. dico uoluntas tam creata, quàm increata.

Volũtas nõ poteſt cogi.

Et eſt notandum, quòd cogi, & uiolentari, idem ſunt in materia theologica. Sed uiolentari eſt recipere aliquid contra naturalem eius inclinationem. Exemplum. lapis uiolenter mouetur ſurſum: quia recipit motum ſurſum contra naturalem eius inclinationem. Ideo uideamus ſi uoluntas poſſit recipere aliquid contra naturalem eius inclinationem: quod ſi poſſit, uiolentabitur, & cogetur. ſi non uiolentabitur: neque cogetur. Sed ſic eſt, quòd non poteſt recipere aliquid contra naturalem inclinationem. Patet, uoluntas non recipit: niſi ſuos actus: puta uelle, & nolle. & habitus qui generantur ex talibus actibus. nec Deus poſſet facere, quòd reciperet aliud. & ad omnia iſta inclinetur uoluntas. Quod oſtendo: quia pro regula: quælibet potentia habet naturalem inclinationem ad ſuas operationes, & ad habitus ſequentes illas operationes: ſicut lapis habet naturalem inclinationem deſcendere deorſum. Et ideo reſpectu illorum a quocunque capiet, non uiolentatur; neque cogitur. Et ſic licet uoluntas neceſſitetur, non poteſt tamen cogi: neque uiolentari.

Cogi. & uiolentari idẽ ĩ Theologia.

Nihil recipit uoluntas contra ſuam inclinationẽ

De secundo principali. Doctor in iſto ſecundo articulo uult reſpondere ad quæſtionem, in qua quærebatur: utrum cum libertate uoluntatis, ſtet neceſſitas. ſic uidelicet, quòd poſſit dici, uoluntas libere habet iſtum actum; & neceſſariò. Tunc quærit: utrum iſtud copulatum poſſit eſſe uerum? Reſpondet doctor: cum libertate uoluntatis, ſtat neceſſitas reſpectu unius. & eiuſdem actus, & obiecti. ita ꝙ uolũtas habet unum, & idem libere, & neceſſariò. Probat doctor noſter iſtam concluſionem duabus auctoritatibus, & aliquib. rationibus.

2. art. prin.

Propoſitum quæſtionis. Concl. Scoti

Prima auctoritas eſt auctoritas Auguſtini: & debet ſic formari auctoritas. Homo eſt a Deo productus qui benè, & malè agere poteſt. ſic quòd ſi benè, præmiabitur: ſi malè, punietur. Vltra dicit Auguſtinus. Homo ſic eſt productus cum uoluntate, quòd habet nolle circa infelicitatem, & miſeriam, ſic quòd non poteſt uelle: Item circa Deum habet uelle, ſic, quòd non poteſt habere nolle. Tunc ſic: quod perfectionis eſt, non debet negari a uoluntate, niſi ſit ratio cõueniens, uel auctoritas. Sed perfectionis eſt, ꝙ uoluntas determinetur ad bene agendum, ſic, ꝙ non poſſit malè agere. i. ſic ꝙ non poſſit uelle peccatum: & non habetur auctoritas, neque ratio iſtud negans conuenire uoluntati. ergo iſtud non eſt negandum de uoluntate. Vnde hoc quod eſt beatos nõ poſſe malè agere nõ tollit libertatem uoluntatis: ergo neceſſitas benè agendi, ſtat cum libertate.

Secunda auctoritas eſt Anſelmi Et formatur ſic. Illud quod decet & expedit alicui, ſic ꝙ non poteſt illud perdere, liberius ſibi conuenit, quàm quòd poſſit illud perdere, ſed non poſſe illud perdere importat quandam neceſſitatem. Igitur. Vnde uult habere Anſelmus, ex iſta auctoritate: ꝙ habens actũ bonum: & non poſſe perdere illum, non tollit libertatem in illo: ſed reddit illum magis eſſe liberum. Vnde decet, importat honeſtatem: expedit, importat utilitatẽ. expedit hominem mori. i. utile ẽ oportet. importat obligationem: uel neceſſitatẽ, etiam tenetur.

Quid notẽt hæc uerba, decet. & expedit.

ITEM probatur ratione. Et formatur ſic ratio. Dictum eſt quòd Deus neceſſariò diligit ſe, & ſuam bonitatem, ita quòd non poteſt ſe non diligere: & tamen merè libere ſe diligit: ergo cum libertate ſtat neceſſitas. minor probatur: puta ꝙ Deus liberè ſe diligat: quandocunque aliqua potentia operatiua uult unum in ordine ad aliud, illa duo uult æqualiter, & ſub eodem modo uolendi: ſed ſic eſt, ꝙ Deus merè liberè diligit creaturam propter ſe: ergo liberè diligit extrema, puta creaturam, & ſe. unde ꝙ diligit creaturam propter Deum liberè, patet, non aliter diligit creaturam, quam eam producat; pro ducit eam libere. ergo diligit eam liberè.

Per unū, et eūdē actum uolumus media ac finē.

Pro declaratione iſtius textus, eſt notandum, primo, quòd eſt hic de mente Scoti: quòd per unum, & eundem actum, uo lumus media & finem. Vlterius eſt de mente doctoris, quòd quando circa aliqua duo poſſunt eſſe duo actus, circa illa poteſt eſſe unus actus collatiuus, quod ſi ſit in intellectu, erit repreſentatiuus illorum duorum: ſi in uoluntate, terminantur ad duo Et hoc tenent Occham, de Aliaco; & ferè omnes alii doctores: niſi Gregorius: etiam tenet de nouo caſtro. qui opti ma argumenta facit contra de Ariminum.

PRAETEREA ſecundo arguitur ſic Actio & operatio, quę eſt circa finem ultimum, eſt perfectior actio, quæ potētiæ poſſit conuenire: ergo perfectionis erit, ꝙ illa actio firmetur, & neceſſariò ſibi conueniat. Exemplum. perfectior actio uoluntatis eſt circa finem ultimum: puta diligendo Deum ergo perfectionis eſt, ꝙ habeat illam dilectionem firmiter, & neceſſariò. ergo cum illa libertate, ſtat neceſſitas.

Sequitur corollarium de mente doctoris, ꝙ perfectius bonū quod poſſumus habere, eſt diligere Deum.

PRAETEREA arguitur ſic. Conditio perfectionis alicuius potentiæ non repugnat illi quod eſt de intrinſeca ratione illius potentiæ: Sed neceſſariò habere actum circa ultimum finem, eſt perfectionis uoluntatis: ergo non repugnabit illi quod eſt intrinſeca ratio ipſius uoluntatis: ſicut eſt ipſa libertas. Vo de de mente doctoris eſt, quòd libertas eſt de intrinſeca ratio ne uoluntatis: ſicut differentia eſt de intrinſeca ratione alicuius.

Libertas eſt de rōne uo luntatis.

Quid uolun tas

Vnde uoluntas diffinitur ſic: eſt appetitus liber: appetitus, pro genere: liber, loco differentiæ: ergo libertas eſt de intrinſeca ratione ipſius uoluntatis: ergo illud quod eſt perfectionis uoluntatis, non repugnabit illi libertati: ſicut eſt neceſſitas agendi.

Si quæratur. Vnde oenit, ꝙ Deus neceſſariò diligit ſe, & cō tingenter diligit creaturas? Reſpondet doctor non eſt quærē da ratio eorum, quorum non eſt ratio. Si quis quærat: quare homo eſt animal rationale? Dico ꝙ non eſt ratio. Vnde dicit doctor: principiorum non eſt ratio. Vnde non eſt aliqua ratio: quare omne totum eſt maius ſua parte.

Principiorū non eſt rō.

Prime in practicis.

Ad propoſitum. Iſta propoſitio: Deus diligit ſe: ſeu uult bo nitatem ſuam, eſt propoſitio immediata, non poteſt oſtendi. non eſt ergo ibi quærenda ratio. Iſta propoſitio in practicis: Deus diligit ſe: Deus eſt diligendus eſt principium. Ideo ſicut in ſpeculatiuis non eſt quærenda ratio principiorum; ita nec in practicis.

¶Nam imperfectionis, &c.]

Dic mihi quid eſt liberè agere? Et arguitur ſic. Liberè agere, eſt ſic agere, quòd quando agens agit, poteſt non agere: ergo cum libertate nunquam ſtat neceſſitas. Reſpondet doctor noſter, quòd iſtud argumentum procedit ex ignorantia huius, quod eſt liberè agere: & contingenter agere. Vnde libe rè agere, non eſt non poſſe agere quando agens agit, ſed ad cō placentiam, & eligibiliter; quaſi ſe determinare ad agendum ſiue contingenter ſe determinet: ſiue neceſſariò. Capiamus o num exemplum Voluntati præſentatur unum obiectum: quod determinat uoluntatem: uel trahit quaſi uoluntatem ad habendum actum circa illud? Ipſamet ſe determinat ad hoc. & iſtud ſe ſic determinare. i. habere actum. eſt libertas ſeu liberè agere.

Quare uolū tas liberè agit.

Ex quo ſequitur, differentia quæ eſt inter liberè agere; & naturaliter agere. Naturaliter agere, non eſt ſe determinare ad agendum; ſed ab alio determinatur: puta, uel ab illo, quod approximat agens ad paſſum: uel ab illo, quod remouet impedimentum.

Simul ſtare nō poſſunt libere agere & naturali ter agere re ſpectu unius actus.

Ex quo ſequitur, quòd eſt mens doctoris: quòd iſti duo modi, non poſſunt ſimul ſtare, reſpectu unius actus & obiecti: puta libere agere, & naturaliter agere: Quia liberè agere, eſt ſe determinare ad agendum: & naturaliter, ab alio. Ideo dicit doctor noſter hic, ꝙ imperfectionis eſt, determinari ad poſſe-rius: puta ꝙ ſi Deus neceſſariò determinaretur ad creaturam, imperfectionis eſſet. Sed ꝙ neceſſariò determinetur reſpectu ſui: puta diligendo ſe: perfectionis eſt.

¶De tertio principali, &c.]

Conſequenter doctor noſter uult reſpondere ad tertium articulum. Qui eſt utrum cum libertate, poſſit ſtare neceſſitas naturalis. Viſum eſt, quòd poteſt ſimul ſtare neceſſitas ſimpliciter. i. ꝙ liberè producat, & neceſſariò; ſed utrum liberè, & naturaliter. i. ad modum entis naturalis ſic quærtitur. Reſpondet doctor adducendo opin. Heur. de Gandauo: quę ſtat in aliquibus propoſitionibus. 3 arti. prin.

Opi Hen.

Prima propoſitio. Cum libertate uoluntatis, ſtat neceſſitas naturalis, reſpectu alicuius productionis. Et dicit, ꝙ reſpectu ſpirationis, qui eſt actus notionalis: ita ꝙ uult dicere Henricus, ꝙ ſpiritusſanctus producitur liberè: quia a uoluntate: & neceſſariò; notum eſt. & naturaliter.

Et ponit ibi unam regulam falſam. Nihil poteſt produci ſi mile in natura producenti, niſi producatur naturaliter: Sed ſpiritusſanctus eſt ſimilis patri, & filio in natura: quia quilibet eorum eſt Deus.

Ex quo infert iſta Henricus, quòd uoluntas inquantum eſt uoluntas, idest in ratione potentiæ, non poteſt eſſe principium alicuius, quod eſt ſimile producenti. Probat: quia ſi non bis uoluntas poſſet producere aliquid ſimile producenti in natura.

Ex quo infert aliud corollarium Henricus. Volūtas patris, & filii, eſt principium elicitiuum ſpiritusſancti, non inquantum eſt potentia libera: ſed inquantum eſt fundata, idest annexa per identitatem eſſentiæ diuinæ. & ratione illius identificationis.

Ex quo ſequitur, ꝙ Henricus uult habere, ꝙ uoluntas patris, & filii, inquantum eſt uoluntas & libera, habet unam neceſſitatem: puta diligendi Deum. & habet aliam neceſſitatem inquantum ipſa eſt fundata. i. identificata cum eſſentia diuina. & tunc habet aliam neceſſitatem: puta neceſſitatem naturalem. & ſecundum illam producit ſimile in natura.

Dicit ultra Henricus, quod iſta neceſſitas naturalis, quam habet propter identitatem quam habet cum eſſentia diuina, non præuenit libertatem uoluntatis: ſed quodammodo con comitatur. & propter hoc, quod concomitatur libertatem, ſtat libertas: ergo libertas ſtat cum iſta neceſſitate naturali.

Ex iſtis infert Henricus, quod non eſt inconueniens, quòd multæ ſint propoſitiones neceſſariæ. aliter tamē & aliter. dat exemplum. Iſta eſt neceſſaria. Deus neceſſariò uiuit, neceſſitate naturali. quia naturæ conuenit uiuere. Sed dices: quid intel ligis per uiuit, idest habere actus uitale. puta actus intellectus & uoluntatis: Deus neceſſariò intelligit; neceſſaria eſt, neceſſitate intellectualitatis, determinantis potentiam ad intelligendum.

Reg. uera

QVICQVID ſit de facto, poteſt ſumi regula uera, quòd potentia naturalis, ſicut eſt intellectus determinatur ad intelligendum ab intelligibili, & aliquando a uoluntate. Et hoc eſt quod hic dicebatur, quòd agens naturale, ſemper determina tur ab alio. & magis uidebimus in fine iſtius quæſtionis. Sed iſta. Deus neceſſariò ſpirat ſpiritumſanctum eſt, neceſſaria neceſſitate naturali, non præueniente libertatem uoluntatis, ſed concomitante. Similiter iſta. Deus neceſſariò amat ſe, eſt neceſſaria neceſſitate naturali, conſequente infinitatem. Ita ꝙ ſi quis quæſtat: quare Deus neceſſariò amat ſe? quia Deus eſt infinitus. Sic breuiter quicquid ſit, parum eſt curandū de iſta diuerſitate neceſſitatis. Propoſitiones ſunt ueræ in hoc, ꝙ omnes ſunt neceſſariæ. ſed ponere illam diuerſitatem neceſſitatis. non eſt opus, nec utile.

¶Contra iſtud, &c.]

Sco. arg. con tra Henr.

Contra iſtam opinionem arguit doctor noſter, faciliter, & breuiter. Et ſic formatur ratio. Voluntas non poteſt propter identitatem quam habet cum eſſentia diuina, habere neceſſitatem aliam, quàm neceſſitatem liberam. ergo tu malè dicis, quòd propter hoc, quod fundatur, idest identificatur cum eſſentia diuina, trahit unam neceſſitatem naturalem. Antecedens probatur: illud quod fundatur, uel identificatur cum aliquo, non poteſt habere plures neceſſitates, quàm illud cum quo identificatur. Et tamen ſi uoluntas propter identitatem, quam habet cum eſſentia diuina, haberet neceſſitatem naturalem, haberet tunc duas neceſſitates, & eſſentia diuina nullam habet: niſi forte neceſſitatem eſſendi, & ſic uoluntas diuina haberet plures neceſſitates, quàm eſſentia diuina: haberet unā reſpectus actus notionalis: idest

ideſt reſpectu productionis ſpiritus ſancti: quæ uocaretur neceſſitas naturalis: & haberet unam qua neceſſario diligeret ſe: & ſic haberet plures, quàm eſſentia diuina. quod eſt impoſſibile.

¶Præterea, &c.]

Memoria in diuinis producit filium, ideſt intellectus cum eſſentia diuina, quæ faciunt memoriam fœcundam, producũt filium neceſſariò, & naturaliter: quia intellectus eſt potentia naturalis. Similiter uoluntas & eſſentia diuina, quæ eſt præſens uoluntati in ratione diligibilis, producunt ſpiritum ſanctum, & liberè, & neceſſariò: ſed propter iſtud: puta quòd eſſentia eſt præſens uoluntati, non trabitur aliqua neceſſitas. ergo male dicis Henrice, ꝙ in iſta ſpiratione. uoluntas trehit quandam neceſſitatem naturalem. Iſtud argumentum Sco. cõcludit uerum.

¶Si intelligeret, &c.]

Dicit doctor nolendo totaliter confundere iſtum Henricum, quòd ſi Henricus uellet intelligere, quòd uoluntas cum aſſiſtentia eſſentiæ diuinæ in ratione obiecti amabilis, producit ſpiritum ſanctum, optimè diceret: & ſumus cum ipſo. Sed dicendo, quòd uoluntas propter identitatem quam habet cũ eſſentia, trahit ſibi unam neceſſitatem: hoc non eſt intelligibile. Et in hoc non concedimus eum: ſed ſimpliciter eſt negandus. Vnde quando ſpiritus ſanctus producitur, neceſſariò producitur. & illa neceſſitas, eſt ex parte utriuſque extremi: puta ex parte eſſentiæ diuinæ: & ratione potentiæ: & non ab idẽtitate quam habet cum eſſentia diuina. Breuiter ergo dubius eſt iſte Henr. obſcurus, & confuſus: nec ſua dicta uidentur habere aliquam probabilitatem.

Nota, quod pater producit filium tãquàm principiũ quod, ideſt eſt ſuppoſitum producens. Sed memoria fœcunda producit, tanquàm principium quo; ſicut Petrus intelligit, & tanquàm principium quod producit intellectionem: & intellectus tanquàm principium quo producit intellectionem.

Reſpondet Sco. ad 3. articu. quæſt.

¶De iſto tertio articulo, &c.]

Intendit reſpondere ad tertium articulum in quo quęritur utrum cum libertate uoluntatis poſſit ſtare neceſſitas naturalis. quod nihil aliud eſt quęrere: niſi: utrum ſtet, ꝙ aliquod agẽs agat liberè, & neceſſariò neceſſitate naturali? Reſpondet doctor, ꝙ natura poteſt capi dupliciter. Vno modo generaliter, ut conuertitur cum entitate. & tunc omne ens, dicitur eẽ ens naturale, ideſt habens entitatem.

Dupliciter capitur natura.

Tunc ponitur talis propoſitio. Aliquod ens poteſt eſſe ens naturale, & liberum: ut ipſa uoluntas eſt ens liberum: agens liberum. capiendo ergo naturam pro entitate: uoluntas eſt ens naturale, ideſt habens entitatem. & ſic non quærit dubium. Alio modo capitur natura ſtrictè, ut diſtinguitur contra ens liberum. Sicut capit philoſophus in ſecundo phyſicorum: ubi dicit, quòd agens diuiditur in agens naturale: & agens liberum.

Pro declaratione iſtius ſupponamus unum de mente doctoris. Puta quòd agens diuiditur in agens naturale: & in agens liberum. ſic uidelicet, quòd omne agens, uel principium actiuum: uel eſt agens naturale: uel agens ſecundum propoſitum.

Diuiſio agẽtis. ſecundũ Sco.

Vult habere ultra doctor. Quòd quando loquimur de agente naturali; ſemper loquimur de agente naturali, ut diſtinguitur contra liberum: ſeu ſecundum propoſitum. Dices, ꝙ nullus ponit iſtam diſtinctionem quam tu ponis. Reſpondet doctor, ꝙ immo multi doct. ponunt iſtam diſtinctionem. Primo Ariſt. ponit eam in ij. phyſ. ubi diuidit cauſam actiuam. dicẽs ꝙ duplex eſt cauſa ſeu principium actiuum. ſ. ſecundum naturam: & ſecundum propoſitum.

Et eſt notandum. Quòd Ariſtoteles ibi declarat, quid ipſe intelligit per agens ſecundum propoſitum. & dicit, quòd per agens ſecundum propoſitum, intelligit omne agens quod agit per uoluntatem. Et dicit ibi Ariſtoteles, quòd omne agens ꝑ ſe reducitur, uel ad agens ſecundum naturam; uel ad agens ſecundum propoſitum. Ita quòd benè ſequitur: iſtud eſt agens per ſe: ergo eſt agens ſecundum naturam, ſeu naturale: uel ſecundum propoſitum.

Dicit ultra doctor, quòd Ariſtoteles ix. metaphyſic. capit. quinto, ponit iſtam diuiſionem: ſed ſub aliis terminis. & dicit quòd duplices ſunt potentiæ: quædam ſunt potentiæ rationales: & quædam ſunt potentiæ irrationales. Et uult habere, quòd potentiæ irrationales ſunt illæ, quæ neceſſariò agunt poſito obiecto: ſicut omnes potentiæ cognitiuæ, & ſenſitiuæ.

Ex quo ſequitur, ꝙ etiam intellectus uocatur potentia irrationalis: quia neceſſariò agit poſito obiecto non impedito. Vnde non eſt in poteſtate intellectus inquantum intellectus: quin intelligat obiecto debità approximato: non impedito. uerum eſt, ꝙ poteſt diſtrahi per uoluntatem: ſed hoc non erit ex parte ipſius intellectus.

¶De hac, &c.]

Dicit etiam, ꝙ Auguſtinus ponit iſtam diuiſionem, v. de ciuitate: ubi dicit, quòd duplex eſt cauſa, ſ. cauſa naturalis: & cauſa uoluntaria.

Princ. actiuũ quot modis nõatur.

Ex quo infert Auguſtinus: quòd agens ſeu principium actiuum, poteſt multis modis nominari, ſcilicet ſex modis. quia agens ſecundum naturam poteſt nominari tribus modis. Primo nominatur agens, ſeu principium naturale. Secundo nominatur principium irrationale. Tertio uocatur principium ſecundum naturam. Similiter principium ſecundum propoſitum nominatur tribus modis, ſ. principium ſecundum propoſitum, principium liberum: & principium rationale.

Quãdo actio eſt ab agẽte naturali & libero, quõ debẽt nõiari

Quærit nunc doctor. utrum quando agens liberum agit cũ aliquo agente naturali: utrum talis actio debeat dici naturalis, uel libera.

Pro declaratione ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima. Cum uoluntate, ſæpe concurrit agens naturale Exẽplum. quandocunque uoluntas imperat efficaciter alicui alteri potentiæ: tunc cum uoluntate concurrit agens naturale. exemplum. ut uoluntas uult moueri: tunc motus qui fit ẽ a duobus agentibus: & a uoluntate, & a potentia motiua. potentia motiua, eſt agens naturale. Voluntas eſt agens liberum. iſte motus ergo, fit ab agente naturaliter, & liberè. tũc quęrimus: utrum debeat dici naturalis, uel ſecundum propoſitum? Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem.

Prop. Sco.

Quandocunque uoluntas. & aliqua potentia alia cõcurrit ad unum effectum, tunc actio, uel illa effectus, debet denominari a uoluntate, & non ab alia potentia. Cuius ratio eſt: quia uoluntas eſt ibi principale agens. quia imperat alteri potẽtię: & alia potentia ſibi ſubiacet. quo ad imperium. Ideo uolũtas eſt ſemper ibi principale agens: & ab ea fit denominatio. Et ſecundariò iſti actus aliarum potentiarum, dicuntur eſſe boni, uel mali, pro quanto imperantur a uoluntate: quia ſi non imperarentur, non eſſent boni, neque mali: quia ſimpliciter eſsẽt actus naturales: ſicut deſcenſus lapidis deorſum. Exemplum. uidere mulierem ad fornicandum: non eſt bonum: neque malum: niſi imperaretur a uoluntate.

¶Vbi uult, &c.]

Ex quo infert doctor noſter, ꝙ intellectus ſubiacet appetitui ſeu uoluntati: ita quòd eſt ſub imperio uoluntatis.

Ex quo infert ulterius, quòd ſicut intellectus eſt ſub imperio uoluntatis, ita illa quæ ſunt in intellectu: ſicut eſt ſcientia. Ex quo ſequitur, quòd dato, quòd in intellectu ſunt multę ſpecies intelligibiles, multi ſunt habitus, non tamen oportet, ꝙ intellectus ſecundum omnes illos intelligat: quia illa etiã ſubiacent imperio uoluntatis, ſic uidelicet, quòd intellectus mediante imperio uoluntatis, poteſt uti multis ſpeciebus ſimul, & ſemel. Patet per unam experientiam: quando quis nos alloquitur de Roma: formamus unam ciuitatem de nouo ex multis ſpeciebus multarum rerum: intellectus utitur omnibus illis: & facimus unam ciuitatem, quæ nunquàm fuit nec erit.

¶Ad propoſitum dico, &c.]

Reſolut. Sco.

Dicit doctor pro concordia iſtius, duas propoſitiones.

Prima. Impoſſibile eſt, ꝙ aliquod agẽs reſpectu unius actionis, & obiecti, ſit agens naturale, & liberum.

Alia propoſitio. Licet ſit impoſſibile, ꝙ idem agẽs reſpectu unius actionis, & obiecti, ſit agens naturale, & liberum: tamen cum agente libero: puta cum uoluntate, poteſt concurrere agens naturale. & tunc illa actio accipit denominationem ſuã ab agente libero, tanquàm a principali agente.

¶Sed quæritur unde eſt, &c.]

Quærit doctor. uoluntas aliquando neceſſariò agit: quare tunc non dicitur agere naturaliter.

Et arguitur ſic. Agens dicitur agere naturaliter, quia determinatur ad ſic agendum: Sed uoluntas non poteſt magis determinare, quàm ꝙ agit neceſſariò; ergo tunc quando agit neceſſariò, dicitur agere naturaliter.

¶Reſpondeo, &c.]

Differentia inter agens naturale & agens liberum.

Reſpondet doctor ad iſtud argumentum, ponendo differentiam inter agens naturale: & agens liberum; dicẽs, illud agens ideo dicitur agere naturaliter: quia determinatur ab alio ad ſic agendum. Exemplum. Intellectus naturaliter intelligit lapidem, quare dicitur ſic agere uel intelligere naturaliter, quia determinatur ad ſic agendum ab obiecto, uel habitu, uel a uoluntate. Sed agens liberum, nunquàm poteſt eſſe primum

agens: qnie ſemper præluppoſit actionem lutellectus: quia nihil uolitum, niſi præcognitum: Ideo ſemper præſupponit actionem intellectus. Et dico, quòd uolunies ideo dicitur liberè agere: quia ad agendum non determiuatur ab alio: ſed ſeipſa ſe determinat ad ſie agendum. Eaemplum. quautumcunqne aliquid præſentetur uolontati; ſemper uſt in poteſtate uoluntetis ad hebendum actum circa illud: uel non babendum.

Dicit ultre doctor, quòd aliquid dicitur determinetı dupliciter. Vno modo quo ed hoc quod eſt aliquid habere: ſicut cęlum determinatur ad rotunditatem ſuam: & ignis ad caliditatem, ideſt quo ad hoc quod eſt habere talem naturam. Et ſic uo'untes benè determinatur ab illo qui producit uoluntatē: quia determinatur ad hoc quod eſt eſſe taliteutitetis.

Regula.

Vnde regula. Vnumquodque determinatur a producente, qnod hebeat talem neturem, nel eſſe: & uoluntas benè determinetur.

Alio modo aliquid determinetur quo ad hoc quod eſt egere, ſic, ꝙ ex natura ſue non poteſt in oppoſitum: & ſic graue determinetur ad hoc qnod eſt deſcendei e deorſum. ſic, ꝙ ex netura ſua non poteſt non deſcendere, uoluntas, ſic non determinetur ad ectionem: qnie quendocunque uoluntes agit poteſt in oppoſitum. poteſt oon egere: quia poteſt ſuſpendere actionem ſuam.

¶ [Si autem dicas, &c.]

Quærit nunc doctor noſter, nnde eſt, qnòd graue deſcēdens deorſum non dicitur deſcendere liberè? Dices: quia iſte deſcēſus eſt neceſſarius, ſeu neceſſariò ſit, quod repuguat nolūtati. Contra. Iem dictum eſt, ꝙ cum libertate ſtat neceſſitas: ergo neceſſitas nou impedit libertatem.

Pro ſolutioue iſtius poteſt poni prima ſolutio: quæ eſt. Q̄d qnando grane deſcendit deorſum, ſe non determinet ed talē deſcenſum; ſed determinatur a grauitate ſua, trahente & mouente graue deorſum. Ite ꝙ non eſt in poteſtate ſua uoo deſcendere deorſum: qnia ſe non determiuet ad boc, ſicus uolūtas, quæ ſe determiuat ed omnia illa.

Dicit ultra doctor, quòd ſicut eſſa rei diſtinguitur ab eſſe alterius rei, ita modus eſſendi actus illius rei, diſtinguitut a modo & eb actione: & a modo egendi alterius rei: Sed ſic eſt, ꝙ greue, & uoluntas ſuut duæ res ſpecie diſtinctæ: ergo habent aliud & aliud eſſe, alium & elium modum agendi. Ita breuiter, ꝙ Scotus nihil aliud vult habere ibi: niſi ꝙ uoluntes libeeè agit. & greue naturaliter deſcendit deorſum: quia eſt hoc. & hoc. eſt hoc: quod nibil aliud eſt, quàm, quie hoc eſt talis naturæ: & hoc eſt talis naturæ.

¶ [Ad argumentum in contrarium, &c.]

Arg. in oppoſitum deducitur.

Finaliter doctor uuls ſoluere argumentum io pede quęſtionis, quod ſic incipit. Contre v. de tri. &c. Et formetur ſic ergumentum. Neceſſites non eſt compoſſibilis cum libertate. ergo mele dictum eſt iu tota iſta quæſtioue. ubi dictum eſt, ꝙ neceſſitas eſt compoſſibilis cum libertate.

Arguitur ſic. Illud non eſt compoſſibile, cum libertate, q̄d afficit aliquid, dato ꝙ nolimus. ſed neceſſitas iſtud fecit, ſicut petet de neceſſitete mortis. Morior, dato, ꝙ nolim. & tameu nullus diceret, quòd quæ ſic eueniuns liberè uobis eueniant. ergo euiſtis uidetur, quòd neceſſitas noo ſit compoſſibilis cum libertate.

¶ [Et ſequitor, &c.]

Item neceſſitas dicitur quando aliquid neceſſeriò ſit; uel neceſſariò ſiet: & iſtud non eſt compoſſibile cum libertate uoluntatis: puta quòd hoc neceſſariò eueniat. Item abſurdum eſt dicere, quòd neceſſites ſit cum libertate uoluntatis: quia oita Dei, & præſcientia Dei, neceſſariò conueniunt ipſi Deo ut dicit D. Auguſtinus. ergo fatuum eſt ettribuere cum libertate neceſſitatem. Item cum uolumus aliquid: dicimus illud eſſe ſub erbitrio noſtro: quod non eſſet ſi ibi eſſet neceſſitet: ergo uidetur, quod neceſſitet oon ſit compoſſibilis cum libertate.

Soluitur argum.

Ao iſtod ergumentum reſpoodet prolixè doctor per aliquas propoſitiones.

Prime eſt. D. Auguſtinus faciens iſtud argumentum, arguit contra Ciceronem qui propter arbitrium noſtrum, negauit præſcientiam Dei. Quod oihil aliud eſt dicere; niſi quod Cicero, & multi philoſopbi, dicebant, quòd iſta uon puſſunt ſimul ſtare, Deus præſciuit me currere, & ꝙ liberè ego curram & tamen ego liberè curro. Ideo negabat præſcientiem Dei. Et tutum argumentum eſſet ibi ſufficienter ſolutum: puta, ꝙ arguebat coutra Ciceronem.

Tamen doctor noſter intendit tractare multa bona puncta de iſta præſcientia Dei. Primo arguit contra Ciceronem Domine Cicero, Deus ſciuit ordinem cauſarum; quem tu concedis, & omnes philoſophi. Sed ſic eſt, ꝙ uolunrates noſtræ ſuut de uno ordine cauſerum. ergo Deus præſciuit iſtum ordinem cauſarum: puta uoluntatum. ergo ſciuit qualiter agūt iſtæ cauſæ: & ſciuit ꝙ agunt liberè: ergo cum præſcientia Dei ſtat libertes.

De præſcientia Dei mal ta dicit Sco.

Viterius quærit ibi D. Auguſtinus in iſto texto. utrum cum libero arbitrio noſtro ſtet præſcientia Dei. quod nihil aliud eſt quærere, niſi, utrum præſcientia Dei, ponat neceſſitatem in uolūtete noſtra: quia tu dixiſti, quòd cum libertate ſtat neceſſitas: utrum præſcientie Dei facit iſtam neceſſitatem? Reſpondet doctor cū D. Auguſtino, inquirendo, quæ eſt illa neceſſitas, quæ eſt compoſſibilis cum libertate uoluntatis, utrū ſit neceſſites uiolentiæ, uel neceſſitas immutabilitatis, uel neceſſites ineuitabilitatis.

Triplex neceſſitas.

Ponuntur aliquæ propoſitiones. Cum libertate uoluntetis, non aſt compoſſibilis neceſſites uiolentiæ: ſicut eſt neceſſitas mortis.

Et eſt notandum, quòd neceſſitas mortis, dicitur neceſſitas uiolentiæ: quia materie priuatur forma ad quem inclioetur, & homo quocūque modo moriatur, ſemper eſt neceſſitas uiolente. Modo uoluutas nuuquam poteſt uiolentari in recipiendo aliquem actum: qnie habet naturalem inclinationem ad omnem actum eius. Ideo talis oeceſſitas uiolētiæ, uel coactionis, nou poteſt eſſe in uoluntate. Ideo uoluntes non poteſt cogi: licet poſſet neceſſitari. ut uiſum eſt. Alie eſt neceſſitas immutabilitatis; quæ uegat oppoſitum alicuius illi ſuccedere & iſta ueceſſites eſt bene compoſſibilis cum libertete uoluntatis. Petet: uoluutes liberè habet aliquem actum; quia ed illum ſe determiuat, & nunquàm oppoſitum ſibi ſuccedet: ergo habet illum actum neceſſariò, neceſſitate immutabilitatis: ſicut uiſum eſt: ꝙ quicquid Deus uult: uult neceſſariò neceſſitete immutabilitatis.

Quicqd deus uult, neceſſariò uult, neceſſitate immutabilitatis.

Dico ultra, quòd iſta neceſſitas immutabilitatis, ſtat cum præſcientie Dei: qua quicquid Deus præſcit, ſic pręſcit, quòd nunquàm oppoſitum præſciet: ergo quicquid Deus præſcit neceſſariò præſcit neceſſitete immutabilitatis. Vnde ſi Deus ſciet Petrum ſaluendum, ſie ipſe præſcit hoc, quòd nunquàm præſciet oppoſitum: puta nunquàm præſciet iſtam, Petrus nō ſaluabitur.

Eu quo infert D. Auguſtinus, quòd cum præſcientla Dei, eſt compoſſibilis neceſſitas immutabilitatis. & illa eſt compoſſibilis cum libertate noſtre. Ideo præſcientia Dei, ſtat cum libertate noſtra: & cum libero arbitrio noſtro: puta iſtæ conſequentiæ ſunt bonæ. Deus præſcit Petrum ſaluandum: ergo Petrus ſaluabitur. & hoc facit neceſſitas immutabilitetis.

Quid prædeſtinatio.

Vnde ex iſta meteria quem aperie ibi D. Auguſtinus. propter iſtam neceſſitetem: ſequitur prædeſtinatio, & reprobatio hominum. Vnde ſicut dico de præſcientia, quæ aſt in intellectu. Ita dico de prædeſtinetioue, quæ eſt io uoluntate Dei.

Vnde prædeſtinatio, non eſt niſi propoſitum in uelle diuino dandi Petro uitem æternam: reprobatio uerò eſt non habere propoſitum dendi uitem æternam. Tunc dicit ibi D. Auguſtinus, ꝙ omnia iſta: puta præſcientie Dei, prædeſtinatio, reprobatiu, non ponunt neceſſitatem iu nobis: ſed ſemꝑ ſtat libertas iu uoluntete noſtra. Hoc eſt dicere, ꝙ dato, ꝙ Deus reprobeuerit me: ideſt hebeat propoſitum noo dandi mihi uitam æternam, poſſum ſolueri. Dices: ego poſſum ſelueri: ponatur io eſſe; ponetur: quid ſiet? ſiet pouendo illam in eſſe, quòd Deus nunquàm ſciuit me damnandum. Vnde ego non facio, quòd Deus aliquid prius non ſciuit, uel quòd ſciat oppoſitum illius quod ſciuit: ſed ego facio, quòd Deus nunquàm illud ſciuit.

Dico ultra, ꝙ ſicut ſcientia Dei, & prædeſtinatio, oon ponunt neceſſitatem io nobis, ſed ſemper ſtat libertas, ita reuelatio, ſeliem eatrinſece, non pouit neceſſitetem in uobis. Vnde quando Deus dixit Petro; ter me oegabis, eſt reuelatio extrinſeca. iſte reuelatio non ponebat neceſſitetem in Petro: qa poterat eum non uegere: & ſi dicas; ponatur caſus ꝙ non uegeuerit; tu facies ꝙ Chriſtus fuit mendax. Reſpondetur ſicut D. Andræes de nouo caſtro Cordiger. Nunc dico Hugo ſecularis, quòd ponēdo iu eſſe, cgo non poſſum facere quin Chriſtus diaerit ille uerba. Sed ego facio, quòd nou diuerit in illam ſignificationem: ſed in ſignificatioue ſecundum quam diuina eſſeutia acceptabat, ſeu ſecundum quam ſubiacet mentali diuinæ.

Alia

Alia eſt neceſſitas ineuitabilitatis. Iſta non poteſt ſtare cũ libertate uoluntatis noſtræ: quia dictum eſt, quòd neceſſitas ineuitabilitatis, negat potentiam ad oppoſitum. iſta nunquã ſtat cum libertate: neque cum præſentia Dei: quia cum hoc, ꝙ Deus præſcit Antichriſtum damnandum ſtat, ꝙ poteſt eũ ſcire eſſe ſaluandum.

¶Sed difficultas eſt, &c.]

Soluit aliam partem argumenti de uita, & præſciẽtia Dei. quomodo non inſunt neceſſariò ipſi Deo. Breuiter uita poteſt capi dupliciter. Vno modo pro actu uoluntatis: & actu intellectus. & ſic ſicut Deus non neceſſariò præſcit aliquod futurum contingens. Etiam non uult neceſſariò. & ſic præſcientia futurorum, & prædeſtinatio, quæ dicitur uita, non inſunt neceſſariò ipſi Deo. Alio modo capitur uita, pro eſſe rei. Et ſic dico, quòd uita Dei, id eſt eſſe ipſius Dei eſt neceſſe. eſſe tamen cum hoc ſtat, quòd uolũtas Dei liberè circa illud habeat actum: puta diligendo illud. ut dictum eſt, Deus liberè & neceſſariò diligit ſe. Dat unum exemplum de illo qui liberè ſe præcipitat deorſum: quando deſcendit, neceſſariò neceſſitate naturali deſcendit. & tamen liberè uult ſemper deſcendere. ergo circa illud, quod eſt neceſſarium, ſtat libertas. ergo circa vitam Dei, puta circa eſſe Dei, ſtat libertas: quia liberè ſe diligit.

Vita poteſt capi dupliciter.

Et hæc de quæſtione decimaſexta.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA.

De dilectione agitur.

DEinde quæritur: utrum actus dilectionis naturalis, ſeu dilectio, & dilectio meritoria, ſint eiuſdem ſpeciei.

Pro declaratione iſtius doctor, ſine argumentis declarat terminos. Primo quid ſit dilectio naturalis? Dicit doctor, quòd dilectio naturalis dupliciter poteſt accipi. Vno modo pro inclinatione naturali ad bonum illius cuius eſt inclinatio. Et tunc quæritur, quid eſt dilectio naturalis hominis? Reſpondetur, quòd eſt illud, quo homo naturaliter inclinatur. Et tunc uidendum eſt ad quod bonum homo naturaliter inclinatur: & reperiemus fidem dicentem, inclinamur ad ſummum bonum puta ad Deum tanquàm ad ultimum finem, ſic uidelicet, ꝙ illa naturalis inclinatio ad Deum tanquàm ad ultimum finẽ, dicatur eſſe inclinatio naturalis.

Dilectio naturalis dupliciter ſumitur, ut quid ſit.

Dicit ultra doctor, quòd iſta dilectio naturalis, quæ eſt naturalis inclinatio, eſt ſemper eadem realiter cum illo cuius eſt.

Et ponitur regula generalis. Omnis inclinatio naturalis eſt ſemper eadem realiter cum illo cuius eſt. Vt lapis inclinatur moueri deorſum: illa naturalis inclinatio lapidis, eſt ipſe lapis.

Oĩs inclinatio naturalis ẽ idẽ realiter cum eo cuius eſt

Arguitur ſic. Homo naturaliter non inclinatur ad Deum, tanquàm ad ultimum finem: ergo tu malè dicis. Antecedens probo. Res naturaliter non inclinatur ad aliquid, niſi illud poſſit adipiſci naturaliter: Sed homo naturaliter non poteſt acquirere ipſum Deum. Patet ſic: quia vel eſſet per cognitionẽ, uel dilectionem. Notum eſt, quòd non poſſumus habere naturaliter propriam cognitionem Dei: neque propriam dilectionem Dei. ergo naturaliter non poſſumus acquirere Deũ. Iſtud argumentum facit Occham, & de Aliaco. & eſt directè contra doctorem. Quia eſt mens doctoris: quòd quælibet creatura rationalis, habet naturalem inclinationem ad Deum tanquàm ad eius ultimum finem; ſeu ad ſuam perfectionem. Et iſtud fundatur in D. Auguſtino. Inquietum eſt cor meum: donec quieſcat in te. Reſpondetur hic ad Occham, ꝙ maior eſt falſa: puta iſta. Creatura rationalis non habet naturalem inclinationem ad illud, quod naturaliter non poteſt adipiſci; falſum eſt. Et ponitur regula doctoris.

Arg Occhã contra Scot. ſoluitur.

Reg. Sco.

Inclinamur ad multa: & tamen non eſt poſſibile naturaliter illa adipiſci. Vnde Chriſtus habuit gratiam ſummam, & tantam, quòd Deus non poſſet facere maiorem. & tamen habet naturalem inclinationem uniri cum alia. & tamen Deus non poſſet eum unire cum alia gratia; nec omnia agentia mũdi. Ideo argumentum tuum parum ualet.

Dico ultra, quòd creatura rationalis ad nihil magis inclinatur naturaliter, quàm ad ſuum eſſe, & ad ſuum conſeruari, & benè eſſe.

Ex quo ſequitur unum corollarium, quòd iſta non eſt nobis euidens: eſt benè uera, & fide tenenda, ꝙ omnia ſunt faciẽda propter Deum.

Ex quo ſequitur pulchrum corollarium philoſophi, naturaliter non potuerunt habere actum moraliter bonum completè, & perfectè. Patet. Lumine naturali non potuerunt cognoſcere, ꝙ omnia debent fieri propter Deum. & tamen hoc requiritur ad hoc, quòd actus ſit moraliter bonus &c.

¶Vlterius, &c.]

Dicit doctor noſter, ꝙ per iſtam dilectionem naturalem. quæ eſt naturalis inclinatio ad bonum noſtrum, non ſumus neque boni, neque mali: quia non eſt actus; ſed eſt ipſemet bonum: quia quælibet naturalis inclinatio, eſt eadem cum illo cuius eſt. Vnde bonus, malus, damnatus, ſaluatus; habet iſtam naturalem inclinationem. & de iſta dilectione, nõ eſt hic ad propoſitum: ſed de illa per quam ſumus boni.

Naturali dilectione nõ ſumus boni, aut mali

Et pro declaratione eſt notandum, quod dilectio naturalis aliquando capitur pro actu elicito ipſius uoluntatis. Et hoc dupliciter Primo pro actu uoluntatis elicito, id eſt pro uelle quo uolumus illud ad quod natura noſtra inclinatur. Exemplum. natura noſtra inclinatur ad eſſe ſuum: do tamen actum elicitum: uelle eſſe, eſt actus elicitus: ſeu amare ſe eſſe.

Dilectio naturaliter pro actu elicito dupliciter capitur.

Tunc ponit doctor talem propoſitionem. Non omnis actus elicitus conformiter ad naturalem inclinationem noſtram ẽ bonus. Exemplum. Natura noſtra inclinatur ad ſuum eſſe: inclinatur etiam ad omnia, quæ ſunt utilia ad illud eſſe, & tamẽ uolendo multa talia peccamus; non benè agimus. Ex quo infert doctor noſter, ꝙ iſta conſequentia nihil ualet. Iſte actus elicitur conformiter ad naturalem inclinationem: ergo eſt bonus; non ualet.

Alio modo dilectio dicitur naturalis: quando naturaliter poteſt haberi ſine auxilio, ſine adiutorio ſpeciali ipſius Dei. Et de iſta eſt hic ad propoſitum. Ita quod quæſtio noſtra quærit, ponendo caſum. Iſte homo quando eſt in peccato mortali: & Sortes eſt in gratia. iſte qui eſt in peccato mortali diligit Deum: iſte qui eſt in gratia diligit Deum. Tunc quærit: dilectio qua ille qui eſt in peccato mortali diligit Deum eſt naturalis; quia non acceptatur a Deo: ille qui eſt in gratia diligit Deum, iſta dilectio eſt in gratia quam Deus dedit ſibi. una ẽ ergo quaſi ſupernaturalis, & meritoria: quia a gratia. Alia uero non eſt meritoria: ſed naturalis. utrum iſtæ duæ dilectiones, ſint eiuſdem ſpeciei, uel non.

¶Sicut uoluntas, &c.]

Dicit nunc doctor noſter talem propoſitionem.

Sicut ex natura noſtra poſſumus malè agere, ita ex natura noſtra poſſumus benè agere, ſine auxilio Dei ſpeciali. Sine auxilio ſpeciali poſſum furari. Ita ex natura mea poſſum illud dimittere. Tamen magna differentia eſt: quia actus malus ẽ præter, & contra naturam noſtram. & actus bonus eſt ſecundum naturam noſtram, & inclinationem noſtram. Dices: quomodo. intelligis, quod actus malus eſt contra naturam.

Et arguitur ſic In actu malo, ſæpe delectamur: quomò ergo dicis, ꝙ actus malus eſt contra naturam? Reſpondetur. hominem ſe priuare ſummo bono, & bono ſibi debito, eſt contra naturam. Sed homo peccando ſe priuat ſummo bono, ſe priuat rectitudine quam habere deberet cum Deo. ergo facit cõtra naturam.

Vlterius tangit doctor paruam difficultatem Vtrum uoluntas noſtra poſſit elicere dilectionem conformiter ad inclinationem naturalem? Reſpondet doctor, ꝙ non ponendo talem propoſitionem.

Voluntas noſtra; & natura noſtra, inclinatur ad illam beatitudinem æternam, ad ſummum bonum: Et tamen ex puris naturalibus ſecundum proprium conceptum ipſius Dei, non poſſumus habere naturalem dilectionem Dei: quia naturaliter non poſſumus habere illum conceptum.

Non poſſumus hẽre naturaliter ꝑ prium conceptum Dei.

Et dico ibi notanter, ſecundum proprium conceptum Dei quia poſſumus diligere Deum: & diligimus eum. ſed hoc non eſt ſecundum proprium conceptum incomplexum: ſed ſecundum conceptum confuſum: & complexum.

¶De ſecundo, &c.]

Conſequenter doctor noſter uult oſtendere quid ſit actus meritorius uitæ æternæ. i. per quem poſſumus mereri, & lucrari uitam æternam.

Quid ſit actus meritorius.

Et ponit talem propoſitionem. Actus meritorius eſt actus ſpecialiter acceptus a Deo, tanquàm dignus præmio æterno.

Declarat doctor quare dicit ſpecialiter.

Pro declaratione eſt notandũ, ꝙ aliquid acceptatur a Deo dupliciter, ſ. generaliter, & ſpecialiter.

Et pono aliquas propoſitiones. Prima. Omnis res mundi, tam creata, quàm increata, acceptatur a Deo, acceptatione generali: uel generaliter. Dices quid eſt Deum acceptare omnia acceptatione generali? Reſpondet doctor, eſt Deum diligere omnia propter ſe. & quia Deus omnia fecit pro-

Duplex acceptatio Dei

propter ſe. Ideo diligit omnia propter ſe. Et iſtud diligere omnia propter ſe, eſt acceptare omnia acceptatione generali.

Ex quo ſequitur, quòd Deus acceptat dæmones, & damnatos, & peccata, & omnia, acceptatione generali. Oſtẽdo: quia omnia iſta aliquid bonitatis habent. Et quia bona ſunt, ideo Deus diligit omnia iſta propter ſe. & quòd omnia ſunt bona, patet: quia omnia iſta ſunt entia, ergo bona. Et de iſta acceptatione generaliter non eſt ad propoſitum. Alia eſt acceptatio ſpecialis: & dico quòd acceptatio ſpecialis eſt ordinare aliquid ad aliquod præmium tanquàm iuſte dignum illo præmio. Et ſi actus noſtri boni ſunt meritorii: quia ordinãtur ad aliquod præmium, puta ad gloriam æternam, tanquàm digni illa gloria æterna. Tunc quæritur parua quæſtio. Vtrum omnes actus boni noſtri, ſunt digni, & meritorii vita æterna. Reſpondetur, quòd ad actum meritorium tria requiruntur. Primo uoluntas Dei: uoluntas noſtra, & principium, puta gratia, uel charitas. Primo requiritur uoluntas Dei acceptans iſtum actum, & ordinans eum ad præmium æternum. Et dico ꝙ uoluntatem Dei acceptare actum, eſt uelle & diligere iſtũ actum, & ordinare ad vitam æternam. i. uelle iſtum actum, tanquàm dignum uita æterna.

Acceptatio ſpecialis.

Tria requiruntur ad actum meritorium.

Ex quo ſequitur dicit doctor, ꝙ actus meritorius habet duas relationes: vnam in ordine ad uoluntatem Dei, quia eſt acceptus a uoluntate diuina: & unam in ordine ad præmium ad quod ordinatur.

Actus meritorius, hẽt duas relationes.

Ex quo ſequitur hic, ꝙ principale quod facit actum noſtrũ meritorium, eſt ꝙ acceptetur tali ſpeciali acceptatione ab ipſo Deo in ordine ad præmium.

Ex quo ſequitur aliud, ꝙ ad hoc ꝙ actus ſit meritorius: nõ oportet, ꝙ ordinetur ad præmium illius qui actum facit: ſed pro quo ille actus fit. Exemplum. ego do elemoſinam pro patre: ego facio actum meritorium, iſte eſt dignus præmio: ſed cui erit meritorius illi ꝓ quo acceptatur: & iſtud patet, Chriſtus meruit. utrum ſibi: non: ſed nobis meruit. unde Chriſtus nunquàm facit actum quin non fuerit meritorius: & tamen non merebatur ſibi. Ideo oportet, quòd ſit meritorius illi, ꝓ quo Deus acceptat. Dico ultra hic, quòd in omnibus aliis a Chriſto, & extra terminum qui meretur pro alio, meretur ſibi, & magis, quàm mereatur alteri. ut ego dico miſſam pro fratre meo, ego mereor pro fratre, quòd abſoluatur a pena purgatorii. ego etiã mereor mihi: quia facio bonum actum, & mereor pro me uitam æternam, & pro illo ſolum retractionẽ purgatorii. Ideo non timeamus bene facere aliis, conſulendo, docendo, & exhortando &c. Dico ultra, ꝙ de ratione meriti non eſt, ꝙ fiat contingenter, uel neceſſario: ſed ſufficit, ꝙ ſic acceptetur acceptatione ſpeciali a Deo. Dico hic propter meritum Chriſti: Chriſtus merebatur nobis fruẽdo Deo: illa fruitio, erat eius beatitudo, & non poterat non habere ſtante ordinatione Dei. & tamen hoc non impediebat quin eſſet uerè meritum.

Dices Beatus, neceſſario fruitur Deo, ſicut Chriſtus fruebatur: quare non eſt illa fruitio meritoria, ſicut fruitio Chriſti? unde Chriſtus in inſtanti ſuæ conceptione fuit beatus, & fruebatur Deo; non autem uirgo glorioſa: bene fuit ſine peccato originali, & in illo inſtanti, Chriſtus merebatur nobis: quare beati non. Reſpondet, quòd meritum reſpicit conditiones ſuppoſiti, quod meretur. Modo Chriſtus habuit ante mortem unam conditionem quam beati non habent: quia potuit uelle licite ſibi aliquod incommodum, puta famem, frigus, ſitim, & mortem. Et propter hoc erat uiator: beati nullum incommodum poſſunt ſibi uelle; ideo nullo modo ſunt uiatores. Et ſi quæras. Vtrum reſpectus, uel relatio, quæ fit mediante actu uoluntatis ordinantis aliquid ad præmium dicatur relatio rationis, cum non fiat a ratione. i. ab intellectu? Reſpondet doctor, ꝙ relatio dicitur rationis dupliciter. Vno modo quia fit ab intellectu ſeu a ratione. & ſic iſta non eſt rationis: quia fit a uoluntate. Alio modo dicitur relatio rationis: quia diſtinguitur contra relationem realem: & ſic iſta quæ fit per actũ uoluntatis eſt relatio rationis.

Dubitatio.

Relatio dicitur rõnis dupliciter.

Ex quo ſequitur, ꝙ relationes rationis fiunt, & per actũ uoluntatis, & per actum intellectus.

Rõnes rõnis fiũt p actus intellectus, & uoluntatis

¶ Vlterius meritorium, &c.]

Nunc doctor noſter quærit de principio effectiuo ipſius actus meritorii. Et dicit, ꝙ ad hoc, ꝙ actus ſit meritorius, requiritur, quòd a duobus producatur, ſcilicet a uoluntate, & a gratia: quòd ſi unum illorum deficiat, iam actus non erit meritorius. Dicit ultra doctor, quòd ad hoc, quòd actus ſit meritorius, oportet ꝙ liberè a uoluntate producatur. Et ponitur ibi talis regula. Voluntas in omni actu ſuo ſemper libere ſe habet: & ſi aliquando neceſſitatur a cauſa ſuperiori, puta a Deo hoc non eſt tollere eius libertatem: oſtendo. uoluntatem agere ſecundum inclinationem obedientiæ, quam habet ad primam cauſam, non tollit eius libertatem: ſed ſic eſt, quòd quã do neceſſitatur a prima cauſa, neceſſitatur ſecundum obediẽtiam quam habet ad primam cauſam: ergo non tollitur eius libertas.

De princ. effectiuo actus meritorij ꝙ eſt duplex.

Regula.

Vnde eſt notandum, ꝙ quælibet res creata eſt in plena obedientia ipſius Dei ad hoc, quòd Deus faciat de ea quicquid non implicat contradictionem. ſed non implicat contradictionem, ꝙ uoluntas neceſſitetur. ergo Deus poteſt neceſſitare uoluntatem. Et dico, ꝙ ſicut aliqua res naturalis, ſicut lapis, natus eſt deſcendere deorſum: nihilominus eſt magis natus ſtare ſurſum ad uitandum uacuum, quàm ad deſcendendam deorſum: Sic dico, quod uoluntas magis nata eſt obedire primæ cauſæ, quàm ſit ad ſuum proprium actum. Dico ultra ponendo unam regulam. Quandocunque ſunt duæ cauſæ puta ſuperior, & inferior: & ſuperior agit contingenter: ſecunda agit ſimpliciter contingenter: ſed ad omnem actum uoluntatis creatæ prima cauſa agit contingenter: ergo ipſa uoluntas creata mere ſimpliciter contingenter agit.

Oĩs creatura ẽ in plena obediẽtia Dei.

Reg. de cãis ſuperiori, et inferiori.

Ex quo ſequitur, ꝙ poſſumus tenere ſimpliciter, ꝙ uoluntas beati, licet neceſſariò neceſſitate ſecundum quid, fruatur Deo, tamen ſimpliciter contingenter ibi agit.

Eſt ibi difficultas, ſuppoſito ergo quòd ad hoc, quòd actus ſit meritorius, oportet ꝙ producatur liberè a uoluntate, uel elicitiuè, uel imperatiuè. Dico nunc imperatiuè propter actus bonos qui a uoluntate imperantur; qui ſunt meritorii ſecundariò. ſicut dare eleemoſinam pauperi propter Deum: iſtud dare, eſt actus potentiæ motiuæ. & non uolũtatis: ſed quia imperatur a uoluntate, eſt ſecundario bonus.

Ponitur ibi alia regula. Nulla creatura poteſt eſſe indigna Deo tanquàm peccatrix, abſque commiſſione, uel omiſſione libera, rei licitæ.

Per hoc ſoluitur egregia quæſtio de puero non baptizato: Puer qui nunc naſcitur, eſt in peccato originali ante baptiſmum: uolo quòd moriatur ſine baptiſmo. utrum iſte damnabitur? Videtur, ꝙ tunc propter duo peccata: Primo damnabitur: quia mortuus eſt in peccato originali: damnabitur etiam quia obligabatur habere baptiſmum, & nõ habuit. ideo omiſit, ideo uidetur, quòd etiam damnatur propter iſtam omiſſionem. Ita ꝙ breuiter quæritur. utrum puer ante annos diſcretionis, obligetur ad recipiendum baptiſmum ſic, ꝙ ſi non recipiat, omittit. Reſpondetur ad iſtud per regulam poſitam, nunquàm eſt omiſſio, uel commiſſio imputabilis, niſi libera: & quia pueri ante annum diſcretionis, nihil libertatis, uel uſus rationis habent. ideo pro tunc ad nihil obligantur, ut pro tunc. i. ante annum diſcretionis: ergo iſte non damnatur niſi pro peccato originali.

De puero moriente ſine baptiſmo.

Nunc alia difficultas eſt. Tu dicis, ꝙ ad hoc, quòd actus ſit meritorius, uel demeritorius, oportet, quòd fiat ab habente gratiam. Et hoc ſemper intelligo de merito gloriæ æternæ. Et utrum ad hoc, quòd actus ſit meritorius, ſufficiat, quòd fiat ab illo qui habet gratiam: uel requiratur, quod eliciatur, id eſt producatur ab ipſa gratia, ſic, quòd ipſa gratia ſit principium elicitiuum illius actus partiale. Reſpondetur cum omnibus doctoribus, quòd non ſufficit, ꝙ producatur ab habente gratiam: ſed oportet quod producatur ab ipſa gratia partialiter. Probat doctor, homo exiſtens in gratia, poteſt peccare uenialiter: & illud peccatum ueniale fit ab habente gratiam, & tamen non eſt actus meritorius: quia tunc peccatum ueniale eſſet actus meritorius.

Dub. de actu meritor. & reſpõſio. ad gratiam.

Ex iſto uult habere doctor noſter, ꝙ quodlibet peccatum ueniale, eſt compoſſibile cum gratia; nec conſuetudo peccandi uenialiter, facit de ueniali mortale; Contra D. Bonauenturam. conſuetudo iurandi, uel mentiendi iocosè, non facit de ueniali mortale. Dico hic unum ꝙ licet peccatum ueniale non corrumpat gratiam, diminuit tamen feruorem gratiæ. Et dico hic, quod feruor gratiæ eſt actio gratiæ. Vnde ex actibus uenialibus, acquiruntur habitus, quæ trahunt ſeu inclinãt ad oppoſitum charitatis. Ideo diminuunt feruorem charitatis ſeu actionem charitatis. accipe exemplum de manibus, quæ poſſunt mouere lapidem, & ſi ligentur non perdunt potentiã, tamen non poſſunt exercere actum mouendi. Item nonne habens charitatem poteſt facere actum indifferentem: notum ẽ, ꝙ ſic & iſte non eſt meritorius, & tamen fit ab habente gratiam: ergo ſequitur, ꝙ ad hoc, ꝙ actus ſit meritorius, non ſufficit, ꝙ fiat ab habente gratiam: ſed requiritur, quod eliciatur & producatur a gratia. Ibi eſt notandum, quòd actus indiffe-

Habẽs gratiã põt peccare uenialiter, nec ille actus eius ẽ meritorius.

Cuſtom. [illegible] *peccãdi uenialiter nõ facit* [illegible] *eſſe mortale*

Meritũ requirit [illegible]

rens

rens eſt actus,qui non eſt malus,ſed ea genere eſt bonus: ta-men pro tunc non ordinatur in Deum,neque actualiter, neq; virtualiter:quia pro tunc non tenetur ad illum actum.

Quis ſit actus indiffe rens.

Difficultas eſt maior de actu contritionis,qui dicitur meritorius.Et cogitemus, quòd eſt differentia inter attritionem, & contritionem. Attritio, eſt actus bonus moraliter continuatus uſque inſtans in quo Deus dat gratiam. & tunc in illo inſtanti illemet actus,qui dicebatur attritio,uocatur contritio,& meritorius,tunc de condigno: & tamen tunc non elicitur a gratia:ſed tunc ſolum formatur gratia. Breuiter credo, quòd iſta maior ſic debet gloſſari:omnis actus meritorius elicitur a gratia,niſi prius ille actus fuerit elicitus:ſed non oportet,quòd eliciatur a gratia, ſi prius fuerit elicitus: quia non poteſt elici bis. Sed ſi eliceretur alius actus, elicaretur a gratia.

Differentia inter attritionem, & cõtritionem

De tertio principali. In iſto tertio articulo uult doctor oſtendere qualiter actus moraliter bonus, & actus meritorius,deberent adinuicem. Et aſt primo notandum, ꝙ doctor uſque ad finem.diſputatiuè procedit:licet quæ dicuntur ibi, pro maiori parte ſint uara,& probabilia.

3. art. ī quo determinatur quō actus moralis, & meritorius differant.

Pro maiori declaratione aſt notandum, quòd bonitas moralis, ideſt quæ facit actum eſſa bonum moraliter, non eſt aliud,quàm conformitas actus ad rectam rationē, plenè dictātem de omnibus circunſtantiis debitis conuenire actui pro tunc.Dices quid eſt actum aſſe conformem dictamini recto? Dico,quòd actum fieri conformiter ad dictamen, eſt actū fieri,ſecundum quod iudicium iudicat ipſum eſſe faciendum. Exemplum,intellectus iudicat,ideſt dictat, quòd ſurgendum eſt pro matutinis dicendis in honorem Dei;ibi eſt dictamen: quia dictamen eſt ſemper in intellectu: quia nunquàm eſt niſi iudicium,uel aſſenſus de ſic faciendo,uel non faciendo. Tūc illud uelle,quo ego nolo ſurgere ſurgere,eſt actus moralis: & eſt bonus quando ſit conformiter ad illud dictamen. Dicebatur hic completè dictans,propter philoſophos,qui fecerūt multos actus conformiter ad dictamen incompletè dictans. Dicebant aggredicndum eſt bellum propter conſeruationem reipublicæ:dimittebant ſemper Deum,ſeu circunſtantiam finis ultimi.Ideo incomplere dictabant.Dic ergo, quòd iſta cōformitas actus ad dictamen rectum completè dictans, facit actum eſſe bonum moraliter.Et eſt ipſa bonitas moralis.Et iſta conformitas,non eſt niſi reſpectus conuenientiæ illius actus ad dictamen.

Quid ſit bonitas moralis

Quid ē actū eſſe cōformē dictamini recto.

Nunc ergo dicendum eſt de bonitate meritoria, ideſt quæ facit actum bonum meritoriè.Reſpondetur de mente doctoris,ꝙ acceptatio diuinæ uoluntatis ad præmium æternum: & elicitio a gratia,facit actum eſſe bonum meritoriè: ita quòd ſi quærat,quare iſte actus eſt bonus meritoriè?Reſpondetur: quia iſte actus acceptatur a Deo ad vitam æternam;& cū elicitur a gratia,& uoluntate eliciente, uel præcipienta.

De bonitate meritoria tractat.

Ex quo ſequitur,ꝙ de lege ordinata,ſicut dicit Occham ad hoc,quòd actus ſit meritorius, oportet quòd eliciatur a gratia.licet de potentia abſoluta poſſet eſſe actus meritorius,qui nunquàm eliceretur a gratia: ſed ſolum acceptaretur a Deo ad uitam æternam.

Ex quo ſequitur corollarium,quòd actus bonus moraliter, & actus meritorius,pro eodem ſupponunt, ideſt idem important de ſignificato materiali:puta unum, & eundem actum. Exemplū. Petrus uult dare eleemoſinā pauperi propter Deū: iſtud uelle, eſt actus bonus moraliter: quia ſit conformiter ad dictamen rectum:& ſi illamet actus numero eliciatur a gratia uocabitur meritorius.

Concl. Scoti. Actus idē ē bonus moraliter, & meritoriū.

Ex quo ſequitur,ꝙ poſtquàm actus moraliter bonus, & actus meritorius,eſt unus, & idem actus, ꝙ non deberent ſpecie,niſi forte ſpecie accidentali.

Ex quo ſequitur pro concluſione doctoris noſtri, ꝙ actus moraliter bonus,& actus meritorius,non deberent ſpecie eſſentiali:ſed tantum ſpecie accidentali. unde actus moraliter bonus,eſt in potentia ad hoc,quòd ipſa ſit meritorius.patet ſic:quia actus primo ſit conformiter ad rectam rationem: & ſic eſt bonus moraliter:& tunc eſt in potentia ex natura ſua, ut eliciatur a gratia.& quòd acceptetur ad præmium æternū & illud facit ipſum eſſe meritorium. Non eſt ergo alias res, neque alius actus, qui eſt actus moraliter, bonus, & meritorius.Dico tamen ultra, quòd poteſt eſſe actus bonus moraliter,qui non erit bonus meritoriè: puta quando fiet ab illo, qui non habet gratiam:quia tunc deficiet connotatio meritorii,puta quòd eliciatur a gratia: tamen ſit conformiter ad rectam rationem:ut iſte qui peccauit mortaliter,& poſt peccatum mortale uult dicere horas ſuas propter remiſſionem peccatorum:iſtud uelle dicere,eſt bonum moraliter:quia ſit conformiter ad rectam rationem.Et tamen non eſt actus meritorius:quia non elicitur a gratia: ideo poteſt eſſe actus moraliter bonus,qui non erit bonus meritoriè.

Ex quo uult habere doctor noſter,ꝙ omnis actus bonus meritoriè,eſt bonus moraliter;ſed non e contra.

Ōis actus bonus meritoriè eſt ēt bonus moraliter,non e cōtra.

Ex quo ſequitur,quòd Deus nunquàm acceptat actum qui ſit diſformiter ad rationem rectam. Etiam ad nullum præmium,nec temporale,nec ſpirituale,nec unquam aliquis paſſus ſacræ ſcripturæ aſt gloſſandus niſi ut ita gloſſetur,ꝙ aliquis actus malus,ſit ordinandus ad aliquod bonum, ſeu præmium,ſiue temporale,ſiue ſpirituale.

Actui malo nō debetur præmium.

Dices forrà,benè concedo,ꝙ actus moraliter bonus, & actus meritorius,non differunt ſpecie quo ad naturam, & entitatem.Sed benè deberent ſpecie in genere moris.

Arguitur ſic.aliquos actus differre in genere moris, uel ē illos actus eſſe alterius, & alterius entitatis, uel eſt illos actus aliud,& aliud accidentale importare: ſed primum non eſt dicendum:quia iam viſum eſt,ꝙ unus actus eſt bonus moraliter & meritoriè.Si tu dicas ſecundum: quia aliud & aliud accidētale importtant.eſt uerum:quia actus meritorius aliud connotat,quàm actus moraliter bonus:quia connotat,quòd eliciatur a gratia,& ordinetur ad gloriam æternam:& actus moraliter bonus, connotat, quòd fiat conformiter ad rectam rationem.

Contra hoc.Dicis,quòd actus moraliter bonus, eſt in potentia ad actum meritoriè bonum: ergo non differt ſpecie ab eo etiam in genere moris.Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima propoſitio.Actus qui eſt bonus moraliter,eſt in potentia ut ipſemet efficiatur meritorius,ut patuit de attritione,& contritione.

Alia propoſitio.Bonitas meritoria non facit actum eſſe alterius ſpecie in genere moris:benè addit unam bonitatem.Exemplum. iſta qui uſque nunc fuit guloſus, poſt guloſitatem uult abſtinere a tanto cibo,propter Deum; iſte actus eſt bonus moraliter in ſpecie abſtinentiæ.Sortes habet ſimilē actū, puta abſtinendum eſt a cibo propter Deum: nonne iſta duo abſtinere,ſunt eiuſdem ſpeciei in genera moris: puta abſtinētiæ:& tamen unus eſt meritorius, & non alius: ergo bonitas meritoria non uariat ſpeciem,neque genus moris:ergo nō eſt dicendum,ꝙ actus bonus moraliter,& actus meritorius,deberent ſpecie in genere moris.

Dices illi actus deberent in genere moris,quæ ſunt ab alia, & alia uirtute:ſed actus meritorius eſt a gratia.& actus moraliter bonus,non aſt ſemper a gratia: ergo deberant ſpecie in genera moris:iſtud argumentum quærit tot difficultates, ꝙ eſt mirabile.

Dubitatio.

Et pro declaratione uerum eſt, quod gratia, ſeu charitas infuſa,de qua ſic loquimur,habet ſuos proprios actus diſtinctos ab aliis uirtutibus: inclinat ad diligendum Deum propter ſe:& diligendum proximum propter Deum; & uelle proximum diligere Deum, & hoc eſt amare proximum.Notum eſt nunc,ꝙ nulla uirtus moralis habet ſimiles actus, & ibi aſſet notandum pro regula,ꝙ actus uoluntatis,diſtinguuntur adinuicem per obiecta,ſicut actus intellectus. unde omne illud quod ponitur poſt uelle,uel nolle,totum illud eſt obiectum illius uolitionis.Exemplum.uolo dare eleemoſinam pauperi propter Deum,in tali loco:totum hoc ſequens,uolo, eſt obiectum illius uolitionis.tunc dico ultra, ꝙ omnis uolitio, quæ habet aliquid pro obiecto,quod non habet alia, differunt ſpecia ab alia: Exemplum.Sortes uult dare eleemoſinam de ſuo, pauperi propter Deum: Plato uult dare eleemoſinam de ſuo pauperi propter Deum,iſtæ duæ differunt ſpecie: quia una habet ly de ſuo pro obiecto, quod non habet alia: prædicetur ergo charitate,& aliis uirtutibus. uolo diligere Deum, uolo dare pauperi eleemoſinam propter Deum,differunt ſpecie.clarum eſt.ergo,ꝙ actus aliarum uirtutum, & charitatis differūt ſpecie,ſicut illæ uirtutes differunt ſpecie.& iſta ſunt de mēte doctoris,& quæ intendit hic habere.

¶Contra concluſionem,quæ &c.]

Arguit contra cōcl. ſuā.

Doctor uult adducere aliquas rationes probantes, ꝙ actus moraliter bonus,& meritorius diſtinguantur ſpecie.Et tamē fuit concluſio noſtra,ꝙ non diſtinguitur ſpecie eſſentiali. uiſum eſt quomodo unus & idem actus, dicitur bonus moraliter, & meritoriè. adducit doctor aliquas rationes ad probandum,ꝙ diſtinguitur ſpecie eſſentiali.Et formatur ſic rō.Iudicia & dictamina practica ſecundum quæ ſiunt actus moraliter bonus,& alius meritorius,diſtinguuntur ſpecie:ergo illi actus di-

diſtingnuntur ſpecie.

Pro declarationa iſtins eſt notandum, quòd in iſtis moralibus iudicium, & dictamen, ſunt actus intellectus. per quos iudicamus aliquid eſſa faciendum, uel non faciendum. taléqualem heri dicit, ual fieri non dicit. Exemplum. intellectus iudicat, quòd Deo ſeruiendum eſt: & uelle ſeruire Deo eſt actus moralis. Et pro declaratinne capiamus unum actum moraliter bonum, puta Sortes qui eſt in peccato mortali, dat eleemoſinam pauperi propter Daum: & Plato qui eſt in gratia, dat eleemoſinam pauperi propter Deum: dare Sortis, é actus bonus moraliter: & dare Platonis, eſt actus meritorius: raſpiciamus tunc. utrum fiant ſecundum diuerſa dictamina, uel diuerſas prudentias; notum eſt ꝙ non. notum eſt ꝙ iudicia ſecundum quæ iſti duo actus fiunt, non deberent ſpecie: quia Sortes iudicat danda eſt eleemoſina pauperi propter Deum. Etiam Plato iudicat ſic. Item dictum eſt ꝙ unus, & idé actus poteſt eſſe bonus moraliter, & meritorie, ſucceſſiue: & ille nó fit ſecundum diuerſa iudicia.

Ex quo uolumus habere pro concluſione, ꝙ non oportet, ꝙ actus moraliter bonus & actus meritorié bonus fiat, ſecundũ iudicia differentia ſpecie.

Replicat cõtra ſolut. Contra. Actus moraliter bonus fit ſecundum iudiciũ quod naturaliter poſſumus habere: ſed actus meritorius fit ſolum ſecundum iudicium, quod fide habemus: argo iſta iudicia deberent ſpecie. antecedens probatur philoſophi naturaliter habuerunt iſta iudicia, quòd moriendum eſt pro defenſione reipublicæ, & propter actum uirtutis: ſad quòd omnia debeant fiari propter Deum, hoc ſolum fide, & reuelatione habemus: capiatur ergo iſtud iudicium, danda eſt eleemoſina pauperi propter Deum: iſtud iudicium non habetur niſi fide, & teſtimonio bonorum patrum, quibus fuit reualatum, ꝙ omnia debeãt fieri propter Deum.

Soluit replicã. Pro ſolutione iſtius argumenti, notandum quòd argumentum quærit unam difficultatem. utrum fides infuſa, & fides acquiſita, inclinent ad unum, & eundem actum: quo declarato ſoluetur argumentum, & ponuntur aliquæ propoſitiones.

Fides acquiſita, & infuſa ad idem inclinant. Prima ad quicquid inclinat fides acquiſita, inclinat fides infuſa. Et dico hic, ꝙ fides infuſa inclinat ad omnes aſſenſus fidei noſtræ, ipſa tamen ſola, non poteſt inclinare, ideſt producere aliquem actum fidei: habitus infuſi ſoli nunquam poſſunt exire in actu. Dico hic actus fidei ſemper ſunt in intellectu, & non ſunt niſi iudicia, uel aſſenſus practici, uel ſpeculatiui. Exemplum aſſenſus per quem ego aſſentio iſti, Deus é trinus, & unus aſſenſus eſt fidei.

Non ſequitur habitus ſpẽ differunt ergo & actus eorum. Ex quo ſequitur, ꝙ non oportet, ꝙ ſi habitus differant ſpecie, ꝙ actus ad quos inclinant differant ſpecie: quia fides infuſa, & acquiſita, ſunt habitus differentes ſpecie: & tamen inclinant ad actus eiuſdem ſpeciei. Dico ultra pro argumento, ꝙ dare eleemoſinam pauperi ſic, ꝙ illud dare non ſit propter Deum, nec actualiter, nec uirtualiter, non eſt actus bonus moraliter. nunquàm enim aliquis actus, aſt bonus moraliter, nec par conſequens meritorius, niſi fiat propter Deum actualiter, uel uirtualiter. Dico ultra, ꝙ iudicium dictans completè da actu moralitar bono, eſt actus fidei. Naturalitar non poſſumus habere tales.

Actus, & moraliter bonus cõpletè & meritorius, ſunt ex fide. Ex quo ſequitur, quòd tam actus completè moralitar bonus, quam actus meritorius, fiunt mediante uno actu fidei: quia iſta eſt de fide: quòd hoc dicebant fieri propter Deum: ergo malà præſupponebatur in argumento, quòd actus moraliter bonus fit mediante uno iudicio naturali, & actus meritorius mediante uno actu ſupernaturali: hoc falſum aſt.

Et ſi dicas ulterius, iudicium quo fit actus moraliter bonus non eſt ita certum, ſicut iudicium quo fit actus meritorius: quia tale iudicium eſt a fide infuſa: & fidei infuſæ non poteſt ſubeſſa falſum: benà tamen fidei acquiſitæ poteſt ſubeſſe falſũ & a fide acquiſita eſt iudicium ſecundum quod fit actus moraliter bonus, & actus meritorius eſt a fide infuſa: igitur differunt ſpecie.

Notab. pro ſolutione. Duo requiruntur ad notitiã certã. Doctor noſter ibi egregia ponit. Primo dicit, quòd ad notitiam certam, duæ conditiones requiruntur. puta, quòd ſit ſine daceptione: & quòd ſit ſine formidine. Sine deceptiona, puta, quòd ita ſit in re, ſicut per eam iudicamus.

Ex quo ſaquitur, ꝙ certitudo notitiæ, ſamper inſequitur obiectum. i. illud da quo habetur, a quocũque habeatur, & mediante quocunqua habeatur: quia notitia eſt certa, quia ita é, ſicut ego iudico, uel non ita eſt, ſicut ego iudico. Et hoc ſiue cauſatur a Deo, ſiue a fide acquiſita, ſiue infuſa. Ideo excludit deceptionem. quia benè ſequitur. Eſt certa: ergo eſt ſine deceptione. Et tunc pono aliquas propoſitiones.

Actus fidei ſunt iudicia certa. Prima. Omnes actus fidei noſtræ tam acquiſitæ, quam infuſæ, ſunt ſemper iudicia certa.

Ex quo ſequitur, ꝙ poſtquàm iudicium practicum plenè dictans de actu moraliter bono, uel meritorio, eſt actus fidei, ſequitur inquam, ꝙ eſt certum iudicium. Sequitur ulterius, ꝙ media per quæ habentur iudicia, benè poſſunt facere ad formidinem notitiæ: ſed non ad certitudinem. Sequitur ultra, ꝙ propter hoc, ꝙ unus actus eſt a fide infuſa, & alius a fide acquiſita; propter hoc non ſequitur, ꝙ ſit maior certitudo in uno, quàm in alio.

Vlterius eſt notandum, ꝙ certitudo aliquando prouenit ex notitia terminorum: aliquando ex certitudine antecedentis. Examplum faciamus unam demonſtrationem. Omnis errabundus, eſt pungendus: iſte eſt errabundus: argo iſte aſt pungẽdus: notitia de iſta maiore, eſt notitia certa, habetur ex notitiis extremorum: quia eſt euidens, ita ꝙ quicunque habebit notitiam extremorum, iudicabit ꝙ eſt puniendus. Concluſio puta iſte eſt puniendus, habet euidentiam, & certitudiné ex euidentia maioris.

Ex quo ſequitur ulterius, ꝙ ſciantificus actus, & actus qui non eſt ſcientificus. immo qui eſt ſolum fidei, diſtingnuntur ſpecie: & tamen non oportet ꝙ actus uoluntatis qui ſequitur illos actus, differre ſpecia. Exemplum, iſta Sortes ex experientia cognoſcit, ꝙ indigenti aſt ſubueniendum: Plato ſolũ ſcit, quia eſt ſibi dictum, & ſcit per teſtimonium alterius: iſti duo actus differunt ſpecie. utrum actus uoluntatis qui ſequuntur, differant ſpecie, puta nolo ſubuenire pauperi? Dico ꝙ nó differant ſpecie.

Ex quo ergo ſequitur, ꝙ dato, ꝙ dictamina per quæ fiunt actus moralitar bonus, & actus meritorius, differunt ſpecie, ꝙ iſti actus non differunt ſpecie.

Ex quo ſequitur, ꝙ dato, ꝙ notitiæ habeantur per diuerſa media non oportat propter hoc, quòd differant ſpecie: notum eſt, quòd per demonſtrationem, poſſumus habere notitiá concluſionis: & etiam per experientiam: & ſunt eiuſdem ſpeciei.

Contra Gregorium. ut omne reubarbarum, &c. Medicus ſcit iſtam per experientiam, & par demonſtrationem. Sequitur ergo contra Gregorium, ꝙ diuerſitas ſpecifica mediorũ, non arguit diuerſitatem notitiarum cauſatarum ex illis diuerſis mediis.

Soluit pric. Op. Godef. de cãuſate habitus. Restat ſoluere argumentum. Et formatur ſic. Non eſt minor differentia in principiatis, ideſt in cauſatis, quàm in principiis: ergo ubi principia differunt ſpecie, principiata deberent ſpecie. Reſpondet doctor ad illud argumentum, adducendo opinionem Godofredi da fontibus, quæ ſtat in una cõcluſione falſa. puta habitus, non concurrunt ad ſubſtantiam, ideſt entitatem actus: ſed ſolum concurrunt ad conditionem actus.

Pro declaratione eſt notandum, quòd communiter dicunt doctores, habitus facit aliquas conditiones circa actum, puta facit, quòd actus elicitur delectabiliter, prompré, & expeditè. Vlterius dicit doctor, quòd differentia eſt inter habitus infuſos, & habitus acquiſitos. *Differentia inter hab. infuſos, & acquiſitos.* Habitus infuſi, non faciunt iſtas conditiones circa actum: ſed ſolum habitus acquiſiti. Et iſtud aſt uerum, & tenent omnes doctores: & in hoc differunt habitus infuſi, & habitus acquiſiti. Vltra dicit doctor, quòd habitus tã infuſi, quam acquiſiti, concurrunt ad ſubſtantiam actus, idaſt ad productionem actus, producendo partialiter actus: tamen differenter: quia habitus acquiſitus, ſine infuſo poteſt producere actum: ſed infuſus ſine acquiſito, nunquàm poteſt partialiter producere. ut baptizatus habat habitus infuſos. illi habitus nunquàm producũt actus fidei: ſed oportet ꝙ inſtruantur iuuenes. ut pater, uel magiſter dicat, tu debes credere, ꝙ Deus eſt trinus, & unus, & tunc generabuntur habitus, qui ſunt acquiſiti, unde iſti inclinant benè ad actus fidei, ſed non infuſi. Et hæc de iſta quæſtione.

QVAESTIO DECIMAOCTAVA.

De actus exterioris bonitate ſuper interiorem. Conseqvanter doctor noſter in hac quæſtione quærit, utrum actus exterior addit aliquam bonitatem, uel malitiam ultra actum interiorem, ideſt actum uoluntatis. Exemplum. Petrus uult dare eleemoſinam pauperi propter Deum: actus interior aſt uolo. actus exterior eſt iſtud dara, puta capere panem, & dare pauperi, &c. Tunc iſtud uelle quo ego uolo dare elaemoſinam pauperi, aſt bonum: quærit tunc, utrum iſtud dare ſit bonum: & utrum ſit bonum alia bonitate, quàm actus interior puta, quàm uelle dare. Notandum eſt, ꝙ actus

exte-

Quid eſt actum imperari a uoluntate.

Qui ſit actus interior.

exterior eſt, qui imperatur a uoluntate. Vltra dico, quod actu imperari a uoluntate, nihil aliud eſt, quàm ipſum actum terminare actum uoluntatis, ſeu quàm ſupra ipſum cadere actū uoluntatis: & ſi ſuper eum non cadat actus uoluntatis, ego dico, quod nullo modo eſt imperatus. Dico ultra, ꝙ per actum interiorem, intelligimus in illa quæſtione actum uoluntatis, ita quod quæſtio eſt, utrum actus qui imperatur a uoluntate, habeat aliam bonitatem, quàm habeat actus interior, per quā imperatur.

Pro ſolutione iſtius quæſtionis doctor ponit aliquas propoſitiones.

Actus potētiarū naturalium aīæ, non ſubſunt imperio uoluntatis.

Prima propoſitio. Ad hoc, ꝙ aliquis actus dicatur bonus, vel malus, non ſufficit, ꝙ imperetur a uoluntate: ſed requiritur unitas eiuſdem ſuppoſiti, ideſt ꝙ tam actus interior, quā actus exterior, fiat ab eodem ſuppoſito, ſeu ab eodem. Ex quo dicit doct. quòd nos non quærimus hic niſi de actu bono moraliter, & non de actu bono naturaliter, qui actus naturalis ē actus qui non eſt propriè in poteſtate noſtra: ſicut ſunt actus potentiæ uegetatiuæ qui non ſubiiciuntur imperio uoluntatis. ideo nunquam poſſunt eſſe neque boni, neque mali. Et ſi dicas, poſſunt præcipi a uoluntate. patet, uoluntas poteſt præcipere, uolo generare, uolo nutrire. Reſpondet doctor, quòd in omnibus iſtis eſt mala intellectio actuum animæ uegetatiuæ. Notum eſt, quòd uoluntas poteſt benè præcipere, quòd comedetur bonus cibus, quòd ambuletur uerſus meretricem. iſti actus non ſunt actus animæ uegetatiuæ; ſed quòd nutrimentum conuertatur in ſubſtantiam aliti: hoc eſt nutrire. utrum iſtud ſit in poteſtate noſtra? certè non. Dico ultra, quòd generari eſt ex ſemine generāre prolem: iſtud non eſt in poteſtate noſtra: tamen benè applicationes ſunt in poteſtate noſtra. Ideo dicit doctor, quòd non loquimur de actu naturali; ſed loquimur de actu qui poteſt eſſe moraliter bonus, unde ut dictum eſt, actus dicitur bonus moraliter, qui fit ſecundum dictamen rectum complerè dictans de circunſtantiis. Dicebatur ultra, quòd ſunt actus unius ſuppoſiti, ideſt ꝙ ab uno ſuppoſito fiant: quia ſi actus interior. i. actus uoluntatis, & actus exterior, eſſent in alio, & alio ſuppoſito, non ſequeretur, ꝙ actus exterior eſſet bonus, uel malus.

Vtrū actus agentis natural. ex imperio uoluntatis ſit bonus moraliter.

Et facio paruas quæſtiunes, ſecundum quòd Occham facit argumente: pono caſum, quòd aliquis præcipiat igni ut illuminet candelam in honorem Dei: utrum iſtud illuminare, qđ facit ignis ſit bonus actus in igne: & patet quòd ſit bonus: quia imperatur ab actu uoluntatis bono. Notum eſt, quòd voluntas uolens illuminare candelam propter Deum, eſt bona. Soluit doctor iſtud argumentum per hoc, ꝙ dicit, oportet, ꝙ ſit unius ſuppoſitus, ideſt quòd ab eodem fiant tam actus uoluntatis, quàm actus imperatus. per hoc etiam ſoluitur aliud argumentum Occham: iſtud uelle ducere lapides in clauſtrū, propter ædificationem clauſtri propter Deum. Ego impero aſino, quòd portet, & portat: utrum iſtud portare quod facit aſinus, ſit actus bonus. uidetur ꝙ ſic: quia imperatur ab actu uoluntatis bono: igitur ille actus imperatus erit bonus: iam ſolutum eſt argumentum: quia oportet, ꝙ actus imperatus & imperans ſit eiuſdem ſuppoſiti. Per hoc ſoluitur egregium argumentum, uolo quòd aliquis uelit ſe præcipitare de turri: iſtud uelle eſt malum, quando eſt in medio quod nunquam uelle habeat, ibit deorſum. Tunc quæro utrum illud præcipitare, ideſt deſcendere deorſum, ſit bonum, uel malum. notum eſt, ꝙ eſt ſicut actus uoluntatis. Et quia actus uoluntatis eſt malus. ergo & iſtud præcipitare ſimiliter eſt actus malus: quia licet poſtquàm eſt inchoatus non ſit in poteſtate noſtra: tamen inchoatio eſt in poteſtate noſtra: licet continuatio non ſit in poteſtate noſtra. Dices, utrum poſt nolle, quod iſte habet in medio, iſta ppræcipitatio ſit bona, uel mala. Reſpondetur quòd non eſt mala, quia deſtructa eſt cauſa mala, puta actus interior nempe actus uoluntatis. per quod uelle uolebat ſe præcipitare, &c. Ego uolo occidere aliquem, & poſtea me pœnitet, & habeo nolle: iſtud uelle poſt nolle, non eſt malum: ſicut dicitur ſortes poſtquàm bene bibit, cognoſcit ſe bene bibiſſe, & ipsū pœnitet tantum bibiſſe, & male factum eſt tantum bibiſſe: tamen poſtea erit ebrius. utrum iſtud pœnitere de bibiſſe antequàm ſit ebrius, faciat quòd inebriatio non ſit mala? Reſpōdetur, ꝙ iſtud inebriari, & uerberare, quod facit Sortes poſtea, non erit malum. quia tunc remota eſt mala cauſa, a qua iſtud ſequebatur.

Primus art.

Dicit ultra doctor noſter quòd actus interior ſe habet ꝙ habet actum exteriorem pro obiecto partiali, ut uolo dare eleemoſinam, omne quod cadit poſt actum uoluntatis, eſt obiectum. Tunc dicit doctor, quòd nos non quærimus an actus exterior qui eſt obiectum partiale, faciat ad intenſionē actus interioris, puta actus uoluntatis, qui de facto intenſus eſt, & in hoc eſt differentia inter actum deſiderii, qui eſt circa abſens, & actum dilectionis qui eſt circa præſens: quia communiter actus deſiderii nunquam eſt ita intenſus, ſicut actus dilectionis de re præſenti.

Quærimus ergo de extenſione actus exterioris, & interioris, puta, utrum actus, interior ſit bonus una bonitate, & actus exterior ſit bonus, alia bonitate: & intelligimus ut dictum eſt, quando actus exterior eſt coniunctus actui interiori, ideſt ab eodem ſunt, & ꝙ unus ab alio imperetur, puta actus exterior ab actu interiori.

¶ [De primo, utrum bonitas moralis &c.]

Doctor oſtendit in generali de illis de quibus intendit tractare: & dicit ꝙ tria tractabuntur in iſta quæſtione. primo unde actus accipiat ſuam bonitatem moralem & unde dicatur bonus moraliter. Secundo unde aliquis actus dicitur eſſe laudabilis, uel uituperabilis. Tertio determinabitur utrum ſit alia laudabilitas in actu interiori, quàm in actu exteriori. Primo ergo doctor determinabit de bonitate morali, puta unde actus, ſeu quare actus dicatur eſſe bonus moraliter. Et ponit hic doctor noſter multas diuiſiones.

Bonum multipliciter ſumitur.

Bonū quid conuertitur cū ente, q. ſit.

Prima eſt ꝙ bonum multipliciter accipitur. Vno modo capitur abſolute, ut eſt paſſio entis: & ſic dicimus quòd omne ens eſt bonum. Sed dices, quid eſt iſta bonitas quæ conuertitur cum ente? Reſpondetur quòd dicit gradum perfectionis rei: quælibet res mundi habet aliquid perfectionis, quæ perfectio eſt eadem realiter cum illa re: & hoc multū declarat Andreas de nouo caſtro, in primo, & iſtud uocatur bonum abſolutè captum. Alio modo capitur bonum in reſpectu, ſeu bonum alteri, ideſt in ordine ad aliud: & iſtud eſt multiplex. Quoddam eſt naturale: quoddam delectabile: & quoddam morale, ſeu honeſtum. Dicit doctor quòd bonum naturale eſt duplex. quoddam eſt eſſentiale, & primarium. aliud eſt accidentale, & ſecundarium. Et dicit doctor, quòd bonum naturale eſſentiale, ſeu primarium, eſt integritas entitatis alicuius. ut quando aliqua res habet quæ requiruntur ad ſuam entitatē; illa res eſt bona bonitate naturali, & primaria, ſeu eſſentiali. Et dicit doctor quòd malitia illi oppoſita, eſt defectus alicuius requiſiti ad integritatem illius, ut ad integritatem hominis requiritur quòd habeat caput, pedes, manus &c. ſi aliquod iſtorum deficiat, tunc non eſt bonus homo, bonitate naturali eſſentiali. Sed bonitas accidentalis naturalis, ſeu ſecundaria, eſt quæ facit ad bene eſſe: non ad eſſe ſimpliciter: ſed ad benè eſſe: ut puta habere ſanitatem: habere pulchram faciem: benè loqui: & ſic de aliis. Dico ultra, ut dicit doctor, quòd omne conueniens alicui, dicitur eſſe bonum illi, cui conuenit. Et dicit doctor, quòd aliter dicitur bonum illud cui conueniens conuenit: & illud quod conuenit: quia accidentaliter: ſed ipſum conueniens dicitur bonum in ſe, ut facies dicitur bona pulchritudine, denominatiuè: ſed iſta pulchritudo eſt bona ex ſe: quia eſt ipſa bonitas. Vlterius dicit doctor noſter, quòd ſicut res dicitur bona duplici bonitate naturali: ita actus noſtri dicuntur boni duplici bonitate naturali. primo dicuntur boni bonitate naturali primaria, quæ non eſt niſi integritas illius actus: & de omnibus iſtis bonitatibus, non eſt hic ad propoſitum. Aliam bonitatem habent actus noſtri accidentalem & ſecūdariam, quæ eſt in ordine ad aliquod extrinſecum, puta ad rectam rationem: & de iſta bonitate accidentali actus, ē hic ad propoſitum. unde iſta bonitas accidentalis actus, dicitur conformitas ſeu conuenientia, ad rectam rationem.

Actus noſtri dicitur boni duplici bonitate, naturali.

De qua bonitate īquiratur in propoſito.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd poſtquàm iſta bonitas eſt ſic accidentalis, & ſecundaria actui, dubiū eſt an actus poſſit eſſe ſine tali bonitate. ita ꝙ eſſet actus, & non eſſet bonus tali bonitati.

Propoſitiones practicæ duplices.

Iſta conuenientia. Soluit iſtud dubium, & ponit talem propoſitionem. Duplices ſunt propoſitiones practicæ. Quædam ſunt neceſſariæ, & per ſe notæ: & iſtæ habent neceſſariò ſuam rectitudinem: ut Deus eſt diligendus. Iſtæ non poſſunt perdere ſuam rectitudinem, ſicut non poſſint falſificari, ſic nō poſſunt eſſe ſine iſta rectitudine. Aliæ ſunt propoſitiones practicæ contingentes, ſicut Deus eſt colendus in ſacramento altaris: fur eſt ſuſpendendus. Et quia iſtæ propoſitiones ſunt cōtingentes, poſſunt falſificari. Ideo poſſunt eſſe ſine rectitudine & conformitate ad rectam rationem, & actus conformes ad iudicia iſtarum propoſitionum poſſunt eſſe mali, & indifferētes: puta ſi Deus, uel lex, nunquàm præcepiſſet, quòd Deus eſſet colendus in ſacramento altaris, ſicut in antiqua lege erat, in qua erat falſa: quia prædicatum non ſupponebat.

Qua-

Quærit etiam quæſtionem ibi. Hoc eſt ad iudicium illius intellectus. Tu dicis, ad hoc, quod actus ſit bonus moraliter, oportet, quod fiat conformiter ad intellectum: quæro tunc, ad quem intellectum, uel ad intellectum diuinum: uel ad noſtrum, ideſt ad rectam rationem noſtram, uel diuinam. Reſpondet doctor, quòd oportet, quod fiat conformiter ad intellectũ diuinum; qui intellectus diuinus ſicut producit omnes res, ita cognoſcit omnes res: quando, & ubi, & qualiter, debet fieri. Et eſt hic notandum, quod illud debet intelligi quando iudicium diuinum iudicat nunc patrem meum eſſe moriendum: & ego iudicabo patrem meum nunc non eſſe moriendũ, uel puniendum. Vtrum ego teneor conformare actus meos iudicio illi diuino. Dico ꝙ non: quia illud iudicium nõ dicit nos teneri ad illud uolendum.

An teneamur conformare uoluntatẽ noſtrã uoluntati diuinæ, &c.

Per hoc ſoluitur illud dictum quod tractant omnes doct. ꝙ nos non tenemur conformare uoluntatem noſtram in uolito uolũtati diuinæ, in hoc ꝙ Deus uult, ſed in hoc ꝙ Deus uult nos debere teneri, & obligari.

¶ Vlterius aliquod eſt agens, &c.]

Quæ ſunt circunſtantiæ actus boni moraliter & quot. 1. circũſtantia.

Intendit declarare unum quod ſupradictum eſt, ꝙ ad hoc, ꝙ actus dicatur bonus moraliter, oportet ꝙ fiat ſecundum omnes circunſtantias debitas in eſſe actui. Diceret aliquis, quæ ſunt illæ circunſtantiæ, quæ debent facere actum bonum moraliter? Breuiter dicitur ad hoc, quòd ſunt ſex circunſtantiæ, ſcilicet quis, cui, quomodo, quando, ubi cur, ideſt propter quẽ finem. Declarat doctor noſter primo, quis, ideſt, quod agens illud quod bene moraliter poteſt agere. Et dicit doctor, cum omnibus doctoribus, quòd oportet, quod ſit agens liberum, ideſt agens libere, & ſecundum uoluntatem. Dices, quæ ratio eſt iſta, quòd requiritur, quòd ſit agens liberum? Reſpondetur, quòd in actu bono morali, oportet eſſe agens: requiritur potentia: requiritur actus. Exemplum: homo uult dare eleemoſinam: agens eſt homo, quæ eſt potentia? uoluntas actus, ẽ uelle dare eleemoſinam. Sed dices, quæ ratio eſt iſta. Reſpondetur, quòd non eſt quærenda cauſa, niſi ratio quidditatiua terminorum, ideſt quod talis potentia, eſt talis potentia. Et talis actus, eſt talis actus: ſic uidelicet, quòd talis actus non poteſt eſſe niſi a tali potentia. Ita quod ſi quæras: quare actus uoluntatis liberè ſit. Reſpondetur: quia actus uoluntatis, eſt talis actus: & potentia eſt talis potentia, & ſic de aliis. Dat exemplum doctor, quare talis actus eſt a tali potentia, & tali obiecto, hoc eſt ex natura ſua: uult ergo habere doctor, quòd ibi non eſt quærenda ratio, niſi præciſè natura terminorum. Natura ergo actus facit, quod actus ſit talis, & quod ſit a tali potentia. Non eſt quærenda cauſa, quare actus moraliter bonus, eſt ab agente libero, niſi natura terminorum: quia actus ẽ talis naturæ, & potentia, eſt talis naturæ. Ex iſto poteſt inferri, quod prima circunſtantia, puta quis, conuenit tam actui bono, quam actui malo: quia ad hoc, ꝙ ſit malus, oportet, ꝙ ſit ab agente libero; ergo iſta circunſtantia eſt communis ad actum bonum, & malum.

Quare actus uoluntatis ſit liber.

Eſt aduertendum, ꝙ multi doctores dubitauerunt, dicentes ꝙ per quis debemus intelligere qualis: puta quale agens agit, utrum ſit clericus: utrum religioſus, utrum puer: utrũ ſenex: utrum infatuatus, &c.

Opi. multorũ

Pro declaratione iſtius pono aliquas propoſitiones.

Prima propoſitio. Qualitas perſonæ, bene facit quo ad alleuiationem, & quo ad grauitatem: ſed ꝙ faciat ſimpliciter ad actum moraliter, nihil facit: & ratio huius eſt: quia ſi eſſet unum agens liberum ſolum, & non eſſet quale, aliquo ſtatu, non minus poſſet agere moraliter: quia talis non eſſet in aliquo ſtatu, puta ſacerdos, nec religioſus, nec eccleſiaſticus: ſed homo ſimpliciter. Dico ultra, ꝙ licet qualitas perſonæ aggrauet, tamen nunquàm poteſt facere, quòd ueniale ſit mortale, niſi forte per accidens: quia forte ſcandalizat. & iſtud ego oſtendo: quia ſi iſta qualitas faceret de ueniali mortale, ſequeretur quòd ille, quòd cum tali qualitate, ubicunque talẽ actum faceret, ſemper peccaret mortaliter: quia ſemper ẽ talis qualites & tamen ſi iſtud ſecretè fecerit, puta diceret mendaciũ iocoſum, non peccaret. Ex quo ſequitur, ꝙ multum facit circunſtantia perſonæ: & aggrauat nunquam tamen ꝑ ſe faciat de ueniali mortale.

Ad qd̃ cõſeruat qualitas agentis libere

¶ Vlterius ex rationibus, &c.]

2. circũſtantia

Vult declarare de ſecunda circunſtantia actus, & ponit talem propoſitionem ex iſtis uerbis ſupradictis, puta ex hoc, ꝙ oportet, quòd ſit agens, & quòd ſit talis potentia, puta libera: & ex natura actus poſſumus concludere ſecundam circunſtantiam, puta circunſtantiam obiecti, quæ intelligitur ꝑ cui: ita quòd uult dicere doct. quòd obiectum eſt conueniẽs actui quia actus eſt talis actus: & potentia eſt tale agens. Exemplũ, quare iſte cibus eſt conueniens comeſtioni? quia comedere eſt talis actus, & potentia eſt talis potentia. Et breuiter dico ultra, ꝙ obiectum in moralibus, eſt illud ſupra quod cadit actus exterior, uel actus uoluntatis. Exemplum. uolo dare eleemoſinam, cui? Petro. Petrus eſt obiectum. unde illud per quod reſpondetur ad interrogationem factam per cui, erit obiectum.

Cur ſit circũſtãtia actus obiectum.

Hic eſt difficultas: utrum illud quod eſt obiectum in moralibus, ſit obiectum conueniens ex natura ſua, uel quomodo eſt obiectum. Et pono caſum, Sortes, & Plato, ſunt eiuſdem nationis: uolo ꝙ aliquis exiſtimet Sortem pauperem; & Platonem diuitem. Si det Platoni, male dat: quia diues. Si Sorti, bene dat: quia pauper exiſtimatur, & tamen ſunt eiuſdem naturæ: ergo ſequitur, ꝙ obiectum in moralibus non eſt obiectum conueniens inquantum eſt talis naturæ, pono hic aliquas propoſitiones.

Quo obiectũ in moralib. ſit cõueniẽs.

Prima, apprehenſio, uel exiſtimatio de aliquo, facit obiectum eſſe conueniens, uel diſconueniens. unde exiſtimatio qua quis exiſtimat Sortem eſſe pauperem, facit, quòd Sortes erit obiectum conueniens dationi. Sortes ergo non eſt obiectum conueniens ex natura ſua: ſed propter talem exiſtimationem. Dices iſta exiſtimatio aliquando eſt falſa & erronea, ut in plurimum: ergo tu malè dicis. Breuiter dico hic, quòd ſi ſit error inuincibilis, ideſt ꝙ faciendo ꝙ moris eſt, non poſſum ſcire ueritatem, tunc eſt error inuincibilis: & moderni omnes tenent iſtum modum dicendi ideo dicunt, ꝙ Iacob qui concubuit cum Lya, non peccauit: quia hoc fecit errore inuincibili: quia fecit, ꝙ moris eſt. Sed dices. iſte potuit euitare illum errorem: ergo non fuit error inuincibilis. patet: qui ſi cepiſſet unam thedam, ut uideret, utrum eſſet Rachel. Dico ꝙ potuiſſet uincere, ſed moris non erat: quia moris non eſt uidere mulierem ſuam: antequam uadam ad lectum. Vnde adducuntur mihi tres teſtes, & iudico ꝙ dicunt uerum, ego facio ꝙ moris eſt: & tamen mentiuntur. Ideo ego iudico errore inuincibili. Sequitur ergo, quod conuenientia, uel diſconuenientia obiecti, eſt ſecundum apprehenſionem. Vnde Iudas qui concubuit cum Thamar uxore filiorum: utrum peccauit peccato inceſtus uel fornicationis? ipſa credebat eam eſſe meretricem. Reſpondeo, quod peccauit ſecundum, quod exiſtimabat eam eſſe meretricem. Ideo peccauit ſolum peccato fornicationis.

Peccatũ iudæ cũ nuru quale fuerit

Ex quo ſequitur, ꝙ quis habens ſocietatem cum ſua, poteſt committere peccatum ſtupri: uel etiam fornicationis: ſecundum ꝙ habet aliam & aliam exiſtimationem de ipſa muliere. Vnde ſi eſſet mea uxor, quam ego exiſtimarem ſororem ego cognoſcendo ipſam, peccarem peccato inceſtus. Vnde Iuda committebat inceſtum: quia cum conſanguinea eum affine. Verum eſt, ꝙ committebat inceſtum: ſed nõ peccabat peccato inceſtus: ſed peccato fornicationis. Aliud eſt in actibus aliorum agentium, quæ agunt præter intellectum, & uoluntatem: quia obiectum eſt ipſis conueniens: quia talis naturæ.

Ex quo ſequitur aliud corollarium, quod nihil eſt conueniens, uel diſconueniens uoluntati, niſi quia eſt uolitum, uel nolitum. Ex quo ſequitur, ꝙ nihil ex natura rei eſt conueniẽs uel diſconueniens uoluntati.

Vlterius dicit doctor: ꝙ quando actus cadit ſupra obiectũ conueniens, talis actus eſt bonus moraliter ex genere: puta dare eleemoſinam pauperi, eſt obiectum conueniens. Dices quare talis actus dicitur ſic bonus ex genere? Reſpondet doctor, ꝙ ideo eſt: quia ſicut genus determinatur per ſuas differẽtias, ita actus cadens ſupra obiectum debitum, poteſt determinari per alias circunſtantias: puta per quomodo, per ubi, per finem.

Quare actus dicatur bonus ex genere.

¶ In iſta autem bonitate, &c.]

Viſum eſt in lectione præcedenti de duabus circunſtãtiis, actus moralis puta de quis, & de cui. Nũc doctor noſter uult determinare de alia circunſtantia: puta de circunſtantia finis, ideſt quis eſt ille finis propter quem debemus facere operationes noſtras. Et uult habere iſtam declarationem: ad hoc quòd aliquis actus dicatur eſſe completè moraliter bonus, oportet, quòd fiat propter Deum, uel actualiter, uel uirtualiter. Et in hoc conueniunt omnes doctores: & ſcriptura ſacra.

3. circunſtãtia, q̃ ẽ finis Vltimus finis noſtrarũ operationũ, eſt Deus.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ finis ultimus omnium operationum noſtrarum, eſt ipſe Deus.

Tunc tangit ibi doctor difficultatem. Quid eſt facere aliquid propter Deum.

Pro declaratione iſtius quæſtionis ſunt tres modi inter om

nes doctores de hoc. Quid eſt facere aliquid propter Deũ.

Quid ſit facere aliquid pp Deũ tres modi dicẽdi opin. Greg.

Primus modus eſt ipſius Gregorii de Arimino, qui dicit, ꝙ facere aliquid propter Deum, nihil aliud eſt quàm dilectionẽ Dei eſſe cauſam dilectionis creaturæ. Et tunc amamus creaturam propter Deum. Vnde uult habere, quòd quando dilectio Dei eſt cauſa dilectionis creaturæ, tunc eſt diligere creaturã propter Deum, id eſt quòd dilectio creaturæ cauſatur a dilectione ipſius Dei. Dimittitur in hoc ille Gregorius ab omnibus doctoribus: a Scoto: ab Occham: ab Andrea de nouo caſtro. & ſingularis eſt in ſua opinione. Eſt alia opinio domini Occham: de Aliaco: & omnium modernorum: qui dicunt, ꝙ diligere aliquid propter Deum, nihil aliud eſt, quàm dilectionem illam habere pro obiecto partiali creaturam, propter Deum. Exemplum. Volo dare eleemoſinam pauperi propter Deum, iſta datio fit propter Deum. quare? quia uolendo, habet hoc totum pro obiecto. dare eleemoſinam propter Deum & habet iſtam particulam Deum, pro obiecto partiali. Et iſtã opinionem tenent omnes moderni. & etiam uidetur eſſe opinio doctoris noſtri.

Opi. Occhã.

Tres modus Sco.

Eſt tamen ibi notandum, quòd doctor noſter aperit alium modum: qui eſt tertius modus quem approbat, & dicit, quod facere aliquid propter Deum, eſt facere actum, & uelle illum actum fieri propter Deum. Exemplum. ut ſi quis petat: quid eſt dare eleemoſinam pauperi propter Deum? Reſpondet doctor, quòd nihil aliud eſt, quàm uelle iſtud dare, eſſe propter Deum. Iſte modus dicendi eſt multum probabilis. & iſtum modum tenent multi doctores. Et ideo doctor noſter probabiliter tenet duos modos dicendi de hoc: quid ſit facere aliquid propter Deum. Primo propter Deum, eſſe partiale obiectum. Secundo, quòd eſt uelle illum actum fieri, propter Deum.

Ex quo ſequitur, ꝙ tenendo iſtum modum, quem aperit ibi doctor noſter, ꝙ facere aliquid propter Deum, nunquam põt eſſe niſi mediante una copulatiua: puta facere actum: & uelle iſtum actum fieri propter Deum.

Finis ẽ principalis circũſtantia.

Dicit ultra doctor noſter, ꝙ circunſtantia finis eſt principalis circunſtantia in actu morali: non ꝙ ſequatur, finis ẽ bonus: ergo totum bonum eſt. Sed ſic, finis eſt malus. ergo totum eſt malum. Finis non eſt bonus: quia forte ego non facio propter finem: ergo actus non eſt bonus. non dico, ergo actus eſt malus. Ideo ex illa negatiua non infero unam affirmatiuam: quia actus non eſt malus aliquando, ubi non pono finem: puta leuare feſtucam; & tamen finis non eſt bonus; quia ego non pono.

Sic ſunt tres opiniones in iſta materia. Ibi eſt difficultas, quæ eſt opinio Sco. & aliorum doctorum: ꝙ ad hoc ꝙ actus ſit bonus moraliter, oportet ꝙ actualiter, uel uirtualiter fiat propter Deum.

Facere actualiter pp Deũ qd ſit, & qd uirtualiter.

Vnde facere aliquid actualiter propter Deum, nihil aliud eſt, quòd quando actus fit, conſiderando, & cogitando Deum. Sed facere uirtualiter aliquid propter Deum, nihil aliud eſt, quam facere aliquem actum, ad quem mouemur propter cogitationem, & dilectionem ipſius Dei prius habitam. Exemplum. Vado ad cantandum miſſam, & antequam uadam, ego cogito & dico; uolo dicere miſſam propter Deum, & pro Petro, & uado, & dico miſſam: & amplius non cogito de Deo: ſed continuo iſtum actum ex prima cogitatione, & dilectione Dei. Ideo uirtualiter facio propter Deum: quia iſta motio iſta incepta, eſt propter Deum: & uenit a Deo. & etiam illud ſequens, uirtualiter eſt propter Deum. & credo ꝙ iſtud ita ẽ: ꝙ ad hoc ꝙ aliquis actus ſit bonus moraliter, oportet, ꝙ fiat actualiter, uel uirtualiter propter Deum. Sed dices: nõne ſufficit ut dicit Gregorius, & alii moderni, ꝙ fiat propter Deum habitualiter.

Actus nõ ẽ bonus moraliter niſi fiat pp Deum actualiter, uel uirtualiter.

Vnde ponunt omnes iſti moderni iſtam propoſitionem. Ad hoc, quod actus ſit bonus moraliter, ſufficit, quòd fiat habitualiter propter Deum. Sed dices: quid eſt iſtud facere habitualiter propter Deum? Reſpondent omnes iſti, quòd facere habitualiter aliquid propter Deum, non eſt aliud, quàm eſſe paratum: quòd ſi cogitaretur Deus, uel conſideraretur, fieret propter Deum. ut me uerbero: ego facio habitualiter propter Deum: quia ſi tunc cogitarem de Deo, facerem propter Deũ. & dicunt. ꝙ iſtud facere, cum iſta præparatione, me uerbero: eſt facere habitualiter propter Deum. iſtud nihil ualet. Et arguitur ſic. non ſequitur. Si ego conſiderarem de Deo, ego faceſem hoc propter Deum: iſta conditionalis eſt falſa. ergo propter illud falſum, non uidetur, quòd actus debeat dici bonus moraliter.

Reprobatur opi. Greg.

Item arguitur, Actus præteritus, ſic ſe habet, quòd non eſt in poteſtate noſtra, quòd fiat bonus: ergo futurum contingens quod poteſt eſſe, & non eſſe, non debet facere actum bonum.

¶ Poſt circunſtantiam finis, &c.]

4. circunſtãtia actus moralis & eſt modus.

Doctor noſter dicit, quòd quarta circunſtantia, quę requiſitur ad hoc, quòd actus ſit bonus, eſt modus agẽdi. Vnde modus agendi eſt, quòd actio, uel operatio, fiat ſecundum communem decentiam, & honeſtatem hominum. Exemplum. dare eleemoſinam pauperi propter Deum, eſt bonum: ſed ſi iſta datio fiat contra communem decentiam, puta proiiciendo ſibi panem per caput, deficit modus. iſte dat propter Deum: ſed non debito modo. Et hoc eſt, quòd communiter dicitur, omnibus adde modum. Modus eſt pulcherrima uirtus, id eſt pulcherrima, circunſtantia uirtutis. Ideo dicitur Hilarem datorem diligit Deus. Dices, benè. ego uolo, quòd aliquis dat eleemoſinam pauperi propter Deum: ſed proiiciendo panem per caput, uel facit aliquem alium modum, utrum peccet? Reſpõdetur hic, quòd iſte malè agit moraliter: nolo dicere, ꝙ peccet. Non ſolum priuatur, id eſt non ponendo circunſtantiam: ſed ponendo circunſtantiam contrariam. ideo male agit moraliter: ſed credo quòd non peccat: quia ſolum agit cõtra honeſtatem, & decentiam: & non percutit eum: ſed ponet in terram. Si tamen læderet eum, fortaſſis committeret aliud peccatum: ſed ſic faciendo, dico quòd non peccat, nec mortaliter, nec uenialiter. Vnde eſt hic notandum, ut dicit doctor, quòd actus dicitur malus moraliter, dupliciter. Vno modo priuatiuè. Alio modo negatiuè: priuatiuè, quia facit actum, non ponendo circunſtantiam, quæ deberet tunc ineſſe. Exemplum. iſta in die dominica debet facere talem cultum propter Deũ: iſte omittit illam circunſtantiam, finis, puta propter Deum. iſta actus eſt malus priuatiuè, quia deberet tunc habere talem circunſtantiam, quam non habet. Alio modo dicitur malus contrariè, ut quando non ſolum non habet circunſtantiam, quam pro tunc debet habere, ſed habet contrariam. Exemplum. dare eleemoſinam propter uanam gloriam, iſtud dare, deberet fieri propter Deum, & non fit: ſed propter circunſtantiam contrariam. Ideo ille actus dicitur eſſe malus moraliter contrariè.

Actus dicitur moraliter malus dupliciter.

Hic ſunt paruæ difficultates. Prima eſt, nunc non teneor diligere Deum, ſed præciſè die dominica, & aliis diebus determinatis, puta feſtiuis: tamen ego do eleemoſinam, uel dico horas meas, & non facio propter Deum, utrum iſta actus ſit malus, ſeu utrum ego peccem? Ego ſemper teneor diligere Deum, ſed non tunc. Et in hoc eſt controuerſia inter Gregorium de Arimino, Occham, de Aliaco, & Scotum. Diceret Gregorius, quòd eſſet malus, quia caret circunſtantia, quam deberet habere. Dico quòd pro tunc, non debet habere, & ſic dicit Scotus, Occham, de Aliaco, quòd ibi non eſt peccatum, nec ille actus eſt bonus, neque malus, ſed uocatur actus indifferens. Et pono regulam. Quandocunque aliquis actus caret aliqua circunſtantia quam pro tunc non deberet habere, ille actus eſt indifferens, & non eſt bonus, nec malus. Alia difficultas, quod eſt peius dare eleemoſinam propter uanam gloriã, uel dare eleemoſinam, & non propter Deum: quando tamen debeo facere propter Deum? hoc eſt quærere quis actus eſt peior, uel actus malus contrariè, uel actus malus moraliter priuatiuè, qui caret circunſtantia quam tunc debet habere? Reſpondetur, quod actus contrarius ſemper eſt peior; quia ſemper duas malitias includit. Primo defectum circunſtantiæ bonæ, quæ deberet ineſſe, & cum hoc includit difformitatẽ circunſtantiæ malæ.

Controuerſia inter Doct.

Reg. quãdo actus eſt indifferens.

Dubitatio.

Solut.

Ex quo ſequitur corollarium. Actus poſitiuus malus ſemper eſt peior, quàm ſit omiſſio actus boni. Exemplum. ut odire Deũ ſi ſit poſſibile, eſt peius, quam ſit omiſſio dilectionis Dei. ut ego omitto diligere Deum die dominica, & Petrus odit, tunc Deum, peius facit qui odit, quia ponit contrarium actum, & omittit diligere, & tenetur, & cum hoc facit actum contrarium.

5. circunſtãtia tẽporis.

Poſtea reſtat tractare de circunſtantia temporis, ut dicit doctor, quòd ad hoc, quòd actus dicatur bonus moraliter, oportet, quòd fiat tempore debito; debitum dico, quod tempus debitum eſt, quod ſic ſe habet, quod præceptum, uel ordinatum faceret illum actum in illo tempore, & non contra communem conſuetudinem hominum. Declaro; aliquis uult ieiunare in die dominica propter Deum; dico iſte, malè agit, quia facit ieiunium in tempore prohibito. unde non ſolum eſt conſuetudo non ieiunare die dominico, ſed eſt præceptum, & prohibitum. Aliud exemplum. Frater dicens horas ſuas tempore debito, benè facit, & non quando deberet prandere, quia con

ſuetu-

ſuetudo laudabilis eſt, non dicere horas tempore prandii, & debemus diſtinguere tempore. Aliud eſt tempus comedendi: aliud dormiendi. Vnde ſi non ueniſſem tempore prandii, utrū peccarem? Dico quòd non: ſed indigerem caſtigatione ciuili, & deberem ieiunare per diem, non propter culpam: ſed propter cauſam.

6. Circumſtātia loci. Determinat de circunſtantia loci, & oportet facere actus in loco debito: & dico ꝙ locus debitus, eſt locus laudabiliter cōſuetus pro tali actu, uel ordinatus, uel præceptus.

Ex omnibus iſtis infert doctor noſter, ꝙ bonitas moralis, cōſiſtit in integritate, id eſt in illis ſex circunſtantiis: ita quòd ſi una deficiat, iam actus non eſt bonus: non dico, quòd ſit malus: quia pro tunc fortè non debet habere circunſtantias.

Infert ulterius doctor, ꝙ iſtæ circunſtantiæ, propriè ſunt conformitates ad dictamen rectum.

Ex quo infert, ꝙ iſtæ circunſtantiæ ſunt quædam relationes formaliter. unde circunſtantia loci, formaliter non eſt niſi conformitas loci ad dictamen rectum: quia facio in illo loco, in quo dictamen dictat.

Bonitas moralis quid. Ex quo infert, quòd bonitas moralis formaliter non eſt niſi aggregatum ex circunſtantiis, ſeu iſtis conformitatibus ad dictamen in rectum. Ex quo ſequitur, quòd bonitas moralis non eſt aliquid per ſe unum: ſed eſt unum aggregatum ex omnibus illis conformitatibus, ſicut pulchritudo non eſt aliquid per ſe unum, ſed eſt proportio membrorum, coloris, & quantitatis, quòd ſi unum illorum deficiat iam non eſt pulchritudo, &c.

Inſtātia ſol. Arguitur ſic. bonum eſt in prædicamento qualitatis. ergo non importat iſtas relationes, ſeu conformitates ad rectam rationem. Reſpondet doctor, quòd omnes iſti termini, bonum, malum, ſcientia, habitus, licèt importent relationes, tamē habent modum prædicandi qualitatis & ideo ponuntur in prædicamento qualitatis.

Ex dictis infert finaliter Scotus, quòd aliquis actus poteſt induere multas circunſtantias multarum uirtutum, id eſt poteſt fieri propter fines multarum uirtutum, ſicut propter multas uirtutes. ut quis poteſt ambulare ad eccleſiam propter obedientiam, & ibi eſt iuſtitia. propter Deum, ut etiam ædificet populum, & eſt actus liberalitatis. & dicit doctor, ꝙ quando aliquis actus fit propter plures bonas circunſtantias, tanto ille actus eſt melior, quanto ſunt plura bona motiua, tanto ille actus eſt melior. ut uado ad eccleſiam propter obedientiā ut dicam miſſam propter Deum, & propter iſtam pauperem mulierem.

Sed contra arguitur ſic. Si hoc eſſet uerum quod dicis, ſequeretur, quòd unus effectus cauſaretur a pluribus cauſis quarum quælibet illarum, eſt ſufficiens ad producendum illum effectum, ſeu actum. Reſpondetur ad illud, quod doctor noſter dicit, quòd unus effectus non poteſt eſſe a pluribus cauſis totalibus: ſicut ab una ſeorſum. Vnde quando ſunt ibi plura motiua, actus fit cum maiori conatu, & ueloriori modo, quam ſi eſſet ſolum unum motiuum. & de hoc in ſecundo practicamur.

¶ De ſecundo principali, &c.

2. ar. in quo de quibuſdā determinat. Conſequenter doctor noſter uult ibi determinare de quinque: ſcilicet de laudabili, uituperabili, punibili, præmiabili, & imputabili.

Et pro declaratione ponit talem propoſitionem. Imputabile, eſt ſuperius ad laudabile, & uituperabile, & ad pēniabile.

Vnde notandum eſt, ꝙ omne laudabile, eſt imputabile ad aliquid bonum: etiam præmiabile: ſimiliter uituperabile, & punibile, ordinantur ad aliquam pœnam. Sed dices: quid intelligis per immutabile? Reſpondet doctor: illud dicitur imputabile quod eſt in libera poteſtate agentis: puta ad præmium, uel ad pœnam Ita ꝙ uult hic habere doctor, ꝙ nihil eſt imputabile ad pœnam, uel ad gloriam, niſi ſit in libera poteſtate illius qui facit. & hoc dico quo ad forum Dei: quia in foro exteriori, aliud forte poſſet eſſe. Dices: quid eſt actum eſſe in libera poteſtate noſtra? Reſpondet doctor; quòd actum eſſe in libera poteſtate agentis, nihil aliud eſt niſi actum poſſe nō fieri quando fit: uel poſſe fieri, quando non fit. Et ibi manifeſtatur libertas noſtræ uoluntatis, ita ꝙ ſi quis peccat: uoluntas libere egit. quare? quia quando agit, poteſt non agere: uel quando non agit, poteſt agere. niſi a ſuperiori cauſa præueniatur.

Imputabile quid.

Quid ē actū eſſe in ptāte noſtra.

Per hoc ſoluitur egregia quæſtio quam quærit dominus Adam: Vtrum peccans poſſit peccare: uel utrum aliquis peccet.

Arguitur ſic. Vel homo peccat quando peccat, uel quando non peccat. non eſt dicendum, ꝙ peccet quando peccat: quia quando peccat: ſic peccat, ꝙ non poteſt non peccare. ergo non peccat: quia tunc non liberè agit. Reſpondet hic, ꝙ quādo homo peccat, peccat: & quando homo peccat, poteſt non peccare. Ita ꝙ optimè ſequitur: peccat in iſto inſtanti. ergo in iſto inſtanti poteſt non peccare. Quod probo arguendo ſic. non ſequitur: iſte non poteſt peccare, ergo non peccat. Notum eſt, ꝙ non ſequitur. ergo oppoſitum conſequentis ſtat cum antecedente. oppoſitum conſequentis eſt, iſte peccat. ergo iſtud, iſte peccat ſimul ſtat cum illo antecedente, iſte poteſt non peccare: ergo quando peccat, poteſt non peccare. & poteſt non peccare. ergo quando peccat, peccat.

Ex illis ſequitur differentia inter agens liberum, & agens naturale. & hoc ſæpe dictum eſt: quia agens liberum ſe determinat; & non naturale.

Imputabile quid ſit declaratur. Imputabile. Vult declarare quid ſit imputabile. Et dicit, ꝙ duæ conditiones requiruntur ad hoc, ꝙ aliquid ſit imputabile: puta ꝙ ſit in poteſtate libera agentis. Secundo ꝙ ſit bonum, uel malum propter quod ſi ſit bonum, ad aliquod præmium. ſi ſit malum, ad aliquod malum.

Quid uituperabile. Ex quo ſequitur, ꝙ ſatis patet quid ſit uituperabile, & laudabile. Vnde omne malum, eſt uituperabile ſupple malum culpæ, ſiue ſit mortale, ſiue ueniale: ſed non malum pœnæ: puta frangere tibiam. Dico ultra, ꝙ omne malum eſt inhoneſtum, & indecens: puta non eſt honeſtum, ꝙ religioſus ueniret nudus ad clauſtrum: licet fortè non eſſet peccatum: ſed inhoneſtum. uerum eſt tamen, ꝙ propter iſtam inhoneſtatem, & indecentiā, poteſt dari una parua caſtigatio, non ꝙ ibi ſit peccatum; licet indecens: puta mingere quando Papa tranſit eſt inhoneſtum: licet non peccatum. Dico ultra, ꝙ laudabile, eſt bonum, & ēt honeſtum. Dicit Ariſt. ꝙ laus eſt confeſſio boni alicuius, ſicut dicere. Certe domine uos eſtis benè doctus: unde dicere bonum de Sorte, eſt laudare Sortem. & iſtud poteſt fieri ſine peccato. Ideo ſolum homo debet reſpicere finem. Ideo caueant adulatores, dato ꝙ dicant uerum, tamen non ut laudent: ſed ut habeant aliquid ab eo cui adulentur. Et breuiter, quando ibi eſt mendacium, magna eſt adulatio.

Oē malum ē inhoneſtum.

Laudabile eſt bonum quod ſiclam.

An ſit aliquis actus liber, nec bonus, nec malus. Conſequenter quærit doctor noſter aliquas difficultates. Prima eſt. utrum poſſit eſſe aliquis actus in libera poteſtate hominis, qui non ordinabitur neque ad pœnam, neque ad præmium. Reſpondetur per aliquas propoſitiones.

Prima. Aliter actus dicitur bonus moraliter: & aliter dicitur eſſe in poteſtate hominis. Vnde actus dicitur bonus moraliter, quia fit conformiter ad rectam rationem plene dictātem de circunſtantiis. Sed actus dicitur eſſe in libera poteſtate agentis, qui ſic ſe habet, ꝙ quando fit, poteſt non fieri. & quando non fit, poteſt fieri. ut uiſum eſt, & qualiter, probatū eſt per unam conſequentiam.

Ex iſtis infert doctor multa corollaria. Primum Non ſequitur, iſte actus eſt in libera poteſtate agentis, puta hominis: ergo eſt imputabilis ad pœnam, uel præmium. non ſequitur. ergo præmium, quod requiritur ad actum imputabilem poteſt ſeparari.

An actus indifferens ſit imputabilis. Arguitur ex iſto. Ibi ſequitur una difficultas: utrum actus indifferens dicitur aliquo modo imputabilis. Sic uidelicet, ponatur, ꝙ aliquis det eleemoſinam pauperi, & nō det neque actualiter, neque uirtualiter propter Deum: utrum ille actus ſit laudabilis, uel uituperabilis?

Et arguitur, ꝙ ſit uituperabilis. Iſte poterat facere actū propter Deum: & non fecit. ergo iſte eſt uituperabilis.

Ad qd tenemur. Pro ſolutione iſtius eſt notandum, ꝙ iſta difficultas doctoris, quærit egregiam difficultatem. Vtrum, ille qui non benè agit ſicut poteſt, peccet. Reſpondetur breuiter, ꝙ nullus obligatur ad faciendum omne illud quod poteſt: ſed obligatur ad faciendum illud quod tenetur. Vnde iſta eſt ſimpliciter concedenda: ꝙ tenemur ad aliquid quod poſſumus: quia ad aliquid quod poſſumus tenemur. immo non ſumus obligati, niſi ad aliquid quod poſſumus. Sed non ſumus obligati ad omne, quod poſſumus & quando dicimus, quando poſſumus bene agere, debemus. ut dicit S. Gregorius. diſtingue, de omnibus propoſitionibus, de debemus: uel pro ut ly debemus dicit decentiam, & honeſtatem. & ſic uerum eſt, quod debemus, id eſt honeſtum eſt & decens. aut ſi ly debemus dicat obligationē, & ſic nego.

Ex iſtis infert Scotus, quòd actus indifferens, ſaltem non eſt laudabilis: ſed non poſſumus habere ex doctrina ſua, ꝙ ſit uituperabilis.

Ex omnibus iſtis infert doctor, ꝙ ad hoc, quòd aliquis actus ſit laudabilis, oportet ꝙ ſit moraliter bonus. & ad hoc, quòd

quòd ſit uituperabilis, oportet quòd ſit malus.

Quærit hic nunc egregiam difficultatem. Actus interior, & actus exterior, ſunt duo actus. uerum eſt. Et ſunt boni duabus bonitatibus. uerum eſt. Vel mali duabus malitiis. uerum eſt. utrum ſint imputabiles ad duo præmia, uel ad duas pœnas. Si ſint mali? exemplum. Volo dare eleemoſinã pauperi propter Deum. volo, eſt actus interior. dare, eſt actus exterior. iſti duo actus, utrum ſint boni duab. bonitatibus: utrum imputentur ad duo præmia: puta, quòd ly, uolo, imputatur ad unum gradum gloriæ: & ly, dare, ad alium gradum gloriæ? de malo ſimiliter practices. Reſpondet doctor ponendo talem concluſionem.

Concluſ. Sco. Actus qui primo eſt in libera poteſtate agentis, ſolus eſt ille, qui eſt imputabilis ad pœnam, uel ad gloriam: Sed ſic eſt, ꝙ ſolus actus uoluntatis, eſt immediatè in poteſtate uoluntatis. Ideo ſolus ille eſt imputabilis ad pœnam, uel gloriam.

Ex quo infert doctor, quòd licet actus exterior, & imperetur a uoluntate, & ſit bonus, uel malus ſecundariò, non eſt tamen imputabilis alia imputabilitate, quàm actus interior. Exẽplum, iſte uult dare eleemoſinam pauperi propter Deum, & dat: alius uult dare cum tanto conatu, & non dat: quia nihil inuenit in burſa ſua: quis iſtorum magis meretur? & uidetur ꝙ primus, quia primus benè operatur duabus bonitatibus: quia vult dare, & dat. ſecundus ſolum una bonitate operatur. Reſpondet doctor propter pluralitatem bonitatum, nõ ſequitur pluralitas imputabilitatum: ſed oportet ſemper quærere imputabilitatem in uoluntate.

Ex quo ſequitur, quòd illi duo æqualiter meruerunt apud Deum.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd actus exterior non addit aliquã imputabilitatem præter cauſam quæ eſt ab actu interiori. quærenda eſt ergo totalis imputabilitas in uoluntate noſtra.

Cur bonitas imputatur pp actum interiorem. Poteſt ultra quæri: Vnde prouenit iſtud: ꝙ actus exterior, non eſt ita imputabilis, ſicut actus interior? Reſpõdet doctor, ponendo talem concluſionem.

Hoc prouenit ex eo, quòd actus exteriores non ſunt ſic in poteſtate noſtra: ſicut actus uoluntatis: quia nihil eſt tam in poteſtate noſtra, ut uoluntas, ideſt actus uoluntatis. Ideo imputabilitas ſolum attribuitur uoluntati, & non actibus aliarum potentiarum.

Et ſi ibi quæras. Quare confitemur de actibus exterioribus cum non importent aliam imputabilitatem ab actu interiori. Reſpondet dominus Adam: confitemur de iſtis actibus exterioribus, non quia aliam imputabilitatem habeant ab actu interiori; ſed quia cognoſcimus per iſtos actus exteriores, quantus conatus fiat in actu interiori: & cognoſcimus grauitatem actus interioris.

Vlterius eſt tamen notandum, ꝙ iuſtitia, & lex ciuilis, quo ad punitiones ſuas, non reſpicit actus interiores, ſed actus exteriores: & propter illos punit. Sed Deus oppoſitũ facit, Deus intuetur cor hominis: non autem, quæ apparent.

3. Artic. in quo ſolu tur quæſtio. De tertio principali primo dici poteſt. Nunc doctor noſter intendit reſolutoriè ſoluere quæſtionem præſentem. puta, vtrum actus exterior ſit bonus alia bonitate, quàm actus interior. Et ponit hic aliquas propoſitiones.

Prima. Sicut actus interior eſt bonus; ita actus exterior eſt bonus, qui imperatur ab illo actu interiori.

Secunda propoſitio. Sicut actus interior, & exterior, ſunt duo actus realiter diſtincti, ita ſunt boni duabus bonitatibus realiter diſtinctis ab inuicem. Iſta concluſio probatur auctoritate, & ratione. auctoritate D. Auguſtini. Dicit enim Auguſtinus. xiij. de trinit. capit. v. uel xiiij. Homo dicitur eſſe miſer uoluntate mala. & eſt miſerior, quando executio uoluntatis eſt.

Vnde executio uoluntatis, eſt per actum exteriorem. tunc ſic, homo eſt miſerior per executionem uoluntatis: & illa executio uoluntatis eſt actus exterior: ergo iſte actus exterior addit malitiam ſuper actum interiorem.

Secundo probatur idem ratione. Bonitas moralis eſt integritas illorum, quæ ſecundum rationem operantis dictantur debere conuenire actui. Sed alia dictantur, ſecundum rectam rationem debere conuenire actui interiori, quàm exteriori: ergo ſequitur, quòd erit alia bonitas in actu interiori, quàm in actu exteriori.

Difficultas eſt in minori, ad probandum iſtam minorem: & pro probatione ſupponat, ꝙ alterius conditionis eſt actus interior, & actus exterior. patet. Nam quicunque actus exterior non poteſt fieri niſi ſucceſſiuè: non poteſt fieri, niſi nocẽdo proximo: uel actualiter iuuando proximum, & iſte eſt alter modus, qui eſt una circũſtantia uirtutis, & conuenit actui exteriori, & non interiori.

Tunc ſic arguitur. Aliæ conditiones, & circunſtantiæ conueniunt actui exteriori, quàm actui interiori: ergo dicetur bonus, uel malus, alia bonitate, uel malitia, quàm actus interior: quando dictabuntur aliqua conuenire actui exteriori, quæ non dicentur conuenire actui interiori.

Item dicit doctor, recta ratio non dictat cõuenire debere actui, quæ ſunt ſibi impoſſibilia. Sed ſic eſt quod recta ratio dictat conuenire aliquas circunſtantias actui exteriori; & non actui interiori: ergo ſequitur, ꝙ actus exterior eſt ſemper obiectum actus interioris. & per conſequens dicetur bonus denominatiuè, bonitate actus exterioris.

¶[Et hoc intelligendo &c.]

Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Soluit doct. inſtantias. Actus exterior eadem bonitate eſt bonus & eadẽ malitia ẽ malus quibus et actus interior. Prima. Verum eſt, ꝙ actus exterior eſt ſemper obiectum actus interioris. tunc dico, ꝙ actus exterior, ſecũdum quod eſt obiectum actus interioris. nunquàm eſt bonus alia bonitate, quàm actus interior. nec malus alia malitia, quàm actus interior. Si dicas, ꝙ quando actus exterior conſideratur, ut eſt obiectum actus interioris, & ſolum in eſſe uolito, tunc uerum eſt ꝙ actus exterior, non eſt bonus alia bonitate, quàm actus interior: Sed actus exterior conſideratus, ſecundum ſuum proprium eſſe, eſt alius ab actu interiori: quia aliter fit, & alterius conditionis eſt, quàm actus interior.

Inſtas contra. Contra iſta inſtatur. Arguitur ſic. Quia actus intelligendi, ſeu propoſitio mentalis, eſt uera eadem ueritate qua etiam res cognita, ſeu intellecta, per ipſum. *Soluitur inſtantia.* Etiam eſt uera propoſitio uocalis denominatiuè; ſed non alia ueritate, quàm ſit propoſitio mentalis: ergo etiam res uolita, non erit bona alia bonitate, quàm actus uolendi. Reſpondet doctor noſter, ꝙ iam iſtud eſt ſolutum: quia iam dictum eſt, quòd actus exterior, in quantum eſt uolitus in ratione obiecti, non eſt bonus alia bonitate, quàm actus interior.

Dico ultra, quòd non eſt ſimile de actu cognoſcendi, & uolendi. Cuius ratio eſt: aliquid cognitum poteſt eſſe ſimpliciter & formaliter uerum. Quod oſtendo, propoſitio mentalis creata, eſt uera: & tamen ſubordinatur uni increatæ ueræ. Sed cõtra. Actus exterior, & actus interior, ſunt ſecundum unam regulam prudentiæ: & conformantur uni dictamini recto. Reſpondetur hic, quòd uerum eſt, conformantur uni regulæ, tamen ſecundum aliam, & aliam partem regulæ: ergo congruũ eſt, quòd actus exterior, & interior, habeant aliam, & aliam bonitatem.

¶[Conſimiliter &c.]

Conſequẽter doctor noſter probat adhuc, ꝙ actus exterior non habeat aliam bonitatem, quàm actus interior.

Et arguitur ſic. Actus exterior non habet bonitatem: niſi propter actum interiorem: ergo, probatur, ꝙ non habeat aliã bonitatem, niſi ab actu interiori auctoritate Ariſtotelis; quia ubi unum propter alterum: ibi tantum unum eſt.

Vbi unũ pp alterum rõ declaratur. Pro ſolutione iſtius eſt notandum, ꝙ tota difficultas eſt in iſta auctoritate: ubi unum propter alterum. Et dicit primo doctor, ꝙ iſta auctoritas eſt magis pro nobis, quàm contra nos: quia dato, quòd actus exterior habeat bonitatem propter interiorem, non tamen propter hoc ſequitur, quòd non habeat ſuam bonitatem propriam. Exemplum. concluſio habet ueritatem, & euidentiam, propter præmiſſas: & tamen propter hoc non ſequitur, quin habeat propriam ueritatem. ideo argumentum eſt magis pro nobis, quàm contra nos. Sed dices; quid uult propriè habere iſta auctoritas, quòd ubi unum propter alterum: ibi tantum unum eſt? uult habere iſta auctoritas, ꝙ medium ad finem, & ipſe finis, uno actu voluntatis diliguntur. Exemplum. Petrus diligit creaturam propter Deum. eſt difficultas: vtrum uno actu, uel duobus actibus. dicit Ariſtoteles, & etiam doctor noſter: de Aliaco: & Occam, ꝙ uno actu. contra Gregorium.

¶Præterea peccatum &c.

Arguitur ulterius ſic. Peccatum eſt carentia iuſtitiæ debitæ ineſſe. Sed in actu exteriori, non eſt alia carentia iuſtitiæ debitæ ineſſe, quàm in actu interiori: ergo ſequitur, quòd in actu exteriori, non erit alia carentia, quàm in actu interiori.

Pro ſolutione iſtius argumenti eſt primo notãdum. Quòd iſtud argumentum probat de malitia actus exterioris, & actus interioris. Alia uero argumenta probant de bonitate. & illud de malitia.

Vlterius eſt notandum. quòd doctor noſter declarat quid

iple intelligit ibi per iuſtitiam: quando dicit, ꝙ peccatum eſt carētia iuſtitiæ debitæ ineſſe. Iuſtitia multis modis accipitur. Primo capitur iuſtitia, ut eſt vna uirtus moralis, quæ inclinat ad reddandum vnicuique quod ſuum eſt, ad honeſtè uiuendū & nemini nocendum. de iſta iuſtitia, non eſt hic ad propoſitū iſta non facit formaliter peccatum. Et dicit doctor, ꝙ iſta poteſt capi, & habitualiter, & actualiter. Habitualiter pro habitibus generatis ex actib. iuſtitiæ, qui actus ſunt iuſtitia actualis. De iſta iuſtitia morali non eſt hic aliquo modo ad propoſitum, Ideo dicit doctor, ꝙ iuſtitia de qua eſt hic ſermo: puta quod eſt debita ineſſe actui: non eſt niſi conformitas ad rectā rationem. Ita ꝙ quando dicitur peccatum eſt carētia iuſtitiæ debitæ ineſſe, & eſt carentia rectitudinis, & conformitatis ad rectam rationem, ſic uidelicet; ꝙ actus nunquam dicitur eſſe malus, uel peccatum, niſi quia debet fieri conformiter ad rectam rationem, & non fit. Ita quòd ſi quis peteret; dic mihi, quid importat peccatum de ſignificato formali? dico, ꝙ nihil eſt. nullam rem importat; ſed importat ſolum carentiam conformitatis, ſeu rectitudinis ad rectam rationem.

Iuſtitia multis modis capitur.

Quid importet peccatū de formali.

Dico ultra, ꝙ peccatum eſt vnum connotatiuum, & ſupponit ſemper pro actu, connotando illum actum habere carentiam rectitudinis ad rationem rectam. Per hoc poſſunt ſolui multæ difficultates. Prima: utrum peccatum ſit a Deo: dico ꝙ iſta eſt ſimpliciter concedenda, peccatum eſt a Deo: quia hoc quod eſt peccatum, eſt productum. Sed benè uerum eſt, quod doctores dicunt, quòd Deus non eſt actor mali, uel peccati. Et iſtud debet intelligi, quòd Deus nunquam incitat ad peccatum, ſeu ad malè agēdū, ſed benè diabolus eſt auctor peccati.

Peccatū eſt a Deo. quo ad poſitiuū.

Alia difficultas. utrum Deus ſit cauſa peccati: uel uolens peccatum? Reſpondetur, ꝙ non. & hoc patet per unam regulam logicalem: quando ſunt duo termini cōnotatiui, primus appellat ſuum ſignificatum adiacere connotato alterius termini. Exemplum. uolens, peccatum, ly uolēs, appellat uolitionem terminari ad illam carentiā, quæ nihil eſt. Ideo iſtæ ſunt falſæ. Sed dices, bonitas ergo, non eſt niſi conformitas ad rationem rectam. uerum eſt, ita ꝙ actus noſter eſt bonus, quando ſit conformiter ad rectam rationem. Dices ultra: iſta conformitas quid eſt? Reſpondet doctor, quòd non eſt niſi reſpectus conuenientiæ ad rectam rationem. Dicit ultra, ꝙ eſt reſpectus realis, & extrinſecus aduenienſ. Patet: quia illa cōformitas non ponitur, poſitis extremis: immo poteſt eſſe actus: & tamen actus non erit bonus.

Deus non uult peccatum.

Quid eſt bonitas ī actu. Quid conformitas.

Sed arguitur ſic. Impoſſibile eſt, quòd actus fiat conformiter ad rationem, quæ eſt recta, niſi ſit bonus: ergo neceſſariò poſitis extremis, ponetur conformitas. Reſpondetur, ꝙ poſito quocunque actu, etiam poſito illo quod eſt recta ratio, poteſt non eſſe conformitas: immo forſan malitia: ſi Deus oppoſitum præciperet: quia eſſet ratio, & actus, & tamen non eſſet conformitas: quia eſſet contra uoluntatem Dei.

Dicit ulterius doctor, ꝙ ſic eſt dicendum, de ueritate propoſitionis, quæ eſt adæquatio ſignificationis, uel conuenienciæ ad rem ſignificatam. Notum eſt quòd ipſa propoſitio, & res ſignificata per propoſitionem, poſſunt manere, & tamen non erit ueritas. Exemplum. ut ſi illud quod eſt propoſitio poneretur in lapide, illa qualitas mentalis eſt, & res ſignificata eſt: & tamen non eſt ueritas.

Dicit ultra doctor, quòd ex iſtis ſequitur, quòd peccatum pro ſignificato formali, non eſt niſi carentia talis conformitatis ad rationem rectam.

Dicit ultra doctor, ꝙ omnia iſta multum poſſunt uideri, ſi actus noſtri fierent, ſicut motus. puta, motus aliquis ſic ſit, ꝙ una pars eſt uelox, & alia tarda. Etiam actus noſtri poſſent ſic fieri, ꝙ una pars eſſet bona, & alia mala: uidemus clarè, ꝙ illud quod prius erat bonum, poſterius erat malum.

Ibi tangit doctor difficultatem: vtrum vnus actus poſſit eſſe ſucceſſiuè bonus, & malus? Dico ꝙ ſic, ut prius uiſum eſt: puta de actu imperato, ſeu exteriori: quia actus exterior poteſt ſucceſſiuè eſſe bonus, & malus. ut patet: uolo ire ad eccleſiam propter Deum: & in medio itineris vado propter uanā gloriam: illa ambulatio eſt bona, & mala, ſucceſſiuè. tamen ſimul non poteſt eſſe bonus, & malus.

¶Ex iſto ſequitur &c.]

Doctor noſter ex lectione præcedenti infert aliqua corollaria.

Primum corollarium eſt per modum quæſtionis. Quæreret aliquis, utrum cum iuſtitia morali poſſit ſtare, ꝙ aliquis ſit malus? ut puta eſt unus iudex qui habet habitum iuſtitiæ: vtrum ſtet, ꝙ iſte iudex faciat multa mala? Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Stat aliquem habere habitum uirtutis acquiſitæ, & in multis actibus malè agere. ut ex multis actibus iſtius quadrageſimæ acquiremus habitum temperantiæ: & tamen multos malos actus facient multi poſt quadrageſimam: ergo &c.

Et ponitur ibi regula doctorum modernorum. Actus nunquam repugnat habitui: ergo poſſunt eſſe etiam actus oppoſiti, cum habitu. Vnde actus repugnat actui: & habitus habitui Sed actus non repugnat habitui: Et in hoc reſpiciamus experientiam.

Actus non repugnat habitui.

Ex iſto infert doctor ulterius, ꝙ ſtat aliquem eſſe bonū habitualiter, qui multas malitias habet: immo qui damnatur, & perpetuò damnabitur. Vult ergo doctor habere, quòd cū bonitate habituali, ſtant malitiæ actuales.

Aliquis ſit eſſe habitualiter bonus & actualiter malus.

¶Aliud &c.]

Infert ſecundo doctor noſter: ꝙ quilibet actus malus habet propriam malitiam. Ita quòd ſi ſint duo, uel tres actus mali, tot ſunt malitiæ. Probat doctor. actus malus, eſt malus, quia caret rectitudine, ſeu conformitate, quam deberet habere ad rectam rationem.

Ex iſto poteſt inferri corollarium. Quòd nunquam duo actus ſunt mali eadem malitia: ergo actus exterior, & interior qui ſunt mali, non ſunt mali eadem malitia.

Duo actus non ſunt mali eadē malitia.

Ex iſto ſequitur aliud egregium corollarium Quòd in mouente, & moto ad malè agendū, non eſt una malitia: ſed duæ malitiæ. Vt ego duco ſocium ad lupanar: quilibet noſtrū male agit: quia quilibet noſtrum fornicatur. Et ſi dicas, ipſe ducit me. uerum eſt. ergo tu non peccas: nego conſequentiam. immo ambo peccant duabus malitiis. Et ratio eſt: quia quantuocunque aliquis moueat aliquem ad malè agendum, ſemper eſt libertate ſua ad ſic. uel ſic agendum.

¶Aliud quòd malitiæ &c.]

Quærit ibi doctor noſter unam quæſtionem: quomodo peccata differunt ad inuicem: & quomodo unum peccatum eſt grauius alio. Reſpondet doctor primo ad primam quæſtionē. per aliquas propoſitiones.

Quo peccata differant ad inuicem, & quo unū ſit grauius alio.

Prima propoſitio eſt philoſo. priuationes diſtinguūtur per habitus: ſed ſic eſt, ꝙ malitiæ non ſunt, niſi priuationes bonitatum, ſeu conformitatum ad rationem rectam: ergo diſtinguuntur ad inuicem, ſicut diſtinguuntur illę bonitates, & cōformitates. Exemplum. cęcitas, & ſurditas, ſunt duæ propriæ priuationes. quomodo diſtinguuntur? ſicut uiſus, & auditus, qui diſtinguuntur ſpecie: ergo etiam priuationes illæ. Et dicit doctor noſter, quòd diſtinctio priuationum, ſemper debet attendi ex diſtinctione habituum. Ita ꝙ ſi habitus diſtinguūtur genere, priuationes etiam diſtinguuntur genere: ſi ſpecie, ſpecie: ſi numero, numero. Dices. ergo peccata diſtinguūtur formaliter per iſtas priuationes, ſeu malitias. uerum eſt: quia uitium eſt uitium per malitiam: & iſta malitia non eſt, niſi carētia conformitatis, quæ deberet ineſſe. Dices contra: uitia diſtinguuntur ad inuicem per cōuerſionem ad creaturam: quia communiter dicitur, ꝙ peccatum eſt auerſio a Deo, & cōuerſio ad creaturam. hoc eſt dicere, ꝙ ille qui peccat, dimittit Deum, & capit creaturam pro domino. ergo peccata deberēt diſtingui per iſtam conuerſionem. Reſpōdet doctor, quòd certè uerum eſt, quòd illi qui peccant ſaltem mortaliter, dimittit Deum, & accipit creaturam. Dicit ſecundo doctor, quòd licèt in peccato mortali conuertamur ad creaturam placendo creaturæ: puta unus alteri, tamen diſtinctio peccatorum non prouenit ex illa conuerſione. Dices forte: quare eſt, quod non diſtinguuntur per iſtam conuerſionem ad creaturā. quia conuerſiones ſunt ipſamet uitia. Vnde dico, quòd conuerti inordinatè in creaturis, non eſt niſi uelle complacere creaturæ ubi non debemus ſibi complacere. & illud uelle complacere, eſt actus malus. Ideo eſt peccatum.

Priuationes diſtinguuntur per habitus.

Peccata nō diſtinguuntur p cōuerſiones ad creaturas, & quare.

Sequitur corollarium. Quòd uitia, & peccata diſtinguūtur ab inuicem, per proprias malitias, quæ ſunt carentiæ.

¶Tertio apparet &c.]

Quærit adhuc unum, quod eſt pulchrius: quomodo unum peccatum eſt grauius alio peccato? Reſpondet doctor, ſecundum ꝙ actus caret maiori, uel meliori conformitate, quàm alius, ſecundum hoc eſt actus peior. Ita ꝙ ſi quis quærat: quare iſtud peccatum eſt maius? quia tu poteras ponere, & debebas ponere maiorem bonitatē in iſto, quàm in alio actu. Ideo iſte actus eſt peior. Exemplum, ponamus caſum ſic: unus qui eſt benè dotatus ingenio: alius non eſt ita dotatus: iſti duo peccant: qui magis peccat? certè ille qui eſt magis dotatus: quia poterat ponere maiorem bonitatem, quàm alius.

Quo unū peccatū ſit grauius alio.

Ex iſto ſequit, ꝙ quanto poſſumus ponere maiorē bonitatē in actu, & debemus, & nō facimus, tāto grauius peccamus.

Ex iſto ſequitur qualiter omiſſioues, ſic ſe habent, ꝙ unā uſt peior alia. Vnda grauitas omiſſioois oon attaoditur ſecundum bonum, quod puiſat eſſa, ſed ſecuodum bonum, quod ineſſet tunc: ut die dominica dabemus diligare Deum: & audire miſſam: tamen Sortes omittit: iſta peccat peccato omiſſionis: & ſuot duo: tunc illa qui eret magis diſpoſitus ad amaodum Deum, magis peccat: ſicut clerici docti, prudentes, magis peccaot omittendo, quàm ignorantes.

Diaes hic certè noo poſſum beoa cogooſcere iſtud: quia ſi quis diceret mibi, ecce bic tria peccata, Idololatria, periuriū, & odium Dei, oal ſornicatioois, & furtum. Qnomodo debeo cognoſcere, quòd noum peacatum aſt maius, quàm aliud? Dico, quòd ſacundum, quòd maior ſit iniuria Dao, ſibi, uel proximo. ſecuodum hoc eſt maior grauitas. Vude idololatria, dimittit Deom, & accipit pro Deo ſuo aliud. Ibi eſt maxima iniuria. Periurus nocat Deum io teſtem per fallitatem: qui odit Deum vult Deum non eſſe. ubi eſt maior iniuria uelle Deum noo eſſe: & practica in temetipſo, ꝙ eſſet maior iniuria, uelle te oon eſſe, quàm ſolnm nngari de ta. unde per idololatriam cupimus alium Deum: & dimittimus Deum, per periurium eſt nugari de Deo, quia eſt adducere Deum io teſtimonium falſum; & odire Deum, eſt uella Deum noo eſſe. Tuoc cogitemus ſeaundum quid ſit maior iniuria? & ootum eſt, ꝙ par ndinem Dei. voda in fornicatione ſimplici, ſolum facio iniuriā Deo. & io furto, facio damnum proximo meo, pueris, & Deo. Idao furtum maius peccatum eſt, & breuiter ſecuodum iſta debemot aſpicere grauitatem peccatorum, &c.

Dæmones & damnati continuè peccant.

Quid ergo adimit peccatum? Doctor noſter ex prædictis infert uoam concluſionē, ꝙ dæmoner cootinoè peccant. Etiā damoati ſemper odiunt Deum. & breuiter uullum actum bonum faciuot.

Tuoc quæritur. Quomodo poteſt hoc eſſa, ꝙ dæmones cōtinuè peccent? Et arguitur ſic. Si dæmones continnà peccarēt ſequeretur, quòd oatura cotum ſemper dimiouerctur. patet. quia peccatum ſemper diminoit de boon aius: ergo ſi continue peccarent, &c. Reſpondet doctor pee aliquas propoſitioner.

Prima. Dæmones ſunt ſubſtantiæ ſpiritualas, quæ oon poſſunt diminui, nec corrumpi, niſi a Deo.

Saquitur aliud corollarium. Quòd oullum corporeum, ſicut ignis, uel aliud, poteſt diminuere, uel corrumpere ſubſtantiam ſpiritualem.

Sequitur ultra, ꝙ licet peccatum adimat de bono, tamē nō adimit, naque diminuit aliquid da ſubſtantia dæmonis. Item cauſa cootingans contingenter pluras effectus, no o corrompicur ab illis effectibus: ſed uitia quæ ſuot actus uol uoratis, contingenrar cootinuatur ab ipſa uoluutata: ergo tano diminouūt oaturam uoluntatis: ubi ſunt differentiæ. Prim. a ſupponamus cum omnibus ſanctis, & doctorib. ꝙ dæmones cootiuuè peccaot: utrum imputaorur ad aliam, & aliam pœnam, ſia, ꝙ pœna corum augeatur continuè? Reſpondetur ꝙ non.

Peccata nō imputantur dæmonibus uel dānatis ad pœnam.

Et ponitur talis propoſitio. Licet dæmones continuè peccent cootra uoluotatem diuinam, tamen iſta peccata noo imputautur ad pœnam: quia ſunt io termino. Modo ubi lignom ceciderit, ibi permaoabit: ſupple qnn ad meritum: uel demeritum. Similiter dicamus de beatis, qui ſemper beoà aguot, ſed ooo immutabiliter: quia ſunt in termiuo. Dices quandocuoque dæmoues peccant, aliquid pœnæ babeot, quod oō babebaot aotà. Patat: quia quodlibet peccatum, aſt pœna ſui, uel illius, qui facit peccatum, ut iuriſtę dicoot. Et ita eſt, ꝙ quodlibet peccatum aſt pœna ſui.

Quō peccatū ſit pœna peccati.

Pro ſolutiooe oportet declarare: quomodo quodlibet peccatum eſt pœna ſui. Ideo dicit doctor, ꝙ quodlibet peccatum eſt pœna ſui: quia quodlibat adimit de bono. & quia adimit de bono, eſt incommodum: & quia aſt incommuodum, ideo dicitor pœna ſui. Dices quomodo peccatum adimit de bono?

Peccatum adimere de bono pōt tripliciter intelligi.

Reſpondet ꝙ peccatum adimere da bono, poteſt iotelligi tripliciter. Voo modo, ꝙ adimat de bono, quod infuit, & ſic nō eſt intelligendum. Secundo ꝙ noo poteſt tripliciter intelligi, adimit de bono, quod ineſt, & ſic non eſt intalligendum. Tertio, ꝙ adimat de bono, quod ineſſet, & ſic eſt intelligendum. Vnde actus uitioſus, aſt ſemper priuatio conformitatis ad rectam rationam, quæ deberet ioeſſe: ergo adimit illud booum, quod deberet ioeſſe, cum ſit priuatio. & ſic propter hoc peccatum uidetur eſſe ſemper incommodum illius, cuius eſt. Dices: peccatum adimit ax bono quod infuit. Patet: quia adimit gratiam. Reſpondetor, ꝙ uerom aſt, ꝙ peccatum adimit gratiam: ſed propter hoc peccatum uon dicitur eſſe grauius. Patet: quia tunc peccatum, quod adimit gratiam, eſſet grauius, quàm ſecundum peccatum: qoia ſecuodum peccatum ooo adimit gratiam.

Ex quo ſequitor, ꝙ peccata oon habent ſuam grauitatem eo ꝙ adimant de bono, quod iofuit, ſed quod ineſſat.

Ex quo ſequitur, ꝙ dæmones, quando continuè peccāt, ſic ſe habeat, ꝙ cootinuè adimitur aliud, & aliud bouum, ſupple quod ineſſat.

Præterea hic probat doctor, quòd actus exterior non addit malitiam ſuper actum interiorem, & formaliter ſic argumantatur, actus exterior, non facit aliam ſeparationem, ſeu auerſionem: ergo nō addit aliam malitiam alio actui ioteriori. Reſpondet doctor primo declarando quid ſit auerſio, & quid ſit auerti a Deo. Vnde dupliciter aliquis auertitur a Deo. ſed formaliter, & uirtualiter. Vnde peccatum, auertit a Deo dupliciter. Primo cootrariè. Secundo negatiuè. Contrariè, nolēdo, ſeu odiando Deum. Negatiuè, omittendo diligere Deum, quando debet eum diligere. Ex quo ſequitur, ꝙ auerſio formalis a Deo, aliquaodo eſt actus: aliquando eſt omiſſio. Alio modo quis auertitur a Dao uirtualiter; quia haber aliquem actum uoluntatis, noo ꝙ contrarietur dilectioni Dei, ſad beoè repugnat dilectioni Dei. ſicut omnis actus cootra præceptum diuinum, ſic ſe habet, ꝙ licet onn contrariatur dilectioni Dei: tamen ſibi repugnat: ſicot uelle fornicari: uelle furari, non cootrariatur dilectioni Dei; licet repugnat ei. Ideo aſt auerſio virtualis.

Dupliciter quis dicitur auerti a deo

Auerſio formalis aliquādo actus aliquando omiſſio.

Virtualis auerſio qd.

Ex quo ſequitur, ꝙ quicunqua facit cootra aliquod præceptum auertitur a Deo uirtualitar.

Ex quo ſequitur, ꝙ auerti a Deo, noo eſt oiſi facere aliquid contra præceptum aliquod Dei. Dicit etiam, quòd auerſio accipitur pro actu malo, ſiue ſit primo malus, ſicut actus uolūtatis, ſiue ſecuodario malus, ſicut actus imperatus. Ideo actus talis axterior, dicitur auerſio, capiendo auerſionem largè pro omni actu.

Quid ſit libido declaratur.

DECLARAT hic quid ſit libido. utrum libido, & auerſio ſiot idem.

Breuitar eſt ootandum, quòd doctores cœperuot libidinē pro actu uoluotatis immoderato, & inordinato, circa materiam temparantiæ: puta circa cibum, potum, & coitum. Ideo libido eſt actus uoluntatis inordinatus, circa cibum, potum, & coitum.

Ex quo infert doctor, quòd libido, & peccatum, non conuertuotur ad iouicem: quia multa ſunt paccata, quę non ſuot libido.

Ex quo iofert, ꝙ libido, & auerſio non coouertuotur ad inuicem: quia omnis auerſio, aſt peccatum: ſed non omoe peccatum aſt auerſio. patet de ueniali.

Finaliter doctor vult ſoluere, quæ tangebantur in ſecundo articulo. Puta utrum actus exterior ſit imputabilis alia imputabilitata, ab actu interiori. Reſpondet, quòd imputabilitas correlatiuè ſe babet ad ordioabilitatem: unde per quemlibet actum booum bomo ordinatur ad aliquod bonum: argo etiā par quemlibet actum malum, ad aliquam pœnam: non dico ad aliam, & aliam pœnam: ſed ad unam, & eandem pœnam. Et ideo eſt reſolutio doctoris, quòd ſicut actus exterior eſt malus propria malitia. Ita eſt imputabilis propria imputabilitate: ſed oon ad aliam pœnam. Dicerent tameo aliqui, quòd actus exterior ordinatur ad aliam pœnam, quàm actus interior. Probant: quia damnati poſt diem iudicii, patientur corporaliter, & ooo oiſi proptar actus malos quos axercuerunt, circa corpora eorum: ergo iſti actus exteriores ordinaotur ad aliam pœnam. Raſpoodetur, quòd uerum eſt, qoòd damnati patientur corporaliter poſt diem iudicii. & io hoc conueoiūt omoes doctores: & ſacra ſcriptura. Dico ſecundo, quòd hoc noo eſt propter actus exteriores, qui exercebantur circa illa corpora: ſed propter actus interiores; puta propter malam uolitionem. quod probo; quia multi damnati reſurgant, cum aliis corporibus, quæ habebant io hoc mundo. Et ſi dicas: actus exterior noo habet imputabilitatem, oiſi propter interiorem: argo oon erit alia imputabilitas ab actu ioteriori. Argumeotum eſt ſolutum, & magis eſt in oppoſitum: quia ſi habeat imputabilitatem, & babeat per actum ioteriorem, oihilominus habet talem imputabilitatem, & ooo aliam, quam actus interior: quia tunc actus interior, eſſat cauſa ſuæ imputabilitatis. Quod oon eſt diceodum.

Voluntariū aliquid dicitur tribus modis.

Raſtat ſoluere argumentum: & formatur ſic. Nihil dicitur eſſa bonum, uel malum, niſi ſit uoluotarium? Sed actus exterior, non eſt voluotarius: ergo ooo arit bonus, oeque malus. Raſpondetur, quòd aliquid dicitur tribus modis voluntarium. Primo: quia eſt aliquid, quod eſt in uoluntate, & ſic

hebitus,& actus,& paſſiones,ſicut triſtitia, delectatio, quæ ſunt in uoluntate:omnia talia dicentur uoluntarie. & ſic actus exterior non eſt uoluntarius.Secundo modo dicitur uoluntarium,quia eſt uolitum. Et ſic omnis res uolita, ideſt ſupra,quam cadit actus uoluntatis,dicitur uoluntaria.& iſto ſecundo modo,non oportet actum exteriorem eſſe uoluntariũ. Tertio modo dicitur uoluntarium quia eſt imperatum a uoluntate,& eſt in poteſtate uoluntatis.& ſic actus exterior. eſt uoluntarius; quia eſt in poteſtate uoluntatis. & cum hoc imperatur a uoluntate.Ex quo infert doctor, ꝙ nũquam aliquis actus exterior dicitur eſſe bonus. uel malus,niſi quia ſubiecet & quandiu ſubiacet actui uoluntatis:imperatur a uoluntate. ideo ſi aliqui actus exteriores ſiunt, qui non imperantur a uoluntate; iſti non ſunt boni,nec mali.Ideo dicit, ꝙ ſi ſeorſum fiant a uoluntate,non erunt boni,neque mali. Ideo ſiunt boni,quia imperentur a uoluntate.

¶Et hæc de quæſtione decima octaua.

QVAESTIO DECIMA NONA.

De unione naturæ humanæ ad uerbum agitur.

QVAESTIO decimanona,in qua quæritur. Vtrum in Chriſto unitas naturæ humanæ ad uerbum, ſit ſola dependentie naturæ humanæ ad uerbum.

Vnde eſt notandum, ꝙ iſta quæſtio, eſt quæſtio de incarnatione uerbi diuini.Et nihil aliud uult habere,niſi ꝙ natura humana unitur uerbo diuino. Et quid eſt iſta unio, qua natura humana unitur uerbo diuino.

Pro declaratione iſtius quæſtionis notandum eſt, ꝙ tria doctor uult facere in iſta,quæſtione.Primo uult determinare de iſta unione naturæ humanæ ad uerbum.

Propoſitio merè credita.

Et ponit primo talem propoſitionem. Iſta eſt de fide, ꝙ natura humane eſt unita uerbo diuino, & merè creditum eſt. Sed quomodo ſit nobis uera:utrum ſola fide: uel quomodo? Dico ꝙ ſola fide.Iſtud probatur per dictum Ioannis.j. in quo dicitur.Et uerbum caro factum eſt.Dices:quid eſt dicere, uerbum caro factum eſt? Primo capit ibi carnem, pro homine. Ita quòd eſt ſenſus,uerbum caro factum eſt, ideſt uerbum factum eſt homo. Vnde uerbũ, filius Dei, ſemper fuit filius Dei, non ſemper fuit homo.fuit homo quando aſſumpſit naturam humanam.

Difficultas ſinis in quo ſit,

Ex iſto infert.Pro maiori declaratione,eſt notandum, ꝙ tota difficultas iſtius quæſtionis eſt,quomodo humanitas ſe habet ad uerbum diuinum. Et ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima.Humanitas nunquam eſt uerbum diuinum, & nunquam eſt concedendum.Benè eſt tamen concedendum,quòd homo eſt uerbum diuinum.& imaginemur per quandam ſimilitudinem. Albedo conuenit parieti. & per hoc paries eſt alb. tamen albedo nunquam eſt paries. Similiter humanitas conuenit uerbo diuino,ideſt unitur. & propter hoc uerbum eſt homo: & tamen humanitas non eſt homo: neque uerbum diuinum.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd filius Dei non ſemper fuit homo: ſicut iſte paries qui nunc recepit albedinem, non ſemper fuit albus.Iſta bene conceditur.Filius Dei incępit eſſe homo. Sed iſta non conceditur. Homo incępit eſſe filius Dei:quia ſenſus eſt,filius Dei habens humanitatem, incępit eſſe filius Dei.quæ eſt falſe.

Sequitur ulterius.Quòd filius poteſt eſſe, & nõ eſſe homo. ſicut fuit in triduo:quia fuit filius Dei:& tamen non fuit homo:quia humanitas erat corrupta.

Quid ſit iſta unio.

Nunc principaliter quæritur.Quid eſt iſta unio,qua natura humana unit uerbo diuino?Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima propoſitio.Iſta unio non eſt inhærentia naturæ humanæ ad uerbum,ideſt non eſt imaginandum, ꝙ humanitas inhæreet,uel informet uerbum; Falſum eſt. & ratio huius eſt: quia omne illud quod inhæret,uel informet aliquid,ſic ſe habet, ꝙ illud aliquid,cui inhæret, uel informat, ſemper eſt in potentia ad illud.Modo uerbum diuinum,non eſt in potentia ad aliquid recipiendum. Vnde infinito repugnat potentialitas.

Secunda propoſitio. Natura humana non ſolum ſe habet ad uerbum diuinum,ſecundum unitatem aggregationis.ideo non eſt imaginandum, ꝙ humanitas,& uerbum diuinum, faciunt unum per aggregationem:quia ſic facit unum cum patre,& ſpiritu ſancto,& tamen pater non eſt homo, pater nõ eſt incarnatus; ſed ſolus filius. Vnde talis unio aggregationis inter quæcunque diſtincta eſt:quia quæcumque diſtincta, poſſunt facere unum per aggregationem. Dices:quid ergo erit iſta unitas? Reſpondet doctor, ꝙ eſt ibi unitas ordinis. Et ponit unam regulam.Quòd unitas ordinis ſemper eſt unitas poſterioris ad prius.Et dicit doctor breuiter, ꝙ iſta unio naturæ humanæ ad uerbum,non uidetur alſe,niſi unio ſuſtentantis, ad ſuſtentatum:uel melius ſuſtentati,ad ſuſtentans.Vnde natura humane ſuſtentetur a uerbo diuino:quia natura humana non eſt in proprio ſuppoſito.ſuſtẽtetur ergo ab alieno ſuppoſito,puta a uerbo diuino.ideo ſolum eſt ibi unum ſuppoſitum in duabus naturis.puta in propria natura nempe in deitate:& in aliena natura,puta humanitate. Et ideo idẽ eſt Deus, & homo: Deus per ſuam propriam naturam: ſcilicet deitatem.Et homo per humanitatẽ,quæ, ſibi unitur. ideo eſt Deus quæ eſt homo.Relinquitur ergo,quòd iſta unio, eſt unio ſuſtentati ad ſuſtentans.natura humana ſuſtentatur a uerbo diuino,tanquàm ab alieno ſuppoſito:iſtam unionem doctor uocat unionem ordinis,puta poſterioris, ad prius, quod dictum idem eſt.

Iſta unio eſt unio ordinis.

Quæritur una parua quæſtio pro maiori declaratiõne. humanitas unitur uerbo diuino; uerum eſt. & iſta eſt credita. quo unitur? unione.quæro quid ſit iſta unio. utrum ſit humanitas,uel aliquid aliud? Reſpondetur, ꝙ neque eſt humanitas neque uerbum diuinum. nam poteſt eſſe humanitas ſine iſta unione ſi uerbum dimitteret iſtam naturam humanam. Etiã uerbum diuinum poteſt eſſe ſine hoc, ꝙ terminet iſtam unionem.Breuiter ergo, iſta unio non eſt, niſi reſpectus extrinſecus ipſius naturæ humanæ ad uerbum diuinum;qui reſpectus uocatur unio:uocatur dependentia naturæ humanæ ad uerbum diuinum:uocatur reſpectus ſuſtentati ad ſuſtentans.

Quibus nominib. ſignificetur hæc unio.

Ex quo ſequitur, ꝙ uerbum.ſeu filium Dei incarnari,non eſt niſi filium Dei terminare iſtam dependentiam, uel unionẽ naturæ humanæ ad uerbum.

Ex quo ſequitur, ꝙ uerbum incarnari,non eſt aliquid recipere.ita quòd eſt uerum dicere,natura humana unitur uerbo diuino.& tamen uerbum diuinum nihil recipit; ſed præciſè terminet iſtam benedictam unionem, uel nulla eſt ſimilis in rerum natura.

Ex quo infert doctor, ꝙ licèt naturæ humanæ ad uerbum ſit unio, & dependentia:tamen ipſius uerbi,non eſt aliqua unio,neque dependentia ad naturam humanam.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ iſta unio nõ eſt relatio naturæ,ſeu æquiparentiæ:quia humanitas bene unitur uerbo, tamen uerbum non unitur naturæ humanæ. Sed benè terminat unionem naturæ humanæ.Ideo quando dicitur,quòd filius Dei aſſumpſit naturam humanam,ideſt terminat unionẽ naturæ humanæ ad ipſum uerbum.

Ex quo infert doctor, quòd iſta dependentia naturæ humanæ ad uerbum,non eſt dependentia cauſati ad cauſam. Cuius ratio eſt:quia iſta dependentia ut cauſati ad cauſam,terminatur ad tres perſonas:quia tres perſonę cauſans:quia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa:& hoc eſt dicere, quòd impoſſibile eſt, quòd una perſona cauſet aliquid, quod non cauſet quælibet perſona diuina. Vnde opus ad extra eſt opus totius trinitatis.Et quia iſtam dependentiam tres perſonæ, non terminant.ideò iſta dependẽtia,non eſt cauſati ad cauſam.Et ſi diças filius Dei terminat iſtam unionem naturæ humanæ: & iſtud terminare eſt agere ad extra:ergo tres perſonæ terminabunt.Reſpondetur hic, quòd iſtud terminare, non eſt agere. quid ergo eſt iſtud terminare? Iſtud terminare nihil aliud eſt, quàm aliquid referri ad illud.Modo humanitas per iſtá unionem qua eſt unita,refertur ad uerbum diuinum.

Filiatio ẽ rõ terminandi iſtam unionem.

Ex iſto infert doctor noſter, quòd ratio terminandi iſtam unionem, & illud quod terminat immediatè iſtam unionem, non erit aliquod commune tribus perſonis: quia tunc quælibet perſona terminaret,quod eſt falſum.

Dicit ergo doctor, quòd illud, quod terminat iſtam unionem, eſt perſona uerbi, puta filius Dei. Et ratio terminandi eſt ipſa filiatio, quæ eſt incommunicabilis. unde in filio, eſt deitas,& eſt filiatio: deitas communicabilis eſt tribus; Ideo non poteſt eſſe ratio terminandi iſtam unionem. Secundo eſt ipſa filiatio,quæ eſt incommunicabilis:& eſt ratio terminandi iſtam unionem:& ex iſtis conſtituitur filius in diuinis,puta ex deitate, & filiatione,per ſe conſtituitur filius.

Tãguntur difficultates de incarnatione uerbi.

Hic dicitur,quòd licet &c.doctor tangit hic aliquas difficultates de iſta incarnatione uerbi diuini. Et quærit primo, utrum aliquid commune in diuinis, poſſet eſſe ratio terminandi iſtam benedictam unionẽ naturę humanæ ad uerbum,

quòd oihil aliud eſt qoærere, oiſi. utrum aliquid quod eſt commune in diuinis, pⁱmo per ſe terminet iſtam vnionem. Reſpódet doctor noſter, ꝙ non ideſt nihil commune in diuinis per ſe primo terminat iſtam beoedictam unioné. Probat doctor, quia ſi aliquid commune in diuiois terminaret iſtam unioné ſequeretur, quód ſicut illud commune eſſet in tribus perſonis, ita quælibet perſona, eſſet homo: & ſic pater eſſet homo, quod eſt hæreticum, ideo illud quod primo, per ſe terminat iſtam benedictam unionem, eſt iocommunicabile, ſingulariſſimum, puta filius.

Nihil cõe terminat iſtã unioné.

Euaſio Varronis.

Euaſio Varroois, qui dicit, quòd non eſt ineonueniens aliquid commune tribus perſonis, ſecundum quod aliter ſe habet io una perſona quàm io alia, terminare iſtam benedictam unionem. Dices quid eſt illud commune? Reſpoodetur eſſentia diuina, ſecundum ꝙ aliter ſe habet in filio, quàm io patre, terminat iſtam uniooem.

Ex quo uult habere iſte Varro, quòd eſſentia diuina ſic ſe habens. puta, ſicut ſe habet in filio. eſt termious illius uoionis.

Reprobatur euaſio.

Contra iſtud arguit doctor, & formatur ſic argumeotum. Eſſentiam diuinam aliter ſe habere in una perſona, quàm in alia, non poteſt facere niſi diſtinctionem originis: ergo oon poteſt ponere diſtioctionem terminandi iſtam benedictam unionem. oode diſtioctio originis, eſt diſtinctio perſonarum. & nó ſub illo termino perſonarum, ſed ſub termino productionis: ſiue actiuæ, ſiue paſſiuè: practicemus ſic: pater habet deitatem filius habet deitatem: ſpiritusſanctus habet deitatem: utrum eodemmodo? Dico ꝙ non: quia pater a ſe habet: filius a patre: & ſpiritusſanctus a patre & filio, ideſt ab utroque. Sequitur ergo, ꝙ eſſentiam diuinam aliter ſe habere in una perſona, quàm in alia, ſolum facit diſtioctionem originis, i. diſtinctionem productionis actiuæ, uel paſſiuæ.

Ex quo ſequitur hic fractio capitum nominalium de ſignis originis. Hic quæritur parua quæſtio. oos bene ſcimus, & eſt creditum, ꝙ ſolus filius per ſe primo terminat iſtam benedictam unionem. utrum eſſeotia diuina per ſe primo poſſet terminare iſtam benedictam unionem? Reſpondetur de mente doctoris. ꝙ ſic. Non dico, quòd terminet: ſed poteſt terminare per ſe primo. Et tunc dico, ꝙ ſicut illa eſſentia eſſet in tribus, ita quælibet perſona eſſet homo: non ꝙ primo terminaret illam unionem: ſed aliquid quod eſt in ipſis, puta eſſentia diuina. Dico ulterius, ꝙ tunc eſſet unio naturæ, ad naturam, immediatè Sed tunc eſt difficultas, utrum eſſeotia diuina eſſet homo? quia eſſentia diuina non uidetur eſſe ſuppoſitum. Reſpódetur hic, ꝙ illa eſſentia diuina eſſet homo: quia illa eſſentia diuina eſt filius, qui eſt homo.

An eſſentia poſſit terminare iſtam unionem.

¶ Tertium ſequitur &c.]

De rõne terminãdi iſtã unionem in filio.

Quærit hic doctor quid eſt ratio terminandi iſtam unioné in filio; & ſupponamus creditum, puta ꝙ filius terminat iſtá vnionem. Tunc quæro quæ eſt ratio formalis, quare filius terminat iſtam unionem? Nam cognoſcimus, ꝙ filius eſt una perſona, unum ſuppoſitum iocreatum ſingulariſſimum, & incommunicabile. Supponamus ulterius, ꝙ conſtituitur ex deitate, & filiatiooe. Tertio ſupponamus, ꝙ filius importat iſta duo, puta deitatem, & filiationem, deitas communicatur tribus; filiatio eſt incommunicabilis eſt enim proprietas hypoſtatica ideſt incommunicabilis & ſingularis. Tunc quæro, quæ ratio eſt, quòd filius termioat, & non pater? ootum eſt, quòd non eſt deitas, cum deitas ſit in patre, ſicut in filio: Relioquitur ergo, quòd eſt ipſa filiatio. Tunc ponamus talem concluſionem filius terminat iſtam unioné. & filiatio eſt ratio formalis terminandi iſtam benedictam unionem, & non eſt ipſa eſſentia diuina, per argumentum factum: ſequitur ergo quòd aliquid per ſe incommunicabile, eſt ratio formalis terminandi iſtam unionem. Non dico quin aliquid aliud poſſet per ſe primo terminare.

Concluſio uera.

Contra. Arguitur ſic Si pater aſſumeret humanitatem, eſſet homo ſicut filius: ergo eſſet eadem ratio terminandi illã unionem naturæ humanæ io patre, & filio. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima propoſitio. Pater poſſet aſſumere naturam humanam, ſicut filius: & eſſet homo, ſicut filius tamen ex hoc non ſequitur, quòd in utroque eſſet eadem ratio terminandi iſtam benedictam unionem: ſed eſſet alia, & alia ratio terminandi.

Soluitur dubitatio mota.

Ex quo poteſt inferri, quòd iſtæ duæ uniones, alterius, & alterius ratioois eſſent, cùm rationes ſint alterius, & alterius rationis.

Eſt ibi difficultas parua, utrum pater poſſet aſſumere illã, & eandem humanitatem, quàm filius aſſumpſit? quòd oihil aliud eſt quærere niſi, utrum duæ, uel tres perſooæ poſſent aſſumere eandem oaturam. Doctor eſt ſingularis in iſta opinione, ponendo propoſitionem oegatiuam, quód non. Et habet iſtam propoſitioné: quòd impoſſibile eſt, ꝙ aliquid æqualiter, & totaliter, dependeat a duobus. ſicut dicit, quod impoſſibile eſt, quod unus effectus idem, æqualiter & totaliter, a duabus cauſis totalibus cauſetur.

Secundum Scot. tres perſonæ non poſſunt aſſumere eandẽ naturã quã aſſumpſit filius.

Ex quo ſequuntur multa corollaria, quòd Deus nó poſſet facere, quód una eadem albedo ſimul, & ſemel, inhæreat tribus ſubiectis. Secundo ſequitur, quòd impoſſibile eſt, ꝙ eadé anima ſimul, & ſemel informet plura corpora. Tunc poouotur quatuor propoſitiooes de mente doctoris.

Corollaria inferuntur.

Prima, Vnde effectus non poteſt eſſe a pluribus cauſis totalibus Secunda, duæ perſonæ, non poſſunt aſſumere eandem naturam. Tertia, idem accidens non poteſt eſſe ſimul in diuerſis ſubiectis. Quarta, una & eadem anima non poteſt informare plura corpora. Dico ultra pro iſta materia ponendo talem concluſioné de mente doctoris, licet plures perſooę, non poſſunt aſſumere eandem oaturam, tamé eadem perſona poteſt ſimul aſſumere plures naturas, puta oaturam hominis; & ſic erit homo: oaturam equioam; & ſic ſimul erit homo equus, & lapis. patet de filio Dei, qui aſſumpſit naturam hominis, & habet naturam diuinam.

Vna pſona diuina põt aſſumere plures naturas.

De ſecundo articulo principali. In iſto articulo uult oſtendere, quòd non repugnat perſooæ filii terminare iſtam depédentiam, & per conſequeos ſibi repugnat aſſumere iſtam oaturam humanam. Deberet aliquis. dico ꝙ perſooæ filii repugnat terminare iſtam unionem, diceret hæreticus, perſooa filii eſt iofinita, ideo ſibi totaliter repugnat terminare iſtam voionem. Ideo ouoc uolumus probare, ꝙ perſonæ filii oon repugnat terminare iſtam noionem. Et formatur ſic argumeotum. Si perſonæ filii repugnaret terminare iſtam unionem, uel eſſet inquantum perſona, uel inquantum eſt perſona diuina, uel inquantum eſt hæc perſooa. i perſona filij. Sed oullum iſtorum eſt diceodum: ꝙ probat. Nulli independéti, repugnat terminare aliquam dependentiam. Sed ſi ſit independens independentia propria filii, non repugnat eſſe terminú alicuius dependeotiæ. Sed filius in diuinis eſt iodependés, & habet propriam, iodependeotiam, puta proprietatem perſonalem, ſ. filiationem, quæ eſt ratio formalis ſuæ iodependeotiæ: ergo ſibi non repugnat terminare dependétiam, puta unioonem. Súc ibi aliqui termioi declarandi. Primo quid eſt dependens, & quid iodependens. unde dependens eſt, quod eſt alterius oaturæ ab alio, & hét eſſe ab illo, uel cooſeruari ab eo. Modo filius oon eſt alterius naturæ a patre. ideo filius non dependet a patre: quia io tribus perſonis eſt una deitas. Sequitur corollariũ ꝙ filius in diuiois totaliter eſt independés. Sequitur ulterius, ꝙ quælibet creatura eſt dependens a Deo: quia quælibet eſt alterius naturæ a Deo, & habet eſſe, & conſeruari a Deo. Sequitur ꝙ licet una perſona io diuiois habeat eſſe ab alia, tamen una non eſt effectus, oec cauſata ab alia. Cuius ratio eſt, quia inter cauſam, & effectum, ſemper requiritur diſtinctio naturæ, quæ noo conceditur in diuinis: tamé eſt ibi uera productio. ita ꝙ filius eſt productus a patre. Diceret aliquis. Dico tibi, ꝙ filius ooo eſt iodependens. & nego tibi tuas concluſiooes. Arguitur ſic, filio in diuinis repugnat omnis imperfectio ergo ſibi repugnat dependeotia. conſequentia probatur: quia dependeotia importat imperfectioné. Dices, dico tibi ꝙ non: & ſic arguo. Si dependentia importaret imperfectionem, hoc eſſet quia depeodeos, haberet eſſe ab alio: ſed hoc oon: quia filius habet eſſe a patre. Reſpódet doctor primo, quód ad hoc quód aliquid dependeat ab alio, duæ conditiones requiruntur. Prima, quód ſit eſſentialiter poſterius illo a quo dependet. Secunda, quód ſit eſſentialiter imperfectius illo a quo dependet.

Perſona filij non repugnat terminare iſtam depẽdẽtiã.

Declaratur quid ſit dependens. & independẽs.

Vna pſona diuina non depẽdet ab alia.

Duæ conditiones depẽdens.

Ex quo ſequitur corollarium, quód filius in diuinis non poteſt dependere: quia non eſt poſterior eſſentialiter patre, neque imperfectior patre: quæ conditiooes requiruntur ad illud, quod dependet Dices, filius importat unam imperfectiooem reſpectu patris. probo, filius importat filiationem, quam non importat pater. Tunc arguo ſic. uel filiatio importat perfectionem, uel imperfectionem. Si tu dicas perfectionem: ergo filius haberet perfectionem unam, quam noo haberet pater. Si imperfectionem, hoc eſt propoſitum. quòd filius erat imperfectior patre. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiooes.

Vtrũ filiatio dicat pfectionem, uel imperfectionem.

Prima propoſitio. Quælibet perſona in diuinis, habet ſuã proprietaté propriam: ut pater, pateroitaté, filius, filiationé,

ſpiritusſanctus ſpirationem paſſiuam: & iſtæ proprietates, vocantur proprietates hypoſtaticæ, ſeu hypoſtaſes, ideſt anritates incommunicabiles, ea quibus cum eſſentia diuina, conſtituuntur tres perſonæ in diuinis.

Alia propoſitio. Iſtę tres proprietates, formaliter, neque perfectionem, neque imperfectionem, dicunt. Primo non dicunt perfectionem, quia una perſona eſſet perfectior alia. neq; imperfectionem; quia tnoc una perſona eſſet imperfecta.

Proprietates perſonales nec perfectionē, nec imperfectionē dicunt.

Vlterius notandum eſt. quòd omne illud quod per ſe eſt in diuinis ſic ſe habet, quòd repugnat ſibi omnis imperfectio: ſed ex iſto nō ſequitur, ergo illud aſt perfectum. Ex quo ſequitur, ꝙ iſtis proprietatibus, repugnat imperfectio: ſed ex iſto non ſequitur, ergo dicunt imperfectionem. Ex quo ſequitur, quòd in filio oulla inuenitur imperfectio. Primò, filiatio nō dicit imperfectionem: neque ipſa deitas, neque ipſa perſona conſtituta ex illis: & dependantia dicit imperfectionem, puta poſterioritatem ab alio, & imperfectionem reſpectu illius a quo depēdet: ergo ſequitur, ꝙ nullam imperfectionem impotcat: ergo eſt independens Dices noo ſequitur, ergo ſibi repugnat terminare iſtam dependentiam &c. Arguitur ſic. Filium Dei terminare iſtam dependentiam & unionem, nullam imperfectionem dicit in filio. patat ſic: quia in filio, iſtud terminare, nihil penitus eſt, neque addit potentialitatem, ad illud recipiendum: argo non uidetur qualiter dicit imperfectionē in filio. Dices. argo dicit perfectionem. reſpondetur ꝙ nequa perfectionem, oeque imperfectionem.

Obiicit contra rōnem.

Contra iſtam tationem obiicitur: & primò contra maiorem, & formatur ſic argumentum. Si indepeodentia per te, eſt ratio quara independens poteſt aliquid terminare, ſequeretur, ꝙ independens hac dependentia poſſet terminare iſtam dependentiam: ſed hoc eſt falſum, quod oſtenditur quadrupliciter. Primò, quælibet ſubſtantia eſt independens independentia qua accidens eſt depeodens, & tamen non poteſt terminare omnem dependentiam accideotis. Probat doctor, lapis nō potaſt recipere prudentiam, neque ſapientiam: eſt tamen independens independentia ſapientiæ, & ſcientiæ.

Accidēs habet duplicē dependētiā.

Pro declaratione iſtius eſt notandum, ꝙ accidans duplicē dependentiam habet, quādam habet ad ſubiectum cuius, per modum inhærentis, quia inhæret: uel quia natum eſt inhærere ſubiecto. Secundo: quia habet dependentiam ſuſtentati ad ſuſtentans: quia ſubiectum dicitur, ſubſtare accidenti. Modo notum eſt, ꝙ multæ ſunt ſubſtantiæ, quæ non poſſunt terminara quamlibet dependentiam accidentis: notum eſt, ꝙ albedo oon poteſt inhærere angelo.

Soluitur obiectio prima.

Independētia dupliciter.

Pro ſolutiona raſpōdet doctor ad iſta, & uult ſoluere iſtud argumentum. Primo dicit, ꝙ dependentia capitur dupliciter primo capitur formaliter, ſeu pro ſignificato formali: alio modo poteſt capi materialiter, ſeu pro ſignificato materiali. unda dependentia pro formali ſignificato, non eſt niſi reſpectus vnius ad aliud. iſta dependentia ſic formaliter capta diſtinguitur, ſicut alii reſpectus, puta penes terminum: ſic uidelicet, ꝙ omnes dependentiæ, quæ ſunt ad diuerſas res alterius rationis, ſemper ſunt alterius ratioois. unde ſi pater aſſumeret humanitatem, & ſpiritusſanctus aliam humanitatem, illæ uniones eſſent alterius rationis. Dicit ultra doctor, ꝙ ad hoc, ꝙ reſpectus diſtinguatur non oportet, ꝙ terminetur ad plura quę ſiot eiuſdem rationis, ſed ꝙ termineotur ad aliquod, ꝙ uirtualiter, & eminenter contineat rationes diſtinctionis. Ideo quæritur hæc: Si eſſentia diuina aſſumeret plures humanitates, utrum illæ uniones quibus uniuntur illæ humanitates, eſſent eiuſdem rationis? uidetur ꝙ ſic: quia terminantur ad idem, puta ad eſſentiam diuioam. Ideo dicit hic doctor, quòd alterius rationis eſſent, iſtæ uniones: quia terminarentur ad unum terminum. puta eſſentiam diuinam, quæ eminenter includit rationes diſtinctionum. Sed dices quid eſt eminenter aliquid contineri: dico ꝙ eſt eſſe perfectius alio, & ideo eſſentia diuina eminenter continet lapidem: quia eſt perfectior lapide. ideſt quàm lapis, & quodlibet alio. Sequitur ex hoc, ꝙ iſta eminentia, eſt eminentia perfectionis. Ex quo ſequitur, ꝙ iſta eſt exponibilis, eſſentia diuina eminenter continet omna ens. Alio modo capitur dependentia materialiter: & tunc dico, ꝙ non eſt aliud, quàm ipſum dependens. Et ponit doctor propoſitiones.

Quid eminēter aliquid contineri.

Prima. Dependentiæ materialiter captæ. i. ipſamet dependentia, diſtinguuntur ab inuicem ſicut, & alia eotia puta per ſuas differentias, uel modos intrinſecos.

An quodlibet creatum depēdeat a Deo.

Vtrum quodlibet creatum dependeat a Deo. Reſpōdet doctor, ꝙ duplicia ſunt dependentia. Quædam ſunt eiuſdem rationis, puta quæ immediatè, uel mediatè, ab aliquo dependent. Alia ſunt dependentia alterius rōnis, puta quando onū dependet mediatè. & aliud immediatè Exemplum. ubi pater & ſua paternitas, uel albedo, & ſimilitudo. albedo immediatè depēdet a Deo ſic, ꝙ producitur a Deo, ꝙ Deus poſſet producere albedinem, nihil aliud producendo: ſed ſimilitudo albedinis mediatè ſolum dependet a Deo: quia ſimilitudo non poteſt produci a Deo, quin aliud producatur.

Error Francisci de Maronis

Ex quo ſequitur falſitas Franciſci da Maronis, qui dicit, ꝙ Deus poſſet facere relationes ſine ſuis fundamentis.

Notabiles propoſitiones Scoti.

Iſtis poſitis, ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima eſt iſta. Non ſequitur: hoc eſt independens: ergo poteſt terminare omnem dependentiam. Et ratio eſt, nunne perſona in diuinis eſt independens? Dico quòd ſic: utrum poſſit terminare omnem dependentiam accidentis? Reſpondetur, quòd non.

Alia propoſitio. hoc eſt independens independentia tali independentis: ergo poteſt terminare omnem dependentiam cuiuslibet talis dependentis, falſa aſt.

Tertia propoſitio, independens, poteſt terminare aliquam dependentiam. iſta eſt uera.

Deus poteſt terminare oēm dependentiam.

Quarta propoſitio. Independens ſimpliciter, poteſt mediatè, uel immediatè omnem dependentiam terminare. Dices perſona in diuinis eſt independens ſimpliciter. uerum eſt, & tamen non poteſt terminare omnem dependentiam. Reſpondet doctor, ꝙ immo, mediatè, uel immediatè. unde Deus dicitur ſic terminare dependentiam accidentis mediatè: quia terminat dependentiam prioris, puta ſubſtantiæ. Et dicit doctor ꝙ iſta apparent uera, ſi iſta propoſitio concedatur, omnis entitas, reſpectu cuiuſcunque entitatis, eſt prior, uel poſterior. probatur ſic: ſi eſſet aliqua talis quæ non haberet entitatem in in ordine uniuerſi, uel connexionem cum alia, illa eſſet uacua in ordine entium, ut dicit Ariſto, 10 metaphyſica: quia ipſa ſuperflueret.

Oīs entitas reſpectu oīs entitatis eſt prior, uel poſterior.

Ex quo uult Ariſto. in iſto xij. metaphyſi. ꝙ ordo omnium entium, ſic ſe habet, ꝙ unum eſt prius, & aliud poſterius: & debet iſta prioritas capi quo ad perfectionem, uel imperfectionem: & hoc eſt quod dicebatur, ꝙ impoſſibile eſt inuenire differentias ſpecies æqualis perfectionis: quia bene ſequitur: diſtinguitur ſpecie: ergo unus eſt perfectior alio. Quando igitur arguitur, dicit doctor, ꝙ per iſta, faciliter ſoluuntur argumēta. Primo quando arguis, independentia concludit terminare dependentiam: ergo independens hac independētia poteſt terminare omnem dependentia. conſequentia nil ualet: quia tale independens, poteſt includere aliquam imperfectionem, propter quam ſibi repugnabit terminare dependentiam. Dices iſta ſolutio, non eſt ad propoſitum: quia nos loquimur de perſona in diuinis, quæ non includit aliquam imperfectionē. Dicit doctor, ꝙ ſi uelis loqui de independenti ſimpliciter, cōſequentia nihil ualet, quia independens ſimpliciter, non includitur in antecedente. Dico ultra, quòd perſona in diuinis eſt indepēdens ſimpliciter, & etiam proprietas perſonalis, puta filiatio. Sed ea iſto non poteſt inferri niſi, ꝙ poteſt terminara omnem dependentiam mediate, uel immediatè. & hoc eſt quod dicit doctor in textu.

Soluuntur quædam rōnes de independentia.

Aliter poſſet concedi conſequens. per hoc patet ſolutio ad inſtantias. Doctor noſter intendit ſoluere aliquas rationes de iſta independentia, quærendo, utrum bene ſequitur, hoc eſt independens tali dependentia: argo poteſt terminare talem dependentiam. Et arguitur, ꝙ non ſequatur, ſubſtantia eſt independens ſic, ꝙ nullomodo dependet ſicut accidentis. uerū eſt, & tamen non poteſt terminare omnem dependentiam accidentis. iſtud eſt ſolutum, quia dictum eſt, ꝙ non oportet, ꝙ dependens poſſet terminare omnem dependentiam, ſed ſufficit, ꝙ terminet aliquam dependētiam mediatè, nel immediatè. unde accidens habet duplicem habitudinem ad ſubiectum quandam informantis ad informatum, iſtam non poteſt habere reſpectu alicuius perſonæ in diuinis, quia nihil illis poteſt inhęrere. Alia eſt ſuſtentati ad ſuſtentans, & iſta eſt in diuinis. humanitas unitur uerbo diuino, non per modum inhærentis, ſed per modum ſuſtentati, ad ſuſtentans. Ex quo ſequitur, ꝙ forma quæ inhæret, dat denominationes, & prædicationes ita ꝙ non unitur per modum ſuſtentati ad ſuſtentans.

Duplex habitudo accidentis ad ſubiectum.

Soluitur rō de toto, & partibus.

Soluit ſecundam inſtantiam, aliquid eſt independens independentia qua totum depeodet a partibus, & tamē noo poteſt terminare dependentiam totius, patet accidēs de ente ſimplici, quod non habet partes. ſed utrum poſſet terminare dependētiā alicuius totius? dico ꝙ non: quia nunquam erit totum. Dicit doctor, ꝙ argumētum ſoluitur ſicut primum; quia non ſequitur, eſt independens: ergo poteſt terminare omnam de-

pendea-

pendentiam:ſed quam dependentiam Angelus poteſt terminare reſpectu alicuius creaturæ? Dicit doctor quòd poteſt terminare dependentiem minus nobilis, ad magis nubile: quia uerum eſt, quòd angelus eſt nubilior aliqua creatura: ergu terminabit dependentiam &c. Ex quu uult habere doctor, ꝙ omne perfectius, terminat dependentiam imperfectionis ad ipſum. Dicit ductor ꝙ uerum eſt, quòd angelus qui eſt multum perfectus, non poteſt terminare omnem dependentiam cauſati, ad cauſam: quia nõ puteſt eſſe cauſa omnium cauſaturum. Sed dices hic, noune angelus puteſt cauſare omnem rem minus nobilem ipſo angelo? Reſpondetur de mente doctoris, primo oullam ſubſtantiam, angelu. poteſt cauſare.

Omne perfectius pōt terminare dependentiam imperfectiovis.

Quid nō poſſit cauſare angelus.

Secunda propoſitio. Nou ſequitur hoc eſt imperſectius angelo: ergo angelus poteſt hoe producere: & dico hic, ꝙ aliqua eutia ſuot imperfectiſſima, ſicut ſunt materia, & forma, & tamen non poſſunt niſi creari. Secundo dico, quòd ſunt aliqua entia etiam perſecta, quæ oon puſſunt eſſe niſi per creationē: ergo agentia creata non reſpiciunt niſi eutia media, quæ non habent tantam imperfectionem, nec tantam imperfectionem. Dicit vlterius doct. quòd iam dictum eſt, quòd angelus poteſt bene terminare aliquam dependentiam cauſati, puta imperfectioris & minos nobilis.

¶[Ad quartam ratiooem dicitur &c.]

Doctor uult ſoluere quartam ratinnem: & iſta quarta ratio eſt de proprietate filii, puta de filiatione: & quærit hoc, utrum filiatio in diuinis ſit dependens, uel independens. Reſpoodet doctor per aliquas prapoſitiones. Omne independēs ſimpliciter, poteſt terminare aliquam dependentiam: aliter non uidetur qualem conoexionem habent inter alie entia. Sed dices quam dependentiam poteſt terminare? Reſpondet doctor, quòd poteſt terminare dependentiam cauſati ad cauſam. Sed dices quid de iſta proprietate filii? utrum iſta filiatio ex natura ſua, & ex natura rei, ſit independens ſimpliciter? Reſpoodet doctor, quòd aliquid dicitor independens dupliciter: Vno modo quia nullam imperfectionem importat, ut habet: non dico propter hoc, quod habeat perfectionem, quia oullam impeſectionem importat. Ideo dico, quòd proprietates io diuiois, ſunt entia independeotia non quod ſint formaliter perfectiora aliis: quia nullam imperfectionem importat: ſed quia, nullam imperfectionem habeut. Et ſi dicas, nunne omue ens importet aliquam perfectiouem nonne eſt magnitudo intrinſeca rei? certe ita eſt, & quodlibet ens habet aliquam: quid ergo de iſtis proprietatibus in diuinis? Reſpondetur quod iſta falſa eſt, omne ens ex natura rei habet aliquam perfectionem.

Aliquid dicitur independens duplicitur.

Proprietates perſonales ſunt independentes.

¶[Per hucexcluditur &c.]

Quærit hic doctor, ſuppoo endo quod eſt de fide, pota quod filius term. uat uuiooem oaturæ humanæ. Tunc quærit, utrū proprietas in diuinis, puta filiatio, terminet aliquam uoionē, ſicut ipſe filius, ſic, ꝙ ipſa filiatio ſit homo, ſicut filius? Reſpōdet doctor hic, quòd filiatio ſicot uiſum eſt, oullam imperfectionem dicit, neque etiam aliquam perfectionem: & quia nō dicit imperfectionem, non repugnat ſibi quiu terminet illam benedictam uoionem. Sed dices ad hoc quòd aliquid terminet aliquem dependentiam, oportet ꝙ ſit eſſentialiter prius illo, & perfectius illo: ſed proprietas io diuinis, ſic nō eſt prior eſſeotialiter aliquo: ergo nou terminabit illam benedictam unionem.

Pro declaratione iſtius argumeoti, dicit doctor quòd duplex eſt dependentia eſſentialis. Quædam eſt quidditatiua, quæ eſt ſimpliciter inter duas oaturas: & ſic eſt notum, qood proprietas filii pute filiatio. oullo modo poteſt eſſe prior eſſentteliter aliquo. Et dicit doctor hic, quòd in tribus perſonis in diuinis, eſt tantum una natura, pute una deitas in patre, & filio, & ſpiritu ſancto. Ideo tantum eſt una prioritas eſſencialis iſto modo. Vnde eſt hic notandum pro tota iſta meteria, immo pro tota doctrina doctoris, quod oatura eſt cuinon repugnat communicari ſaltem, tanquàm qno. Modo filiationi in diuiois, repugnat communicari, quia per ſe primo eſt incommunicabilis: iſtius eſt iucommunicabilis: & filiatio eſt per ſe primo incommuuicabilis: hoc eſt quod uolebat habere Ariſtoteles: quòd formæ ſe habeot ſicut oumeri: ſic uidelicet, ꝙ ſicut unmeri ſic ſe habeut, ꝙ uuus eſt perfectior alio. Ita naturæ ſic ſe habēt, quòd impoſſibile eſt duas naturas eſſe æqualis perfectionis. Ideo illud dictum Ariſtotelis, debet intelligi quo ad perfectionem formæ, ideſt naturæ. Secundo capitur prioritas eſſentialis generaliter, pro quibuſcunque quæ ſic ſe habent, quòd uni repugoat imperfectio, ſiue ſit oatura, ſiue non: ſed ſic eſt quòd filiationi repugnat imperfectio, licet formaliter non ſit natura. Ideo reſpectu cuiuſcunque poteſt habere prioritatem eſſentialem. modo inter ſiliationem, & naturam aſſumptam, eſt prioritas eſſentialis: & per hoc ſoluuntur multa dicta philoſophorum, & doctorum, quæ uidentur ſonare, ꝙ prioritas eſſentialis, ſolum eſt inter duas naturas: & dico hic unum; quòd iſta prioritas eſſentialis, nihil penitus eſt, niſi unum eſſe perfectius, alio ſecuudum naturam. Modo in diuinis una perſona nun eſt perfectior alia eſſentialiter: quia non habet naturam perfectiorem quàm alia: quia eſt eadem natura in tribus.

Duplex dependentia.

Notandum in doctrina Scot.

Formæ ſe habēt ſicut numeri. quō intelligitur.

Prioritas eſſentialis capitur dupliciter.

Prioritas eſſentialis qd ſit.

Ex illo dicit doctor, ꝙ ſicut dictum eſt de iſta prioritare eſſentiali, dicatur de dependentia eſſentiali ſic uidelicet, quòd dependentia eſſentialis proprie dicta, non eſt niſi inter duas naturas large capta, poteſt eſſe inter aliqua, quorum unum non eſt formaliter natura, & aliud eſt oatura: ut dependentia qua natura humana dependet a filiatione eſt dependentia eſſentialis large capta. Dices quicquid dicatur hic adhuc non uenies ad ſolutionem. ego quæro tibi ſolum hoc, utrum filiatio poſſit terminare iſtam uniooem, puta naturæ humanæ ad verbum. Et arguitur ꝙ non, terminans aliquam dependentiā, eſt ſemper perfectius illo quod terminet: ſed filiatio in diuinis nullam perfectionem dicit. Reſpondet doctor aperiendo duos modos. Primus eſt, ꝙ oullomodo terminat. tenendo qđ prius dictum eſt, ꝙ ad hoc ꝙ aliquid terminet, oportet ꝙ ſit perfectius illo quod terminat: & credo ꝙ ita eſt, ꝙ iſta filiatio non terminat iſtam unionem. & credo quòd iſta eſſet falſa: filiatio eſt homo. Et iſte modus eſt uerus. Aperit alium modū, & dicit quòd ad hoc quod aliquid terminet aliquam dependentiam non oportet quòd dicat aliquam perfectiooem: ſed ſufficit quòd ſibi repugnat imperfectio, licet perfectio non cōueniat ſibi. ideo poteſt terminare: & per hoc patet ad illud qđ dicitur contra minores. unde aliquid dicitur perfectum dupliciter. Vno modo quia ſibi repugnat imperfectio. Secundo: quia eſt idem cum perfecto. Et iſtis duobus modis, filiatio eſt perfecta. onde filiatio, eſt filius, uera eſt. Sed ex iſtis duobus nō ſequitur, quòd formaliter ſit perfectum.

Dependētia eſſentialis dupliciter capitur.

Soluitur instantia.

Aliquid dicitur perfectum dupliciter.

Secundo poteſt propoſitum ſic declarari &c. Humanitas eſt onita uerbo diuino. utrum ſit ſic unita uerbo diuino, ſicut humanitas Sortis unitur Sorti? Reſpundetur ꝙ non: quia humanitas unita eſt uerbo diuino, tanquàm ſuppoſito alieno: & accidentaliter ſibi aduenit, & diſtinguitur a uerbo diuino. Primo erat uerbum diuinum antequàm fuiſſet homo. Ideo factus eſt homo: incipit eſſe homo uerbum caro factum eſt. ideo iſta eſt falſa: filius, in diuinis, eſt humanitas. quia humanitas diſtinguitur a filio in diuinis, ſicut iſta eſt falſa, album eſt albedo. Sequitur quòd filius in diuinis, poteſt deſinere eſſe homo: tamen nou poteſt deſinere eſſe uerbum. incepit eſſe homo per humanitatem; ſed noo iocepit eſſe per humanitatem, ſed humanitas conuenit Sorti per identitatem, & tanquàm ſuo proprio ſuppoſito. ideo lata eſt differentia io modo quo humanitas conuenit filio in diuinis, & Sorti. unde non poteſt eſſe Sortes ſine humanitate. & filius io diuinis poteſt eſſe ſine ſua humanitate, ſicut fuit io triduo.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd homo, fortè dicitur æquiuocè de filio in diuiois, & de Sorte. Iſta eſt contingens, filius in diuinis eſt homo: & eſt prædicatio denominatiua: & licet homo ſupponit pro filio in diuinis, conootando eum aſſumpſiſſe oaturam humanam; tameo iſta eſt eſſentialis, Sortes eſt homo.

Dicit ultra doctor ꝙ aliqua natura propter eius imperfectionem. ſibi repugnat communicari ſuo proprio ſuppoſito, ſicut ſunt naturæ accidentium: ſicut albedo non poteſt communicari ſuo proprio ſuppoſito: hoc eſt dicere. utrum poſſet communicari alicui ſeu poſſet facere aliquid album, per identitatem? Notum eſt quòd noo: nam facit parietem album: nō tamen per ideutitatem: quia diſtinguitur a pariete.

Ex quo infert doctor, quòd ſunt aliquæ oaturæ ſicut oaturæ accidentium, quibus repugnat habere proprium ſuppoſitum.

Ex qoo infert ulterius, quod quælibet natura, benè dependet a ſuppoſito: ſed nō a proprio ſuppoſito: humanitas aſſumpta a uerbo diuino, depeodet a uerbo tanquàm a ſuppoſito alieno: etiam albedo dependet a pariete tanquàm a ſuppoſito alieno: & humanitas a dependet a Sorte tanquàm a ſuppoſito proprio. Sed dices quid eſt naturam dependere a ſuppoſito? Reſpondet ductor hic, ꝙ naturam dependere a ſuppoſito, nō eſt aliud, quàm oaturam communicari ſuppoſito. Ideo uideamus quot modis communicatur oatura ſuppoſiti iam decla

Quælibet natura depēdet a ſuppoſito, uel propoſito uel alieno.

tauit

ratit quomodo, tripliciter, puta per identitatem, ut humanitas Sortis. Secundo, ſicut accidens ſubiecto. ut albedo communicatur parieti. Tertio, ſicut natura in alieno ſuppoſito: & ſic humanitas communicatur uerbo diuino: & hoc uult habere doctor: quòd illę naturæ quibus conuenit communicari formaliter, non poſſunt eſſe ſuppoſita: quia ſuppoſitum eſt, quòd eſt incommunicabile, & tanquàm quo, & tanquàm quod.

Quid eſt ſuppoſitum.

¶[Diceretur quòd nulla &c.]

Dubitat. cōtra concl.

Contra prædicta facit doctor aliquas paruas inſtantias, uolendo probare ꝙ nulla natura humana poſſit uniri uerbo diuino. Et formatur ſic argumentum. Nulla natura unitur ſuppoſito extrinſeca, niſi per modum informantis: ſed natura humana non poteſt informare ſuppoſitum diuinum: ergo non poteſt ſibi uniri. Reſpondet per aliquas propoſitiones.

Solutio primam dubitationem.

Prima Omne informabile, dicit imperfectionem: ita ꝙ bene ſequitur, hoc eſt informabile, ergo eſt imperfectum: quòd ita ſit, patet: quia omne informabile, dicit potentiam ad aliquid recipiendum: & omne quod habet potentiam ad aliquid recipiendum, dicit imperfectionem: Sed ſic eſt ꝙ perſona filii, nullam imperfectionem dicit: ergo non eſt informabilis.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd filius in diuinis, non poteſt aliquid recipere: ſicut materia recipit formam: nec ſicut ſubiectum recipit accidens.

Quō uerbū acceperit naturā humanam, declaratur.

Ex quo ſequitur aliud corollarium. Quod uerbum diuinū non accepit naturam humanam, ſicut ſubiectum recipit accidens, uel ſicut materia, recipit formam: ergo aliter accepit. Dices quomodo uerbum diuinum accipit naturam humanam. Reſpondet doctor noſter, quòd accidens duplicem habet habitudinem ad ſubiectum: quandam habet per modum inhærentis, ſeu informantis, ad ſubiectum. Iſta ſemper dicit imperfectionem in utroque extremo, puta in illo cui inhæret, & in accidente. Ideo iſta non eſt quærenda in diuinis. nihil enim eſt quod poſſit informare, uel inhærere alicui perſonæ in diuinis: quia dicit potentialitatem: Alia eſt accidentis ad ſubiectum quæ eſt per modum ſuſtentati ad ſuſtentans, ſeu poſterioris, ad prius, iſta nullam dicit imperfectionem: ſuſtentare accidens non dicit imperfectionem: ſed informari accidente, dicit imperfectionem. Tunc dico natura humana aſſumpta a uerbo diuino, non conuenit uerbo diuino, in prima habitudine, ideſt per modum informantis ad informatum: Sed conuenit ſibi per modum ſuſtentati, ad ſuſtentans. Sed dices quid eſt illud ſuſtentare? Reſpondetur quòd illud ſuſtentare non eſt niſi terminare unionem, qua natura humana illi unitur. ſiue informet eam, ſiue non: & iſtud eſt de mente doctoris. Dicunt tamen aliqui, quòd iſtud ſuſtentare naturam humanam, eſt ſupplere uicem proprii ſuppoſiti. unde natura aſſumpta non eſt in proprio ſuppoſito. Ideo ſuppoſitum diuinum ſupplet uicem ſuppoſiti proprii: iſtud non eſt multum benè dictum; & iſtud uidetur opinio D. Thomæ ut poſtea declarabitur. Et iſtud oſtendo: quia ego quæro, quid eſt ſupplere uicem proprii ſuppoſiti: de facto oportet, quòd ueniant ad opinionem Scoti, quòd nihil aliud eſt, quàm terminare unionem naturæ: quod nihil aliud eſt, quàm naturam uniri illi ſuppoſito.

Quid ſit ſuſtentare naturam humanam.

¶[Præterea diceretur &c.]

Secunda dubitatio cōcl.

Quid addat ſuppoſitū ſupra ſingulare.

Diceret aliquis, dico tibi quòd non oportet quòd accidēs inhæreat alicui, tanquàm ſuppoſito. quia poteſt inhærere alicui ſingulari, & non tanquàm ſuppoſito: quia ſuppoſitum ſupra ſingulare, non reddit niſi duplicem negationem incommunicabilitatis, puta quòd non eſt communicabile nec tanquam quo, nec tāquam quod. Et breuiter iſtud argumentum quærat unum, Vtrum dependentia accidentis poſſit ultimatè terminari ad aliquod ſingulare, quod non eſt ſuppoſitum. Dices ꝙ ſic. Nam multa accidentia immediatè inhærent animę, quæ anima non eſt ſuppoſitum. igitur.

¶[Ad ſecundum poteſt &c.]

Soluitur ſecunda dubitatio.

Reſpondet doctor ad iſtud argumentum per aliquas propoſitiones.

Aliquid dicitur communicabile dupliciter, & ſimiliter incommunicabile.

Prima. quòd aliquid dicitur communicabile dupliciter, ſcilicet tanquàm quo, & tāquàm quod. Vnde illud eſt communicabile tanquàm quo, quod poteſt alicui inhærere: & ſic omne accidens eſt communicabile tanquàm quo: quia eſt illud quo ſubiectum eſt tale: & ſic natura humana non communicatur uerbo diuino: quia non inhæret uerbo diuino. Alio modo tanquàm quod, ſicut eſt forma totius. Et dico hic, quòd forma totius eſt, qua aliquid eſt tale per identitatem cum illo. Exemplum; Sortes eſt homo, quo? humanitate, quæ eſt eadem cum Sorte.

Ex quo quæritur humanitas communicatur uerbo diuino, utrum tanquàm quo, uel tanquàm quod? Reſpondetur tanquam quo: quia per naturam humanam uerbum diuinum eſt homo. Sed ipſa humanitas non eſt eadem, cum uerbo diuino. Dicit ultra doctor, quòd impoſſibile eſt, quòd aliquid ſit incommunicabilis iſtis duabus incommunicabilitatibus, & ꝙ ſit præciſe ſingulare: ſed eſt ſimpliciter ſuppoſitum. ita quòd ſi quis quærat, quid facit eſſe ſuppoſitum? Reſpondetur, ꝙ duplex incommunicabilitas, ideſt quòd ſit incommunicabile, & tanquàm quo, & tanquàm quod. tanquàm quo, quia non poteſt alicui inhærere. tanquàm quod, quia non eſt communicabile per identitatem. Dicit ultra doctor, quod aliquod ſingulare eſt benè communicabile. & hoc dico tam de ſingulari in accidentibus. quàm de ſingulari in ſubſtantiis; Ideo nullum tale eſt ſuppoſitum. unde omne illud de quo uerum eſt dicere, ꝙ eſt communicabile, negandum eſt, quòd illud ſit ſuppoſitum: tunc dicit ultra doctor. Si aliquid terminetur ad ſingulare quod, ſcilicet eſt alicui communicabile, tunc illud nunquam ultimatè dependet ad illud, ſed ad illud, cui illud ſingulare eſt communicabile. Exemplum, albedo habet dependentiam ad ſuperficiem: ſuperficies habet dependentiam ad ſubiectum. Ideo ultimate albedo terminatur, & dependet ad ſuum ſubiectum.

Aliquod ſingulare ē communicabile tā quo.

Oē accidens ultimate dependet a ſubiecto.

Diceret aliquis, quare eſt, ꝙ ſortes eſt ſciens, cum ſcientia nō inhæreat ſorti? Reſpondetur hic quia ſortes ultimatè terminat dependentiam, ſicut & immediatè anima. Dices contra. arguitur ſic. Aliquid habet dependentiam ad ſingulare: & tamen illud ſingulare non habet dependentiam ad illud, cui communicatur. Reſpondet doctor, ꝙ aliquid poteſt habere habitudinem ad aliquod ſingulare: & illud ſingulare eſt communicabile alicui: & tamen non habebit dependentiam ad illud, licet tamen illud quod habebit dependentiam ad ſingulare. non terminetur ultimatè, niſi ad illud, cui communicatur illud ſingulare. Exemplum: humanitas ſortis communicatur ſorti, utrum habeat dependētiam ad ſortem? Dico quòd non; ſed habet ueram identitatem. Tunc aliquid poterit habere dependentiam ad humanitatem, & humanitas non habebit dependentiam ad illud, cui communicatur. tamen illud quod habebit dependentiam ad humanitatem, non terminabitur ultimatè, niſi ad illud, cui communicatur humanitas: licet humanitas non habeat dependentiam ad illud. Ideo breuiter uult habere hic doctor pro regula, quòd quando aliquid habet dependentiam ad aliquod ſingulare, quod ſingulare eſt communicabile alicui, nunquam ultimatè dependet, niſi ab illo ultimato: iſtud poſſet clarè practicari in materia noſtra, de humanitate aſſumpta a uerbo diuino iſta eſt uera, uerbum diuinū, ſeu Chriſtus eſt mortuus: Chriſtus eſt homo: Chriſtus eſt compoſitus ex anima, & corpore: Chriſtus habet neruos, & uenas, & ratio iſtorum eſt, quia omnia iſta ultimatè dependent ad uerbum diuinum, cui communicatur natura humana.

Regula Scoti de dependentia cōmuniter.

¶[Et cum arguitur, quòd &c.]

Quid addit ſuppoſitū ſuper ſingulare.

Quærit doctor pro ſolutione huius argumenti, quid addit ſuppoſitum ultra ſingulare, & quæritur ſic. Filius Dei aſſumpſit naturam humanam, aſſumpſit naturam ſingularem: utrū aſſumpſit ſuppoſitum? Et arguitur, quòd ſic. quicquid eſt ſuppoſiti, aſſumpſit uerbum diuinum: ergo aſſumpſit ſuppoſitum accidens probatur ſic. Si uerbum diuinum dimitteret nūc naturam humanam nonne ibi eſſet uerum ſuppoſitum utique. uel utrum eſſet ibi natura humana ſine ſuppoſito proprio? Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima propoſitio. Suppoſitum, eſt terminus connotatiuus: & ſupponit pro illo pro quo ſupponit ſingulare: ſed aliquid connotat, quàm ſingulare. & propter iſtam connotationem, aliquid dicitur ſuppoſitum: & remota iſta connotatione, amplius non erit ſuppoſitum. Dices, quid connotat? dico ꝙ connotat, quòd nullomodo eſt communicabile: neque tanquàm quo, neque tanquàm quod: Sed ſic eſt, ꝙ natura humana eſt unita uerbo: eſt iam communicata uerbo; & quando uerbum diuinum dimitteret illam non eſſet aliquo modo communicata, neque tanquàm quo, neque tanquam quod. ideo eſſet tūc uerum ſuppoſitum. Ex iſto ergo ſequitur, ꝙ ſuppoſitum nihil poſitiuum. dicit nullam entitatem importat ultra ſingulare. Sed dices, quare ergo omne ſingulare non eſt ſuppoſitum? Reſpondetur: quia ſuppoſitum aliud connotat. quam ſingulare: puta connotat duplicem negationem, ſ. ꝙ non eſt communicabile, neque tanquàm quo; neque tanquam quod. Dices ſingulare, & ſuppoſitum, important unam, & eandem rem poſitiuam: concedo. ergo quicquid terminabit ſingulare, etiam

termina-

Vltimatè terminare dicit duo.

terminabit ſuppoſitum & contra. Et ultra: quicquid ultimatè terminabit ſuppoſitum, ultimatè terminabit ſingulare: ergo malè dicebas. Reſpondet doctor quòd ultimatè terminare, duo dicit. Primo dicit, quòd terminat dependentiam illius. Secundo dicit, ꝙ ſic terminet illud, ꝙ nihil ulterius terminet illud. Iſta propoſitio ultimatè, poteſt terminare aliquid, & eſt propoſitio exponibilis: exponitur per unam copulatiuam, ſic, hoc terminat dependentiam huius, & nihil ulterius terminat dependentiam huius: tunc dicit doctor noſter, ꝙ terminare conuenit alicui ratione poſitiui. Sed ultimatè terminare, conuenit ratione negationis. Exemplum, filius in diuinis ultimatè terminat dependentiam naturæ humanæ? quare terminat ſeu, quæ eſt ratio terminandi, aliquod poſitiuum, puta filiatio, quæ eſt ratio ultimatè terminandi: quia eſt filius in diuinis, & incommutabile.

Ex quo ſequitur, ꝙ alia eſt ratio terminandi, & alia terminandi ultimatè: quia ratio terminandi eſt ſemper aliquod poſitiuum: ratio autem terminandi ultimatè ſemper eſt aliqua negatio puta quia hoc eſt incommutabile.

Ex quo infert doctor, quòd non eſt inconueniens, ꝙ aliqua negatio prius conueniat alicui, quàm quòd conueniat terminare aliquam dependentiam. Exemplum, ut homini prius cōuenit non eſſe irrationale, quàm conueniat ſibi terminare dependentiam albedinis. patet: quia illud, puta non eſſe irrationale, ſequitur ad iſtam homo eſt homo. ut homo eſt homo, ergo homo non eſt irrationale.

Declaratio S. Thom. & Varronis. Reprobatio declarationis.

Tertio ſecundum aliquos declaratur propoſitum ſic; doctor noſter uult declarare primo quod quærebatur, puta quomodo filius in diuinis terminat iſtam, ideſt ad unionem Dicit ſanctus Thomas & Guillarmus varro, quòd terminat iſtam dependentiam; quia uerbum diuinum, uirtualiter, & eminenter, continet omnem creaturam: ergo poteſt terminare omnem dependentiam cuiuslibet creaturæ. Reſpondet doctor ibi prima ratio uidetur deficere, quia iſtud non concludit: quia diceret aduerſarius quod perſona filii non continet uirtualiter omnem creaturam, ratione proprietatis perſonalis, puta filiationis: ſed ſolum ratione eſſentiæ diuinæ. Ideo ſi argumentum concluderet, concluderet ſolum ꝙ eſſentia diuina poſſet terminare omnem dependentiam creaturæ: & iſtud eſt uerum. Probatur tertio iſti: quia quælibet natura creata eſt in plena obedientia eſſentiali reſpectu perſonæ diuinæ: ergo perſona diuina poteſt terminare dependantiam creaturæ. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Omnipotentia ē communis tribus perſonis diuinis

Prima propoſitio. Omnipotentia, eſt communis tribus perſonis, ita quòd una perſona non eſt magis potens. quàm alia. contra Arrianum qui dicebat, ꝙ pater erat potentior filio: quia producebat filium.

Secunda propoſitio. Creaturam eſſe in plena obedientia reſpectu perſonæ diuinæ, hoc conuenit ſibi ratione omnipotentiæ: ſed iſta omnipotentia eſt communis tribus perſonis, ut dictum eſt: ergo iſta dependentia quæ eſt reſpectu perſonæ, terminabitur ad tres perſonas. quod eſt falſum.

Quō creatura ſit in plena obedientia Dei declaratur.

Ibi eſt difficultas in iſta propoſitione famata, quod creatura eſt in plena obedientia reſpectu Dei, Ita quòd Deus poteſt facere de creatura, quicquid ſibi placat: & ſemper iuſtà faciet. iſtud eſt uerum ut patet: Deus poteſt facere de natura quicquid ſibi placet. & ſi dicas, non poteſt facere hominem eſſe aſinum, uerum eſt, ꝙ non poteſt facere eum aſinum: ergo non poteſt facere de creatura &c. nego conſequentiam: quia nunquā ſibi placet, quod impoſſibile eſt, ideſt non uult, ꝙ homo ſit aſinus: quia eſt unum impoſſibile.

Non poſſumus obligari ad impoſſibile.

Ex iſto ſequitur ulterius, quòd obligationes noſtræ neque Dei, neque eccleſiæ, debent eſſe ad impoſſibile: ſed ad illud quod poſſumus ſine detrimento noſtri. & non ſolum ad illa quæ poſſumus, ſed ad illa quæ poſſumus ſecundum communē æſtimationem hominum, quia Chriſtus. xl. diebus & noctibus nihil comedebat, neque de die neque de nocte, ſi quis uellet nos obligare, utrum deberemus facere: dico ꝙ non: quia communiter non poſſumus facere. unde ſicut liberè aſſumpſit: liberè poteſt dimittere.

Tertius articulus principalis agitur de natura aſſumta à uerbo.

De tertio articulo. In iſto tertio articulo uult doctor noſter oſtendere, quam naturam aſſumpſit uerbum diuinum.

Pro cuius ſolutione ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima. Verbum diuinum aſſumpſit naturam humanam: quia factus eſt homo.

Secunda propoſitio. Verbum diuinum aſſumpſit naturam humanam ſingularem, unam numero: & hoc eſt quod dicit Damaſcenus, quòd aſſumpſit naturam humanam in athomo, ideſt ſingularem, ſeu quod idem eſt, indiuiſibile in pluribus.

Arguitur ꝙ uerbū aſſumpſerit perſonam.

¶Si autem propria &c.]

Dices, uerbum diuinum aſſumpſit naturam humanam ſingularem: ergo aſſumpſit naturam humanam perſonatam, ſiue ſuppoſitatam. patet, perſonalitas non addit aliquid ultra ſingularitatem: ergo ſi aſſumpſit naturam ſingularem, aſſumpſit naturam perſonatam, uel ſuppoſitatam: iſtud argumentū eſt certè inquiſitiuum, & quaſi principale punctum lectionis noſtræ, puta ꝙ cognoſcamus differentiam inter ſingulare, ſuppoſitum, & perſonam.

Suppoſitum omnium doctorum.

¶Eſt autem dubium &c.]

Ideo hic eſt dubium, an perſonalitas, addat aliquid poſitiuum ultra ſingulare. Supponamus hoc cum omnibus doctoribus, natura aſſumpta a uerbo diuino, omnino eſt ſingularis, idem non eſt perſona: & ſi dimitteretur a uerbo diuino, eſſet perſona: utrum tunc eſſet perſona per aliquod poſitiuū, quod prius non habebat?

Pro declaratione enim iſtorum reſpondet doctor ibi, poteſt igitur dici, ꝙ noſtra natura eſt perſonata &c. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima. Natura humana quæ nunquàm fuit perſona, poteſt incipere eſſe perſona, & per nullum poſitiuum. patet ſic. ſi uerbum diuinum dimitteret nunc naturam humanam aſſumptā, ipſa eſſet uerè perſonata, ideſt eſſet uerè perſona: & tamē per nihil poſitiuum. Nam oſtendo ſic: quicquid poſitiui dicit natura humana, omne illud aſſumpſit uerbum diuinum: ergo ſi natura humana quando eſt perſonata, importaret aliquod poſitiuum, quod prius non habebat, illud poſitiuum non fuiſſet aſſumptum a uerbo diuino. quod eſt falſum.

Ex quo ſequitur unum corollarium. ꝙ natura humana eſt perſona, & non per aliquid poſitiuum.

Ex quo ſequitur aliud corollarium, ꝙ iſte terminus perſona, eſt terminus connotatiuus, præciſè ſupponēs pro illo pro quo ſupponit ſingulare. Sed aliud connotat.

Ex quo ſequitur falſitas, & fatuitas aliquorum qui dicunt, quòd iſta non eſt concedenda, natura humana ſingularis, eſt ſuppoſitum. Sed dico quòd iſta eſt uera. Et ſi arguas, perſona connotat aliquid quod non connotat ſuppoſitum: ergo non eſt uera: nego conſequentiam. Petrus eſt albus, prædicatum connotat, ubi ſubiectum non connotat: & tamen non ſequitur, quin ſit uera.

Aliquid communicabile dicitur tribus modis.

¶Poteſt autem intelligi &c.]

Pro declaratione iſtius notat liber, ꝙ aliquid eſt communicabile tribus modis. Primo: quia actualiter communicatur. Secundo: quia poteſt communicari. Tertio: quia natum eſt communicari. Per oppoſitum aliquid dicitur incommunicabile tribus modis, primo: quia actualiter non communicatur. ſecundo: quia non poteſt communicari. tertio: quia non eſt natum communicari. Declarat doctor per exemplum. anima ſeparata actualiter non communicatur: quia actualiter non informat aliquod corpus. Dices utrum aliqua natura creata ſit incommunicabilis, ut ly incommunicabilis negat potentiā, ideſt quòd non poſſit communicari, & cui repugnat potentia cōmunicandi, ideſt utrum iſta ſit uera: aliqua eſt natura creata, quæ non poteſt communicari? Reſpondet doctor ponendo talem propoſitionem negatio potantiæ communicandi, nulli naturę creatę conuenit iſta eſt falſa: natura creata non poteſt communicari: ideo ſua contradictoria eſt uera, omnis natura creata poteſt communicari: probat doctor iſtud, quælibet natura creata eſt in plena obedientia reſpectu Dei, ut faciat de ea quicquid non implicat contradictionem: ſed non implicat contradictionem naturam creatam aſſumi a uerbo diuino, ut prius probatum eſt. Oſtendo natura mea eſt eiuſdem rationis cum natura humana quam uerbū diuinum aſſumpſit: ergo ſi illam potuit aſſumere, quare non poſſum aſſumere meam?

Nulli naturæ creatæ repugnat communicari.

Ex quo ſequitur, quòd ſi uerbum diuinum ita aſſumet naturam lapidis, bouis, equi, cœli, terræ: ſicut aſſumpſit naturā humanam ſuam tunc eſſet lapis, uel bos, uel equus, uel aſinus, uel cœlum, ſicut nunc dicitur homo ſecundum naturam humanam quam aſſumpſit.

Difficultas eſt de incommunicabilitate aptitudinis.

Arguitur ſic. Nunquam aliqua natura creata poteſt eſſe perſona probatur: nam ad hoc quòd aliqua natura creata ſit perſona, duę negationes requiruntur. ſcilicet, negatio incommunicabilitatis actualis: & aptitudinalis: puta quòd actu non communicetur: nec quòd ſit nata communicari: & quælibet natura creata nata eſt in ſe communicari, & in ſe ſubſiſtere: er

go nunqnàm aliqua natura creata erit perſona.

¶Ad propoſitum &c.]

Soluitur a Scot.

Reſpondet doctor ad iſtud argumentum, ꝙ optimè concludit iſtud argumentum, ꝙ quælibet natura humana, nata uſt ſuſtentari in ſe:& in ſuo proprio ſuppoſito. Et quando dicis: ergo nunquàm poterit eſſe perſona Nego conſequentiam.& ad probationem quia ad hoc ꝙ ſit perſona:oportet ꝙ non ſit nata communicari.uerum eſt reſpectu ſuppoſiti extrinſeci.ergo adhoc ꝙ aliquid ſit perſuna,duplex negatio requiritur:puta quòd actualiter nan communicetur : neque quòd nata ſit communicari reſpectu ſuppoſiti extrinſeci.Dices:natura humana aſſumpta a uerbo,nata eſt communicari uerbo diuino.

Ad perſonā duæ negationes requirūtur.

Reſpondetur quòd non:quia ipſa benè communicatur: ſed ipſa non eſt nata communicari uerbo diuino:eſt bene nata cōmunicari ipſi ſuppoſito.Dices,ergo natura humana aſſumpta a uerbo diuino , uiolentatur in iſta aſſumptione Patet : quia hoc eſt contra naturalem inclinationem ſuam. Reſpondetur ad iſtud argumentum . Non ſequitur, hoc eſt contra naturalem inclinationem propriam huius , inquantum huius: ideſt talis naturæ:ergo uiolentatur. Poteſt huc declarari in naturalibus:aqua ad fugiendum uacuum,aſcendit.& tamen non uiolenter. Cuius ratio eſt:quia maiorem inclinationem habet quælibet res naturalis ad conſeruationem totius , cuius eſt pars:quàm ad ſuam propriam: quia quādo conſeruatur totū, conſeruatur pars.Ideo quādo aqua aſcēdit ſurſum ad fugiendū uacuū,magis naturale hoc eſt, quàm ſi deſcēderet deorſū.

Non ſequitur uiolētia ad habere aliquid contra propriā inclinationem.

Ad propoſitum . Potentia obedientialis creaturæ reſpectu Dei,intimius ſibi conuenit creaturæ, quàm ſua propria naturalis inclinatio:ergo quicquid ſit ſecundum illam potentiam obedientialem reſpectu Dei nunquam ſit uiolenter . Dices: anima ſeparata, utrum ſit perſona? uidetur quòd ſic : quia ipſa non communicatur : neque nata eſt communicari ſuppoſito alieno:ſicut natura mea:ergo erit uerè perſona.Reſpondetur hic, ꝙ quælibet natura creata quæ pōt eſſe pars alicuius, uel ꝑ ſe,uel per accidēs, nata eſt communicari ſuppoſito alieno.

Anima ſeparata an ſit perſona.

Ex quo ſequitur quòd quælibet forma ſubſtātialis:& quodlibet accidens natum eſt communicari ſuppoſito alieno:quia nullum illorum poteſt habere ſuppoſitum proprium:nec in ſe ſuſtentari. Ideo infert doctor , ꝙ natura humana eſt perſona: quandocunque non communicatur ſuppoſito alieno : quia quando non communicatur ſuppoſito alieno, ſuppoſitatur ſuppoſito proprio.Sic non eſt de formis,& accidentibus:quia non habent ſuppoſita propria.

¶Ad illa igitur quæ probant &c.]

Per quid perſona eſt perſona declaratur.

Doctor uult reſpondere ad aliqua prius mota de perſonalitate:puta per quid perſona eſt perſona. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima Omne illud quod eſt ſimpliciter perſona , eſt perſona per aliquid poſitiuum . Vnde illud eſt perſona ſimpliciter, cui conueniunt tres negationes, ſcilicet,non communicatur, non potens communicari , & non eſt nata communicari . Et iſtę tres negationes ſolum perſonæ diuinæ conueniunt: quia quælibet alia res poteſt communicari:ergo ſibi non conuenit negatio illius poſſibilitatis . Per hoc ſoluuntur aliquæ difficultates.Prima . Vtrum ſicut filius aſſumpſit naturam humanam,per quam factus eſt homo,potuit aſſumere naturam patris in diuinis,per quam factus fuiſſet pater,in diuinis? Reſpōdetur ꝙ nō:quia quęlibet ꝑſona in diuinis,eſt indepēdens omnino,& incōmunicabilis: quia per illam triplicē negationem.

Perſonæ diuinæ repugnat cōmunicari.

Dicit ultra doctor,quòd creatura ſolum eſt incommunicabilis ſecundū quid: quia ſolum ſecundum duplicem negationem,ſiue,ſecundum duas negationes : & non ſecundum tres negationes:puta ſecundum actualem & aptitudinalem & nō ſecundum negationem poſſibilitatis : quia quælibet natura creata,poteſt uniri,uerbo diuino: ergo ſibi non conuenit iſta negatio non poſſe uniri:ergo non eſt perſona, ſecundum duplicem negationem:ſed ſolum ſecundum duas. Tunc dicit doctor noſter,quòd illud quod eſt perſona ſimpliciter, ideſt ſecundum triplicem negationem , eſt perſona ex natura rei, & ratione alicuius poſitiui:ſicut perſonæ in diuinis. Vnde per illud per quod filius eſt filius;per illud eſt perſona:puta per filiationem. ſimiliter per illud per quod pater eſt pater, per illud eſt perſona:puta per paternitatem. Ita quod ſi quis peteret filius in diuinis non poteſt communicari , ideſt non poteſt aſſumi ab alia perſona,quare? quia eſt omnino incommunicabilis.ratione cuiusſ ratione filiationis.

Creatura aliquia dicitur incōmunicabilis ſecundū quid tātum.

Dicit ultra doctor noſter,quòd illud quod eſt perſona ſecundum quid , ideſt perſona ſecundum duplicem negationē, eſt ſolum perſona ratione negationis : ſicut quælibet natura creata.Probatur:quia , quicquid eſt poſitiui in natura creata, poteſt aſſumi a uerbo:ergo ratione poſitiui non erit perſona.

Soluitur ergo quæſtio ubi quærebatur . utrum perſona eſt perſona per aliquid poſitiuum? Dico ꝙ illud quod eſt perſona ſimpliciter, eſt perſona ꝑ aliquod poſitiuū , & illud quod eſt perſona ſecundū quid,eſt perſona ſolū per duplicem negationē : quia iſta eſt vera: ſemper natura creata,poteſt aſſumi.

Soluitur ſi an perſona ſit perſona per poſitiuū.

Ex iſtis ſequitur , quòd poſtquam uerbum diuinum poteſt aſſumere omnem naturam creatam, omnes iſtæ ſunt poſſibiles.Angelus eſt homo , Angelus eſt lapis.Patet:ſi Deus haberet naturam humanam,& naturam Angeli iſta eſſet uera.homo eſt Angelus.Quod oſtendo: quia ſicut aſſumēdo naturam humanam,factus eſt homo , ita aſſumendo naturam Angelicam efficietur Angelus.

Tunc arguitur ſic.Hoc eſt homo demonſtrando, filium,& hoc eſt Angelus : ergo homo eſt Angelus. Sed cautè uideatur pro quo ſupponūt Angelus & homo:quia pro eodem ſupponunt:puta pro filio in diuinis.aliud tn̄ connotant quia Angelus ſupponit pro uerbo in diuinis,connotando ipſum aſſumpſiſſe naturā Angelicā : & homo ſupponit pro uerbo in diuinis,connotādo cū aſſumpſiſſe naturā humanā. Et ſenſus iſtius eſt:homo eſt Angelus,eſt iſte,filius in diuinis habēs naturā humanā,eſt homo:filius in diuinis habēs naturā Angelicā eſt Angelus.Iſta benè eſt impoſſibilis Angelus,eſt homo ubi ly Angelus ſupponit pro ſuppoſito creato:ét ly homo . Vnde ſi pater aſſumeret naturam Angeli:& filius naturā humanā. Verū iſta eſſet uera: homo eſt Angelus? Dico ꝙ eſſet falſa: quia ſenſus eſſet ſuppoſitum filii habens naturam humanam, eſt ſuppoſitum patris habens naturam Angeli.

Per hoc reſpondetur ad primā rōnem:ubi arguebatur.Nihil poteſt eſſe perſona per negationem:quia negatio eſt ſemꝑ cōicabilis ex natura negationis: ergo nihil poterit eſſe perſona ſimpliciter per negationem. Argumentum iſtud concludit uerū:puta ꝙ nihil eſt perſona ſimpliciter, per aliquā negationem:ſed per aliquod poſitiuum:ſicut ſunt perſonæ in diuinis.

Dicit ultra doctor,ꝙ nō eſt incōueniens, ꝙ aliquid eſt perſona ſecundū quid per aliquā negationē. & dicitur ſic perſona ſecundū quid dupliciter. Primo : quia illa triplex negatio ſibi nō cōuenit. Scđo dicitur perſona ſecundū quid quia ſtante illa negatione,non pōt cōicari. Exemplum.Natura humana eſt ſingulariſſima:& ſuppoſitum ut eſt ſuppoſitū,nō communicatur alieno ſuppoſito : & ſtāte iſta negatione, non pōt eſſe perſona ſimpliciter.tn̄ pōt eſſe perſona ſimpliciter : puta ſi aſſumeretur a uerbo , ſed tunc non eſſet alia negatio: quia tunc ſuppoſito humano non communicatur: & natura humana non eſt perſona perſonalitate propria,ſed aliena.

¶Per idem ad aliam maiorem &c.]

Perſona tātum quid dicitur dupliciter.

Reſpondet doctor ad aliam confirmationē . ponendo talē propoſitionem nulli ſimpliciter repugnat quod depēdere, niſi per poſitiuum:ad quod poſitiuum tres negationes ſequūtur, eodem modo ſicut dictum eſt de communicabili.Sed independere ſecūdū quid,cōuenit alicui per negationē: ſicut creaturę.

Ex quo ſequitur corollarium . Quia incommunicabilitas, ſolū conuenit alicui ratione poſitiui . Ideo non eſt proprium alicui,niſi ratione entis poſitiui:ſicut eſt in diuinis.Sed incōmunicabilitas ſecūdum quid,eſt benè propria alicui, ratione negationis:puta creaturæ. hinc apparet quomodo aliquid eſt incommunicabile ſimpliciter; & aliquid ſecundum quid:& independens ſimpliciter: & ſignificatum quid.

¶De ſecundo igitur &c.]

De poſſibilitate aſſumptionis naturæ humanæ a uerbo determinatur.

Finaliter doctor noſter intendit reſpondere ad quæſtionem motam;in qua quærebatur . Vtrum uerbum diuinum poſſit aſſumere naturam humanam. Vnde articulus fidei eſt, ꝙ filius Dei aſſumpſit naturam humanam.

Prima rō cōtra concluſionem.

Sed arguitur ſic. Natura humana non poteſt uniri ſuppoſito diuino:ergo maledicis . Antecedens probatur . natura humana eſt natura ſubſtantialis,ideſt quæ eſt ſubſtantia.tunc ſic natura ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter illi , cui aduenit: Sed natura humana non dat eſſe ſimpliciter uerbo diuino:ergo nō aduenit uerbo diuino.

Soluitur prima ratio.

Pro ſolutione eſt notandum:quòd iſtud argumentum ſumptum ab Ariſtotele in 1.de generatione . ubi ponit differentiam inter ſubſtātiam,& accidens.Subſtantia , dat eſſe ſimpliciter. Et accidens,dat eſſe ſecundum quid.

Errorē Scotizātiū quia natura humana dat eſſe uerbo & ſuppoſitu ꝑ ſe.

Vlterius eſt notandum ꝙ multi ſcotiſantes malè intellexerunt Scotum in iſto paſſu;& in tertio.uerum eſt quòd dicit in tertio, ꝙ ſubſtantia dat eſſe ſimpliciter: ibi gloſatur : dat eſſe ſubſtantiale.Sed nō uult dicere, ꝙ det eſſe ſimpliciter primū: quia antequam natura humana unquàm fuiſſet unita uerbo

uerbum;

uerbū erat.ergo natura humana nō dedit eſ primū ſuppoſito.

Ex quo ſequitur, ꝙ per hoc ꝙ filius in diuinis factus eſt homo,non incepit eſſe,licet inceperit eſſe homo.

Dico ulterius:ut dicit hic doctor, ꝙ uerū eſt, ꝙ natura ſubſtantialis proprio ſuppoſito dat eſſe ſimpliciter, i. eſſe primū: ſed ſubſtantiale. Vnde ſi quis quærat.Sortes eſt homo:quo? natura ſua,ideſt per ſuam naturam:puta humanitate.Sed humanitas dat eſſe ſimpliciter ſuppoſito diuino , ideſt eſſe ſubſtantiale:& non eſſe ſimpliciter primum. Et eſſe ſubſtantiale, eſt eſſe ſecundum quid;puta eſſe homo.

2. rō ad idē.

Secundo arguitur.Natura mea non eſt unita uerbo diuino: ergo nulla natura eſt unita uerbo diuino.Antecedens eſt notum,& conſequentia probatur . quicquid naturæ & ſubſtantiæ habet una natura humana,habet & alia: uel ſimile , ideſt einſdem rationis:ergo non eſt aliqua ratio, ꝙ ſi aliqua natura humana uniatur uerbo diuino,quare mea non unitur uerbo diuino.

Soluitur ſecunda rō.

Pro ſolutione argumenti eſt notandum.ꝙ Iſtud argumentum cogebat Occham in ſuo.3.ad ponendum reſpectus.

Occhā cōniuitur ad ponendum reſpectus.

Et arguitur ſic. Natura humana eſt unita uerbo diuino;& nihil habet aliud quam habeat mea: ergo mea eſt ita benè unita,ſicut illa.Reſpondet ibi Occham, ꝙ natura humana unita uerbo diuino,actualiter habet reſpectum,ideſt unionē diſtinctam realiter ab illa natura humana.& illam non habet natura mea.Et in hoc benè dicit,& ſequitur magiſtrum ſuum.

Natura humana tripliciter ſe habet reſpectu dependentiæ

Vlterius eſt notandum, ꝙ natura humana, tripliciter ſe habet,reſpectu dependentiæ . Primo , quia actualiter dependet. Secundo:quia pōt dependere.Tertio, quia nata eſt depēdere.

Vnde ponitur talis propoſitio.Illud per quod conuenit naturæ,ꝙ nata ſit dependere,uel poſſe dependere; illud conuenit cuilibet eiuſdem rationis.Sed illud per quod actualiter dependet, non conuenit cuilibet eiuſdem rationis . Exemplum. Capiamus albedinem in ſacramento altaris , iſta albedo nata eſt inhærere ita quælibet poteſt inhærere. Sed nō ſequitur.aliqua actualiter inhæret: ergo iſta actualiter inhæret.

Vlterius eſt hic notandum , Quòd non uult hic dicere,ut dictū eſt, ꝙ natura humana aſſumpta a uerbo diuino , habeat aptitudinem,ꝙ uniatur uerbo diuino: Sed benè eſt nata communicari proprio ſuppoſito. Benè habet poſſibilitatem communicari ſuppoſito diuino ut quælibet natura creata.Habet tamen quælibet natura aptitudinem ad ſubſiſtendum in proprio ſuppoſito,ſed non in alieno.

Ex quo ſequitur, ꝙ natura humana, actualiter unitur uerbo diuino,& ipſa actualiter habet quod non habet mea: puta illam unionem quæ eſt in natura humana , & terminatur ad uerbum. Nulla alia natura habet ſimilem unionem.

Arguitur ſic.Quælibet natura humana tantam præſentialitatem habet ad uerbum diuinum, ſicut illa quæ eſt aſſumpta ab eo : ergo ſicut per illam habet ꝙ ſit homo.ita per quamlibet aliam habet denominationem ; & ſic lapis dabit ei denominationem. Similiter Angelus. Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima . Quælibet creatura magis intimè eſt præſens uerbo diuino;quàm ſit alicui creaturæ præſens.

Ex quo ſequitur ꝙ anima mea eſt magis intimè præſens uerbo diuino,quàm corpori meo. Patet:poſſet nō eſſe præſens corpori meo:& tamen non poteſt eſſe,quin eſſet præſens Deo.

Alia propoſitio . Non quælibet præſentia creaturæ ad uerbum.dat denominationem ſibi . Hoc eſt dicere, ꝙ ſolum illa natura dat denominationem ipſi uerbo, quæ unitur uerbo in unitatem perſonę.ideſt ſecundum unitatem ſuppoſitalem.

Ex quo ſequitur, ꝙ præſentialitas intima ad uerbum diuinum,non ſufficit ad hoc, ꝙ det denominationem uerbo diuino:Sed requiritur illa unio naturæ ad uerbum diuinū in unitate ſuppoſiti . Modo notum eſt, ꝙ ſolum una natura creata habet talem unionem ad uerbum: & ſic ſolum denominationem habet a tali natura.

Ad argumentum principale quid dicendum ſit : uide in doctore.&c.

Et hæc de quæſtione decimanona.

QVAESTIO VIGESIMA DE MISSIS NOTANDA.

Agitur de miſſa.

QVAERIT doctor conſequenter in hac 20. quæſtione. Vtrum ſacerdos obligatus ad dicendum miſſam pro duobus;ſi dicat ſolum unam miſſam pro illis duobus ; utrum ſatisfaciat. Hoc eſt quærere,iſte ſacerdos promiſit dicere unā miſſam pro iſto ; promiſit alteri etiam dicere unā miſſam pro eo:utrū iſte dicendo unā miſſam pro iſtis duobus,acquitet ſa,

Senſus tituli q.

Pro declaratione eſt notandum ꝙ ibi capitur ſacerdos ſpecialiter,pro illo qui poteſt celebrare miſſam.

Aliquis dicitur obligatus quadrupliciter.

Vlterius eſt notandum,ꝙ aliquis dicitur eſſe obligatus quadrupliciter.ſcilicet,ex uoto,lege promiſſionis,lege gratitudinis, & auctoritate ſuperioris Vnde lege gratitudinis quilibet noſtrum obligatur,benefacere benefacienti.

Tunc declaro ulterius,ꝙ ſacerdos obligatus eſt dicere miſſam,uel ex uoto,uel ex promiſſione, uel ex lege gratitudinis. Exemplum : quis nouet dicere miſſam in honorem Virginis Mariæ:iſte eſt obligatus dicere miſſam ex uoto.Secundo, promitto Sorti craſtina die hoc facere;ego ſum obligatus facere pro iſto,lege promiſſionis.Et differentia eſt inter uotū, & promiſſionem.Votum eſt promiſſio facta in Deum , uel in aliquē ſanctum,uel ſanctam , eius.Sed promiſſio facta in creaturam, uocatur uera promiſſio : iſtis duobus modis obligatur ſacerdos.Dico ultra, ꝙ legé gratitudinis obligatur quis Exemplū, ut Sortes dat mihi ſex paruos albos,eſt benefactor meus,nonne lege gratitudinis obligor ei?notum eſt quòd ſic. Sed dices: ego ſum obligatus.ſed non ſum obligatus dicere miſſam: ſed dicam de profundis:Reſpondetur hic, ꝙ communis uſus hominum in dando,debet reſpici : & communis interpretatio, & intelligentia hominum Et cum communis interpretatio eſt ꝙ dicam miſſam , quando dantur ſex albi quare teneor dicere miſſam.& ſic de aliis. Sed dices uolo ꝙ aliquis ueniat ad me rogando quòd dicam unam miſſam pro eo:& nihil dat mihi,de quo triſtor . utrum tunc ego ſim obligatus dicere miſſā pro eo?Reſpondetur ꝙ præcepta affirmatiua obligant pro illo tempore quod determinauit eccleſia:uel pro tempore pro quo aduenit neceſſitas . Primo eccleſia non determinauit ꝙ tunc ego debeam dicere miſſam pro eo . Ideo uidendum eſt, an ſit neceſſitas ꝙ tunc debeam dicere miſſam pro eo quòd ſi tunc non dicam miſſam pro eo , iſte tunc peribit . Similiter debet declarari, quomodo tenetur ad ſubueniendum alicui uitæ corporali . Notum eſt , quòd ego non teneor ſubuenire alicui,niſi in tempore neceſſitatis.Si tamen extra tempus neceſſitatis darem eleemoſinam;benè facerem . Quarto aliquis poteſt obligari auctoritate ſuperioris , Dei , uel hominis ſuperioris.

Differentia inter uotū, & permiſſionem.

Ex quo ſequitur ꝙ ſi ſuperiores noſtri obligant nos ad dicendum miſſas;ſicut epiſcopus,papa,&c.pręcipit,ꝙ quilibet ſacerdos dicat unam miſſam utrum teneamur? Reſpondeo ꝙ ſic,ſed quilibet ſuperior reſpiciat ſuam poteſtatem : & nō addat onus oneri,excedens ſuam poteſtatem.

Obligari & teneri differunt.

Vlterius eſt notandum.ꝙ iſti termini differunt,obligari,& teneri . Teneri enim , eſt ſuperius ad obligari . Vnde dicit de Aliaco:ꝙ obligari,eſt teneri ad aliquid faciendum,uel non faciendum.Sed dices.quid eſt teneri?Reſpondet de Aliaco, teneri,eſt habere præceptum de aliquo faciendo , uel non faciendo a ſuperiori, de illo quod eſt in poteſtate illius cui præcipitur.

Quid ſit teneri.

Ex quo ſequitur : ꝙ iſtud eſt ſpecialiter tenendum de iſtis terminis,ſcilicet,teneri,& obligari.

Dico ulterius,ꝙ iſte terminus tenetur, aliquando dicit obligationem:& ſic propriè capitur, Aliquando dicit decētiam, & honeſtatem,& non obligationem.& in hoc deficiunt multi dicentes eſſe peccatum , ubi non eſt peccatum. & dicunt, tu teneberis facere.Exemplum. Craſtina die ego ſum diſpoſitus ad dicendum miſſam : non ſum tamen alias obligatus ſi non dicam,utrum ego peccem?

Ex quo ſequitur corollarium.Quòd quando in aliqua propoſitione inuenimus iſtum terminum, teneatur:uideamus ſi ſupra hoc cadat præceptum:ſi non, decentia, & honeſtas eſt: ſed non obligatio,ſicut in caſu dicto.

¶Hic præmittendum eſt unum hoc &c.

Poſtquam doctor noſter mouit quæſtionem de miſſa dicenda : nunc uult uenire ad deciſionem quæſtionis . declarando Primo, cuius ualoris eſt ipſa miſſa.

Miſſa ualet ratione celebrantis, & rōne paſſionis Chriſti.

Et pro declaratione dicit doctor, quòd miſſa non ſolū habet ſuum ualorem ratione illius qui dicit miſſam , ſed etiam ratione operis operati, ideſt ratione paſſionis Chriſti. Exemplum , Petrus dicit miſſam pro Ioanne : dicit doctor ꝙ iſta miſſa habet ualorem ratione operis operantis,ideſt ratione illius qui dicit miſſam:& ratione operis operati , ideſt uirtute paſſionis Chriſti.Et ad declarandum, ponatur caſus. Quòd ſacerdos ſit malus , & in peccato mortali dicit miſſam pro aliquo:utrum iſta miſſa ualeat? Reſpondetur quòd miſſa dicta a quocunque, ſiue a bono , ſiue a malo, ſemper ualet ratione operis operati,ideſt ratione paſſionis Chriſti.

Miſſa ſēper ualet rōne paſſionis Chriſti.

Ex quo ſequitur corollarium.Quòd malè dicunt illi qui dicunt,

enot, ꝙ miſſa a melo dicta, non prodeſt. uerum tamen eſt ꝙ ratione operis operantis non prodeſt; ſed tamen ualet ratione paſſionis Chriſti. Vnde ille qui eſt in peccato mortali, eſt inimicus Dei: Ideo non uidetur ꝙ Deus acceptat oblationem ſuam ratione illius qui eſt in peccato, idaſt qui aſt inimicus Dei: Iſtud communiter tenent omnes doctores Sed dico tamē ꝙ ſemper ualet ratione paſſionis Chriſti.

Quid ſit miſſā rōne paſſionis Chriſti.

Dices quid eſt miſſam ualere ratione paſſionis Chriſti? Reſpondetur ponendo talem propoſitionem.

Miſſam ualere ratione paſſionis Chriſti, nihil aliud eſt quā Chriſtum per ſuam paſſionem meruiſſe illum ualorem: & paſſionem Chriſti acceptari a Deo ad tale bonum. Accipe analogiam de aliquo principe, cui ſit aliquod ſeruitium ab aliquo, ſic, ꝙ ipſe acceptat illud: & quodcunque ſeruitium ſibi fiet ab omnibus de progenie.

Aliter declaro. Baptizatus moriens, adipiſcitur uitā æternam, uirtute cuius? uirtute paſſionis Chriſti. Vnde dico ꝙ nūquàm gratia fuit alicui creaturæ data: niſi uirtute paſſionis Chriſti: uel præuiſæ: uel exhibitæ. Omnis gratia data antè paſſionem Chriſti, dabatur mediante paſſione Chriſti præuiſa, & poſt, mediante ipſa exhibita. Vnde miſſa dicta a bono ſacerdote ualat rōne illius qui dicit; & rōne paſſionis Chriſti.

Ex quo ſequitur, ꝙ uolēs facere dicere miſſam, debet quærere bonum uirum, de quo habet bonam probabilitatem. Sed ad quid ualeat miſſa, poſtea declarabitur.

Pro ſolutione q 3. uidēda ſunt.

Sequitur ulterius ꝙ ad ſolutionem huius. q. tria ſunt uidēda. Primo, utrū miſſa dicta pro duobus, tantū ualat iſti uni, ſicut ſi pro eo ſolo diceretur: & hoc merito perſonali celebrantis. i. ſacerdotis. Scđo, ſi tantam ualet merito generalis eccleſiæ offerentis. Tertiò, ſi iſta ſimpliciter ſolait debitum oriqua cui obligatur, ſicut ſi unam diceret pro uno & aliam pro alio.

¶De primo aſt ſciendum &c.]

Vtrū miſſa dicta ꝑ duobus, tantum ualeat merito celebrantis, ſi cuiſi diceretur Vno tātum determinatur.

Tribus operibus meremur et ſatiſfacimus Deo.

Dicit doctor ꝙ tria ſunt opera per quæ communiter meremur, & ſatiſfacimus, ſcilicet, ieiunium, oratio, & elemoſina. Dices quid iſtorum eſt melius? Reſpondet doctor noſter (ibi de primo &c.) per aliquas propoſitiones.

Prima. Inter omnia opera meritoria, oratio eſt magis placatiua: ſeu unitiua. i. deſt per quam magis placatur Deus, & impetratur uenia. Iſtud poteſt declarari. Si quis offendit regem: & iſte mittet duos equos: uel ieiunabit pro eo, rex dicet ego nō curo de equo, nec de ieiunio tuo. Sed ſi offendens ueniat ad regem, rogando eum: ego offendi te, ignoſce mihi. tunc rex magis placatur per orationem quàm alio modo. Sed quo ad meritum ponitur talis propoſitio.

Eleemoſina ē magis meritoria quā oratio & ieiunium.

Quòd eleemoſina magis eſt meritoria. dicit Holkoth aſſignando rationem, Quòd eleemoſina æquiualet orationi, & ieiunio. Ideo eſt magis meritoria. Primo æquiualet ieiunio: quia qui dat eleemoſinam, interpretatiuè priuat ſe aliquo, quo poteſt indigere quo ad ſuſtentationem uitæ ſuę. Secūdo orat: quia oblationem facit. Dices ergo: male faciunt illi fratres, qui priuant ſe iſto bono, quia non poſſunt dare elemoſinam. Reſpondet ſanctus Thomas: quid magis eſt, quàm ſimul omnia dare & ſuam uoluntatem alteri ſubiicere: ſicut faciūt fratres? Dices: quomodo ergo intelligis ꝙ eleemoſina eſt magis meritoria? Dico ꝙ eſt magis meritoria: quia ordinatur ad maiorem gratiam & gloriam.

¶Poteſt autem meritum &c.]

Opera meritoria tribus poſſunt prodeſſe.

Dicit ultra doctor ꝙ miſſa, oratio, eleemoſina, ieiuniū, tribus poteſt prodeſſe: puta illi qui facit, illi pro quo fit: & illis, qui ſunt de eccleſia noſtra. Practica ſic. Sortes dicit unam miſſam: iſta miſſa prodeſt Sorti: & illi pro quo dicit: & eccleſiæ generali. Et dico, quòd non eſt curandū de iſtis terminis quos ponit Scotus. ſ. generaliſſimè: medio modo & ſpecialiſſimè.

Orans ieiunās &c. nō pōt ſecundū rectam rōnē ſe priuare talis merito.

Sed arguitur ſic. Ille qui dicit miſſam poteſt ſic dicere miſſam, ꝙ nullo modo proderit ſibi illa miſſa. Patet: quis poteſt uelle dicere miſſam intendendo ꝙ ſolum illi proſit pro quo dicit. Et de orationibus & eleemoſinis eodē modo dicas: quo facto non proderit illi qui dicit. Reſpon. doctor. Nullus orās, ieiunans, faciens eleemoſinam pro alio, ſecundum rectam rationem, poteſt ſe priuare a ualore illius. hoc eſt dicere, ꝙ nullus ſecundum rectam rationem, poteſt uelle quòd illa miſſa proſit ſolum illi pro quo dicit. Dices. credo quòd licitè nō poteſt uelle: ſed ponamus quòd uelit. Dico quòd ibi duo ſunt. Primo quòd iſtud licitè fieri nō pōt. Scđo, ſi faciat, utrum totus ualor miſſæ ſit pro illo, pro quo dicit? Reſpondetur quod nō: quia mala intētio, iſtius nō fecit ualorē pro alio. Dicerem tñ quòd iſta intentio, poteſt eſſe ita peruerſa, quòd erit peccatum mortale: quo facto erit in peccato mortali. Vnde omnis qui ſic intendit, ſubuertit, & facit contra ordinem charitatis quia ordo charitatis a ſe ipſo incipit. Et iſte uult ſe priuare tali bono: non uult, ſaltem interpretatiuè, ꝙ iſtud bonum proſit ſibi. Dices hic: quō miſſa prodeſt illi qui dicit? Reſpōdetur ꝙ ei prodeſt ad augmentum gratię & glorię illi pro quo dicit ad diminutionem pœnæ: & non ad augmentum gloriæ, neque gratiæ: licèt fortè ad diſpoſitionem. Vtrum qui facit pœnitentiam iniunctam in peccato mortali ſatiſfaciat pro ſa? Dico, quòd ſic contra ſanctum Thomam quem oportet hic negare ſimpliciter: quia nimium durus eſt.

¶Alio modo generaliſſimè &c.]

Vult declarare qualiter miſſa generaliſſimè ualeat toti eccleſiæ.

Declaratur quō miſſa ualeat toti eccleſiæ.

Arguitur ſic. Miſſam generaliſſimè ualere toti eccleſiæ, uel eſt ſatiſfacere pro omnib. qui ſunt in eccleſia: uel eſt orare pro omnib. qui ſunt in eccleſia. Reſpondetur per aliquas propoſitiones de mente doct. Prima eſt, Dicens miſſam, nullū de eccleſia militante debet excludere, intendendo, uel uolēdo miſſam non ualere iſti. Iſtud non poteſt licitè facere. Dices. Arguitur ſic. Ille qui dicit miſſam raro non intendit, ꝙ miſſa ualeat omnib. de eccleſia: ergo male dicitur, ꝙ miſſa generaliſſimè ualet oib. de eccleſia. Rńdet doctor ponendo talē propoſitionem.

Ad hoc, ꝙ miſſa generaliſſime ualeat toti eccleſiæ, non requiritur actualis intentio: ſed habitualis. i. non requiritur, ꝙ ille intendat ſeu, uelit iſtam miſſam ualere toti eccleſiæ. Sed requiritur intentio habitualis, i. ꝙ ſit promptus, & paratus, ſi cogitaret de tota eccleſia militante, & non materiali, ꝙ uellet prodeſſe toti eccleſiæ. Dico: tu dicis, ꝙ ſi conſideraret hoc uellet: ergo uidetur, ꝙ non conſiderando, peccet: quia deberet conſiderare. Reſpondetur ponendo talem propoſitionem.

Nullus tenetur pro tunc cōſiderare de aliquo actu: niſi pro tunc teneatur ad talem actum.

Ex quo ſequitur corollarium. Quòd dicēs miſſam, pro tūc non tenetur ad actualem intentionem: quia ſi pro tunc teneretur ad actualem intentionem, pro tunc teneretur ad illam actualem conſiderationem: quia actualis intentio, non poteſt haberi, niſi mediante conſideratione: quia nihil eſt uolitum, niſi præcognitum. Sed ſi tenerer pro tūc ad talem actum, ergo pro tunc tenerer ad omne illud, ſine quo non poteſt haberi talis actus. Sed illa intentio, non poteſt haberi ſine conſideratione: ergo quando teneor ad intentionem, teneor ad conſiderationem. Dices; multa dicis, ſed adhuc non reſpondes ad quid valet: utrum ad ſatiſfactionem, uel ad deprecationem? Reſpōdetur hic, ꝙ ſacerdos intendit habitualiter, uel actualiter orare, & deprecari, pro omnib. iſtis de eccleſia militante, ſecundum ſtatum eorum. Et dicit Bonauentura, intendit ſecūdum differentiam uoluntatis, quæ ponit pondus, menſuram, & numerum in omnibus: puta: iſte eſt in peccato, rogat, ut iſti dimittatur peccatum. iſte eſt in gratia, rogat ut augmentetur, & ſeruetur in gratia, & ſic ſecundum quod indigemus.

¶Tertio modo, ſcilicet medio modo. &c.]

Declaratur quō ualeat miſſa ei pro quo dicitur.

Dicit doctor, ꝙ tertio modo ualet miſſa ſpecialiter pro illo pro quo dicitur.

Et pro declaratione eſt notandum: ꝙ dominus de Aliaco quærit conformiter ad doctorem. quid eſt miſſam ualere ſpecialiter pro illo pro quo dicitur? Reſpōdet iſte doctor. Miſſam ualere ſpecialiter pro illo pro quo dicitur, non eſt aliud, quā uelle iſtam miſſam iſti applicari ad ſatiſfactionem. Iſtud pōt applicari, & practicari, quid eſt rogare pro animab. quæ ſunt in purgatorio: uel pro anima patris.

Doctor tangit aliquas difficultates, quæ cito tangentur in ſpeciali. & pro opinione fiat iſtud argumentum: quando miſſa dicitur ſpecialiter pro aliquo, non magis prodeſt ei, quàm aliis de eccleſia generali. Reſpōdet doctor, ꝙ iſtud eſt falſum. Nam ſic fruſtra pro patre ſpecialiter rogaremus &c.

¶Habet ergo iſte articulus &c.]

Obligatus dicere unā miſſam pro uno & unā pro alio dicēdo unā tantum, non ſatiſfacit.

Ex iſtis intendit doctor inferre ſuam concluſionem. Sacerdos obligatus ad dicendum unam miſſam pro iſto, & aliam pro alio, dicendo unam miſſam, non ſatiſfacit: neque tantum prodeſt, ac ſi pro uno tantum diceretur: neque ſe de obligat. Iſtam concluſionem tenent omnes poſteriores doctores: Occā de Aliaco, Gregorius, &c. Dices: quid eſt dicere unā miſſam ſpecialiter pro iſtis duobus? Reſpondetur, & iſtud aperit de Aliaco; Quòd dicere unam miſſam ſpecialiter pro duob. poteſt intelligi, & quo ad deprecationem, ſeu orationem: & quo ad ſatiſfactionem. Tunc ponuntur aliquæ propoſitiones.

Prima propoſitio probabilis. Miſſa dicta pro multis ꝑ modum ſatiſfactionis, i. intendendo ſatiſfacere, non tantum prodeſt multis, ſicut ſi pro uno ſolo diceretur. Probat doctor iſtud, meritum, puta uelle dicere miſſam in gratia, eſt unum meritū

finitum,

finitū, ideſt ōnus actus finitus, & attribuitur multis per modum diſtributionis, ſecūdum æqualem proportionem, & par tam. ergo non po teſt tantum prodeſſe cuilibet, ac ſi unus totum illum actum haberet. Arguitur ſic. Sacerdos licitè ſpecialiter poteſt dicera unam miſſam pro duobus, & tantum ualebit uni ſicut alteri. ergo male dicis. Antecedēs probatur, quia poteſt pro duobus ſpecialiter ſuam miſſam applicare, & licitè. Exemplum. uolo quod ſint duo qui uolunt, quòd dicatur una miſſa pro illis duobus æqualiter. Reſpondetur uerum eſt, & concedo totum argumentum, nihil contra me, quia ego non dico quòd non poſſet dici ſpecialiter pro pluribus, ſcilicet dico, quòd quando dicitur ſpecialiter pro pluribus, non tantum ualet cuilibet, ſicut pro uno ſolo diceretur.

Opinio Præpoſitini contra Sco. & alios

¶Diceretur ad maiorem &c.]

Doctor recitat unam opinionem domini præpoſitini: quæ ſtat in tali concluſione.

Miſſa dicta pro pluribus, tantum ualet cuilibet, ſicut ſi pro uno ſolo diceretur.

Pro declaratione iſtius eſt notandum, quod omnes doctores moderni conueniunt in hoc cum Scoto, quod miſſa ſpecialiter dicta pro pluribus, non tantum ualet cuilibet, ac ſi ſolum pro uno diceretur. Ille præpoſitinus tenet oppoſitum, & dicit, quod miſſa dicta ſpecialiter pro pluribus: tantum ualet cuilibet: ac ſi ſolum pro uno diceretur. Exemplum. ecce duos ſacerdotes, unus dicit unam miſſam ſpecialiter pro alius dicit cum tota intentione pro duobus. Reſpondet iſte præpoſitinus, quod tantū ualet hæc miſſa cuilibet, ſicut illa quæ ſolum pro uno dicebatur.

Et nota, quod iſtæ duæ opiniones ſunt extremæ: relinquunt omnes doctores iſtum præpoſitinum. Sed oportet ſoluere rationes eius. Et primo iſte præpoſitinus ſoluit argumenta beati Thomæ, & aliorum. ibi. Diceretur ad maiorem &c.

Arguitur ſic contra eum; ille qui dicit miſſam pro uno, & ille qui dicit miſſam pro duobus, faciunt duo merita æqualia, cum æquali conetu: ſed unum ſolum prodeſt uni: ergo aliud tantum prodeſt alteri. & ſic unum non erit maius alio. quod tamen eſſet ſi unum, prodeſſet ſolum uni: & aliud duobus. Reſpondet præpoſitinus fugiendo. & dicit, quod æqualibus meritis quo ad intentionem, & extenſionem, correſpondet æquale præmium: ſed ubi ſunt ſolum æqualia quo ad intentionem, & non quo ad extenſionem, non oportet: ſicut eſt in argumēto: quia iſta non ſunt æqualia, quo ad extenſionem: quia unū cadit ſupra unum ſolum; & aliud ſupra duo.

¶Similiter reſpondetur ad primam maiorem &c.]

Reſpon. alteri us iſte præpoſitinus ad aliam maiorem doct. & aliorum. In qua ſic arguebatur. Quodlibet præmium eſt determinati gradus præmii: & tamen ſi miſſa quæ dicitur pro pluribus, tantum ualeret cuilibet, ſicut ſi ſolum pro uno diceretur, non eſſet determinati gradus præmii. Quod oſtendo. Si dicatur pro uiginti, tantum ualet cuilibet ſiorū, ſicut ſi diceretur pro uno: & pro quadraginta, & pro toto populo, ſicut ſi diceretur pro uno. & ſic præmium non eſſet determinatum; quia ſemper poſſet augmentari. Reſpondet præpoſitinus ad iſtud argumentum; quod tu ſic arguis. Quodlibet meritū eſt determinati gradus præmii. uerū eſt, ſi proportio æqualiter fiat: puta quod comparetur intenſio, ad intenſionē tantum: uel extenſio, ad extenſionem tantum. Sed non eſt ita, ſi intenſio, & extenſio comparatur ad intenſionem, & extenſionem ſimul. Modo hic tu non facis talem comparationē: quia tu cōparas intenſionem, ad intenſionem, & extenſionem: quia non eſt ea dem extenſio: licet æqualis intenſio: quia eſt idem conatus.

¶Hoc declaratur primo ſic &c.]

Argum. præpoſitini.

Ponit doctor propoſitionem ad probandum concluſionem præpoſitini. Et arguitur ſic. Bonum ſpirituale correſpondet ſpiritui: ſpiritus eſt indiuiſibilis; & cuicunque conuenit, totus conuenit, & non ſecundū partes ſpiritus. i. animæ: ergo bonū ſpirituale ſicut eſt præmiū, cuicunque conuenit, conuenit totaliter, & non ſecundum partem, ergo ſi tu ueniet, totaliter ſibi conueniet. ergo ſi conueniat centum; totaliter conueniet. ergo ſi conueniat centum, tantum conueniet cuilibet, ac ſi uni ſolum conueniret.

Solutio.

¶ Ad illa in contrarium ad primum &c.]

Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones. Prima propoſitio.

Quid ſit bonū ſpūale.

Bonum ſpirituale non diuiditur extenſiuè. Pro quo nota, quod bonum ſpirituale eſt, quod ſola anima, uel intellectus recipitur, & iſta ſunt indiuiſibilia extenſiuè, ideſt non debet dici quanta, quantitate molis.

Alia propoſitio. Bona ſpiritualia ſunt diuiſibilia intenſiuè. Probatur ſic, unus habet uolitionem magis intenſam, quàm alius. & hoc non per partes quantitatiuas: ergo per partes intenſiuas. Vnde quælibet qualitas, ſiue ſpiritualis, ſiue corporalis, eſt diuiſibilis in partes intenſiuas.

Dicit ultra. Quod meritum cuicūque ineſt, totaliter ineſt: quia meritū non eſt niſi una bona uolitio, uel bona nolitio.

Alia propoſitio. Licet meritum cuicunque ineſt, totaliter ineſt; non tamen præmium. Immo aliquando præmium conuenit alicui, & non illi qui meretur. Exemplum, homo meretur alicui: & tamen non ſequitur, quia meretur aliquando pro aliquibus, acquitationem, quod acquirat ſe.

Et dico quod præmiū eſt illud quod dñs determinauit dare pro merito. Modo dominus poteſt diſtribuere illud præmiū, quod debet uni merito, pluribus: & non diſtribuit meritum. Dices: quo dominus diſtribuit illud præmium? Reſpondetur quod ſecundum intentionem merentis. puta ſi dicens miſſam intendat totaliter dicere pro iſto, datur præmium illi. Si pro duobus; duobus. Si pro tribus, tribus. ideſt dominus diſtribuit præmium ſecundum intentionem merentis. Ex illo ſequitur falſitas domini præpoſitini. notum eſt, quod licet meritum ſit æquale, & unum in eodem, tamē præmium per modum diſtributionis, datur & ſecundum partem æqualem. quod debet attendi ſecundum intentionem dicentis miſſam.

Alia r̃o præpoſitini.

¶Contra. Saltem bonum ſpirituale &c.]

Doctor noller adducit adhuc aliquas rationes præpoſitini, ad probandum quod miſſa dicta pro pluribus, tantum ualeat cuilibet, ac ſi diceretur pro non ſolum. Et formatur ſic argumentum. Bonum ſpirituale, non poteſt diuidi per partes: ergo cui cunque, datur totaliter: ergo ſi uni datur præmium miſſæ: & multis detur: ergo cuilibet totum dabitur.

Soluitur r̃o.

Ad iſtud argumentum reſpondetur. Reſponſio D. Auguſtini eſt 6. de trinitate 8. quod in his quæ non mola magna ſunt, idem eſt maius eſſe, quod melius. iſta auctoritas uult hoc habere. In ſpiritualibus idem eſt magnitudo & perfectio rei, ideſt quod tanta eſt eius magnitudo, quanta eſt eius perfectio.

Ex quo ſequitur quod quādo loquimur de magnitudine Dei, loquimur de perfectione Dei. Vnde ſi quis quærat, quid eſt magnitudo angeli? eſt perfectio eius: & etiā Dei. Dices, nos nō cognoſcimus illa quæ ſunt magna, & nō magnitudine molis.

Notandum eſt hic. Illa ſunt magna magnitudine molis, quę ſunt magna magnitudine prædicamentali: ſicut illa quæ ſunt ſenſibilia. Ideo tunc uidendū eſt, utrum Angelus ſit magnus magnitudine molis. Tunc ſic ad auctoritatem: illa quæ ſunt magna, & non magnitudine molis, ſiue prædicamentali, in illis idem eſt magnitudo, & perfectio.

Bonū ſpūale eſt diuiſibile per partes & quo intelligatur.

Vlterius eſt notandum, quod iſta propoſitio. Bonum ſpirituale non eſt diuiſibile per partes. eſt falſa. Et pono hic unam propoſitionem.

Quælibet qualitas mundi, eſt diuiſibilis: Sed ſic eſt, quod bonū ſpirituale, eſt una qualitas Sicut eſt, gratia, ſpes, fides, uirtutes, gloria, intellectiones, uolitiones. Et ſi dicas: omnes doctores dicunt quod bonum ſpirituale nō diuiditur per partes. dēt intelligi propter honorem eorum, quod uerum eſt, quod non diuiditur per partes quantas: ſed quod nō diuidatur per partes intenſionis, i. per gradus, falſum eſt, applicetur ad propoſitum. Miſſa eſt meritum. Vnde præmium miſſæ iſti pro quo dicitur, quod bonum eſt? utrum ſit bonum corporale? Vnde dicere ſeu uelle dicere miſſam, eſt meritum. & aliquod bonum ſequitur, pu ta præmium: utrum illud præmium ſit bonum ſpirituale: uel nō? notum eſt quod meritum eſt uelle. Ideo eſt bonum ſpirituale. Sed de præmio uidendum eſt. & notum eſt quod præmiū miſſæ non eſt bonum corporale: ſed bonum ſpirituale. Sed quod bonum ſpirituale datur animæ promiſſa? hoc eſt quærere; quādo dico miſſam pro Sorte: quid acquiritur in anima Sortis? quod bonum eſt? Reſpondetur, quod eſt remiſſio pœnæ. i. eſt ſemper aliqua acquitatio: & remiſſio, ſeu deobligatio. i. deobligare aliquē ab illo ad quod tenebatur. Ex quo ſequitur, quod bonum ſeu præmiū quod ſequitur ad miſſam, uel orationes, eſt ſoluere debitū pro aliquo totaliter, uel partialiter. Dices, quomodo pōt diuidi iſtud bonum ſpūale, puta iſtud debitum? Reſpondetur quod diuidetur proportionabiliter ſecundum quod alia diuidun tur. Exemplum. Dico miſſam pro duobus, exiſtimemus quod miſſa deobligat aliquē a pœna quatuor dierū, ſeu quatuor graduum. Si dicatur pro duobus, deobligabit unum a pœna duo rum graduum; & alium a pœna duorum graduum. Sicut ſuper ergo, quod ſi dicatur pro mille, illi quatuor gradus diuidentur in mille partes.

Quod præmiū datur pro miſſa.

Sequitur ergo quod magna fraus eſt in ſacerdote, q. dicit miſſam pro pluribus, ubi debet ſolum dicere pro uno.

ſen epplicando iſtum ualorem ſacrificii, non eſt niſi inſtrumẽtum: ergo non poterit applicare niſi ſecundum ꝙ dirigitur a Deo, uel ab eccleſia.

Pro iſto argum. notandum eſt, ꝙ inſtrumentum propriè dictum, ut dicit Scot. in quarto di. i. q. i. nullam penitus actionẽ haber, niſi ſecundum, quòd dirigitur ab agente principali.

¶Dico tamen, quòd in poteſtate, &c.]

Vult reſpondere Scotus ad iſtud argumentum, ponendo aliquas propoſitiones.

Prima prop. Sacerdos cantans miſſam, ſicut pôt applicare ualorem ſui meriti ita pôt applicare valorem ratione ſacrificii. Iſtud probat dupliciter doctor noſter, auctoritate, & aliqualiter ratione. Auctoritate Auguſtini, in duplici loco; puta ꝙ ſacerdos rogans pro defunctis, ſic ſe habet, ꝙ totum ualorẽ miſſæ ad defunctos poteſt applicare? Vnde omnes doct. dicũt, ꝙ miſſa ſemper ualet illi, pro quo dicitur: & ſi non valeat rõne meriti perſonalis, tamen valet ratione ſacrificii. Tunc ſic, quomodo poſſet ualere iſta miſſa, ratione ſacrificii. niſi ſacerdos poſſet ualorem ſibi applicare? Dices quomodo ſacerdos applicat ualorem miſſæ pro aliqua perſona? Reſpond. ꝙ applicat uolendo ſpecialiter pro illo ualere, ſ. uolendo, ꝙ uterque ualor applicetur perſonæ pro qua dicitur miſſa.

Sacerdos poteſt applicare ualorem miſſæ.

¶Item in ſermone, &c. oſtendam inquit, &c.]

Adducit doctor per modum rationis, aliquas perſuaſiones, puta oſtendendo, ꝙ ſacerdos poſſat applicare iſtum ualorem ſacrificii. Perſuaſio eſt, dominus alicuius domus, qui habet aliquid multis diſtribuere, communiter ſubſtituit aliquem, puta diſpenſatorem, dominus Deus qui eſt dominus eccleſiæ, ſubſtituit ſibi unum, puta unum diſpenſatorem, qui habeat diſtribuere iſtum ualorem ſacrificii.

Ex quo ſequitur corollarium, ꝙ ſacerdos habet auctoritatem tanquàm miniſter, & diſpenſator, ad diſponẽdum de iſto ualore ſacrificii. Et dico ꝙ ſacerdoti datur ratione gradus excellentis ſacerdotii. Dices hic. Si miniſter ſit malus, utrum poterit tunc diſtribuere iſtum ualorem ſacrificii? Reſpon. Scotus ad hoc, ꝙ ſacerdos diſtribuat iſtum ualorem ſacrificii, ſufficit ꝙ ſit ſacerdos, non requiritur ꝙ ſit bonus. Et hoc eſt quod dicunt doct. ꝙ miſſa, ſiue a malo, ſiue a bono ſit dicta ſemper valet ratione ſupple ſacrificii: ergo ad diſtribuendum, ſufficit, ꝙ ſit ſacerdos. Dices quomodo ille ualor accipitur pro Ioanne quando dicitur a malo miniſtro? Reſpondet doct. ꝙ ſacerdos quo ad illum ualorem ſacrificii, tenet perſonam eccleſiæ.

Sacerdos malus pôt applicare miſſam in perſona Eccleſiæ.

Ex quo ſequitur, ꝙ Deus accipiat iſtum ualorem ratione meriti uniuerſalis eccleſiæ, & non ratione perſonæ, quæ dicit miſſam.

Secundo arguitur ſic. Bonum, ſiue ualor miſſæ qui debetur ratione ſacrificii, non ualet illi qui dicit miſſam: ergo illi pro quo dicit miſſam.

¶Ad ſecundum dico, &c.]

Reſpondet doctor per aliquas propoſitiones.

Prima, probabile eſt, ꝙ iſte valor ſacrificii non prodeſt ſacerdoti, qui dicit miſſam, valet tamen generali eccleſię, de facto. hic eſt dubium, & pono caſum, ꝙ ille qui uult dicere miſſam, uelit dicere pro ſeipſo, & ſic obligatus: durum eſſet, ꝙ non poſſet ſibi applicare utcunque ualorem: credo ꝙ poteſt: credo ꝙ ſicut poteſt dicere pro aliquo ſpecialiter unam miſſam, ita pro ſeipſo: quo facto miſſa ualebit ſibi ſecundũ utrunque ualorem. quid ergo ad doctorem? Dico ꝙ reſpondet hic ad hominem, puta quòd dato, quod ita eſſet ſicut tu arguis, tamen iſta miſſa nunquàm fruſtra diceretur: quia ualeret eccleſiæ: tamen credo quòd ualet ſibi.

Ex quo ſequitur, ꝙ ſacerdos eſt diſpenſator, & auctoritas diſpenſatiuè ſibi conuenit, ſicut dicitur in omnib. ſacramẽtis, per hoc ſoluuntur multæ quæſt. primo utrum homo poſſit dimittere peccatũ? unde uidetur errasse magiſter ſentẽtiarũ, qui dicebat, ꝙ ſolus Deus dimittit culpã, & ſacerdos nõ pôt dimittare culpam: uerũ eſt principaliter; ſed miniſterialiter benè.

Sacerdos eſt diſpenſator valoris miſſæ, ut miniſter.

De ſecundo in iſto articulo. ſ. an poſſit pro libito, &c. unde miſſa hẽt duplicem ualorem: ualet rõne miniſtri, & rõne ſacrificii: & quærit nunc doct. utrum ſacerdos applicãs iſtud bonũ ſacrificii, poſſet applicare pro libito ſuæ uoluntatis. i. ſecũdũ, ꝙ ſibi placet? puta ꝙ ſacerdos habeat iſtã intentionem, uolo ꝙ totum bonum miſſæ cõueniat iſti perſonæ. Reſpon. aliqui, ꝙ non pôt applicare ſecundũ libitũ ſuæ uoluntatis, ſed omne ꝙ applicet conformiter ad uolũtatẽ diuinã, & beneplacitum uoluntatis diuinæ. cõtra hoc, i. iſtud dictũ eſt falſum. & arguo ſic. Si ſacerdos non poſſet applicare ualorẽ miſſæ niſi ſecundũ beneplacitũ uoluntatis diuinę, ſequeretur ꝙ, ꝓ nullo poſſet applicare. patet ſic. ſacerdos nõ eſt dñs uoluntatis diuinæ, neque cognoſcit uolũtatẽ diuinã, ergo non ſciet cui debet applicari.

Vtrũ ſacerdos pro libito poſſit applicare miſſam. Opi quorundam.

¶Poteſt ergo dici &c.]

Reſpondet doc. de iſta applicatione ualoris miſſæ, puta cui dẽt applicari, primo dicit ꝙ duplex eſt ſacerdos. ſ. ſacerdos parochialis, & nõ parochialis. i. non habens curã animarũ: ſicut ſimplex ſacerdos. Reſpon. doc. de ſacerdote parochiali. ſ. plano, & dicit ꝙ ſecundũ regulã charitatis & iuſtitiæ, dẽt applicari ualor miſſæ. primo ſecundũ ordinẽ charitatis; notum eſt ꝙ ſecũdum ordinẽ charitatis quis tenetur ſe diligere, & proximũ: ordo charitatis poſt Deũ, eſt ad ſe, & ad proximũ: ergo ſecundũ regulã & ordinem charitatis, ualor miſſæ dẽt applicari illi qui dicit, & proximo. i. generali eccleſiæ. Dices non eſt intẽtio illius qui dat, & fundauit iſtas miſſas, ꝙ miſſa quam fundauit ualeat tot hoĩbus. Ideo ſi applicetur illis, defraudabitur intẽtio fundatoris. Breuiter reſpondendum eſt ad illud argumentum caute, puta interrogando, fundatorem. Et quæratur, domine uultis ꝙ dicam unam miſſam pro uobis? uultis ne ꝙ nõ ualeat mihi, &c. Iſtud ergo debet accipi ſecundum interrogationem, & reſponſionem rectam fundatoris.

Duplex ſacerdos.

Dicit ultra doctor, ꝙ debet applicari ſecundum regulam iuſtitiæ, ſub qua continetur gratitudo, ꝙ benefactorib. benefaciendum eſt. Sed parentes mihi benefecerunt: utrum poſſum eos priuari iſto ualore? Iſtud declarat doct. per multas experiẽtias. uidemus in multis eccleſiis ubi ſunt ordinati ſacerdotes ad rogandum pro parochialibus. & benefactoribus eccleſiæ, ſicut die lunæ pro defunctis, &c. Vnde dicit quidã doctor modernus. dicendo miſſam pro Petro; uolo ꝙ ueniant tres, aut quatuor ad offertorium, offerendo ſolutionem, utrum nõ debemus rogare pro iſtis, uel utrum poſſumus eos licitè ſeparare a ualore miſſæ.

An celebrãs poſſit priuare parentes ualore miſſæ.

Itẽ dicit ibi Sco. nõne uidemus in multis collegiis, ubi ſunt ſacerdotes inſtituti ad rogandũ pro fundatorib. utrũ fuit intẽtio illorum fundatorũ, ꝙ ſolũ pro iſtis debeamus rogare? Et facit eis quõnes: uultis ne me ſepararet & eccleſia, & benefactoras? dicerent ꝙ non; oportet ergo iſtum ualorem miſſæ ordinare, ſecũdum ordinẽ charitatis & iuſtitiæ. Ordo iuſtitię debet benè aſpici, ꝙ benefactori eſt benefaciendum. dant nobis homines bona tpalia, ut demus ſpiritualia. iſtud fũdatur in multis paſſib. Scripturæ Sacræ, de quibus uide Sco. in tex.

Hic mouetur quæſtio; utrum qui ſufficientiam uictus, & veſtitus habet, poſſet recipere pecuniam pro una miſſa. Arguitur ſic. Iſte qui habet ſufficientiam uictus, non poteſt propter aliquem bonum finem iſtas pecunias recipere: patet: quia nõ poteſt recipere propter ſuſtentationem uitæ: quia iam ſufficienter habet. Reſpon. per aliquas propoſitiones. Nũquã fuit data regula, nec poteſt dari de ſufficientia uictus, & ueſtitus. Oſtendo, menſura uictus, & ueſtitus, uariatur de hora in horam, de tempore in tempus: de perſona in perſonam: de ſtatu ad ſtatum. Iſta uarietas & diuerſitas ſtatus, facit ꝙ aliquis iuſtè, & licitè, poteſt ſuſcipere, ubi pro ſtatu pręſenti non indiget. oportet bibere ut extinguatur ſitis præſens, & ut impediatur futura. Dices ego benè uolo, ꝙ tu putes applicare ſpecialiſſimè pro te, generaliſſimè pro eccleſia uniuerſali: & ſpãliter pro illo qui fundauit miſſam: & hoc eſt quod ego uolo: quia ſpãliter non pôt applicari, niſi pro illo qui eſt benefactor tuus. Reſpon. doct. ꝙ etiam ſpecialiter poteſt ſacerdos applicare ualorem pro aliquibus aliis, quàm illi qui actualiter faciunt dicere miſſam. patet ſic: nonne actualiter poſſunt eſſe multi benefactores ſacerdoti, ad dicendum miſſam. notum eſt, ꝙ ita. Notum eſt ergo, ꝙ pro illis miſſa poteſt applicari. Dicit ultra doct. ꝙ diſtinctio iſtiue gradus in ualore ſit, & diſtribuatur ſecundũ illam uoluntatem diuinam, quæ ponit numerum põdus, & menſuram, in omnibus. Vnde ego ſcio, ꝙ teneor illis qui actualiter faciũt bona: ego ſcio, ꝙ dico miſſam pro omnibus iſtis; ego ſum certus de hoc. Sed de quãtitate ualoris, puta quantum ualeat iſti: & quantum iſti, qui plus dedit, uel minus neſcio. Dices quare dicis iſtud, ꝙ neſcimus quãtum ualet iſti uel illi. Reſp. propter multa, primo nos dubitamus, an Deus tantum acceptet orationem, quæ dicitur pro bono, quàm pro malo: & uidetur quòd magis acceptet pro illo qui eſt in peccato, quàm pro illo qui eſt in gratia. patet: ille qui eſt in peccato, magis indiget: ergo uidetur, ꝙ Deus debeat magis acceptare pro iſto. Et dubium eſt an magis debeo rogare, pro illo qui eſt in peccato, quàm pro illo qui eſt in gratia: cum iſta opera pietatis, & ſubuentionis, debent reſpicere magis indigentem: iſtud non ſoluit Scotus. Dicit tamen in quarto, quòd ſi quis uideret bonum, & malum, in extrema neceſſitate, cui deberet magis ſubuenire. uidetur, quòd ſi non ſubueniat malo, damnabitur? & quòd ſi ſubueniat ſibi, forſan,

An hñtes neceſſaria ꝓ uictu, & veſtitu. poſſint recipere pecuniam pro miſſis

Nõ pôt dari reg. de ſuffĩciẽ. uictus & ueſtitus.

men uerbis dicit, uolo dicere ſpecialiter pro iſto. Ideo uerba non ſunt conformia intentioni. Ideo mendax eſt iſte, & decoptor: quia aliud habet in ore, & aliud in mente. Dat exemplũ Scotus de matrimonio; contingit, quòd parentes inueniunt iuuenem cum filia eorum, & faciunt promittere, quòd capiat eam: licet ille dicit uerbis, tamen in mente habet oppoſitum: iſte talis eſt mendax, & peccat mentiendo. Ideo quærunt doctores, quid debet facere iſte ad euitandum mendacium? Reſpondet doctor in quarto contra Godofredum de fontibus; iſte debet dicere uerbis, & habere intentionem capiendi eam ne mentiatur: ergo erit uxor eius. nego conſequentiam. & ratio eſt: quia contractus matrimonialis, debet eſſe liber. Sed qa iſte fit ratione timoris cadentis in conſtantem uirum. Iõ non eſt liber. iõ nõ obligat. Ad propoſitum ergo curet ſacerdos, ꝙ intentio ſit conformis uerbis, i. idem dicat quod habet in mẽte: aliter eſt uerè mendax.

Vlterius dicit doctor, quòd poſtquàm ita eſt, quòd oportet uerba eſſe conformia intentioni, debemus ergo multum reſpicere ad uerba. per quæ homo ſe obligat; & formam obligationis quomodo dicit ſacerdos. Dicam miſſam pro uobis: orabo pro uobis, uel dicam unam miſſam ſpecialiter pro uobis.

Dicit ulterius doctor, quòd controuerſia fuit, utrum iſtæ obligationes debeant fieri ſecundum intentionem obligantis ſe, qui profert uerba: quòd ſi ita ſit; tunc ſi ſatisfacit ſecundũ ſuam intentionem, ſoluit debitum, & deobligatur. Sed iſtud eſt dubium. Sed quia ibi loquebamur de eleemoſina, ponũtur aliquæ propoſitiones. Eleemoſina fit per modum ſubuentionis. Ideo circa eleemoſinam ſi ſit præceptum, eſt ſolum præceptum affirmatiuum. Dico ultra, quòd præceptum affirmatiuum ſolum obligat pro illo tempore, pro quo determinat eccleſia, uel ſuperior: uel pro illo tempore in quo aduenit neceſſitas. Ideo notandum eſt, quòd neceſſitas aliquando aduenit ſecundum rem, uel ſecundum æſtimationem. Exemplum: ecce pauperem, licet non ſit, & æſtimo, quòd ſit in extrema neceſſitate, licet non ſit, pro tunc ego teneor ei ſubuenire. Dices, quomodo æſtimatur iſta neceſſitas. Dico, quòd æſtimatur iudicando, quòd ſi ei non ſubueniam, iſte peribit. Dico ultra, quòd in iſtis debet ſeruari ordo charitatis: quia dato, ꝙ ego exiſtimarem iſtud, & ego indigerem; tunc ſic iſti non teneor dare: quia charitas incipit a ſeipſo. Et in iſtis debemus multum aſpicere intentionem hominum, puta eſt hic unus pauper, tamen iudico quòd ueniet alios magis indigens, debeo expectare alium magis indigentem. Dices, forſan alius non ueniet: quo facto dimiſiſti unum bonum. Dico, quòd non amiſi: quia illud propoſitum quo propoſui alteri dare, eſt ita bonum, immo melius, quàm illud uellem, quo uoluiſſe dare iſti.

¶[Aliquando autem uerba obligationis poſſunt, &c.]

Quærebat doctor noſter qualiter ſacerdos obligabatur ad dicendum miſſam. Vtrum ſecundum intentionem illius qui obligat, uel utrum ſecundum intentionem ſacerdotis qui obligatur.

Obligatio uidetur fieri ſecundũ intẽtionem ſe obligantis.

Pro declaratione iſtius eſt notandum, ꝙ doctor ibi aperit multa egregia, & tandem ſe reſoluit. Primo ponit talem propoſitionem. Obligationes uidentur fieri ſecundum intentionem illius qui ſe obligat. probat adducendo unum quod dominici decretiſtæ adducunt, ꝙ erat unus conſiliarius ducis, iſte conſiliarius contraxit inimicitias cum quodam populo: Captus eſt ab illo populo: poſtquàm captus eſt, iurauit ſtare ſub mandato illorum. poſtquàm illud iurauit, mandauerunt, ꝙ nunquàm intraret curiam ducis. Quæritur, quid debebat facere iſte conſiliarius? utrum ille tenebatur ſeruare iuramẽtum ad intentionem ſuam, uel illorum qui dabant ei iuramentũ?

Dubiũ pulchrum.

Ad propoſitum, iſte ſacerdos dicit promitto uobis dicere unã miſſam: iſte qui dat ei tres albos, intendit ꝙ ſpecialiter dicet pro eo: ſacerdos intendit, ꝙ dicet pro eo, una cum aliis. quæritur quid debet facere.

¶[Reſpondet doctor ad iſtud ibi ad illa quæ probant, &c.]

Reg. in obligationibus.

Primo ponit unam regulam in obligationibus. Nulla obligatio ad illicitum, tenet: ſicut ꝙ ero fur: ero latro: uolo interficere talem, &c. Sequitur, ꝙ nulla promiſſio, nullum iuramẽtum, nullum uotum, ſupra illicitum, obligat.

Iuramẽtũ factũ contra præcedẽs licitũ, non eſt licitũ, & nõ ẽ ſeruandũ.

Alia propoſitio. Volens ſe obligare ad illicitum, male agit, & non obligatur: ut iuro, ꝙ hodie ero fornicator, iurãdo malè facio: tamen non obligor: immo uelle ſeruare tales promiſſiones, uota, uel iuramenta, eſt de nouo peccare. Tunc ad propoſitum, ille conſiliarius iurauerat tenere fidem duci ſuo: alii uolebant eum obligare ad oppoſitum, puta ꝙ nunquàm iret ad ducem. tunc ſecundum iuramentum erat totaliter illicitum, erat contrarium primo iuramento, quod erat licitum.

Ex quo ſequitur, quòd non obligatur ad ſecundum iuramẽtum ſecundum intentionem illorum qui dabant ſibi iuramẽtum. Et ſi dicas ſecundum iuramentum erat licitum, puta quo iurauerat ſeruare mandatum illorum: ergo non repugnabat primo iuramento. Reſpondet doctor, quod notum eſt, quod ſecundum iuramentum, puta iuro ſeruare mandata ueſtra, licitum erat: ſed cum intentione illorum, idest ſumptum cum determinatione illorum qui dabant iuramentum, illicitum erat. Dices: ad quod propoſitum adducis de iſtis iuramentis, & iſtud exemplum? Reſpondetur hic, quòd adducitur ad propoſitum de miſſis dicendis: ſic oſtendo. Ille qui dat ſex albos, intendit, quòd miſſa ſolum ualeat pro eo. alius puta ſacerdos promittit dicere unam miſſam. iſtud eſt licitum. Sed cum determinatione illius qui dat ſex albos, promiſſio eſt illicita: qa miſſa debet ualere illi, qui dicit ſimiliter generali eccleſię &c.

Reg. circa obligationes Maior obligatio. ſ. liat a minori.

Ibi doctores trahunt unam regulam de obligationibus, quod maior obligatio ſemper deobligabit a minori. Et dico, quòd maior obligatio eſt, ſecundum quòd tres ſunt leges Lex diuina, naturæ & poſitiua. Lex diuina maior, deinde lex naturæ; poſtea poſitiua. Et capio unum exemplum, de iure diuino eſt honorare patrem, idest ſubuenire patri in neceſſitate. Lex poſitiua eſt, non exira clauſtrum. iſte religioſus uidet patrem in neceſſitate: ſi exeat clauſtrum franget regulam poſitiuam: ſi non ſubueniat patri, frangit legem Dei: quid debet facere? Dico, quod dimittenda eſt lex poſitiua, ut ſeruetur lex diuina. ideo debet exire, & ſubuenire patri.

Quis põt exire clauſtrũ, ut ſubueniãt parentib.

Dico ultra, quòd primũ iuramentum, ſeu prima obligatio, quando eſt licita; ſi ſecundum iuramentum fiat in oppoſitum, non tenet. Dico ultra unam regulam. Conditio noua adueniens, reformat uotum. ut promiſi ire ad noſtram dominam: & cras frango mihi tibiã: utrum debeo ire? Dico ꝙ non. quia ſi haberem fractam tibiã, non promitterem. ideo talis conditio dat modum, qualiter uota, & promiſſiones debent intelligi.

Regula.

¶[Sed uidetur, ꝙ uerba obligationis, &c.]

Quærebat doctor, ſecundum cuius intentionem debeat intelligi obligatio. utrum ſecundum intentionem illius qui ſe obligat, uel eius cui ſe obligauit.

Pro declaratione ponit doctor noſter, ꝙ opinio multorum eſt, ꝙ obligatio debeat fieri ſecundum intentionem illius cui fit obligatio. Exemplum; iſte ſe obligat Petro dicere unã miſſam: tamen habet intentionem non dicere niſi Septem Pſalmos: ille uero cui fit obligatio, intendit ꝙ debeat dicere unã miſſam pro eo: ſecundum cuius intentionem debeat ſeruari iſta obligatio? Reſpondet doctor ad iſta per aliquas propoſitiones.

Quõ debeat fieri promiſſio, & obligatio.

Promiſſio, & obligatio, debent ſemper fieri ſecundum communem intelligentiam uerbi. Dices quid eſt hoc dicere? hoc uult dicere, quòd omnes obligationes noſtræ, debent fieri ſecundum illum ſenſum qui communiter generatur in hominibus rectè intelligentibus. Dices expone hoc. Iſte ſe obligat dicere unam miſſam: ego dicam uobis unam miſſam: uidendum eſt tunc, quis erit ſenſus qui generabitur in rectè intelligentibus. Tunc quærit doctor, quomodo intelligunt homines rectè intelligentes, iſtam obligationem debere fieri? utrum rectè intelligentes intelligant, ꝙ tota utilitas ſit pro illo cui obligatur? notum eſt ꝙ non: quia rectè intelligentes, nolunt deſtruere ordinem charitatis.

Notab. ratio de obligationib.

Vnde ſi intelligentes, i. audientes intelligunt, ꝙ totum meritum miſſę, ſit pro illo cui fit obligatio, iſti non rectè intelligunt. Cuius ratio eſt, quia illi totum ordinem charitatis deſtruunt. Et ſi dicas, tu dicis ſpecialiter pro illo uerum eſt, ordine charitatis ſeruato, quẽ Deus & natura dedit: ideo nolo me ſeparare, neque patrem meum, neque benefactores meos. per hoc patet quid dicendũ eſt de omnibus uotis, & obligationibus, in religionibus, communitatibus. Exemplum. Iſte qui intrat religionem, faciens profeſſionem, uouet ſeruare regulam S. Franciſci. Benedicti, Dominici, Auguſtini, &c. Tũc ego quæro ad quid iſte obligatur? Et quæro tunc, in regula S Franciſci eſt, ꝙ nullus ambulando per clauſtrum loquatur. iſte ambulat, & loquitur: utrũ iſte frangat uotum, & peccet mortaliter. Et uidetur, ꝙ ſic. utrum frangere uotum, uel iuramentum, ſine neceſſitate. ſit peccatum mortale? Ad iſtud dico, ꝙ accipienda eſt regula noſtra, ꝙ obligationes noſtræ fiunt ſecundum communem intelligentiam hominum rectè intelligentium. Modo ego quæro, ſi aliquis rectè intelligens diceret, ꝙ iſte peccet dicendo ſocio ſuo, bona nox, bona dies: aportetis librum meum ſi placet nõ utique. Dices, iſte frangit uotum, uel iuramentum: quia vouit ſeruare regulam S. Franciſci. uerum eſt quo ad illa ſupra, quę cadit rationabiliter, uel debet cadere uotum, modo dico, ꝙ

uotum

votum cadit ſupra præceptum, puta ſeruare caſtitatem, paupertatem, & obeditoniam. Et credo, ꝙ uota cadunt ſupra illa quæ ſunt in præcepta reg. Alia autem non ſunt præcepta: ſed ſunt paruæ monitiones, conſilia, & non præcepta. Vnde dicit S. Tho. ꝙ religioſi tripliciter faciunt uotum. Aliqui uouent ſeruare regularem uitam. Alii regulam. Alii regularem obedientiam. Vnde illi qui uouent ſeruare regulam, uouēt ſeruare præcepta regulæ. Alii qui uouent regularem uitam, uouēt tendere ad illam bonam uitam religioſorum. illi qui uouent regularem obedientiam, uouent ſeruare præcepta regulæ, & ſuperioris. Et ꝙ ita ſit: quando iuuenis baptizatur, uidetur eſſe quoddam uotum commune, ſeruandi regulam Chriſti. Quæro, utrum illud uotum cadat ſupra omnia, quæ ſunt in regula Chriſti: puta & conſilia. & monitiones, ut uende omnia quæ habes &c. Dicit ꝙ non: ſed ſolum ſupra decalogū, & alia ſunt conſilia ideo facere oppoſitum, non eſt peccatum: licet facere illa, ſit benè factum. Et reg. S. Franciſci, non eſt maior regula Chriſti. Et omnia illa facit communis intelligentia hominum rectè intelligentium. Sic non eſt intelligendum de uotis particularibus, quæ particulariter facimus, puta dicendo: O ſancte Petre, promitto tibi me uelle iturum uiſitare caput tuum Romæ, unde dico tibi, ꝙ ille qui facit uota particularia eſt auctor iſtorum uotorum particularium. Et ideo interpretatio eſt ſecundum propriam eius intentionem, & non ex intentione ſuperioris, neque ex interpretatione ſuperioris: quã nō ſit in manibus ſuperioris. Dices poſtquam ſunt interpretanda ſecundum intentionem particularem hominis facientis, quo modo ſuperior poteſt diſpenſare de iſtis?

D. Th. dicit religioſos tripliciter facere uotū. (margin, beside the lines on S. Tho.)

Superior poteſt tria facere in uotis particularib.

Vnde notandum eſt, ꝙ ſuperior tria pōt facere in iſtis uotis. Pōt commutare diſpenſare, & relaxare. Primo pōt commutare in melius: diſpenſare .i. abſoluere ab illo uoto: relaxare quo ad tempus. Tunc quæro quis dedit epiſcopo, uel ſuperiori illam poteſtatem commutandi, diſpenſandi, & relaxandi in intentione particularis illius hominis? Reſpondeo, ꝙ hoc eſt ex uſu generalis eccleſiæ: omnia concilia hoc uolunt. Papa facit, ꝙ malus audiat curatum alium. Dico ꝙ eſt uſus eccleſiæ non reclamatus. Dat poteſtatem commutare, audire.

Ex quo ſequitur, ꝙ magna eſt differentia inter uota particularia, & ſolennia.

Obligationes ſūt. ſecūdū cōem intelligentiā, &c.

Vlterius ſequitur, ꝙ multum aſpiciendum eſt de iuramentis communitatis, ſicut uniuerſitatis. ſi ego faciam, ego pecco. nego: quia non ſemper cadit ibi præceptum. quicquid ſit, ergo in omnibus iſtis uult habere Scotus, ꝙ obligationes iſtæ fiant ſecundum communem intelligentiam hominum rectè intelligentium.

Ex quo ſequitur, ꝙ obligationes, promiſſiones, quæ ſunt illicitæ .i. quæ habent malum exitum, nunquàm ſint ſeruandæ. Et ideo communiter dicitur, ꝙ ſunt iuramenta ſic illicita, uota promiſſiones, & propoſita, quæ faciendo peccamus. in uolendo iterum peccamus: ſed non uolendo ſeruare, meremur.

¶ Ad illa quæ probant, &c.]

Ponit doctor pulchram regulā, ſicut eſt malefactum facere uotum illicitum, iuramentum, uel promiſſionem: Ita eſt malè factum frangere uotum licitum, uel promiſſionem licitam. Sed ſic eſt, ꝙ ille qui promittit dicere unam miſſam pro alio, ſeruato ordine charitatis, licitè promittit: Si ergo poſtea uelit commutare iſtud uotum, dicendo ſeptem Pſalmos pro iſto uel pro alio: iſte peccat: quia frangit promiſſionem licitam, auctoritate propria.

¶ Ad ſecundum, & ſi uideatur, &c.]

Soluit Scot. ꝑtinentia ad hanc quæſt.

Finaliter intendit ſoluere ea quæ pertinent ad iſtā quæſtionē. & duo principalia: principale eſt de eccleſiaſticis parochialibus. Et formatur ſic. utrum in aliqua cura, uel eccleſia parochiali, poſſit dici una miſſa pro pluribus parochianis anniuerſariis. Et ponatur caſus, ꝙ Sortes faciat anniuerſariū pro die lunæ: Plato dicat, ꝙ in prima die cuiuſlibet menſis, dicetis unam miſſam pro me: an tunc curatus dicendo unam miſſam ꝓ illis duobus, ſatisfaciat, uel debeat dicere, & declarare uirtutem miſſarum, quot ſunt anniuerſaria. Ad hoc ponit doctor aliquas propoſitiones.

Prima eſt iſta In omnibus quæ ſunt poſitiua, attendenda ē conſuetudo de iure poſitiuo, & humano. Et hoc eſt ꝙ cōmuniter dicitur, ꝙ conſuetudo eſt optima legum interpres, ſecūdum illa quæ ſunt de iure poſitiuo. unde nunquàm eſt præſcriptio, neq; conſuetudo, niſi irrationabilis, contra illa quæ ſūt iuris diuini, uel naturalis, conſuetudo ergo eſt attēdenda ſecundum illa quæ ſunt iuris poſitiui. Vnde conſuetudo irrationalis, nunquàm eſt niſi quia contra Deum, uel ius naturale.

Notab. declaratio.

Ad propoſitum uidenda eſt conſuetudo, quæ eſt in eccleſiis parochialib. qualiter conſueuerunt curati facere anniuerſaria, utrum conſueuerunt facere uno die: & ſic uidendum eſt ū ſit conſuetudo dicere ſolum unam miſſam de requiem: etiam ſi illo die contingat plura anniuerſaria concurrere: conſuetudo illa eſt tenenda .i. ſatisfacit illis multis per unam miſsā. Sed dices, non eſt conſuetudo, ſed eſt abuſus facere dicere unam miſſam pro duobus, uel tribus: uel defraudantur fundatores.

Pro ſolutione ponit duas propoſitiones.

Prima eſt. Curatus parochialis eccleſiæ generalis, ſeu communis, tenetur bene facere pro ſuis parochianis, & eos exaudire in eleemoſina ſpirituali. Sed ſic eſt, ꝙ ille petit anniuerſarium in parochia ſua: igitur debet eum recipere.

Alia propoſitio. Non poteſt obligari ad impoſſibile, uel ad aliquod inconueniens. quod tamen eſſet, ſi pro quolibet uellet anniuerſarium particulare quod oſtendo. Notum eſt, ꝙ nō ſunt niſi trecenti ſexaginta quinque dies in annu. Modo notum eſt, ꝙ in una cura, plures ſunt fundantes, qui fundauerūt ſua anniuerſaria. ergo iuſtum eſt, poſtquam plures ſunt, quàm ſint miſſæ dicendæ in anno, ꝙ oportet duas uel tres ponere: aliter eſſemus obligati ad impoſſibile. Dices, dato ꝙ iſte curatus nō debet capere illum anniuerſarium in illo die in quo habet iam alium anniuerſarium. Sed debet dicere, amice habeo unum in tali die; tunc dicet, dicatis ergo in alio die. Reſpondet, certè non eſt dies in qua non ſit iam anniuerſarium. Tunc quid iuris, an curatus debeat repellere ſuum parochianum? Dices, quòd ſic.

Contra arguitur ſic. Iſte eſt proprius parochianus iſtius: & Sortes iam fundauit in iſta eccleſia: bene durum eſſet, ꝙ ipſe repelleretur ab eccleſia. Reſpondetur ergo, ꝙ curatus debet eum recipere, & conſuetudo rationabilis ad ſatisfaciendum omnibus parochianis eſt, ꝙ duo, uel tria fiant in uno die. Dices. Miſſa quæ dicitur pro duobus, uel tribus, non eſt iā utilis ac ſi pro uno ſolo diceretur: ergo unus defraudabitur hic. Reſpon. ꝙ nullus iſtorum defraudabitur, neque curatus defraudat eos. Dices quilibet iſtorum habet intentionem, ꝙ anniuerſarium fiat ſolum pro eo, ꝙ ſi non fiat, iſte defraudabitur Reſpon. ꝙ ſi habeat talem intentionem intentio eſt mala: quia intētio ſua debet eſſe ſecundum conſuetudinem parochiæ ſuæ, quam non debet ignorare: quia ipſe uidet, quod in qualibet eccleſia ita ſit, & rationabiliter: aliter oporteret parochianos ad aliam curam ducere. Dico quod uerum, & bene fiet ꝑ licentiam curati.

Arguitur ſic. Nonne eſt ueriſimile, ꝙ alia cura habeat tot anniuerſaria ſicut iſta? Et ſic alius curatus ſibi diceret eas ad aliam curam, & ſic eſſet proceſſus in infinitum. Quid ergo dicendum eſt? Reſpon. ꝙ non oportet: dices, uolo, ꝙ ſit aliquis qui nō ſit parochianus, ſed caſu moritur in illa parochia, iſte non tenetur ſeruare conſuetudinem parochiæ illius: immo, ſi ignoret, ſit itè ignorat. quid iuris ſi iſte fundet ſuum anniuerſarium? Reſp. doct. ꝙ curatus debet manifeſtare illam conſuetudinem. Et ſi iſte contentetur, ꝙ fiat ei anniuerſarium ſicut parochianis ſuis, ſuſcipiatur. Dices iſte non contētabitur forte, ſed dicet, uolo, ꝙ facias unū particulare pro me, & bene ſolua: quid agendum eſt? Dico ꝙ curatus debet oſtendere quātū pōt, quod requiritur ad fundādū anniuerſarium particulare. *Dubiũ.*

Dices. Nōne quis obligatur ieiunare die ueneris, quia ē uigilia noſtræ dominæ; accidit, ꝙ in illo die ueniunt quatuor tēpora. Nonne uno ieiunio ſatisfiat utrique. Reſpon ꝙ ſic. Dices ergo ueriſimile eſt, ꝙ dicendo unam miſſam pro trib. aut quatuor, ſatisfacit: ergo non debet tantam brigam ponere, ꝑ tota iſta quæſtione. Reſpondet doct. quod nō eſt ſimile in iſtis. *Solutio.* Et ponit doctor hanc propoſitionem. Aliud eſt quando plures obligationes cadunt ad idem numero: & quando cadunt ad plura numero, i. ad plura quæ ſunt eiuſdem rationis. Tūc dicit doct. ꝙ quando plures obligationes cadunt ad idem numero, ſatisfacit per unam ſolutionem: ſicut ſi eodem die concurrant dies ueneris, uigilia alicuius ſancti, & quatuor temporas quando autem cadunt ad plura eiuſdem ſpecies, niſi conſuetudo excuſet, uel aliquid iuris cedat, i. uellet, quòd diceretur aliud pro eo, illud eſt cedere iuri ſuo.

Ad argumentum principale quid dicendum ſit, patet ex ſecundo articulo. Et hæc de quæſtione iſta.

QVAESTIO XXI. ET VLT.

Quærit an cū æternitate mundi ꝑ poſſit cū beneficiūt ſtatus.

QVAESTIO uigeſimaprima. Vtrum ponens mundi æternitatem, poſſit ſuſtinere aliquem, &c.

Pro declaratione terminorum, eſt aduertendum primo, quòd hæc quæſtio, quærit de poſſibilitate duarum quæſtionū adinuicē: puta quòd aliquis homo poteſt eſſe benè fortunatus;

tus;

tus: & mundus eſſe æternus; an iſte ſimul ſtant? ſed quia nihil poteſt intelligi ſine terminorum declaratione, dico, quod æternum poteſt intelligi dupliciter. Primo capitur eo modo quo philoſophi ponunt. Secundo eo modo quo Theologi ponūt. Et licet iſta propoſitio ſit hæretica mundus eſt æternus: quia ex fide tantum unum eſt æternum: tamen iſta eſt catholica, quod mundus potuit eſſe ab æterno, ſine mutatione in ipſo Deo, & fuiſſet a Deo liberè, & non neceſſariò, contra Philoſophum, qui dicebat quod a Deo agente, nihil poteſt eſſe nouum immediatè. quia nouitas entis, prouenit ex nouitate agētis, uel mutatione eius. Ponēdo ergo æternitatem mundi eo modo quo Philoſophus poſuit, qui dicebat, quod Deus nihil poterit cauſare de nouo: & quod Deus non cauſat mundum ab æterno: & nūquam potuit cauſare de nouo, quia fuiſſet, tunc neceſſariò in Deo mutatio, ſecundum ipſum philoſophum: ſed ſuppoſito, quod mundus ſit ab æterno, eo modo, quo philoſophus poſuit, poteſt ne ſtare, quod aliquis ſit benè fortunatus uidetur, quod non: quia dicit, quod Deus eſt cauſa immediata fortunæ, & cum effectus fortunæ ſint noui, uidetur, quod eſſe bene fortunatū, pugnat cum æternitate mundi. Sed melius quæſiuiſſet ille, qui facit iſtam quæſtionem, utrum ponens a Deo immutabili nihil poſſe fieri immediatè de nouo, poſſit ſaluare, aliquem eſſe benè fortunatum: & probo, quòd non: quia ſi aliquis ſit benè fortunatus, hoc eſt quia cauſatur immediatè a Deo, & cauſatur de nouo: ergo aliquid cauſatur de nouo a Deo.

Æternum dupliciter.

Hic tria ſunt uidenda. Primo de poſitione bonæ fortunæ. Secundo de poſitione eius principii, quod ab agente immutabili nihil poteſt fieri de nouo. Et tertio an iſta repugnent: & ſimpliciter poſſunt reduci ad duo. primo quò fortuna eſt bona. Et iſte articulus habet tres partiales, ſ. an ſit fortuna. Secūdo an ſit bona fortuna. Tertio an ſit aliquis benè fortunatus. Et pro primo ponitur talis concluſio. Manifeſtum eſt fortunā eſſe. Et iſta eſt manifeſta, cum agēti a propoſito, aliquid eueniat præter propoſitum patet de fodiente terram, uolente ſepelire mortuum, & inuenit theſaurum. Sed quid eſt fortuna? Dico, quod eſt cauſa per accidens. ut habet Philoſophus ſecundo Phyſicorum. unde agens, ſecundum propoſitum agit propter finem, & agens naturale, non agit propter finem. Et aliquid euenire in minori, ſeu pro minori parte intelligitur dupliciter. Vno modo ut in paucioribus: & ſic non capitur, quando dicitur, quod fortuna euenit in minori parte. Et clarum eſt, quod lapis ſæpius frangit caput hominis, quàm fiat eclipſis ſolis: & tamen eclipſis ſolis, non eſt a fortuna. Alio modo poteſt intelligi. i. quod non habeat cauſam diſtinctam propriam. Et ita ſit in agentibus a propoſito: & fortuna non eſt aliqua cauſa per ſe ſeparata a natura, & uoluntate: ſed eſt ipſa natura, & uoluntas: & ſic uoluntas eſt cauſa per ſe reſpectu actus intenti: & eſt cauſa per accidens reſpectu actus non intenti. Et ideo uoluntas eſt cauſa per accidens reſpectu fortunæ. Sed cauſa per ſe reſpectu fortunæ, eſt Deus. Et nota, quod nunquam fortuna eſt cauſa totalis actus fortuiti, inquantum fortuna: ſed prius eſt aliqua cauſa per ſe intendens eum: quia omne ens per accidens in caſu poſito, reducitur ad cauſam per ſe intendētem ſcilicet Deum. Ideo falſa eſt opinio paganorum, dicentiū fortunam eſſe quandam Deam, quæ erat cauſa per ſe: ſed dico, quòd eſt Deus cauſa per ſe.

Quæ examinētur in quæſtione.

Fortunā eſſe, eſt manifeſtum.

Quid ſit fortuna.

Agens naturale, agit quidē propter finē, ſed non a ſe cognitū, quia caret cognitione in eo quod naturale.

Aliquid euenire in minori parte dupliciter.

Effectus fortuitus eſt a Deo. ut per ſe cā, et a uoluntate, ut a cauſa per accidens.

Ex quo ſequitur, quod a Deo nihil ſit a caſu, & fortuna: quia quicquid ſit a fortuna, ſit præter intentum: ſed nihil ſit præter intentum Dei: ergo &c. Sed quando alicuius actus non eſt ab aliqua cauſa propria creata, dicimus, quòd talis actus eſt a caſu, uel a fortuna reſpectu noſtri, licet reſpectu Dei, non: quia non eſt actus ſub ſole, cuius non ſit cauſa propria & per ſe.

Ex quo ſequitur, quòd eſt aliqua bona fortuna. Pro quo poteſt poni una concluſio, & una diſtinctio.

Concluſio. Manifeſtum eſt bonam fortunam eſſe: quia aliquis actus bonus euenit præter intentum.

Concluſio Scoti.

Bona fortuna eſt.

Diſtinctio eſt talis. Bona fortuna poteſt capi pro actu bonæ fortunæ ut eſt inuentio theſauri: aliquando pro euentu fortuito: aliquando pro cauſa illius euentus. Et fortuna eſt in illis, duob. bonis. Primo eſt in illis, quæ non ſunt in noſtra poteſtate. ut quòd naſcatur aliquis pulcher, uel diues, uel nobilis, &c. Et iſta impropriè dicuntur fortuna: quia iſtud eſt ab agente naturali: & propriè eſt caſus: quia caſus eſt propriè reſpectu agentis naturalis: & fortuna ab agente ſecundum propoſitum. Et ideo patet differentia caſus, & fortunæ. Sed fortuna capitur duobus modis. Vno modo propriè: & ſic per ſe eſt in agentibus a propoſito. Alio modo impropriè, ut idem eſt, quòd caſus, & ſic fortuna eſt in illis. quæ non ſunt in poteſtate noſtra. ſed in agente naturali. ut quod lapis deſcendens, frangat caput Petri. Sed aliquid eſſe in poteſtate noſtra, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo per ſe, & primo. & ſic ſolum actus per ſe intentus, eſt in poteſtate noſtra. Alio modo per accidens, quia ſequitur ad actum per ſe intentum.

Bona fortuna dupliciter.

Fortuna capitur dupliciter.

Aliquid eſſe in poteſtate noſtra poteſt dupliciter intelligi.

Et nota, quod actus bonæ fortunæ eſt duplex. ſ. unus aſſumendi bonum, & alius fugiendi a malo. Exemplum primi, Vt inuentio theſauri. Exemplum ſecundi, Vt tranſiens mare, nō inueniendo tempeſtatem, nec conſuetos latrones.

Actus bonæ fortunæ duplex.

Sed utrum quis poteſt eſſe uniuerſaliter benè fortunatus? Dico, quòd non.

Quis ſit benè fortunatus.

Pro cuius declaratione ponuntur tria dicta. Primum dictū eſt, quòd nullus eſt benè fortunatus, ex eo, quòd aliquando aliquid ſibi euenit boni.

Secundum dictum. Nullus eſt benè fortunatus, ex eo, quòd ſemper uniuerſaliter contingit ſibi bonum. Tamen aliquem eſſe benè fortunatum, uniuerſaliter, poteſt intelligi dupliciter. Vno mō, quòd ſit benè fortunatus uniuerſaliter, i. quòd in omni actione ſua ſemper eueniat ſibi bonū: ut cum uadit ad bellum, ſemper habeat uictoriam, &c. Alio modo, quòd ſemper eueniat ſibi bonum, ſed hoc eſt quando ſibi euenit præter intentum ex tunc dico quòd nullus eſt bene fortunatus iſtis duobus modis uniuerſaliter: & eſſet magnum miraculum contra fortunam. Sed aliquis dicitur benè fortunatus, ex eo, quòd in plurib. bene accidit ei. & per oppoſitum de mala fortuna dicatur: quia alicui, ut in pluribus, mala euenit, eſt male fortunatus.

Aliquē eſſe benè fortunatum uniuerſaliter ſit intelligi dupliciter.

¶Sed quæ eſt cauſa exiſtentis &c.]

Pro iſto textu ponitur concluſio. Nulla eſt cauſa intrinſeca exiſtens formaliter in homine, propter quàm debeat dici bene fortunatus, reſpectu illorum bonorum, quæ non ſunt in poteſtate noſtra: ut quòd aliquis ſit pulcher. Et ad hoc eſt concurſus cauſarum ſecundarum. Sed quare non ita concurrunt cauſæ ſecundæ ad iſta, ſicut ad alia? Dico, quòd theologi refugiunt ad Deum. Et hoc benè uerum eſt, quòd omnia ſunt a Deo dante, & diſponēte. Sed quare Deus facit iſtum pulchrū, & non alium? Dico, quòd hoc fortè eſt ex merito parentum uel etiam alia cauſa. ſed illa cauſa, non eſt nobis cognita. Sed quare eſt, quòd me moueo magis ad iſtum locum ubi eſt theſaurus, quam ad alium? Dico quòd hoc eſt ex concurſu cauſarum, & hoc Deo mouante: ſed in nobis nulla eſt cauſa intrinſeca. Sed Ariſtoteles diceret, quòd intrinſeca cauſa quare aliquis reperit multa commoda præter intentionem, eſt impetus. & per ſimilitudinem diceretur de iſto impetu, eo modo quo mouetur uiolēter lapis. qui poſtquàm eſt proiectus a me, non mouetur a me, nec ab aere Sed dico, quòd cauſatur in lapide quædam cauſalitas, quæ uocatur impetus, mediante quo mouetur lapis. Et quando deſinit impetus, etiam motus deſinit. Ita etiam iſte homo habet aliquam qualitatem, ſeu diſpoſitionem, quæ eſt impetus, quæ mouet hominem ad inueniendum theſaurum.

Concluſio de cā bonæ fortunæ intrinſeca fortunato.

Quid ſētiāt Theologi.

Quid ſentiret Ariſt.

De cā motus lapidis proiecti.

Sed contra. Tu quæris cauſam fortunæ: & tamen nulla eſt cauſa eius. & licèt aliquid dicatur fortuitum hoc eſt, reſpectu cauſæ propriæ: quia omne per accidens, reducitur ad aliquod per ſe. & iſte actus reducitur ad Deum Et diceret Ariſtoteles quòd fortuna haberet cauſam, quæ eſt impetus. Sed unde eſt iſte impetus, & a quo producitur? Dico, quòd non producitur ex parte alicuius conſequentis ſpeciem: nec actus intellectus: nec ſpeciei intellectus: nec uolūtatis actus. Et ideo ratio uel intellectus, non eſt ratio, quare quis eſt benè fortunatus: quia ubi minor intellectus, ibi maior fortuna: quia uidemus ſæpius, quòd habentes groſſum ingenium, & habentes malam diſpoſitionem, ſæpius tales ſunt melius fortunati quàm habētes bonum ingenium, & ſcientes, ſunt pauperes & rudes ſunt diuites. Et dico, quòd impetus eſt qualitas. & ſi Ariſtoteles poſuiſſet nobilitatem animarum, & quòd una anima eſt nobilior alia; dixiſſet, quòd talis impetus eſt anima. Sed Ariſtoteles non dixiſſet unam animam eſſe nobiliorem alia. Et ideo dico, quòd talis impetus eſt in corpore.

Sed eſt difficultas: quia ſi talis impetus ſit ponendus, ſequitur, quòd omnia eueniūt naturaliter: quia talis qualitas agit naturaliter. Sed propter argumenta, quæ facit doct. contra Ariſt. Primo ſoluam ſecundum argū. Quando dicitur, quòd primæ intellectiones noſtræ ſunt fortuitæ. & caſuales. Reſpon. Theologi. quòd omnino prima intellectio, & oīs prima uolitio, sūt a Deo immediatè. Et ideo infert doct. quòd Chriſtus non potuit peccare in primo inſtanti. Et ideo dicitur, quod prima intellectio, non eſt caſualis, ex eo, quòd eſt a Deo. Sed hoc eſt falſum; quia intellectus non minus poteſt cauſare intellectionē primam, quàm ſecundam. Et ideo dico, quòd diabolus potuit in inſtanti peccare, Ita quòd intellectio poteſt eſſe prima in-

Impetus in benè fortunato, eſt in corpore.

A quo ſint primæ intellectiones noſtræ.

telle-